

TORUŃ 2018–2024

PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ SAMORZĄDU

TORUŃ 2018–2024

PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ SAMORZĄDU

Przedmowa

Przekazuję raport z działań toruńskiego samorządu w VIII kadencji (2018-2024). Jest on wyjątkowy, bo po raz pierwszy podsumowuje działania realizowane w dłuższym, pięcioletnim okresie działania Rady Miasta Torunia i Prezydenta, ale także dlatego, że był to czas, w którym Toruń mierzył się z wyzwaniami niespotykanymi dotąd w historii naszej lokalnej społeczności.

Trwająca dwa lata pandemia koronawirusa oraz wojna w Ukrainie z konsekwencjami, które spowodował kryzys energetyczny i finansowy, stały się dla nas wielkim sprawdzianem organizacyjnym, ekonomicznym i logistycznym, ale także próbą społecznej odpowiedzialności, empatii, solidarności i gotowości do współdziałania. Z całym przekonaniem potwierdzam, że ten sprawdzian jako mieszkanki i mieszkańcy Torunia zdaliśmy na najwyższą notę!

Czyniliśmy to zarówno poprzez stosowanie się do zaleceń epidemicznych i masowy udział w akcji szczepień, wzajemną pomoc sąsiedzką i powszechny wolontariat w okresie izolacji i obostrzeń, ale też parę miesięcy później, gdy otwieraliśmy serca i domy, by udzielić w Toruniu bezpiecznego schronienia tysiącom uchodźców z ogarniętej wojną Ukrainy.

W tych trudnych dniach, które zachwiały naszym poczuciem bezpieczeństwa i wiarą w niezmienną zasad rządzących życiem Polski, Europy i świata, wybrzmiało ze szczególną mocą łańskie hasło widniejące na sztandarze miasta

Torunia: „Durabo” (Przetrwam!). Udowodniliśmy, że jako społeczność lokalna potrafimy się zjednoczyć, odłożyć na bok bieżące spory i w sytuacji kryzysowej skupić na tym, co dla Torunia najważniejsze: chronić życie i zdrowie mieszkańców, zachować spokój i stabilność działania miasta, wesprzeć potrzebujących, opowiedzieć się po stronie pokoju i solidarności na świecie.

Mimo kryzysowych momentów i piętrzących się przeciwności lata 2018-2024 były w Toruniu czasem realizacji wielu strategicznych inwestycji miejskich.

Wybudowaliśmy nową trasę tramwajową na północ Torunia wraz z przystankami, przebudowując w jej przebiegu wiele toruńskich ulic i placów. Zupełnie nowe oblicze zyskał rejon ulic Warneńczyka, Grudziądzkiej i Bażyńskich, gdzie obok nowej siedziby Sądu Rejonowego powstało nowoczesne, bezpieczne rondo obsadzone zielenią. Tuż obok, na placu bpa Jana Chrapka, znajduje się zmodernizowane kilka lat wcześniej, pionierskie w Toruniu, rondo turbinowe, którego bezpieczna i wygodna dla użytkowników konstrukcja wyznaczyła standard dla podobnych rozwiązań drogowych w mieście.

Rozbudowaliśmy i gruntownie wyremontowaliśmy most drogowy im. marsz. Józefa Piłsudskiego, przydając mu walorów trasy spacerowo-rowerowej, z której można podziwiać panoramę toruńskiej starówki. Przebudowane i zmodernizowane zostały sąsiadujące z mostem place Rapackiego

i Niepodległości oraz łączące je ulice z nowymi torowiskami, jezdniami, chodnikami, ścieżkami rowerowymi, pasami zieleni przyulicznej i przystankami obsadzonymi pnączami.

Inwestowaliśmy duże środki miejskie i europejskie w rozwój taboru komunikacji miejskiej. W Toruniu pojawiły się kolejne nowoczesne tramwaje i autobusy, w tym pojazdy hybrydowe i elektryczne wraz z infrastrukturą do ich ładowania. Pakiet udogodnień komunikacyjnych dopełniły: System Informacji Pasażerskiej, biletomaty na przystankach i w pojazdach oraz coraz powszechniej wykorzystywane mobilne systemy zakupu biletów.

Powstały kolejne 354 mieszkania gminne, budowane przez miasto wspólnie z Toruńskim Towarzystwem Budownictwa Społecznego: przy ul. Poznańskiej, Watzenrodego i Rolniczej. Wkrótce zacznie się też budowa zupełnie nowego osiedla mieszkaniowego przy ul. Batorego, przewidzianego na 310 lokali. Na te projekty skutecznie pozyskujemy dofinansowanie zewnętrzne z Funduszu Dopląt i Rządowego Programu Rozwoju Mieszkalnictwa. Miasto przekazało też grunty pod budowę 320 mieszkań, które powstały przy ul. Okólnej w ramach rządowego Programu Mieszkanie Plus. Konsekwentna polityka uzbrajania nowych terenów inwestycyjnych przyniosła owoce w postaci licznych przedsięwzięć biznesowych lokowanych w Toruniu przez przedsiębiorców polskich i zagranicznych.

W ślad za rozwojem przestrzennym miasta dynamicznie rozwija się baza toruńskiej oświaty. Dobiega końca budowa nowej Szkoły Podstawowej nr 12 przy ul. Strzałowej, współfinansowana z rządowego funduszu Polski Ład, a wkrótce, w sąsiedztwie oddanego do użytku w 2018 r. Przedszkola Miejskiego nr 18 przy ul. Grasera, rozpocznie się budowa nowej szkoły podstawowej dla tzw. osiedla Jar. Wybudowaliśmy też dwie sale gimnastyczne dla SP nr 14 i SP nr 11 oraz specjalistyczny basen rehabilitacyjny dla dzieci z niepełnosprawnością - przy Zespole Szkół nr 26. Rozpoczęliśmy też budowę kolejnego przy Zespole Szkół nr 19.

Nowe oblicze zyskał wybudowany praktycznie od podstaw basen Aqua Toruń przy ul. Bażyńskich, otoczony atrakcyjnym terenem rekreacyjnym.

Rozbudowywaliśmy placówki ochrony zdrowia, na czele ze Specjalistycznym Szpitalem Miejskim, w którym powstały m.in. Oddział Neurologii i Leczenia Udarów oraz Szpitalny Oddział Ratunkowy. Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy przy ul. Ligi Polskiej w części budynku zyskał kolejną kondygnację.

Drugi etap projektu unijnego „Toruńska Starówka – ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO” pozwolił odnowić 13 najcenniejszych toruńskich zabytków: kamienice, kościoły, obiekty publiczne. W wyremontowanym budynku dawnych koszar Bramy Chełmińskiej powstało interesujące Muzeum Twierdzy Toruń, gromadzące pamiątki związane z dziejami toruńskich fortyfikacji. Amfiteatr w stylu szekspirowskim, wybudowany przy Bajku Pomorskim, poszerzył ofertę tej placówki o wydarzenia plenerowe. Obecnie

trwa budowa siedziby Europejskiego Centrum Filmowego Camerimage, którego prorozwojową wartość dla Torunia docenią z pewnością kolejne pokolenia mieszkańców.

Dbamy o toruńską zielen. Z funduszami unijnymi zrewitalizowaliśmy wiele toruńskich parków: Tysiąclecia, Glazję, Rudelkę, Park Miejski na Bydgoskim Przedmieściu oraz zagospodarowaliśmy tereny rekreacyjne na tzw. osiedlu Jar. W ramach projektu „Zielona brama gotyckiej starówki” zmodernizowaliśmy skwery i odnowiliśmy zielen przy Muzeum Etnograficznym i CKK Jordanki. Rozpoczęliśmy też wiele zupełnie nowych projektów, jak: parki kieszonkowe urządzone na niewielkich skrawkach terenów osiedlowych (dotychczas często zapomnianych i porośniętych chaszczami) oraz zielone korytarze czyli szpalery drzew i krzewów sadzonych wzdłuż ruchliwych arterii, a także liczne formy wzbogacania zielenią przestrzeni Starówki wraz z otoczeniem. Dobiega końca przebudowa Bulwaru Filadelfijskiego, gdzie również przewidziano bogate i różnorodne założenia zieleni wielopiętrowej, a cały odnowiony obszar będzie atrakcyjną przestrzenią rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców i turystów.

Kontynuowaliśmy działania na rzecz poprawy jakości powietrza w Toruniu, wspierając mieszkańców w inwestycjach na rzecz likwidacji niskiej emisji czyli wymiany starego typu ogrzewania, np. pieców na nowoczesne urządzenia przyjazne środowisku. Zamontowany został system monitorowania jakości powietrza – 50 nowoczesnych czujników bada zawartość szkodliwych pyłów na terenie całego miasta w trybie ciągłym, a wyniki te można sprawdzić online. Mieszkańcy otrzymują też dopłaty do „łapania deszczówki” w ramach systemów małej retencji.

Tętniła życiem w minionych latach Arena Toruń – nasza karta atutowa w staraniach o pozyskiwanie dla miasta prestiżowych wydarzeń sportowych, w tym lekkoatletycznych mistrzostw Europy i świata.

Z myślą o osobach starszych uruchomiliśmy na terenie miasta sieć Domów Dziennego Pobytu, a także kluby seniora i mieszkania wspomagane, w których najstarsi mieszkańcy mogą liczyć na pomoc w życiu codziennym.

Lata 2018-2024 przyniosły też wiele spektakularnych imprez i wydarzeń, związanych z ważnymi dla miasta rocznicami, jak: 100-lecie powrotu Torunia do wolnej Polski, 550-lecie urodzin Mikołaja Kopernika, Zjazd Miast Nowej Hanzy czy 100-lecie toruńskiej komunikacji miejskiej. Wokół nich odbywały się koncerty, wystawy, konferencje naukowe i szereg wydarzeń plenerowych.

Wszystkie działania podejmowane przez samorząd miejski w minionej kadencji były efektem oczekiwań i postulatów formułowanych przez torunianki i torunian: podczas corocznego cyklu Spotkań z Mieszkańcami, konsultacji społecznych, w formie wniosków składanych w kolejnych edycjach Budżetu Obywatelskiego czy też spotkań toruńskich radnych z mieszkańcami okręgów.

Współczesny Toruń jest naszym wspólnym dziełem. Nie możemy zapomnieć ani na chwilę, iż naszą rolą jest dbałość o jego teraźniejszość i dziedzictwo, ale też kreowanie przyszłości miasta dla kolejnych pokoleń. To śmiałe wizje, do których realizacji przystąpiliśmy poprzez wsparcie państwowej inwestycji Europejskiego Centrum Filmowego Camerimage oraz zlecenie opracowania pierwszych dokumentów otwierających drogę do budowy trzeciego mostu drogowego. To także podjęcie prac nad planem ogólnym Torunia, który ukształtuje zaktualizowaną wizję urbanistyczną miasta. Również takim wyzwaniem jest dla Torunia rola lidera w Miejskim Obszarze Funkcjonalnym, złożonym z 36 samorządów lokalnych z naszego bliższego i dalszego otoczenia.

To zaledwie zarys opowieści o naszych wspólnych samorządowych ponad pięciu latach. Dziękuję klubom radnych: Platforma.Nowoczesna Koalicja Obywatelska, a następnie Platforma Obywatelska. Koalicja Obywatelska Toruń oraz Aktywni dla Torunia; Prawo i Sprawiedliwość oraz Klubowi Michała Zaleskiego, a następnie Wspólny Toruń. Przez wiele lat tej kadencji łączyły nas porozumienia programowe – konkretne, rzeczowe, prowadzące do ciągłego rozwoju Torunia. Byliśmy zawsze co do tego zgodni, jednak dyskutując o rozwiązaniach, sprzecząc się na argumenty, przekonując nawzajem.

Bardzo dziękuję wszystkim Paniom i Panom Radnym za aktywność, mądrość, odpowiedzialność, doświadczenie i chęć wspólnej pracy dla Torunia, jego mieszkanki i mieszkańców. Osiąganie dobrych efektów było też możliwe przy zaangażowaniu, pracowitości i oddaniu dla miasta zastępców prezydenta, skarbniczek, sekretarza oraz całego zespołu urzędniczek i urzędników miejskich, prowadzonych kompetentnie przez dyrektorki i dyrektorów. Kierujący jednostkami organizacyjnymi gminy, zakładami i instytucjami miejskimi oraz spółkami z udziałem miasta z odpowiedzialnością wykonywali przydzielone tym podmiotom zadania, mając do dyspozycji zaangażowane i wykwalifikowane kadry. Wszystkim tym osobom również serdecznie dziękuję za wspólne przeprowadzenie Torunia przez trudne lata kryzysowe, jak i poprowadzenie, także w tej kadencji, drogą efektywnego rozwoju.

Wszyscy razem możemy być dumni z naszego pięknego miasta oraz efektów samorządowego i pracowniczego zaangażowania w kończącej się kadencji 2018-2024.

Prezydent Miasta Torunia

Kierownictwo Urzędu Miasta Torunia

Zbigniew Fiderewicz

Zastępca Prezydenta
Miasta Torunia

Adrian Mól

Zastępca Prezydenta
Miasta Torunia

Aneta Pietrzak

Skarbnik
Miasta Torunia

Jacek Mularz

Sekretarz
Miasta Torunia

Byli Zastępcy Prezydenta Miasta Torunia

Andrzej Rakowicz

do maja 2020

Zbigniew Rasielewski

do sierpnia 2021

Paweł Gulewski

od czerwca 2020
do stycznia 2024

**Magdalena
Flisykowska**

do stycznia 2022

Była Skarbnik Miasta Torunia

RADA MIASTA TORUNIA

Rada Miasta Torunia, VIII kadencja, 2018-2024

Marcin Czyżniewski

Przewodniczący Rady
Miasta Torunia

**Michał
Rzymyszkiewicz**

Wiceprzewodniczący Rady
Miasta Torunia

Łukasz Walkusz

Wiceprzewodniczący Rady
Miasta Torunia

Dagmara Tuszyńska

Wiceprzewodnicząca Rady
Miasta Torunia

Rada Miasta Torunia VIII kadencji została wybrana w 25 osobowym składzie (zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o samorządzie gminnym) podczas wyborów, które odbyły się 21 października 2018 r.

RMT VIII kadencji powołała 9 stałych komisji i określiła ich zakresy działania, a także składy osobowe komisji, wskazując jednocześnie ich przewodniczących:

Komisja	Przewodnicząca/y
Rewizyjna	Dagmara Tuszyńska, od 17.03.2022 r. Katarzyna Chłopecka
Skarg, Wniosków i Petycji	Michał Jakubaszek
Budżetu	Danuta Zając
Gospodarki Komunalnej	Jarosław Beszczyński
Zdrowia i Rodziny	Krystyna Żejmo-Wysocka
Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego	Wojciech Klubun
Oświaty i Sportu	Bartłomiej Józwiak
Rozwoju Miasta	Paweł Gulewski, od 23.07.2020 r. Maciej Krużewski
Kultury, Turystyki i Promocji	Maciej Krużewski, od 23.07.2023 r. Piotr Lenkiewicz

W trakcie kadencji Rada powoływała ponadto komisje doradne do konkretnych zadań:

- doraźna Komisja RMT do opracowania propozycji zmiany uchwały w sprawie powołania okręgów będących jednostkami pomocniczymi GMT oraz nadania im statutów,
- zespół do zaopiniowania kandydatów na ławników do sądów kadencji 2024-2027,

Radni skupiali się w 5 klubach radnych:

Klub Radnych Platforma.Nowoczesna Koalicja Obywatelska - 11 radnych, który w 2023 r. podzielił się na dwa kluby:

- KR Platforma Obywatelska. Koalicja Obywatelska Toruń - 8 radnych;

- KR Aktywni dla Torunia - Szymanski, Krużewski, Skerska-Roman - 3 radnych;
- Klub Radnych Wspólny Toruń - 8 radnych;
- Klub Radnych Prawo i Sprawiedliwość - 4 radnych;
- Dwóch radnych było niezrzeszonych.

W minionej kadencji Rada podjęła 1323 uchwały, 8 apeli, 1 deklarację, 1 rezolucję, 13 stanowisk oraz 125 obwieszczeń w sprawie ogłoszenia tekstów jednolitych uchwał.

Inicjatorami uchwał byli:

- Prezydent Miasta Torunia - 989,
- Rada Miasta Torunia - 304 (komisje - 211, Konwent Seniorów - 79, Kapituła Honorowych Wyróżnień Miasta Torunia - 10, radni - 11, zespół do spraw opiniowania kandydatów na ławników - 15, doraźna Komisja RMT do opracowania propozycji zmiany uchwały w sprawie powołania okręgów będących jednostkami pomocniczymi GMT oraz nadania im statutów - 8)

Rada Miasta Torunia nadała honorowe wyróżnienia szczególnie zasłużonym dla miasta osobom, organizacjom i instytucjom. Medalem „Za zasługi dla Miasta Torunia” na wstędze uhonorowanych zostało 10 osób: Włodzimierz Rudziński - 2019 r., APATOR SA - 2019 r., Kazimierz Stafiej - 2019 r., Barbara Królikowska-Ziemkiewicz - 2020 r., Marian Frąckiewicz - 2020 r., Krystyna Zaleska - 2020 r., Marek Rubnikowicz - 2020 r., Akademicki Związek Sportowy UMK - 2021 r., Akademia Marynarki Wojennej - 2022 r., Centrum Szkolenia Artylerii i Uzbrojenia w Toruniu - 2022 r.

Kamila Beszczyńska

Jarosław Beszczyński

Katarzyna Chłopecka

Jakub Hartwich

Michał Jakubaszek

Bartłomiej Józwiak

Wojciech Klabun

**Sławomir
Kruszkowski**

Maciej Krużewski

Jacek Krzyżaniak

Piotr Lenkiewicz

Dariusz Mądrzejewski

**Margareta
Skerska-Roman**

Bartosz Szymanski

Witold Waczyński

Józef Wierniewski

od lutego 2019

Karol Maria Wojtasik

od lutego 2022

Michał Wojtczak

do czerwca 2020

Danuta Zając

Jan Ząbik

**Krystyna
Żejmo-Wysocka**

Maciej Karczewski

do lutego 2019

Paweł Gulewski

do czerwca 2020

Adrian Mól

do lutego 2022

Byli Radni Miasta Torunia

SPIS TREŚCI

RADA MIASTA TORUNIA	7	Organizacja sportu szkolnego	75
Rada Miasta Torunia, VIII kadencja, 2018-2024	8	Sportowe ferie letnie i zimowe	75
FINANSE	13	ZDROWIE	77
Finanse miasta	14	Miejska ochrona zdrowia	78
Dochody i wydatki	14	Specjalistyczny Szpital Miejski im. Mikołaja Kopernika (SSM)	78
Zadłużenie	18	Rozbudowa szpitala, nowe oddziały i pracownie	78
Z udziałem Europy	19	Więcej porad ambulatoryjnych	79
FUNDUSZE EUROPEJSKIE	21	Certyfikaty uzyskane przez SSM	80
20 lat w Unii Europejskiej	22	Pomoc gminy dla SSM	80
Perspektywa finansowa 2014-2020	22	Miejska Przychodnia Specjalistyczna (MPS)	80
Fundusze europejskie w obecnej kadencji	22	Remonty i nowa aparatura medyczna	80
Infrastruktura miejska	23	Poszerzenie oferty MPS	80
Ochrona środowiska i efektywność energetyczna	23	Gminne programy profilaktyczne w MPS	80
Fundusze dla kultury i zabytków	23	Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy	81
Rządowy Program Odbudowy Zabytków	24	im. ks. Jerzego Popiełuszki (ZPO)	81
Unia wspiera przedsiębiorczość i innowacje	24	Profesjonalna opieka długoterminowa	81
Kapitał ludzki	24	Koordinacja opieki w Centrum Consultor	81
Najważniejsze projekty z dofinansowaniem UE	26	Terapeutyczny Ogród Zimowy w ZPO	81
w Toruniu w latach 2018-2024	26	Rozbudowa ZPO	81
Rządowy Fundusz Polski Ład	28	Remonty, zakupy sprzętu dla ZPO	82
Toruń w Zintegrowanych Inwestycjach Terytorialnych	29	60 lat Izby Wyrzeźwien	82
Aktualizacja Strategii Rozwoju Miasta Torunia	29	Motoambulans na ulicach Torunia	82
Perspektywa finansowa 2021-2027	30	Polityka zdrowotna miasta	82
DROGI	35	Profilaktyka i promocja zdrowia	82
Inwestycje drogowe	36	Dla zdrowia psychicznego	83
Monitoring na mostach	40	Toruńskie programy polityki zdrowotnej	83
Program budowy dróg lokalnych	40	Program promocji zdrowia wśród dzieci i młodzieży	83
Parkingi, zatoki, chodniki	43	toruńskich szkół	83
Remonty kapitalne dróg	44	„Toruń olśniewa uśmiechem”	83
Oświetlenie ulic w latach 2019-2023	46	„Postawa to podstawa”	84
Modernizacja oświetlenia ulicznego	46	Profilaktyka raka szyjki macicy	84
Drogi rowerowe	47	„Toruń ma oko na dzieciaki”	84
Program poprawy bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów	48	„Qżnia zdrowia”	84
TRANSPORT PUBLICZNY	51	„Tworzenie grup wsparcia dla osób z otęszością”	84
Organizacja komunikacji miejskiej w Toruniu	52	Szczepienia przeciw grypie dla seniorów 65+	84
Rekordowa dostawa autobusów	53	Mocne kości do starości	85
Nowe tramwaje	54	Wsparcie leczenia niepłodności mieszkańców Torunia	85
Gdzie kupić bilet?	55	W partnerstwie z samorządem województwa	85
Biletomaty stacyjne	55	Projekt „Kujawsko-Pomorska Teleopieka”	85
Karta miejska	56	Z myślą o niepełnosprawnych	86
Koszty działalności publicznego transportu zbiorowego	56	Miejski Zespół do Spraw Orzekania	86
Fundusze unijne w komunikacji	56	o Niepełnosprawności w Toruniu	86
Nowa trasa w liczbach	57	Poprawa infrastruktury rehabilitacyjnej	86
Nowa perspektywa unijna 2021-2027	58	Budowa basenów rehabilitacyjnych	86
Promocja komunikacji miejskiej	60	Inwestycje w opiece długoterminowej	87
MIESZKALNICTWO	61	Przeciw wykluczeniu społecznemu	87
Budujemy z dofinansowaniem	62	Przeciw uzależnieniom	87
Gminne inwestycje mieszkaniowe w latach 2019-2023	62	Program UNICEF Polska „Miasto Przyjazne Dzieciom”	88
Nowe tereny pod budownictwo	63	Opieka nad dziećmi do lat 3	89
Mieszkanie Plus	63	Żłobki miejskie	89
Zasoby mieszkaniowe gminy	64	Rozbudowa żłobków miejskich	89
Czynsze komunalne	65	Nowy żłobek na lewobrzeżu	89
Mieszkania dla seniorów i rodzin z dziećmi	65	Wsparcie placówek niepublicznych	90
Mieszkania dla absolwentów	65	POLITYKA SPOŁECZNA	91
SPORT I REKREACJA	67	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie	92
Toruń Europejskim Miastem Sportu 2019	68	Opieka na dziećmi	92
Kluby sportowe	68	Asystenci rodziny	93
Wsparcie sportu seniorskiego	68	Pomoc w integracji ze środowiskiem	93
Wsparcie sportu młodzieżowego	69	Organizacja instytucjonalnej pieczy zastępczej	93
Toruń w sportowych rankingach	69	Zespół Usług Społecznych	94
Imprezy sportowe i wymiana zagraniczna	70	Dom dla matek, ojców i kobiet w ciąży	94
Sport przeciw uzależnieniom	71	Ośrodek Interwencji Kryzysowej	94
Profilaktyka osób uzależnionych	71	Miejskie Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn	95
Promocja zdrowego i aktywnego stylu życia	71	Niebieska Karta	95
Stypendia sportowe	71	Pomoc Caritas	95
Nagrody i wyróżnienia sportowe	72	Toruńskie Centrum Świadczeń Rodzinie	95
Obiekty sportowe w Toruniu	72	Świadczenia rodzinne, w tym dla obywateli Ukrainy	96
Nowe obiekty sportowo-rekreacyjne	72	Świadczenia z funduszu alimentacyjnego	97
Projekty sportowe z Budżetu Obywatelskiego	73	Świadczenia wychowawcze	97
Inwestycje sportowo-rekreacyjne	74	Świadczenie z programu „Dobry start”	97
Fundusze na rozwój bazy sportowej	74	Toruński Bon Żłobkowy	97
		Wsparcie w utrzymaniu mieszkań i domów	98
		Dodatki mieszkaniowe	98
		Dopłaty do czynszu	98
		Dodatki osłonowe	98
		Dodatki węglowe	98
		Dodatki na inne źródła ciepła	98
		Dodatki elektryczne	99
		Refundacja podatku VAT za paliwo gazowe	99

Dodatki energetyczne	99	Konferencja Firma Przyszłości	123
Jednorazowe świadczenie pieniężne dla uchodźców	99	DroneTech World Meeting	123
Karty Dużej Rodziny	99	Forum Gospodarcze Miast Nowej Hanzy	123
Toruńskie Centrum Usług Społecznych	100	Targi krajowe i zagraniczne	123
Centrum Rozwoju i Terapii	100	Warsztaty „Wsparcie na starcie”	123
Dla osób starszych	100	torun.direct – dobre połączenie z biznesem	123
Konkursy ofert dla NGO	100	„Made in Toruń”	124
„Aktywny senior” w DDP	100	Inne działania promujące przedsiębiorczość	124
Program „Opieka wytchnieniowa”	101	Promocja biznesu na starówce	124
Kujawsko-Pomorska Teleopieka	101	Tak się robi biznes na Starówce	124
Szczepienia dla seniorów	101	Przy piątku o prawie	124
Forum Seniora	101	Starówka Mistrzów	124
Toruńska Karta Seniora	101	Mapa Toruńskiego Rzemiosła	124
Mieszkania wspomagane	101	Toruńskie Centrum Aktywności Lokalnej 2.Piętro	125
Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania	102	Toruńska Baza Wolontariatu	125
Domy Pomocy Społecznej	102	Biznes w pandemii koronawirusa	125
Dla niepełnosprawnych	102	Toruńska Baza Restauracji na wynos i z dowozem	125
Rehabilitacja zawodowa i społeczna	102	#WOLNEZASOBY - „Razem w walce z koronawirusem”	125
Asystent osoby niepełnosprawnej	102	„Tak się robi biznes Made in Toruń”	125
Toruńska Karta Osoby z Niepełnosprawnością	102	Promocja szkolnictwa branżowego i technicznego	125
Program dla dzieci „POMAGAMY”	102	Nagrody gospodarcze	125
Wsparcie dla dorosłych z niepełnosprawnością	103	Rynek pracy w latach 2019-2023	126
Transport dla osób z niepełnosprawnością	103	Aktywizacja zawodowa bezrobotnych	128
W stronę samodzielności	103	Miejsca pracy z dofinansowaniem	129
Z funduszami unijnymi	103	Projekty społeczne	129
		Zagospodarowanie przestrzenne	130
EDUKACJA	105	ZABYTKI	133
Inwestycje oświatowe	106	„Toruńska Starówka” – etap II	134
Termomodernizacja internatów X LO	106	Zmiany w uchwale o dotacjach konserwatorskich	135
Sala gimnastyczna dla SP nr 14	106	Ważniejsze realizacje z dotacjami miejskimi	135
Sala gimnastyczna dla SP nr 11	106	Prace konserwatorskie i remontowe	138
Baseny rehabilitacyjne dla uczniów	107	Ważniejsze realizacje	138
Budowa Szkoły Podstawowej nr 12	107	Gminny Program Opieki nad Zabytkami	139
Nowa szkoła podstawowa przy ul. Grasera	107	Rządowy Program Odbudowy Zabytków	140
Inne inwestycje i remonty oświatowe	107	Nagrody za odnowę zabytków	140
Toruńska oświata w liczbach	108	25 lat Torunia na Liście UNESCO	140
Zmiany organizacyjne w toruńskich szkołach	109	Plan zarządzania miejscem UNESCO	141
Strategia edukacji dla Torunia	109	Pomnik Mikołaja Kopernika	141
Promocja toruńskiej oświaty	110	Pomoc zabytkom w Ukrainie	141
Toruńskie Forum Zawodowców	110		
Toruńskie przedszkola	110	STARÓWKA	143
Placówki niepubliczne	110	Program dla starówki	144
Programy europejskie i rządowe w oświacie	110	Bezpieczeństwo na starówce	144
Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa	111	Program „Moja Starówk@”	145
Strzelnica w powiecie 2023	111	Ład przestrzenny na starówce	145
Nowe Oddziały Przygotowania Wojskowego	111	Lustracje przestrzeni staromiejskiej	146
Program „Posiłek w szkole i w domu”	112	Starówka pełna zieleni	146
Program „Aktywna Tablica”	112	Sztuka w przestrzeni starówki	147
Program „Poznaj Polskę”	112	Ławka Chopina	147
Program „Wyprawka szkolna”	112	Toruński Jarmark Bożonarodzeniowy	147
Toruńscy uczniowie w projekcie Uniwersytetu Śląskiego	113	Współpraca z NGO dla starówki	148
Wiodący Ośrodek Koordynacyjno–Rehabilitacyjno–Opiekuńczy	113	Gminny Program Rewitalizacji	148
550. rocznica urodzin Mikołaja Kopernika	113		
Gwiazdy Grodu Kopernika	113	KULTURA	149
Konferencje edukacyjne	114	Miejskie instytucje kultury	150
Stypendia i nagrody za wyniki w nauce	114	Muzeum Okręgowe w Toruniu	150
Stypendium Prezydenta Miasta Torunia	114	Teatr Baj Pomorski	151
Nagroda Prezydenta Miasta Torunia	115	Toruńska Orkiestra Symfoniczna	151
Nagrody dla nauczycieli	115	Centrum Sztuki Współczesnej	151
Toruńska oświata podczas pandemii	115	Centrum Kultury Dwór Artusa	151
Program „Zdalna szkoła”	115	Centrum Nowoczesności „Młyn Wiedzy”	152
Narzędzia edukacji zdalnej	116	Europejskie Centrum Filmowe Camerimage	152
Działania prewencyjne GMT	116	Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki	152
Tryb nauki i szczepienia w szkołach	116	Toruńska Agenda Kulturalna	152
Pomoc psychologiczno-pedagogiczna	116	Ważniejsze działania TAK w latach 2019-2023	152
Obywatele Ukrainy w toruńskiej oświacie	117	Cykliczne imprezy kulturalne	154
		Stypendia Miasta Torunia w dziedzinie kultury	157
PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	119	Działania w trakcie pandemii	158
Centrum Wsparcia Biznesu w Toruniu	120	Starania Torunia o tytuł ESK2029	159
Sprzedaż terenów inwestycyjnych	120	Strategia dla kultury	160
Strefy inwestycyjne	120		
Nowe przestrzenie biurowe	120	ŚRODOWISKO	161
Miasto wspiera innowacje	121	Fundusze europejskie na zieleni	162
Toruński Inkubator Technologiczny	121	Park Tysiąclecia	162
W stronę przemysłu kosmicznego	121	Rekreacja na Rudelce	163
Przestrzenie dla nowych technologii	121	Nowe zagospodarowanie Martówek	163
Toruński Fundusz Poreczeń Kredytowych	122	Ogród Zoobotaniczny – etap II	163
Wybrane projekty TFPK w latach 2019-2023	122	Tereny rekreacyjne na tzw. Jarze	163
Promocja i informacja gospodarcza	122	Odnowiona Głazja	163
Welcomony Forum in Toruń	123	Zielona brama gotyckiej starówki	164
Światowy Tydzień Przedsiębiorczości	123		

Park Miejski z ogrodem społecznym	164	Współpraca z NGO dla Ukrainy	203
Współpraca z WFOŚiGW	164	Toruń w barwach Ukrainy	203
Nasadzenia nowych drzew i krzewów	165		
Aplikacja Zielony Toruń – Moje Drzewo	165	TURYSTYKA I PROMOCJA	205
Investycje i remonty na terenach zieleni	165	Kto nas odwiedza?	206
Zieleń Bulwaru Filadelfijskiego	166	Monitoring ruchu turystycznego	206
Zielone korytarze	166	Nowa siedziba OIT	206
Parki kieszonkowe	166	Konkurs Tropiciele Toruńskich Tajemnic	206
Bieżące utrzymanie terenów zieleni	167	Spacery z przewodnikiem	207
Projekty z Budżetu Obywatelskiego	169	System Informacji Turystycznej	207
Nowe formy ochrony przyrody	172	Inauguracja sezonu turystycznego w Toruniu	207
Place zabaw i wybiegi dla psów	172	Program rozwoju turystyki do 2030 r.	207
Dla czystego powietrza	173	Tytuł Polskie Marki Turystyczne	207
Oczyszczanie Torunia z azbestu	174	100 lat Torunia w wolnej Polsce	208
Mała retencja	175	550. rocznica urodzin Mikołaja Kopernika	208
Adaptacja do zmian klimatu	175	Nobliści w Toruniu	208
Współpraca z NGO	176	Tort i teatr dla Kopernika	208
Zielone Forum Torunia	177	Muzyka dla Kopernika	208
Cmentarze komunalne i miejsca pamięci	177	Jubileusz pomnika Kopernika	209
		Matejko w ratuszu	209
WODA, KANALIZACJA, ODPADY	179	43. Międzynarodowy Zjazd Miast Nowej Hanzы	209
Investycje z dofinansowaniem UE	180	Festiwal Wisły	210
Modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę	180	Akcja „Toruń za pół ceny”	210
Investycje ze środków własnych TW	181	Wsparcie przedsiębiorców w pandemii	210
We współpracy z Gminą Lubicz	181	Konkursy tematyczne	210
System GIS	181	Publikacje promocyjne w magazynach	211
Gospodarka odpadami	182	Polski i Toruński Bon Turystyczny	212
Selektywna zbiórka na nowych zasadach	182	Zajrzyj na toruńską starówkę	212
MPO – operator systemu	182	Toruński Tydzień Restauracji	212
Odpady komunalne odebrane od mieszkańców	182	Akcja promocyjna z portalem TRAVELIST	212
Cele ekologiczne czyli poziomy recyklingu	183	Toruń w TV	212
Zagospodarowanie odpadów	183	Toruń w radio	212
Investycje w ZUOK	184	Study tour – study press	213
Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych	184	Toruń w Onet Rano	214
Odzyskownia czyli „drugie życie” odpadów	184	In Your Pocket City Guides	214
Edukacja ekologiczna	185	Toruń planem filmowym	214
Serwis miejski poświęcony odpadom	185	Toruń na targach i giełdach	215
Konkurs dla szkół – Zbieramy makulaturę	186	Inne działania promocyjne	215
		Współpraca z miastami partnerskimi Torunia	215
BEZPIECZEŃSTWO	187	Zerwanie współpracy z Kalininogradem	217
Toruńskie Centrum Zarządzania Kryzysowego	188	Działalność pomocowa dla Łucka	217
Monitoring miejski	188	VIII Światowy Zjazd Nauczycieli Polonijnych	217
Wsparcie dla Policji i Państwowej Straży Pożarnej	189	Obóz stypendystów Fundacji „Dzieło Nowego Tysiąclecia”	217
Straż Miejska	190	Współpraca z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika	217
Nowe działania Straży Miejskiej	190	Kopernikański Ośrodek Integracji	217
		Dofinansowanie konferencji UMK	218
SYTUACJE KRYZYSOWE	193	Inicjatywy lokalne	218
Pandemia COVID-19	194	Projektu z Budżetu Obywatelskiego	218
Najważniejsze daty	194		
Bezpieczeństwo	194	PRZYJAZNY URZĄD	219
Opieka zdrowotna	194	IT w czasie pandemii	220
Opieka społeczna	195	Informatyzacja urzędu	220
Gospodarka komunalna	195	Przyjazne Deklaracje	220
Edukacja w dobie nauki zdalnej	196	Centrum Kontaktu z Mieszkańcami	220
Sport i kultura	196	System Kolejkowy	220
Toruń dla przedsiębiorców	196	Moje Auto SMS	221
Tarcza antykryzysowa	197	Sieć szerokopasmowa – OSE	221
Investycje w mieście	197	Toruń WiFi	221
Praca Urzędu Miasta Torunia	197	mObywatel	221
Wybory Prezydenta RP	198	Serwis bip.torun.pl po modernizacji	221
Fundusze pomocowe dla JST	198	PPGR, Zdalna Szkoła	221
Narodowy Program Szczepień	198	System informacji parkingowej	222
Sytuacja epidemiczna w 2021 r.	199	Konsultacje społeczne	222
Punkty wymazowe	199	Spotkania z mieszkańcami	223
Łóżka covidowe	199	Budżet Obywatelski	223
Transport na szczepienia	199	Współpraca miasta z NGO	226
Infolinia miejska	199	Miejskie konkursy dla NGO	226
Katarzynka dla niosących pomoc	199	Zadania wieloletnie	226
Komunikacja pandemiczna z mieszkańcami	199	Czas pandemii: wzajemna pomoc i priorytety	227
Pomoc dla obywateli Ukrainy	200	Inicjatywa lokalna	228
Wydział Spraw Administracyjnych	200	Lokale dla NGO	228
Miejsca zakwaterowania	200	Współpraca pozafinansowa	228
Pomoc dla partnerskiego Łucka	200	Wsparcie rzeczowe i patronaty	229
Organizacja edukacji	201	LGD „Dla Miasta Torunia”	230
Powiatowy Urząd Pracy	201	CAL 2. Piętro	230
Pomoc finansowa	201	Toruńska Baza Wolontariatu	230
Świadczenia rodzinne	202		
Pomoc społeczna dla uchodźców	202	NAGRODY DLA MIASTA	231
Toruńskie Centrum Usług Społecznych	202		
Kultura dla Ukrainy	202	SŁOWNICZEK WAŻNYCH SKRÓTÓW	236

FINANSE

Finanse miasta

Stały rozwój miasta, nowe inwestycje, projekty „miękkie”, działania na rzecz kultury i polityki społecznej. W obliczu wyzwań, jakimi dla finansów miasta były: skutki pandemii Covid-19, kryzys energetyczny wywołany agresją Rosji na Ukrainę, dynamiczny wzrost cen towarów i usług, stóp procentowych oraz kosztów pracy, a także skutki wdrożenia programu Polski Ład, miejskie finanse pozostały bezpieczne.

Założenia przyjęte do konstruowania budżetów w latach 2019-2024 opierały się na następujących zasadach:

1. Optymalizacji dochodów rozumianej przez:

- wykorzystanie wszystkich możliwych źródeł dochodów w celu pozyskania środków finansowych na realizację zadań miasta, w tym z budżetu państwa, budżetów innych jednostek samorządu terytorialnego, funduszy celowych oraz funduszy Unii Europejskiej,
- tworzenie systemu zachęt dla rozwoju lokalnej przedsiębiorczości przez stosowanie ulg i zwolnień w podatkach i opłatach lokalnych,

- podejmowanie działań na rzecz poprawy ściągalności dochodów z podatków, opłat oraz dochodów z mienia,
- prowadzenie racjonalnej gospodarki w zakresie pozyskiwania dochodów ze sprzedaży majątku, rzeczy i praw oraz świadczenia usług;

2. Racjonalizacji wydatków rozumianej jako:

- efektywne i oszczędne gospodarowanie środkami publicznymi,
- podejmowanie działań zmierzających do ograniczania zużycia energii i paliw, oraz zmniejszania wydatków przez wdrażanie zmian organizacyjnych, przy stałej poprawie jakości funkcjonowania poszczególnych dziedzin miasta,
- podejmowanie realizacji zadań przy współudziale i współfinansowaniu podmiotów zewnętrznych;

3. Zwiększaniu nakładów na inwestycje realizowane przy udziale zewnętrznych źródeł finansowania;

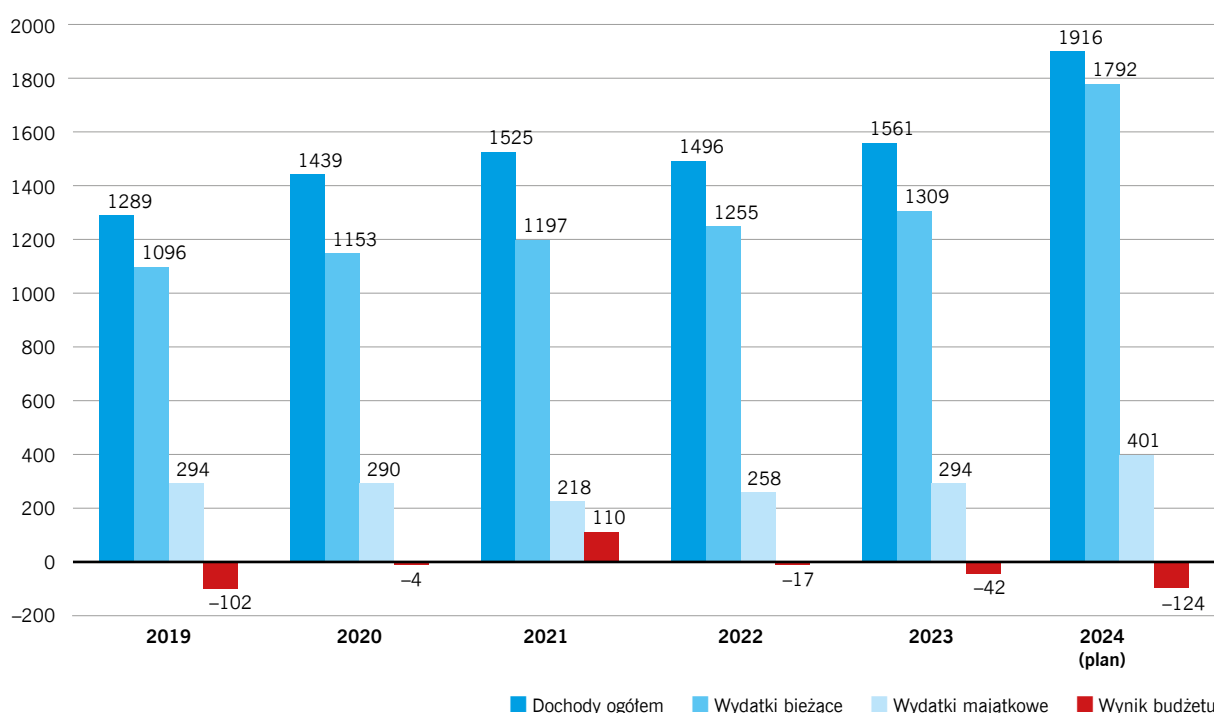
4. Optymalizacji deficytu budżetowego, poziomu zadłużenia oraz kosztów jego obsługi poprzez wykorzystanie różnorodnych instrumentów finansowych.

Dochody i wydatki

Wzrost dochodów budżetu w latach 2019-2023 osiągnano przede wszystkim dzięki pozyskaniu zewnętrznych źródeł finansowania dla zadań inwestycyjnych. Ponadto źródła zwiększenia dochodów stanowiły dochody z opłat za gospo-

darowanie odpadami, wyższe wpływy z podatków i opłat lokalnych oraz udziałów w CIT, a także wyższe subwencje, dotacje i środki z funduszy specjalnych na realizację zadań bieżących.

Budżet Torunia w latach 2019-2024 dane podstawowe w mln zł

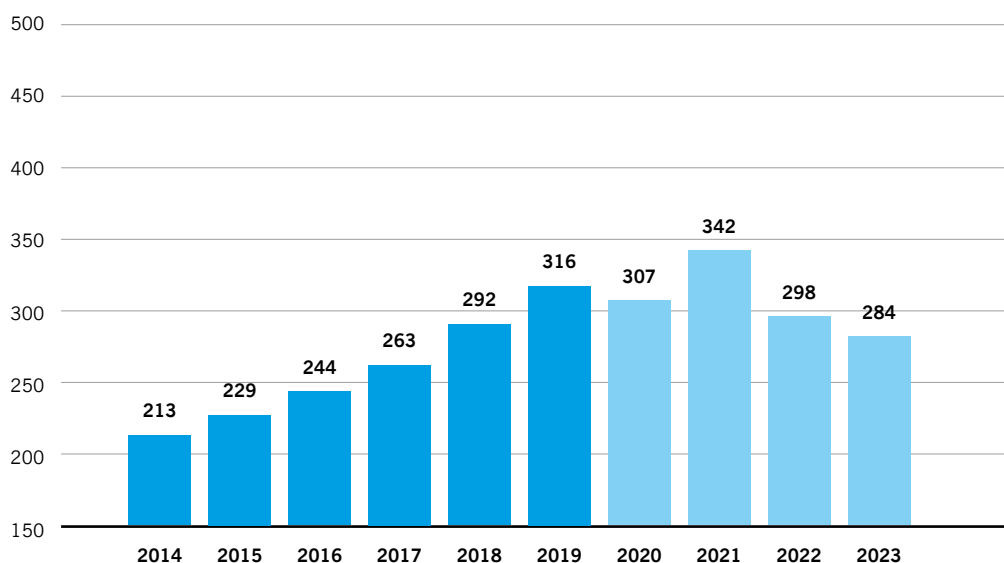

Porównanie podstawowych danych z budżetów w latach 2019-2023 (w tys. zł)

l.p.	Wyszczególnienie	2019	2023	różnica	dynamika
1	2	3	4	5(4-3)	6(4/3)
1.	dochody ogółem, w tym:	1 288 639	1 560 850	272	121%
2.	dotacje na inwestycje	66 474	103 302	37	155%
3.	dochody ze sprzedaży majątku	25 322	51 478	26	203%
4.	pozostałe dochody majątkowe	6 456	18 611	12	288%
5.	dochody bieżące, w tym:	1 190 387	1 387 459	197	117%
5.1.	z dotacji i subwencji	568 375	681 795	113	120%
5.2.	z tytułu udziału w podatku PIT	316 297	283 497	-33	90%
5.3.	z tytułu pozostałych podatków i opłat	305 715	422 167	116	138%

Wpływy z PIT w latach 2014-2023 (dane w mln zł)

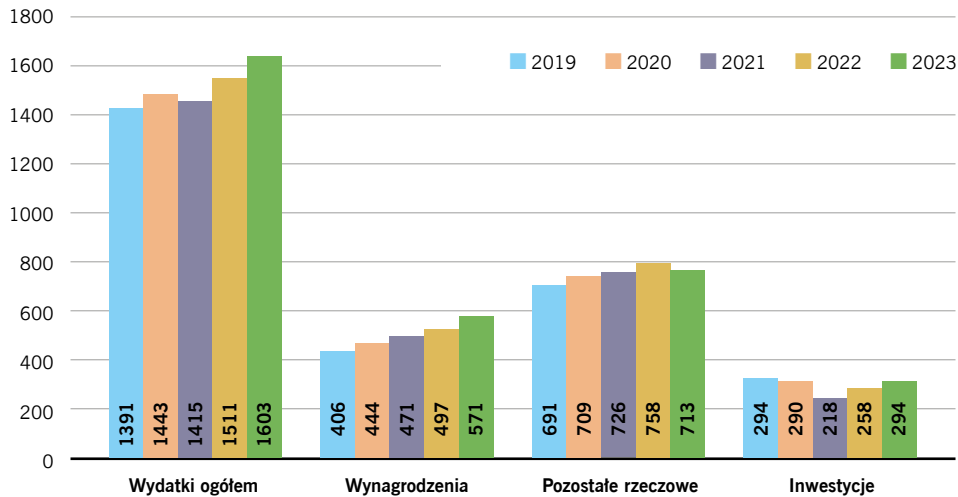
Zmiany w ustawach: o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, będące elementem Programu Polski Ład, wpłynęły na obniżenie dochodów miasta z tytułu udziałów w PIT. Łączną kwotę ubytku w latach 2019-2023 oszacowano na 300 mln zł, a po uwzględnieniu rekompensat z budżetu państwa (139 mln zł) – na 161 mln zł.

W ramach wydatków bieżących największą dynamikę wzrostu zanotowano w zakresie wydatków na wynagrodzenia: płaca minimalna w r. 2019 wynosiła 2250 zł, natomiast w r. 2023 osiągnęła wartość 3600 (+60%). Jeśli chodzi o pozostałe wydatki rzeczowe w analizowanym okresie, poziom kwot wydatkowanych w poszczególnych latach ulegał istotnym wahaniom, za sprawą zmieniającego się zakresu zadań zleczanych samorządowi. Od 2022 r. na Gminie Miasta Toruń spoczął szereg obowiązków związanych z napływem uchodźców z Ukrainy oraz wypłatą nowych świadczeń dla mieszkańców, będących formą rekompensaty z tytułu wzrostu cen nośników energii. Jednocześnie z dniem 1 czerwca 2022 r. miasto przestało wypłacać świadczenia wychowawcze

(Rodzina 500+), w związku z przejęciem tego zadania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Kryzys energetyczny wywołany wojną w Ukrainie przyniósł wzrost cen energii, który spowodował w latach 2022-2023 zwiększenie wydatków na energię o ok. 60%. Z uwagi na drastyczny wzrost stóp procentowych od r. 2022 wzrosły wydatki na obsługę długu.

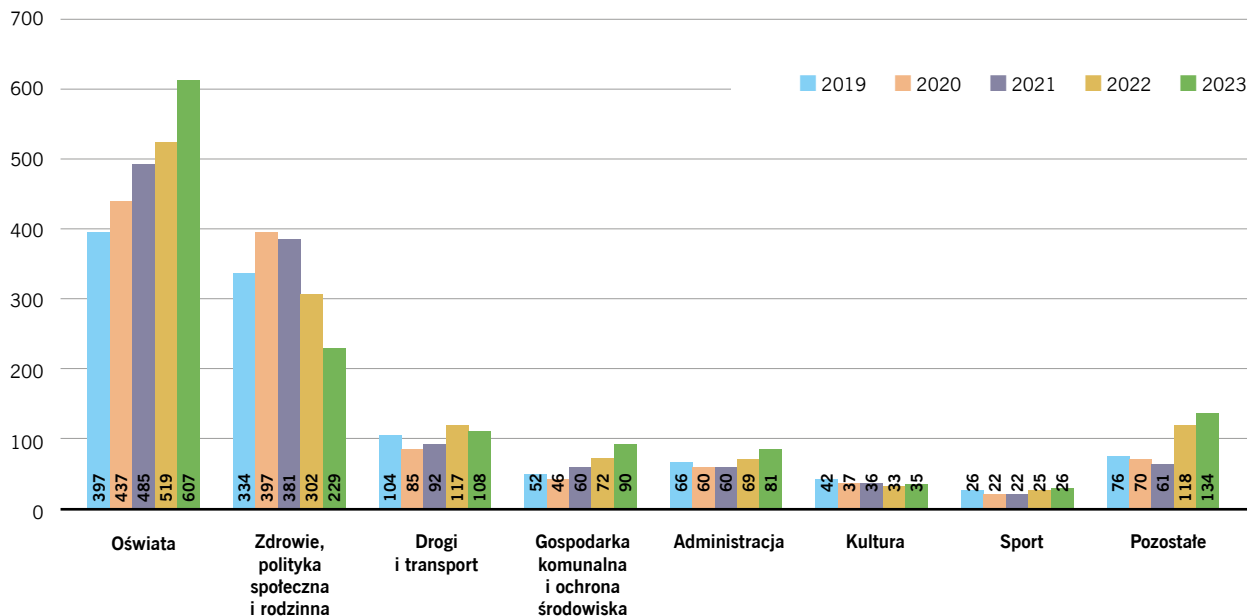

Struktura wydatków ogółem budżetu Torunia w latach 2019-2023 w mln zł

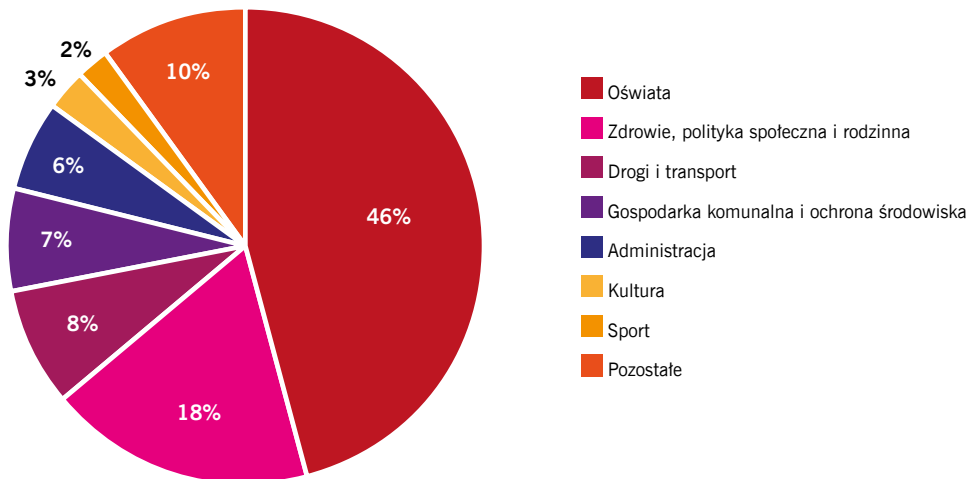

Podobnie jak w innych miastach Polski, w strukturze wydatków bieżących Torunia dominują wydatki na oświatę i edukację (46% budżetu), a na drugiej pozycji znajdują się wydatki związane z polityką społeczną i zdrowiem (18% budżetu).

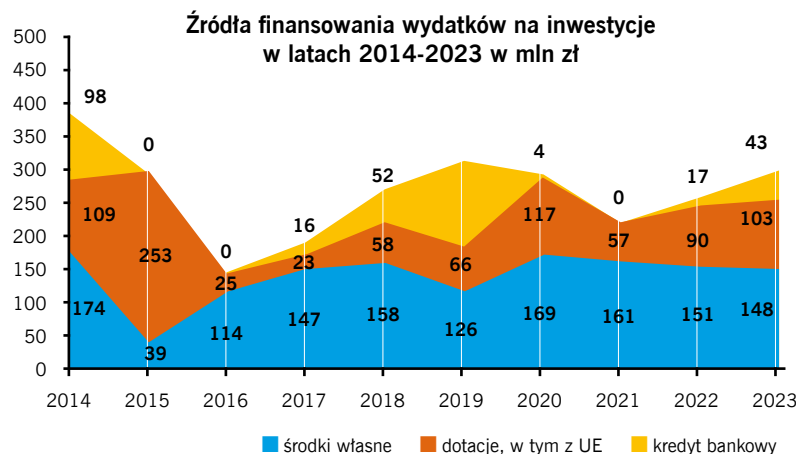
Struktura wydatków bieżących budżetu Torunia w latach 2019-2023 w mln zł

Struktura wydatków bieżących Torunia w 2023 w mln zł

Zwiększone w latach 2019-2023 dochody stanowiły źródło finansowania inwestycji. W okresie tym przeznaczono na inwestycje łącznie 1,35 mld zł. Wydatki te w 31,7 proc. były finansowane środkami zewnętrznymi, zarówno ze źródeł krajowych (265 mln zł), jak i funduszy UE (167 mln zł).

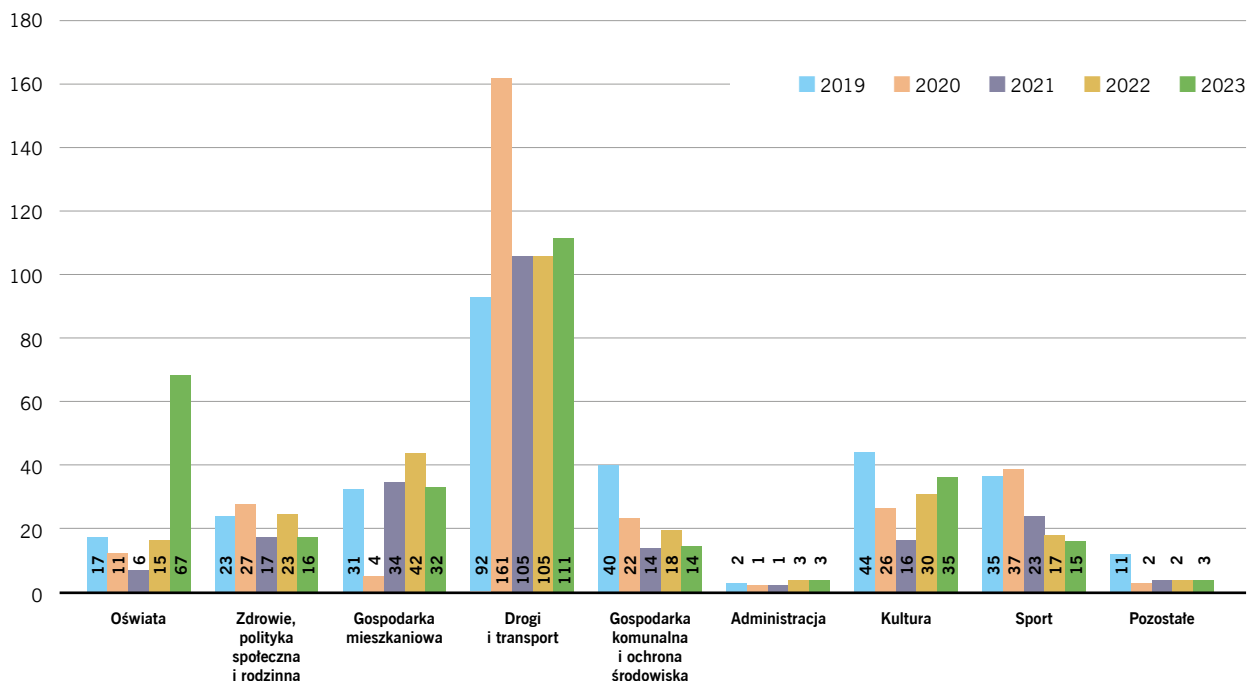

Podstawowymi kierunkami inwestowania w minionych latach były: modernizacja i budowa dróg, rozbudowa systemu transportu miejskiego oraz budowa i modernizacja obiektów służących edukacji dzieci i młodzieży. Dbając o zrównoważony rozwój wszystkich dziedzin życia mieszkańców, kontynuowano budowę nowych mieszkań komunalnych i socjalnych, inwestowano w obiekty służące kulturze, rewitalizowano i zagospodarowywano liczne tereny zieleni, modernizowano obiekty sportowo-rekreacyjne, rozbudowywano obiekty służące zdrowiu i polityce społecznej.

Lata 2019-2023 to czas realizacji dużych inwestycji o strategicznym znaczeniu dla Torunia, takich jak m.in.: rozbudowa mostu drogowego im. J. Piłsudskiego czy budowa nowej linii tramwajowej na północ Torunia.

Wydatki na inwestycje w poszczególnych dziedzinach w latach 2019-2023 w mln zł

Zadłużenie

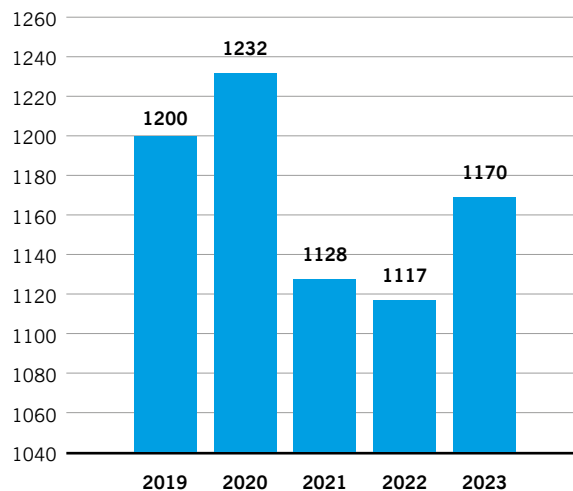
Zanotowane w analizowanym okresie kwoty deficytu budżetowego są efektem realizowanych przez miasto inwestycji. W celu pokrycia deficytu zaciągnięto kredyty oraz wyemitowano obligacje. Łączne zadłużenie miasta na dzień 31.12.2023 r. wyniosło 1.170 tys. zł, z czego 50 proc. stanowią kredyty zaciągnięte w Europejskim Banku Inwestycyjnym, 23 proc. kredyty i pożyczki krajowe, 22 proc. obligacje, a zobowiązania, których spłata dokonana zostanie z wydatków – 5 proc.

Wysokość zadłużenia jest stale monitorowana. Od 2014 r. możliwość zadłużania się jest uzależniona od osiągniętej nadwyżki operacyjnej, która stanowi źródło środków na obsługę zadłużenia.

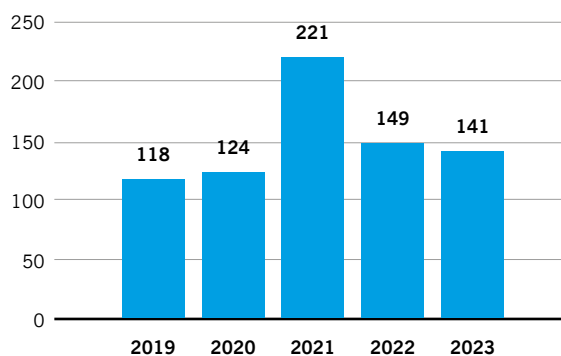
W 2023 r. Agencja Fitch kolejny raz oceniła kondycję finansową Torunia. Rating, inaczej ocena ryzyka, jest wskaźnikiem pozwalającym ocenić wiarygodność kredytową ocenianego podmiotu gospodarczego lub ryzyko związane z różnymi instrumentami finansowymi. Ocena wystawiana jest przez agencje ratingowe. Ma specjalną skalę składającą się z kombinacji kilku liter, cyfr i znaków plus lub minus, podwyższających lub obniżających konkretną ocenę.

Po przeanalizowaniu wszystkich czynników Fitch potwierdził międzynarodowy rating długoterminowy dla Torunia w walucie zagranicznej i krajowej na poziomie „BBB” z perspektywą negatywną oraz krajowy rating długoterminowy na poziomie „A+(pol)” z perspektywą stabilną. Potwierdzenie ratingów z listopada 2023 r. odzwierciedlało pogląd Fitch, że

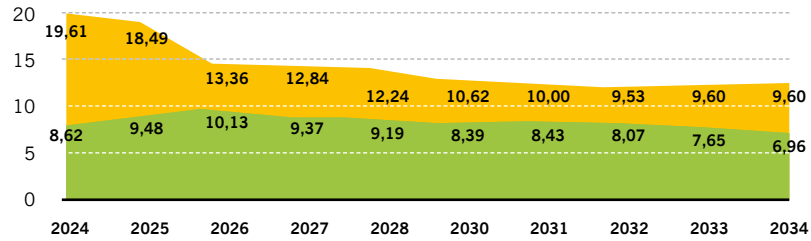
Zadłużenie miasta w latach 2019-2023

Nadwyżka operacyjna w latach 2019-2023

Wskaźnik spłaty zobowiązań w latach 2024-2034

wyniki operacyjne oraz wskaźniki długu Torunia w średnim okresie nie będą odbiegać od grupy porównawczej z ratingiem „BBB”, pomimo presji na budżet miasta wynikających z rosnących cen, utrzymujących się skutków makroekonomicznych wojny w Ukrainie, jak również skutków wdrożenia reformy podatkowej „Polski Ład”.

Z udziałem Europy

Lata 2019-2023 były dla Torunia okresem kontynuacji działań związanych z pozyskiwaniem funduszy europejskich. W ciągu ostatnich 5 lat miasto realizowało 213 projektów, których łączna wartość wynosiła 1 418 000 000 zł, a wartość dofinansowania z funduszy europejskich wyniosła łącznie 907 mln zł.

FUNDUSZE EUROPEJSKIE

20 lat w Unii Europejskiej

Toruń bardzo efektywnie korzysta z możliwości, jakie otworzyło wstąpienie Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r. Doświadczenie w pozyskiwaniu funduszy unijnych na miejskie projekty samorząd zdobywał już wcześniej, będąc konsumentem środków przedakcesyjnych (PHARE, ISPA), dzięki którym wybudowana została m.in. kanalizacja w znacznej części miasta.

Przez minione dwie dekady przy wsparciu środków unijnych w Toruniu zrealizowanych zostało łącznie kilkaset projektów infrastrukturalnych i społecznych, które odmieniły oblicze miasta i otworzyły nowe perspektywy rozwoju grodu Kopernika. Most drogowy gen. Elżbiety Zawackiej, nowoczesny transport publiczny, proekologiczne rozwiązania w gospodarce komunalnej, zrewitalizowane parki, odnawiane na niespotykaną wcześniej skalę zabytki, rozbudowane placówki ochrony zdrowia, a także nowe miejsca aktywności kulturalnej, edukacyjnej i społecznej powstające m.in. w adaptowanych na ten cel kamienicach i obiektach przemysłowych – to paleta różnorodnych działań, dla których realizacji Toruń sięgał skutecznie po fundusze unijne w kolejnych okresach programowania.

Perspektywa finansowa 2014-2020

Do 31 grudnia 2023 r. trwała realizacja przedsięwzięć, na które miasto pozyskało dofinansowanie unijne w ramach tzw. perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2014-2020. W tym okresie podpisano łącznie 253 umowy o dofinansowanie projektów, w których Gmina Miasta Toruń oraz jej jednostki organizacyjne były beneficjentami lub pełniły funkcję partnera. Całkowita wartość zadań finansowanych z pieniędzy UE wyniosła w tym czasie 1,48 mld zł, a łączna kwota dotacji osiągnęła 984 mln zł. Przeciętna stopa dofinansowania realizowanych przedsięwzięć kształtowała się na poziomie ok. 79% kosztów kwalifikowalnych.

Fundusze europejskie w obecnej kadencji

Lata 2019-2023 oraz końcówka roku 2018 były dla Torunia okresem kontynuacji działań związanych z pozyskiwaniem funduszy Unii Europejskiej oraz pochodzących z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Miasto podpisało w tym czasie 162 nowe umowy o dofinansowanie projektów. Lista wszystkich projektów realizowanych przez samorząd i podległe mu jednostki w analizowanym okresie obejmuje natomiast 214 projektów o wartości 1,418 mld zł, przy kwocie dofinansowania w łącznej wysokości 907,2 mln zł.

Źródła pozyskiwania funduszy europejskich

Program	Liczba projektów	Całkowita wartość projektów	Wartość dofinansowania	Poziom dofinansowania do kosztów kwalifikowalnych (w %)
Infrastruktura i Środowisko	15	830 003 073	481 676 363	74
Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego	161	542 982 818	382 592 168	83
Wiedza Edukacja Rozwój	28	40 972 333	39 797 801	99
Polska Cyfrowa	8	1 739 931	1 727 448	99
Rozwój Obszarów Wiejskich	1	1 638 948	1 000 000	65
EOG	1	405 553	405 553	100
RAZEM	214	1 417 742 656	907 199 333	79

Infrastruktura miejska

W minionych pięciu latach zakończono realizację wielu zadań infrastrukturalnych z wykorzystaniem dotacji unijnych, m.in.: budowę ronda turbinowego na placu bpa Jana Chrapka, rozbudowę Szosy Chełmińskiej (na odcinku od Trasy Średnicowej do ul. Polnej), przebudowę i rozbudowę ulic: Łódzkiej (na odcinku od ul. Lipnowskiej do ul. Zdrojowej) i Turystycznej (od ul. Ligi Polskiej do granicy administracyjnej miasta, budowę 2 parkingów typu Park&Ride (419 miejsc) – w ramach realizacji toruńskiego planu gospodarki niskoemisyjnej.

Z europejskim wkładem miasto rozbudowało sieć tramwajową – wybudowano nową linię na tzw. osiedle Jar wraz z infrastrukturą towarzyszącą, zmodernizowano torowiska tramwajowe (w ul. Bydgoskiej, na trasie linii nr 1 i 5 od pl. Daszyńskiego do ul. Śląskiego, na trasie linii nr 2 od pl. Niepodległości do ul. Reja, z układem drogowym od ronda bp. Jana Chrapka do ul. Podgórznej) przebudowano układ torowo-drogowy w ul. Wały gen. Sikorskiego i al. św. Jana Pawła II wraz z budową pasa tramwajowo – autobusowego i zagospodarowaniem zieleni. Zakupiono również 5 szt. taboru tramwajowego, 20 autobusów niskoemisyjnych oraz pojazdy techniczne. Tym samym Toruń realizował swoją część regionalnego projektu BiT City II.

W ramach rozwoju Inteligentnego Systemu Transportowego w Toruniu rozbudowywany był system dynamicznej informacji pasażerskiej, dzięki któremu tablice informujące o godzinie przyjazdu w czasie rzeczywistym, zamontowane wcześniej na przystankach tramwajowych, pojawiły się także na przystankach autobusowych. Na 8 węzłowych przystankach stanęły automaty biletowe.

Powstały drogi rowerowe na odcinku od granic miasta Torunia do Barbarki oraz w ciągu Szosy Bydgoskiej, na odcinku od pętli tramwajowej do pl. Skalskiego.

Rozpoczęto modernizację oświetlenia ulicznego poprzez wymianę 529 opraw oświetleniowych na LED przy drogach wojewódzkich:

- ul. Szosa Chełmińska, odcinek od ul. Polnej do granicy miasta;
- ul. Ligi Polskiej, odcinek od Ronda Wiślanego do Konstytucji 3 Maja;
- ul. Skłodowskiej-Curie, odcinek od ul. Równinnej do ul. Olsztyńskiej;
- ul. Olimpijska, odcinek od ul. Olsztyńskiej do ul. Szosa Lubicka.

Ochrona środowiska i efektywność energetyczna

W celu sprostania oczekiwaniom mieszkańców, a także w zgodzie z ambitną i rygorystyczną polityką Unii Europej-

skiej w zakresie ochrony środowiska i adaptacji do zmian klimatu, wyrażoną m.in. w Strategii „Europejski Zielony Ład”, toruński samorząd prowadzi od lat szeroko zakrojone działania mające na celu poprawę stanu środowiska i ochronę klimatu w naszym mieście. Nie inaczej było także w mijającej kadencji toruńskiego samorządu 2018-2024. Podjęte inicjatywy dotyczyły takich obszarów, jak: ochrona przyrody, rozwój zieleni miejskiej, ekologiczna mobilność miejska, poprawa efektywności energetycznej, adaptacja do zmian klimatu i odnawialne źródła energii (OZE).

Z dofinansowaniem unijnym realizowano liczne projekty polegające na zagospodarowaniu, odnowie i zwiększeniu powierzchni miejskich terenów zieleni, m.in. w okolicach Muzeum Etnograficznego i CKK Jordanki („Zielona brama gotyckiej starówki”), Bulwaru Filadelfijskiego, zabytkowego Parku Miejskiego na Bydgoskim Przedmieściu, Parku Tysiąclecia i Parku Glazja oraz na tzw. osiedlu Jar. Przeprowadzono szereg kompleksowych termomodernizacji i wyposażono w instalacje fotowoltaiczne dwadzieścia budynków użyteczności publicznej, w tym: szkoły, przedszkola oraz instytucje miejskie, m.in. Specjalistyczny Szpital Miejski. W ramach trzeciej już edycji projektu „Gospodarka wodno-ściekowa na terenie aglomeracji Toruń” rozbudowano i wyremontowano ponad 20 kilometrów sieci wodno-kanalizacyjnej oraz zmodernizowano Miejską Oczyszczalnię Ścieków.

W obszarze gospodarki odpadami w 2020 r. zakończyła się kompleksowa rozbudowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Toruniu, która pozwoliła wzmocnić i rozwinąć system segregacji i proekologicznego zagospodarowania odpadów. W obszarze OZE wybudowano: 12 instalacji fotowoltaicznych dla obiektów publicznych (10 szkół, teatr Baj Pomorski, budynek UMT) oraz 4 instalacje na budynkach opieki zdrowotnej należących do Gminy Miasta Toruń.

Fundusze dla kultury i zabytków

Ostatnie lata charakteryzowały się licznymi inwestycjami w obiekty kulturalne Torunia, a także wsparciem unijnym pozyskiwanym na organizację imprez kulturalnych, zarówno lokalnych, jak i o znaczeniu i zasięgu międzynarodowym.

Przy udziale środków europejskich zmodernizowano toruńską infrastrukturę kultury i poszerzono ofertę kulturalno-edukacyjną placówek miejskich. Wyremontowano kolejne pomieszczenia zabytkowej siedziby CK Dwór Artusa, Muzeum Okręgowe uruchomiło Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego w Ratuszu Staromiejskim, a w fortecznych Koszarach Bramy Chełmińskiej powstało Muzeum Twierdzy Toruń - wyjątkowa w skali kraju ekspozycja dokumentów i pamiątek związanych z militarną historią miasta. Wyremontowano i rozbudowano o scenę szekspirowską Teatr „Baj Pomorski”. Nowy obiekt z pomieszczeniami magazynowymi zyskało też Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”. Młodzieżowy

Dom Kultury został wyposażony w windę, a w wyremontowanej kamienicy na Bydgoskim Przedmieściu powstał Kulturalny Hub.

W ramach ogólnopolskiego projektu „Kultura bez barier” Toruńska Orkiestra Symfoniczna, CK Dwór Artusa, Muzeum Okręgowe oraz Teatr „Baj Pomorski” zrealizowały szereg wydarzeń z udziałem osób ze szczególnymi potrzebami.

Ponad 54,3 mln zł dotacji unijnej miasto zdobyło na odnowę zabytków w ramach wieloletniego projektu „Toruńska Starówka - ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO - etap II”. Pieniądze unijne oraz wkład własny gminy i partnerów projektu, toruńskich instytucji świeckich i kościelnych, pozwoliły zrealizować przy zabytkach ogromny zakres prac konserwatorskich i remontowych o wartości niemal 75 mln zł. Zadania były realizowane m.in. we wnętrzach i otoczeniu kościoła św. Jakuba i kościoła katedralnego, przy dachach i elewacjach kościoła św. Szczepana i kościoła mariackiego, w dawnym zborze ewangelickim na Rynku Nowomiejskim, na placu Podominańskim, na murze przy tzw. Stawie Komtura i w trwałej ruinie Zamku Krzyżackiego, a także w Dworze Mieszkańskim, w Pałacu Dąbskich i oficynie pałacu Meissnera. Remonty konserwatorskie i prace modernizacyjno-adaptacyjne w Domu Kopernika oraz w otwartym w 2015 r. Muzeum Toruńskiego Piernika, umożliwiły rozszerzenie działalności kulturalno-edukacyjnej Muzeum Okręgowego.

Z unijnym wsparciem odbywały się w Toruniu liczne wydarzenia i imprezy kulturalne, przyciągające do miasta ogromne grono gości. Wśród nich m.in.: Bella Skyway Festival, Festiwal Sztuki Faktu, Artus Festival, Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek SPOTKANIA, Festiwal Teatrów Ulicznych i Międzynarodowy Festiwal „Nova Muzyka i Architektura” oraz wystawy pod hasłem „Cykl Sztuka Świata” w Centrum Sztuki Współczesnej.

Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Wprowadzony w 2023 r. Rządowy Program Odbudowy Zabytków oferuje jednostkom samorządu terytorialnego możliwość wsparcia zadań inwestycyjnych dotyczących renowacji i odbudowy obiektów zabytkowych. Dopuszcza też finansowanie odnowy obiektów posiadających wpis do ewidencji lub rejestru zabytków. W ramach tego programu Gmina Miasta Toruń pozyskała dofinansowanie w postaci 3 promes inwestycyjnych na łączną kwotę 10,43 mln zł na następujące inwestycje:

Renowacja i konserwacja zabytkowych budynków oświatowych położonych na terenie toruńskiej Starówki ujętej na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO – wartość całkowita wynosi 4 mln zł, dofinansowanie 3,5 mln zł (87,5%) – I nabór;

Rewitalizacja historycznej siedziby katów (rakarzy) toruń-

skich – etap I – wartość całkowita wynosi 3,572 mln zł, dofinansowanie 3,5 mln zł (98%) – II nabór;

Konserwacja i restauracja kruchty północnej (Białej Kruchty) oraz wnętrza kaplic: Różańcowej i Ogródzkiej Kościoła p.w. Św. Jakuba w Toruniu – wartość całkowita wynosi 3,5 mln zł, dofinansowanie 3,43 mln zł (98%) – II nabór (dotacja).

Unia wspiera przedsiębiorczość i innowacje

Z funduszami europejskimi samorząd Torunia realizował działania mające na celu podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej miasta, przyciągnięcie inwestorów oraz wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w lokalnej gospodarce. Uzbrojone zostały kolejne tereny inwestycyjne, m.in. Grębocin nad Strugą. Zrealizowano projekt promujący potencjał gospodarczy gminy pn. „Invest in BiT CITY 2”, a także nowatorskie zadania z zakresu wspierania małej i średniej przedsiębiorczości, np. z dziedziny wysokich technologii. Tu ciekawym przykładem jest przedsięwzięcie, którego celem jest kreowanie rozwiązań przeznaczonych dla przemysłu kosmicznego „Toruń Space Labs”. Jest to przestrzeń składająca się m.in. z modularnych laboratoriów, multimedialnych sal demonstracyjnych i pomieszczeń badawczych (fablabów, livinglabów), wyposażonych w zaplecze technologiczne pozwalające na prowadzenie wyspecjalizowanych prac rozwojowych, m.in. na przygotowanie robotów eksploracyjnych, badania wytrzymałości materiałów czy wykorzystanie druku 3D do procesu prototypowania.

Kapitał ludzki

Toruń inwestuje również w kapitał ludzki, zdobywając środki na tzw. projekty „miękkie”. W latach 2018-2023 zrealizowano liczne inicjatywy skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in. bezrobotnych, seniorów, osób niesamodzielnych, z niepełnosprawnością, bezdomnych oraz w kryzysie psychicznym. Dzięki nim wiele osób podniosło swoje kwalifikacje zawodowe i znalazło zatrudnienie, zostało objętych opieką senioralną czy psychologiczną lub włączonych w różne formy reintegracji społecznej.

Realizowano działania na rzecz zwiększenia dostępu do usług wsparcia rodziny i pieczy zastępczej oraz wzmocnienia procesu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej, umożliwiające ich pełen udział w życiu społecznym. Udzielono także wsparcia uchodźcom przybyłym z objętej wojną Ukrainy.

Miasto skutecznie pozyskuje także fundusze unijne na wsparcie najmłodszych torunian. Realizowane były takie projekty, jak: zapewnienie opieki dziecku w czasie pracy rodziców czy wspieranie rozwoju małego dziecka poprzez

zwiększenie liczby miejsc w istniejących żłobkach i budowę nowego obiektu przy ul. Andersa, jak również wzmocnienie potencjału zawodowego i kompetencji kadry pracowniczej. Ponadto udzielano wsparcia z zakresu zwiększenia aktywności zawodowej osób pełniących funkcje opiekuńcze nad dziećmi do lat 3 i wspierania ich w powrocie na rynek pracy.

W zakresie opieki zdrowotnej obecnie wdrażany jest model dotyczący skoordynowanej opieki środowiskowej, skierowanej do osób z chorobą otępienną i ich opiekunów. Celem jest koordynacja usług zdrowotnych z usługami społecznymi, realizowanymi przez różne podmioty działające na terenie Torunia w ramach tzw. deinstytucjonalizacji usług. Przy wsparciu Gminy Miasta Toruń podmioty lecznicze realizują także programy profilaktyczne i podejmują przedsięwzięcia infrastrukturalne z udziałem środków europejskich. W minionym pięcioleciu pozyskano m.in. pokaźne środki na rozbudowę Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego oraz Specjalistycznego Szpitala Miejskiego, w tym utworzenie Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (SOR). Udało się także zdobyć unijne pieniądze na doposażenie sal operacyjnych w SSM oraz najnowocześniejszy sprzęt diagnostyczny dla Miejskiej Pracowni Specjalistycznej.

Unijne środki trafiły także do toruńskich placówek oświatowych. Realizowane projekty dotyczyły szeregu zagadnień związanych z kształceniem – miały na celu zarówno podwyższenie jego poziomu, wyrównanie dysproporcji i rozwój kompetencji kluczowych u uczniów, jaki i wyposażenie szkół w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne. Nie zapomniano także o osobach dorosłych, dla których w ramach projek-

tów dofinansowanych z UE, np. „Spełnimy twoje zawodowe marzenia”, realizowane były szkolenia i kursy podnoszące kwalifikacje.

Duży nacisk położono na poprawę jakości usług edukacyjnych w zakresie szkolnictwa zawodowego. Realizowane projekty miały na celu podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych uczniów oraz nauczycieli, a także zwiększenie szans absolwentów na rynku pracy poprzez współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym – udział w kursach, szkoleniach, stażach i praktykach zawodowych. Środki pozyskane z UE umożliwiły też zakup nowoczesnego wyposażenia i pomocy dydaktycznych do prowadzenia zajęć z przedmiotów zawodowych.

Finansowe wsparcie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego pozwoliło zrealizować projekty edukacyjne w toruńskich przedszkolach. Ich celem było zapewnienie odpowiedniej ilości miejsc przedszkolnych, jak i podniesienie atrakcyjności zajęć dodatkowych dla przedszkolaków. Trzy miejskie przedszkola powiększyły się o 225 miejsc oraz wzbogaciły o ciekawe o pomoce dydaktyczne. Dofinansowanie otrzymał również projekt, w którym zaplanowano objęcie dodatkowymi zajęciami dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności w oddziałach integracyjnych i specjalnych. Przeprowadzone zostały zajęcia z logorytmiki z elementami choreoterapii, integracji sensorycznej, terapii psychomotorycznej, glottoterapii, terapii Metodą Krakowską i Metodą Montessori. Wsparcie w projekcie przewidziano także na doskonalenie zawodowe nauczycieli niezbędne do pracy z dziećmi z niepełnosprawnościami.

Najważniejsze projekty z dofinansowaniem UE w Toruniu w latach 2018-2024

Projekty infrastrukturalne:

- Poprawa funkcjonowania komunikacji miejskiej w Toruniu - BiT City II. Wartość projektu: 460 mln zł, dofinansowanie: 261 mln zł.
- Przebudowa układu torowo-drogowego w ul. Wały gen. Sikorskiego i al. Św. Jana Pawła II wraz z budową pasa tramwajowo-autobusowego w Toruniu - BiT City II. Wartość projektu: 71 mln zł, dofinansowanie: 44 mln zł.
- Poprawa infrastruktury przystanków autobusowych w Toruniu poprzez budowę systemu informacji pasażerskiej w czasie rzeczywistym oraz modernizację przystanków. Wartość projektu: 8,3 mln zł, dofinansowanie: 5,7 mln zł.
- Budowa parkingów Park&Ride w ramach realizacji planu gospodarki niskoemisyjnej w Toruniu - BiT City II. Wartość projektu: 38,7 mln zł, dofinansowanie: 17,1 mln zł.
- Przebudowa układu drogowego na pl. bpa Chrapka w Toruniu. Wartość projektu: 22,2 mln zł, dofinansowanie: 18,3 mln zł.
- Przebudowa i rozbudowa ul. Łódzkiej na odcinku od ul. Lipnowskiej do ul. Zdrojowej w Toruniu. Wartość projektu: 21,6 mln zł, dofinansowanie: 16,3 mln zł.
- Rozbudowa ul. Szosa Chełmińska od Trasy Średnicowej Północnej do ul. Polnej w Toruniu. Wartość projektu: 17,6 mln zł, dofinansowanie: 14,2 mln zł.
- Przebudowa ul. Turystycznej w Toruniu na odcinku od ul. Ligi Polskiej do granicy administracyjnej miasta. Wartość projektu: 6 mln zł, dofinansowanie: 4,4 mln zł.
- Rozbudowa i termomodernizacja Specjalistycznego Szpitala Miejskiego im. Mikołaja Kopernika w Toruniu – powstanie budynku z nowymi oddziałami szpitalnymi, utworzenie Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (SOR) wraz z wyposażeniem na bazie istniejącej Izby Przyjęć, zwiększenie dostępności świadczeń zdrowotnych dot. chorób nowotworowych poprzez doposażenie sal operacyjnych, zakup wyposażenia związanego z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Łączna wartość projektów: 47,3 mln zł, dofinansowanie: 23,7 mln zł.
- Rozbudowa (nadbudowa) Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego w Toruniu przy ul. Ligi Polskiej 8 wraz z modernizacją istniejącego oddziału IV całodobowego. Wartość projektu: 6,8 mln zł, dofinansowanie: 3,8 mln zł.
- Budowa kujawsko – pomorskiego systemu udostępniania elektronicznej dokumentacji medycznej – II etap. Wartość projektu: 6,1 mln zł, dofinansowanie: 5,2 mln zł.
- Infostrada Kujaw i Pomorza 2.0. Wartość projektu: 3,9 mln zł, dofinansowanie: 3,1 mln zł.
- Kultura w zasięgu 2.0. Wartość projektu: 4 mln zł, dofinansowanie: 3,4 mln zł.
- Toruń Space Labs. Wartość projektu: 22 mln zł, dofinansowanie: 15,3 mln zł.
- Rozbudowa i doposażenie Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Toruniu. Łączna wartość projektów: 21,8 mln zł, dofinansowanie: 13 mln zł.
- Budowa instalacji fotowoltaicznych dla obiektów publicznych (12 instalacji) oraz na budynkach opieki zdrowotnej (4 instalacje) na terenie Gminy Miasta Toruń. Łączna wartość projektów: 3,3 mln zł, dofinansowanie: 1,4 mln zł.
- Poprawa efektywności energetycznej poprzez termomodernizację i wykorzystanie OZE w obiektach użyteczności publicznej na terenie miasta Torunia – 6 projektów obejmujących łącznie 19 budynków. Łączna wartość projektów: 36,8 mln zł, dofinansowanie: 22 mln zł.
- Zagospodarowanie Bulwaru Filadelfijskiego pod kątem rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na potrzeby związane z obsługą ruchu turystycznego. Wartość projektu: 7,8 mln zł, dofinansowanie: 5,3 mln zł.
- Rewitalizacja zabytkowego Parku Miejskiego na Bydgoskim Przedmieściu w Toruniu – III etap. Wartość projektu: 3,2 mln zł, dofinansowanie: 2,9 mln zł.
- Rozbudowa i przebudowa 3 żłobków miejskich oraz budowa Żłobka Miejskiego przy ul. Andersa 21 w Toruniu. Łączna wartość projektów: 12,5 mln zł, dofinansowanie: 9,2 mln zł.
- REanimacja Bydgoskiej 52 – adaptacja zabytkowej kamienicy na cele społecznie użyteczne (dzienny dom pobytu dla osób niesamodzielnych, kawiarnia, hotel). Wartość projektu: 13,1 mln zł, dofinansowanie: 10,5 mln zł.
- Budowa windy, przebudowa i zmiana sposobu użytkowania z budynku domu dziecka na budynek wielorodzinny z przeznaczeniem na mieszkania chronione dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej i mieszkania wspomagane dla osób bezdomnych z usługami oraz termomodernizacja budynku przy ul. Bydgoskiej 74 w Toruniu. Łączna wartość projektów: 3,2 mln zł, dofinansowanie: 2,9 mln zł.
- Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania zabytkowego budynku mieszkalnego na potrzeby społeczne wraz z zagospodarowaniem terenu w Toruniu przy ul. Podgórskiej 2 (mieszkania chronione wspierane dla osób niesamodzielnych, Dzienny Dom Pobytu dla osób niesamodzielnych, w tym starszych i niepełnosprawnych). Łączna wartość projektów: 3,6 mln zł, dofinansowanie: 2,9 mln zł.
- Remont i przebudowa budynku mieszkalnego przy ul. Mickiewicza 57 z przeznaczeniem na świadczenie usług w społeczności lokalnej (Dzienny Dom Pobytu dla seniorów, mieszkania wspomagane dla osób niesamodzielnych). Łączna wartość projektów: 3,7 mln zł, dofinansowanie: 2,4 mln zł.
- Toruńska Starówka – ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO – etap II. Wartość projektu: 74,8 mln zł, dofinansowanie: 54,3 mln zł.

- Muzeum Twierdzy Toruń – adaptacja Koszar Bramy Chełmińskiej na cele muzealne. Wartość projektu: 22,9 mln zł, dofinansowanie: 14,4 mln zł.
  - Centra Innowacyjnej Edukacji (tzw. „Minikoperniki”), podprojekt „Adaptacja budynków zlokalizowanych przy ul. Władysława Łokietka w Toruniu na potrzeby Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy, instytucji kultury prowadzącej innowacyjną edukację w regionie kujawsko-pomorskim. Wartość projektu: 17,9 mln zł, dofinansowanie: 12,3 mln zł.
  - Rozbudowa, przebudowa i doposażenie Teatru „Baj Pomorski”. Łączna wartość projektów: 4,5 mln zł, dofinansowanie: 2,3 mln zł.
  - Rozwój działalności kulturalnej, edukacji artystycznej oraz archiwum Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu – rozbudowa wraz z zakupem sprzętu i wyposażenia. Wartość projektu: 20,2 mln zł, dofinansowanie: 13,8 mln zł.
  - Kulturalny Hub Bydgoskiego Przedmieścia w Toruniu. Wartość projektu: 8,5 mln zł, dofinansowanie: 5,7 mln zł.
- Projekty społeczne:**
- **Wyprzedź raka – weź udział w badaniach profilaktycznych raka jelita grubego!** W projekcie zrealizowano 900 badań kolonoskopowych. Działaniami zostały objęte osoby pracujące, bez objawów klinicznych sugerujących istnienie raka jelita grubego: w wieku 50-65 lat niezależnie od wywiadu rodzinnego; w wieku 40-49 lat, które miały krewnego pierwszego stopnia z rozpoznany rakiem jelita grubego oraz w wieku 25-49 lat, z rodzin, w których wystąpił dziedziczny rak jelita grubego. Realizatorem projektu był Specjalistyczny Szpital Miejski im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Wartość projektu wyniosła 819,5 tys. zł, w tym dofinansowanie 778,5 tys. zł.
  - **Nauka – to takie proste!** – celem projektu było rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów, w tym matematyczno - przyrodniczych, kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej poprzez stworzenie w szkołach warunków do nauki opartej na eksperymencie. Przeszkolono 178 nauczycieli w Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy i Toruńskim Ośrodku Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli. Przeprowadzone zostały dodatkowe zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne dla 5352 uczniów z 24 toruńskich szkół wszystkich szczebli. Wartość projektu - 6,2 mln zł, dofinansowanie - 5,9 mln zł. Projekt realizowany w latach 2018-2023.
  - **Spełnijmy Twoje zawodowe marzenia** – celem projektu było nabycie wiedzy, umiejętności, kompetencji lub kwalifikacji zawodowych przez 1127 osób dorosłych z podregionu bydgosko - toruńskiego. Zrealizowano wiele kursów, m.in. prawa jazdy, obsługi koparko-ładowarki, wózków widłowych, kulinarny, florystyczny, krawiecki, wizażu, stylizacji rzęs i brwi. Projekt partnerski: GMT – lider (realizatorzy projektu CKU i CKP w Toruniu), partnerzy – Miasto Bydgoszcz, Powiat Bydgoski, Powiat Toruński. Wartość projektu 12,7 mln zł, w tym dofinansowanie 11,5 mln zł; Gmina Miasta Toruń: koszt całkowity 3,3 mln zł, dofinansowanie 2,9 mln zł. Projekt realizowany w latach 2018-2023.

- **Toruńskie przedszkolaki – kreatywne dzieciaki** - w ramach projektu zwiększono liczbę miejsc przedszkolnych w Gminie Miasta Toruń. W Przedszkolach Miejskich nr 8, nr 11 i nr 15 utworzono łącznie 225 nowych miejsc (9 oddziałów):

- PM nr 8 - 2 oddziały na 50 miejsc
- PM nr 15: 2 oddziały na 50 miejsc
- PM nr 11 (budynek przy ul. Buszczyńskich 11) - 5 oddziałów na 125 miejsc

Wyposażono i finansowano przez okres 12 miesięcy bieżącą działalność nowych miejsc wychowania przedszkolnego. Rozszerzono ofertę o dodatkowe zajęcia zwiększające szanse edukacyjne 675 dzieci oraz wyrównujące zdiagnozowane deficyty. Doskonalono umiejętności i kompetencje zawodowe 48 nauczycieli. Wartość projektu: 2,3 mln zł, dofinansowanie 2 mln zł. Projekt realizowany w latach 2017–2019.

- **Wszystkostronny absolwent 2** – celem projektu było zwiększenie szans na rynku pracy 1226 uczniów 11 toruńskich szkół zawodowych poprzez współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym, realizację staży lub praktyk zawodowych, kursów i szkoleń. Podniesiono kwalifikacje 31 nauczycieli. Ponadto szkoły kształcące w zawodach zyskały nowoczesne wyposażenie w sprzęt i pomoce dydaktyczne. Wartość projektu 5,5 mln zł, dofinansowanie prawie 4,7 mln zł. Projekt realizowany w latach 2019–2023.
- **Bliżej pracodawcy** – celem projektu było zwiększenie szans na rynku pracy 1590 uczniów 11 toruńskich szkół zawodowych poprzez współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym, realizację staży/praktyk zawodowych, kursów, szkoleń, zajęć. Realizowane były działania zwiększające kwalifikacje lub kompetencje 94 nauczycieli (studia podyplomowe, kursy oraz staże). Dopuszono zostały pracownice zawodowe, m.in. fryzjerska, gastronomiczna, hotelarska, ekonomiczna. Wartość projektu 10,3 mln zł, dofinansowanie 9,2 mln zł. Projekt realizowany w latach 2019–2023.
- **Wsparcie aktywności zawodowej osób bezrobotnych w Toruniu (pięć edycji)** – celem projektu było zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych powyżej 29. roku życia (w szczególności osób po 50. roku życia, kobiet, osób długotrwale bezrobotnych, osób z niepełnosprawnością, osób o niskich kwalifikacjach), zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy dla Miasta Torunia. Uczestnicy skorzystali m.in. z doradztwa zawodowego, staży, szkoleń zawodowych, środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, możliwości doksztalania. Realizatorem projektu był Powiatowy Urząd Pracy dla Miasta Torunia. Łączna wartość projektów wyniosła 28,5 mln zł, w tym dofinansowanie 28 mln zł.
- **Centrum Usług Społecznych w Gminie Miasta Toruń** – celem projektu był wzrost dostępu do kompleksowej oferty usług społecznych odpowiadających na zdiagnozowane potrzeby mieszkańców Torunia poprzez utworzenie z dniem

1 stycznia 2022 r. Toruńskiego Centrum Usług Społecznych. Wartość projektu i dofinansowania (100%) 2,8 mln zł.

- **Aktywna Mama, aktywny Tata** – celem projektu było zwiększenie aktywności zawodowej osób pełniących funkcje opiekuńcze nad dziećmi do lat 3 i wspieranie ich w powrocie na rynek pracy. Rodzaje wsparcia: finansowanie przez okres 15 miesięcy opieki nad dziećmi do lat 3, w tym pokrycie kosztów m.in. opieki nad dzieckiem w żłobku, klubie dziecięcym, wynagrodzenia dziennego opiekuna i niani, działania aktywizacyjne i szkoleniowe, indywidualne doradztwo zawodowe, pośrednictwo pracy, poradnictwo zawodowe, szkolenia, staże. Liderem projektu był Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu, a partnerem z Gminy Miasta Toruń: Toruńskie Centrum Usług Społecznych oraz Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Toruniu. Wartość projektu dla Gminy 3,7 mln zł, w tym dofinansowanie 3,4 mln zł.
- **Aktywny senior** – projekt dla osób zagrożonych ubóstwem/wykluczeniem społecznym realizowany w utworzonych Dziennych Domach Pobytu przy ulicach: Podgórska 2, Bydgoska 52, Mickiewicza 57, Watzenrodego 15, w klubie seniora oraz w mieszkaniach wspieranych. Liderem projektu było Toruńskie Centrum Usług Społecznych, a partnerem Fundacja Pro Omnis. Wartość projektu 10,4 mln zł, w tym dofinansowanie 9,4 mln zł.
- **Toruń po mojemu!** – celem projektu był powrót do aktywnego funkcjonowania społecznego i zawodowego osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w oparciu o Programu Aktywności Lokalnej oraz podniesienie świadomości na temat dostępnych form pomocy u członków otoczenia tych osób. Rodzaje wsparcia: doradztwo zawodowe, coaching na temat godzenia życia zawodowego i rodzinnego, kursy i szkolenia zawodowe, staże zawodowe i pośrednictwo pracy, poradnictwo psychologiczne indywidualne lub grupowe, warsztaty, grupy wsparcia. Liderem projektu było Toruńskie Centrum Usług Społecznych. Wartość projektu 3 mln zł, w tym dofinansowanie 2,6 mln zł.

Szczegółowe informacje o realizowanych w Toruniu projektach unijnych dostępne są w wyszukiwarce projektów europejskich, pod adresem: <https://www.torun.pl/pl/projekty-europejskie-wyszukiwarka>

Rządowy Fundusz Polski Ład

Źródłem wsparcia finansowego inwestycji realizowanych przez gminy, powiaty, miasta i ich związki stał się od 2021 r. Program Inwestycji Strategicznych - Rządowy Fundusz Polski Ład. Dotychczas odbyło się 9 edycji adresowanych do wszystkich samorządów, gmin popegeerowskich, uzdrowiskowych oraz tworzących strefy przemysłowe. W ramach tego

programu Gmina Miasta Toruń pozyskała dofinansowanie w postaci 5 promes inwestycyjnych o łącznej wysokości 133 mln zł na następujące zadania:

- Przebudowa ulic i dróg rowerowych w celu zmniejszenia emisji spalin wokół Starówki ujętej na liście UNESCO – zagospodarowanie Bulwaru Filadelfijskiego w Toruniu – wartość całkowita wynosi 46,7 mln zł, dofinansowanie 30 mln zł (64%) – I nabór;
- Poprawa efektywności energetycznej zabytkowych budynków oświatowych – termomodernizacja – wartość całkowita wynosi 4,7 mln zł, dofinansowanie 4,2 mln zł (90%) – I nabór;
- Budowa szkoły podstawowej na lewobrzeżu – wartość całkowita wynosi 76,8 mln zł, dofinansowanie 64,8 mln zł (84%) – II nabór;
- Poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego poprzez przebudowę DK 91 w rejonie skrzyżowania z ul. Strobanda i DW 553 od pl. Niepodległości do ul. Dekerta – wartość całkowita wynosi 31,6 mln zł, dofinansowanie 30 mln zł (95%) – VIII nabór;
- Promowanie strategii niskoemisyjnej poprzez modernizację oświetlenia ulicznego w Toruniu – wartość całkowita wynosi 5 mln zł, dofinansowanie 4 mln zł (98%) – IX nabór.

Toruń w Zintegrowanych Inwestycjach Terytorialnych

18 czerwca 2021 r. w Centrum Kulturalno-Kongresowym Jordanki reprezentanci kilkudziesięciu gmin z naszego województwa podpisali porozumienie o współpracy na rzecz integracji społeczno-gospodarczej w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia. Ramy terytorialne tego obszaru wyznaczyła Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+, przyjęta 21 grudnia 2020 r. uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego. MOF Torunia obejmuje miasto rdzeniowe Toruń oraz 31 gmin położonych w 4 powiatach

(aleksandrowskim, chełmińskim, golubsko-dobrzyńskim i toruńskim). Poza Toruniem na obszarze zlokalizowanych jest 6 gmin miejskich (Aleksandrów Kujawski, Chełmno, Chełmża, Ciechocinek, Golub-Dobrzyń, Nieszawa), 1 miejsko-wiejska (Kowalewo Pomorskie) oraz 24 gminy wiejskie. Obszar zajmuje powierzchnię 2961 km².

Zawarcie porozumienia w ramach MOF Torunia to kamień milowy w procesie wdrożenia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) dla ww. obszaru funkcjonalnego. Otwiera bowiem drogę do skorzystania z ponad 88,5 mln euro środków unijnych na projekty lokalne w kilkunastu najbardziej istotnych sferach, w których występuje potencjał do tworzenia warunków rozwoju całego obszaru funkcjonalnego lub stanowiących obszary problemowe, ograniczające prowadzenie działań rozwojowych.

W ślad za porozumieniem 6 września 2022 r. powołano do życia Związek ZIT dla MOF Torunia czyli Stowarzyszenie MOF Torunia, natomiast 24 października 2023 r. podpisane zostało Porozumienie Terytorialne pomiędzy Stowarzyszeniem MOF Torunia a Województwem Kujawsko-Pomorskim, w którym uzgodniono zasady i zakres wsparcia poprzez instrument ZIT w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027. Porozumienie to formalnie potwierdziło przyznanie obszarowi funkcjonalnemu środków UE we wskazanym okresie i wysokości. Przyjęta też została Strategia ZIT MOF Torunia, zgodnie z którą w naszym mieście realizowane będą w kolejnych latach przedsięwzięcia z takich dziedzin, jak: termomodernizacja komunalnych budynków mieszkalnych, energooszczędne oświetlenie uliczne, adaptacja do zmian klimatu, zrównoważona mobilność miejska, drogi rowerowe, w tym ścieżki turystyczne, wsparcie infrastruktury kultury i rozwoju turystyki, inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego, opieka zdrowotna, wychowanie przedszkolne, kształcenie ogólne i zawodowe oraz rewitalizacja.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Miasta Torunia

Uchwałą Rady Miasta Torunia nr 861/18 z 17 maja 2018 r. przyjęta została Strategia rozwoju miasta Torunia do roku 2020 z uwzględnieniem perspektywy rozwoju do 2028 r. Dokument zawiera zaktualizowaną misję oraz wizję miasta, cele strategiczne i operacyjne oraz dodatkowo zadania realizacyjne. Zmodyfikowany został również system monitoringu Strategii, w tym rezultatów, jakie przynosi. Dane do tego celu są pozyskiwane corocznie, zgodnie z wykazem wskaźników, opracowanym przy współpracy działów UMT oraz jednostek podległych.

W przeprowadzonym pod koniec 2022 r. badaniu ewaluacyjnym Strategii Rozwoju Miasta Torunia oceniono stopień i efektywność realizacji zawartych w niej celów oraz wpływu tych działań na wykorzystanie szans rozwojowych miasta.

Badanie obejmowało okres od 1 stycznia 2019 r. do 31 grudnia 2021 r. Ewaluacja wykazała, że dokument w głównym nurcie pozostaje aktualny, to znaczy nakreśla takie pola zmian, które pozostają nadal dla miasta ważne. Nie ma potrzeby przeformułowywania celów strategicznych i operacyjnych. Poziom realizacja Strategii jest wystarczająca i wpływa na podwyższenie jakości życia w mieście, a wyznaczona perspektywa czasowa do 2028 r. urealnia osiągnięcie wyznaczonych celów.

Perspektywa finansowa 2021–2027

W minionych latach miasto przygotowywało się również do kolejnego okresu programowania, w którym, po uruchomieniu pakietu środków unijnych dla Polski, będzie mogło składać wnioski w konkursach i pozyskiwać dofinansowanie na swoje projekty. Cele i zakres pomocy, programy oraz ich finansowanie oraz instytucje odpowiedzialne za zarządzanie funduszami są określone w Umowie Partnerstwa – podstawowym dokumencie regulującym zasady współpracy Polski z Unią Europejską.

Strategia wykorzystania Funduszy Europejskich, uzgodniona z Komisją Europejską, przewiduje następujące cele polityki spójności na lata 2021-2027:

- Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa
- Wzrost znaczenia badań i innowacji oraz wykorzystanie zaawansowanych technologii
- Wzmacnianie potencjału przedsiębiorstw i administracji publicznej na rzecz nowoczesnej gospodarki
- Cyfryzacja
- Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa
- Efektywność energetyczna i redukcja gazów cieplarnianych
- Wsparcie produkcji energii ze źródeł odnawialnych
- Przystosowanie do zmian klimatu
- Zrównoważona gospodarka wodna i ściekowa
- Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i różnorodności biologicznej
- Transport niskoemisyjny i mobilność miejska
- Lepiej połączona Europa
- Transport
- Europa o silniejszym wymiarze społecznym
- Rynek pracy, zasoby ludzkie
- Edukacja, kształcenie, umiejętności
- Włączenie i integracja społeczna
- Ochrona zdrowia
- Kultura i turystyka
- Europa bliżej obywateli
- Łagodzenie skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu

Toruń jest beneficjentem już czwartej perspektywy Funduszy Europejskich. Korzystaliśmy z budżetów UE na lata: 2004-2006, 2007-2013 oraz 2014-2020.

Programy, z których Toruń będzie korzystać w latach 2021-2027:

- Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko
- Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki
- Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego
- Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy
- Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza
- Programy Interreg (Europejskiej Współpracy Terytorialnej)

Środki z wymienionych programów operacyjnych przeznaczone zostaną na m.in. na ochronę środowiska, bezpieczny i ekologiczny transport, ochronę zdrowia, edukację, kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego, a także na poprawę sytuacji osób na zmieniającym się rynku pracy.

Już w ramach nowej perspektywy finansowej (2021–2027) w czerwcu 2023 r. rozpoczęła się realizacja projektu społecznego „Podniesienie aktywności zawodowej klientów publicznych służb zatrudnienia – PUP dla Miasta Torunia (I)”. W projekcie uczestniczą 303 osoby zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy dla Miasta Torunia jako bezrobotne. Przewidziano takie formy wsparcia, jak: staże, szkolenia indywidualne, jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej, refundacje kosztów wyposażenia/doposażenia stanowiska pracy oraz bon na zasiedlenie. Wartość projektu wynosi 5,96 mln zł, dofinansowanie 100 %.

Jak dotychczas, Toruń będzie też nadal korzystać z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) w ramach europejskiego Funduszu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności. To program, który składa się z 56 inwestycji i 55 reform. Zgodnie z celami UE znaczna część budżetu przeznaczona jest na cele klimatyczne (46,6%) oraz na transformację cyfrową (21,36%). Polska otrzyma 59,8 mld euro, w tym 25,27 mld euro w postaci dotacji oraz 34,54 mld euro (154,81 mld zł) w formie preferencyjnych pożyczek.

Obszary wsparcia KPO to: odporność i konkurencyjność gospodarki, zielona energia i zmniejszenie energochłonności, transformacja cyfrowa, efektywność, dostępność i jakość systemu ochrony zdrowia i zielona, inteligentna mobilność.

W ramach KPO Gmina Miasta Toruń pozyskała już prawie 180,5 mln zł na budowę 12 budynków mieszkalnych wielorodzinnych przy ul. Pod Dębową Górą i ul. Poznańskiej. Złożono również wnioski o dofinansowanie na zakup autobusów zeroemisyjnych wraz z niezbędną infrastrukturą do ładowania oraz utworzenie Toruńskiego Klastra Energii.

Pracujemy też nad pozyskaniem wsparcia na m.in.: oświetlenie przestrzeni publicznych, OZE, zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej, przebudowę śródmiejskich ulic w celu uspokojenia ruchu, budowę deptaków, woonerfów, przebudowę lub zmianę organizacji ruchu przed placówkami edukacji, tworzenie wielofunkcyjnych, otwartych przestrzeni publicznych, zwiększenie terenów zieleni, inwestycje w rozwój technologii typu smart city.

Projekty realizowane w latach 2019-2023

Program operacyjny	Lp.	Tytuł projektu	Nazwa Funduszu	Okres realizacji	Koszt całkowity	Dofinansowanie projektu ogółem
PO IiS 2014-2020	1	Rozbudowa Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Toruniu	FS	2018-2020	14 904 490	8 240 240
	2	Gospodarka wodno-ściekowa na terenie aglomeracji Toruń – III etap	FS	2015-2023	151 540 000	75 669 621
	3	Zielona brama gotyckiej starówki – zagospodarowanie i odnowa terenów zieleni w Toruniu	FS	2015-2020	7 105 824	2 300 631
	4	Zagospodarowanie terenów zieleni w Parku Glazja przy ul. Waryńskiego w Toruniu	FS	2018-2020	4 664 994	2 126 217
	5	Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne terenów na osiedlu JAR w Toruniu	FS	2016-2020	8 631 279	2 907 509
	6	Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne lasów miejskich w Toruniu	FS	2016-2019	783 354	462 502
	7	Rewitalizacja Parku Tysiąclecia wraz z odbudową układu wodnego fosy przy ul. Podgórskiej	FS	2016-2020	11 759 358	4 636 653
	8	Poprawa funkcjonowania komunikacji miejskiej w Toruniu BIT City II	FS	2015-2023	459 836 063	260 909 353
	9	Plan Zrównoważonej Mobilności Miejskiej dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Torunia - SUMP dla MOFT	FS	2021-2023	2 489 878	1 725 944
	10	Przebudowa układu drogowego na pl. Bpa Chrapka w Toruniu	EFRR	2016-2019	22 239 348	18 337 236
	11	Przebudowa i rozbudowa ul. Łódzkiej na odcinku od ul. Lipnowskiej do ul. Zdrojowej w Toruniu	EFRR	2014-2019	21 648 228	16 315 061
	12	Toruńska Starówka – ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO – etap II	EFRR	2015-2023	74 755 475	54 328 721
	13	Muzeum Twierdzy Toruń – adaptacja budynku Koszar Bramy Chełmińskiej na cele muzealne	EFRR	2016-2020	22 343 236	14 203 774
	14	Centra Innowacyjnej Edukacji (tzw. „Minikoperniki”), podprojekt „Adaptacja budynków zlokalizowanych przy ul. Władysława Łokietka w Toruniu na potrzeby Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy, instytucji kultury prowadzącej innowacyjną edukację w regionie kujawsko-pomorskim”	EFRR	2015-2019	17 857 486	12 331 994
	15	Utworzenie Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (SOR) wraz z wyposażeniem na bazie istniejącej Izby Przyjęć w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. M. Kopernika w Toruniu	EFRR	2020-2022	9 443 939	7 180 803
Razem:					830 002 952	481 676 259
RPO WK-P 2014-2020	16	Uzbrojenie terenów inwestycyjnych „Grębocin nad Strugą”	EFRR	2017-2019	2 543 898	1 928 691
	17	Toruń Space Labs	EFRR	2020-2023	22 038 298	15 329 449
	18	Invest in BIT CITY 2. Promocja potencjału gospodarczego oraz promocja atrakcyjności inwestycyjnej miast prezydenckich województwa kujawsko-pomorskiego	EFRR	2016-2023	5 060 050	4 301 043
	19	Budowa kujawsko-pomorskiego systemu udostępniania elektronicznej dokumentacji medycznej - II etap	EFRR	2018-2022	6 105 471	5 178 299
	20	Infostrada Kujaw i Pomorza 2.0	EFRR	2016-2023	3 859 608	3 054 864
	21	Kultura w zasięgu 2.0	EFRR	2017-2023	3 955 864	3 362 484
	22	Budowa instalacji fotowoltaicznych dla obiektów publicznych na terenie Gminy Miasta Toruń	EFRR	2020-2023	1 652 935	610 483
	23	Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej w Toruniu	EFRR	2017-2018	858 457	372 529
	24	Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach opieki zdrowotnej w Toruniu	EFRR	2017-2018	771 727	380 615
	25	Termomodernizacja budynków SSM im. M. Kopernika w Toruniu	EFRR	2018-2020	2 716 910	1 246 671
	26	Dostawa i montaż stacjonarnych automatów biletowych	EFRR	2023	1 073 600	743 567
	27	Rozbudowa ul. Przyseckiej poprzez budowę drogi rowerowej na odcinku od granic miasta Torunia do Barbarki	EFRR	2020	841 314	710 450
	28	Budowa drogi rowerowej w ciągu ul. Szosa Bydgoska na odcinku od pętli tramwajowej do pl. Skalskiego w Toruniu	EFRR	2020-2021	862 885	531 547
	29-34	Poprawa efektywności energetycznej poprzez termomodernizację i wykorzystanie OZE w obiektach użyteczności publicznej na terenie miasta Torunia – 6 projektów/etapów	EFRR	2016-2022	36 836 521	22 040 108
	35	Budowa parkingów Park&Ride w ramach realizacji planu gospodarki niskoemisyjnej w Toruniu – Bit-City II	EFRR	2019-2023	38 673 996	17 138 210
	36	Przebudowa układu torowo-drogowego w ul. Wały gen. Sikorskiego i al. św. Jana Pawła II wraz z budową pasa tramwajowo – autobusowego w Toruniu - Bit City II	EFRR	2015-2022	70 902 691	44 005 466
	37	Poprawa infrastruktury przystanków autobusowych w Toruniu poprzez budowę systemu informacji pasażerskiej w czasie rzeczywistym oraz modernizację przystanków	EFRR	2018-2021	8 332 020	5 715 400
	38	Dostawa wyposażenia technologicznego dla Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Toruniu	EFRR	2020-2021	6 944 061	4 738 640
	39	Artus Festival 2019	EFRR	2019	205 324	51 200
	40-42	Cykl Sztuka Świata – 3 edycje wystaw w CSW „Znaki Czasu” w Toruniu	EFRR	2018-2020	2 511 991	831 721
	43-45	Bella Skyway Festival – 3 edycje	EFRR	2019-2021	5 720 732	1 689 785
	46-47	Festiwal Sztuki Faktu – 2 edycje	EFRR	2018-2019	785 075	230 180
	48	5. Festiwal Teatrów Ulicznych w Toruniu	EFRR	2019	392 834	109 199
	49	XXVI Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek SPOTKANIA 2019	EFRR	2019	432 770	60 000
	50-51	Międzynarodowy Festiwal „Nova Muzyka i Architektura” – 2 edycje	EFRR	2019-2020	689 348	120 300
	52	5. Międzynarodowy Festiwal i Konkurs Skrzypcowy im. Karola Lipińskiego	EFRR	2019	998 735	118 800
	53	Rewitalizacja elementów układu wodnego w Parku Miejskim na Bydgoskim Przedmieściu w Toruniu wraz z wykonaniem systemu zasilania w wodę w układzie przepływowym	EFRR	2019	127 794	100 000
	54	Nowoczesny Dwór Artusa - restauracja i modernizacja centrum kultury	EFRR	2019-2023	3 523 300	1 907 746
	55	Renowacja sieni i posadzek kamiennych w Dworze Artusa	EFRR	2018-2019	266 044	100 000
	56	Centrum Obsługi Ruchu Turystycznego w Muzeum Okręgowym w Toruniu – adaptacja fragmentu skrzydła wschodniego Ratusza Staromiejskiego w Toruniu	EFRR	2018-2019	394 198	100 000
	57	Klub Ucznia. Remont i adaptacja budynku gospodarczego przy I LO oraz Krzywej Wieży	EFRR	2019-2022	1 619 903	1 036 433
	58	Nowa odsłona Teatru „Baj Pomorski” w Toruniu - przebudowa i zakup wyposażenia	EFRR	2021-2023	1 604 360	854 504
	59	Rozbudowa Teatru Baj Pomorski	EFRR	2017-2021	3 279 059	1 415 333
	60	Przebudowa ul. Turystycznej w Toruniu na odcinku od ul. Ligi Polskiej do granicy administracyjnej miasta	EFRR	2017-2019	6 053 623	4 407 623
	61	Zwiększenie dostępności świadczeń zdrowotnych dedykowanych chorobom nowotworowym poprzez doposażenie sal operacyjnych w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. Mikołaja Kopernika w Toruniu	EFRR	2023	1 920 996	1 693 608
	62-63	Doposażenie szpitali w województwie kujawsko-pomorskim związane z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 – 2 etapy	EFRR	2020-2023	5 772 955	5 772 000
64	Zapewnienie obowiązujących standardów organizacji opieki zdrowotnej w zakresie leczenia pacjentów w Oddziale Intensywnej Terapii Medycznej poprzez przeniesienie do nowego budynku	EFRR	2018-2020	2 833 938	2 329 153	
65	Rozbudowa Specjalistycznego Szpitala Miejskiego im. Mikołaja Kopernika w Toruniu o nowy budynek szpitalny w celu utworzenia nowych oddziałów szpitalnych i zapewnienia kompleksowości udzielanych świadczeń w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. M. Kopernika w Toruniu	EFRR	2016-2020	24 555 185	5 341 957	
66	Rozbudowa (nadbudowa) Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego w Toruniu przy ul. Ligi Polskiej 8 wraz z modernizacją istniejącego oddziału IV całodobowego	EFRR	2017-2020	6 818 295	3 779 903	

RPO WK-P 2014-2020	67	Remont i przebudowa budynku mieszkalnego z przeznaczeniem na placówkę opiekuńczo-wychowawczą przy ul. PCK 10 w Toruniu	EFRR	2017-2021	659 985	494 989
	68-69	Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania zabytkowego budynku mieszkalnego na potrzeby społeczne wraz z zagospodarowaniem terenu w Toruniu przy ul. Podgórskiej 2 – 2 etapy	EFRR	2020-2022	3 587 104	2 920 975
	70-72	Remont i przebudowa budynku mieszkalnego przy ul. Mickiewicza 57 z przeznaczeniem na świadczenie usług w społeczności lokalnej – 3 etapy	EFRR	2019-2021	3 716 640	2 413 047
	73-75	Budowa windy, przebudowa i zmiana sposobu użytkowania z budynku domu dziecka na budynek wielorodzinny z przeznaczeniem na mieszkania chronione dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej i mieszkania wspomaganie dla osób bezdomnych z usługami oraz termomodernizacja budynku przy ul. Bydgoskiej 74 w Toruniu – 3 etapy	EFRR	2019-2023	3 152 549	2 860 926
	76	Budowa Żłobka Miejskiego przy ul. Andersa 21 w Toruniu	EFRR	2017-2020	8 161 429	6 915 966
	77	Rozbudowa i przebudowa Żłobka Miejskiego nr 1 przy ul. Bażyńskich 24-26 w Toruniu, Żłobka Miejskiego nr 2 przy ul. Piskorskiej 9 w Toruniu, Żłobka Miejskiego nr 3 przy ul. Konstytucji 3 maja 16 w Toruniu	EFRR	2018-2020	4 385 900	2 249 943
	78	Twoja przyszłość w nowoczesnej szkole zawodowej	EFRR	2018-2023	8 248 111	6 475 798
	79	Nowoczesne pracownie zawodowe kluczem innowacyjnego kształcenia w Toruniu	EFRR	2019-2023	2 005 725	1 704 866
	80	Adaptacja budynku przy ul. Kopernika 22 wraz z podwórzem na cele społeczne	EFRR	2020-2021	1 466 846	1 136 688
	81	Przebudowa, adaptacja, modernizacja, remont i termomodernizacja budynku przy ul. Parkowej 3 na cele społeczne	EFRR	2020-2021	820 082	725 228
	82	REanimacja Bydgoskiej 52 – adaptacja zabytkowej kamienicy na cele społecznie użyteczne	EFRR	2019-2023	13 063 741	10 511 560
	83	Utworzenie Centrum multimedialno-edukacyjnego - Starówka dla Ciebie, Ty dla Starówki na terenie IV Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Toruniu	EFRR	2020-2021	1 064 217	1 011 006
	84	Toruń dla Starówki, Starówka dla Torunia. Rewitalizacja X Liceum Ogólnokształcącego im. prof. Stefana Banacha w Toruniu odpowiednią na potrzeby nowoczesnej przestrzeni społecznej	EFRR	2020-2021	925 362	879 094
	85	Zagospodarowanie przestrzeni przy Szkole Podstawowej nr 11	EFRR	2019-2020	440 760	361 103
	86	Rewitalizacja zabytkowego Parku Miejskiego na Bydgoskim Przedmieściu w Toruniu - 3 etap	EFRR	2021-2020	3 234 600	2 893 805
	87	Modernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Mickiewicza 146 w Toruniu w celu przeciwdziałania problemom społecznym na obszarze rewitalizacji	EFRR	2020-2022	1 897 270	1 800 981
	88	Modernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Mickiewicza 148 w Toruniu w celu przeciwdziałania problemom społecznym na obszarze rewitalizacji	EFRR	2020-2022	1 650 416	1 566 470
	89	Modernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Mickiewicza 150 w Toruniu w celu przeciwdziałania problemom społecznym na obszarze rewitalizacji	EFRR	2020-2022	1 687 499	1 601 699
	90	Modernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Letniej 20 w Toruniu w celu przeciwdziałania problemom społecznym na obszarze rewitalizacji	EFRR	2020-2022	5 962 98	566 483
	91	Modernizacja budynku mieszkalno użytkowego (NGO) przy ul. Piastowska 5/Jagiellończyka 2 w celu przeciwdziałania problemom społecznym na obszarze rewitalizacji	EFRR	2020-2022	2 799 500	2 527 949
	92	Zagospodarowanie i poprawa funkcjonalności terenu Ogrodu Zoobotanicznego, wpływające na poprawę jego funkcjonowania – etap II	EFRR	2019	545 985	345 234
	93	Twoja przyszłość w nowoczesnej szkole zawodowej 2	EFRR	2020-2023	3 822 398	3 030 000
	94	Rozwój działalności kulturalnej, edukacji artystycznej oraz archiwum Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu – rozbudowa wraz z zakupem sprzętu i wyposażenia	EFRR	2016-2023	20 226 641	13 799 631
	95	Kulturalny hub Bydgoskiego Przedmieścia w Toruniu	EFRR	2019-2023	7 575 180	4 937 670
	96	Przebudowa budynków mieszkalnego i gospodarczego wchodzących w skład Zespołu Wodociągów „Stare Bielany” w Toruniu	EFRR	2020-2022	4 650 210	3 213 560
	97	Zagospodarowanie Bulwaru Filadelfijskiego pod kątem rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na potrzeby związane z obsługą ruchu turystycznego generowanego przez rzekę	EFRR	2018-2023	7 671 166	5 320 044
	98-100	Wsparcie aktywności zawodowej osób bezrobotnych w Toruniu- 3 edycje	EFRR	2017-2022	25 181 400	25 181 400
	101	Aktywna Kobieta	EFRR	2018-2021	1 001 968	951 429
	102	Zainwestuj w siebie – nie bój się zmian	EFRR	2019-2023	96 078	83 142
	103	Aktywna Mama, aktywny Tata	EFRR	2019-2020	3 669 000	3 393 906
	104	Wspieramy Mamy	EFRR	2018-2022	3 009 967	2 558 472
	105	Opieka dzienna i wczesna edukacja małego dziecka - Żłobek Miejski przy ul. Andersa 21 w Toruniu	EFRR	2020-2022	3 952 550	3 359 668
	106	Opieka dzienna i wczesna edukacja małego dziecka „Liczy się czas”	EFRR	2020-2022	1 591 271	1 352 581
	107	Nowe możliwości	EFRR	2019-2021	448 500	426 075
	108	Poprawa środowiska pracy i zdrowia pracowników Urzędu Miasta Torunia i Powiatowego Urzędu Pracy dla Miasta Torunia	EFRR	2022-2023	786 592	747 262
	109	Pracuj bezpiecznie i dbaj o zdrowie	EFRR	2018-2022	504 519	141 830
	110	Zdrowi i aktywni	EFRR	2020-2023	998 450	948 528
	111	Aktywny Zakład	EFRR	2020-2022	441 438	382 998
	112	LEPIEJ ZAPOBIEGAĆ, NIŻ LECZYĆ – kompleksowy program profilaktyki raka jelita grubego dla mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego	EFRR	2018-2021	1 073 697	930 126
	113	Wypredź raka – weź udział w badaniach profilaktycznych raka jelita grubego!	EFRR	2018-2021	819 467	778 493
	114	Toruńskie Centrum Aktywności Społecznej	EFRR	2018-2021	1 574 311	1 336 966
	115	Teraz MY!	EFRR	2017-2019	95 056	73 193
	116	Stokrotkowy Szlak - program reintegracji w ramach centrum integracji społecznej	EFRR	2017-2019	10 217	10 217
	117	Postaw na rozwój!	EFRR	2022-2023	2 132 947	1 812 947
	118	Skuteczna aktywizacja - przyszłość rewelacja	EFRR	2020-2023	1 202 823	1 022 400
	119	DZIAŁAJ LOKALNIE! - aktywizacja społeczności lokalnej na obszarach rewitalizowanych	EFRR	2018-2020	1 395 180	1 185 903
	120	Rozwój usług opiekuńczych w Gminie Miasta Toruń	EFRR	2017-2019	1 972 986	1 775 687
	121-127	Programy reintegracji w ramach centrum integracji społecznej – 7 projektów (Aktywna Stokrotka, Stokrotkowa Liga, Stokrotka Przyszłość...)	EFRR	2018-2023	98 649	98 649
	128	Akcja - Praca! Program reintegracji w ramach centrum integracji społecznej	EFRR	2022-2023	29 886	29 886
	129	Aktywnie Działamy!	EFRR	2022-2023	1 599 677	1 599 677
	130	PROaktywni	EFRR	2021-2023	209 800	209 800
	131	Toruń po mojemu!	EFRR	2022-2023	3 029 878	2 575 396
	132	Toruńskie Centrum Aktywności Społeczno-Kulturalnej	EFRR	2019-2022	2 347 298	1 995 203
	133	Akademia Współpracy	EFRR	2022-2023	3 098 138	2 633 417
	134	Bank Inicjatyw Społecznych	EFRR	2021-2023	2 769 087	2 353 724
	135	Aktywne włączenie społeczne na terenie Gminy Miasta Toruń	EFRR	2017-2016	1 239 061	1 053 260
	136	Ograniczenie negatywnych skutków COVID-19 poprzez działania profilaktyczne i zabezpieczające skierowane do służb medycznych	EFRR	2020-2022	327 649	308 080

RPO WK-P 2014-2020	137	Kujawsko-pomorskie wsparcie dla Ukrainy	EFŚ	2023	2 002 100	2 002 100	
	138	W rodzinie siła!	EFŚ	2018-2020	1 481 754	1 356 470	
	139	Kujawsko-Pomorska Teleopieka	EFŚ	2021-2023	917 607	507 357	
	140	Rodzina w Centrum 3	EFŚ	2021-2023	1 938 173	1 732 915	
	141	Wsparcie osób starszych i kadry świadczącej usługi społeczne w zakresie przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się COVID-19, łagodzenia jego skutków na terenie województwa kujawsko-pomorskiego	EFŚ	2020-2023	645 940	548 644	
	142	Wspólnie działamy, Toruń zmieniamy!	EFŚ	2021-2023	1 669 716	1 502 744	
	143	Aktywny senior	EFŚ	2020-2023	10 430 458	9 387 412	
	144	Rodzina w Centrum 2	EFŚ	2018-2020	811 772	735 025	
	145	Rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych na terenie Gminy Miasta Toruń	EFŚ	2017-2020	4 785 780	4 386 180	
	146	Toruńskie przedszkolaki – kreatywne dzieciaki	EFŚ	2017-2029	2 320 062	1 970 170	
	147	Nauka - to takie proste!	EFŚ	2018-2023	6 162 036	5 853 513	
	148	Zaprogramowani – czyli zespołowo i kreatywnie w świecie robotyki	EFŚ	2018-2019	492 569	422 474	
	149	Innowacyjne nauczanie w toruńskich szkołach podstawowych	EFŚ	2021-2023	664 460	631 160	
	150	Nauczanie przez działanie	EFŚ	2020-2023	234 827	223 047	
	151	Lepszy start toruńskich uczniów	EFŚ	2019-2021	907 033	816 257	
	152	Wszechstronny absolwent 2	EFŚ	2019-2023	5 519 200	4 691 320	
	153	Wszechstronny absolwent z uprawnieniami zawodowymi	EFŚ	2017-2023	3 230 926	2 742 291	
	154	Szkoła zawodowa - Twoja przyszłość	EFŚ	2021-2023	513 325	487 505	
	155	Poszerzamy horyzonty - oferta zajęć dodatkowych dla przedszkolaków ze specjalnych oddziałów w Toruniu	EFŚ	2020-2022	561 585	441 165	
	156	Wszystkie dzieci równe są - poszerzenie ofert zajęć dodatkowych wyrównujących szanse edukacyjne niepełnosprawnych przedszkolaków w Toruniu	EFŚ	2018-2020	695 868	581 082	
	157	Bliżej pracodawcy	EFŚ	2019-2023	10 263 428	9 237 085	
	158	Jestem fachowcem - mogę więcej!	EFŚ	2021-2023	2 432 794	2 189 514	
	159	Samochodziarze na zawodowym starcie	EFŚ	2020-2023	3 131 595	2 818 035	
	160	Dobry zawód - dobry staż	EFŚ	2019-2023	977 488	879 739	
	161-162	Spełnimy Twoje zawodowe marzenia – 2 edycje	EFŚ	2018-2023	20 089 178	18 080 261	
	163	Bajkowy pociąg uczuć i emocji	EFŚ	2021	35 525	33 445	
	164	Zdrowo i Wesoło vol. 3	EFŚ	2019	34 104	30 904	
	165	Aktywny senior w środowisku lokalnym	EFŚ	2019	31 670	27 320	
	166	Aktywna rodzina - rodzic najlepszym wychowawcą	EFŚ	2019	51 350	47 750	
	167	Razem możemy więcej!	EFŚ	2022-2023	184 813	175 563	
	168	Akademia Wiedzy	EFŚ	2021-2022	48 920	46 288	
	169	Krok do przodu!	EFŚ	2020-2021	59 520	54 080	
	170	Toruń dla Starówki, Starówka dla Torunia - wyjdź z szafy	EFŚ	2021	28 050	23 350	
	171	Centrum multimedialno-edukacyjne - Starówka dla Ciebie, Ty dla Starówki. Kompleksowy program aktywizacji społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji	EFŚ	2021-2022	57 592	48 632	
	172	Działamy razem uczymy się od siebie	EFŚ	2021	23 870	22 670	
	173	Toruń dla starówki, Starówka dla Torunia	EFŚ	2019	27 500	20 600	
	174	Ogród Zoobotaniczny - miejsce aktywizacji społecznej	EFŚ	2021	48 312	45 680	
	175	Hortiterapia – terapia ogrodem dla osób niepełnosprawnych intelektualnie	EFŚ	2019	52 643	50 000	
	176	Modernizacja oświetlenia ulicznego przy drogach wojewódzkich w Toruniu	EFŚ	2023	501 078	501 078	
	Razem:					543 364 540	382 363 816
	PO WER 2014-2020	177-179	Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w Toruniu – 3 edycje	EFŚ	2017-2022	24 916 176	24 585 332
		180	Młodzież aktywna społecznie	EFŚ	2019-2020	69 100	67 027
		181	Wdrożenie usprawnień organizacyjnych w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie w Toruniu	EFŚ	2017-2018	331 000	331 000
		182	Pomagamy skutecznie	EFŚ	2020	804 912	804 912
		183	Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19	EFŚ	2020	295 355	295 355
		184	Centrum Usług Społecznych w Gminie Miasta Toruń	EFŚ	2021-2023	2 801 860	2 801 860
		185	Szkolenia z zakresu edukacji włączającej dla pracowników systemu oświaty i JST w woj. kujawsko-pomorskim	EFŚ	2021-2023	2 619 502	2 357 552
186		Toruńska szkoła ćwiczeń dla województwa kujawsko-pomorskiego	EFŚ	2019-2021	1 135 503	1 135 503	
187		Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów poprzez pracę nad kształtem zadań edukacyjnych wykonywanych na lekcjach wybranych przedmiotów szkolnych, TIK oraz indywidualizację nauczania we współpracy 10 placówek doskonalenia nauczycieli prowadzącymi kompleksowe wspomaganie szkół	EFŚ	2017-2019	24 475	23 000	
188		Pilotażowe wdrożenie Specjalistycznych Centrów Wspierających Edukację Włączającą	EFŚ	2021-2023	1 033 464	1 033 464	
189		Opracowanie modelowych programów kwalifikacyjnych kursów zawodowych – obszar III	EFŚ	2020-2022	168 816	168 816	
190		Opracowanie modelowych programów kwalifikacyjnych kursów zawodowych – obszar II	EFŚ	2020-2022	134 460	134 460	
191		Technik logistyki poszerza wiedzę i umiejętności we współpracy z Katedrą Logistyki UMK	EFŚ	2019-2021	601 096	601 096	
192		Budowa windy w Młodzieżowym Domu Kultury przy ul. Przedzarczce	EFŚ	2022-2023	742 711	249 000	
193		Efektywne rozwiązania dzięki wspólnym działaniom – testowanie modelu wsparcia	EFŚ	2017-2021	197 031	197 031	
194		Skoordynowana opieka środowiskowa skierowana do osób z chorobą otępienną i ich opiekunów [wdrożenie modelu]	EFŚ	2017-2019	2 616 718	2 538 217	
195		Algorytm na życie. Równe szanse, lepsza przyszłość	EFŚ	2018-2020	123 428	123 428	
196		Dwór dostępny	EFŚ	2022-2023	166 127	160 150	
197		Udostępnienie wystawy w Muzeum Twierdzy Toruń - wsparcie techniczne dla różnych grup zwiedzających poprzez zakup audioprzewodników i oprogramowania przeznaczonego dla zwiedzających	EFŚ	2022-2023	192 010	192 010	
198		Wspieranie przechodzenia ze szkoły na rynek pracy. Innowacyjne modele współpracy publicznych służb zatrudnienia ze szkołami zawodowymi	EFŚ	2019-2021	214 686	214 686	
199	Teatr jako zwierciadło - partycypacyjne działania artystyczne, edukacyjne i infrastrukturalne na rzecz rozwoju dostępności w Teatrze „Baj Pomorski” w Toruniu	EFŚ	2022-2023	235 521	235 521		
200	Zobaczyć muzykę	EFŚ	2023	221 135	221 135		
201-203	Zapewnienie bezpieczeństwa i opieki pacjentom oraz bezpieczeństwa personelowi zakładów opiekuńczo-leczniczych, domów pomocy społecznej, zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych i hospicjów na czas COVID-19 – 3 projekty	EFŚ	2020-2021	1 255 762	1 255 762		
Razem:					40 900 848	39 726 317	

PO PC 2014-2020	204	Publiczny Internet w Gminie Miasto Toruń	EFRR	2020-2022	64 368	64 368
	205	Zdalna Szkoła Plus	EFRR	2020-2021	164 565	164 565
	206	Zdalna Szkoła - wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego	EFRR	2020	99 994	99 994
	207	Nowe technologie dla każdego	EFRR	2019-2023	776 506	776 506
	208	torun.direct - dobre połączenie z biznesem	EFRR	2018-2020	148 000	148 000
	209	Kultur@ (bardziej) dostępna	EFRR	2022-2023	122 398	122 398
	210	Cyfrowa Gmina	EFRR	2022-2023	100 000	100 000
	211	Granty PPGR - Wsparcie dzieci i wnuków byłych pracowników PGR w rozwoju cyfrowym	EFRR	2022-2023	264 100	251 616
				Razem:	1 739 931	1 727 447
EOG	212	Rozwijanie kształcenia zawodowego sprzyjającego włączaniu społecznemu - polsko-skandynawska wymiana doświadczeń i dobrych praktyk	EOG	2021-2022	405 553	405 553
				Razem:	405 553	405 553
PROW	213	Przebudowa targowiska przy ul. Mickiewicza 75 w Toruniu	EFRR	2023	1 638 948	1 000 000
				Razem:	1 638 948	1 000 000
				RAZEM:	1 418 052 772	906 899 392

DROGI

Lata 2019-2023 przyniosły w Toruniu szereg dużych przedsięwzięć drogowych. Przebudowa pl. bpa Chrapka do formy bezpiecznego ronda turbinowego, rozbudowa i kompleksowy remont mostu im. marsz. Józefa Piłsudskiego, a także liczne modernizacje, budowy i przebudowy placów i ulic związane z realizacją projektu BiT City II, m.in.: Szosy Chełmińskiej, al. św. Jana Pawła II, pl. Niepodległości, dróg prowadzących na tzw. osiedle Jar, układu drogowego w rejonie ul. Warneńczyka, Kościuszki i Bażyńskich – to złożone zadania drogowe zrealizowane przez miasto z udziałem funduszy zewnętrznych.

Wiosną 2024 r. zakończy się też przebudowa i nowe zagospodarowanie Bulwaru Filadelfijskiego, na którą gmina pozyskała wsparcie z rządowego funduszu Polski Ład Program Inwestycji Strategicznych. Inwestycja przyniosła interesujące odkrycia archeologiczne w rejonie Bramy Klasztornej, które zostały udokumentowane i zabezpieczone.

Kontynuowane były programy budowy dróg lokalnych i osiedlowych – wiele uliczek w Toruniu zyskało nowe nawierzchnie, chodniki, kanalizacje i oświetlenie. O kilkaset wzrosła w tych latach liczba miejsc na parkingach wybudowanych w bliskiej odległości od Zespołu Staromiejskiego. Miasto wybudowało także dwa wielopoziomowe parkingi Park & Ride na Rubinkowie i Skarpie na prawie 440 miejsc łącznie z myślą o przyjeźdźnych i odciążeniu systemu parkingowego w centrum miasta.

Na wielu drogach prowadzone były remonty, związane często z budową parkingów, zatok, zjazdów do posesji. W ramach „Programu poprawy bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów” doświetlane były kolejne przejścia dla pieszych (dodatkowe lampy, migające oczka w jezdni). Powstawały też ronda turbinowe, wyniesione skrzyżowania, azyle i progi zwalniające. Malowano piktogramy i oznakowania przejazdów rowerowych, montowano tablice informacyjne itp.

Rozwijana była sieć dróg rowerowych - budowanych przy okazji dużych zadań drogowych i mniejszych inwestycji lokalnych. Przybyło stacji i pojazdów w systemie Toruńskiego Roweru Miejskiego. Na ulicach pojawiły się też elektryczne hulajnogi prywatnego operatora.

Inwestycje drogowe

■ Budowa i przebudowa głównego szkieletowego układu drogowego m. Torunia. Przebudowa układu drogowego na placu bp. Jana Chrapka (DK 80 i DK 15)

Przebudowany został układ drogowy wraz z infrastrukturą towarzyszącą, w tym torowiskiem tramwajowym u zbiegu ul. Przy Kaszowniku i ul. Warneńczyka. W miejscu dawnego skrzyżowania dróg o skomplikowanej budowie i zmiennym pierwszeństwie powstało bezkolizyjne, dwupasowe rondo turbinowe. Przebudowano łącznie 720 m odcinków ulic.

Zakres rzeczowy zadania obejmował:

- przebudowę geometryczną układu drogowego;
- rozwiązanie kolizji i przebudowę infrastruktury technicznej nadziemnej i podziemnej;
- przebudowę sieci tramwajowej wraz z infrastrukturą;
- przebudowę zatok autobusowych;
- przebudowę konstrukcji jezdni i torowisk;
- budowę systemu odgradzającego pas drogowy i torowisko z urządzeniem podczyszczalnią;
- rozwiązanie dojazdów lokalnych do przyległych terenów;
- przebudowę i budowę chodników;
- przebudowę i budowę dróg rowerowych;
- przebudowę i budowę oświetlenia;
- urządzenie zieleni miejskiej i montaż małej architektury.

Realizacja zadania była dofinansowana z funduszy unijnych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020. Całkowita wartość projektu wyniosła 22 930 860 zł, z czego dofinansowanie to 19 327 767 zł.

■ Przebudowa i rozbudowa ul. Łódzkiej na odcinku od ul. Lipnowskiej do ul. Zdrojowej w Toruniu

W ramach projektu przebudowywany został odcinek drogi krajowej nr 91 o długości ok. 2,4 km od ul. Lipnowskiej do ul. Zdrojowej. Od skrzyżowania z ul. Lipnowską do skrzyżowania z ul. Włocławską powstał układ dwujezdniowy, została zbudowana kanalizacja deszczowa, oświetlenie uliczne i drogi wewnętrzne wzdłuż drogi krajowej oraz przede wszystkim został wybudowany nowy wiadukt nad linią kolejową PKP. Z kolei na odcinku od skrzyżowania z ul. Włocławską do włączenia w skrzyżowanie z ul. Zdrojową została wykonana jedna jezdnia wraz z infrastrukturą dla rowerzystów i pieszych. Ponadto został poprawiony istniejący system odwodnienia drogi poprzez zastosowanie kanalizacji deszczowej i drenaży. W ramach realizacji odcinka, drogowcy przebudowali skrzyżowanie z ul. Solankową (powstało 4-włotowe rondo) i zamontowano nowe oświetlenie drogowe. Na całym odcinku objętym rozbudową powstały zatoki autobusowe, zjazdy i usunięto wszystkie kolizje z istniejącą infrastrukturą techniczną oraz wdrożono elementy technologii ITS (Inteligentne Systemy Transportowe). Całkowita wartość projektu wyniosła 23 374 094 zł, z czego 16 350 562 zł pochodziło z funduszy unijnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020.

■ Przebudowa ul. Turystycznej w Toruniu na odcinku od ul. Ligi Polskiej do granicy administracyjnej miasta

Inwestycja objęła przebudowę miejskiego odcinka drogi wojewódzkiej nr 654, czyli ul. Turystycznej na odcinku od ul. Ligi Polskiej do granicy miasta. Przedsięwzięcie było kontynuacją przebudowy Turystycznej, która miała miejsce w latach 2011-2012 i dotyczyła odcinka od ul. Przy Skarpie do skrzyżowania z ul. Ligi Polskiej. W ramach przedsięwzięcia została przebudowana jezdnia o długości 1,513 km, która uległa poszerzeniu do 7 metrów.

Prace objęły również budowę chodnika, ciągu pieszo-rowerowego i drogi rowerowej. Ponadto w projekcie przewidziano przebudowę skrzyżowań, zatok autobusowych i pętli autobusowej zlokalizowanej na końcowym odcinku drogi. W ramach zadania powstały nowe odcinki kanalizacji deszczowej i sieci wodociągowej oraz nowe oświetlenie uliczne i zielen. Ruch na ul. Turystycznej jest regulowany również dzięki sygnalizacjom świetlnym przy skrzyżowaniach z ul. Dożynkową i Gościnną. Po przebudowie ul. Turystyczna zyskała nowe parametry techniczne: ulica klasy G1/2 (jedna jezdnia, 2 pasy ruchu – każdy o szerokości 3,5 m), szerokość chodnika – 2,00 m, droga rowerowa o szerokości 2,00 m). Całkowita wartość projektu wyniosła 6 053 623 zł z czego 4 407 622 zł stanowiło dofinansowanie unijne w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020.

■ **Przebudowa ul. Włocławskiej na odcinku od ul. Łódzkiej do pętli autobusowej oraz chodnika do ul. Zdrojowej**

Jezdnia ul. Włocławskiej została poszerzona do 7 m na odcinku ok. 1,6 km od ul. Łódzkiej do ul. Zdrojowej. Powstał chodnik, droga rowerowa, ciąg pieszo-rowerowy, zatoki parkingowe, wymieniono oświetlenie. Koszt inwestycji 6 964 568 zł.

■ **Budowa dwóch lewoskrętów w ciągu ul. Szosa Chełmińska wraz z drogą manewrową na odcinku od ul. św. Józefa do ul. Bartkiewiczówny**

Zakres rzeczowy obejmował budowę dwóch lewoskrętów w ciągu ul. Szosa Chełmińska wraz z budową drogi manewrowej na odcinku od ul. Józefa do ul. Bartkiewiczówny.

Zadanie zrealizowano przy partycypacji finansowej sieci handlowej Lidl Polska. Miasto zapłaciło 262 466 zł, a zewnętrzny inwestor 112 485 zł.

■ **Uzbrojenie terenów inwestycyjnych „Grębocin Nad Strugą”**

Inwestycje zrealizowane dla podniesienia atrakcyjności miejskich terenów inwestycyjnych poprzez uzupełnienie brakujących elementów uzbrojenia technicznego. Zakres rzeczowy zadania obejmował budowę fragmentu drogi dojazdowej z jednostronnym chodnikiem, oznaczonej w m.p.z.p. symbolem 58.14-KD(D)1, oraz całego odcinka drogi 58.14-KD(D)2 wraz z infrastrukturą techniczną: wodociągiem, kanalizacją sanitarną, deszczową, teletechniczną oraz oświetleniem drogowym (sieć kablowa + 24 lampy). Zadanie zostało dofinansowane z RPO WK-P na lata 2014-2020 w kwocie 1 928 691 zł. Całkowita wartość projektu wyniosła 2 543 898 zł.

■ **Zwiększenie dostępności transportowej ośrodków miejskich leżących poza siecią drogową TEN-T. Rozbudowa DK91 w ciągu ul. Grudziądzkiej – od ul. Polnej do Trasy Wschodniej wraz z przebudową skrzyżowania z ul. Celniczą**

Grudziądzka została rozbudowana w kierunku północnym, a w miejscu ruchliwego i niebezpiecznego skrzyżowania z ul. Polną i Celniczą powstało nowoczesne rondo. Wybudowany został również fragment ul. Celniczej, parking dla samochodów ciężarowych na 12 miejsc oraz drogi dojazdowe do ronda i parkingu. W ramach inwestycji powstały też ciągi piesze i rowerowe oraz kanalizacja deszczowa i oświetlenie. Całkowita wartość zadania: 8 353 692 zł, w tym koszt budowy kanalizacji deszczowej 1 353 720 zł.

■ Budowa ekranów dźwiękochłonnych

Inwestycja była wynikiem analizy sytuacji na Trasie Władysława Raczkiewicza zrealizowanej w latach 2014-2018. Wybudowano dwa ekrany akustyczne: pierwszy, o dł. 32 m i wysokości 1 m, powstał na wiadukcie nad torami kolejowym, na wysokości PM nr 3, drugi, o dł. 52 m i wysokości 1,5 m – wzdłuż terenów ogródków działkowych na granicy chodnika w linii istniejącej barierki. Wartość inwestycji 206 165 zł.

■ Rewitalizacja terenów przemysłowych poprzez budowę układu komunikacyjnego

Budowa ul. Płaskiej – II etap. Wybudowano odcinek o dł. 980 m (roboty drogowe, budowa sieci deszczowej, sanitarnej, wodociągu, kanalizacji teletechnicznej i oświetlenia). Zadanie było współrealizowane przez MZD z Toruńskimi Wodociągami Sp. z o.o. w zakresie budowy kanalizacji deszczowej, sanitarnej i wodociągowej. Wartość inwestycji wyniosła 8 300 200 zł, w tym zakres realizowany przez Toruńskie Wodociągi 4 393 026 zł.

■ Zagospodarowanie terenu przy ul. Gagarina 34

Zadanie pn. „Zagospodarowanie terenu położonego przy ul. Gagarina 34” obejmowało budowę nawierzchni bitumicznej, z kostki betonowej, nawierzchni placu pieszo – jezdni z kostki z fugą dystansową, wykonanie odwodnienia, budowę oświetlenia ulicznego, nasadzenia drzew, krzewów i założenie trawników. Koszt zadania 522 937 zł.

■ Przebudowa ul. Długiej

Wybudowano brakujący fragment ul. Długiej o dł. 290 m (od ul. Szosa Chełmińska do ul. Św. Józefa) oraz odcinek ul. Hurynowicz o dł. 184 m. Zadanie objęło m.in.: roboty rozbiórkowe i demontażowe, rozwiązanie kolizji energetycznych, budowę jezdni, dróg pieszo-rowerowych, chodników i zjazdów, przebudowę sieci gazowej i montaż oświetlenia. Zagospodarowano też otoczenie: założono trawniki, posadzono drzewa i krzewy, ustawiono kosze na śmieci i psie odchody, wykonano oznakowanie pionowe i poziome. Koszt zadania 3 448 443 zł.

■ Przebudowa ul. Ceramicznej

Zadanie obejmowało przebudowę odcinka ul. Ceramicznej o dł. 558 m – budowę jezdni, drogi rowerowej, pętli autobusowej, zjazdów z kostki betonowej i jednostronnego chodnika przebudowę sieci wodociągowej, usunięcie kolizji energetycznych oraz ustawienie oświetlenia ulicznego.

■ Przebudowa ul. Ukośnej

W ramach inwestycji przebudowano 186 m ul. Ukośnej, Wykonano: jezdnię o nawierzchni bitumicznej, drogę rowerową, zjazdy do posesji i chodnik z kostki betonowej, odwodnienie, oświetlenie uliczne oraz nasadzenia drzew. Przebudowa ulicy Ceramicznej i Ukośnej kosztowała 4,8 mln zł.

■ Budowa ekranów dźwiękochłonnych przy ul. Łódzkiej

Zaprojektowano i wybudowano aluminiowe ekrany dźwiękochłonne o wysokości 5 m i dł. 200 m na odcinku od wia-

duktu na ul. Łódzkiej w kierunku posesji Czerniewicka 14. Wykonano badania geotechniczne gruntu związane z doborem fundamentów pod słupy ekranu, a także badania hałasu (przed oraz po montażu ekranu). Inwestycja kosztowała 1 150 050 zł.

■ Przebudowa ul. Chrzanowskiego

Na odcinku o dł. 1,09 km, od skrzyżowania ul. Chrzanowskiego z ul. Barwną w kierunku ul. Pancernych (przejazdu kolejowego), wybudowano: jezdnię bitumiczną, chodniki bitumiczne i z kostki betonowej oraz zjazdy do posesji z kostki betonowej, kanalizację deszczową i oświetlenie. Usunięto kolizje energetyczne i teletechniczne, nasadzono drzewa i krzewy. Koszt zadania to 6 315 999 zł, w tym roboty drogowe 4 159 735 zł, a zakres wykonany przez Toruńskie Wodociągi 2 156 263 zł.

■ Mostki na ul. Palmowej i Wierzbowej

Zdemontowano stare, wąskie i wysłużone kładki na obu ulicach, a następnie wybudowano w ich miejscu nowe, wyposażone w barierki zapewniające bezpieczeństwo pieszym i rowerzystom. Kładka na ul. Palmowej, łącząca osiedla domków jednorodzinnych przy ul. Cedrowej i Palmowej z ulicą M. Skłodowskiej-Curie, ma obecnie ponad 6 m dł. i prawie 3 m szer. Kładka na Wierzbowej ma 4 m szer. i ponad 6 m dł. Jej nawierzchnia została wykonana w jednym poziomie z przyległym terenem, co zwiększyło dostępność obiektu dla osób niepełnosprawnych. Koszt inwestycji to 254 120,30 zł.

■ Rozbudowa mostu drogowego im. J. Piłsudskiego

Kapitałny remont i rozbudowa najstarszej toruńskiej przeprawy drogowej. Inwestycja trwała od 24 marca 2020 r. do 30 kwietnia 2022 r.

Najważniejsze prace:

- Zwiększono szerokość ciągów pieszo-rowerowych po obu stronach mostu z 2 do 4,2 m poprzez wydłużenie wsporników stalowych, co pozwoliło na rozdzielenie ruchu pieszego i rowerowego i w ten sposób zwiększenie bezpieczeństwa na przeprawie. Zamiast tradycyjnej konstrukcji żelbetowej zastosowano lekkie i wytrzymałe panele kompozytowe.
- Wykonano całkowitą wymianę powłoki antykorozyjnej obiektu, co wpłynęło pozytywnie na żywotność i estetykę mostu. O skali przedsięwzięcia świadczą liczby – pomalowano 86 673 m² konstrukcji stalowej, zużywając przy tym 77 388 kg farby i 29 tirów rusztowań.
- Zmodernizowano pomost w rejonie jezdni i wykonano reprofiliację jego płyty. Ułożono nową, szczelną izolację oraz dwie warstwy nawierzchni z asfaltu lanego, który charakteryzuje się doskonałą trwałością.
- Odrestaurowano schody granitowe w rejonie przyczółka północnego, wyczyszczono i naprawiono oblicowania kamienne przyczółków mostu i filarów.
- Wykonano schody na Kępę Bazarową, do Zamków Dybów i plaży miejskiej. Nowe zejście na Bulwar Filadelfijski

wyposażono w windy dostosowane dla rowerzystów i osób o ograniczonej możliwości poruszania się.

- Od strony placu Armii Krajowej powstała pochylnia dla rowerzystów, rodzin z małymi dziećmi i osób poruszających się na wózkach. Do jej wykonania zużyto prawie 150 m³ betonu i 20 ton stali zbrojeniowej.
- Na moście powstały trzy punkty widokowe: dwa od strony starówki i jeden od strony Bydgoskiego Przedmieścia, z widokiem na Zamek Dybowski.
- Wykonano nową iluminację i oświetlenie, dostosowane do historycznego charakteru mostu i spójne z oświetleniem sąsiadującego z przeprawą pl. Rapackiego. Iluminacja składa się z 360 indywidualnie sterowanych, energooszczędnych opraw ledowych RGBW. Do zaprogramowania scen świetlnych wykorzystano ponad 1440 adresów sterowniczych. W normalnym, całorocznym cyklu obiekt jest podświetlony na biało, a na specjalne okazje może być podświetlany w różnych barwach, np. biało-niebieskich barwach miasta na rocznicę powrotu Torunia do wolnej Polski.
- Odrestaurowano zabytkowe balustrady zewnętrzne i wymieniono bariery drogowe na moście. Zmontowano odwodnienie i panele przeciwozbrozgowo.
- Przebudowano sieci zlokalizowane na obiekcie i infrastrukturę techniczną kolidującą z inwestycją. Wzmocniono wał przeciwpowodziowy w okolicy mostu.

Most w liczbach:

- długość mostu 898 m;
  - szerokość całkowita przed modernizacją 16,26 m, po rozbudowie 20,92 m z miejscowymi poszerzeniami na tarasach widokowych;
  - szerokość jezdni 9,6 m (trzy pasy ruchu w układzie 2+1);
- Całkowita wartość inwestycji wyniosła 132 mln zł, w tym dofinansowanie ze środków rezerwy subwencji ogólnej Budżetu Państwa 45 791 659 zł i z Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych 29 249 138 zł. Wykonawcą prac były: konsorcjum firm INTOP Warszawa Sp. z o.o. (lider) i EURO-DARMAL Sp. z o.o. z Kamiennej Góry (partner). Za zarządzanie i nadzór odpowiadała firma OPTEMCONSULT Sp. z o.o. z Gdańska. Wartość umowy: 495 837 zł.

■ Budowa i przebudowa kluczowych odcinków dróg w celu poprawy funkcjonowania układu komunikacyjnego miasta w ramach RFRD

W 2023 r. miasto pozyskało 30 mln zł dofinansowania z Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg na budowę i przebudowę 8 odcinków ulic o łącznej długości prawie 6 km. Wartość umów na roboty drogowe opiewa na kwotę ponad 63,2 mln zł. Cztery zadania są współrealizowane z Toruńskimi Wodociągami Sp. z o.o.

Realizowane są następujące inwestycje:

- Rozbudowa ul. Szosa Okrężna na odcinku od ul. Łukasiewicza do Trasy Prezydenta Raczkiewicza;

- Rozbudowa ul. Łącznej na odcinku od ul. Stawki Południowe do ul. Kniaziewiczza;
- Budowa ul. Pająkowskiego na odcinku od ul. Targowej do Szosy Lubickiej
- Rozbudowa ul. Droga Trzeposka;
- Rozbudowa ul. Łokietka na odcinku od Młynów do ul. Zaułek Dworcowy;
- Rozbudowa ul. Hebanowej i budowa ul. Platanowej w Toruniu;
- Rozbudowa ul. Olęderskiej na odcinku od ul. Otloczyńskiej do ul. Glinieckiej;
- Uzbrojenie terenów na tzw. osiedlu JAR poprzez budowę ul. Ł. Watzenrode, H. Strobanda i ul. J. Heweliusza wraz z drogą dojazdową;
- Budowa ul. Łokietka zakończyła się w 2023 r. Prace budowlane dla ulic: Sz. Okrężna, Łączna, Platanowa i Hebanowa, Olęderska, Droga Trzeposka i Pająkowskiego oraz na osiedlu JAR są w 2024 r. kontynuowane.

- **Budowa lewoskrętu z ul. Poznańskiej w ulicę Prüfferów**
Inwestycja objęła przebudowę sieci teletechnicznej i oświetlenia, budowę kanalizacji, fragmentu jezdni, chodników, wymianę nawierzchni zatoki autobusowej. Wykonawcą zadania była firma Onde SA, koszt wyniósł blisko 3 mln zł.
- **Budowa parkingów Park&Ride wraz z drogami dojazdowymi**

Dwa parkingi wielopoziomowe z 440 zostały wybudowane przy ul. Dziewulskiego 38 na Rubinkowie i przy ul. Olimpijskiej 42 na Skarpie, w bezpośrednim sąsiedztwie z pętlą autobusową i tramwajową. Do dyspozycji kierowców jest prawie 440 miejsc parkingowych. Inwestycja została zrealizowana z dofinansowaniem unijnym w wysokości prawie 17,2 mln zł z RPO WK-P na lata 2014-2020. Całkowity koszt projektu to prawie 38 mln zł.

Ideą tych obiektów jest możliwość taniego, wygodnego i bezpiecznego pozostawienia w nich samochodów pod dachem i dojazdu do ścisłego centrum Torunia transportem publicznym, bez stresu związanego z poszukiwaniem miejsca parkingowego i poruszaniem się w strefie śródmiejskiej. Przy czym bilet parkingowy pełni jednocześnie rolę biletu komunikacji miejskiej na bardzo korzystnych zasadach.

Parking przy ul. Dziewulskiego 38:

- ma dwa poziomy z 222 miejscami łącznie, w tym 20 na zewnątrz;
- na poziomie 0 znajduje się pętla autobusowa, pomieszczenia socjalne oraz punkt sprzedaży biletów MZK;
- na poziomie 1 jest 98 miejsc do parkowania;
- na poziomie 2 są 104 miejsca do parkowania;
- 4 miejsca są wyposażone w ładowarki do aut elektrycznych;
- 8 miejsc przeznaczonych jest dla osób niepełnosprawnych;
- parking jest monitorowany za pomocą 39 kamer;
- obiekt jest wyposażony w toalety.

Parking przy ul. Olimpijskiej 42:

- ma 3 poziomy z 217 miejscami łącznie
- na poziomie 0 jest 65 miejsc do parkowania
- na poziomie 1 jest 76 miejsc do parkowania
- na poziomie 2 jest 76 miejsc do parkowania
- 4 miejsca są wyposażone w ładowarki do aut elektrycznych
- 5 miejsc przeznaczono dla osób niepełnosprawnych
- parking jest monitorowany przez 38 kamer
- obiekt jest wyposażony w toalety i windy

Oba parkingi wyposażono w system pokazujący ilość wolnych miejsc parkingowych, system informacji pasażerskiej oraz system parkingowy wraz z samoobsługowymi kasami biletowymi, a także w kamery LPR z systemem rozpoznawania tablic rejestracyjnych.

Monitoring na mostach

W 2022 r. monitoring wizyjny został zamontowany na Trasie Wschodniej - odcinku od pl. Daszyńskiego do ul. Łódzkiej, w tym na moście drogowym gen. Elżbiety Zawackiej. W sumie zamontowanych zostało 16 kamer, które zostały wpięte do monitoringu wizyjnego miasta. System ma działanie prewencyjne przeciw aktom wandalizmu i chuligaństwa. W przypadku mostu kontroluje także ruch uliczny. Koszt zadania wynosi 1 597 000 zł.

W 2023 r. rozpoczął się montaż 16 kamer na moście im. Józefa Piłsudskiego. Monitoring obejmie m.in. windy, w których najczęściej dochodzi do aktów wandalizmu. Prace powinny zakończyć się do końca maja 2024 r. Koszt prac to 788 000 zł.

Program budowy dróg lokalnych

■ **Przebudowa drogi dojazdowej do budynków mieszkalnych przy ul. 63 Pułku Piechoty 75-75d**

W ramach inwestycji wykonano dojazd do budynków TTBS od ul. 63 Pułku Piechoty - jezdnię na odcinku 174 m, miejsca parkingowe i chodniki z kostki betonowej. Ustawiono 11 słupów oświetlenia ulicznego z oprawami typu LED i posadzono drzewa. Koszt zadania to 679 182 zł.

■ **Przebudowa ul. Czaplí**

Ulicę przebudowano na odcinku 156 m od ul. Szuwarów do ul. Łącznej. Zadanie objęło: budowę nawierzchni jezdni, zjazdów i chodnika z kostki betonowej, założenie trawników, montaż i demontaż opraw oświetlenia ulicznego. Koszt zadania wyniósł 654 962 zł

■ **Przebudowa ul. Lilií Wodnych**

Ulicę przebudowano na odcinku od ul. Łącznej do ul. Tataraków wraz z sięgaczem o dł. 478 m. Ułożono nawierzchnię jezdni, zjazdów i chodnika z kostki betonowej, założono trawniki, zdemontowano i zamontowano oprawy oświetlenia ulicznego. Koszt zadania to 719 442 zł.

■ **Przebudowa ul. Topazowej – II etap**

Przebudowano odcinek 485 m ul. Topazowej – od ul. Turkusowej do ul. Rubinowej. Wybudowano jezdnię, chodnik, zjazdy, oznakowanie poziome, pionowe, odwodnienie. Koszt zadania wyniósł 899 442 zł.

■ **Przebudowa ul. Turkusowej – III etap**

Przebudowano 100-metrowy odcinek ul. Turkusowej – od ul. Perłowej do ul. Szmaragdowej. Powstała jezdnia z kostki betonowej, zjazdy do posesji i miejsca parkingowe. Koszt zadania to 363 578 zł.

■ **Przebudowa ul. Perłowej – I etap**

Inwestycja objęła budowę 80 m ul. Perłowej – od ul. Włocławskiej do ul. Turkusowej: budowę bitumicznej nawierzchni jezdni i drogi rowerowej, miejsc parkingowych i chodnika z kostki betonowej, ułożenie kanalizacji deszczowej z przykanalikami. Koszt zadania wyniósł 301 594 zł.

■ **Przebudowa ul. Ametystowej – III etap**

Przebudowano odcinek 240 m ul. Ametystowej – od ul. Agatowej do ul. Topazowej. Zakres rzeczowy objął: budowę nawierzchni jezdni, zjazdów do posesji i chodnika z kostki betonowej, ułożenie kanalizacji deszczowej z przykanalikami oraz rozwiązanie kolizji energetycznych. Koszt zadania to 831 672 zł.

■ **Przebudowa ul. Osadniczej – kontynuacja I etapu**

W ramach przebudowy 410 m ul. Osadniczej – od ul. Otłoczyńskiej do ul. Glinieckiej – wybudowano jezdnię bitumiczną, zjazdy i chodniki z kostki betonowej oraz oświetlenie. Zadanie było współrealizowane z Toruńskimi Wodociągami w zakresie budowy kanalizacji deszczowej. Koszt zadania to 1 024 937 zł.

■ **Przebudowa ul. Włocławskiej I (Lipnowskiej)**

Ul. Włocławska I (Lipnowska) została przebudowana na odcinku 253 m od nr 79 do ul. Ciecocińskiej. Wykonano: jezdnię z nawierzchnią bitumiczną, zjazdy i chodniki z kostki betonowej, wpusty kanalizacji deszczowej. Założono trawniki, nasadzono drzewa. Koszt zadania 731 573 zł.

■ **Przebudowa ul. Strzałowej – I etap**

W I etapie przebudowano 348-metrowy odcinek ul. Strzałowej – od ul. Okólnej do ul. Stara Droga. Zadanie obejmowało: budowę nawierzchni jezdni z kostki betonowej, wykonanie odwodnienia i oznakowania pionowego oraz nasadzenia nowych drzew i krzewów. Zadanie było współrealizowane z Toruńskimi Wodociągami w zakresie budowy kanalizacji deszczowej. Koszt zadania 836 792 zł.

■ **Przebudowa ul. Częstochowskiej – II etap**

Inwestycja objęła odcinek ul. Częstochowskiej o dł. 165 m – z płn. zach. do ul. Krośnieńskiej: budowę jezdni, chodników, wjazdów z kostki betonowej, przepustów i odwodnienia, a także urządzenie zieleni po zakończeniu prac drogowych. Koszt zadania 343 804 zł.

■ **Przebudowa ul. Kaliskiej**

Przebudowano 128 m ul. Kaliskiej – odcinek z płn. zach. do ul. Tarnowskiej. Wykonano: pieszo-jezdnię z kostki

betonowej, nawierzchnię z płyt ażurowych, odwodnienie i oznakowanie pionowe. Koszt zadania 135 729 zł.

■ **Przebudowa ul. Zamojskiej**

Przebudowa ul. Zamojskiej obejmowała odc. od ul. Płockiej na pld. i pn. o dł. 226 m: budowę jezdni, zjazdów i chodnika z kostki betonowej, założenie trawników, sadzenie i przesadzenie drzew, ułożenie przykanalików, montaż i demontaż opraw oświetlenia ulicznego. Koszt zadania 560 353 zł.

■ **Przebudowa ul. Słodkiej**

Ulica została przebudowana na odcinku od ul. Czekoladowej do ul. Lubej wraz z przebudową ul. Lubej od ul. Olsztyńskiej w kierunku zach. Zadanie objęło: budowę pieszo-jezdni i zjazdów z kostki betonowej, założenie trawników, nasadzenie drzew i krzewów, wykonanie odwodnienia, montaż i demontaż opraw oświetlenia ulicznego. Koszt zadania 448 378 zł.

■ **Przebudowa ul. Lubej**

Zadanie objęło przebudowę ul. Lubej – od ul. Olsztyńskiej w kierunku zach.: budowę nawierzchni pieszo-jezdni, zjazdów z kostki betonowej, założenie trawników, nasadzenie drzew i krzewów, wykonanie odwodnienia, montaż i demontaż opraw oświetlenia ulicznego. Zadanie było współrealizowane z Toruńskimi Wodociągami w zakresie budowy przyłączy sanitarnych. Koszt zadania 494 935 zł.

■ **Przebudowa ul. Białostockiej**

Przebudowano 297 m ul. Białostockiej – odcinek od ul. Suwalskiej do ul. Tarnowskiej. Zakres rzeczowy objął: budowę nawierzchni jezdni bitumicznej, zjazdów i chodnika z kostki betonowej, wycinkę i sadzenie drzew, wykonanie kanalizacji deszczowej, ustawienie słupów oświetlenia ulicznego. Koszt zadania 1 058 158 zł.

■ **Przebudowa ul. Lawendowej**

Ulicę przebudowano na odcinku 205 m z pln. do ul. Sadowej. Powstały: pieszo-jezdni i zjazdy z kostki betonowej, założono trawniki, posadzono drzewa i krzewy. Zadanie było współfinansowane przez Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o. w zakresie budowy kanalizacji deszczowej. Koszt zadania 445 870 zł.

■ **Przebudowa ul. Modrakowej**

Przebudowano odcinek o dł. 180 m, od ul. Owsianej do ul. Sadowej. Zakres objął: budowę nawierzchni jezdni, zjazdów i chodnika z kostki betonowej, założenie trawników, zasadzenie drzew i krzewów, ułożenie przykanalików, montaż i demontaż opraw oświetlenia ulicznego. Koszt zadania 627 394 zł.

■ **Przebudowa ul. Pawiej**

Przebudowano odcinek o dł. 164 m (sięgacz wraz z drogą do nr 5-35). Zadanie objęło: budowę pieszojezdni, zjazdów i miejsc parkingowych z kostki betonowej, założenie trawników. Zadanie było współfinansowane przez Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o. w zakresie budowy kanalizacji deszczowej. Koszt zadania 263 921 zł.

■ **Przebudowa ul. Figowej – II etap**

Zakres rzeczowy zadania objął odcinek o dł. 240 m od ul. Sadowej do ul. Brzoskwińskiej: budowę nawierzchni jezdni, zjazdów i chodnika z kostki betonowej, założenie trawników, zasadzenie drzew i krzewów, ułożenie przykanalików, montaż i demontaż opraw oświetlenia ulicznego. Koszt zadania 488 715 zł.

■ **Przebudowa ul. Stokrotkowej**

Stokrotkowa została przebudowana na odcinku o dł. 220 m od ul. Fasolowej do ul. Tulipanowej. Zadanie objęło budowę nawierzchni bitumicznej, zjazdów i chodnika z kostki

betonowej, założenie trawników, nasadzenie drzew i krzewów, wykonanie przykanalików, montaż oświetlenia ulicznego, wykonanie oznakowania pionowego. Koszt zadania 811 791 zł.

■ **Przebudowa ul. Wiązowej (kontynuacja)**

Przebudowano 80 m ul. Wiązowej – od ul. Podgórznej do ul. Głowackiego: jezdnię z nawierzchnią bitumiczną oraz parkingi, zjazdy i chodnik z kostki betonowej. Założono trawniki, nasadzono drzewa i krzewy; wykonano wpusty kanalizacji deszczowej i oświetlenie z oprawami LED; usunięto kolizje teletechniczne i energetyczne. Koszt zadania 781 759 zł.

■ **Przebudowa ul. Elektrycznej**

Odcinek ulicy o dł. 266 m – od ul. Traktorowej do ul. Inżynierskiej – zyskał nową jezdnię bitumiczną i ciąg pieszy wraz z chodnikiem z kostki betonowej. Przebudowano oświetlenie i odwodnienie, nasadzono zieleń. Zadanie było współfinansowane przez Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o. w zakresie budowy kanalizacji deszczowej. Koszt zadania 593 019 zł.

■ **Przebudowa ul. Rubinowej**

Na odcinku ul. Rubinowej o dł. 472 m, , od ul. Topazowej na południe, wykonano nasypy, pieszojezdnię z kostki betonowej i odwodnienie. Przeszawiono i wyregulowano lampy oświetlenia drogowego, nasadzono nowe drzewa. Koszt zadania 756 351 zł.

■ **Sięgacz Idzikowskiego**

Zakres rzeczowy zadania obejmował zaprojektowanie i budowę pieszojezdni z kostki betonowej na odcinku o dł. 42 m i montaż 1 kompletu oświetlenia ulicznego. Koszt zadania 81 094 zł.

■ **Przebudowa ul. Skrzetuskiego i Basieńki**

Na odcinku o dł. 285 m, od ul. Podbipięty do ul. Rudackiej, wykonano nawierzchnię jezdni i chodnik z kostki betonowej oraz częściowo jezdnię o nawierzchni bitumicznej. Powstało odwodnienie i oświetlenie drogowe. Koszt zadania 579 377 zł.

■ **Przebudowa ul. Srebrzystej**

Srebrzysta została wybudowana na całej długości 217 m. Powstały: jezdnia z nawierzchnią bitumiczną, zjazdy i chodnik z kostki betonowej oraz odwodnienie. Koszt zadania 49 999 zł.

■ **Przebudowa ul. Pana Kleksa**

Zakres rzeczowy zadania obejmował odcinek ul. Pana Kleksa o dł. 200 m do ul. Zakole. Zadanie było współfinansowane przez Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o. w zakresie budowy kanalizacji deszczowej. Koszt zadania 50 000 zł.

■ **Budowa sięgacza w ul. Dożynkowej**

Zaprojektowano i wybudowano pieszojezdnię z kostki betonowej o dł. 48 m od ul. Dożynkowej do nr 6a i 6b. Koszt zadania 62 900 zł.

■ **Przebudowa ul. Gdańskiej**

Investycja objęła odcinek o dł. 772 m – od ul. Jarocińskiej do ul. Szosa Lubicka i do ul. Słupskiej. Wybudowano: jezdnię,

dwustronny chodnik wraz z elementami kanalizacji deszczowej i oświetleniem. Zadanie było współfinansowane przez Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o. Koszt zadania 851 882 zł.

■ **Przebudowa ul. Krakowskiej – IV etap**

Przebudowano 125 m drogi od ul. Suwalskiej do ul. Częstochowskiej. Wykonano: nawierzchnię bitumiczną, zjazdy i chodniki z kostki betonowej, odwodnienie, założono trawniki. Koszt zadania 305 971 zł.

■ **Przebudowa ul. Sanockiej**

Wybudowana została cała ulica o dł. 215 m. Powstały: jezdnia, zjazdy i chodnik z kostki betonowej, odwodnienie, trawniki. Koszt zadania 521 555 zł.

■ **Przebudowa ul. Morelowej**

Zadanie objęło odcinek ul. Morelowej o dł. 204 m, z północy do ul. Sadowej. Wybudowana została pieszojezdnia z kostki betonowej i odwodnienie, ustawiono lampy oświetlenia drogowego. Koszt zadania 423 583 zł.

■ **Przebudowa ul. Żywicznej**

Na całej ulicy o dł. 355 m wybudowano pieszojezdnię z kostki betonowej oraz zdemontowano i zamontowano oprawy oświetleniowe. Koszt zadania 504 707 zł.

■ **Budowa sięgacza w ul. Brzoskwiniowej**

Zadanie objęło opracowanie dokumentacji projektowej i pozyskanie wymaganych zgód budowlanych dla odcinka drogi o dł. 110 m, do nr 56-74. Wykonane zostały: jezdnia, zawrotka i chodnik z kostki betonowej, kanalizacja deszczowa wraz z wpustami w najniższych punktach i podłączenie w ul. Brzoskwiniową. Koszt zadania 284 460 zł.

■ **Przebudowa ul. Bluszczowej – I etap**

Investycja objęła odcinek ul. Bluszczowej o dł. 604 m – od Szosy Okrężnej do ul. Morycińskiego z fragmentem ul. Osiedlowej. Zbudowano: jezdnię bitumiczną, zjazdy, miejsca parkingowe i chodnik z kostki betonowej, drogę rowerową o nawierzchni bitumicznej, rondo z kostki granitowej oraz sinusoidalny próg zwalniający o konstrukcji żelbetowej. Powstało oznakowanie pionowe i poziome oraz nowe oświetlenie drogowego. Rozwiązano też kolizje teletechniczne i gazowe oraz przeprowadzono nasadzenia drzew i krzewów. Koszt zadania 3 325 152 zł.

■ **Przebudowa ul. Popiełuszki**

Przebudowano 560 m ul. Popiełuszki – od łącznika z ul. Rybaki do ul. Stromej (nr 48). Powstały: jezdnia bitumiczna, chodniki, parkingi, zjazdy do posesji, kanalizacja deszczowa, oświetlenie drogowe. Nasadzono krzewy i byliny. Koszt zadania 1 781 196 zł.

■ **Przebudowa ul. Perłowej i Ametystowej – etap III**

Przebudowano odcinki dróg o łącznej dł. 240 m: ul. Perłową od skrzyżowania z ul. Ametystową (włącznie z tym skrzyżowaniem) do końca zabudowy (budynek Perłowa 21) i fragment ul. Ametystowej. Ulice i drogi rowerowe zyskały nawierzchnie bitumiczne, powstały zjazdy do posesji, miejsca parkingowe i chodniki z kostki betonowej,

dyslokowano lampy i wykonano wpusty deszczowe z przykanalikami. Koszt zadania 672 372 zł.

■ **Przebudowa końca ul. Czapli**

Na 95-metrowym odcinku ulicy wykonano nawierzchnię jezdni, zjazdy do posesji, regulację wysokościową istniejących zjazdów z kostki betonowej i urządzeń naziemnych, wykonano oznakowania pionowe i poziome. Koszt zadania 173 824 zł.

■ **Przebudowa ul. Kociej**

Przebudowano prawie 142 m drogi od ul. Balladyny do ul. Światowida. Powstała jezdnia, zjazdy do posesji z kostki betonowej i parking. Usunięto kolizje energetyczne, zdemontowano stare słupy i zamontowano nowe z oświetleniem LED. Zadanie było współrealizowane z Toruńskimi Wodociągami Sp. z o.o. w zakresie budowy kanalizacji deszczowej. Koszt zadania 381 854 zł.

■ **Przebudowa ul. Piotrkowskiej**

Na całej, 206-metrowej ulicy wykonano: nawierzchnię jezdni, zjazdy do posesji, chodnik z kostki betonowej i przykanaliki. Dyslokowano słupy oświetlenia drogowego. Koszt zadania 551 870 zł.

■ **Przebudowa ul. Zaulek Dworcowy – etap I**

Przebudowano odcinek drogi o dł. 400 m od ul. Dworcowej do ul. Chrobrego. Zadanie objęło wykonanie: nawierzchni bitumicznej, zjazdów i chodnika z kostki betonowej, budowę oświetlenia ulicznego i wpustów kanalizacji deszczowej, założenie trawników, nasadzenie drzew i krzewów. Koszt zadania 1 362 651 zł.

■ **Przebudowa ul. Miedza**

Wykonano przebudowę 63 m ul. Miedza: ułożono pieszko-jezdnę z kostki betonowej i zamontowano lampy oświetleniowe. Koszt zadania 172 200 zł.

■ **Budowa ul. Kołowej i Twardej – etap I**

Inwestycja objęła budowę dwóch ulic o łącznej dł. 745 m na terenach położonych między linią kolejową do Lipna, Strugą Toruńską i wschodnią częścią terenu zakładu Elana, na podstawie opracowanej dokumentacji projektowo – kosztorysowej. Kołowa została zbudowana na odcinku od ul. Twardej do ul. Chrzanowskiego, a Twarda – od ul. Kołowej do końca zabudowy. Wykonano jezdnię bitumiczną, ułożono chodniki, ustawiono oświetlenie uliczne, wybudowano ogrodzenie wzdłuż toru kolejowego oraz wykonano nasadzenia. Koszt zadania 2 847 000 zł.

■ **Budowa sięgacza w ul. Kresowej**

Na odcinku ul. Kresowej o dł. 140 m (nr 36-50 i nr 41/24) powstał sięgacz z kostki betonowej, ustawiono oświetlenie uliczne i wybudowano kanalizację deszczową. Koszt zadania 394 646 zł.

■ **Budowa sięgacza w ul. Ugory**

Wybudowano drogę dojazdową (sięgacz boczny) o dł. 225 m do posesji przy ul. Ugory nr 68, 80 w formie pieszko-jezdni z kostki betonowej i geokraty. Zamontowano oświetlenie uliczne, usunięto kolizje energetyczne, zrealizowano

prace telekomunikacyjne i przebudowano sieć wodociągowo-kanalizacyjną. Koszt zadania 577 768 zł.

■ **Budowa ul. Skierki**

Inwestycja objęła odcinek ulicy o dł. 240 m. Wykonano jezdnię bitumiczną, ułożono chodniki, jezdnię i zjazdy z kostki betonowej, drogę rowerową, odwodnienie. Ustawiono oświetlenie uliczne, wykonano nasadzenia. Koszt zadania 47 800 zł.

■ **Budowa ul. Koszalińskiej**

Wybudowano odcinek ul. Koszalińskiej od ul. Krynickiej o dł. 613 m z jezdnią bitumiczną, chodnikami i zjazdami do posesji z kostki betonowej. Koszt zadania 135 538 zł.

Parkingi, zatoki, chodniki

W latach 2019-2023, niezależnie od realizowanych inwestycji i remontów, wybudowano około 1400 miejsc parkingowych i około 7500 metrów chodników w następujących lokalizacjach:

2019

- Parkingi: ul. Gregorkiewicza – 158 miejsc, ul. Wały Gen. Sikorskiego (od ronda ZNP do ul. Gregorkiewicza) – 50 miejsc, ul. Grudziądzka 53 – 36 miejsc, ul. Grudziądzka 62 – 83 miejsca, przy placu bp. J. Chrapka – 81 miejsc, ul. Iwanowskiej – 30 miejsc, ul. Sułkowskiego – 6 miejsc, wzdłuż ul. Traktorowej – 12 miejsc, przy cmentarzu w Kaszczorku – 80 miejsc, ul. Bolta i Wyszyńskiego – 22 miejsca, ul. Podgórska – 15 miejsc, ul. Turystyczna – 34 miejsca.
- Zatoki: ul. Poznańska (na wysokości nowego cmentarza) – budowa zatoki przystankowej wraz z chodnikiem.
- Chodniki: między ul. Idzikowskiego i Okrzei, ul. Idzikowskiego, na skrzyżowaniu ul. Waryńskiego, Traugutta i Lubickiej, ul. Kozacka, ul. Rydygiera, ul. Tłocza, ul. Droga Starotoruńska, ul. Bliska, pieszko-jezdni między ul. Powstańców Wielkopolskich i ul. Łódzką, ul. Grunwaldzka 8 (budżet partycypacyjny), chodnik od osiedla „Leśny Zakątek” do przejścia dla pieszych przy ul. Gniewkowskiej, ul. Podgórska, ul. Hurynowicz, ul. Poznańska przy nowym cmentarzu.

2020

- **Parkingi:** ul. Jarocińska – 10 miejsc, Szosa Chełmińska 142-144 – 21 miejsc z drogą manewrową, ul. Przy Skarpie 17 – 9 miejsc, ul. Szuwarów – 13 miejsc, ul. Turkusowa – 3 miejsca, ul. Grasera – 41 miejsc, ul. Włocławska – 31 miejsc, ul. Strzałowa – 7 miejsc, ul. Letnia/Galona- 12 miejsc, ul. Filomatów Pomorskich – 25 miejsc, ul. Turystyczna- 2 miejsca.
- **Chodniki:** ul. Andersa – od osiedla do przystanku przy ul. 63. Pułku Piechoty, ul. Aleksandrowska/Włocławska, ul. Krynicka – od ul. Kłodzkiej do ronda Bielawy, ul. Na Przełaj, ul. Poznańska, ul. gen. Andersa i gen. Orlicza – Dreszera, ul. Grasera.

2021

- **Parkingi:** ul. Jarocińska – 26 miejsc, ul. Św. Klemensa – 71 miejsc, ul. Łukasiewicza – 5 miejsc, ul. Droga Starotoruńska – 10 miejsc (przy Orliku), ul. Trzciniowa – 20 miejsc, ul. Solankowa – 5 miejsc, ul. Bolta – 61 miejsc, ul. Słoneczna – 10 miejsc, ul. Sienkiewicza/Gagarina przy Przedszkolu Miejskim nr 17- 21 miejsc, ul. Złota przy Przedszkolu Miejskim nr 12 -19 miejsc
- **Chodniki:** ul. 63 Pułku Piechoty 75a, połączenie ul. Letniej i Andersa, ul. Strzałowa, ul. Mickiewicza, ul. Willowa, ul. Złota.

2022

- **Parkingi:** ul. Legionów/Lelewela – 51 miejsc, Grudziądzka 56 – 19 miejsc z drogą manewrową i oświetleniem, ul. Okólna 20/22 – 25 miejsc, ul. Okólna 94 – 14 miejsc, ul. Buszczyńskich – 20 miejsc, ul. Włocławska – 18 miejsc, ul. Strzałowa – 9 miejsc, ul. Grassera – 37 miejsc, ul. Kwiatowa 1. Większość tych zadań zrealizowano w formule „projektuj i buduj”. Oznacza to, że wykonawca wyłoniony w drodze przetargu miał za zadanie wykonać projekt, uzyskać wszystkie decyzje, a następnie wybudować miejsca parkingowe.
- **Chodniki:** dojeżdżenie do przystanku przy ul. Rypińskiej, pieszo-jezdni z kostki od ul. Włocławskiej w kierunku południowym (na wysokości posesji nr 130, 134 i 140), ul. Słowicza (dojeżdżenie do placu zabaw), ul. Reja 23 a-c, chodnik do osiedla Piernikowego, ul. Świdnicka.

2023

- **Parkingi:** ul. Szuwarów – 10 miejsc, ul. Prüfferów – 46 miejsc, ul. Strzałowa (wzdłuż osiedla Sosnowy Las) – 14 miejsc, ul. Chabrowa – 36 miejsc;
- **Chodniki:** budowa chodnika przy ul. Szubińskiej, budowa pieszojezdni obok ul. Przy Skarpie, wzmocnienie pobocza przy ul. Fabrycznej, wymiana nawierzchni chodnika przy ul. Hallera, budowa chodnika przy ul. Czereśniowej,
- **Inne:** ustawienie wiaty autobusowej na przystanku „Czernewice” w ramach budżetu obywatelskiego.

Remonty kapitalne dróg

■ **Wydłużenie lewoskrętu z ul. Kościuszki w ul. Batorego z remontem nawierzchni**

Wydłużony został lewoskręt w ul. Batorego (do Szpitala Miejskiego). Wybudowano 200 m jezdni bitumicznej z podbudową, wymieniono też 2480 m² warstwy ścieralnej nawierzchni jezdni. Wykonano chodnik z kostki betonowej i drogę rowerową z masy bitumicznej (łącznie 317 m²). Koszt 685 682 zł. Zadanie zostało dofinansowane z rezerwy subwencji ogólnej Ministerstwa Infrastruktury w kwocie 271 466 zł.

■ **Remont parkingu przy ul. Łyskowskiego**

Wyremontowany został parking na 166 miejsc wzdłuż posesji nr 3-13 (długość odcinka 250 m). Wymieniono 3723 m² nawierzchni bitumicznej. Koszt remontu 764 887 zł.

■ **Remont parkingu przy ul. Rydygiera**

Wyremontowany został parking na 64 miejsca wzdłuż posesji nr 13-17 (długość odcinka 135 m). Wymieniono 1690 m² nawierzchni bitumicznej i 128 m² nawierzchni opaski z kostki betonowej. Koszt remontu 409 829 zł.

■ **Remont ul. Żółkiewskiego**

Przeprowadzono kompleksowy remont i przebudowę ulicy wraz z podbudową i wydzieleniem drogi rowerowej, wymianą sygnalizacji świetlnej, nowym oznakowaniem, zagospodarowaniem zieleni oraz uzupełnieniem odwodnienia. Wykonano m.in.: 10157 m² nawierzchni jezdni z SMA, 189 m² nawierzchni ścieralnej, 436 m² chodników i 244 m² zjazdów z kostki betonowej, 167 m² ścieżek rowerowych, 2088 m² ciągu pieszo-rowerowego i zatokę autobusową. Całkowity koszt remontu 4 962 246 zł. Zadanie dofinansowane przez TZMO i z rezerwy subwencji ogólnej Ministerstwa Infrastruktury w wysokości 2 466 480 zł. Pozostałe środki pochodziły z budżetu miasta.

■ **Remont ul. Kołłątaja**

Wyremontowano 326 m ul. Kołłątaja – od ul. Podgórnej do Trasy Średnicowej. Wykonany zakres robót drogowych: jezdni bitumiczna z podbudową – 2 054 m², chodniki z kostki betonowej – 1 129 m², wyniesione skrzyżowanie oraz wjazdy z kostki betonowej – 364 m², odwodnienie i wykonanie 5 wpustów ulicznych. Koszt remontu 924 785 zł.

- **Remont ul. Lelewela**
Ulica została wyremontowana na 135-metrowym odcinku od ul. Legionów do ul. Kołłątaja. Wykonany zakres robót drogowych: jezdnia bitumiczna z podbudową – 790 m², chodniki z kostki betonowej – 576 m², parkingi i wjazdy z kostki betonowej – 645 m². Koszt remontu 487 290 zł.
- **Remont łącznika ul. Kołłątaja z ul. Legionów**
Wyremontowano 179 m ulicy. Wykonany zakres robót drogowych: jezdnia bitumiczna z podbudową – 1100 m², parkingi i wjazdy z kostki betonowej – 1275 m². Koszt remontu 651 735 zł.
- **Remont ul. Kasprzowicza**
Remont 180-metrowego odcinka ul. Kasprzowicza – od ul. Fałata do ul. Łukasiewicza. Wykonany zakres robót drogowych: jezdnia bitumiczna z podbudową – 1203 m², chodnik z płytek betonowych – 506 m². Koszt remontu 471 988 zł.
- **Remont ul. Rydygiera 12**
W ramach remontu ul. Rydygiera 12 w rejonie Przedszkola Miejskiego nr 10 wybudowany został parking z kostki betonowej na 46 miejsc. Wykonano również drogę dojazdową do parkingu. Długość wyremontowanego odcinka – 150 m. Nawierzchnia parkingu i drogi dojazdowej z kostki betonowej – 2214 m². Koszt remontu 416 035 zł.
- **Remont ul. Łyskowskiego 29/35**
W ramach remontu 120-metrowego odcinka ul. Łyskowskiego 29/35 w rejonie przedszkola niepublicznego wybudowano parking na 42 miejsca z nawierzchnią z kostki betonowej – 1935 m². Koszt remontu 489 540 zł.
- **Remont ul. Barwnej**
Wyremontowany został 400-metrowy odcinek ulicy – od ul. Olsztyńskiej do ul. Marii Skłodowskiej-Curie. Ułożono 1000 m² chodnika i zjazdów z kostki betonowej na podbudowie, wymieniono i dyslokowano na skraj chodnika 12 słupów oświetleniowych i opraw. Koszt remontu 318 939 zł.
- **Remont ul. Poniatowskiego**
Na odcinku 89 m od ul. Warszawskiej do ul. Piastowskiej wykonane zostały: jezdnia z kostki kamiennej z podbudową – 690 m², chodniki z materiału kamiennego – 779 m², oświetlenie. Koszt remontu 450 137 zł.
- **Remont ul. Zaszpitalnej**
Remont ulicy na odcinku 142 m od ul. Jęczmiennej do ul. Międzymurze. Wykonana została jezdnia z materiałów kamiennych z podbudową – 411 m², chodniki z materiału kamiennego – 44 m². Koszt remontu 207 608 zł.
- **Remont ul. Fiołkowej**
Wyremontowany został 240-metrowy odcinek Fiołkowej od ul. Storczykowej do ul. Kwiatowej. Wykonano: 1502 m² jezdni bitumicznej z podbudową i 748 m² chodników z kostki betonowej. Wybudowano kanalizację deszczową, wymieniono wpusty z przykanalikami, przebudowano oświetlenie. Koszt zadania 700 295 zł.
- **Remont ul. Pszenicznej**
Remont objął odcinek 190 m od ul. Słonecznej do ul. Fasolowej. Ułożono chodniki z kostki betonowej – 615 m², przebudowano oświetlenie. Koszt zadania 228 397 zł.
- **Remont ul. Steinbornów**
Na 134-metrowym odcinku od ul. Długiej do ul. Pałuckiej wykonano jezdnię bitumiczną z podbudową – 622 m² i chodnik z płytek betonowych na podbudowie – 364 m², wymieniono wpusty z przykanalikami i 6 szt. oświetlenia drogowego. Koszt zadania 265 746 zł.
- **Remont ul. Rumiankowej**
Remont objął odcinek 170 m – od ul. Kwiatowej do ul. Storczykowej. Powstała jezdnia bitumiczna z podbudową – 1120 m², chodnik z kostki betonowej – 477 m², odwodnienie i oświetlenie drogowe. Koszt zadania 489 416 zł.
- **Remont ul. Wały gen. Sikorskiego 23**
Na odcinku 40 m wybudowano parking z nawierzchnią z kostki kamiennej brukowej, pochodzącej z odzysku – 564 m². Koszt zadania 171 780 zł.
- **Droga dojazdowa do osiedla Piernikowego**
Ułożono 300m² jezdni z kostki betonowej na podbudowie na 40-metrowym odcinku drogi dojazdowej od ul. Szosa Lubicka do osiedla Piernikowego (na działkach nr 196/4 i 197/4, obręb 56). Koszt zadania 60 270 zł.
- **Remont ul. Gregorkiewicza**
W ramach zadania opracowano dokumentację projektowo-kosztorysową wraz z remontem ul. Gregorkiewicza na odcinku 170 m od pl. Św. Katarzyny do ul. Wały gen. Sikorskiego. Wykonany zakres robót: jezdnia bitumiczna (nakładka) – 1600 m², chodniki z kostki betonowej – 515 m², zjazdy z kostki – 25 m², stylizowane lampy z oprawami – 7 szt. Koszt 435 811 zł.
- **Remont Placu Armii Krajowej**
Wymieniono warstwę ścieralną nawierzchni - 3000 m², częściową wymianę uszkodzonych płytek betonowych 120 m², odtworzono oznakowanie poziome. Koszt zadania 673 538 zł.
- **Remont pobocza na ul. Przelot**
Wymieniono nawierzchnię pobocza - 580 m². Koszt zadania 158 679 zł.
- **Remont drogi dojazdowej do ul. Okrężnej (dojazd do Przedszkola Jagódka)**
Wymieniono warstwę ścieralną - 675 m², oraz wyremontowano chodnik z kostki betonowej - 117 m². Koszt zadania 129 769 zł.
- **Przejęcia podziemne pod Szosą Lubicką**
Wykonano projekt remontu przejścia podziemnego obejmujący: uszczelnienie dylatacji, remont schodów na perony, wykonanie nowych balustrad, malowanie z ułożeniem powłoki antygraffiti. Koszt projektu 8 979 zł. Realizacja zadania planowana była w roku 2023, ale nie udało się wyłonić wykonawcy. W roku 2024 r. zaplanowano przetarg na roboty i ich wykonanie.

■ Utwardzenie al. 700-lecia Torunia

Wykonano 2894 m² utwardzenia gruzem betonowym i destruktem bitumicznym istniejącej nawierzchni gruntowej między ul. Gałczyńskiego a rejonem przebudowy Szosy Chełmińskiej, realizowanej przez MZK. Koszt prac 457 331 zł.

■ Remont drogi dojazdowej wzdłuż Szosy Lubickiej (od ul. Stawisińskiego)

W ramach remontu wykonano 1600 m² nawierzchni jezdni i parkingów z kostki betonowej na drodze dojazdowej wzdłuż Szosy Lubickiej. Koszt 311 780 zł.

■ Remont ścieżki na Kępie Bazarowej

Na istniejącej ścieżce łączącej platformę widokową na ul. Majdany z plażą miejską wykonano 310 m² nawierzchni z mieszanki kruszywowo-żwirowej. Prace kosztowały 67 744 zł.

■ Promenada przy ul. Piskorskiej 7

Deptak osiedlowy na Rubinkowie, zbudowany w latach 70. i już mocno zdegradowany, zyskał nowy blask na odcinku od początku budynku przy ul. Piskorskiej 7 do chodnika przy przejściu podziemnym przez Szosę Lubicką. W ramach remontu ułożona została nowa nawierzchnia z kostki betonowej. Zadanie kosztowało 262 000 zł i zostało zrealizowane z Budżetu Obywatelskiego.

■ Odbudowa schodów przy ul. Hoffmana

W ramach zadania opracowano dokumentację projektowo-kosztorysową oraz odbudowano schody betonowe jako dojście do przejścia dla pieszych przy ul. Hoffmana. Koszt 79 000 zł.

■ Parkuj Nad Strugą jak człowiek, nie parkujmy po krzakach i chodnikach

Projekt z Budżetu Obywatelskiego. Przy ul. Nad Strugą urządzono parking tymczasowy poprzez utwardzenie gruzem betonowym terenu o łącznej powierzchni 1370 m² i wykonanie nawierzchni z destruktu. Koszt prac 98 831 zł.

■ Remont parkingu przy ul. Koszalińskiej

Wykonana została nowa warstwa ścieralna nawierzchni parkingu o powierzchni 650 m². Wymieniono uszkodzone i zamontowano nowe krawężniki, wykonano regulację wysokościową infrastruktury ulicznej. Koszt zadania 112 140 zł.

■ Dojazd do parkingu przy ul. Działowskiego

Opracowano dokumentację projektowo-kosztorysową oraz wykonano dojazd do parkingu pomiędzy IV Komisariatem Policji a ul. Buszczyńskich w Toruniu. Odcinek o długości 65 m i szerokości 4,5 m wyłożono kostką brukową, zamontowano 75 mb krawężników.

■ Parking wzdłuż Szosy Lubickiej

Opracowano dokumentację projektowo-kosztorysową oraz wykonano remont ulicy i parkingu wzdłuż ul. Szosa Lubicka. Wykonano 65-metrowy odcinek jezdni oraz 815 m² nawierzchni parkingów z kostki betonowej, 300 mb krawężników i oznakowano miejsca parkingowe.

Wykonanie dojazdu do parkingu przy ul. Działowskiego i budowa parkingu wzdłuż Szosy Lubickiej kosztowały razem 280 000 zł.

■ Remont Wiązowej

Od ul. Wybickiej w kierunku Trasy Średnicowej wykonane zostały: jezdnia bitumiczna z podbudową, parking z płyt azurowych i chodnik z płytek betonowych; wymieniono oświetlenie. Koszt prac 635 873 zł.

Łącznie w latach 2019-2023 na program budowy dróg lokalnych oraz budowy parkingów, zatok autobusowych, chodników i tabli informacyjnych przeznaczono prawie 85 mln zł.

Oświetlenie ulic w latach 2019-2023

Niezależnie od realizowanych inwestycji i remontów, w ramach których montowano oświetlenie, GMT przeznaczała w minionych latach środki z budżetu na doświetlenie ulic, uzupełnienie brakującego oświetlenia i doświetlenie miejsc ciemnych.

Przy Nasypie – 9 lamp; Sułkowskiego (przy Urzędzie Miar) – 6 lamp; Przy Skarpie (od ul. Ligi Polskiej do ul. Twardowskiego) – 8 lamp; Tłocza (dojście od bloku 10b do parkingu) – 3 lampy; Turystyczna 112 (sięgacz) – 3 lampy, Zielna – 10 lamp, Palmowa – 8 lamp, Okólna (od ul. Andersa wraz z oświetleniem Ronda Kuronia) – 14 lamp; parking przy kompleksie sportowym na ul. 63 Pułku Piechoty – 4 lampy; droga wyjazdowa z terenu Zespołu Szkół Salezjańskich (ul. Storczykowa / Rumiankowa) – 3 lampy; Lili Wodnych – 3 lampy; rozbudowa oświetlenia ul. Turystycznej – 8 lamp, Rolnicza – 16 lamp; Przy Skarpie 54-56 (przejście ze Skarpy do Kaszczorka) – 3 lampy; ul. Drzymały (od Ronda Kuronia do ul. Poznańskiej) – 17 lamp, Jana Karnowskiego – 4 lampy, Poznańska (chodnik od ul. Gniewkowskiej do Poznańskiej 294c) – 37 lampy, Strzałowa – 2, Zielonogórska – 3 lampy, Łukasiewicza (od ul. Fałata do szkoły) – 9 lamp; Reja – 4 lampy, Kaliskiego – 5 lamp; Przy Skarpie 88 – 1 lamp; Niesiołowskiego 2 – 3 lampy; Przy Nasypie 20a-20e – 3 lampy; sięgacz Barwna – 4 lampy; pomiędzy ul. Witosa a odnogą ul. Konstytucji 3 Maja – 3 lampy; Skłodowskiej-Curie 43-45 (przy PM nr 3) – 3 lampy; Kosa, Jeżyka, Kukułki – 9 lamp; droga rowerowa w ciągu Szosy Bydgoskiej (Przysiecka) – 2 lampy; Kartuska – 7 lamp; Legnicka – 2 lampy; Dobrzyńska – 14 lamp; Jagiellończyka – 2 lampy; Gregorkiewicza – 1 lamp; Wodna – 2 lampy; Zbozowa – 8 lamp; Przysiecka – 2 lampy; Otłoczyńska – 9 lamp; Rubinkowo I w ramach Budżetu Obywatelskiego – 33 lampy;

Modernizacja oświetlenia ulicznego

W 2023 r. wykonana została wymiana 529 szt. opraw sodowych i metalohalogenkowych na energooszczędne oprawy typu LED na latarniach gminnych przy drogach wojewódzkich w lokalizacjach: Szosa Chełmińska na odcinku od ul. Polnej do granicy miasta; Ligi Polskiej od Ronda Wiślanego

Plan rozwoju komunikacji rowerowej na terenie miasta Torunia w latach 2019-2023

Rok	2019	2020	2021	2022	2023	Razem
Budowa dróg i infrastruktury rowerowej (w zł)	2 947 042	1 027 625	2 224 099	3 529 196	1 085 665	10 813 627
Projekty z dofinansowane z RPO WK-P	0	847 450	856 748	0	0	1 704 199
Razem rowery	2 947 042	1 875 076	3 080 848	3 529 196	1 085 665	12 517 826

do Konstytucji 3 Maja; Curie-Skłodowskiej na odcinku od ul. Równinnej do ul. Olsztyńskiej; Olimpijska na odcinku od Szosy Lubickiej do ul. Olsztyńskiej.

Zadanie było współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020. Działanie 13.3 – Efektywność energetyczna w sektorze publicznym, Schemat: Modernizacja oświetlenia ulicznego przy drogach wojewódzkich w miastach prezydenckich.

Drogi rowerowe

Kontynuowana była budowa kolejnych odcinków dróg rowerowych i infrastruktury dla rowerzystów. W latach 2019-2023 zrealizowane zostały następujące zadania:

- budowa drogi rowerowej wzdłuż ul. Łukasiewicza - od Szosy Okrężnej do ul. Pera Jonssona, dalej wzdłuż Motoareny i dawnej linii kolejowej do granicy miasta Torunia (2,7 km). Koszt zadania 1 566 846 zł;
- budowa ciągu pieszego z dopuszczonym ruchem rowerowym oraz ciągu pieszo-rowerowego na odcinku od ul. Miodowej do ul. Zdrojowej (289 m). Koszt 381 212 zł;
- budowa ciągu pieszo-rowerowego w ul. Włocławskiej na odcinku od ul. Łódzkiej do pętli autobusowej oraz chodnika na ul. Zdrojowej (1,6 km). Koszt 753 218 zł;
- montaż 100 tablic informacyjnych dla rowerzystów na słupkach znaków drogowych - w ramach systemu wizualizacji. Tablice informacyjne dla oznaczenia tras rowerowych zawierają rysunki i hasła promujące bezpieczne zachowania rowerzystów. Inwestycja kosztowała 36 500 zł;
- budowa drogi rowerowej wzdłuż ul. Batorego - łącznik od skrzyżowania z ul. Pod Dębową Górą do skrzyżowania z Trasą Prezydenta Raczkiewicza (191 m po stronie wschodniej). W ramach inwestycji wykonano: nawierzchnię bitumiczną, zjazdy i chodniki z kostki betonowej, założono trawniki i wykonano oznakowanie pionowe i poziome. Koszt 143 151 zł;
- budowa ciągu pieszo-rowerowego do basenów na Bydgoskim Przedmieściu wraz z oświetleniem (nawierzchnia częściowo bitumiczna, częściowo z mineralnej mieszanki kruszyw). W pobliżu Centrum Targowego Park wybudowano miejsca parkingowe z ażurowych płyt betonowych, wykonano oznakowanie pionowe i poziome, ustawiono słupy oświetlenia drogowego. Prace kosztowały 673 531 zł;

- budowa drogi rowerowej na odcinku ok. 2 km od granic miasta do Barbarki - dojazd od Przysieka do Osady Barbarka (wzdłuż Drogi Przysieckiej). Ułożono nawierzchnię bitumiczną, założono trawniki oraz zamontowano bariery ochronne. Koszt 841 313 zł, z czego 710 450 zł pochodziło z dofinansowania z RPO WK-P na lata 2014-2020.
- montaż rowerowych stacji naprawczych na Rudaku w lokalizacjach: ul. Podgórska – Łódzka – teren przy parkingu biurowca „Paluszek”; ul. Rudacka – przy siłowni zewnętrznej (przebieg drogi rowerowej); rondo im. Pułkownika Witolda Pileckiego (zjazd z Trasy Nowomostowej po stronie firmy „USZOK”. Koszt 19 500 zł;
- budowa drogi rowerowej w ul. Szosa Bydgoska na odcinku od pętli tramwajowej do pl. Skalskiego w Toruniu (2,058 km). Celem było uzupełnienie infrastruktury rowerowej w zachodniej części miasta, stworzenie bezpiecznego połączenia rowerowego Torunia z gminą Zławieś Wielka, w sąsiedztwie ruchliwej arterii DK80 oraz dojazdu do osady leśnej Barbarka. Powstała ścieżka rowerowa z elementami małej architektury (ławki, stojaki na rowery i kosze na śmieci). Koszt zadania 862 884 zł, z czego 531 546 zł pochodziło z RPO WK-P na lata 2014-2020;

- skomunikowanie ul. Okólnej z ul. Andersa , koszt 25 430 zł;
  - montaż stojaków rowerowych – koszt 16 327 zł;
  - budowa drogi rowerowej wzdłuż ul. Chrobrego - na odcinku od Trasy Prezydenta Raczkiewicza do ul. Polnej (po stronie wschodniej i zachodniej), w powiązaniu z istniejącą infrastrukturą drogową. Wykonano ścieżkę pieszo-rowerową i drogę dla rowerów (o szer. odpowiednio 3,5 m i 2 m) z jezdnią asfaltową i chodnikiem z kostki betonowej. Łączna długość wybudowanych ciągów to 620 m. Koszt prac 700 485 zł;
  - budowa drogi rowerowej wzdłuż ul. Niesiołowskiego - na odcinku 320 m od ul. Bukowej w kierunku ul. Olsztyńskiej, z nawierzchnią bitumiczną, koszt 296 771 zł;
  - budowa drogi rowerowej wzdłuż ul. Polnej na odcinku pomiędzy ul. Legionów i ul. Szosa Chełmińska. Zdanie zrealizowane w formule „projektuj i buduj” objęło budowę drogi rowerowej bitumicznej, przeniesienie placu zabaw i ustawienie słupów oświetlenia ulicznego. Koszt prac 1 010 851 zł;
  - budowa wiaty dla rowerzystów i rolkarzy przy pl. Daszyńskiego i Fałata 36 oraz montaż stacji naprawczej przy ul. Turystycznej. Łączny koszt 93 480 zł.
  - budowa drogi rowerowej w ul. Wielki Rów i Pod Dębowa Górą – 760 m drogi rowerowej z oświetleniem LED, koszt zadania 951 986 zł.
  - montaż 9 stojaków rowerowych dla 18 rowerów na terenie osiedla TTBS przy ul. 63 Pułku Piechoty 75 (w miejscach wskazanych we wniosku do Budżetu Obywatelskiego, po wcześniejszym uzgodnieniu z administracją osiedla). Koszt zadania 11 285 zł;
  - budowa 250 m ścieżki pieszo-rowerowej łączącej tzw. osiedle Jar ul. Forteczna. Koszt zadania 290 486 zł;
  - budowa wiat rowerowych: pl. Daszyńskiego, ul. Dybowska, ul. Podgórska, Szosa Bydgoska (obok pętli MZK) oraz przy budynkach Urzędu Miasta (ul. Podmurna, ul. Grudziądzka 138 i ul. Młodzieżowa 31). Koszt zadania 146 370 zł;
- Poza wymienionymi powyżej zadaniami, drogi rowerowe i pozostała infrastruktura rowerowa były budowane także w ramach większych inwestycji drogowych.

Program poprawy bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów

2019

- malowanie oznakowania poziomego grubowarstwowego na przejściach dla pieszych i przejazdach dla rowerzystów – 16 700 m²;
- montaż barier wygradzających – 51 szt.
- piktogramy znaków ostrzegawczych
- montaż wyspy azylu rozdzielającej drogę pieszego przekraczającego jezdnię na dwie części (w miejscach, gdzie pozwalały na to warunki techniczne):

- montaż progów zwalniających wraz z oznakowaniem – 21 kpl.
- montaż tabliczek informacyjnych – 4 szt.
- wprowadzenie elementów ronda turbinowego na placu A. Hoffmana;
- budowa sygnalizacji świetlnej na ul. Skłodowskiej-Curie – wyjazd przy MAKRO (wraz z koordynacją z sygnalizacją na skrzyżowaniu ul. Olsztyńskiej, Olimpijskiej i Skłodowskiej-Curie)
- doświetlenie przejść dla pieszych – 82 słupy oświetlenia drogowego
- aktywne przejście dla pieszych wraz z nawierzchnią antypoślizgową na ul. Rydygiera
- budowa sygnalizacji wzbudzonej przez tramwaj na pl. Honorowych Dawców Krwi
- budowa sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ul. Poznańskiej i Szubińskiej

2020

- montaż oznakowania pionowego – 66 szt.
- montaż wysp azylu dla pieszych – 1 szt.
- montaż progów zwalniających listwowych – 16 kpl.
- montaż progów zwalniającego płytowego – 4 kpl.
- montaż słupków blokujących – 56 szt.
- wprowadzenie projektów zmian organizacji ruchu drogowego na ul. Bażyńskich, na osiedlach Bydgoskie Przedmieście i Wrzosy.
- montaż barier oraz aktualizacja projektu stałej organizacji ruchu drogowego na pl. Pokoju Toruńskiego.
- doświetlenie przejść dla pieszych – 91 punktów świetlnych;
- budowa sygnalizacji świetlnej na przejściu dla pieszych na ul. Bema (przy lodowisku Tor-Tor).
- budowa przyłączy do fotoradarów
- przebudowa skrzyżowania ul. Żwirki i Wigury i Legionów na rondo
- budowa 6 wyniesionych przejść dla pieszych w lokalizacjach: Mickiewicza 48 – 1 szt., Wojska Polskiego – 2 szt., Kozacka – 1 szt., Storczykowa – 2 szt.

2021

- montaż oznakowania pionowego;
- montaż progów zwalniających listwowych i wyspowych oraz montaż barier i słupków blokujących;
- malowanie oznakowania poziomego w obrębie przejść dla pieszych i przejazdów dla rowerzystów.
- projekty stałych organizacji ruchu drogowego na osiedlach Wrzosy i Nad Strugą;
- przegląd aktywnych elementów świetlnych i wprowadzenie rozwiązań poprawiających bezpieczeństwo ruchu drogowego na ul. Przelot.
- doświetlenie przejścia dla pieszych w następujących lokalizacjach: Bażyńskich / Basen; Olimpijska / Jarocińska; Podgórska / PCK; Podgórska / Paskowa; Lelewela / Bumar; Andersa / Trops;

Program poprawy bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów w latach 2019-2023

Rok	2019	2020	2021	2022	2023	Łącznie (w zł)
Bieżące utrzymanie	617 464	701 210	441 071	699 262	699 968	3 158 976
Inwestycje	2 139 505	1 313 052	501 717	2 476 892	3 081 927	9 513 093
RAZEM	2 756 969	2 014 263	942 788	3 176 154	3 781 896	12 672 069

- przebudowa skrzyżowania ulic: Legnickiej/Płockiej/Tarnowskiej w rondo pinezkowe;
- montaż barierek wzdłuż Szosy Lubickiej – od skrzyżowania z ul. Targową do Piernikowego Osiedla;

2022

- projekty stałej organizacji ruchu drogowego dla osiedli Stawki i Podgórz;
- wykonanie analiz bezpieczeństwa ruchu drogowego w obrębie przejścia dla pieszych na ul. Olsztyńskiej przy skrzyżowaniu z ul. Barwną, na pl. Daszyńskiego oraz na skrzyżowaniu ul. Polnej i Szosy Chełmińskiej;
- projekt stałej organizacji ruchu drogowego oraz nowy program sterowania sygnalizacją świetlną na pl. Daszyńskiego;
- opracowanie projektu stałej organizacji ruchu na pl. Honorowych Dawców Krwi;
- montaż bariero-poręczy przy schodach na ul. Przybyszewskiego;
- przeprogramowanie działania sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniach ulic: Uniwersytecka / Wały gen. Sikorskiego i Łódzka / Andersa / Stawki Południowe;
- budowa sygnalizacji świetlnej na przejściu dla pieszych na Trasie Prezydenta Raczkiewicza (przy skrzyżowaniu z ul. Małachowskiego);
- korekta sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu Łódzka / Kniaziewicz/Strzałowa;
- wyniesione przejście dla pieszych przy ul. Fałata 41 wraz z budową kanalizacji deszczowej;

- wyniesione przejścia dla pieszych na ul. Droga Starotoruńska (okolice dojazdu do kościoła i wjazdu do muzeum);
- wyniesione przejście dla pieszych w ul. Podgórznej (między ul. Wiązową a Ogrodową) wraz z wymianą oświetlenia i budową kanalizacji deszczowej;
- doświetlenie przejść dla pieszych w lokalizacjach: Kosynierów Kościuszkowskich / Kolankowskiego; Konstytucji 3 Maja / Parafia NMP; pl. HDK, Kosynierów Kościuszkowskich / Pawilon Handlowy (Biedronka) – łącznie 10 oprav;
- wymiana 2 oprav na LED na przejściu dla pieszych Szosa Chełmińska / Jelenia.

2023

- opracowanie projektu stałej organizacji ruchu dla ronda bpa Adolfa Szelążka;
- wprowadzenie projektu stałej organizacji ruchu wraz z wykonaniem oznakowania poziomego na pl. Daszyńskiego, przeprogramowanie sygnalizacji świetlnej;
- przeprogramowanie sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ulic św. Józefa/Żwirki i Wigury;
- budowa wyniesionego skrzyżowania na ul. Letniej / Jabłońskiego;
- budowa wyniesionych przejść dla pieszych: na ul. Rudackiej przy SP 17, ul. Konstytucji 3 Maja, ul. Koniuchy na wysokości cmentarza;
- budowa rond na skrzyżowaniach ulic: Niesiołowskiego / Bukowa, Grudziądzka / PCK, Niesiołowskiego / Buszczyńskich.

TRANSPORT PUBLICZNY

Priorytetem działań miasta w zakresie komunikacji miejskiej stały się w minionych latach ekologia i dbałość o środowisko. Zmieniają się technologie i możliwości, zmienia się także społeczeństwo. Pasażerowie chcą przemieszczać się szybko, komfortowo i w sposób jak najmniej uciążliwy dla środowiska naturalnego. Toruń stara się sprostać tym wyzwaniom i nieustannie inwestuje w nowy tabor i infrastrukturę dla ekologicznej komunikacji publicznej. Buduje nowe linie tramwajowe, modernizuje torowiska, kupuje nowe tramwaje, autobusy hybrydowe i elektryczne.

Lata 2019 – 2023 to kontynuacja dużych inwestycji w toruńskiej komunikacji miejskiej, realizowanych dzięki skutecznemu pozyskiwaniu przez miasto funduszy unijnych. **Nowa trasa tramwajowa na północ Torunia, nowy węzeł przesiadkowy na pl. Rapackiego, nowoczesne, ekologiczne tramwaje i autobusy, zmodernizowane torowiska i przystanki, rozwój systemu elektronicznej informacji pasażerskiej w czasie rzeczywistym**, możliwość zakupu biletów dzięki aplikacjom mobilnym i w sklepie internetowym to najważniejsze inwestycje zrealizowane w Toruniu w ostatnich latach. Miasto nie zamierza na tym poprzestać i planuje kolejne duże projekty z dofinansowaniem unijnym, dzięki którym wzrośnie jakość podróżowania miejskim transportem publicznym.

Organizacja komunikacji miejskiej w Toruniu

Organizatorem publicznego transportu zbiorowego na terenie Torunia jest Gmina Miasta Toruń. Jej zadaniem jest m.in.: przygotowanie oferty przewozowej, w tym dostosowanie do potrzeb ilości i częstotliwości kursów, badanie potoków pasażerskich i napełnień pojazdów, zmiana tras pojazdów, planowanie lokalizacji nowych przystanków oraz przesunięć przystanków i organizacja kontroli biletów w środkach komunikacji. Sprawy te prowadzi Wydział Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta Torunia, natomiast obsługa przewozowa realizowana jest przez Miejski Zakład Komunikacji

w Toruniu Sp. z o.o., którego właścicielem jest w 100 proc. miasto. Gmina sprawuje kontrolę nad spółką poprzez Radę Nadzorczą oraz Zgromadzenie Wspólników, reprezentowane jednoosobowo przez Prezydenta Miasta Torunia.

Obecnie Miejski Zakład Komunikacji obsługuje:

- 7 linii tramwajowych dziennych o łącznej długości 75,8km,
- 35 linii autobusowych dziennych o długości 476 km,
- 5 linii autobusowych nocnych.

Toruński system komunikacji tramwajowej składa się z 7 linii, a w sezonie wiosna/lato kursuje tramwaj turystyczny, który jest wynajmowany na przejazdy wycieczkowe i okolicznościowe. Całkowita długość eksploatowanych linii tramwajowych wynosi niemal 76 km.

Toruński MZK dysponuje 150 autobusami. Kupowane obecnie pojazdy są wyposażone m.in. w: system cyfrowego monitoringu wizyjnego przedziału pasażerskiego i kabiny kierowcy z możliwością podglądu online przez dyspozytora, system informacji pasażerskiej, w tym system podglądu położenia autobusu na mapie miasta przez służby dyspozytorskie, system zapowiadania przystanków, automat do sprzedaży biletów z możliwością płatności przy użyciu bilonu i płatności elektronicznej, klimatyzację przestrzeni pasażerskiej i kabiny kierowcy, bezprzewodowy Internet (WiFi), ładowarki USB oraz system reklamowy – monitory wraz z systemem zarządzania i zdalną obsługą (GPRS).

Aktualnie 100 proc. autobusów wyposażonych jest w elektroniczne tablice informacyjne i monitoring, ponad 83 proc. w automat biletowy, 100 proc. to autobusy niskopodłogowe. Tych udogodnień nie ma tylko stary, odrestaurowany Jelcz o numerze bocznym 413, traktowany jako pojazd zabytkowy.

Spółka posiada łącznie 64 wagony tramwajowe, z czego: 39 to wagony typu Konstal 805Na, 22 to nowoczesne tramwaje typu Swing, 2 wagony techniczne i 1 wagon turystyczny, wyprodukowany w 1960 r. i odrestaurowany w 1993 r.

Zasięg usług realizowanych przez MZK przekracza granice administracyjne miasta. W ramach porozumień międzygminnych toruński przewoźnik wykonuje też przewozy do okolicznych miejscowości:

- Lubicz i Krobia – linia nr 115
- Grębocin, Kolonia Papowska, Brzeźno, Rogówko, Gronowo – linie nr 111 i 112
- Złotoria, Kopanino – linia nr 113
- Przysiek, Rozgarty – linia 131 (Szubińska – Rozgarty)

Ponadto do pętli Rubinkowo P&R kursują autobusy obsługujące publiczny transport zbiorowy w gminach Obrowo i Lubicz:

- Obrowo, Szembekowo, Brzozówka, Głogowo, Dobrzejewice, Zawały, Kawęczyn – linia 121 (Rubinkowo P&R – Obrowo),
- Obrowo, Osiek, Siciny, Grabowiec, Dzikowo, Silno, Sąciszczno – linia 122 (Rubinkowo P&R – Obrowo),
- Lubicz Dolny, Lubicz Górny, Brzozówka, Szembekowo, Mierzynek, Krobia, Młyniec Długi, Młyniec Pierwszy, Jedwabno, Lubicz Dolny – linia 123 (Rubinkowo P&R – Lubicz Dolny),
- Lubicz, Brzozówka, Głogowo, Dobrzejewice, Zawały, Kawęczyn, Obrowo, Bartoszewo, Kazimierzewo, Zębowo, Łążyn, Dobrzejewice, Głogowo, Brzozówka, Lubicz – linia 124 (Rubinkowo P&R – Obrowo).

Rekordowa dostawa autobusów

By pasażerom podróżowało się jak najwygodniej, miasto za pośrednictwem Miejskiego Zakładu Komunikacji systematycznie odnawia i unowocześnia tabor autobusowy. W latach 2018-2023 miejski przewoźnik zakupił 57 nowych oraz 8 używanych autobusów miejskich – łącznie 65 autobusów.

Rekordowy pod względem zakupu autobusów był rok 2018, w którym to w Toruniu pojawiły się w sumie 43 nowe pojazdy.

9 lutego 2018 r. Miejski Zakład Komunikacji podpisał umowę na dostawę 21 autobusów marki Solaris na olej napędowy. Wykonawcą wyłoniono w przetargu. Dostawa została zrealizowana przed końcem 2018 r. Koszt zakupu to ponad 25,5 mln zł brutto. Warto wspomnieć, że był to największy w historii toruńskiego MZK jednorazowy zakup autobusów sfinansowany przez miasto. Z kolei 7 maja 2018 r. podpisano umowę na dostawę kolejnych 14 autobusów, tym razem hybrydowych, przyjaznych dla środowiska MAN-ów. Wraz z pojazdem pogotowia technicznego zostały dostarczone przed końcem 2018 r. Dzięki zastosowaniu układu hybrydowego autobusy te zdolne są odzyskać energię podczas hamowania i przez to zużywają nawet o 20 proc. mniej paliwa od autobusu z klasycznym napędem Diesla. Koszt ich zakupu wyniósł ponad 24,8 mln zł brutto.

Wszystkie 35 autobusów to autobusy 12-metrowe, spełniające najsurowsze normy emisji spalin Euro VI. Pojazdy zostały wyposażone według toruńskiego standardu, m.in. w: system informacji pasażerskiej, monitoring, klimatyzację, automaty do sprzedaży biletów, WiFi, USB. Są niskopodłogowe, przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych.

Z kolei 23 lipca 2018 r. zawarto umowę na dostawę 8 używanych autobusów marki Solaris Urbino 12 zasilanych olejem napędowym, klasy MAXI. Przyjechały one do Torunia 24 sierpnia. Są wyposażone w silniki spełniające normę emisji spalin Euro IV, system informacji pasażerskiej, klimatyzowane, niskopodłogowe i przystosowane do obsługi osób niepełnosprawnych. Kosztowały 1,025 mln zł brutto.

Kolejne istotne zakupy nowoczesnego taboru toruński MZK poczynił w roku 2021. Była to dostawa 8 nowych, niskopodłogowych autobusów wyposażonych w klasyczny napęd Diesla za blisko 10,5 mln zł brutto. Pojazdy dotarły do Torunia 27 kwietnia 2021 r.

Średni wiek taboru tramwajowego w Toruniu

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Średni wiek taboru tramwajowego w latach	27,8	28,8	19,8	19,8	19,54

Wykaz autobusów zakupionych w latach 2018 – 2023

Typ autobusu	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Razem
Solaris Urbino 12	21	–	–	8	4	–	33
Solaris Urbino 12 Electric	–	–	–	–	6	4	10
MAN 12 m Hybrid	14	–	–	–	–	–	14
Używane Solaris Urbino 12	8	–	–	–	–	–	8
Razem:	43	0	0	8	10	4	65

Liczba autobusów przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych w l. 2018-2023

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Autobusy niskopodłogowe [szt.]	133	133	132	140	148	150

Kwoty wydane na zakupy nowych autobusów w latach 2018 – 2023

Rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Łącznie
Kwoty wydane na zakupy nowych autobusów (zł)	41 147 052,36	0,00	0,00	8 572 364,96	18 233 071,05	9 637 812,88	77 590 301,25
w tym ze środków przekazywanych spółce w ramach rekompensaty	26 897 399,19	0,00	0,00	8 572 364,96	8 659 598,01	2 562 812,88	46 692 175,04
ze środków UE (zł)	14 249 653,17	0,00	0,00	0,00	9 573 473,04	7 075 000,00	30 898 126,21

W 2022 r. w mieście pojawiły się natomiast pierwsze autobusy elektryczne. 28 lutego 2020 r. miasto za pośrednictwem MZK ogłosiło przetarg na dostawę pierwszych sześciu takich autobusów, pojazdu pogotowia technicznego i infrastruktury do ładowania „elektryków”. W zakresie dostawy autobusów i pojazdu technicznego wpłynęła jedna oferta na kwotę 16,7 mln zł brutto i ona została wybrana. Natomiast w zakresie dostawy i montażu infrastruktury do ładowania autobusów wpłynęły dwie oferty. Najkorzystniejsza opiewała na kwotę niespełna 4,7 mln zł brutto. 30.09.2020 r. podpisane zostały umowy na dostawy autobusów i montaż ładowarek. Na ich realizację wykonawcy mieli 18 miesięcy.

W ten sposób 31 maja 2022 r. Toruń zrobił kolejny milowy krok w stronę ekologicznej komunikacji miejskiej – wprowadził do taboru sześć autobusów elektrycznych. Są to pojazdy nie tylko komfortowe, ale przede wszystkim ekologiczne, zeroemisyjne. Zostały wyposażone m.in. w system informacji pasażerskiej, monitoring, klimatyzację, automaty do sprzedaży biletów, WiFi, łącza USB oraz system detekcji pożarów. Są to pojazdy niskopodłogowe, przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych o długości całkowitej 12 m, mogące pomieścić łącznie 75 pasażerów (28 miejsc siedzących). Trzy tzw. ładowarki wolne stanęły na terenie zajezdni autobusowej, a trzy ładowarki szybkie, pantografowe, po jednej na pętli na pl. św. Katarzyny, Uniwersytet i Rubinkowo II.

Zakup sześciu autobusów elektrycznych, pojazdu pogotowia technicznego i infrastruktury do ładowania zostały zrealizowane w ramach projektu „Poprawa funkcjonowania komunikacji miejskiej w Toruniu – BiT-City II”, współfinansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020.

Autobusy elektryczne są droższe niż napędzane olejem. W ramach ww. kontraktu jeden autobus kosztował ponad 2,7 mln zł brutto (umowa z 30.09.2020 r.), a kupiony niemal w tym samym czasie (umowa z 8.09.2020 r.) autobus zasilany olejem napędowym – 1,3 mln zł brutto. Najistotniejszą kwestią jest jednak ekologia – autobusy elektryczne nie generują spalin i są przyjazne dla środowiska. Ponadto poruszają się niezwykle cicho.

Tą ścieżką miasto podążało dalej. Cztery kolejne „elektryki” i kolejne ładowarki pojawiły się w Toruniu w maju 2023 r. Pojazdy oraz infrastrukturę do ich ładowania (dwie podwójne ładowarki tzw. „wolne” na terenie zajezdni autobusowej przy ul. Legionów) zakupiono dzięki dofinansowaniu z programu Zielony Transport Publiczny, realizowanemu przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Koszt zakupu to ponad 11,7 mln zł brutto.

Wcześniej, 2 czerwca 2022 r., do Torunia dotarły cztery kolejne autobusy zasilane olejem napędowym. Ich koszt zakupu wyniósł 5,5 mln zł brutto.

Każdy nowo kupowany autobus jest wyposażony m.in. w system informacji pasażerskiej, monitoring, klimatyzację, automaty do sprzedaży biletów, WiFi, łącza USB, system

detekcji pożarów. Są to zawsze pojazdy niskopodłogowe, przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych.

Miasto na tym nie poprzestaje, dlatego MZK w Toruniu złożyło wnioszek w programie dofinansującym zakup taboru zeroemisyjnego, w tym na 25 autobusów elektrycznych wraz z infrastrukturą z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Zielony Transport Publiczny 3.0) oraz 10 autobusów elektrycznych z infrastrukturą z programu unijnego Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza. W przypadku pozyskania tych środków już na przełomie lat 2025/2026 zostanie osiągnięty poziom obowiązujący w Ustawie o elektromobilności i paliwach alternatywnych od roku 2028.

Poza autobusami elektrycznymi planowane są jeszcze zakupy przynajmniej 4 autobusów o napędzie hybrydowym, które pod względem dostępności dla osób niepełnosprawnych, jak i pozostałego wyposażenia będą zbliżone do zamawianych pojazdów elektrycznych. Co istotne, również będą zużywać mniej paliwa z emisją spalin na poziomie aktualnie najbardziej rygorystycznej normy Euro VI.

Warto dodać, że także każdy nowo zakupiony autobus z napędem spalinowym musi spełniać aktualnie najsurowsze normy dotyczące emisji spalin, w tym zwłaszcza dotyczące redukcji emisji cząstek stałych czy tlenków azotu.

Nowe tramwaje

W ramach projektu „Poprawa funkcjonowania komunikacji miejskiej w Toruniu – BiT-City II”, współfinansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 miasto za pośrednictwem Miejskiego Zakładu Komunikacji zakupiło pięć nowoczesnych tramwajów typu Swing 122-10 NbT. Umowę podpisano 21 lipca 2020 r., a dostawcą była wyłoniona w przetargu bydgoska firma PESA. Koszt zamówienia to ok. 46,4 mln zł brutto. Pierwszy Swing miał przyjechać do Torunia w marcu 2022 r., ale został dostarczony o około trzy miesiące wcześniej, bo już w połowie grudnia 2021 r., a ostatni pod koniec lutego 2022 r.

Nowe tramwaje są 30-metrowe, pięcioczołowe, przystosowane do przewozu osób niepełnosprawnych, z całkowicie niską podłogą, wyposażone w klimatyzację, monitoring wizyjny, komputer pokładowy i WiFi. Mają biletomaty, system zapowiedzi głosowych i wizualnych przystanków, system zliczania pasażerów oraz monitory reklamowe. Zastosowane w nich rozwiązania techniczne sprzyjają oszczędzaniu energii, z możliwością oddawania energii elektrycznej do sieci trakcyjnej. Istotną kwestią jest wysoki poziom bezpieczeństwa nowego taboru. Podłoga w wagonach wyłożona jest wykładziną antypoślizgową. Na całej długości pojazdu znajdują się uchwyty i poręcze umożliwiające pasażerom utrzymanie równowagi w czasie jazdy. Nie ma ostrych krawędzi i innych elementów mogących spowodować urazy. Konstrukcja czoła

pojazdu jest wyposażona w absorbery pochłaniające energię zderzeń z przeszkodami i pojazdami, co zapewnia bezpieczeństwo pasażerów i motorniczego.

Tramwaje z najnowszej dostawy są podobne do 17 Swingów, które jeżdżą po Toruniu od 2014 r., ale zastosowano w nich kilka nowych rozwiązań. Mają m.in. większą liczbę miejsc siedzących – w starszych jest ich 40, a w nowych 49 plus cztery rozkładane. Nowe Swingi są wyposażone w bardziej wydajną klimatyzację przy zmniejszonym zużyciu energii. Zastosowano w nich także nowy rodzaj izolacji termiczno-dźwiękowej, dzięki czemu poprawił się komfort akustyczny i temperaturowy w pojeździe. Ponadto, z uwagi na mniejszą masę zastosowanego rozwiązania, mniejsze są naciski tramwaju, a co za tym idzie – następuje mniejsze zużycie kół. Nowe Swingi mają też czujniki dymu w przedziale pasażerskim, monitoring z funkcją obrazu w nocy, ruchomy, regulowany podłokietnik dla motorniczego, elektryczny regulowany podnózek dla motorniczego oraz ładowarki USB dla pasażerów.

Dzięki nowym tramwajom najstarsze pojazdy są wycofywane z eksploatacji.

Gdzie kupić bilet?

Bilety papierowe MZK można kupować w pięciu punktach kasowych (przy ul. Sienkiewicza 24/26, Legionów 220, al. Św. Jana Pawła II 2, Szosa Okrężna 62 – 82, ul. Dziewulskiego 38). Od 10 lat, oprócz tradycyjnych papierowych biletów, do przejazdu komunikacją miejską w Toruniu uprawniają również bilety mobilne – zakupione w telefonie komórkowym, poprzez jedną z dostępnych aplikacji (Mobilet, SkyCash, MPay).

Od 2022 r. pasażerowie mają do dyspozycji nową formę opłaty za przejazd. Jest nią e-bilet, czyli bilet elektroniczny przypisany do karty płatniczej lub urządzenia mobilnego z NFC. Urząd Miasta Torunia, przy udziale Miejskiego Zakładu Komunikacji, uruchomił sklep internetowy, w którym taki bilet można kupić bez wychodzenia z domu, nie trzeba też instalować aplikacji mobilnych. Wystarczy karta płatnicza lub urządzenie mobilne przypisane do konta. E-biletu, w przeciwieństwie do wcześniejszych form zakupu, nie trzeba kasować, a jego aktywację można zaplanować na wybrany przez siebie moment. Bilet elektroniczny można również kupić w biletomatach mobilnych lub stacjonarnych. W trakcie kontroli należy okazać nośnik, za pomocą którego dokonana została płatność. Jeśli opłata dokonana została kartą – pasażer okazuje kartę, jeśli telefonem z przypisaną do niego kartą, okazuje telefon.

Biletomaty stacjonarne

Bilety komunikacji miejskiej można także nabyć w stacjonarnych biletomatach. Pierwsze takie urządzenia pojawiły się w Toruniu w lipcu 2021 r. Zamontowano je na zintegrowanym węźle przesiadkowym w al. św. Jana Pawła II, po jednym na każdej platformie przystankowej, w ramach projektu „Przebudowa układu torowo-drogowego w ul. Wały gen. Sikorskiego i al. św. Jana Pawła II wraz z budową pasa tramwajowo-autobusowego w Toruniu – BiT-City II”.

W biletomatach można kupić wszystkie rodzaje biletów krótkookresowych MZK, czyli bilety jednorazowe, tygodniowe, weekendowe, grupowe i czasowe. Płatności można dokonywać zarówno w formie gotówkowej, jak i bezgotówkowej. Urządzenia spełniają europejskie standardy dostępności dla osób niepełnosprawnych. Są wyposażone w ekran dotykowy o przekątnej 15”, który zapewnia wygodę i komfort użytkownika, a ponadto jest zabezpieczony przed zarysowaniem. Koszt zakupu urządzeń wraz z montażem wyniósł ok. 214,3 tys. zł. Wykonawcą była firma Mera Systemy sp. z o.o.

Kolejnych osiem stacjonarnych biletomatów pojawiło się w Toruniu w 2023 r. Cztery zamontowano w lipcu wzdłuż nowo wybudowanej trasy tramwajowej na północ Torunia: na przystankach tramwajowych „Targowisko” i „Żwirki i Wigury” oraz tramwajowo-autobusowych „Koniuchy” i „Hubego”. Cztery kolejne biletomaty zainstalowano w grudniu. Stały na węźle przesiadkowym w al. Solidarności (peron wschodni w kierunku osiedla Wrzosy), na przystanku tramwajowym na pl. św. Katarzyny w kierunku Rubinkowa, na przystanku autobusowym „Przybyłów” na ul. Dziewulskiego oraz na dworcu kolejowym Toruń Główny w przejściu podziemnym przy ruchomych schodach.

Projekt „Dostawa i montaż stacjonarnych automatów biletowych”, którego beneficjentem jest Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu, otrzymał unijne dofinansowanie

ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014 – 2020. Wartość całego projektu to ponad milion zł, z czego ok. 743,6 tys. zł (85proc. wydatków kwalifikowalnych) stanowi dofinansowanie unijne.

Karta miejska

Od kilku lat w Toruniu trwają przygotowania do wprowadzenia karty miejskiej. Zgodnie z planem system zacznie działać w 2024 r. W założeniu ma to być jedna karta zarówno do płatności za przejazdy komunikacją miejską, jak i do możliwości uzyskania rabatów za korzystanie z innych usług miejskich, np. muzeów, basenów, oferty instytucji kultury i sportowych. Karta działałaby w aplikacji mobilnej, jako karta wirtualna, a także jako fizyczny, plastikowy nośnik. Ma być systemem kontocentrycznym, co oznacza, że dane użytkownika i jego uprawnienia będą zapisywane na indywidualnym profilu (koncie) użytkownika w systemie centralnym.

Nośnikami karty miejskiej (identyfikatorami użytkownika) mają być:

- e-karta (aplikacja mobilna);
- fizyczna plastikowa karta bezstykowa NFC w standardzie MIFARE;
- urządzenia obsługujące komunikację w standardzie NFC (np. smartfon, zegarek);
- karty płatnicze w standardzie EMV (Europay, MasterCard, Visa).

System karty miejskiej będzie systemem otwartym, umożliwiającym dalszą rozbudowę oraz integrację z systemami i aplikacjami (w tym aplikacjami mobilnymi) innych dostawców. Będzie umożliwiał dodawanie nowych usług, ulg (cenników, taryf) oraz partnerów programu. Oznacza to, że posiadacze karty miejskiej w ramach jednego konta będą mogli korzystać z komunikacji miejskiej (z uwzględnieniem parkingów P&R) oraz z oferty miejskich jednostek (np. basenów, kortów tenisowych, lodowiska, muzeów, wystaw, teatrów, występów Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej, oferty Dworu Artusa czy Młyna Wiedzy). Ponadto planuje się udostępnienie systemu dla podmiotów komercyjnych, np. hoteli, restauracji itp.

Jednym z elementów systemu karty miejskiej będzie wyposażenie pojazdów komunikacji miejskiej w elektroniczne kasowniki, a jednostek miejskich w elektroniczne terminale do obsługi karty.

Koszty działalności publicznego transportu zbiorowego

Koszty działalności publicznego transportu zbiorowego MZK w Toruniu systematycznie rosną. Wpływ na to w ostatnich latach miał przede wszystkim wzrost płac, cen energii, kosztów materiałowych i amortyzacji. Z kolei pandemia koronawirusa i ograniczenia w życiu publicznym w latach 2020-2021 spowodowały zmniejszone wpływy z biletów. W 2023 r. koszty MZK w Toruniu wyniosły 98,3 mln zł, z czego największą pozycję stanowią wynagrodzenia osobowe i ich pochodne oraz paliwo i energia trakcyjna.

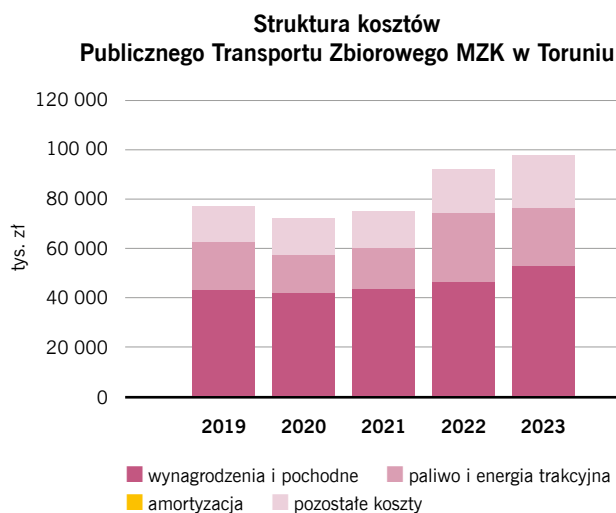
Fundusze unijne w komunikacji

Komunikacyjne oblicze Torunia w ostatnich latach zmieniło się dzięki dużym projektom z dofinansowaniem unijnym. W perspektywie finansowej 2014-2020 realizowane były trzy projekty. Największym z nich był projekt „Poprawa funkcjonowania komunikacji miejskiej w Toruniu – BiT-City II”. Całe przedsięwzięcie składało się z 8 zadań, które usprawniły funkcjonowanie transportu publicznego w naszym mieście. Beneficjentem była Gmina Miasta Toruń, a realizacją zadań zajmował się Miejski Zakład Komunikacji.

Projekt współfinansowany był ze środków Funduszu Spółności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Oś priorytetowa VI „Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach”. Działanie 6.1 „Rozwój publicznego transportu zbiorowego w miastach”. Umowę o dofinansowanie podpisano 3.08.2017 r. Zakres rzeczowy projektu zakończył się wraz z otwarciem nowej linii tramwajowej, tj. we wrześniu 2023 r. Pierwotna wartość projektu wynosiła 400 403 080 zł brutto, ale miasto trzykrotnie pozyskało dodatkowe dofinansowanie dla tego przedsięwzięcia: w 2020 r. – 17,7 mln zł, w 2022 r. – 25 mln zł i w 2023 r. -

Koszty działalności publicznego transportu zbiorowego MZK w latach 2019-2023

Wyszczególnienie	2019	2020	2021	2022	2023
Razem	77 956,1	72 995,4	76 017,6	91 974,0	98 308,0
Amortyzacja	137,9	220,0	291,0	314,9	433,8
Zużycie materiałów i energii	25 137,8	20 720,8	22 041,6	34 293,0	30 105,0
- ON i CNG	15 232,7	11 597,7	13 341,5	20 187,2	15 660,2
- energia trakcyjna	4 501,3	3 323,2	2 742,9	7 395,9	7 039,2
Usługi obce	3 615,4	3 485,1	3 562,4	3 468,5	4 470,5
Podatki i opłaty	4 050,5	4 037,3	3 895,3	5 129,0	7 026,0
Wynagrodzenia	34 246,5	33 305,9	34 747,5	37 007,2	42 725,3
Świadczenia na rzecz pracowników	9 165,4	9 576,3	9 779,9	10 118,8	11 571,4
Pozostałe koszty rodzajowe	1 602,6	1 650,0	1 699,9	1 642,6	1 976,0

22,5 mln zł. Ostatecznie całkowita wartość projektu wyniosła 459 836 062 zł brutto, w tym kwota dofinansowania: 260 909 352 zł, a wkład Gminy Miasta Toruń 198 926 710 zł brutto.

Głównym zadaniem projektu była budowa nowej trasy tramwajowej do północnej części Torunia. Prace budowlane rozpoczęły się jesienią 2021 r. Wykonawcą inwestycji było wyłonione w przetargu konsorcjum firm Balzola i Intop. Koszt robót wyniósł ponad 214 mln zł brutto, z czego ponad 73 proc. stanowiło dofinansowanie unijne.

Nowa linia tramwajowa przebiega z centrum Szosą Chełmińską, ul. Długą, Legionów, Polną, Ugory i Watzenrodego aż do nowej pętli przy ul. Heweliusza. To prawie 13 tys. metrów toru pojedynczego nowego torowiska, z czego ok. 5,2 tys. wykonano w technologii zielonej – przestrzenie między torami są obsadzone trawą bądź rozchodnikiem. To także 27 nowych przystanków, w tym 14 „zielonych”, system informacji pasażerskiej, a dodatkowo, w ramach projektu „Dostawa i montaż 8 stacjonarnych automatów biletowych”, wzdłuż nowej trasy zostały zamontowane cztery stacjonarne biletomaty.

Dzięki tej inwestycji długość torów tramwajowych w Toruniu wzrosła o ok. 25 procent, a torunianie zyskali dwie nowe linie tramwajowe: nr 3 na trasie Motoarena – Heweliusza (dystans 10,5 km pokonywany jest w 33 minuty) i nr 6 – na trasie Olimpijska – Heweliusza (to najdłuższa linia w mieście – liczy 13,75 km, a czas przejazdu zajmuje 38 minut).

Powstaniu infrastruktury torowej towarzyszyła przebudowa układu drogowego i infrastruktury podziemnej. W ramach zadania powstał nowy odcinek al. 700-lecia. W efekcie torunianie zyskali nowe jezdnie, chodniki i drogi rowerowe, nowe przyłącza energetyczne i wodociągowe, kanalizację deszczową i sanitarną oraz sieć teletechniczną, które będą im służyły przez kolejne długie lata.

Pierwszy przejazd techniczny nowo wybudowaną trasą odbył się 3 sierpnia 2023 r., a 25 sierpnia nastąpiło otwarcie nowej linii. Parada tramwajów powiozła pasażerów na zorganizowany z tej okazji festyn BiT-City „Załaduj się dobrą energią”, który odbył się przy ul. Grasera.

Nowa trasa tramwajowa cieszy się wśród pasażerów popularnością. Z szacunkowych danych wynika, że od 1 września do 31 października 2023 r. liniami nr 3 i nr 6 podróżowało łącznie ponad 660 tysięcy pasażerów, w tym 300 tys. linią nr 3 i 360 tys. linią nr 6.

Nowa trasa w liczbach

- 697 dni budowy nowej linii tramwajowej
- ok. 12,9 tys. m toru pojedynczego torowiska, w tym ok. 5,2 tys. m toru pojedynczego (ok. 40 proc.) zielonych torowisk
- prawie 26 000 m szyn wykorzystanych do budowy nowej linii
- 307 nowych słupów trakcyjnych i trakcyjno-oświetleniowych wzdłuż torowiska
- 371 nowych lamp na nowej linii tramwajowej
- 27 nowych wiat przystankowych, w tym 14 zielonych przystanków
- 1 przejazd kolejowo-tramwajowo-drogowy (jedyne w Polsce na czynnej linii kolejowej)
- 847 nowych drzew (w rejonie nowej linii i poza obrębem inwestycji) oraz prawie 36 tys. nowych krzewów (w rejonie przebiegu nowej linii)
- 32 komplety smarownic na nowej linii tramwajowej
- 7,5 tysiąca m kw2 łąk kwietnych.

Projekt BiT-City II to nie tylko nowa trasa tramwajowa, ale także siedem innych zadań, które podniosły jakość podróżowania komunikacją miejską.

Pozostałe zadania projektu:

- Zadanie 2. Modernizacja torowiska wraz z siecią trakcyjną w ul. Bydgoskiej – 2468 mtp zmodernizowanego torowiska, w tym 1567 mtp w technologii zielonej;
- Zadanie 3. Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z siecią trakcyjną na trasie linii nr 1 i 5 od pl. Daszyńskiego do ul. Śląskiego – 3405 mtp zmodernizowanego torowiska, w tym 2965 mtp w technologii zielonej;
- Zadanie 4. Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z siecią trakcyjną na trasie linii nr 2 na odcinku od pl. Niepodległości do ul. Reja z budową odwodnienia torowiska – 2524 mtp zmodernizowanego torowiska, w tym 1505 mtp w technologii zielonej (od ul. Sienkiewicza do ul. Reja torowisko z rozchodnikiem w międzytorzu);
- Zadanie 5. Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z siecią trakcyjną i układem drogowym na odcinku od pl. bp. Jana Chrapka do ul. Podgórznej – 1162 mtp zmodernizowanego torowiska, w tym 719 mtp torowiska porośniętego rozchodnikiem;
- Zadanie 6. Zakup taboru tramwajowego niskopodłogowego (5 szt.) – pięć fabrycznie nowych, pięcioczołowych, niskopodłogowych, 30-metrowych tramwajów;
- Zadanie 7. Zakup pojazdów technicznych (wóz techniczny do czyszczenia i udrażniania rozjazdów, kanałów, torowiska i zwrotnic, pojazd wieżowy, pojazd do czyszczenia rowków szyn i przestrzeni międzyszynowej);

- Zadanie 8. Zakup autobusów niskoemisyjnych – 6 autobusów elektrycznych i 14 autobusów hybrydowych z infrastrukturą do ładowania i pojazdem pogotowia technicznego;

Drugim ważnym przedsięwzięciem ze wsparciem unijnym był projekt „Przebudowa układu torowo-drogowego w ul. Wały gen. Sikorskiego i al. św. Jana Pawła II wraz z budową pasa tramwajowo-autobusowego w Toruniu – BiT-City II”. I tutaj realizacją zadania zajmował się Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu Sp. z o. o. w imieniu beneficjenta – Gminy Miasta Toruń. Całkowita wartość projektu brutto wyniosła 70 902 691 zł, a dofinansowanie 44 115 185 zł (78,56 proc.).

Projekt został zrealizowany dzięki współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Umowa o dofinansowanie została podpisana 30 czerwca 2017 r. Roboty zasadnicze ruszyły 8 maja 2019 r., a zakończyły 31 stycznia 2021 r.

Początkowo projekt miał uzyskać dofinansowanie w wysokości ponad 37,2 mln zł. Gmina Miasta Toruń ubiegała się jednak o zwiększenie tej kwoty. Starania zakończyły się sukcesem. 11.03.2021 r. zawarto stosowny aneks z Urzędem Marszałkowskim. W myśl aneksu kwota dofinansowania zwiększyła się do 44,3 mln zł, a dofinansowanie objęło ostatecznie ponad 76 proc. kosztów kwalifikowalnych inwestycji.

Przebudowa pl. Rapackiego i jego okolic była dla miasta ogromnym wyzwaniem technicznym i organizacyjnym ze względu na kluczową rolę tego miejsca na mapie komunikacyjnej Torunia – skrzyżowania licznych tras drogowych i linii komunikacji miejskiej, sąsiedztwo zabytkowej starówki i Bydgoskiego Przedmieścia oraz mostu drogowego przez Wisłę.

Dlatego inwestycja została przygotowana w długotrwałym procesie partycypacyjnym, z udziałem mieszkańców Torunia, a także organizacji pozarządowych, ekspertów i wszelkich innych zainteresowanych instytucji.

Inwestycja objęła przebudowę istniejących torowisk tramwajowych wzdłuż ulic: Chopina, aleja św. Jana Pawła II, Wały gen. Sikorskiego oraz Kraszewskiego i Czerwona Droga, a także budowę nowego odcinka torowiska, łączącego pl. Artylerii Polskiej i pl. Niepodległości wraz z infrastrukturą towarzyszącą. W alei św. Jana Pawła II wybudowano nowoczesny węzeł przesiadkowy integrujący transport autobusowy z tramwajowym. Lokalizacja przystanków tramwajowych i autobusowych wymagała przeprojektowania w ten sposób, aby pasażerowie nie musieli wielokrotnie przekraczać jezdni w celu zmiany środka transportu. Przeprowadzona została również kompleksowa przebudowa układu drogowego w obrębie torowisk.

Zakres rzeczowy projektu objął:

- przebudowę układu torowo – drogowego w ul. Chopina od skrzyżowania al. 500-lecia Torunia do skrzyżowania z al. św. Jana Pawła II;
- przebudowę układu drogowego al. św. Jana Pawła II od zjazdu z mostu drogowego do Placu Niepodległości;
- budowę węzła tramwajowo-autobusowego w al. św. Jana Pawła II wraz z pasem dla transportu zbiorowego;
- przebudowę układu drogowego ul. Wały gen. Sikorskiego od pl. Artylerii Polskiej do skrzyżowania z al. Solidarności;
- budowę pasa tramwajowo-autobusowego w osi ul. Wały gen. Sikorskiego od pl. Artylerii Polskiej do skrzyżowania z al. Solidarności;
- przebudowę układu drogowo-torowego na pl. Niepodległości oraz krótkich odcinków torowiska w ul. Kraszewskiego oraz w ul. Czerwona Droga;
- budowę łącznika torowego w al. św. Jana Pawła II od pl. Artylerii Polskiej do pl. Niepodległości;
- przebudowę istniejącej sieci trakcyjnej wzdłuż modernizowanego torowiska w ul. Chopina, św. Jana Pawła II, ul. Wały gen. Sikorskiego, ul. Kraszewskiego oraz Czerwona Droga;
- budowę nowej sieci trakcyjnej w al. św. Jana Pawła II na odcinku od pl. Artylerii Polskiej do pl. Niepodległości;
- budowę oświetlenia ulicznego;
- budowę/przebudowę chodników, ścieżek rowerowych, zjazdów oraz peronów, a także przejść i przejazdów przez torowisko;
- przebudowę istniejących sygnalizacji świetlnych oraz budowę sygnalizacji świetlnej wzbudzonej przez tramwaj na wszystkich przejazdach tramwajowych i przejściach przez torowisko;
- przebudowę sieci i przyłączy wodnokanalizacyjnych, gazowych, ciepłowniczych, elektroenergetycznych oraz technicznych;
- przebudowę i zabezpieczenie kanału „B” Strugi Toruńskiej;
- nowe, liczne nasadzenia zieleni (drzew, krzewów, traw ozdobnych) odpornych na niekorzystne warunki atmosferyczne, w tym zielony przystanek w al. św. Jana Pawła II.

Trzecim przedsięwzięciem dofinansowanym ze środków UE był wspomniany wcześniej projekt „Dostawa i montaż stacjonarnych automatów biletowych”.

Nowa perspektywa unijna 2021-2027

Miasto przygotowuje się do realizacji planów w zakresie rozwoju komunikacji miejskiej w nowej perspektywie unijnej 2021-2027. W chwili obecnej planowane są trzy projekty:

1. „Rozwój ekologicznej komunikacji miejskiej w Toruniu”, planowany do realizacji ze środków Funduszy Europejskich na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko.

Celem projektu jest rozwój zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej w Toruniu poprzez modernizację infrastruktury szynowej, modernizację i rozbudowę zaplecza technicznego dla taboru szynowego i autobusowego oraz zakup taboru szynowego.

Projekt składa się z 8 zadań:

- Zadanie 1. Budowa zajezdni tramwajowo-autobusowej przy ul. Legionów – w ramach zadania planowana jest m.in. budowa hal do obsługi taboru tramwajowego i autobusowego, zadaszonych miejsc postojowych, zaplecza technicznego, socjalnego i biurowego, budowa miejsc postojowych dostosowanych do wymagań nowoczesnego i ekologicznego taboru, a także budowa instalacji fotowoltaicznych i magazynów energii oraz systemu retencji wody.
- Zadanie 2: Modernizacja zajezdni tramwajowej przy ul. Sienkiewicza – remont obiektów znajdujących się na jej terenie oraz doposażenie w nowoczesny sprzęt i zastosowanie rozwiązań dostosowujących zajezdnię do aktualnych potrzeb obsługowych.
- Zadanie 3. Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą w ul. Kościuszki – w ramach zadania przewidziana jest wymiana sieci trakcyjnej i torowiska (ok. 1500 mtp) z uwzględnieniem technologii zielonej, a także modernizacja infrastruktury towarzyszącej m.in. wiat, ścieżek rowerowych, chodników, jezdni, sieci – w zakresie niezbędnym do poprawnej realizacji;
- Zadanie 4. Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą od ul. Waryńskiego do pl. Daszyńskiego – wymiana sieci trakcyjnej i torowiska (ok. 3000

mtp) z uwzględnieniem zabudowy zielonej, a także modernizacja infrastruktury towarzyszącej jw.;

- Zadanie 5. Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą w ul. Skłodowskiej-Curie – wymiana sieci trakcyjnej i torowiska (ok. 3200 mtp) z uwzględnieniem technologii zielonej, a także modernizacja infrastruktury towarzyszącej jw.;
- Zadanie 6. Zakup 4 szt. nowoczesnych niskopodłogowych tramwajów wyposażonych w klimatyzację, monitoring wizyjny, WiFi, biletomaty, system zapowiedzi głosowych i wizualnych przystanków, system zliczania pasażerów oraz udogodnienia dla osób ze specjalnymi potrzebami.
- Zadanie 7. Zakup 3 szt. pojazdów technicznych: wózka manewrowo-szynowego do przetaczania pojazdów tramwajowych i wózków tramwajowych, pojazdu techniczno-ratunkowego wraz z wyposażeniem dla zapewnienia sprawnej obsługi pojazdów tramwajowych (kolizje, wypadki, awarie) i pojazdu dostawczy dla celów logistycznych;
- Zadanie 8. „Zielone przystanki” – poprawa komfortu korzystania z istniejących przystanków tramwajowych poprzez wymianę m.in. wiat, wygrodzeń, montaż biletomatów oraz aranżację zieleni. Zadanie obejmuje modernizację przystanków w 12 lokalizacjach.

Spośród wymienionych zadań szczególne znaczenie dla sprawnego funkcjonowania komunikacji miejskiej w Toruniu ma budowa nowoczesnej zajezdni tramwajowo-autobusowej przy ul. Legionów. Jest ona potrzebna z uwagi na brak miejsc dla ciągle zwiększającego się taboru tramwajowego na terenie obecnej zajezdni tramwajowej przy ul. Sienkiewicza.

2. „Modernizacja torowiska tramwajowego wraz z niezbędną infrastrukturą od ul. Ślaskiego do pętli Olimpijska oraz zakup pojazdów technicznych”, planowany do realizacji ze środków Funduszy Europejskich dla Kujaw i Pomorza.

W ciągu ul. Konstytucji 3 Maja i pętli tramwajowej przy ul. Olimpijskiej zmodernizowanych zostanie ok. 4,3 tys. metrów toru pojedynczego torowiska wraz z odwodnieniem i siecią trakcyjną. Przebudowana też będzie niezbędna infrastruktura. Podobnie jak na wszystkich modernizowanych w ostatnich latach torowiskach, tam gdzie będzie to możliwe, torowisko zostanie wykonane w technologii zielonej. Perony będą przebudowane i dostosowane do potrzeb osób o ograniczonych możliwościach ruchowych. Na pętli Olimpijska powstanie również kontenerowa podstacja trakcyjna zasilająca linię tramwajową od pl. Daszyńskiego do tej pętli włącznie oraz stanowisko do napiaszczania tramwajów.

W ramach projektu zaplanowano także zakup dwóch pojazdów technicznych: holownika do unieruchomionych autobusów i pojazdu pogotowia technicznego do szybkiej interwencji w przypadku awarii pojazdu na trasie, umożliwiającego naprawę w miejscu zdarzenia.

3. „Zakup autobusów zeroemisyjnych wraz z dostawą i integracją infrastruktury do ładowania” planowany do realizacji ze środków Funduszy Europejskich dla Kujaw i Pomorza.

Projekt obejmuje zakup 10 szt. autobusów zeroemisyjnych oraz dostawę i montaż 2 ładowarek szybkiego ładowania oraz 5 podwójnych ładowarek wolnego ładowania, które mają zapewnić usprawnienie funkcjonowania zakupionych autobusów elektrycznych.

Promocja komunikacji miejskiej

Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu podejmował w tych latach szereg działań promocyjnych mających zachęcić mieszkańców Torunia oraz turystów do korzystania z komunikacji miejskiej. Ich celem jest pokazanie społeczności zarówno osobistych korzyści z jazdy autobusami i tramwajami, jak i ukazanie ekologicznych walorów transportu zbiorowego. W tym celu dwa razy w roku – w maju (z okazji rocznicy działalności komunikacji miejskiej w Toruniu) oraz we wrześniu (w ramach Tygodnia Zrównoważonej Mobilności i Dnia Bez Samochodu) organizowane były Drzwi Otwarte w Zajezdni Tramwajowej, podczas których można było zwiedzić niedostępne na co dzień miejsca, poznać historię komunikacji, wziąć udział w warsztatach związanych m.in. z bezpieczeństwem w ruchu drogowym oraz zapoznać się z najnowszymi inwestycjami. A wszystko to w atrakcyjnej formie festynu.

Drzwi otwarte były również okazją do przejażdżek tramwajem turystycznym. Od dwóch lat kursom towarzyszy przewodnik, który opowiada o mijanych przystankach. Podczas

pandemii Drzwi Otwarte – z powodu ograniczeń w życiu publicznym – nie były organizowane. W 2023 r. majowe Drzwi Otwarte włączyły się w Europejską Noc Muzeów. Zajezdnię można było zwiedzać po zmroku.

Dużą atrakcją dla mieszkańców jest od kilku lat kursujący od 6 grudnia do 6 stycznia świąteczny tramwaj. Przystrojony w świąteczne ozdoby, czapkę i wąsy Mikołaja oraz uśmiech renifera, rozbrzmiewający kołędami uroczyste wyjeżdża na tory w mikołajki. W inauguracyjnym kursie bierze udział prezydent Torunia, a pasażerom rozdawane są drobne upominki i słodycze. Co roku wewnątrz tramwaju wystrojone jest w nieco inny sposób.

Okazją do promocji są również ważne wydarzenia związane z historią MZK. W 2021 hucznie świętowaliśmy 130-lecie komunikacji miejskiej w Toruniu. Odbyła się m.in. okolicznościowa wystawa na pl. Rapackiego, a torunianie mogli się przejechać kultowym jelczem „ogórkem”. Przełom, jakim był zakup pierwszych autobusów elektrycznych w 2022 r., zbiegł się w czasie z wycofaniem z taboru ostatnich jelczy. Z tej okazji 12 czerwca 2022 r. zorganizowana została parada autobusów, piknik dla mieszkańców oraz zwiedzanie zajezdni autobusowej – wszystko to pod hasłem „Jelczem pod prąd”.

Okazją do podjęcia szerokich działań promocyjnych są również liczne w ostatnich latach inwestycje, szczególnie te ze wsparciem funduszy unijnych. Otwarcie linii tramwajowej na północ Torunia towarzyszyła 25 sierpnia 2023 r. parada tramwajów oraz piknik dla mieszkańców. Trwałym elementem związanym z tą inwestycją, mającym na celu wprawienie pasażerów w dobry nastrój, są Przystanki Dobrej Energii. To siedem przystanków (10 wiat) na trasie nowej linii, zaaranżowanych przez toruńskich artystów. Każda z kolorowych platform odnosi się do pozytywnych emocji. Jest więc m.in. Przystanek Uśmiechu, Życzliwości, Dobrego Słowa, Uskrzydłony Przystanek.

Od roku 2023 r. na przystanku Plac Świętej Katarzyny pasażerowie tramwaju linii nr 1 słyszą zapowiedź czytaną głosem Andrzeja Langerę, zmarłego w 2021 r. mieszkańca, który spacerując po starówce reklamował charakterystycznym, schrypniętym wokalem tamtejsze lokale, sklepy i atrakcje turystyczne. Dzięki zachowanemu nagraniu charakterystyczny „głos starówki” został upamiętniony.

MIESZKALNICTWO

Zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych torunian, w szczególności osób i rodzin, których nie stać na zakup lokum na wolnym rynku lub z powodu sytuacji rodzinnej, choroby, wieku bądź niepełnosprawności wymagają wsparcia w tym zakresie, to od wielu lat priorytet Gminy Miasta Toruń. Dlatego miasto kontynuowało intensywny program budowy nowych mieszkań i remontów lokali znajdujących się w zasobach komunalnych. Wspierało też inwestycje Toruńskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego – spółki ze 100 proc. udziałem gminy, która oferuje mieszkania na wynajem, także osobom chcącym zamienić lokale komunalne na mieszkania o wyższym standardzie. **W latach 2019-2023 gmina wspólnie z TTBS wybudowała 354 lokale mieszkalne.** Wszystkie te inwestycje stanowiły realizację „Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Miasta Toruń na lata 2020-2024”. Miasto włączyło się także, poprzez przekazanie działki, w rządowy program wsparcia budownictwa mieszkaniowego „Mieszkanie Plus”.

A potrzeby mieszkaniowe, jak wynika z szacunków, są wciąż bardzo wysokie. W Toruniu brakuje łącznie ponad 1800 – 2000 mieszkań dla osób borykających się z problemami lokalowymi. Są wśród nich lokatorzy z budynków przeznaczonych do rozbiórki czy z wypowiedzianymi umów od prywatnych właścicieli budynków. Większość wniosków dotyczy jednak osób, które nie płaciły za zajmowane dotąd mieszkania i otrzymały wyroki eksmisyjne, a miasto, zgodnie z obowiązującymi przepisami, jest zobowiązane zapewnić im dach nad głową. Obecnie w Toruniu jest 994 takich wyroków oczekujących na realizację, z prawem do lokalu socjalnego lub tymczasowego pomieszczenia. To wciąż bardzo dużo, choć o ponad 300 mniej niż w 2018 r., kiedy było ich 1297. W latach 2019-2023 miasto przydzieliło mieszkania 998 potrzebującym rodzinom.

Budujemy z dofinansowaniem

Bardzo ważnym podmiotem, z pomocą którego Gmina Miasta Toruń realizuje swoją politykę mieszkaniową, jest Toruńskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego sp. z o.o., w której gmina ma 100 proc. udziałów. Przy finansowaniu budowy i remontów lokali mieszkalnych, budowanych razem

ze spółką TTBS czy przez samą spółkę, Gmina Miasta Toruń w znacznym stopniu korzysta ze skutecznie pozyskiwanego na ten cel wsparcia finansowego z Funduszu Doptat i Rządowego Programu Rozwoju Mieszkalnictwa. Środki te przeznaczane są na dokapitalizowanie TTBS sp. z o.o.

W 2023 r. GMT złożyła również do Banku Gospodarstwa Krajowego wnioski o wsparcie finansowe kolejnych inwestycji mieszkaniowych: przy ul. Pod Dębową Górą 41-45 oraz Batorego 67-71, gdzie do 2026 r. powstanie 8 budynków z 228 lokalami mieszkalnymi oraz przy ul. Poznańskiej 296 A, gdzie planowane są 4 budynki z 310 lokalami łącznie. Wnioski zostały już zaakceptowane przez BGK. Łączna kwota planowanego wsparcia wynosi 143,4 mln zł. Przy realizacji wymienionych inwestycji gmina będzie również korzystała z dofinansowania w ramach Rządowego Programu Rozwoju Mieszkalnictwa w wysokości 21,12 mln zł. Z tego samego źródła w 2023 r. pozyskaliśmy już środki na remont 89 lokali mieszkalnych – 15,81 mln zł.

Największy udział w rynku mieszkaniowym mają jednak inwestorzy prywatni, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, przy czym ich działalność jest adresowana do osób o bardziej zasobnym portfelu. W latach 2019-2023 oddano do użytku w Toruniu 7363 mieszkania.

Gminne inwestycje mieszkaniowe w latach 2019-2023

2019

- ul. Poznańska 294 H (wspólnie z TTBS) – 69 mieszkań; koszt inwestycji – prawie 10,88 mln zł; dofinansowanie 45 proc. – 4,87 mln zł;
- ul. Watzenrodego 15, 15A (wspólnie z TTBS) – 48 mieszkań (mieszkania dla seniorów) – 6,87 mln zł; dofinansowanie 45 proc. – 3,08 mln zł;

2020

- ul. Rolnicza 9A – 15 mieszkań; koszt 2,27 mln zł; dofinansowanie 34 proc. – 0,79 mln zł;
- ul. Poznańska 294 E (wspólnie z TTBS) – 72 mieszkania; 13,71 mln zł; dofinansowanie 45 proc. – 6,13 mln zł;

Środki FD i RPRM pozyskane na budowę i remont lokali mieszkalnych GMT w I. 2019-2023

Rok	2019	2020	2021	2022	2023	Razem
Dofinansowanie na budowę i remont lokali mieszkalnych (w mln zł)	4,87	10,00	29,68	36,52	34,47	115,54

Dokapitalizowanie spółki TTBS w latach 2019-2023 (w mln zł)

Nazwa zadania	2019	2020	2021	2022	2023	Razem
Dokapitalizowanie spółki TTBS w związku z realizacją budownictwa mieszkaniowego	29,439	0	23,241	48,869	44,204	145,753

Mieszkania gminne wybudowane w Toruniu w latach 2019-2023

Rok	2019	2020	2021	2022	2023	Razem
Lokale wybudowane przez GMT lub wspólne z TTBS	117	87	75	0	75	354

2021

- ul. Poznańska 294D (wspólnie z TTBS) – 75 mieszkań; koszt 14,57 mln zł; dofinansowanie 45 proc. – 6,52 mln zł;

2023

- ul. Poznańska 294C (wspólnie z TTBS) – 75 lokali mieszkalnych; koszt ponad 18,75 mln zł; dofinansowanie 90 proc. – 16,85 mln zł;

Nowe tereny pod budownictwo

W omawianym okresie GMT przygotowała i przekazała na rzecz TTBS Sp. z o.o. w Toruniu wkład niepieniężny (na pokrycie udziałów w podwyższonym kapitale zakładowym spółki) w postaci nieruchomości w następujących lokalizacjach: ul. Poznańska 296 A, E, ul. Pod Dębową Górą 41-45/Batorego 73A-75, ul. Rolnicza 5, 7, 7A oraz ul. Włocławska 179, 179 A, 181. Łączna powierzchnia wszystkich gruntów przekazanych na realizację budownictwa mieszkaniowego wyniosła 6,25 ha.

Gmina rozdysponowała również w trybie przetargowym ok 9,95 ha terenów pod budownictwo mieszkaniowe wielorodzinne prywatnym inwestorom. Kontynuowano głównie sprzedaż działek na tzw. osiedlu Jar. Równocześnie miasto

realizowało szeroko zakrojone inwestycje w uzbrojenie tego terenu: drogi, parkingi, kanalizację, oświetlenie, instalacje teletechniczne i infrastrukturę autobusową. Powstało tam już kilkadziesiąt budynków wielorodzinnych, zbudowanych przez kilku prywatnych deweloperów i TTBS. Wciąż powstają nowe, a wokół nich rozwija się infrastruktura towarzysząca: place zabaw, nowe Przedszkole Miejskie przy ul. Grassera, hipermarket i centrum handlowe, punkty usługowe, a wkrótce także szkoła podstawowa i kościół. Dodatkowo sprzedano pojedyncze, małe działki o funkcji mieszkaniowej w innych częściach miasta, m.in. przy ul. Rolniczej, ul. Zimowej 67-69, Szosie Bydgoskiej 28 i ul. Chrobrego 29.

Mieszkanie Plus

Przystępując do rządowego programu Mieszkanie Plus jako kolejnej formy zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych torunian, Gmina Miasta Toruń przeznaczyła na tę inwestycję ponad 3-hektarową nieruchomość położoną w Toruniu przy ul. Okólnej. Została ona przekazana aportem realizującej przedsięwzięcie spółce MDR Toruń sp. z o.o. za pośrednictwem Toruńskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego sp. z o.o. Instytucją finansującą budowę był Bank Gospodarstwa Krajowego Nieruchomości S.A.

Na działce przy ul. Okólnej 2-16 powstało 8 nowoczesnych, czterokondygnacyjnych budynków z 320 lokalami łącznie, zaprojektowanych przez warszawską pracownię S.A.-M.I Architekci i wybudowanych w szybkim tempie przez firmę Pekabex dzięki zastosowaniu technologii gotowych prefabrykatów. Mieszkania te zostały rozdysponowane wśród zainteresowanych i spełniających kryteria osób (m.in. zdolności czynszowej) zgodnie z zasadami rządowego programu Mieszkanie Plus.

W inwestycji przy ul. Okólnej wybudowano najwięcej mieszkań dwupokojowych, które stanowią ponad połowę wszystkich lokali mieszkalnych (208 mieszkań). Co czwarte mieszkanie ma trzy pokoje (88), a osiem procent stanowią kawalerki (24 lokale). Szesnaście z dwu- i trzypokojowych mieszkań przystosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych. Lokatorzy mają do dyspozycji 384 miejsca parkingowe.

Wartość stawki czynszu obowiązującego w programie Mieszkanie Plus w Toruniu, dotyczącego budynków położonych przy ul. Okólnej 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, została określona przez PFR i Spółkę MDR Toruń sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie przed rozpoczęciem naboru wniosków na wynajęcie lokali. Czynsz ustalono na poziomie 26 zł/m kw. oraz zaliczki na opłaty niezależne w wysokości 6,50 zł/m kw. Zainteresowanie programem było ogromne – w naborze, który trwał od 6 do 30 września 2021 r., złożono aż 2046 wniosków. Warto zaznaczyć, że część zainteresowanych mogła skorzystać z dopłat do czynszu w ramach rządowego programu Mieszkanie na Start.

Gmina, zgodnie z umową i regulaminem, przeprowadziła wstępny nabór i przekazała spółce MDR listę 949 wnioskujących, uszeregowaną według liczby punktów przyznanych na podstawie uchwały nr 148/19 RMT z dnia 27.06.2019 r. w sprawie zasad przeprowadzania naboru wniosków o zawarcie umów najmu lokali mieszkalnych w ramach pomocy państwa

w ponoszeniu wydatków mieszkaniowych w pierwszych latach najmu mieszkania. W II etapie naboru, rozpoczętym w styczniu 2022 r., spółka MDR sprawdziła tzw. zdolność czynszową potencjalnych najemców, badając ich sytuację dochodową w stosunku do kosztów utrzymania, aby uniknąć w przyszłości komplikacji z opłatami za najem. W wyniku tej weryfikacji na liście najemców znalazło się 398 gospodarstw domowych.

Osoby korzystające z dopłat do czynszu, regulowanych ustawą z 20 lipca 2018 r. o pomocy państwa w ponoszeniu wydatków mieszkaniowych w pierwszych latach najmu mieszkania, mogą składać wnioski do Toruńskiego Centrum Świadczeń Rodzinie przy ul. Batorego 38/40. Spośród najemców programu Mieszkanie Plus w Toruniu z dopłat korzysta 251 rodzin.

Zasoby mieszkaniowe gminy

Aktualnie w zasobach administrowanych przez ZGM znajduje się 4298 lokali komunalnych, z czego: 875 lokali przeznaczonych jest na najem socjalny, 52 to pomieszczenia tymczasowe, a 11 znajduje się w miejskich obiektach oświatowych. Kolejne 2474 mieszkań należą do TTBS sp. z o.o., w tym: 2357 mieszkań na wynajem, 49 lokali użytkowych, 130 garaży indywidualnych i 330 miejsc w halach garażowych.

Najemcy mieszkań komunalnych mogą je wykupić. Zasady sprzedaży reguluje uchwała nr 742/10 Rady Miasta Torunia z dnia 21.01.2010 r. Przewiduje ona bonifikaty przy zbywaniu mieszkań na rzecz najemców. Łączna wysokość udzielonej obniżki nie może przekroczyć 95 proc. ceny. Od 2010 r. do maja 2018 r. (tu lepiej byłoby policzyć do końca 2018) miasto sprzedało w sumie 802 lokale mieszkalne, a w latach 2019-2023 – 374 lokale.

1911 mieszkań gminnych znajduje się we wspólnotach mieszkaniowych zarządzanych przez Zakład Gospodarki Mieszkaniowej lub inne podmioty. Miasto w pierwszej kolejności sprzedaje właśnie takie mieszkania, obniżając w ten sposób koszty utrzymania i remontów budynków wspólnot mieszkaniowych.

Mieszkania komunalne sprzedane w latach 2019-2023

2019	2020	2021	2022	2023	Razem
90	100	67	64	53	374

Czynsze komunalne

Miesięczne stawki bazowe czynszów w mieszkaniach komunalnych wahają się obecnie w Toruniu w granicach 6,11-6,71 zł/m², a 9,36 zł/m² w lokalach wybudowanych wspólnie przez Gminę i TTBS. Najemcy korzystają z obniżek i podwyżek stawek bazowych czynszu w zależności od standardu lokali. Największa obniżka stawki bazowej czynszu wynosi 70 proc. Po zastosowaniu takiej obniżki najniższa stawka czynszu w Toruniu wynosi 1,83 zł/m². Dodatkowo najemcy mieszkań gminnych mogą korzystać z obniżek ze względu na niskie dochody – tu zniżki wynoszą 20 proc., 30 proc. lub 40 proc., w zależności od dochodu na członka rodziny. Lokatorzy mieszkań dużych (pow. powyżej 80 m²) płacą z kolei wyższe czynsze: 10,43-12,18 zł/m², ale i w tym przypadku mają zastosowanie obniżki za niższy standard. Natomiast w mieszkaniach przeznaczonych na najem socjalny, przydzielanych osobom znajdującym się w najtrudniejszej sytuacji finansowej, czynsze są minimalne i wynoszą 0,91 zł/m² powierzchni użytkowej lokalu.

Mieszkania dla seniorów i rodzin z dziećmi

W 2019 r. w ramach inwestycji Toruńskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego przy ul. Watzenrodego 15 i 15a na tzw. osiedlu Jar, miasto wybudowało pierwsze dwa budynki z 48 mieszkaniami dla seniorów. Są to samodzielne mieszkania, ale specjalnie przystosowane do potrzeb osób w starszym wieku: wyposażone w windy umożliwiające dostęp do wszystkich poziomów budynku balkony, udogodnienia w kuchniach i łazienkach dla osób o obniżonej sprawności, nisko osadzone klamki w oknach itp. W miejscu zamieszkania seniorzy mogą liczyć na pomoc pracowników socjalnych, atrakcyjnie zaprojektowaną zielenią, alejki i ławeczki. W lokalach użytkowych na parterze budynków uruchomiono Klubu Seniora, pomieszczenie dla pracowników MOPR, a także – na zasadach komercyjnych – przychodnię, która obsługuje całe osiedle.

Inwestycje były częściowo finansowane z Funduszu Dopłat oraz środków GMT (mieszkania komunalne – najemców

wskazywała komisja działająca przy GMT), a także ze środków własnych TTBS i kredytu z Banku Gospodarstwa Krajowego (w tym EBI). Na urządzenie pomieszczeń przeznaczonych do wynajęcia przez MOPR uzyskano dofinansowanie unijne.

Kolejnych 48 mieszkań dla seniorów z partycypacją spółka TTBS wybudowała w 2021 r. przy ul. Hubego 19 i 19A. Na tym samym terenie powstały też 63 mieszkania dla rodzin z dziećmi. Te budynki wyposażono w: windy, suszarnie, wózkownie, rowerownie, komórki lokatorskie dla każdego mieszkania, a także garaże indywidualne, wynajmowane na podstawie oddzielnych umów. Zadbano o plac zabaw dla dzieci, urządzonej zielenią, miejsca składowania nieczystości (śmiećniki i placyki gospodarcze) oraz parkingi.

Budowa mieszkań dla rodzin z dziećmi była finansowana z partycypacją przyszłych najemców, ze środków własnych TTBS oraz kredytu z BGK (w tym EBI). Najemcy będą mogli wykupić mieszkania po pięciu latach od ich przekazania.

Mieszkania dla absolwentów

Od 2015 r. GMT realizuje program „Mieszkanie dla absolwenta”. Ma on na celu zatrzymanie w Toruniu zdolnych absolwentów wyższych uczelni poprzez zapewnienie im mieszkań wynajmowanych na bardzo korzystnych zasadach. W latach 2015-2023 miasto przydzieliło już z tego programu łącznie 43 mieszkania, średnio 5 rocznie.

O gminne lokale na wynajem mogą ubiegać się osoby spełniające następujące warunki:

- są absolwentami uczelni wyższej mającej siedzibę w Toruniu, ukończyli studia stacjonarne lub niestacjonarne drugiego stopnia lub jednolite magisterskie na wydziałach lub jednostkach organizacyjnych uczelni zlokalizowanych na terenie Torunia
- nie ukończyli 30. roku życia
- są zatrudnieni na podstawie umowy o pracę, jeśli miejscem świadczenia pracy jest Toruń
- ukończyli studia ze średnią ocen co najmniej 4,7
- prowadzili działalność naukową lub artystyczną mogącą wnieść znaczący wkład w rozwój nauki lub sztuki, w szczególności wydali publikacje naukowe, dokonali zgłoszenia patentowego, przeprowadzili projekt badawczy lub prowadzili prelekcję na konferencjach naukowych
- nie posiadają prawa własności lokalu mieszkalnego, spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego lub umowy najmu lokalu z mieszkaniowego zasobu GMT.

Umowy najmu są zawierane na okres maksymalnie 5 lat, jednak nie dłużej niż na czas trwania zatrudnienia. Po upływie 5 lat, na wniosek absolwenta i po uzyskaniu pozytywnej opinii Komisji Mieszkaniowej oraz merytorycznej Komisji RMT, gmina może zawrzeć umowy najmu na czas nieokreślony. Nabór wniosków do programu trwa do 31 lipca każdego roku kalendarzowego.

SPORT I REKREACJA

Lata 2018-2024 to w toruńskim sporcie czas organizacji wydarzeń sportowych o randze krajowej i międzynarodowej, przede wszystkim europejskich i światowych imprez lekkoatletycznych w Arenie Toruń, która ugruntowała pozycję czółowego obiektu halowego dla tej dyscypliny w Polsce.

Toruń Europejskim Miastem Sportu 2019

W 2019 r. Toruń uzyskał tytuł Europejskiego Miasta Sportu 2019. Organizatorem konkursu jest European Capitals and Cities of Sport Federation (ACES Europe) - organizacja pozarządowa z siedzibą w Brukseli. Od 2001 r. ACES Europe przyznaje nagrodę Europejskiej Stolicy, Miasta lub Społeczności Sportu dla miasta wyróżniającego się wysokim poziomem kultury fizycznej, budowaniem poczucia wspólnoty poprzez sport, propagującego zasady fair-play, zdrowy tryb życia i aktywność fizyczną. Dotychczas tylko cztery polskie miasta zostały laureatami konkursu. W 2008 r. Europejską Stolicą Sportu była Warszawa, w 2015 r. wśród sportowych społeczności lokalnych zwyciężyło Olecko w woj. warmińsko-mazurskim, rok później Rewal w woj. zachodnio-pomorskim, a w 2018 r. Kielce. Rok 2019 pod względem sportowym należał do miasta Torunia.

Kluby sportowe

Potencjał sportowy Torunia tworzy obecnie blisko 200 organizacji sportowych. W ewidencji prowadzonej przez Wydział Obsługi Mieszkańców Urzędu Miasta Torunia na dzień 1.12.2023 r. zarejestrowane były 132 stowarzyszenia sportowe, w tym: 27 uczniowskich klubów sportowych i 105 klubów sportowych w formie stowarzyszenia, których zapisy statutów nie przewidują prowadzenia działalności gospodarczej. Pozostałe stowarzyszenia sportowe znajdują się w ewidencji Krajowego Rejestru Sądowego.

Wsparcie sportu seniorskiego

Regulacje prawne dotyczące finansowania sportu przez Gminę Miasta Toruń określa uchwała Nr 936/10 Rady Miasta Torunia z 4 listopada 2010 r., przyjęta w oparciu o zapisy ustawy o sporcie z dnia 25 czerwca 2010 r. (Dz.U. Nr 127, poz. 857)

Główną formą wspierania przez miasto klubów sportowych prowadzących rozgrywki na najwyższym poziomie są otwarte konkursy ofert na wykonanie zadań Gminy Miasta Toruń. Kluby realizują przedsięwzięcia w zakresie rozwoju sportu wyczynowego w kategorii senior, obejmujące: szkolenie sportowe, udział w rozgrywkach ligowych na szczeblu krajowym i udział we współzawodnictwie sportowym. Dodatkowo tworzą warunki sprzyjające rozwojowi sportu w Toruniu poprzez promocję sportu i aktywnego stylu życia oraz umożliwienie dostępu do różnorodnych form sportowej aktywności jak największej liczbie mieszkańców.

Kluby organizują w tym celu:

- treningi specjalistyczne dla osób uzdolnionych sportowo
- otwarte, ogólnodostępne zajęcia sportowo-rekreacyjne
- otwarte spotkania i akcje edukacyjne z udziałem mieszkańców Torunia
- otwarte spotkania ze znanymi toruńskimi sportowcami
- spotkania ligowe z udziałem mieszkańców jako kibiców

Dofinansowanie miasta przeznaczane jest na pokrycie kosztów działalności szkoleniowej, organizację zgrupowań i rozgrywek ligowych oraz udział w imprezach sportowych i zawodach wysokiej rangi.

W latach 2019-2023 na dofinansowanie sportu na najwyższym poziomie rozgrywek przeznaczono następujące środki:

- 2019 – 4,1 mln zł (dofinansowano 27 podmiotów)
- 2020 – 7,2 mln zł (dofinansowano 29 podmiotów)
- 2021 – 5,4 mln zł (dofinansowano 45 podmiotów)
- 2022 – 6,2 mln zł (dofinansowano 23 podmioty)
- 2023 – 6,9 mln zł. (dofinansowano 23 podmioty)

W latach 2019-2023 najwyższe dotacje otrzymały następujące kluby:

Nazwa oferenta	Dotacja przyznana na rok				
	2019	2020	2021	2022	2023
TWARDE PIERNIKI S.A. Ekstraklasa Koszykówki Mężczyzn	900 000	1 500 000	1 430 000	1 650 000	1 650 000
Klub Sportowy Toruń Hokejowa Spółka Akcyjna Ekstraklasa Hokeja na Lodzie	540 000	1 200 000	1 080 000	1 300 000	1 300 000
Klub Sportowy Toruń SA Speedway Ekstraliga	600 000	600 000	550 000	600 000	600 000
MMKS „Katarzynki” Ekstraklasa Koszykówki Kobiet	540 000	900 000	525 000	560 000	600 000
KS Pomorzanie I liga hokeja na trawie	30 000	290 000	230 000	260 000	260 000
Energa KTS Toruń ekstraliga liga tenisa stołowego	280 000	300 000	230 000	260 000	260 000
FOOTBALL CLUB TORUŃ ekstraklasa futsalu	220 000	250 000	160 000	180 000	180 000
TKK PACIFIC kolarstwo elita - senior	115 000	120 000	95 000	110 000	110 000
AZS UMK wioślarstwo	115 000	120 000	95 000	110 000	115 000

Kluby sportowe uczestniczące w rozgrywkach ligowych na najwyższym poziomie

Klub	Dyscyplina	Klasa rozgrywek
Najwyższa klasa rozgrywek		
KST S.A.	żużel	ekstraliga żużlowa
KST HSA	hokej na lodzie	ekstraliga
Twarde Pierniki	koszykówka mężczyzn	ekstraliga
MMKS Katarzynki	koszykówka kobiet	ekstraliga koszykówki kobiet
TKK Pacific	kolarstwo kobiet	elita
UKS Copernicus	kolarstwo mężczyzn	elita
Miejski Klub Lekkoatletyczny	lekkoatletyka	ekstraklasa lekkoatletyczna
Stowarzyszenie Hokejowy Klub Pomorzanie Toruń	hokej na trawie	ekstraliga HTR
Football Club Toruń	futsal	ekstraliga
TSZ	speedrower	ekstraliga
I liga		
Toruńska Akademia Futsalu	futsal	I liga futsalu
Energa KTS Toruń	tenis stołowy	I liga tenisa stołowego
II liga		
Toruńskie Anioły	futbol amerykański	II polska liga futbolu amerykańskiego
AZS UMK	koszykówka mężczyzn	II liga koszykówki mężczyzn
III liga		
TKP Elana SA	piłka nożna	III liga piłki nożnej
UKS Budowlanka	siatkówka mężczyzn	III liga siatkówki
MUKS X LO	Siatkówka kobiet	III liga siatkówki

Wsparcie sportu młodzieżowego

W ramach otwartych konkursów ofert młodzieżowe kluby sportowe w latach 2019-2023 otrzymały dotacje na szkolenie sportowe dzieci i młodzieży uzdolnionej sportowo, w tym m.in. na: wynajem obiektów sportowych, wynagrodzenia dla trenerów, udział w zawodach sportowych, organizację krajowych, letnich obozów sportowych dla uzdolnionych zawodników.

Efektom szkolenia był udział młodych toruńskich sportowców, indywidualnie i drużynowo, we wszystkich kategoriach współzawodnictwa sportowego, prowadzonego przez Ministerstwo Sportu i Turystyki: w mistrzostwach Polski, Europy i świata. Toruńscy zawodnicy poszczycić się mogą czołowymi pozycjami w rywalizacji krajowej (kadra olimpijska i narodowa), jak i znaczącymi osiągnięciami w zawodach międzynarodowych.

W latach 2019-2023 na dofinansowanie działalności sportowej z zakresu sportu dzieci i młodzieży przeznaczono:

- 2019 – 4,07 mln zł (55 projektów)
- 2020 – 3,90 mln zł (59 projektów)
- 2021 – 3,73 mln zł (61 projektów)
- 2022 – 3,92 mln zł (54 projektów)
- 2023 – 4,20 mln zł (61 projektów)

Toruń w sportowych rankingach

Celem współzawodnictwa w ramach „Systemu Sportu Młodzieżowego” jest przyciągnięcie do sportu jak największej liczby młodych ludzi oraz wyselekcjonowanie talentów sportowych. Odzwierciedleniem zaangażowania środków gminnych oraz pracy sportowców i ich trenerów są wyniki współzawodnictwa sportowego dzieci i młodzieży w klasyfikacji

prowadzonej przez Ministerstwo Sportu i Turystyki. Wyższe miejsce w tabeli rankingowej jest dowodem skuteczności upowszechniania sportu wśród dzieci i młodzieży w Toruniu.

Toruń we współzawodnictwie sportowym MSiT w latach 2019-2023

Rok	Liczba sklasyfikowanych gmin	Lokata GMT w klasyfikacji	Liczba punktów uzyskanych przez Toruń
2019	490	6	1090,21
2020	919	12	2173,40
2021	973	12	2317,07
2022	984	11	2485,96
2023	1020	11	2514,51

Wśród toruńskich klubów, które co roku uzyskują wysokie pozycje w rankingu Systemu Sportu Młodzieżowego MSiT, należy wyróżnić m.in.: AZS UMK Toruń – wioślarstwo, UKS Copernicus – kolarstwo, TKK Pacific Toruń – kolarstwo, MKSW Pomorzanie Toruń – boks, Energa KTS – tenis stołowy, MKLA Toruń – lekkoatletyka.

Imprezy sportowe i wymiana zagraniczna

W ramach tego zadania miasto finansowało organizację lub współorganizację znaczących wydarzeń sportowych o randze międzynarodowej i ogólnopolskiej (m.in. Mistrzostw Polski, Europy i Świata), lub wspierało prestiżowe imprezy innych organizatorów na stałe wpisane w kreowanie wizerunku Torunia.

2019

W drodze otwartego konkursu ofert na wykonanie zadań Gminy Miasta Toruń w zakresie rozwoju sportu zrealizowano ponad 60 projektów.

Najważniejsze imprezy sportowe 2019:

- 63. Halowe Mistrzostwa Polski Seniorów w Lekkiej Atletyce
  - Halowy Mityng Lekkoatletyczny Copernicus Cup 2019
  - VIII Halowe Mistrzostw Świata w Lekkiej Atletyce Masters Toruń 2019
  - Speedway Euro Championship 2019
  - Mistrzostwa Świata w Siermierce Juniorów i Kadetów Toruń 2019
  - 2019 Toruń FIM Speedway Grand Prix of Poland,
  - 11. Mistrzostwa Europy w Akrobacji Samolotowej ADVANCED Toruń 2019
  - XVIII Międzynarodowe zawody w łyżwiarstwie figurowym Mentor Toruń Cup 2019 - Gala Łyżwiarstwa Figurowego ORLEN Mistrzostwa Polski w siatkówce plażowej Toruń 2019
- Łączne środki przeznaczone na imprezy sportowe i wymianę zagraniczną w 2019 r. wyniosły 5 757 859 zł, w tym środki przeznaczone na konkursy dotacyjne w kwocie 1 459 975 zł.

2020

W związku sytuacją epidemiczną i ograniczeniami wprowadzonymi w życiu publicznym z uwagi na zagrożenie wirusem COVID-19 większość imprez nie odbyła się lub została przesunięta na inny termin. Wydatki na zadania Gminy Miasta Toruń w zakresie rozwoju sportu zrealizowano na poziomie 3 135 182 zł, w tym na konkursy dotacyjne w kwocie: 762 137 zł.

Najważniejsze imprezy sportowe 2020:

- 64. Halowe Mistrzostwa Polski Seniorów w Lekkiej Atletyce
- Halowy Mityng Lekkoatletyczny Copernicus Cup 2020
- Speedway Euro Championship 2020 (dwie rundy - otwierająca cykl i finałowa)
- Dwie rundy Toruń FIM Speedway Grand Prix of Poland
- Indywidualne Międzynarodowe Mistrzostwa Ekstraligi – międzynarodowe zawody żużlowe
- Puchar Narodów Strongman

2021

Łączne środki przeznaczone na imprezy sportowe i wymianę zagraniczną wyniosły 1 462 773 zł, w tym 387 960 zł wydatkowane w drodze otwartych konkursów ofert na wykonanie zadań GMT w zakresie rozwoju sportu – wsparcie uzyskało ponad 20 projektów.

Najważniejsze imprezy sportowe 2021:

- 36. Halowe Mistrzostwa Europy w Lekkiej Atletyce Toruń 2021
- 65. Halowe Mistrzostwa Polski Seniorów w Lekkiej Atletyce
- Halowy Mityng Lekkoatletyczny Copernicus Cup 2021
- Indywidualne Międzynarodowe Mistrzostwa Ekstraligi – zawody żużlowe
- 2021 Toruń FIM Speedway Grand Prix of Poland - dwie rundy
- Gala Łyżwiarstwa Figurowego

2022

Łączne środki na imprezy sportowe i wymianę zagraniczną wyniosły 4 581 851 zł, w tym 340 000 zł rozdysponowano w drodze otwartych konkursów ofert na wykonanie zadań GMT – na wsparcie ponad 20 projektów.

Najważniejsze imprezy sportowe 2022:

- 66. Halowe Mistrzostwa Polski Seniorów w Lekkiej Atletyce
- Halowy Mityng Lekkoatletyczny Copernicus Cup 2022
- Indywidualne Międzynarodowe Mistrzostwa Ekstraligi
- Turniej kwalifikacyjny do Mistrzostw Europy U-20 mężczyzn w piłce siatkowej
- Puchar Polski Pit Bike SM 2022
- Speedway Ekstraliga Camp 2022
- Mistrzostwa i Puchar Polski we wspinaczce sportowej
- Maraton Wioślarski Run&Row
- 2022 Toruń FIM Speedway Grand Prix of Poland
- Puchar Polski w Taekwondo Olimpijskim
- Gala Polsat Boxing Promotion 2022

- Suzuki Boxing Night XIX
- Mistrzostwa Polski w łyżwiarstwie synchronicznym

2023

Na imprezy sportowe i wymianę zagraniczną przeznaczono łącznie 2 861 295 zł, w tym 482 600 zł w drodze otwartych konkursów ofert na wykonanie zadań GMT w zakresie rozwoju sportu (28 projektów).

Najważniejsze imprezy sportowe 2023:

- 67. Halowe Mistrzostwa Polski Seniorów w Lekkiej Atletyce
- Halowy Mityng Lekkoatletyczny Copernicus Cup 2022
- 9. Halowe Mistrzostwa Świata w Lekkiej Atletyce Masters
- Puchar Polski Pit Bike SM 2023
- Speedway Ekstraliga Camp 2023
- Maraton Wioślarski Run&Row
- 2023 Toruń FIM Speedway Grand Prix of Poland
- Puchar Polski w Taekwondo Olimpijskim
- Mistrzostwa Polski Seniorek i Seniorów w Boksie

Sport przeciw uzależnieniom

W drugiej połowie 2022 r. po raz pierwszy zostały ogłoszone konkursy z zakresu profilaktyki uzależnień poprzez organizację różnych form aktywności sportowej, zarówno dla dzieci i młodzieży, jak i dorosłych mieszkańców Torunia.

Profilaktyka dzieci i młodzieży

W przypadku dzieci i młodzieży celem było kształtowanie u nich postaw zdrowotnych i społecznych zapobiegających podejmowaniu przez nie zachowań ryzykownych, profilaktyka uzależnień oraz wynikających z nich skutków zdrowotnych i społecznych, w tym opóźnianie inicjacji alkoholowej, narkotykowej i tytoniowej oraz wzrost świadomości na temat uzależnień, w tym behawioralnych (tj. od internetu, komputera, telefonu, gier komputerowych itp.). W tym celu miasto wspierało różne formy zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży, tj. organizację stałych, systematycznych, pozalekcyjnych zajęć sportowych. W 2022 r. dofinansowano 17 projektów na kwotę 550 000 zł, natomiast w 2023 r. – 29 projektów na kwotę 600 000 zł.

Profilaktyka osób uzależnionych

W przypadku osób dorosłych Gmina Miasta Toruń realizowała zadanie „Promowanie zdrowego i aktywnego stylu życia poprzez upowszechnianie i rozwój sportu przez kluby sportowe w kategorii senior”. Projekt polegał na zagospodarowaniu czasu osobom obciążonym nałogami - organizowaniu przez kluby cyklicznych zajęć sportowych, treningów oraz warsztatów szkoleniowych. Do zadania zaangażowano także sportowców, którzy uświadamiali uczestnikom zalety uprawiania sportu oraz szeroko rozumianej aktywności sportowej. W 2022 r. dofinansowano 8 projektów na kwotę 500 000 zł, natomiast w 2023 r. – 16 projektów na kwotę 550 000 zł.

Promocja zdrowego i aktywnego stylu życia

Miasto finansowało też szereg projektów w ramach „Promowania zdrowego i aktywnego stylu życia poprzez realizację zadań służących upowszechnianiu kultury fizycznej i rekreacji”. W 2022 r. dofinansowano w tej kategorii 5 projektów na kwotę 50 000 zł, natomiast w 2023 r. – 7 projektów na kwotę 50 000 zł.

Stypendia sportowe

Stypendia sportowe, przyznawane przez toruński samorząd od 2004 r., są wyrazem uznania dla osiągnięć zawodników i ich trenerów oraz wspierają poziom wyszkolenia sportowego w dyscyplinach objętych programem igrzysk olimpijskich, paraolimpijskich oraz igrzysk osób głuchych. W 2019 r. zmieniona została uchwała Rady Miasta Torunia, w której określono zasady, tryb przyznawania i pozbawiania stypendiów sportowych zawodników, którzy osiągnęli wysoki wynik sportowym w krajowym lub międzynarodowym współzawodnictwie. Od 2020 r. stypendium przyznawane jest decyzją administracyjną.

Stypendia sportowe w latach 2019-2024

2019	2020	2021	2022	2023	2024
3 900 000 zł	850 800 zł	919 200 zł	1 020 000 zł	1 000 000 zł	984 400 zł
257 osoby: 227 zawodników 30 trenerów	99 osób: 69 zawodników 30 trenerów	112 osób: 90 zawodników 22 trenerów	131 osób: 113 zawodników 18 trenerów	125 osób: 100 zawodników 25 trenerów	130 osób: 105 zawodników 25 trenerów

Nagrody i wyróżnienia sportowe

Program przyznawania nagród i wyróżnień sportowych najlepszym sportowcom, trenerom oraz działaczom toruńskich klubów jest realizowany z powodzeniem od wielu lat. Wspiera poziom szkolenia sportowego, motywuje do dalszej pracy, a przez to wpływa na promocję Torunia i popularyzację aktywnego, sportowego trybu życia wśród mieszkańców.

19 grudnia 2019 r. Rada Miasta Torunia podjęła uchwałę nr 308/2019 określającą szczegółowe zasady, tryb przyznawania, rodzaje i wysokości nagród za osiągnięte wyniki sportowe dla zawodników i trenerów oraz wyróżnień dla zawodników, trenerów i innych osób wyróżniających się osiągnięciami w działalności sportowej. Zastąpiła ona uchwałę nr 459/16 Rady Miasta Torunia z dnia 27 października 2016 r., która wymagała dostosowania jej treści do wskazówek zawartych w orzecznictwie sądowno-administracyjnym.

W obowiązującej uchwale nowością jest:

- przyznawanie nagród w drodze decyzji administracyjnej,
  - wyróżnienia i nagrody mogą być przyznane tylko osobom fizycznym,
  - ustalenie konkretnych kwot nagród przyznawanych zawodnikom, zawodnikom masters i trenerom za uzyskanie poszczególnych wyników w międzynarodowym lub krajowym współzawodnictwie sportowym w dyscyplinach objętych oraz nieobjętych programem Igrzysk Olimpijskich, Igrzysk Paraolimpijskich i Igrzysk Olimpijskich Głuchych.
- W latach 2019-2023 na nagrody i wyróżnienia przeznaczono w sumie 863 700 zł. Uhonorowano łącznie 1052 osób.

Obiekty sportowe w Toruniu

Na infrastrukturę sportową Torunia składają się zarówno obiekty duże, przygotowane zarówno do treningów, jak i wydarzeń rangi krajowej i międzynarodowej, np. Aqua Toruń, Motoarena, Arena Toruń, Stadion Miejski im. Grzegorza Duneckiego, jak i liczne obiekty mniejsze: boiska, siłownie, sale, które służą i klubom i lokalnej społeczności do rozwoju pasji sportowych.

Nowe obiekty sportowo-rekreacyjne

Aqua Toruń

Nowoczesny aquapark przy ul. Bażyńskich został otwarty w maju 2021 r. na miejscu dawnego basenu „elanowskiego”, wybudowanego w 1987 r. jako basen zakładowy, a od lat 90. XX w. dostępnego dla wszystkich torunian jako obiekt MO-SiR. Pierwotny projekt modernizacji pływalni zakładał wykorzystanie starej niecki, jednak w trakcie prac okazało się to niemożliwe ze względu na jej zły stan. Aqua Toruń to zatem praktycznie od podstaw wybudowany, nowoczesny, trzykondygnacyjny obiekt sportowo-rekreacyjny. Znajduje się w nim basen główny o wymiarach 25 m x 15,4 m, o głębokości 1,35-3,6 m oraz baseny w części rekreacyjnej. Pierwszy o wymiarach 12 x 6 m z ruchomym dnem, przeznaczony jest do nauki pływania, aqua areobiku, aquabike'u i nurkowania. W drugim, rekreacyjnym o nieregularnym kształcie znajdują się takie atrakcje, jak: bicze wodne, rwąca rzeka, gejzery i ławki z hydromasażem. Jest także brodzik dla najmłodszych. Szczególnymi atrakcjami są dwie zjeżdżalnie: 62- i 90-metrowa, obie o różnicy poziomów 9,6 m, a także basen zewnętrzny o lustrze wody 16 m kw. W strefie saun do wyboru jest pięć typów łaźni oraz ogrzewane leżanki kamienne, prysznice i wanna z zimną wodą.

Kompleks ten został w pełni dostosowany dla osób niepełnosprawnych (w tym na wózkach inwalidzkich) i jest dostępny wprost z poziomu terenu wokół budynku. Do dyspozycji użytkowników są także: kawiarnia, dwie sale do ćwiczeń gimnastycznych ze sprzętem oraz dwa pełnowymiarowe boiska do squasha, a przy nich odpowiednie zespoły szatniowe. Na ostatniej kondygnacji znajdują się jeszcze dwie salki gimnastyczne, sale konferencyjne oraz pomieszczenia administracyjne. Przy pływalni powstały: parking na 80 miejsc, tor dla rolkarzy, siłownia zewnętrzna, górka dla saneczkarzy i place zabaw, w tym wodny plac zabaw z 12 różnymi urządzeniami. Zagospodarowane zostały tereny zieleni z ławeczkami i wybiegiem dla psów.

Całkowity koszt realizacji zadania wyniósł 59 mln zł brutto (48 mln zł netto), w tym dotacja z Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu – 3,5 mln zł.

Nagrody i wyróżnienia za wyniki sportowe w latach 2019-2024

Rok	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kwota	193 300,00 zł	197 500 zł	122 100 zł	161 500 zł	189 300 zł	182 500 zł
Łączna liczba nagrodzonych	241	226	163	213	209	205
Liczba zawodników	221	200	142	182	179	175
Liczba trenerów i działaczy	20	26	21	31	30	30

Zadaszenie boiska „Na Skarpie”

Toruń znalazł się wśród 12 miast w Polsce, które otrzymały dofinansowanie z rządowego programu pilotażowego dotyczącego budowy boisk piłkarskich z zadaszeniami lub samych zadaszeń. Toruński projekt objął montaż powłoki pneumatycznej nad boiskiem treningowym ze sztuczną murawą w kompleksie MOSiR na Skarpie. Zadanie zostało zrealizowane na przełomie 2021/2022 r. Dofinansowanie z Ministerstwa Sportu wyniosło 992 125 zł, co stanowiło blisko 48,5 % kosztów całkowitych inwestycji, wynoszących 2 044 210 zł netto.

Jest to jedyne zadaszone boisko pełnowymiarowe w województwie kujawsko-pomorskim. Najbliższy taki obiekt znajduje się w Gdańsku. Do obsługi powłoki służy maszynownia (dwa wolnostojące piece na olej opałowy). Obok boiska wybudowano także magazyn na powłokę o konstrukcji stalowej 10x10 m. Obiekt jest zasilany w energię elektryczną (podtrzymywanie ciśnienia, oświetlenie, wentylacja itp.) z istniejącej infrastruktury.

Kompleks basenów letnich przy ul. Kujawskiej

Na terenie na kempingu Tramp przy ul. Kujawskiej w 2020 r. został otwarty trzeci w Toruniu kompleks plenerowych basenów letnich, po oddanym do użytku w 2011 r. kompleksie na Skarpie i w 2018 r. - na Bydgoskim Przedmieściu. Trzeci obiekt kosztował 2,5 mln zł. Baseny plenerowe są udostępniane mieszkańcom w okresie czerwiec - sierpień. W skład kompleksu wchodzi trzy oddzielne baseny o charakterze rekreacyjno-sportowym z kompletnym wyposażeniem (basen o wymiarach: 6 x 12 x 0,60 m dla dzieci; basen o wymiarach 12 x 25 x 1,5 m dla dorosłych i basen 12 x 25 x 1,20 m dla dorosłych). Przy basenach powstało zaplecze sanitarno-szatniowe i plaża.

W ramach kampanii „Radosne bezpieczne wakacje” dzieci na podstawie legitymacji szkolnej mogą dwa razy w tygodniu, przez cały okres wakacji, korzystać z kompleksu bezpłatnie.

Projekty sportowe z Budżetu Obywatelskiego

W ramach procedury Budżetu Obywatelskiego w latach 2019-2023 Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji zrealizował kilkadziesiąt zadań, wybranych do głosami mieszkańców. Najważniejsze z nich to:

- Minisiłownia zewnętrzna „na Cyplu” (na końcu ul. Osiedlowej) - montaż urządzeń siłowni zewnętrznej, podwyższenie piłkochwyłów, wykonanie ławostolów i bramki do futsalu;
- Tyrolka o długości 25 m na placu rekreacyjno-sportowym przy ul. Solankowej;
- Rewitalizacja i modernizacja boiska wielofunkcyjnego przy ul. Zdrojowej i Włocławskiej: naprawa nawierzchni, montaż obrzeży betonowych, zakup siatki do gry w tenisa ziemnego;
- Zagospodarowanie działki w Kaszczorku, na której są m.in. plac zabaw i tor speedrowerowy;
- Adaptacja placu przy ul. Okólnej 169 na cele rekreacyjne: budowa małej tężni, montaż ławek, nasadzenia zieleni;
- Jump&Fun! - trampoliny ziemne przy ul. Szubińskiej: montaż pięciu trampolin ziemnych, wykonanie wokół nich bezpiecznej nawierzchni;
- Graj i baw się - stoły do gier typu piłkarzyki na terenie całego miasta;

- Rewitalizacja basenu przy ul. Stefana Srebrnego 4 (SM Skarpa) i montaż minifontanny;
- Sygnalizacja świetlna w miasteczku rowerowym w parku Na Skarpie.

Inwestycje sportowo-rekreacyjne

Miasto kontynuowało systematyczne remonty i modernizacje miejskiej bazy sportowej.

- Motoarena Toruń im. Mariana Rosego – na stadionie zmodernizowano system monitoringu oraz przebudowano i wyremontowano pomieszczenia dla kolarzy Toruń Pacific. Oprócz tego, wychodząc naprzeciw problemom związanym z oszczędzaniem energii, zakupiono i uruchomiono kondensator mocy biernej, uszczelniono i zaizolowano część infrastruktury c.o. oraz zainstalowano dodatkowe podzielniki ciepła. Ponadto wymieniono moduły bandy absorbującej w bandzie zewnętrznej, uszczelniono zadaszenie toru, wymieniono zbiornik paliwa agregatu prądotwórczego, przeprowadzono serwis czujnika analizy stężenia gazów oraz naprawiono i wymieniono kratownice odwodnienia liniowego toru. Koszt wszystkich robót to blisko 1,5 mln zł.
- Lodowisko Tor-Tor im. Józefa Stogowskiego - w ramach modernizacji obiektu na potrzeby szkolenia sportowego w zakresie sportu wyczynowego wykonano następujące prace: wymieniono bandy zgodnie z regulaminem PZHL (dostosowanie do wytycznych IIHF), wymieniono ma-

szynownię chłodniczą, system osuszania powietrza oraz oświetlenie na energooszczędne, wyremontowano zaplecze szatniowo-sanitarne wraz z ciągami komunikacyjnymi oraz zmodernizowano system grzewczy. Koszt wszystkich prac to ponad 5,9 mln zł netto.

Fundusze na rozwój bazy sportowej

Na rozwój i modernizację bazy sportowej w Toruniu samorząd skutecznie zdobywa środki ze źródeł zewnętrznych. W latach 2019-2023 pozyskano łącznie blisko 15 mln zł dofinansowania na różnego typu projektu w wymienionych poniżej obiektach sportowych:

- Budowa pneumatycznego zadaszenia pełnowymiarowego boiska piłkarskiego ze sztuczną trawą w kompleksie sportowym przy ul. Przy Skarpie. Dotacja z MKDNiS na 2020 r. – 900 000 zł, 2021 r. – 92 125 zł, łącznie 992 125 zł. Całkowity koszt zadania 2 489 233 zł brutto.
- Modernizacja i rozbudowa budynku basenu (przy ul. Bażyńskich 9/17 wraz z zagospodarowaniem terenów wokół basenu na cele rekreacyjne. Dotacja z MKDNiS na 2020 r. – 3 400 000 zł, 2021 r. – 100 000 zł, łącznie 3 500 000 zł. Całkowity koszt zadania 59 022 040 zł brutto.
- Budowa sali sportowej w Szkole Podstawowej nr 14 przy ul. Hallera 79. Dotacja z MSiT na 2022 r. – 217 900 zł, 2023 r. – 2 500 000 zł, łącznie 2 717 900 zł. Całkowity koszt zadania: 8 277 884 zł brutto.

- Modernizacja lodowiska Tor-Tor im. Józefa Stogowskiego na potrzeby szkolenia sportowego w zakresie sportu wyczynowego. Dotacja z MSiT na 2022 r. – 575 000 zł, 2023 r. – 2 000 000 zł, łącznie 2 575 000 zł. Całkowity koszt zadania 6 334 500 zł brutto.
- Budowa sali gimnastycznej w Szkole Podstawowej nr 11 przy ul. Gagarina 36. Dotacja z MSiT na 2023 r. – 2 500 000 zł, 2024 r. – 247 900 zł, łącznie 2 747 900 zł. Całkowity koszt zadania 10 594 980 zł brutto.
- Modernizacja boisk sportowych Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji. Dotacja z MSiT na 2024 r. – 2 254 000 zł. Całkowity koszt zadania 5 545 066 zł brutto.
- Przebudowa pomieszczeń przeznaczonych do stacjonarnego treningu kolarskiego. Dotacja z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego – 86 780 zł. Całkowity koszt zadania 194 511 zł brutto.

Organizacja sportu szkolnego

Organizacja sportu szkolnego jest zadaniem stałym i rocznym. W imprezach, zawodach i rozgrywkach organizowanych przez miasto uczestniczą przedszkola, szkoły podstawowe i ponadpodstawowe. Gmina jest organizatorem współzawodnictwa szkolnego w ramach Toruńskiej Olimpiady Przedszkoli i Szkół. W prezentowanym okresie nastąpiło wiele nieoczekiwanych zmian w toruńskim sporcie szkolnym spowodowanych pandemią. O ile w roku szkolnym 2018/2019 zawody szkolne przebiegły sprawnie i bez żadnych komplikacji, to w roku szkolnym 2019/2020 szkolne rozgrywki sportowe zawieszono ze względu na ogłoszony stan epidemiczny (od marca 2020 r.).

Po otwarciu placówek oświatowych w roku szkolnym 2021/2022 (od października 2021 r.) wznowiono działania dotyczące organizacji i realizacji sportu szkolnego, uwzględniając wszelkie wytyczne i obostrzenia przeciwepidemiczne. Zwiększono ilość zawodów, przywracając rozgrywki halowe oraz pozostałe zawody na terenach otwartych (boiska sportowe na świeżym powietrzu).

Rok szkolny 2022/2023 był pierwszym pełnym okresem w okresie pandemii, w którym powrócono do współzawodnictwa szkolnego w ramach Toruńskiej Olimpiady Przedszkoli i Szkół. Uczniowie toruńskich szkół podczas całego roku szkolnego brali udział w ok. 300 zawodach sportowych: indywidualnych, zespołowych, ligach, turniejach i olimpiadach. Łącznie w szkolnych imprezach sportowych udział wzięło ponad 7 tys. uczniów i przedszkolaków.

Wypracowany przez Urząd Miasta oraz nauczycieli toruńskich szkół model organizacji sportu szkolnego jest sprawdzony, co przekłada się na znaczny wzrost zainteresowania udziałem w zawodach wśród najmłodszych sportowców i nauczycieli. Sprzyja temu: obowiązujący jednolity i przejrzysty regulamin współzawodnictwa, usystematyzowana 4 - po-

ziomowa klasyfikacja rozgrywek (Igrzyska Przedszkolaków, Igrzyska Dzieci, Igrzyska Młodzieży Szkolnej i Licealiada) oraz nagrody finansowe za udział z przeznaczeniem na zakup sprzętu sportowego. Ponadto za start w konkretnych zawodach uczniowie otrzymują puchary, dyplomy, medale i sprzęt sportowy.

Miasto pokrywa następujące wydatki związane z organizacją i funkcjonowaniem toruńskiego sportu szkolnego: wynagrodzenia koordynatorów współpracujących z Urzędem Miasta w zakresie przeprowadzania zawodów, koszty sędziowania, obsługi technicznej i zabezpieczenia medycznego, zakup pucharów medali, dyplomów, sprzętu sportowego, a także refundacje dojazdów na zawody wojewódzkie.

Największym zainteresowaniem wśród uczniów cieszą się zawody lekkoatletyczne (m.in. „Jestem sprawny, sprawny miś”), zawody pływackie, rozgrywki piłkarskie i unihokej. Z kolei wśród przedszkoli - olimpiady ogólnospornościowe.

Rok	Środki na organizację sportu szkolnego	Uwagi
2019	419 034,66 zł	
2020	267 883,56 zł	W związku sytuacją epidemiczną (COVID-19) i wprowadzonymi ograniczeniami życia publicznego w II półroczu nie podjęto organizacji zawodów
2021	109 645,01 zł	Z uwagi na sytuację epidemiczną i zamknięcie placówek oświatowych w I półroczu działania dotyczące organizacji sportu szkolnego zostały wstrzymane. W II półroczu 2021 r. podjęto je z zachowaniem wyjątkowej ostrożności, uwzględniającej wszelkie wytyczne i obostrzenia.
2022	122 369,81 zł	Z uwagi na sytuację epidemiczną na początku roku działania dotyczące organizacji sportu szkolnego zostały częściowo wstrzymane. Podjęto je stopniowo, z zachowaniem obowiązujących wytycznych, po wznowieniu nauki w trybie stacjonarnym. W II półroczu 2022 r., po ustaniu stanu pandemii, powrócono do rozgrywek.
2023	405 400,00 zł	

Sportowe ferie letnie i zimowe

Od lat miasto jest organizatorem zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży podczas zimowej i letniej przerwy szkolnej. Akcje takie, jak „Ferie na sportowo” i „Lato w Toruniu bez nudy”, których współorganizatorem jest Wydział Sportu i Rekreacji Urzędu Miasta, to programy licznych zajęć i imprez sportowo-rekreacyjnych dla dzieci, jak m.in.: kursy nauki pływania, bezpłatne ślizgawki, kursy jazdy na rolkach, hulajnodze, deskorolkach, bezpłatne godziny w obiektach Aqua Toruń/Mini Aquapark, basenach sezonowych itp. Celem tych działań jest stworzenie możliwości aktywnego i bezpiecznego spędzenia wolnego czasu. Imprezy odbywają się w całym mieście, z wykorzystaniem większości toruńskich obiektów sportowych i terenów sportowo - rekreacyjnych.

ZDROWIE

Dla właściwej i efektywnej opieki medycznej w Toruniu niezbędne jest zaplecze w postaci nowoczesnych i sprawnie funkcjonujących placówek. Realizowanie projektów w zakresie ochrony zdrowia to jedno z ważnych zadań samorządu. Wsparcie miasta w tym zakresie to dbałość o stan budynków, zakup sprzętu i aparatury, dotowanie inwestycji, w tym rozbudowy Specjalistycznego Szpitala Miejskiego, Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego i placówek pomocy społecznej oraz utrzymanie instytucji opiekuńczo-wychowawczych. Samorząd angażuje się także w realizację licznych programów z zakresu ochrony i promocji zdrowia oraz profilaktyki uzależnień.

Miejska ochrona zdrowia

W Toruniu działają trzy samodzielne, publiczne zakłady opieki zdrowotnej, dla których organem założycielskim jest Gmina Miasta Toruń:

- Specjalistyczny Szpital Miejski im. Mikołaja Kopernika, ul. Batorego 17/19;
- Miejska Przychodnia Specjalistyczna, ul. Uniwersytecka 17;
- Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy im. ks. Jerzego Popiełuszki, ul. Ligi Polskiej 8.

Świadczenia zdrowotne realizowane przez te zakłady finansowane są przez Narodowy Fundusz Zdrowia na podstawie zawartych umów.

Specjalistyczny Szpital Miejski im. Mikołaja Kopernika (SSM)

Mimo trudnego okresu pandemii w minionych latach szpital realizował kolejne inwestycje, modernizacje i adaptacje pomieszczeń do nowych funkcji, dzięki którym poszerzył zakres i standard udzielanych świadczeń oraz ich dostępność dla mieszkańców Torunia.

Rozbudowa szpitala, nowe oddziały i pracownie

14 grudnia 2021 r. odbyło się uroczyste nadanie imienia dr Wandy Błęńskiej – wybitnej lekarki SSM zwanej „Matką Trędowatych” – nowo otwartemu, dwupiętrowemu budynkowi szpitala o powierzchni 3790 m², w którym mieszczą się Oddział Neurologii i Leczenia Udarów, 2 sale operacyjne, odcinek przeszczepów szpiku włączony do struktur Oddziału Hematologii i Transplantacji Szpiku, Oddział Intensywnej Terapii Medycznej oraz Zakład Mikrobiologii poszerzony o Pracownię Biologii Molekularnej. Inwestycja o wartości ponad 24,5 mln zł była realizowana przez SSM w latach 2019-2021 w ramach dwóch projektów współfinansowanych ze środków: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz budżetu państwa (RPO WK-P na lata 2014-2020), Gminy Miasta Toruń oraz środków własnych szpitala.

W ramach tych projektów zakupiono również podstawowe wyposażenie sal chorych oraz zaplecza oddziałów, a także niezbędny do diagnostyki i leczenia sprzęt i aparaturę medyczną.

Obecnie w zakresie realizowanych stacjonarnych świadczeń neurologicznych w leczeniu udarów mózgu SSM jako jedyny w województwie kujawsko-pomorskim spełnia najwyższe wymagania Inicjatywy Angels i Europejskiej Organizacji Udarowej, uzyskując czterokrotnie w latach 2022-2023 prestiżowe, najwyższe wyróżnienie – Diamond Status.

W Oddziale Hematologii i Transplantacji Szpiku zrealizowano już ponad 100 zabiegów przeszczepiania szpiku.

13 czerwca 2022 r. otwarty został Szpitalny Oddział Ratunkowy, który powstał dzięki dofinansowaniu z EFRR w ramach projektu pn. „Utworzenie Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (SOR) wraz z wyposażeniem na bazie istniejącej Izby Przyjęć w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. M. Kopernika w Toruniu” o wartości 9,4 mln zł.

Z kolei w czwartym kwartale 2023 r. zakończyła się adaptacja budynku kuchni szpitalnej na cele medyczne. Inwestycja o wartości 17,9 mln zł umożliwiła przeniesienie dwóch komórek organizacyjnych szpitala: Oddziału Chorób Wewnętrznych, Diabetologii i Gastroenterologii oraz Pracowni Endoskopowej do nowej lokalizacji, skomunikowanej z pozostałą częścią szpitala. Zmodernizowany budynek dostosowano do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W ramach dotychczasowej działalności przy Oddziale Hematologii i Transplantacji Szpiku powstało Toruńskie Centrum Leczenia Szpiczaka i Amyloidozy, którego celem jest prowadzenie diagnostyki i leczenia chorób nowotworowych krwi oraz stworzenie nowej jakości leczenia pacjentów chorujących na szpiczaka mnogiego poprzez kompleksowe podejście do tego złożonego nowotworu. Poszerzono też zakres udzielanych ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych poprzez wznowienie działalności Poradni Onkologicznej.

Kosztami ponad 2,7 mln zł budynki szpitala przeszły termomodernizację: docieplona stropodach i ściany zewnętrzne, wymieniono stolarkę okienną, zamontowano instalację fotowoltaiczną oraz wymieniono oświetlenie na energooszczędne. Wykonano też bieżące remonty pomieszczeń szpitala, w tym: malowanie ścian, ułożenie okładzin ściennych i podłogowych, remont pomieszczeń piwnicznych oraz montaż klimatyzatorów.

Niezależnie od współfinansowanych ze środków Gminy Miasta Toruń zadań inwestycyjnych, szpital corocznie otrzymuje dotacje na zakup zarówno wyeksploatowanego, jak i nowego sprzętu oraz aparatury medycznej. W minionych latach szpital wyposażony został m.in. w sprzęt do diagnostyki i leczenia białaczek, sprzęt do małoinwazyjnych zabiegów kręgosłupa, echokardiografy, respiratory, zestawy do monitorowania funkcji życiowych oraz sprzęt rehabilitacyjny i diagnostyczny (wsparcie z budżetu miasta w kwocie 7,4 mln zł).

W II połowie 2023 r. przystąpiono do realizacji kolejnego zadania inwestycyjnego – utworzenia samodzielnej pracowni elektrofizjologii.

Więcej porad ambulatoryjnych

W minionych latach w oddziałach szpitalnych leczono rocznie ok. 14 tys. pacjentów. W funkcjonującej do końca maja 2022 r. Izbie Przyjęć udzielono ogółem 38 922 porady, a od czerwca 2022 r. do końca 2023 r. w nowo powstałym SOR przyjęto 35 540 pacjentów. Zmiana systemu finansowania poradnictwa specjalistycznego poprzez zniesienie limitów skutkowałą znaczącym wzrostem ilości udzielonych specjalistycznych porad ambulatoryjnych z 60 729 w 2019 r. do 66 849 w 2023 r. Odnotowano także znaczący wzrost wartości umów z NFZ z 104,4 mln zł w 2019 r. do 191,2 mln zł w 2023 r.

Szpital realizował m.in. finansowane przez NFZ badania profilaktyczne w kierunku raka piersi oraz badania przesiewowe w kierunku tętniaka aorty brzusznej.

Zmianom ulegała na przestrzeni lat baza łóżkowa szpitala, która na koniec 2019 r. liczyła 235 łóżek, natomiast w grudniu 2023 r. – 228 łóżek. Wskaźnik ich wykorzystania jest wysoki i utrzymuje się na poziomie 80 proc., przy równoczesnym krótkim średnim okresie hospitalizacji wynoszącym 4,8 dnia.

Placówka zadbała o poprawę jakości żywienia pacjentów, przystępując w październiku 2023 r. do programu pilotażowego „Dobry posiłek w szpitalu”, finansowanego ze środków NFZ.

Obecnie szpital ubiega się o dofinansowanie na projekt pn. „Kompleksowa rehabilitacja kardiologiczna w warunkach pobytu dziennego w Specjalistycznym Szpitalu Miejskim im. M. Kopernika w Toruniu”. Planowany nabór projektów

Projekty realizowane w SSM im. M. Kopernika w latach 2019-2023, dofinansowane ze środków UE, Ministerstwa Zdrowia oraz budżetu GMT

Zadanie	Wartość projektu (w zł)
Utworzenie Szpitalnego Oddziału Ratunkowego (SOR) wraz z wyposażeniem na bazie istniejącej Izby Przyjęć SSM	9 443 900
Termomodernizacja budynków SSM im. M. Kopernika	27 169 000
Doposażenie szpitali w woj. kujawsko-pomorskim związane z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19	2 007 800
Doposażenie szpitali w województwie kujawsko-pomorskim związane z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 – etap II	3 765 200
Rozbudowa SSM o nowy budynek szpitalny w celu utworzenia nowych oddziałów szpitalnych i zapewnienia kompleksowości udzielanych świadczeń	24 555 200
Adaptacja budynku kuchni SSM na potrzeby Oddziału Chorób Wewnętrznych, Diabetologii i Gastroenterologii oraz Pracowni Endoskopowej	17 936 500
Pracuj bezpiecznie i dbaj o zdrowie	152 400
Wyprzedź raka – weź udział w badaniach profilaktycznych raka jelita grubego	819 500
Ograniczenie negatywnych skutków COVID-19 poprzez działania profilaktyczne i zabezpieczające skierowane do służb medycznych	327 600
Zwiększenie dostępności świadczeń zdrowotnych dedykowanych chorobom nowotworowym poprzez doposażenie sali operacyjnej	1 970 300

na dofinansowanie ze środków unijnych – czerwiec – sierpień 2024 r., alokacja 5,1 mln zł, okres realizacji do końca 2025 roku.

Certyfikaty uzyskane przez SSM

- Potwierdzenie spełnienia wymagań normy ISO 9001:2015;
- Potwierdzenie spełnienia wymagań normy ISO/IEC 27001:2013;
- Świadectwo Centralnego Ośrodka Badań Jakości w Diagnostyce Laboratoryjnej Łodzi z bardzo dobrymi ocenami w zakresie chemii klinicznej w ramach międzynarodowej oceny jakości badań za rok 2019 (ważne do 31.12.2020 r.);
- Świadectwo Centralnego Ośrodka Badań Jakości w Diagnostyce Mikrobiologicznej;
- Certyfikat poświadczający udział w 2019 r. w badaniach punktowych występowania zakażeń związanych z opieką zdrowotną i zużycia antybiotyków zgodnego z metodologią opracowaną przez ECDC (ważny do 30.09.2020 r.);
- Certyfikaty „Wysoka Jakość w Ochronie Zdrowia”;
- Certyfikat Akredytacyjny potwierdzający spełnienie przez szpital standardów akredytacyjnych dla leczenia szpitalnego w zakresie działalności zakładu leczniczego, przyznany na okres 3 lat do 21.10.2024 r.;
- Decyzja Ministra Zdrowia na pobieranie autologiczne i przeszczepianie komórek krwiotwórczych szpiku i krwi obwodowej w ramach działalności Oddziału Hematologii i Transplantacji Szpiku – na okres 5 lat;
- Decyzja Ministra Zdrowia na gromadzenie, przetwarzanie, przechowywanie, dystrybucję, dopuszczanie do obiegu komórek krwiotwórczych z krwi obwodowej i ze szpiku w ramach działalności OHiTS – na okres 5 lat.

Pomoc gminy dla SSM

W latach 2019-2023 Gmina Miasta Toruń udzieliła SSM pomocy finansowej w związku z generowanym przez placówkę ujemnym wynikiem finansowym. Podobnie jak wiele szpitali w Polsce, toruńska lecznica boryka się z problemem niedoszacowania cen świadczeń zdrowotnych przez NFZ oraz brakiem zapłaty za świadczenia medyczne wykonane ponad zakontraktowane limity. W 2020 r. problem pogłębiła pandemia koronawirusa i związane z nią dodatkowe wydatki oraz wstrzymane przyjęcia na niektóre oddziały.

Pomoc samorządu udzielona została szpitalowi na podstawie ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej i w latach 2019-2020 dotyczyła pokrycia straty netto w kwocie ogółem 15 024 700 zł, natomiast w latach 2022 i 2023, po zmianie przepisów, Gmina Miasta Toruń, umorzyła wcześniej udzielone pożyczki (każdego roku po 14,5 mln zł) z przeznaczeniem na spłatę najpilniejszych zobowiązań tytułu dostaw i usług.

Zgodnie z przepisami lecznica sporządzała i realizowała każdego roku programy naprawcze, obejmujące m.in. działania analityczne w sferze kosztów i rozliczeń z NFZ, rozwój usług dochodowych kosztem świadczeń niedochodowych oraz działania inwestycyjne na rzecz poszerzenia oferty szpitala.

Miejska Przychodnia Specjalistyczna (MPS)

W Miejskiej Przychodni Specjalistycznej działa 17 poradni, w tym 15 specjalistycznych oraz 5 pracowni diagnostycznych. W latach 2019-2023 w placówce tej udzielono ponad 278 tys. świadczeń medycznych. Przychodnia cieszy się zaufaniem pacjentów, osiągniętym dzięki wysokiemu poziomowi realizowanych usług, czego dowodem jest wyróżnienie nadzwyczajne „Grand Quality” w kategorii Wysoka Jakość w Ochronie Zdrowia 2020.

Remonty i nowa aparatura medyczna

W latach 2019-2023, dzięki systematycznie wypracowywanej nadwyżce finansowej, środkom unijnym i gminnym, MPS dokonała istotnych zakupów aparatury medycznej, m.in. z własnych środków w wysokości ponad 1,84 mln zł kupiła sprzęt: do badań echa serca, gastrofiberoskop, analizator składu masy ciała, aparat usg, myjnię endoskopową, defibrylatory oraz sprzęt rehabilitacyjny. W placówce przeprowadzono remont klatki schodowej wraz z naprawą schodów i nawierzchni wokół budynków, wyremontowano gabinety lekarskie, zamontowano nowe klimatyzatory, hydranty, system monitoringu oraz windę zewnętrzną.

Poszerzenie oferty MPS

W 2022 r. jednostka z własnych środków zakupiła lokal użytkowy przy ul. Watzenrodego 12a/2 na tzw. osiedlu Jar, gdzie pobierany jest materiał biologiczny do badań diagnostycznych oraz wykonywane są świadczenia zdrowotne z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej.

W trosce o wysoką jakość udzielanych świadczeń medycznych MPS zatrudniła też nowych lekarzy: neurologa, kardiologa, okulistę, lekarza rodzinnego, ortodontę, lekarza medycyny pracy, ginekologa i lekarza rehabilitacji. Pozyskała również radiologów i lekarzy wykonujących badania USG.

Gminne programy profilaktyczne w MPS

We współpracy z miastem placówka realizowała w omawianym okresie następujące programy profilaktyczne:

- szczepienia przeciw HPV pn. „HPV – odporni w Toruniu” – zaszczepiono 691 chłopców i dziewczynek;
- szczepienia przeciwko grypie dla mieszkańców Torunia – zaszczepiono łącznie 7,3 tys. osób;
- „Qźnia zdrowia – program profilaktyki wczesnego wykrywania nadwagi i otyłości wśród osób w wieku produkcyjnym po 40 r.ż. w Toruniu – udzielono łącznie 6,1 tys. porad dietetycznych;
- program zapobiegania upadkom dla seniorów w województwie kujawsko-pomorskim – udział wzięły 53 osoby; Przychodnia realizowała także szczepienia przeciw Covid-19, szczepiąc zarówno dzieci w wieku 5-17 lat, jak i osoby dorosłe. Łącznie zaszczepiono 56,5 tys. osób.

Inwestycje i zakupy inwestycyjne w miejskich zakładach opieki zdrowotnej w latach 2019-2023

SPZOZ	2019	2020	2021	2022	2023	Ogółem 2019-2023
SSM						
- inwestycje	10.560.000	8.863.607	6.621.000	13.215.030	12.150.000	51.409.637
- zakupy inwestycyjne	3.037.619	1.399.837	2.079.934	700.000	224.430	7.441.820
- remonty	956.628	124.870	-	-	-	1.081.498
Razem:	14.554.247	10.388.314	8.700.934	13.915.030	12.374.430	59.932.955
MPS						
- inwestycje i remonty	293.983	-	-	-	-	293.983
- zakupy inw.	269.998	120.633	-	140.000	-	530.631
Razem:	563.981	120.633	-	140.000	-	824.614
ZPO						
- inwestycje i remonty	2.071.437	484.494	162.500	-	75.000	2.793.431
- zakupy inw.	69.994	119.974	29.500	170.556	75.000	465.024
Razem:	2.141.431	604.468	192.000	170.556	150.000	3.258.455
Ogółem:	17.259.659	11.113.415	8.892.934	14.225.586	12.524.430	64.016.024

Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy im. ks. Jerzego Popiełuszki (ZPO)

Na zakład składa się obecnie 5 oddziałów opieki całodobowej o profilu pielęgnacyjno-opiekuńczym, opiekuńczo-lecznym (w tym dla pacjentów wentylowanych mechanicznie) oraz o profilu psychogeriatrycznym. W oddziałach całodobowych przebywa 143 chorych, a na Oddziale Opieki Diennej ok. 40 osób z chorobą otępienną i innymi zaburzeniami. Zakład posiada także 14 miejsc dla pacjentów wymagających oddychania wspomaganego, a pod koniec 2023 r. poszerzył działalność o świadczenia dla chorych żywionych pozajelitowo.

Profesjonalna opieka długoterminowa

Placówka świadczy usługi opieki dziennej oraz stacjonarnej, całodobowej opieki długoterminowej dla osób przewlekle chorych. Pacjentami zajmuje się wysoko wykwalifikowany personel medyczny: pielęgniarki ze specjalizacją w zakresie opieki długoterminowej, lekarze interniści, psychiatrzy, neurolog, anestezjolog, lekarz rehabilitacji, pulmonolog, opiekunowie medyczni, psychologowie (w tym neuropsycholog i psycholog kliniczny), neurologopeda, fizjoterapeuci, psychoterapeuta, terapeuci zajęciowi oraz dietetyk.

Zakład jest też miejscem szkoleń i praktyk studentów przygotowujących się do zawodu pielęgniarki, terapeuty zajęciowego, opiekuna medycznego oraz fizjoterapeuty.

Pacjenci ZPO uczestniczą w ponadstandardowych programach kompleksowej terapii i rehabilitacji. Na ich prowadzenie pozyskiwane są środki z PFRON, Urzędu Marszałkowskiego oraz działającego przy ZPO Stowarzyszenia na Rzecz Pomocy Przewlekle Chorym „Chronica”. Na pomoc mogą liczyć również rodziny i opiekunowie chorych.

Koordinacja opieki w Centrum Consultor

W omawianym okresie zakład realizował m.in. innowacyjny projekt wsparcia pn. „Skoordynowana opieka środowiskowa skierowana do osób z chorobą otępienną i ich opiekunów”,

dofinansowany ze środków UE. W ramach projektu powstało Centrum Consultor, którego głównym celem było skoordynowanie opieki w taki sposób, aby osoby, które poszukują pomocy, wiedziały, gdzie mogą ją uzyskać. Wsparciem objęto osoby z rozpoznaną chorobą otępienną, rodziny i faktycznych opiekunów osób z zespołami otępiennymi. Po przeprowadzeniu wywiadu środowiskowego pracownicy centrum opracowywali indywidualny plan działania.

Model obejmował szeroki zakres oddziaływań, zarówno w dziedzinie profilaktyki, edukacji, wsparcia, jak i leczenia, pielęgnacji oraz opieki. Przeszkolono też środowisko medyczne (lekarzy, pielęgniarki, pozostały personel medyczny) oraz osoby działające w klubach seniora, dziennych domach pobytu, klubach samopomocy, Uniwersytecie Trzeciego Wieku i innych organizacjach seniorskich, zainteresowane zdobyciem wiedzy na temat wczesnego rozpoznawania zespołów otępiennych oraz postępowania z chorym otępiennym. Zasadniczym celem wdrożenia modelu było umożliwienie chorym jak najdłuższego pozostania w środowisku domowym.

Terapeutyczny Ogród Zimowy w ZPO

W wybudowanym przy placówce Ogródzie Zimowym wykwalifikowana kadra prowadzi zarówno czynną terapię z zastosowaniem oddziaływań o wielozakresowym spektrum działania, jak i bierną terapię polisensoryczną opartą na wszystkich elementach stymulacyjnych ogrodu, jak szum wody oraz bodźce wizualne, dotykowe i zapachowe, dostarczane przez roślinność i podwieszany sufit „Sky Celings”, imitujący niebo z płynącymi chmurami. Sprzęt audio pozwala dodatkowo wzbogacić terapię o odgłosy natury.

Rozbudowa ZPO

Na rok 2019 przypadł kolejny etap rozbudowy placówki. W ramach inwestycji pn. „Rozbudowa Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego w Toruniu przy ul. Ligi Polskiej 8 wraz z modernizacją istniejącego oddziału IV całodobowego”, współfinansowanej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i środków GMT, budynek został nadbudowany o kolejną kondygnację, co pozwoliło na zwiększenie liczby

łóżek o 30, a także uruchomienie tzw. opieki interwencyjnej (świadzeń dla pacjentów wymagających opieki doraźnej). Wartość inwestycji wyniosła ponad 6,8 mln zł, w tym wkład finansowy miasta blisko 3,2 mln zł.

Remonty, zakupy sprzętu dla ZPO

W latach 2018-2022 placówka zrealizowała projekt dofinansowany ze środków zewnętrznych pn. „Budowa kujawsko – pomorskiego systemu udostępniania elektronicznej dokumentacji medycznej – II etap”. Ponadto dzięki dofinansowaniu GMT zakupiła 10 zestawów komputerowych i serwer, ssaki medyczne, koncentraty tlenu, materace przeciwoleżynowe, wózek inwalidzki oraz klimatyzatory. Wymieniono drzwi wejściowe przeciwpożarowe na oddziałach całodobowych (3 szt.), wykonano też roboty w zakresie montażu okładzin PCV i wykładzin podłogowych oraz roboty remontowo-budowlane po zakończeniu osuszania.

Inwestycje miejskie w ochronie zdrowia

W latach 2019-2023 miasto przekazało ponad 64 mln zł (w tym prawie 21,6 mln zł to pozyskane środki zewnętrzne) na inwestycje, remonty i zakupy inwestycyjne dla miejskich zakładów opieki zdrowotnej. Z tej kwoty blisko 37 mln zł przeznaczono na rozbudowę obiektów, a 1,26 mln zł na remonty. Na zakupy wyposażenia, sprzętu i aparatury medycznej przeznaczono 8,4 mln zł.

60 lat Izby Wyrzeźwień

Z dniem 1 stycznia 2018 r., na mocy uchwały RMT nr 665/17 z 12 października 2017 r., Miejski Ośrodek Edukacji i Profilaktyki Uzależnień w Toruniu zmienił nazwę na Izbę Wyrzeźwień w Toruniu. Jest to jednostka budżetowa GMT, realizująca zadania publiczne z zakresu bezpieczeństwa publicznego. Dysponuje 18 łóżkami w Dziale Opieki nad Nietrzeźwymi. W 2020 r. za 3 tys. zł zakupiono dwa przenośne sterylizatory (jonizatory UV) do dezynfekcji pomieszczeń, a w maju 2023 r. nowy alkometr za ponad 18 tys. zł.

W minionych latach z usług Izby Wyrzeźwień w Toruniu korzystało rocznie średnio 4 560 osób. W kosztach funkcjonowania placówki partycypuje kilkadziesiąt ościennych

gmin. W związku ze zmianą statutu IW nie realizuje obecnie programów profilaktycznych. Ogranicza się do zadań wynikających z ustawy o wychowaniu w trzeźwości, tj. informowania osób osadzonych o szkodliwości spożycia alkoholu oraz motywowania ich do podjęcia leczenia odwykowego.

W 2019 r. Izba Wyrzeźwień w Toruniu obchodziła 60-lecie działalności. Z tej okazji 10 października odbyło się seminarium pod nazwą „Działania profilaktyczne i edukacyjne w obszarze uzależnień. Kierunki pożądaných zmian” z udziałem 150 osób.

Motoambulans na ulicach Torunia

W 2020 r., w ramach zadania z Budżetu Obywatelskiego, za 229,9 tys. zł ze środków miasta zakupiony został motoambulans oraz sprzęt i wyposażenie medyczne niezbędne do jego użytkowania (tj. motocykl oklejony, wyposażony w oznakowanie świetlno-dźwiękowe, lokalizator, radiotelefon, kamerę rejestrującą jazdę i kufry z respiratorem, defibrylatorem i butlą do tlenu z reduktorem). Zakupiono też 8 kompletów odzieży motocyklowej dla ratowników, którzy przeszli instruktaż obsługi i kurs doskonalenia jazdy motoambulanssem.

Pojazd został użyty Wojewódzkiemu Szpitalowi Zespolonemu im. L. Rydygiera w Toruniu. W latach 2021-2023 ratownicy przeprowadzili z jego użyciem 567 interwencji, pokonując 15 172 km.

Polityka zdrowotna miasta

Co roku GMT finansuje liczne przedsięwzięcia z zakresu promocji zdrowego stylu życia, profilaktyki, wczesnego wykrywania groźnych chorób oraz zapobiegania niepełnosprawności. Do 2019 r. jednym z głównych dokumentów wyznaczających kierunki tych działań był przyjęty w 2015 r. „Program Profilaktyki i Promocji Zdrowia dla Miasta Torunia na lata 2015-2020”, w którym za cel postawiono m.in.: zwiększenie świadomości prozdrowotnej, edukację zdrowotną mieszkańców oraz poprawę dostępności do badań profilaktycznych wśród dzieci i młodzieży. 25 lipca 2019 r. Rada Miasta Torunia przyjęła uchwałę nr 177/19 dokument „Polityka zdrowotna dla miasta Torunia na lata 2019-2025”, który określa ogólne zasady, kryteria i granice podejmowania decyzji w różnych obszarach ochrony zdrowia w Toruniu na najbliższe lata, w tym inicjowania, koordynowania i wspierania przez miasto działań wszystkich podmiotów ochrony zdrowia.

Profilaktyka i promocja zdrowia

Profilaktyka zdrowotna jest od lat jednym z priorytetów toruńskiego samorządu. Tak było również w latach 2019-2023.

W ramach działań na rzecz promocji zdrowia, propagowania właściwych postaw i zachowań oraz profilaktyki i wczesnego wykrywania chorób cywilizacyjnych, zrealizowano m.in. następujące projekty:

- „Dostawa i montaż w toruńskich jednostkach oświatowych 29 szt. defibrylatorów AED i przeprowadzenie szkolenia dla kadry dydaktycznej i administracyjnej oraz uczniów w zakresie jego zastosowania” – zadanie z Budżetu Obywatelskiego. Szafki z defibrylatorami zamontowano na ścianach zewnętrznych 29 szkół podstawowych i przeszkolono 1695 osób ze sposobu ich użycia. Koszt 228 900 zł.
- Szkolenia z udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej dla rodziców i opiekunów dzieci uczęszczających do żłobków i przedszkoli. Koszt 1999 zł.
- „Nie bój się ratować” - szkolenia dla uczniów klas trzecich szkół ponadpodstawowych w Toruniu. Udział wzięło 2100 uczniów, koszt 19 200 zł.
- „Opieka nad dzieckiem z cukrzycą” – szkolenie dla pracowników Centrów Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych „Młody Las” oraz opiekunów z domów dziecka (łącznie 20 osób). Koszt 800 zł.
- Programy profilaktyczne, realizowane przez publiczne i niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej, dotyczące wczesnego wykrywania groźnych chorób (m.in. wczesnego wykrywania raka piersi, raka szyjki macicy oraz zapobiegania zapaleniu opon mózgowo-rdzeniowych, zapaleniu płuc szczepiąc mieszkańców Torunia przeciwko pneumokokom), promujące zdrowy styl życia i znaczenie aktywności fizycznej w leczeniu chorób cywilizacyjnych. Programy te w istotny sposób uzupełniły świadczenia profilaktyczne ze środków NFZ.

Dla zdrowia psychicznego

- W trybie konkursów ofert na wykonanie zadań publicznych Gminy Miasta Toruń w zakresie promocji zdrowia psychicznego w latach 2019-2023 dofinansowano realizację 18 projektów na łączną kwotę 156 400 zł.
- Prowadzono mieszkanie wspomagane dla 7 osób z zaburzeniami psychicznymi.
- W latach 2019-2023 wkład GMT w ten projekt wyniósł 819 656 zł.
- Wsparcie środowiskowych domów samopomocy - usługi opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ośrodkach wsparcia (prowadzonych w 2019 r. przez 4, a w latach 2020-2023 przez 6 organizacji). Opieką objęto 188 osób. Łączny koszt w latach 2019-2023 wyniósł 20 661 647 zł.
- Pomoc w ramach projektu pn. „Rodzina w Centrum 3” - w latach 2021-2023 z pomocy specjalistów w ramach form wsparcia, które wzmacniają zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży, skorzystało:

- poradnictwo psychologiczne: 630 osób;
- poradnictwo pedagogiczne: 315 osób;
- terapia rodzinna: 471 osób;
- warsztaty dla dzieci i młodzieży, w tym socjoterapeutyczne: 181 osób;
- warsztaty „Moje Emocje”: 166 osób;
- warsztaty dla osób przebywających i opuszczających pieczę zastępczą: 107 osób;
- grupa wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej: 12 osób;
- zajęcia profilaktyczno-wychowawcze: 300 osób;
- poradnictwo psychiatryczne: 155 osób.
- W listopadzie 2023 r. nastąpiło otwarcie Centrum Rozwoju i Terapii przy ul. Klonowica 19 oferujące mieszkańcom Torunia następujące formy wsparcia:
  - psychoterapia indywidualna osób dorosłych w podejściu systemowym,
  - psychoterapia młodzieży (od 12 roku życia) w podejściu systemowym,
  - psychoterapia par i małżeństw w podejściu systemowym,
  - psychoterapia rodzinna w podejściu systemowym,
  - konsultacje i poradnictwo psychologiczne.
 Wachlarz dostępnych form pomocy Centrum sukcesywnie będzie poszerzany.

Toruńskie programy polityki zdrowotnej

W latach 2019-2023 z budżetu miasta finansowane były liczne programy, których celem była poprawa zdrowia mieszkańców Torunia.

Program promocji zdrowia wśród dzieci i młodzieży toruńskich szkół

Program realizowany w Toruniu w latach 2013-2020 jako rozszerzenie oferty edukacyjnej szkół i uzupełnienie ich działań profilaktycznych. Głównym celem przedsięwzięcia było propagowanie wśród dzieci i młodzieży zdrowego stylu życia, wolności od uzależnień oraz odpowiedzialności za własne zdrowie. W raportowanym okresie, tj. latach 2019-2020 program objął 45 szkół, w których zrealizowano 1661 godzin zajęć przez dodatkowo zatrudnioną kadrę medyczną. Koszt wyniósł 692 986 zł.

„Toruń ołśniewa uśmiechem”

Jest to program profilaktyki próchnicy i urazów zębów mlecznych i stałych, skierowany do dzieci i młodzieży, ich rodziców i opiekunów oraz pracowników oświaty pn. „Toruń ołśniewa uśmiechem” na lata 2015-2020 oraz 2021-2025. Jego głównym celem jest poprawa stanu zdrowia jamy ustnej, zwiększenie świadomości prozdrowotnej dotyczącej nawy-

ków higienicznych i żywieniowych dzieci i młodzieży szkół podstawowych i liceów na terenie Gminy Miasta Toruń, a także przeszkolenie dzieci, rodziców, opiekunów, nauczycieli i pielęgniarek szkolnych w zakresie udzielania pierwszej pomocy w przypadku urazów zębów mlecznych i stałych. W latach 2019-2023 z programu skorzystało 5500 uczniów, na rzecz których udzielono 22 336 świadczeń. Ponadto ponad 1100 osób uczestniczyło w 50 warsztatach i wykładach z zakresu udzielania pierwszej pomocy w przypadku urazów jamy ustnej. Koszt zadania wyniósł 720 770 zł, z czego 498 226 zł stanowiły środki GMT, a 222 544 zł środki pozyskane z NFZ.

„Postawa to podstawa”

Program profilaktyki i leczenia wad postawy mieszkańców Torunia pn. „Postawa to podstawa” na lata 2016-2020 oraz 2021-2025 jest skierowany do dzieci klas I-III z wadami postawy, ich rodziców, opiekunów i pracowników oświaty (moduł I), a także osób dorosłych, aktywnych zawodowo, cierpiących na schorzenia kręgosłupa (moduł II).

U dzieci celem programu jest kształtowanie prawidłowej postawy ciała oraz wczesne wykrywanie, diagnozowanie i korygowanie wad postawy poprzez wyrobienie prawidłowych nawyków. U osób dorosłych ze stwierdzonymi przez lekarza POZ schorzeniami kręgosłupa – zmniejszenie dolegliwości bólowych i poprawa samopoczucia. W latach 2019-2023 z programu skorzystało 3554 uczniów oraz 578 osób dorosłych, którym udzielono łącznie ponad 22 500 świadczeń. W łącznych kosztach zadania w wysokości 874 523 zł, kwota 646 163 zł pochodziła ze środków GMT, a 228 360 zł ze środków pozyskanych z NFZ.

Profilaktyka raka szyjki macicy

Toruń jako jedno z pierwszych miast w Polsce podjął przed laty i realizował przez wiele lat program profilaktyki raka szyjki macicy, którego celem było zwiększenie odporności osobniczej na zakażenia wirusem HPV, a w dłuższej perspektywie czasowej – zmniejszenie umieralności z powodu raka szyjki macicy. W latach 2008-2022 szczepieniami przeciw HPV objęto 10332 osób, a Gmina Miasta Toruń przeznaczyła na ten cel ponad 1,6 mln zł. Ostatnim etapem miejskiego programu był uchwalony 18 czerwca 2020 r. przez RMT program szczepień profilaktycznych pn. „HPV – odporni w Toruniu” na lata 2020-2025, którego adresatami były już zarówno dziewczynki, jak i chłopcy w wieku 13 lat.

Od czerwca 2023 r. obowiązuje „Powszechny program szczepień przeciw HPV”, który realizuje założenia i cele Narodowej Strategii Onkologicznej na lata 2020-2030. Uzupełnia on bezpłatny katalog szczepień ochronnych dla dzieci i młodzieży o szczepienie, które chroni przed chorobami wywołanymi przez HPV. W ramach refundacji dostępne są szczepionki 2 i 9-walentna.

„Toruń ma oko na dzieciaki”

Celem głównym „Programu polityki zdrowotnej wczesnego wykrywania wad wzroku u dzieci w wieku 5 lat, zamieszkałych na terenie Miasta Torunia pn. „Toruń ma oko na dzieciaki” na lata 2020-2025” jest zwiększenie dostępu do porad lekarskich i badań specjalistycznych wśród dzieci 5-letnich przed rozpoczęciem przez nie nauki w szkole. Do celów szczegółowych zalicza się wczesne wykrycie i zdiagnozowanie zaburzeń refrakcji, akomodacji, zezów oraz niedowidzenia, a także wzrost wskaźnika wykrywalności wad wzroku u dzieci 5-letnich w Toruniu oraz wiedzy rodziców na ten temat. Program realizowany jest od 2022 r. W latach 2022-2023 z badań skorzystało 1722 dzieci, a edukacją objęto 3616 rodziców i opiekunów prawnych. Na ten cel przeznaczono kwotę 224 734 zł, w tym 148 234 zł ze środków GMT i 76 500 zł środków pozyskanych z NFZ.

„Qźnia zdrowia”

W 2019 r. GMT realizowała pilotażowo program polityki zdrowotnej pn. „Qźnia zdrowia - program wczesnego wykrywania nadwagi i otyłości wśród osób w wieku produkcyjnym po 40 r.ż. w Toruniu” na lata 2018-2022. Miał on na celu zmniejszenie częstotliwości występowania nadwagi i otyłości wśród dorosłych torunian po 40 r.ż. poprzez zmianę nawyków żywieniowych oraz poszerzenie świadomości i wiedzy uczestników z zakresu profilaktyki nadwagi, otyłości i cukrzycy typu 2. Z programu skorzystało 260 osób, a GMT przeznaczyła na ten cel 192 720 zł.

„Tworzenie grup wsparcia dla osób z otyłością”

W 2020 r. Toruń otrzymał z Ministerstwa Zdrowia dotację dla na realizację zadania z zakresu zdrowia publicznego polegającego na tworzeniu grup wsparcia dla osób z otyłością. Celem głównym zadania była redukcja masy ciała u osób z otyłością, promowanie wśród nich aktywności fizycznej i racjonalnego sposobu odżywiania. W ramach zadania interdyscyplinarny zespół fachowców (tj. dietetyk, psycholog, trener, lekarz i fizjoterapeuta) przeprowadził dla uczestników cykl spotkań o charakterze edukacyjnym, konsultingowym i praktycznym. Program był realizowany w latach 2020-2021 z udziałem 80 osób dorosłych i 40 dzieci. Koszt wyniósł 187 809 zł, z czego 101 337 zł stanowiła dotacja ministerialna.

Szczepienia przeciw grypie dla seniorów 65+

Cieszący się popularnością program szczepień ochronnych seniorów przeciw grypie jest realizowany w Toruniu od 2015 r. Jego adresatami są mieszkańcy Torunia w wieku 65+, pacjenci zakładu opieki długoterminowej oraz pensjonariusze DPS i pracownicy tych placówek. W latach 2019-2023 zaszczepiono łącznie 12143 osoby, a koszt poniesiony przez GMT z tego tytułu wyniósł 842 735 zł.

W związku z finansowaniem szczepień od 2023 roku przez

Narodowy Fundusz Zdrowia realizowane są w ramach programu szczepienia ochronne przeciwko grypie dla osób przebywających lub zatrudnionych w zakładach opieki długoterminowej działających na terenie Torunia i w Domu Pomocy Społecznej im. L. Szumana w Toruniu.

Mocne kości do starości

W 2023 r., w ramach konkursu Ministerstwa Zdrowia, miasto pozyskało dofinansowanie w wysokości 400 tys. zł na realizację w latach 2024-2025 „Programu polityki zdrowotnej w zakresie profilaktyki i wczesnego wykrywania osteoporozy na terenie Gminy Miasta Toruń na lata 2023-2025 pn. „Mocne Kości Do Starości”. Celem programu jest edukacja seniorów na temat przyczyn, następstw i zapobiegania osteoporozie - układowej chorobie szkieletu, charakteryzującej się zwiększonym ryzykiem złamań kości w następstwie zmniejszenia ich odporności mechanicznej. Program zakłada objęcie 11500 osób powyżej 50 r.ż. działaniami informacyjnymi i badaniami z użyciem narzędzi FRAX oraz densytometru. Całkowity koszt zadania to 500 tys. zł.

Wsparcie leczenia niepłodności mieszkańców Torunia

Uchwała nr 1237/23 w sprawie budżetu miasta Torunia na rok 2024, przyjęta przez Radę Miasta Torunia 14 grudnia 2023 r., zakłada realizację „Programu kompleksowego wsparcia leczenia niepłodności mieszkańców Torunia”. W związku z tym Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej Urzędu Miasta Torunia zlecił opracowanie i przekazał do Agencji Technologii Medycznych Taryfikacji w Warszawie program polityki zdrowotnej w zakresie wsparcia leczenia niepłodności mieszkańców Torunia celem uzyskania pozytywnej opinii, która jest warunkiem wdrożenia programu.

W partnerstwie z samorządem województwa

W latach 2019-2023 GMT realizowała również programy polityki zdrowotnej w partnerstwie z samorządem województwa kujawsko-pomorskiego:

- „Program profilaktyki zakażeń pneumokokowych wśród dorosłych w oparciu o szczepienia przeciwko pneumokokom w województwie kujawsko-pomorskim” - zaszczepiono 325 mieszkańców Torunia po 65. roku życia. Koszt wyniósł 57 330 zł.
- Program zapobiegania upadkom dla seniorów w województwie kujawsko-pomorskim - przeprowadzono badania kwalifikacyjne oraz 40 godzin zajęć aktywizujących dla 71 seniorów. Koszt wyniósł 28 014 zł.
- „Program Wykrywania Zakażeń WZW B i C w Województwie Kujawsko-Pomorskim” - wykonano badania laboratoryjne u 166 mieszkańców Torunia (ag HBs i anty HCV) oraz zorganizowano szkolenie dla mieszkańców. Koszt realizacji programu w latach 2019-2020 wyniósł 3743 zł. Z badań skorzystały łącznie 332 osoby.

Projekt „Kujawsko-Pomorska Teleopieka”

Celem projektu, realizowanego od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2023 r., było zwiększenie dostępu mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego do usług społecznych (usług opiekuńczych i wolontariatu opiekuńczego) świadczonych w środowisku lokalnym przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii – tzw. teleopieki. Projekt miał charakter partnerski. Jego liderem był Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w partnerstwie z Kujawsko-Pomorskim Centrum Kompetencji Cyfrowych Sp. z o.o. - Conectio oraz gminami województwa kujawsko-pomorskiego. Ze strony GMT projekt koordynowały Toruńskie Centrum Usług Społecznych i Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

W ramach projektu realizowane były dwa zadania:

- Usługa teleopieki – tzw. „bransoletka życia” czyli opaska, która jest urządzeniem alarmowo - monitorującym, służącym do wezwania pomocy w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia; Gmina Miasta Toruń rozdysonowała 450 urządzeń dla osób starszych i niepełnosprawnych.
- Pomoc sąsiedzka i wolontariat opiekuńczy – dla osób, które ze względu na stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają opieki lub wsparcia w czynnościach dnia codziennego. Zadanie to realizował Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu.

Z myślą o niepełnosprawnych

Miasto realizowało w minionym okresie szereg zadań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, poczynając od wydawania orzeczeń o stopniu niepełnosprawności i innych dokumentów niezbędnych do ubiegania się o pracę i świadczenia finansowe po karty parkingowe i rabatowe. Kontynuowane były też inwestycje mające na celu wsparcie leczenia i rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz usuwanie barier architektonicznych w przestrzeni miejskiej.

Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Toruniu

Realizując zadania ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Toruniu (MZOoN) wydał w latach 2019-2023:

- 2 636 orzeczeń o niepełnosprawności dla osób poniżej 16. roku życia, w tym 73 dla małoletnich obywateli Ukrainy w okresie od 24.02.2022 r. do 31.12.2023 r.;
- 16 844 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności oraz orzeczeń o wskazaniach do ulg i uprawnień dla osób powyżej 16. roku życia, w tym 143 dla obywateli Ukrainy. W załączeniu osoby te otrzymały przygotowany przez MZOoN informator o ulgach i uprawnieniach;
- 8 008 legitymacji dokumentujących niepełnosprawność i stopień niepełnosprawności na podstawie wydanego prawomocnego orzeczenia;
- 5 469 kart parkingowych osobom niepełnosprawnym mającym znacznie ograniczone możliwości samodzielnego poruszania się oraz placówkom zajmującym się opieką, rehabilitacją lub edukacją takich osób, zgodnie z obowiązującymi zasadami i trybem ich wydawania.

Z danych MZOoN wynika, iż liczba osób z niepełnosprawnościami w okresie 2019-2023 w podziale na płeć kształtowała się na podobnym poziomie. Nie zauważa się też większych dysproporcji w występowaniu niepełnosprawności u kobiet i mężczyzn. Wśród osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i powyżej orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności uzyskało 29,7 proc. osób, w stopniu umiarkowanym 48,5

proc., zaś lekkim 21,8 proc. Spośród nich aktywnych zawodowo było 27,7 proc., zaś niepracujących 72,3 proc. Największą grupę niepełnosprawnych w tym okresie stanowiły osoby w przedziale wiekowym 60 lat i więcej – 48,8 proc. oraz w przedziale 41-59 lat – 31,2 proc. Najmniej liczna grupa to dzieci do lat 3 – 15,3 proc. Dominującym powodem uzyskania orzeczenia o stopniu niepełnosprawności u dorosłych były choroby narządu ruchu oraz układu oddechowego i krążenia (63,6 proc.), zaś u dzieci – choroby psychiczne i całościowe zaburzenia rozwojowe (45,8 proc.).

Poprawa infrastruktury rehabilitacyjnej

Z myślą o osobach niepełnosprawnych GMT zrealizowała szereg inwestycji, związanych przede wszystkim z usuwaniem barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej.

Usuwanie barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej w Toruniu ze środków GMT w latach 2019-2023

Rok	Zadanie inwestycyjne	Koszt (w zł)
2019	Szkoła Podstawowa Nr 26 – basen	10 550 500
	Szkoła Podstawowa Nr 10 – winda	494 000
2020	Centrum Kształcenia Ustawicznego – winda	311 000
	Zespół Szkół Spożywczych – winda	348 000
2021	Dom Muz., ul. Poznańska 52 – winda	436 000
2022	Młodzieżowy Dom Kultury – winda	687 000
	Zespół Szkół Technicznych – winda	720 000
2023	Zakład Opiekuńczo Lecznicy Serafitki – winda	820 000
	Dom Muz., ul. Okólna 169 – winda	560 000
	Budynek UMT, ul. Młodzieżowa 31 – winda, pochylnia	850 000
RAZEM W LATACH 2019-2023		15 776 500

Budowa basenów rehabilitacyjnych

W 2020 r. w Zespole Szkół nr 26 przy ul. Fałata 88/90 powstał otwarty basen rehabilitacyjny dla uczęszczających do tej placówki uczniów z niepełnosprawnością. Pływalnia mieści dwa baseny rehabilitacyjne: pływakki z podnoszonym dnem ułatwiającym wejście do wody i basen rekreacyjny, a także brodzik dla dzieci. W basenie rekreacyjnym, wyposażonym w pochylnię do zjazdu dla wózków basenowych, przewidziano takie atrakcje, jak: parasol wodny, masaż wodny i masaż powietrzny stóp, ławkę z dyszami masującymi oraz dwie kaskady wodne. W obiekcie znajdują się szatnie, natryski, toalety, pokój ratownika, magazyn sprzętu i pomieszczenie socjalne. W kondygnacji podziemnej ulokowano pomieszczenia techniczne i higieniczno-sanitarne. Projektantem basenu było Biuro Inżynierskie BUDEN Paweł Gliński, a wykonawcą firma Bud Eko R.S. Szymański Spółka Jawna, która zrealizowała zadanie w latach 2018-2019. Koszt inwestycji – 10,55 mln zł w całości sfinansowała Gmina Miasta Toruń.

Bliźniaczy obiekt powstaje od 2023 r. w Szkole Podstawowej nr 19 przy ul. Dziewulskiego 41c, gdzie również uczy się młodzież i dzieci z niepełnosprawnością. Prace mają się zakończyć w październiku 2024 r., a ich koszt to 14,35 mln zł.

Inwestycje w opiece długoterminowej

Oprócz wspomnianej wcześniej nadbudowy Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego przy ul. Ligi Polskiej 8 o kolejną kondygnację, GMT wspierała też w minionym okresie inwestycje realizowane przez inne podmioty zajmujące się w Toruniu opieką długoterminową na rzecz mieszkańców Torunia.

W 2021 r. Hospicjum „Światło” im. Jana Pawła II, prowadzone przez Okręgową Izbę Pielęgniarek i Położnych w Toruniu, rozpoczęło działalność w nowym obiekcie przy ul. św. Józefa 53-59. Budowa została sfinansowana z funduszy UE, budżetu państwa oraz środków własnych partnerów projektu – łącznie ok. 12 mln zł. Dwukondygnacyjny, nowoczesny obiekt mieści klimatyzowane, w pełni wyposażone sale chorych z 24 łózkami. Placówka obejmuje także opieką domową ok. 250 osób, w tym 150 z Torunia. Wcześniej Zespół Opieki Paliatywnej Hospicjum „Światło”, założony w 1993 r. przez Okręgową Izbę Pielęgniarek i Położnych w Toruniu, mieścił się w parterowym budynku przy ul. Dekerta, a od 1999 r. przez ponad dwie dekady w użyczonym przez miasto zabytkowym budynku tzw. „Prezydentówki” przy ul. Grunwaldzkiej, co umożliwiło dalszy rozwój działalności stacjonarnej placówki.

W 2022 r. zakończyła się rozbudowa Hospicjum „Nadzieja” prowadzonego przez Fundację Społeczno-Charytatywną „Pomoc Rodzinie i Ziemi”. Placówka opiekuje się dziećmi i młodzieżą z niepełnosprawnością, nieuleczalnie chorymi, z mózgowym porażeniem dziecięcym, wadami genetycznymi i chorobami onkologicznymi. Obok dotychczasowej siedziby placówki przy ul. Włocławskiej 169b powstał zupełnie nowy budynek spełniający wszelkie standardy opieki paliatywnej. Dzięki niemu hospicjum poszerzyło swoją działalność o 18 miejsc w opiece stacjonarnej dla osób dorosłych. Całkowity koszt inwestycji dofinansowanej ze środków UE, PFRON i budżetu miasta Torunia (1,29 mln zł) to ok. 10 mln zł.

W 2023 r. z dofinansowaniem miasta w Zakładzie Opiekuńczo-Lecznym przy ul. Paderewskiego 2, prowadzonym przez Zgromadzenie Córek Matki Boskiej Bolesnej „Serafitki”, przeprowadzone zostały prace modernizacyjne związane z likwidacją barier architektonicznych, w tym m.in. montaż windy szpitalnej i budowa ciągu komunikacyjnego z wyjściem do ogrodu. Łączna wartość zadania wyniosła 820 000 zł, z tego 410 000 zł stanowiły środki budżetu miasta Torunia (nieruchomość należy do GMT), a 410 000 zł środki pozyskane z PFRON. Zakład niepubliczny, prowadzony przez Siostry Serafitki od 1947 r., przeznaczony jest dla 82 kobiet przewlekle chorych, które ze względu na stan zdrowia i wiek potrzebują całodobowej opieki i pielęgnacji oraz innych świadczeń zdrowotnych i rehabilitacyjnych.

Przeciw wykluczeniu społecznemu

W roku 2010, w związku ze zmianą przepisów ustawy o finansach publicznych, zakończyła działalność gospodarstwo pomocnicze GMT – Centrum Integracji Społecznej. Jego zadania, wraz z przejęciem pracowników, składników majątku oraz wszystkich

realizowanych projektów, kontynuuje (w drodze otwartych konkursów ofert) organizacja pozarządowa - CISTOR Stowarzyszenie Partnerstwo Społeczne. Zadaniem jednostki jest zapewnienie różnorodnych form pomocy osobom potrzebującym, w tym wspieranie ich aktywizacji i rozwoju w zakresie socjalnym, społecznym, kulturalnym, edukacyjnym i zawodowym.

W latach 2019-2023 gmina wspierała działalność CISTOR, współfinansując zadania:

- „Prowadzenie Centrum Integracji Społecznej CISTOR”, realizacja 1.01.2019 r. – 31.12.2021 r., kwota dofinansowania: 990 000 zł;
- „Pomoc i wsparcie osób z problemem alkoholowym i ich rodzin”, realizacja 1.02.2020 r. – 31.12.2020 r., kwota dofinansowania: 12 000 zł;
- „Pomoc i wsparcie osób z problemem alkoholowym i ich rodzin”, realizacja 1.07.2021 r. – 31.12.2021 r., kwota dofinansowania: 12 000 zł;
- „Prowadzenie Centrum Integracji Społecznej CISTOR”, realizacja 1.01.2022 r. – 31.12.2024 r., kwota dofinansowania: 1 139 998 zł.

Ponadto CISTOR Stowarzyszenie Partnerstwo Społeczne zrealizowało m.in. na rzecz mieszkańców Torunia projekty współfinansowane ze środków unijnych EFS:

- „Stokrotka Przyszłość - program reintegracji w ramach centrum integracji społecznej”, realizowany w terminie od 1.03.2019 r. do 01.04.2021 r., dofinansowanie: 1 268 049 zł. Projekt objął wsparciem osoby nieaktywne zawodowo lub bezrobotne, zagrożone lub dotknięte wykluczeniem społecznym;
- „Aktywna Stokrotka” – edycje III, IV i V programu realizowane w latach 2019-2022. Dofinansowanie GMT wyniosło łącznie ponad 1 mln zł. Celem projektu było podniesienie aktywności społecznej i zawodowej 10 uczestników zagrożonych lub dotkniętych wykluczeniem społecznym;
- „Profilaktyka zdrowotna w ramach CIS”, realizacja w terminie od 1.07.2022 r. do 31.08.2022 r., dofinansowanie: 47.200 zł. Projekt był odpowiedzią na sytuację osób znajdujących się w stanie zagrożenia zdrowia i życia w warunkach pandemii COVID-19. Obejmował takie formy wsparcia, jak: edukacja i profilaktyka zdrowotna dla wszystkich uczestników, indywidualne poradnictwo specjalistyczne, wyjazd aktywizujący, wyjścia do kina.

Przeciw uzależnieniom

W myśl ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, do zadań własnych gminy należy prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, integracją społeczną osób uzależnionych od alkoholu oraz przeciwdziałanie narkomanii.

Środki na realizację gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii w latach 2019-2023 (w zł)

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Kwota	4 595 517	5 238 105	3 270 849	6 339 293	10 800 000

Działania te opierają się na uchwalanym przez Radę Miasta Torunia „Gminnym programie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii”. Ostatni taki dokument został przyjęty na lata 2024-2027 i uwzględnia m.in. cele operacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii określone w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2021-2025, a także działania w zakresie zapobiegania uzależnieniom behawioralnym.

W ramach programu GMT finansowała w latach 2019-2023 takie działania, jak:

- realizowanie programów profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy oraz promocji zdrowia wśród dzieci i młodzieży, w tym zdrowia psychicznego;
- finansowanie i dofinansowanie wydarzeń i kampanii profilaktycznych, kulturalnych, sportowych w formie profilaktyki uniwersalnej;
- edukacja kadr;
- prowadzenie Punktów Informacyjno-Konsultacyjnych dla osób uzależnionych lub zagrożonych uzależnieniem oraz ich bliskich;
- wzmacnianie kompetencji wychowawczych rodziców i opiekunów;
- prowadzenie kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych;
- zapewnienie działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Toruniu i jej zespołów merytorycznych;

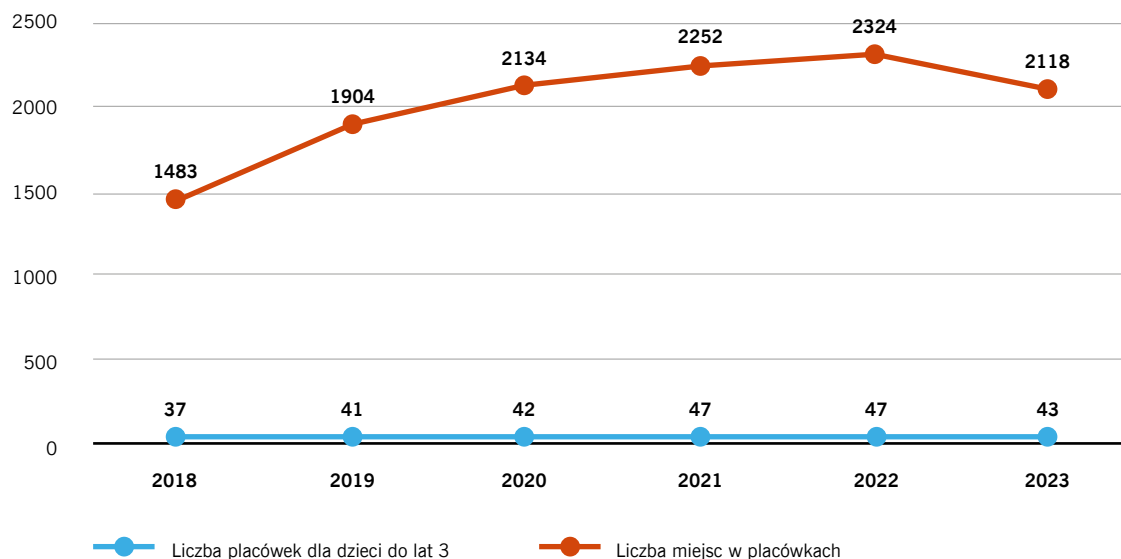
- wspieranie reintegracji społecznej i zawodowej osób uzależnionych, zagrożonych uzależnieniem;
- zapewnienie specjalistycznej pomocy dzieciom z FAS/FASD oraz ich rodzinom;
- działania mające na celu realizację lokalnej międzysektorowej polityki przeciwdziałania negatywnym skutkom spożycia alkoholu.

Z badań społecznych przeprowadzonych w 2023 r. na terenie Torunia w zakresie stosowania substancji psychoaktywnych oraz uzależnień, w tym od alkoholu, narkotyków, dopalaczy i uzależnień behawioralnych, wynika, że aż 45 proc. uczniów miało w okresie szkolnym kontakt z alkoholem, w tym ponad 17 proc. za przyzwoleniem rodziców, a 9 proc. sięgnęło po inne substancje psychoaktywne. Ponad 93 proc. toruńskiej dzieci i młodzieży korzysta codziennie z urządzeń elektronicznych, w tym około 33 proc. poświęca na to ponad 5 godzin dziennie.

Program UNICEF Polska „Miasto Przyjazne Dzieciom”

9 maja 2023 r. prezydent Michał Zaleski podpisał z przedstawicielami UNICEF Polska porozumienie o przystąpieniu Torunia do programu „Miasto Przyjazne Dzieciom”. Jako miasto kandydujące do tego prestiżowego tytułu Toruń musi potwierdzić spełnienie określonych przez UNICEF standardów w zakresie sytuacji najmłodszego pokolenia w mieście. W tym celu opracowany został dokument pn. „Działania miasta Torunia na rzecz dzieci i młodzieży realizowane w 2022 r. oraz plan działań na 2023 r.”. Zgodnie z wytycznymi UNICEF

Ilość placówek oraz miejsc dla dzieci do lat 3 w latach 2018-2023

opracowanie powstało w oparciu o diagnozę sytuacji dzieci w mieście. Składała się ona z dwóch części:

- Zebranie i analiza danych statystycznych, w tym wskaźników wyznaczonych przez UNICEF Polska, oraz określenie słabych i mocnych stron samorządu w kluczowych obszarach;
- Analiza opinii dzieci i młodzieży dotyczącej oceny warunków i jakości ich życia w mieście, przeprowadzona we wszystkich toruńskich szkołach podstawowych i ponadpodstawowych wśród dzieci w wieku 10-18 lat.

Obecnie Toruń jest w trakcie implementacji założeń programu, co potrwa rok i zakończy się szczegółową oceną stanu realizacji zadań opisanych w dokumencie „Działania miasta Torunia na rzecz dzieci i młodzieży realizowane w 2022 r. oraz Plan działań na 2023 r.”. Po pozytywnej ocenie tego etapu Kapituła Programu podejmie decyzję o nadaniu tytułu „Miasto Przyjazne Dzieciom”. Jeśli zostanie on Toruniowi przyznany, miasto będzie mogło się nim posługiwać do momentu ponownej oceny tj. przez 2 lata.

Tworzenie miasta przyjaznego dzieciom stanowi proces o charakterze ciągłym i długookresowym. Program „Miasto Przyjazne Dzieciom” ma na celu wzmocnienie społeczności lokalnej, w której samorząd oraz inni uczestnicy życia społecznego stale podnoszą jakość i warunki życia dzieci przy jednoczesnym pełnym poszanowaniu ich praw. Do największych korzyści z przystąpienia do programu można zaliczyć przeciwdziałanie starzeniu się miasta, wzmocnianie społeczeństwa obywatelskiego, poprawę warunków życia oraz przynależność do międzynarodowej sieci miast i korzystanie z ich doświadczeń. Program działa w ponad 45 państwach i uczestniczy w nim prawie 4 000 miast.

Opieka nad dziećmi do lat 3

Na terenie Torunia funkcjonuje łącznie 45 placówek opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, zapewniających łącznie 2118 miejsc:

- 4 żłobki miejskie – 502 miejsca;
- 37 żłobków niepublicznych – 1598 miejsc;
- 1 klub dziecięcy – 10 miejsc;
- 1 dzienny opiekun – 8 miejsc.

Żłobki miejskie

W Toruniu działają 4 żłobki miejskie, dysponujące 502 miejscami dla dzieci do lat 3. Dzięki wykwalifikowanemu personelowi oraz bazie spełniającej obowiązujące standardy jakość świadczeń opiekuńczych udzielanych w placówkach jest bardzo wysoka.

Poziom wykorzystania miejsc w żłobkach miejskich wynosi 100 proc., dlatego w minionym okresie miasto podejmowało liczne inwestycje mające na celu powiększenie bazy żłobkowej. Dzięki temu od 2019 r. możliwości GMT w zakresie za-

pewnienia opieki dla dzieci do lat 3 znacząco wzrosły – z 282 do 502 miejsc w żłobkach miejskich (wzrost o 220).

Rozbudowa żłobków miejskich

W latach 2018-2020 przeprowadzona została rozbudowa i przebudowa trzech Żłobków Miejskich – nr 1 przy ul. Bażyńskich 24-26, nr 2 przy ul. Piskorskiej 9 i nr 3 przy ul. Konstytucji 3 maja 16. We wszystkich placówkach przybyło dzięki temu od 220 do 278 m² nowej powierzchni użytkowej, co pozwoliło w każdej z nich utworzyć nowy oddział żłobkowy dla 25 dzieci (łącznie 75 miejsc). Rozbudowano też istniejącą infrastrukturę o sale zabaw, sale sypialniane, łazienki dla dzieci, szatnie z wózkownią, pokoje socjalne, zaplecze sanitarne pracowników i interesantów oraz pomieszczenia gospodarcze. Powstały windy osobowe, rozbudowana została instalacja alarmowa, przebudowano zewnętrzne drogi ewakuacyjne. Koszt całkowity zadania wyniósł ponad 4 mln zł, z czego 2 mln zł stanowiło dofinansowanie z RPO WK-P na lata 2014-2020.

Dodatkowo w latach 2019-2023 w rozbudowanych żłobkach wykonano kosztem 300 tys. zł remonty dachów, chodników, parkietów oraz malowanie pomieszczeń, a za 200 tys. zł zakupiono wyposażenie – system monitoringu wizyjnego, termostaty, zmywarko-wyparzararkę, sprzęt chłodniczy itp.

Po rozbudowie żłobków miasto pozyskało fundusze unijne na realizację w nich programu pn. „Opieka dzienna i wczesna edukacja małego dziecka „Liczy się czas”, którego celem było zwiększenie dostępności miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 na terenie miasta Torunia oraz umożliwienie rodzicom powrotu na rynek pracy. W ramach projektu zakupiono m.in. wyposażenie oraz pomoce dydaktyczne do prowadzenia zajęć opiekuńczo-wychowawczych i programów edukacyjnych, w tym specjalistyczny sprzęt do wspomagania rozwoju i terapii dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Sfinansowano też wyżywienie dzieci oraz wynagrodzenia zatrudnionego personelu. Koszt całkowity projektu wyniósł ponad 1,5 mln zł, z czego ponad 1,3 mln stanowiło dofinansowanie z RPO WK-P na lata 2014-2020.

Nowy żłobek na lewobrzeżu

Pod koniec 2018 r. GMT rozpoczęła realizację projektu pn. „Budowa Żłobka Miejskiego przy ul. Andersa 21 w Toruniu”. Placówka została oficjalnie otwarta 1 września 2020 r. W dwukondygnacyjnym budynku powstało 7 oddziałów żłobkowych dla 145 dzieci łącznie. Obiekt posiada: sale zabaw, sypialnie, łazienki, świetlicę, kuchnię, pralnię, wózkownię, pokój rodzica, pokoje dla logopedy, pracowników administracji i księgowości z magazynem akt, a także strefę socjalną pracowników. Został wyposażony w kotłownię, warsztat, pralnię, magazyn techniczny oraz 3 windy – 2 dla potrzeb kuchni i 1 dla użytkowników budynku. Budynek zaprojektowano jako przyjazny środowisku – zastosowano w nim m.in. energooszczędne oprawy oświetleniowe typu LED oraz instalację fotowoltaiczną złożoną z 44 paneli o mocy 11 kWp.

Budowa Żłobka Miejskiego nr 4 była współfinansowana z funduszy unijnych EFRR i EFS w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020. Połączono tu inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną z projektem mającym na celu godzenie życia zawodowego i rodzinnego poprzez wspieranie zatrudnienia osób pełniących funkcje opiekuńcze. Wartość projektu inwestycyjnego to ponad 8,1 mln zł, w tym blisko 6,9 mln zł dofinansowania z UE. Z kolei w projekcie EFS o wartości ponad 3,9 mln zł, dofinansowanie to prawie 3,4 mln zł.

W roku 2023, w ramach konkursu Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej z programu „Maluch+” 2022-2029, GMT pozyskała dodatkowo środki na zadanie pn. „Utworzenie dodatkowych 16 miejsc w Żłobku Miejskim nr 4 w Toruniu”: 573 792 zł na dofinansowanie utworzenia nowych miejsc oraz ok. 482 112 zł na ich utrzymanie przez 36 miesięcy. Dzięki temu od 1 września 2024 r. liczba miejsc w Żłobku Miejskim nr 4 wzrosła ze 145 do 161.

Wsparcie placówek niepublicznych

Od 2011 r. GMT wspiera finansowo rodziny wychowujące dzieci do lat 3, uczęszczające do placówek niepublicznych. Jest to 37 żłobków, 1 klub dziecięcy i 1 dzienny opiekun – łącznie 1616 miejsc opieki. Do 2022 r., w ramach tzw. dotacji celowej, miasto przekazywało tym podmiotom 400 zł miesięcznie na każde dziecko i 500 zł na dziecko z orzeczoną niepełnosprawnością objęte opieką placówki. Pomoc samorządu pozwalała znacząco obniżyć koszty odpłatności za pobyt w żłobkach niepublicznych, a także stwarzała sprzyjające warunki dla podmiotów prywatnych do utrzymania i rozwoju bazy żłobkowej. Łączna wysokość dotacji przekazywanej placówkom niepublicznym wynosiła w latach 2019-2021 średnio 5 mln zł rocznie.

W roku 2022, w związku z przejściem części finansowania opieki żłobkowej przez Budżet Państwa na mocy ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o rodzinnym kapitale opiekuńczym, a także mając na uwadze nadpodaż miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w placówkach niepublicznych, miasto rozpoczęło realizację programu pn.: „POMAGAMY 2 - Toruński program wsparcia rodzin zamieszkujących na terenie Gminy Miasta Toruń i wychowujących dzieci, które uczęszczają do niepublicznych: żłobków albo klubów dziecięcych albo są pod opieką dziennego opiekuna”. Niezależnie od wprowadzonej pomocy państwowej, miasto ze swoich środków nadal dopłacało 150 zł miesięcznie na każde dziecko w placówce niepublicznej na pokrycie części kosztów opieki. W 2022 r. do Toruńskiego Centrum Świadczeń Rodzinie – realizatora zadania, wpłynęły 722 wnioski o wypłatę świadczenia, na łączną kwotę 380 250 zł. W 2023 r. program ten był kontynuowany i na 802 dzieci wypłacono świadczeń o łącznej wysokości 999 900 zł. Poziom wykorzystania miejsc w żłobkach niepublicznych wynosi obecnie 56 proc.

Opieka żłobkowa organizowana przez Toruń została doceniona. Miasto znalazło się na 10. miejscu (wśród miast wojewódzkich) w rankingu „Opieka instytucjonalna nad dziećmi do lat 3” samorządowego miesięcznika „Wspólnota”. Ranking przygotowano w oparciu o dane z 2021 r. Zastosowano w nim wskaźnik „użłobkowania” – zestawiono liczbę dzieci objętych instytucjonalną opieką z ogólną liczbą dzieci w wieku 1-3 lat. Pod uwagę wzięto dzieci w żłobkach, ale także klubach dziecięcych – w placówkach samorządowych i prowadzonych przez inne podmioty. Miasto Toruń, z wynikiem 59,81 proc. uplasowało się na miejscu 10 i jest to wzrost w stosunku do danych z 2016 r. (wtedy Toruń uplasował się na 15. miejscu zestawienia).

POLITYKA SPOŁECZNA

Działania w obszarze polityki społecznej w Toruniu realizują trzy współpracujące ze sobą jednostki organizacyjne Gminy Miasta Toruń: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Toruńskie Centrum Świadczeń Rodzinie oraz nowy podmiot – Toruńskie Centrum Usług Społecznych. Ich zadania wzajemnie się przenikają i uzupełniają, tworząc szeroki katalog miejskiego wsparcia odpowiadającego na dotychczas występujące problemy społeczne, jak i nowe zjawiska, jak szybkie starzenie się społeczeństwa, wzrost zachorowań w obszarze zdrowia psychicznego czy uchodźstwo wojenne.

MOPR zajmuje się pomocą społeczną – jego celem jest udzielanie wsparcia materialnego i specjalistycznego osobom i rodzinom w trudnej sytuacji bytowej, zapobieganie ich marginalizacji i wykluczeniu społecznemu oraz pomoc w usamodzielnieniu się.

TCŚR wspiera toruńskie rodziny poprzez wypłacanie różnego typu świadczeń finansowych. W ostatnich 5 latach wypłacało m.in. świadczenia rodzinne, alimentacyjne, wychowawcze, z programu „Dobry start”, świadczenia z lokalnych programów wsparcia, dodatki związane z pokryciem kosztów utrzymania mieszkań i domów, w tym dodatki mieszkaniowe oraz świadczenia dla ukraińskich rodzin zamieszkałych w Toruniu wskutek działań zbrojnych na terenie Ukrainy. Jednostka wydaje też Karty Dużej Rodziny.

TCUS działa od 1 stycznia 2022 r. i świadczy szeroko rozumiane usługi społeczne na rzecz wszystkich mieszkańców Torunia, zarówno korzystających z pomocy społecznej, jak i pozostałych rodzin, seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami. Zadaniem jednostki jest rozpoznanie potrzeb społecznych, diagnozowanie problemów i szukanie rozwiązań w celu stworzenia oferty usług społecznych odpowiadających na oczekiwania torunianek i torunian. Centrum wydaje też Toruńską Kartę Seniora i Toruńską Kartę Osoby z Niepełnosprawnością.

Liczba osób korzystających w Toruniu z pomocy społecznej w latach 2019-2023

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Liczba rodzin	4 399	4 150	3 814	3 448	3 409
Liczba osób	7 499	6 927	6 403	5 884	5 765

Wydatki MOPR na pomoc społeczną w latach 2019-2023 (w zł)

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Zasiłki stałe	4 386 862	4 499 508	4 308 514	4 629 335	4 368 102
Zasiłki okresowe	4 363 956	4 414 667	4 184 007	4 154 228	3 574 328
Zasiłki celowe i w naturze	2 098 619	2 094 520	2 096 537	1 072 826	1 676 062
Usługi opiekuńcze	4 856 368	5 891 969	5 391 383	5 224 557	5 613 140
Posiłek dla potrzebujących w ramach programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023	3 609 955	3 368 728	3 359 474	3 504 012	3 834 197
Pomoc dla cudzoziemców ze statusem uchodźcy	23 807	15 686	62 402	191 377	311 141

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

Co roku z różnych form pomocy społecznej korzysta w Toruniu około 3-4 tysięcy osób, a kwota wypłacanych zasiłków stałych, okresowych, celowych, pomocy w formie usług opiekuńczych oraz pomocy dla cudzoziemców to rocznie ponad 19 mln zł. Warunki otrzymania wsparcia są określone ustawowo. Osoby ubiegające się o pomoc finansową czy rzeczową z MOPR muszą jednocześnie spełnić dwa warunki. Pierwszy to ubóstwo (według kryterium dochodowego), drugi to tzw. czynnik sytuacyjny, m.in. sieroctwo, bezdomność, potrzeba ochrony macierzyństwa, bezrobocie, niepełnosprawność czy przemoc w rodzinie i inne.

Opieka na dziećmi

Miasto winno zapewniać opiekę dzieciom w przypadku trudności lub niemożności zapewnienia jej przez rodziców biologicznych. Przyjęty przez Radę Miasta Torunia Program Rozwoju Pieczy Zastępczej dla Miasta Torunia na lata 2022-2024, stanowiący załącznik do Uchwały nr 827/22 z dnia 17 marca 2022 r., wyznacza kierunki działań, których głównym celem jest zapewnienie miejsc w rodzinnych i instytucjonalnych formach pieczy zastępczej dla dzieci, które nie mogły pozostać pod opieką rodziców.

Obecnie na terenie Gminy Miasta Toruń funkcjonuje 13 rodzinnych domów dziecka (83 dzieci), 10 rodzin zastępczych zawodowych (35 dzieci), 75 rodzin niezawodowych (93 dzieci) oraz 196 rodzin spokrewnionych (256 dzieci).

W związku z niewystarczającą liczbą kandydatów zgłaszających się do tworzenia rodzinnych form pieczy zastępczej, za konieczne w powyższym programie uznano:

- prowadzenie kampanii społecznych oraz przekazywanie informacji poprzez media;
- zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc dla dzieci w rodzinach zastępczych/ rodzinnych domach dziecka i placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- stworzenie warunków do skutecznego rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej z ukierunkowaniem na formę zawodową;
- rozbudowywanie systemu motywacyjnego dla osób rozważających podjęcie działań na rzecz pomocy dziecku;
- upowszechnienie wiedzy wśród mieszkańców na temat rodzicielstwa zastępczego i pieczy zastępczej.

Rodziny zastępcze w Toruniu w latach 2019-2023

Rodzaj pieczy rodzinnej	Rok				
	2019	2020	2021	2022	2023
Rodziny zastępcze spokrewnione	221	219	233	238	229
Rodziny zastępcze niezawodowe	76	71	88	88	89
Rodziny zastępcze zawodowe	5	5	4	4	3
Rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne	3	3	2	2	3
Rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcje pogotowia rodzinnego	4	4	2	2	4
Rodzinne Domy Dziecka	13	13	13	14	14
Razem	322	315	342	348	342
Koszty utrzymania dzieci w rodzinach zastępczych (w zł)	9 108 755	9 107 261	9 331 416	9 314 261	9 598 692

Asystenci rodziny

W latach 2019-2023 z rodzinami, które borykały się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, pracowali asystenci rodziny. Ich praca jest wieloaspektowa i wymaga interdyscyplinarnych umiejętności, w tym organizacyjnych, psychologicznych czy pedagogicznych. Do zadań asystentów rodziny należy m.in. udzielenie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, udzielanie pomocy w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych i problemów wychowawczych z dziećmi, wspieranie aktywności społecznej rodzin, motywowanie członków rodzin do podnoszenia kwalifikacji zawodowych, udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej, motywowanie rodziców do udziału w zajęciach grupowych kształtujących prawidłowe wzorce rodzicielskie i umiejętności psychospołeczne, udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psycho-edukacyjnych, czy też realizacja zadań określonych w ustawie z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

W latach 2019-2023 pomocą asystentów rodziny było objętych od 150-200 rodzin rocznie. W Toruniu zatrudnionych jest aktualnie 10 asystentów rodziny. Głównymi problemami, z jakimi borykają się rodzice biologiczni, są: uzależnienia (alkohol, substancje psychoaktywne), przemoc, niepełnosprawność, choroba (w tym psychiczna), bezrobocie, wielodzietność, bezradność opiekuńczo-wychowawcza. Rodziny te mogą też skorzystać z pomocy specjalistów, psychologa czy terapeuty, w formie: konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, psychoedukacji, terapii indywidualnej, małżeńskiej i rodzinnej, mediacji, grupy socjoterapeutycznej, spotkań w ramach grup wsparcia lub grup samopomocowych, itp.

Do form pracy Zespołu ds. Asysty Rodzinnej z podopiecznymi należą m.in.: warsztaty edukacyjne dla rodziców, wyjazdy integracyjne dla dzieci i rodzin, wycieczki, zorganizowane

jednodniowe wyjścia. Asystenci rodziny współpracują też z Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w ramach projektów finansowanych z „Gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii”, a także podejmują współpracę z Regionalnym Ośrodkiem Edukacji Ekologicznej w Przysieku.

Pomoc w integracji ze środowiskiem

Gmina pomaga osobom opuszczającym placówki opiekuńczo-wychowawcze i rodziny zastępcze. Wychowankowie usamodzielnieni, w przypadku braku lokalu mieszkalnego, mogą zamieszkać w tzw. mieszkaniach treningowych. Pobyt w nich jest odpłatny i na czas określony.

Na przestrzeni lat sytuacja zmieniała się dynamicznie, zarówno na polu zapotrzebowania na pobyt w mieszkaniu chronionym, jak i ich ilości. Do 2023 r. funkcjonowało jedno mieszkanie chronione przy ul. Wola Zamkowa, zapewniające 7 miejsc dla osób opuszczających pieczę zastępczą. Skorzystało z niego łącznie ok. 20 osób. Obecnie, dzięki inwestycjom GMT, powstały kolejne takie lokale: mieszkania treningowe dla osób opuszczających pieczę zastępczą z 8 pokojami 1-osobowymi, aneksem kuchennym i łazienką, a także mieszkanie treningowe dla osób wychodzących z bezdomności z 4 pokojami 1-osobowymi. Mieszkania znajdują się w budynku przy ul. Bydgoskiej 74.

Organizacja instytucjonalnej pieczy zastępczej

Wejście w życie w dniu 1 stycznia 2012 r. ustawy o wspieraniu rodziny i systemu pieczy zastępczej spowodowało konieczność dostosowania organizacji pieczy zastępczej instytucjonalnej na terenie Gminy Miasta Toruń do nowych przepisów. Niezbędne stało się przekształcenie istniejących na terenie Torunia placówek opiekuńczo-wychowawczych do wymogów ustawy m.in. zmniejszenie ilości miejsc w każdej z nich do maksymalnie 14 miejsc. Obecnie wszystkie

Środowiska objęte wsparciem asystenta rodziny w Toruniu w latach 2019-2023

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Liczba środowisk łącznie	234	212	216	173	159
Liczba dzieci w tych środowiskach	578	546	573	458	447
Ilość zobowiązań sądu do współpracy z asystentem rodziny	71	72	78	82	76
Liczba rodzin, z którymi praca została zakończona	79	68	91	75	77

toruńskie placówki opiekuńczo-wychowawcze spełniają już ten standard. Zgodnie z przepisami ustawy zapewniono też wspólną obsługę ekonomiczno-administracyjną i organizacyjną placówek wyodrębnionych z „Młodego Lasu” poprzez utworzenie Centrum Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych „Młody Las” w Toruniu.

Podlega mu 5 placówek opiekuńczo-wychowawczych:

- nr 1 w Toruniu, ul. Krasińskiego 74/ (14 miejsc socjalizacyjnych);
- nr 2 w Toruniu, ul. Sienkiewicza 12/4a (14 miejsc interwencyjnych)
- nr 3 w Toruniu, ul. Sienkiewicza 12/3 (14 miejsc socjalizacyjnych)
- nr 4 w Toruniu, ul. PCK 10 (14 miejsc socjalizacyjno-interwencyjnych),
- nr 5 w Toruniu, ul. Św. Józefa 107 (12 miejsc socjalizacyjnych).

Aktualnie na terenie Torunia funkcjonuje łącznie 8 placówek opiekuńczo-wychowawczych, które posiadają 98 miejsc, w tym: 3 placówki typu socjalizacyjnego, 1 placówka typu interwencyjnego, 1 placówka typu socjalizacyjno-interwencyjnego (wszystkie te placówki podlegają administracyjnie pod „Młody Las”), 2 placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego (każda posiada 8 miejsc) oraz 1 placówka niepubliczna „Insieme-Razem”, prowadzona przez Dom Zakonny Kleryków Regularnych Somasków przy ul. Nowotarskiej 5 (placówka socjalizacyjna posiadająca 14 miejsc).

Zespół Usług Społecznych

Pomoc mieszkańcom w sytuacjach kryzysowych zapewnia też Zespół Usług Społecznych działający od 2011 r. na terenie dawnych koszarów przy ul. M. Skłodowskiej-Curie 80. W kilku zmodernizowanych przez miasto budynkach funkcjonują: schronisko dla bezdomnych mężczyzn i noclegownia, Ośrodek Interwencji Kryzysowej z miejscami dla ofiar przemocy domowej, matek z dziećmi oraz osób poszkodowanych w pożarach i innych katastrofach.

Dom dla matek, ojców i kobiet w ciąży

Uchwałą Rady Miasta Torunia od 1 października 2021 r. na terenie Zespołu Usług Społecznych, w miejscu początkowo utworzonych mieszkań chronionych, rozpoczęła działanie nowa jednostka organizacyjna Gminy Miasta Toruń pn. „Dom dla Matek lub Ojców z Małoletnimi Dziećmi i Kobiet w Ciąży”. W 2022 r., dzięki dofinansowaniu miasta w kwocie 80 000 zł i dotacji celowej Wojewody Kujawsko-Pomorskiego w wysokości 240 000 zł na przeprowadzono remont w budynku, który podniósł jego standard. Do dyspozycji matek i ich dzieci, a także kobiet w ciąży są pokoje z aneksami kuchennymi, częścią dzienną i łazienkami z prysznicem. Dom przeznaczony jest dla sześciu matek i ich dzieci bez względu na liczbę oraz dla trzech kobiet w ciąży będących mieszkankami Torunia.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej

Uchwałą Rady Miasta Torunia z dniem 1 stycznia 2021 r. utworzona została jednostka budżetowa Gminy Miasta Toruń pod nazwą Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Placówka działająca przy ul. Skłodowskiej-Curie 82 realizuje zadania powiatu i gminy w zakresie udzielania pomocy osobom i rodzinom przeżywającym kryzys. OIK pełni funkcję diagnostyczno-konsultacyjną (rozpoznanie sytuacji kryzysowej i związanych z nią ewentualnych zagrożeń) oraz terapeutyczną (krótkotrwałe oddziaływanie zmierzające do poprawy funkcjonowania osób i uruchomienia ich własnych możliwości zaradczych).

OIK świadczy całodobowo następujące usługi:

- poradnictwo specjalistyczne, w szczególności, psychologiczne, prawne i socjalne (współpraca z Policją, Strażą Miejską, kuratorami zawodowymi i społecznymi Sądu Rejonowego w Toruniu, pedagogami szkolnymi, pracownikami socjalnymi i asystentami rodziny);
- współpraca z certyfikowanym terapeutą uzależnień;
- zabezpieczenie tymczasowego miejsca bezpiecznego schronienia, np. w sytuacji przemocy domowej, itp. (współpraca z Zakładem Gospodarki Mieszkaniowej);
- elementy terapii indywidualnej oraz grupowej i rodzinnej;
- rzecznictwo, czyli reprezentowanie interesów klientów;
- współpraca z innymi instytucjami działającymi na rzecz osób potrzebujących pomocy;
- przygotowanie i wdrażanie projektów socjalnych;
- praca w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego w Toruniu;
- „Nie jestem sam, telefon mam” – Całodobowy Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży, przy którym dyżury pełnią specjaliści psychologowie.

W latach 2019-2023 ośrodek udzielił pomocy 8034 toruńskim rodzinom, w tym 296 rodzin skorzystało z miejsca schronienia, a w 2353 przypadkach pracownicy podjęli interwencyjne wyjścia w środowiska. Realizowane były następujące programy socjalne:

- wypoczynek letni dla dzieci z toruńskich rodzin z programem terapeutycznym;
- „Telefon Zaufania” dla osób szukających pomocy i wsparcia, chcących zachować anonimowość;
- otwarta grupa wsparcia dla osób z doświadczeniem przemocy domowej i dotkniętej problemem alkoholowym;
- interdyscyplinarne wsparcie dla osób stosujących przemoc domową;
- wsparcie specjalistyczne rodzin i osób ze względu na niespójność potrzeb, zachowań i dążeń;
- wzmacnianie rodziny, przeciwdziałanie problemowi uzależnień dzieci i młodzieży;
- wsparcie specjalistyczne matek z dziećmi, kobiet w ciąży i osób uwikłanych w problemy uzależnień i przemocy.

W latach 2019-2023 na działania pomocowe i specjalistyczne w ramach Programu Profilaktyki i Rozwiązywania

Problemów Alkoholowych i Narkomanii Gmina Miasta Toruń przeznaczyła 235 810 zł. To koszty działania Ośrodka Interwencji Kryzysowej i zespołu interdyscyplinarnego.

Miejskie Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn

Placówka działająca od jesieni 2011 r. na terenie Zespołu Usług Społecznych przy ul. Skłodowskiej-Curie 82-84, dysponuje 66 miejscami w pokojach wieloosobowych i 48 miejscami uruchamianymi okresowo. Obok schroniska funkcjonuje noclegownia dla bezdomnych mężczyzn, zapewniająca doraźne schronienie nawet 90 osobom.

Pomoc osobom bezdomnym jest realizowana poprzez m.in.:

- zapewnienie dachu nad głową szczególnie w okresie jesienno-zimowym, wyżywienie oraz niezbędną pomoc materialną;
- wsparcie w wychodzeniu ze stanu bezdomności poprzez reintegrację społeczną i zawodową;
- współpracę instytucji gminnych z organizacjami pozarządowymi, stowarzyszeniami, fundacjami i innymi partnerami lokalnymi w zakresie pomocy bezdomnym;
- tworzenie programów edukacyjno-profilaktycznych dla osób uzależnionych lub osób zagrożonych uzależnieniem;
- pomoc osobom chorym i z niepełnosprawnością w podjęciu leczenia, rehabilitacji oraz uzyskania skierowania do domu pomocy społecznej lub placówek opiekuńczych;

Programy zrealizowane w MSdBm w latach 2019-2023:

- „Program wsparcia oraz aktywizacji społecznej i zawodowej osób bezdomnych, przebywających w Miejskim Schronisku dla Bezdomnych Mężczyzn w Toruniu”;
- „Program zabezpieczenia osób bezdomnych w okresie jesienno-zimowym”;
- „Wsparcie osób starszych i kadry świadczącej usługi społeczne w zakresie przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się COVID-19, łagodzenia jego skutków na terenie województwa kujawsko-pomorskiego” (współfinansowanym ze środków EFS w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020);
- Program „Trzeźwa przyszłość – dla osób bezdomnych uzależnionych lub zagrożonych uzależnieniem”;
- Program prac społecznie użytecznych w ramach porozumienia PUP dla Miasta Torunia i Gminy Miasta Toruń;
- Realizacja umowy z Sądem Rejonowym w Toruniu, dotyczącej odpracowywania przez osoby bezdomne kary ograniczenia wolności w tutejszej placówce;
- Program partnerski z RC Fundacją Konsultingu i Rehabilitacji w Toruniu w ramach projektu „Dla nas, z nami i o nas”.

Niebieska Karta

W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że w rodzinie dochodzi do przemocy domowej, obowiązkiem miasta jest pomoc osobom, które jej doświadczają. Zajmuje się tym Ze-

spół Interdyscyplinarny, działający w Ośrodku Interwencji Kryzysowej. W jego skład wchodzi przedstawiciele: MOPR, policji, prokuratury, sądu, służby zdrowia, oświaty, organizacji pozarządowych i Straży Miejskiej. Jednostki te realizują procedurę „Niebieskiej Karty”, która jest zakładana m.in. przez policjantów podczas interwencji domowej, pracowników socjalnych, przedstawicieli oświaty lub ochrony zdrowia. Karta zawiera opis zaistniałego zdarzenia i podjętych działań oraz informacje dla osoby pokrzywdzonej, gdzie może uzyskać specjalistyczną pomoc.

„Niebieska Karta” w Toruniu w latach 2019-2023

Działanie	2019	2020	2021	2022	2023	RAZEM
Liczba wdrożonych procedur „Niebieskiej Karty”	302	265	238	341	318	1464
Liczba spotkań grup diagnostyczno-pomocowych	624	530	476	682	636	2948

Ośrodek Interwencji Kryzysowej zapewnia ofiarom przemocy domowej wsparcie specjalistyczne i pomoc w postaci spotkań indywidualnych i grupowych. Zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej pracuje też z osobami, które stosują przemoc.

Działania na rzecz osób dotkniętych przemocą domową podejmowała również Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Toruniu (Zespół Interwencyjno-Motywacyjny), powołana zarządzeniem Prezydenta Miasta Torunia nr 44 z dnia 13 lutego 2019 r.

Członkowie rodzin z problemem przemocy domowej, z którymi kontaktowali się członkowie Zespołu Interwencyjno-Motywacyjnego w latach 2019-2022*

Liczba osób	2019	2020	2021	2022
Osoby doznające przemocy	27	11	10	7
Osoby stosujące przemoc	14	11	8	7
Świadkowie przemocy w rodzinie	0	14	4	0

*Źródło: sprawozdania roczne PARPA-G1 i KCPU-G1 złożone za lata 2019-2022

Pomoc Caritas

W latach 2019-2023 liczne programy obejmujące kompleksową pomoc osobom i rodzinom uzależnionym, w sytuacjach kryzysu i bezradności, oraz działania pomocowe i integracyjne dla osób wykluczonych społecznie z elementami profilaktyki uzależnień i terapii zajęciowej realizował także Caritas Diecezji Toruńskiej, w ramach miejskich konkursów ofert na realizację zadań publicznych.

Toruńskie Centrum Świadczeń Rodzinie

Wsparciem toruńskich rodzin poprzez wypłatę różnego typu świadczeń ustawowych i lokalnych zajmuje się Toruńskie Centrum Świadczeń Rodzinie. W minionych latach na

Działania Zespołu Interwencyjno-Motywacyjnego w rodzinach z problemem przemocy domowej w latach 2019-2022*

Rodzaj działania	2019	2020	2021	2022
Uruchomienie procedury „Niebieskiej Karty”	4	1	0	0
Zawiadomienie prokuratury lub policji o podejrzeniu popełnienia przestępstwa znęcania się	1	1	0	2
Zawiadomienie prokuratury lub policji o podejrzeniu popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej na szkodę osoby najbliższej	2	0	1	-
Prowadzenie rozmowy interwencyjnej z osobą nadużywającą alkoholu w związku ze stosowaniem przez nią przemocy	2	0	8	-
Motywowanie sprawcy przemocy do udziału w oddziaływaniach edukacyjno-korekcyjnych dla osób stosujących przemoc	2	0	3	-
Prowadzenie rozmowy z osobą doznającą przemocy w celu diagnozy jej sytuacji w rodzinie	0	11	3	-
Motywowanie dorosłych ofiar przemocy do zgłaszania się do miejsc specjalistycznej pomocy	2	25	3	7
Powiadomienie sądu rodzinnego o sytuacji dziecka	0	2	1	-

*Źródło: sprawozdania roczne PARPA-G1 i KCPU-G1 złożone za lata 2019-2022

jednostce tej spoczął szereg zadań z zakresu administracji rządowej, tj. wypłata: świadczeń rodzinnych, alimentacyjnych, wychowawczych, z programu „Dobry start” i dodatków związanych z pokryciem kosztów utrzymania mieszkań i domów (dodatki osłonowe, węglowe, z tytułu wykorzystywania innych źródeł ciepła, dopłaty do czynszu, dodatki energetyczne i elektryczne, refundacja podatku VAT od dostarczonych paliw gazowych). Poza wymienionymi świadczeniami TCŚR realizuje, w ramach zadań własnych, wypłatę dodatków mieszkaniowych, a od 2019 r. wypłatę świadczeń z lokalnego programu „POMAGAMY” wspierającego dzieci z niepełnosprawnościami, a w 2023 r. także pełnoletnie osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym. Z kolei w 2022 r. jednostka rozpoczęła wypłaty tzw. toruńskiego bonu żłobkowego, a w związku z wybuchem wojny w Ukrainie objęła również pomocą rodziny uchodźców zamieszkałych w Toruniu, wypłacając im świadczenia jednorazowe 300 zł i świadczenia rodzinne.

TCŚR wydaje też Karty Dużej Rodziny (ogólnopolską i toruńską), przyczyniając się do obniżenia kosztów utrzymania toruńskich rodzin wielodzietnych.

Świadczenia rodzinne, w tym dla obywateli Ukrainy

Świadczenia rodzinne są formą wsparcia rodzin finansowaną z budżetu państwa. W minionym okresie TCŚR wydawało rocznie ok. 11 tys. decyzji i wypłacało świadczenia na kwotę około 45 mln zł. Do końca 2023 r. świadczeniami rodzinnymi były:

- zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego;
- jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka;
- świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne i specjalny zasiłek opiekuńczy;
- świadczenie rodzicielskie.

Świadczeniami powiązаныmi ze świadczeniami rodzinnymi są:

- zasiłek dla opiekuna (jako świadczenie będące realizacją wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 grudnia 2013 r., sygn. akt TK akt K 27/13);
- świadczenie z ustawy „Za życiem”;

Ich celem jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dzieci oraz wydatków wynikających z konieczności zapewnienia pomocy i opieki osobom z niepełnosprawnością oraz ich opiekunom.

Świadczenia rodzinne w Toruniu w latach 2019-2023

Rok	Liczba decyzji	Liczba rodzin	Kwota wypłaconych świadczeń (w zł)
2019	10758	6048	40 552 736,17
2020	9925	5280	42 164 158,44
2021	10589	4841	43 665 946,96
2022	11567	4678	45 342 457,58
2023	10921	4653	52 433 612,14
Razem	53760	-	224 158 911,29

Na przestrzeni minionych lat można zaobserwować spadek liczby rodzin korzystających z pomocy w postaci zasiłku rodzinnego. Główną przyczyną tej sytuacji jest niskie kryterium dochodowe, uprawniające do przyznania świadczenia (674 zł netto na osobę w rodzinie oraz 764 zł, gdy członkiem rodziny jest dziecko z niepełnosprawnością). Liczba wydawanych decyzji pozostaje jednak na podobnym poziomie. Wynika to z faktu, że zmienia się kierunek działań w obszarze świadczeń rodzinnych. Od 3 lat obserwuje się większe natężenie pracy przy realizacji świadczeń dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin.

Do najważniejszych zmian w minionych latach należało wprowadzenie świadczeń dla obywateli Ukrainy (podstawa prawna: art. 26 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym

na terytorium tego państwa) oraz wydłużanie okresów obowiązywania orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności oraz nałożenie na organy właściwe obowiązku dostosowania decyzji w/s świadczeń uzależnionych od niepełnosprawności (podstawa prawna: art. 1 ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw).

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Są to świadczenia finansowane z budżetu państwa, wypłacane osobom uprawnionym do alimentów w przypadku bezskutecznej egzekucji prowadzonej wobec dłużników alimentacyjnych, przy jednoczesnym spełnianiu kryterium dochodowego. Kryterium to w latach 2019-2023 zmieniało się kilkukrotnie (od 725 zł netto na osobę w rodzinie w 2019 r. do 1209 zł w 2023 r.). Nie zniwelowało to jednak tendencji spadkowej, jeśli chodzi o liczbę rodzin uprawnionych do świadczenia alimentacyjnego, ponieważ na przestrzeni ostatnich lat płaca minimalna została podwyższona o 60 proc.

Świadczenia alimentacyjne w Toruniu w latach 2019-2023

Rok	Liczba decyzji	Liczba rodzin	Kwota wypłaconych świadczeń (w zł)
2019	1794	797	6 386 513,81
2020	1449	767	5 812 782,40
2021	1596	697	5 739 949,07
2022	1301	597	5 250 193,70
2023	1249	562	4 855 024,61
Razem	7389	-	28 044 463,59

Świadczenia wychowawcze

Są to świadczenia finansowane z budżetu państwa, przeznaczone na częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. W okresie od 1 kwietnia 2016 r. do 31 grudnia 2021 r. ustalanie prawa do świadczeń wychowawczych oraz ich wypłata należały do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminy. Od 1 stycznia 2022 r. wnioski o świadczenia wychowawcze składa się w ZUS.

Świadczenia wychowawcze w Toruniu w latach 2019-2023

Rok	Liczba rozstrzygnięć	Liczba rodzin	Liczba dzieci	Ogólna kwota świadczeń (w zł)
2019	26 464	20 008	30 384	139 655 472,22
2020	3 911	20 610	31 126	189 512 839,70
2021	23 776	20 279	30 804	188 470 627,21
I-V 2022*	429	20 088	30 946	78 423 652,54
2023**	121	60	63	224 101,57
Razem	54 701	-	-	596 286 693,24

* Od 1 stycznia 2022 r. wnioski o świadczenia wychowawcze składane są do ZUS. TCŚR realizowało wypłaty świadczeń przyznanych do 31 maja 2022 r. na wnioski złożone do 31 grudnia 2021 r. – podane dane to liczba rodzin i beneficjentów z maja 2022 r.
** W 2023 r. TCŚR realizowało wypłaty świadczeń przyznanych w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego za okres do 31 maja 2022 r.

Świadczenie z programu „Dobry start”

Jest to świadczenie z budżetu państwa, wprowadzone w celu wsparcia rodzin poprzez częściowe pokrycie wydatków związanych z rozpoczęciem roku szkolnego. W okresie od 1 lipca 2018 r. do 30 czerwca 2021 r. ustalaniem prawa do świadczenia „Dobry start” i jego wypłatą zajmowała się GMT jako zadaniem z zakresu administracji rządowej zlecanym samorządom. W 2021 r. realizacja programu została przejęta przez ZUS.

Świadczenie „Dobry start” w Toruniu w latach 2019-2021

Rok	Liczba rozstrzygnięć	Liczba rodzin	Liczba beneficjentów	Ogólna kwota świadczeń (w zł)
2019	15 007	14 612	19 840	5 943 750
2020	14 893	14 391	19 670	5 893 200
2021*	39	38	49	14 550
Razem	29 939	-	-	11 851 500

* TCŚR realizowało wypłaty na wnioski złożone w 2020 r., co do których postępowanie zakończyło się w 2021 r.

Toruński Bon Żłobkowy

W minionych latach miasto wspierało toruńskie rodziny z dziećmi w wieku żłobkowym kwotą 150 zł miesięcznie na każde dziecko korzystające z niepublicznych form opieki. Ubieganie się o taką pomoc umożliwił realizowany od 1 sierpnia 2022 r. samorządowy program „POMAGAMY 2 - Toruński program wsparcia finansowego dla rodzin zamieszkałych na terenie Gminy Miasta Toruń i wychowujących dzieci, które uczęszczają do niepublicznych żłobków, klubów dziecięcych albo są pod opieką dziennego opiekuna”. Świadczenie to należy do katalogu świadczeń rodzinnych finansowanych ze środków własnych gminy. W latach 2022-2023 świadczenie było ograniczone czasowo – jednak nie dłużej niż na czas pobytu dziecka w żłobku.

Toruński Bon Żłobkowy w latach 2022-2023

Rok	Liczba decyzji	Liczba rodzin objętych pomocą	Liczba dzieci, na które przyznano świadczenie	Ogólna kwota świadczeń (w zł)
IX – XII 2022	711	677	686	380 250
2023	1 185	788	802	999 900
Razem	1 896	-	-	1 380 150

Od 2024 r. program jest realizowany na zmienionych zasadach, a mianowicie opiekunowie dzieci żłobkowych mogą starać się o wyższe kwoty bonu żłobkowego, nawet do 350 zł na dziecko miesięcznie pod warunkiem spełnienia kryterium dochodowego ustalonego w uchwale, albo składać wnioski o świadczenie w niższej wysokości, bez dokumentowania dochodów rodziny. Głównym założeniem programu jest wspieranie rodzin aktywnych zawodowo oraz zbliżenie, a w niektórych przypadkach zrównanie, kosztów ponoszonych przez opiekunów dzieci pozostających pod opieką żłobków miejskich i niepublicznych.

Wsparcie w utrzymaniu mieszkań i domów

W tej grupie świadczeń wypłacanych przez GMT znajdują się: dodatki mieszkaniowe, dopłaty do czynszu, dodatki osłonowe, węglowe, energetyczne i inne związane z utrzymaniem mieszkań i domów. Ustalaniem uprawnień i wypłatą wsparcia wnioskodawcom zajmuje się TCŚR.

Dodatki mieszkaniowe

Jest to forma pomocy skierowana do osób znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, nie będących w stanie samodzielnie uiszczać opłat mieszkaniowych. Dodatek mieszkaniowy stanowi częściową dopłatę do wydatków ponoszonych za zajmowany lokal mieszkalny. Świadczenia te otrzymują rodziny i osoby spełniające kryteria określone w obowiązujących przepisach. To zadanie własne GMT.

Dodatki mieszkaniowe w Toruniu w latach 2019 - 2023

Rok	Liczba decyzji	Liczba rodzin	Kwota wypłacona (w zł)
2019	4138	2476	4 412 771
2020	3610	2170	3 957 510
2021	3151	1970	3 806 053
2022	3803	2126	4 620 295
2023	3948	2253	5 999 228
Razem	18650	-	22 795 857

Od 2022 r. obserwuje się zwiększenie wydatków przeznaczonych na wypłatę dodatków mieszkaniowych, związane ze wzrostem liczby rodzin korzystających z tej formy pomocy oraz jednostkowej kwoty świadczenia. Wynika to ze znacznej podwyżki czynszów oraz zwiększenia wydatków eksploatacyjnych w lokalach mieszkalnych.

Dopłaty do czynszu

Program dopłat do czynszu realizuje dwa główne cele: społeczny i inwestycyjny. Pomaga gospodarstwom domowym w zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych i zachęca inwestorów do budowy mieszkań na wynajem. W Toruniu program jest realizowany od lipca 2019 r. Od tego czasu wzrosła zarówno liczba rodzin korzystających z dopłat, jak i wysokość wypłat, co wynika z rozwoju rynku inwestycji z mieszkaniami na wynajem. Od 2023 r. o dopłatę czynszową mogli się ubiegać m.in. mieszkańcy budynków mieszkalnych: przy ul. Okólnej 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, i 16, ul. Hubego (numery 2-2B, 4-4D, 17 i 17A oraz 19 i 19A) oraz ul. Poznańskiej 294I.

Dopłaty do czynszu w Toruniu w latach 2019-2023

Rok	Liczba decyzji	Liczba rodzin	Kwota wypłacona (w zł)
2019	22	22	3 356,12
2020	36	58	114 981,39
2021	17	75	203 830,76
2022	290	345	679 475,51
2023	358	400	1 636 311,58
Razem	723	-	2 637 955,36

Dodatki osłonowe

Dodatek osłonowy stanowił kluczowy element rządowej tarczy antyinflacyjnej, który miał zniwelować rosnące ceny energii, gazu i żywności. Zgodnie z obowiązującymi przepisami świadczenie przysługiwało gospodarstwu domowemu, którego przeciętne miesięczne dochody nie przekraczały 2100 zł netto w gospodarstwie jednoosobowym albo 1500 zł na osobę w gospodarstwie wieloosobowym. Wnioski o wypłatę można było składać w okresie od 4 stycznia do 31 października 2022 r. Łącznie do TCŚR wpłynęły 16 934 wnioski, a wypłacona kwota wyniosła 8 386 743 zł.

Dodatki węglowe

Dodatek węglowy miał na celu wsparcie dużej grupy gospodarstw domowych, w których główne źródło ogrzewania lokali mieszkalnych zasilane było paliwami stałymi. Jego celem było pokrycie części kosztów wynikających ze wzrostu cen opału. Wnioski można było składać w TCŚR od 17 sierpnia do 30 listopada 2022 r. Łącznie wpłynęło ich 6445, a wypłacona kwota sięgnęła 15 495 000 zł.

Dodatki na inne źródła ciepła

Dodatek z tytułu wykorzystywania innych źródeł ciepła miał na celu wsparcie gospodarstw domowych, których

główne źródło ogrzewania lokali mieszkalnych zasilane było: drewnem kawałkowym, olejem, innym rodzajem biomasy, skroplonym gazem LPG lub peletem drzewnym. W okresie obowiązywania wsparcia od 20 września do 30 listopada 2022 r. wpłynęło 860 wniosków, a wypłacona kwota wyniosła łącznie 987 500 zł.

Dodatki elektryczne

Dodatek elektryczny miał na celu złagodzenie skutków rosnących cen prądu w 2023 r. Przysługiwał gospodarstwom domowym, których główne źródło ogrzewania było zasilane energią elektryczną. Wnioski można było składać od 1 grudnia 2022 r. do 1 lutego 2023 r. Łącznie wypłacono 795 000 zł na 827 złożonych wniosków.

Refundacja podatku VAT za paliwo gazowe

Dodatek przysługuje odbiorcom paliw gazowych, którzy używają gazu do celów grzewczych i ponieśli koszty zakupu tych paliw. Kwota świadczenia wynika z opłaconych faktur obejmujący zużycie gazu za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2023 r. oraz od 1 stycznia do 30 czerwca 2024 r. Wnioski można składać od 1 stycznia 2023 r. do 30 września 2024 r. lub w terminie 30 dni od dnia otrzymania faktury dokumentującej dostarczenie paliw gazowych. Do TCŚR wpłynęło łącznie 1013 wniosków i wypłacono na ten cel 123 044 zł.

Dodatki energetyczne

Dodatki energetyczne były pomocą skierowaną do osób pobierających dodatki mieszkaniowe i służyły częściowemu pokryciu kosztów zakupu energii elektrycznej. Zryczałtowany dodatek energetyczny przysługiwał odbiorcy wrażliwemu energii elektrycznej, tj. osobie, której przyznano dodatek mieszkaniowy i która była stroną umowy z przedsiębiorstwem energetycznym oraz zamieszkiwała w miejscu dostarczania energii elektrycznej. Wnioski o wypłatę dodatku można było składać do 31 grudnia 2021 r. Od 2022 r. został on zawieszony na mocy art. 15 ustawy z dnia 17 grudnia 2021 r. o dodatku osłonowym.

Dodatki energetyczne w Toruniu w latach 2019 - 2023

Rok	Liczba decyzji	Liczba rodzin	Kwota wypłacona (w zł)
2019	2679	1405	163 869,41
2020	2158	1226	132 776,81
2021	1922	1055	111 510,07
I półrocze 2022	4	778	39 046,85
2023	0	0	0,00
Razem	6763	-	447 203,14

Jednorazowe świadczenie pieniężne dla uchodźców

Obywatelom Ukrainy, którzy przybyli do Polski na skutek konfliktu zbrojnego toczącego się na terenie ich kraju, od 24 marca 2022 r. wypłacane są jednorazowe świadczenia pieniężne w wysokości 300 zł na osobę, przeznaczone w szczególności na pokrycie wydatków na żywność, odzież, obuwie, środki higieny osobistej oraz opłaty mieszkaniowe. Przysługują one uchodźcom, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest uznawany za legalny i którzy zostali wpisani do rejestru PESEL.

Jednorazowe świadczenie dla obywateli Ukrainy w Toruniu w latach 2022-2023

Rok	Liczba osób, na które wpłynęły wnioski	Liczba przyznanych świadczeń	Kwota wypłaconych świadczeń (w zł)
2022	6217	6095	1 828 500
2023	500	525	157 500
Razem	6717	6620	1 986 000

Karty Dużej Rodziny

W ramach wsparcia rodzin wielodzietnych Toruńskie Centrum Świadczeń Rodzinie w latach 2019-2023 wydawało Karty Dużej Rodziny – toruńskie i ogólnopolskie.

Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny to system zniżek i dodatkowych uprawnień dla rodzin wielodzietnych zarówno w instytucjach publicznych, jak i w firmach prywatnych. Przysługuje rodzicom, którzy mają lub mieli na utrzymaniu łącznie co najmniej troje dzieci. Posiadacze karty mają możliwość tańszego korzystania z oferty podmiotów m.in. branży spożywczej, paliwowej, bankowej czy rekreacyjnej. We wskazanym okresie do TCŚR wpłynęło 4421 wniosków o przyznanie Karty Dużej Rodziny lub wydanie duplikatu Karty Dużej Rodziny, przyznano łącznie 11 661 kart.

Toruńska Karta Dużej Rodziny ma na celu promowanie modelu rodziny wielodzietnej, kształtowanie jej pozytywnego wizerunku oraz poprawę warunków życia i wzmocnienie psychofizycznej kondycji rodzin wielodzietnych. Posiadacze Karty mogą skorzystać z katalogu zniżek, a także wziąć udział w konkursach, festynach, piknikach rodzinnych, warsztatach wakacyjnych, kursach języków obcych. W latach 2019-2023 do TCŚR wpłynęło łącznie 488 wniosków o przyznanie lub wydanie duplikatu karty. Przyznano łącznie 2384 karty.

Toruńskie Centrum Usług Społecznych

Nowa miejska jednostka, świadcząca usługi społeczne na rzecz mieszkańców, została utworzona 1 stycznia 2022 r. z inicjatywy Prezydenta Miasta Torunia, w oparciu o projekt dofinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Wsparcie to zostało miastu przyznane w konkursie ogłoszonym przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, w którym GMT złożyła wniosek zakładający utworzenie i funkcjonowanie nowej jednostki budżetowej w oparciu o zapisy ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych.

Na potrzeby TCUS miasto przeznaczyło pomieszczenia na parterze oraz IV piętrze kamienicy przy ul. M. Konopnickiej 13 w Toruniu. Lokale te są przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w budynku znajduje się też winda. Pracownicy TCUS wspierają mieszkańców Torunia w opracowywaniu indywidualnych planów działania, diagnozują problemy i szukają dla nich rozwiązań. Swoją ofertę centrum buduje we współpracy z różnymi instytucjami, organizacjami i innymi podmiotami świadczącymi usługi społeczne.

TCUS realizuje zadania w następujących obszarach:

- Pomoc społeczna (szczególnie dla osób starszych);
- Wsparcie rodziny;
- Poradnictwo specjalistyczne i wsparcie pieczy zastępczej;
- Osoby z niepełnosprawnościami;
- Reintegracja społeczna i zawodowa.

Do najważniejszych działań podjętych przez TCUS w minionym okresie należą: organizacja i nadzór nad działalnością czterech Domów Dziennego Pobytu dla seniorów, utworzenie Centrum Rozwoju i Terapii – miejsca wsparcia psychologicznego dla mieszkańców Torunia udzielanego we współpracy ze specjalistami z UMK, a także organizacja licznych festynów, pikników oraz spotkań międzypokoleniowych i okolicznościowych, skierowanych do osób korzystających z usług społecznych, w tym rodzin uchodźców z Ukrainy.

Centrum Rozwoju i Terapii

W odpowiedzi na rosnący problem zaburzeń psychologicznych i psychiatrycznych, szczególnie u dzieci i młodzieży, w listopadzie 2023 r. w Toruniu powstało Centrum Rozwoju i Terapii. Placówka została uruchomiona w ramach realizowanego przez TCUS projektu pilotażowego pn. „Centrum Usług Społecznych w Gminie Miasta Toruń”, współfinansowanego ze środków EFS, w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

Siedziba Centrum Rozwoju i Terapii znajduje się w zabytkowej kamienicy u zbiegu ul. Klonowica 19 i Bydgoskiej 60. W ramach projektu przeznaczono ponad 200 tys. złotych na remont budynku i zakup wyposażenia do gabinetów i sal warsztatowych.

W Centrum Rozwoju i Terapii mieszkańcy Torunia mogą uzyskać wsparcie w postaci:

- indywidualnych sesji psychologicznych,
- indywidualnych sesji psychiatrycznych,
- psychoterapii osób dorosłych (terapia indywidualna, terapia par, terapia rodzinna),
- terapii dzieci i młodzieży,
- mediacji rodzinnych,
- coachingu rodzicielskiego,
- warsztatów rozwojowych dla dzieci i dorosłych,
- specjalistycznych szkoleń.

W Centrum swoje usługi świadczą wysokiej klasy specjaliści, znani na toruńskim rynku. Placówka współpracuje w tym zakresie z Instytutem Psychologii UMK. Oferta centrum będzie kształtowana w odpowiedzi na zapotrzebowanie zgłaszane przez mieszkańców.

Dla osób starszych

Działania miasta Torunia na rzecz toruńskich seniorów prowadzone są w ramach dokumentów programowych pn. „Program Rodzina Razem – Toruń dla Pokoleń” oraz „Strategia rozwiązywania problemów społecznych dla miasta Torunia”. W latach 2019-2023 podejmowano w tym zakresie następujące przedsięwzięcia:

Konkursy ofert dla NGO

Zadania publiczne, których celem jest wzmocnienie aktywności społecznej seniorów oraz ich udziału w życiu społecznym i kulturalnym miasta, są przez miasto zlecane organizacjom pozarządowym w trybie otwartych konkursów ofert. Na ten cel w latach 2019-2023 Gmina Miasta Toruń przeznaczyła 975 000 zł. Przykłady realizowanych projektów to:

- Kamienica Inicjatyw 65 + – projekt Fundacji Archipeląg Inicjatyw, którego celem jest zapewnienie miejsca przyjaznego seniorom, obejmującego poradnictwo psychologiczne, terapeutyczne i zdrowotne oraz warsztaty o charakterze animacyjnym i integracyjnym.
- www.MYwToruniu.pl – portal internetowy o tematyce związanej z aktywnościami, wydarzeniami kulturalnymi, sportowymi i zdrowotnymi dedykowanymi seniorom;
- Senioriada – jednodniowa impreza integracyjna dla seniorów z udziałem ok. 2000 osób. Podczas festynu prezentowana jest działalność kulturalna i twórcza seniorów, różne formy aktywności fizycznej i spędzania wolnego czasu, dbania o zdrowie itp.

„Aktywny senior” w DDP

Projekt skierowany do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, starszych i niesamodzielnych, był realizowany w okresie 1.01.2020 r. – 31.12.2023 r. i finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Jego celem było zwiększenie dostępu do usług świadczonych w lokalnej społeczności poprzez: utworzenie czterech Dziennych

Domów Pobytu, każdy dla 30 osób (DDP przy ul. Podgórskiej 2, DDP przy ul. Mickiewicza 57, DDP przy ul. Watzenrodego 15, DDP przy ul. Bydgoskiej 74), Klubu Seniora dla 30 osób (KS przy ul. Watzenrodego 15) oraz przygotowanie przyjaznych dla seniorów mieszkań w ramach programu „Mieszkania na wynajem dla osób starszych i niepełnosprawnych”. Lokale takie powstały: przy ul. Watzenrodego 15 i 15A (48 mieszkań), ul. Mickiewicza 57 (6 mieszkań) oraz ul. Podgórskiej 2 (5 mieszkań).

Na realizację projektu w latach 2020-2023 przeznaczono łącznie 10,43 mln zł, w tym dofinansowanie z EFS wyniosło ponad 9,38 mln zł, a wkład własny GMT – 1,04 mln zł. Partnerem miasta w realizacji zadania była Fundacja Pro Omnis.

Program „Opieka wytchnieniowa”

Celem programu jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobami zależnymi poprzez zapewnienie im doraźnej, krótkotrwałej przerwy w tych obowiązkach oraz możliwości podniesienia przez nich umiejętności i wiedzy w zakresie sprawowanej opieki. Wsparcie jest zapewniane m.in. w ramach usługi pobytu dziennego – dla osób dorosłych z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności i dla dzieci z orzeczeniem o niepełnosprawności oraz usługi pobytu całonocnego – dla osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. W latach 2019-2023 przeznaczono na ten cel łącznie 2 243 078 zł na rzecz 350 beneficjentów.

Kujawsko-Pomorska Teleopieka

Program realizowany w Toruniu od 2021 r. ma na celu zwiększenie dostępu seniorów do usług społecznych świadczonych w środowisku lokalnym przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii. Formy wsparcia obejmują usługę teleopieki (np. bransoletki, za pomocą której monitorowane są funkcje życiowe seniora), usługę pomocy sąsiedzkiej czy wolontariat opiekuńczy. W latach 2021-2023 przeznaczono na ten cel łącznie 425 957 zł na rzecz 1210 beneficjentów.

Szczepienia dla seniorów

Program szczepień ochronnych przeciwko grypie jest skierowany do mieszkańców Torunia po 65. roku życia, pacjentów zakładu opieki długoterminowej oraz pensjonariuszy Domu Pomocy Społecznej i pracowników tych placówek. W latach 2019-2023 zaszczepiono 11 543 osoby. Koszt wyniósł 842 735 zł.

Forum Seniora

W 2022 r. miasto Toruń zaangażowało się po raz pierwszy jako partner w wydarzenie organizowane przez „Gazetę Pomorską” i Dziennik Toruński „Nowości”, poświęcone problematyce senioralnej z naciskiem na aktywizację i integrację środowiska osób starszych. W każdej edycji Forum Seniora bierze udział około 600 osób starszych. Prelekcje, warsztaty i wykłady o tematyce bliskiej seniorom, stoiska partnerskie oferujące produkty i usługi dla tej grupy wiekowej, spotkania ze znanymi osobami oraz okazja do integracji w gronie rów-nolatków – to w skrócie charakter tego cieszącego się dużym zainteresowaniem wydarzenia.

Toruńska Karta Seniora

Specjalna karta dla osób 65+ jest wydawana w Toruniu od 2017 r. Upoważnia seniorów do korzystania ze zniżek i ulg udzielanych przez partnerów programu. W latach 2019-2023 wydano 11686 takich kart. Obecnie wydawaniem dokumentu zajmuje się Toruńskie Centrum Usług Społecznych.

Mieszkania wspomagane

W 2023 r. zostały oddane do użytku dwa mieszkania wspomagane na wynajem dla osób w podeszłym wieku, spełniających kryteria naboru do projektu. Na ten cel miasto wyremontowało pomieszczenia w budynkach, w których mieszczą się Domy Dziennego Pobytu: przy ul. Mickiewicza 57 i ul. Podgórskiej 2. Z lokali wyposażonych w udogodnienia dla osób starszych i niepełnosprawnych korzysta łącznie 18 seniorów, którzy oprócz wygodnego lokum mają zapewnione

wsparcie ze strony mieszkającego w tym samym budynku opiekuna.

Usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania

Miasto kontynuowało wsparcie osób wymagające częściowej pomocy w codziennym funkcjonowaniu, opłacając im usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania. Dochodzący opiekun pomaga seniorce/seniorowi w sprzątnięciu, zakupach, sprzątnięciu, organizacji wizyt lekarskich itp. W latach 2019-2023 przeznaczono na ten cel ponad 28 000 000 zł.

Domy Pomocy Społecznej

Największy w Toruniu, Dom Pomocy Społecznej im. dr. Leona Szumana dysponuje obecnie 174 miejscami, z czego 75 jest przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku, a 99 dla osób somatycznie chorych. Pod koniec roku 2018, po zakończonej rozbudowie placówki, do dyspozycji pacjentów oddano dodatkowe 54 miejsca o podwyższonym standardzie. Za ponad 587 000 zł miasto zakupiło pierwsze wyposażenie do nowego segmentu, m.in.: łóżka, wózki do bielizny, urządzenie jeżdżąco-myjące oraz sprzęt rehabilitacyjny i korekcyjny.

Dla mieszkańców Torunia przeznaczone są także dwa Rodzinne Domy Pomocy Społecznej dla 16 osób, zlokalizowane w Jedwabnie i Złotorii. Od roku 2022 r. dofinansowanie na ten cel pochodzi także z budżetu państwa w ramach programu rozwoju rodzinnych domów pomocy.

Od 2011 r. w Toruniu działa też na zlecenie miasta Dzieniny Dom Pomocy Społecznej „Samarytanin” na Koniuchach, prowadzony przez Parafię Rzymskokatolicką p.w. Miłosierdzia Bożego i św. Faustyny. W 2013 r. utworzono w nim także 10 miejsc dla osób wymagających okresowej lub całonocowej opieki. Obecnie liczba takich miejsc wynosi już 22, co wskazuje na rosnące potrzeby w zakresie opieki senioralnej.

Dla niepełnosprawnych

21 listopada 2019 r. Rada Miasta Torunia uchwaliła „Program działań miasta Torunia na rzecz osób z niepełnosprawnością na lata 2014-2023. Aktualizacja”. Zadania w nim przewidziane gmina zleca co roku organizacjom pozarządowym w trybie konkursów ofert. W latach 2019-2023 zrealizowane zostały 143 projekty przez 115 organizacji NGO (rocznie średnio 23 podmioty). Łączne wydatki na ten cel wyniosły 3 506 530 zł.

Rehabilitacja zawodowa i społeczna

Pomoc osobom z niepełnosprawnościami odbywa się w znacznej mierze poprzez pozyskiwanie środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z przeznaczeniem na rehabilitację zawodową i społeczną w ramach programu „Aktywny Samorząd” oraz „Programu wyrównywania różnic między regionami III”. Na pierwszą z nich

przeznaczono w ciągu pięciu lat 3 641 032 zł, na drugą – 27 127 673 zł. Z dofinansowania do różnych form rehabilitacji zawodowej skorzystało 150 osób niepełnosprawnych, a z rehabilitacji społecznej (m.in. z dofinansowania do zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny i przedmioty ortopedyczne, likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych, dofinansowania sportu, kultury, rekreacji i turystyki czy udziału w warsztatach terapii zajęciowej) – 6737 osób niepełnosprawnych.

Wsparcie w ramach programu „Aktywny samorząd” ma też na celu wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających udział osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji. W latach 2019-2023 przeznaczono na ten cel 3 805 340 zł, a z dofinansowania skorzystało 718 osób. Z kolei w ramach „Programu wyrównywania różnic między regionami III” zrealizowano 14 przedsięwzięć dotyczących likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych w jednostkach gminnych oraz obiektach organizacji pozarządowych za kwotę 1 371 748 zł. Ponadto od 2023 r. w Toruniu realizowany jest pilotażowy program „Dostępne mieszkanie” PFRON, w ramach którego zrealizowano 1 projekt za 90 400 zł.

Osobom samotnym, które z powodu niepełnosprawności wymagają pomocy innych osób, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. Obejmują one m.in. pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, np. robienie zakupów, przygotowywanie posiłków, wychodzenie na spacer, bieżące sprzątnięcie mieszkania, opiekę higieniczną itp. W latach 2019-2023 na zadanie to wydatkowano łącznie 26 977 416 zł. Z usług skorzystały 3 954 osoby niepełnosprawne.

Asystent osoby niepełnosprawnej

Prowadzenie usług asystencji osobistej jest formą ogólnodostępnego wsparcia osób niepełnosprawnych w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym. W latach 2020-2023 takim wsparciem objęto 496 osób niepełnosprawnych, kosztem 4 165 776 zł łącznie.

Toruńska Karta Osoby z Niepełnosprawnością

Od 2019 r. wydawana jest karta, która upoważnia beneficjentów do korzystania ze zniżek i ulg udzielanych przez kilkudziesięciu partnerów programu: instytucje kultury, punkty usługowe, firmy oferujące zabiegi zdrowotne, sklepy itp. W latach 2019-2023 zostały już wydane 2212 karty. Ich dystrybucją zajmuje się TCUS.

Program dla dzieci „POMAGAMY”

„POMAGAMY - Toruński program wsparcia rodzin wychowujących dzieci z niepełnosprawnością mieszkających na terenie Gminy Miasta Toruń” - to wyjątkowa w skali kraju inicjatywa pomocy finansowej udzielanej przez samorząd lokalny tej grupie mieszkańców. W ramach programu „POMAGAMY” od 1 maja 2019 r. toruńskie rodziny wychowu-

jące dzieci z niepełnosprawnością mają możliwość uzyskania stałego dodatku z budżetu miasta, niezależnego od kryterium dochodowego.

W latach 2019-2021 kwota świadczenia wynosiła 100 zł miesięcznie na dziecko, natomiast w latach 2022 -2023 wzrosła do 150 zł miesięcznie. Rocznie z pomocy korzysta ponad tysiąc toruńskich dzieci z niepełnosprawnościami. Ogółem w latach 2019-2023 miasto wypłaciło świadczenia na kwotę 6 705 250 zł.

Świadczenie pieniężne dla rodzin wychowujących dzieci z niepełnosprawnościami w latach 2019-2023

Rok	Liczba decyzji	Liczba rodzin objętych pomocą	Liczba dzieci, na które przyznano świadczenie	Ogólna kwota świadczeń (w zł)
2019	1015	912	966	640 400
2020	751	977	1 009	1 133 800
2021	850	993	1 089	1 170 000
2022	1 445	1021	1 086	1 807 000
2023	1 255	1107	1 125	1 954 050
Razem	5 316	-	-	6 705 250

Wsparcie dla dorosłych z niepełnosprawnością

Od 1 stycznia 2023 r. miasto wspiera też stałym dodatkiem pełnoletnie osoby z niepełnosprawnością, zamieszkałe na terenie Gminy Miasta Toruń, legitymujące się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności lub orzeczeniem równoważnym i jednocześnie posiadające prawo do świadczenia uzupełniającego, o którym mowa w ustawie z dnia 31 lipca 2019 r. o świadczeniu uzupełniającym dla osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji lub zasiłku stałego, o którym mowa w art. 37 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

W 2023 r. do skorzystania z miejskiego dodatku uprawniało pobieranie świadczenia uzupełniającego w kwocie 500 zł, a od 1 stycznia 2024 r. kryterium to zostało obniżone i aktualnie dodatek można otrzymać, pobierając świadczenie uzupełniające w wysokości od 400 zł do 500 zł. W 2024 r. kwota świadczenia została podwyższona do 200 zł miesięcznie (w 2023 r. wynosiła 150 zł miesięcznie).

Jest to aktualnie jedyny taki lokalny program pomocowy w Polsce, w całości finansowany przez miasto. W 2023 r. z budżetu gminy wypłacono łącznie 782 700 zł dla 496 wnioskodawców.

Transport dla osób z niepełnosprawnością

Od wielu już lat Gmina Miasta Toruń organizuje i finansuje indywidualną obsługę komunikacyjną osób z niepełnosprawnościami. Zadanie realizowane jest przez przewoźnika, wybieranego w drodze przetargu nieograniczonego, za pomocą 6 specjalistycznych mikrobusów dostosowanych do transportu osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. Przewozy finansowane są w 90 proc. ze środków Gminy. W latach 2019-2023 samochody przewiozły 54 403 osoby z niepełnosprawnością, a koszt realizacji tego zadania poniesiony przez miasto wyniósł 2 964 058 zł.

W stronę samodzielności

W ramach wsparcia rehabilitacji społecznej osób z niepełnosprawnością toruński samorząd pokrywa 10 proc. kosztów działalności 3 funkcjonujących na terenie miasta warsztatów terapii zajęciowej, do których uczęszcza obecnie 125 osób.

Gmina realizuje także, za pośrednictwem MOPR, programy finansowane z PFRON, związane z eliminowaniem lub zmniejszaniem barier architektonicznych, ograniczających udział osób z niepełnosprawnością w życiu zawodowym i społecznym. Są to realizowany od 2012 r. program usuwania barier architektonicznych „Aktywny Samorząd”, który uzupełnił plany ujęte w powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych i programach działań na rzecz osób niepełnosprawnych, a także realizowane od 2022 r. programy PFRON „Samodzielność-Aktywność-Mobilność „Dostępne Mieszkanie!” i Samodzielność-Aktywność-Mobilność „Mieszkanie dla absolwenta!”, których celem jest wzrost niezależności beneficjentów poprzez usunięcie barier architektonicznych jako podstawy samodzielnego realizowania przez nich planów zawodowych i społecznych.

Z funduszami unijnymi

Na działania z zakresu pomocy społecznej miasto aktywnie pozyskiwało w latach 2019-2023 fundusze unijne, przede wszystkim z Europejskiego Funduszu Społecznego. Umożliwiło to poszerzenie oferty miasta dla osób korzystających z pomocy społecznej. Zrealizowano łącznie 19 projektów o całkowitej wartości 52 364 575 zł, z czego aż 46 333 937 zł stanowiły środki UE. Dodatkowo z unijnym wkładem w wysokości 2 801 860 zł uruchomione zostało i prowadzi swoją działalność Toruńskie Centrum Usług Społecznych. Listę projektów wraz z ich finansowaniem można znaleźć w rozdziale Fundusze Unijne.

Finansowanie zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w latach 2019-2023 (w zł)

	2019	2020	2021	2022	2023
Środki PFRON /zadania z zakresu rehabilitacji społecznej/	3 884 220	4 653 790	5 326 145	6 209 162	6 664 800
Środki GMT /WTZ/	251 333	284 66	301 334	359 668	409 666
„Aktywny samorząd”	582 779	573 904	776 313	764 269	741 991
S-A-M Dostępne mieszkanie	-	-	-	-	90 400
S-A-M Mieszkanie dla absolwenta	-	-	-	-	-
RAZEM	4 718 332	5 512 361	6 403 792	7 333 099	7 906 857

EDUKACJA

W kadencji samorządu 2018-2024 toruńska oświata przeżywała liczne perturbacje związane z wybuchem w 2020 r. pandemii COVID-19, a w 2022 r. wojny w Ukrainie. Z powodu okresów częściowego lub całkowitego zawieszenia nauki szkolnej na Gminie Miasta Toruń spoczyły liczne obowiązki związane z organizacją nauki w trybie zdalnym, zapewnieniem bezpiecznej opieki przedszkolnej oraz nadzorowaniem sytuacji epidemiologicznej w placówkach oświatowych. Natomiast po agresji Rosji na Ukrainę i napływie do Torunia tysięcy uchodźców wojennych miasto stanęło przed koniecznością zorganizowania ukraińskim dzieciom opieki przedszkolnej i możliwości realizowania obowiązku szkolnego w tutejszych szkołach.

Do innych, ważnych zadań podejmowanych w tym okresie należy zaliczyć opracowanie i wdrożenie zapisów Strategii Rozwoju Edukacji Miasta Torunia 2016-2023, realizację licznych programów edukacyjnych z dofinansowaniem unijnym, a także kolejne transze miejskich stypendiów za wysokie wyniki w nauce oraz nagród dla wyróżniających się nauczycieli i uczniów. Na 2019 r. przypadło wiele zmian organizacyjnych w toruńskich szkołach, związanych m.in. z wygaszaniem gimnazjów i zapewnieniem miejsc w szkołach kumulującym się rocznikom uczniów.

Mimo wielu dodatkowych zadań w dziedzinie edukacji toruński samorząd kontynuował szeroko zakrojone inwestycje i remonty w placówkach oświatowych.

Inwestycje oświatowe

Lata 2019-2023 przyniosły w Toruniu szereg spektakularnych inwestycji oświatowych, związanych przede wszystkim z rozwojem przestrzennym miasta i dynamiczną rozbudową nowych osiedli mieszkaniowych. W drugiej połowie 2018 r. rozpoczęło funkcjonowanie nowe Przedszkole Miejskie nr 18 przy ul. Grasera, na rozbudowującym się tzw. os. JAR, gdzie wkrótce ruszy także budowa nowej szkoły podstawowej. W 2020 r. otwarty został basen rehabilitacyjny z ruchomym dnem w Zespole Szkół nr 26 przy ul. Fałata, a w 2024 r. kończy się budowa bliźniaczego obiektu w Zespole Szkół nr 19 przy ul. Dziewulskiego. Do użytku oddane zostały nowe sale gimnastyczne: w 2023 r. w SP nr 14 przy ul. Hallera i w 2024 r. SP nr 11 przy ul. Gagarina. W nowym roku szkolnym 2024/2025 rozpocznie funkcjonowanie nowo wybudowana Szkoła Podstawowa nr 12 przy ul. Strzałowej na lewobrzeżu.

Termomodernizacja internatów X LO

20 grudnia 2022 r. zakończyła się kompleksowa termomodernizacja dwóch internatów przy X LO im. prof. Stefana Banacha. Ze względu na ochronę konserwatorską obiekty nie mogły być docieplone od zewnątrz. Wykonano nowe pokrycia dachowe z obróbkami blacharskimi, ocieplono poddasza i ściany poniżej terenu, wymieniono stolarkę okienną i oczyszczono elewację. Obiekty zostały dostosowane do wymogów pożarowych, wyposażone w instalacje elektryczne,

ewakuacyjno-alarmowe i energooszczędne oświetlenie typu LED. Zmodernizowano węzły ciepłne i instalację co, wymieniono posadzki oraz wykładziny w pokojach i na korytarzach. Projekt pn. „Poprawa efektywności energetycznej zabytkowych budynków oświatowych – termomodernizacja kompleksowa internatu nr 1 i 2 przy pl. Św. Katarzyny 9 w Toruniu” o całkowitej wartości 4 659 000 zł został zrealizowany ze środków Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych (dofinansowanie wyniosło 90 proc. kosztów tj. 4 193 000 zł) i GMT (465 900 zł). Wykonawcą zadania było Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe BUD-POL Mariusza Suleckiego z Torunia.

Sala gimnastyczna dla SP nr 14

Nowa sala gimnastyczna dla Szkoły Podstawowej nr 14 im. Błękitnej Armii przy ul. Hallera na lewobrzeżu została otwarta 27 lutego 2023 r. Z 39 oddziałów placówki w szkolnym 2022/2023 aż 7 stanowiły oddziały sportowe. Prace budowlane trwały od maja 2021 r. Nowy obiekt o pow. 1120 m² ma dwie kondygnacje. Na pierwszej znajduje się sala sportowa o pow. 740 m² i wymiarach 20,1 x 36,8 m, a także zaplecze z 4 szatniami i sanitariatami, szatnia dla osób niepełnosprawnych, łazienki ogólnodostępne, magazyn sprzętu sportowego i zespół pomieszczeń nauczycieli. Sala została wyposażona m.in. w kotary grodzące z napędem elektrycznym, umożliwiające podział na 3 strefy oraz elementy do gier zespołowych. Na drugiej kondygnacji, gdzie ulokowano widownię dla 118 osób, znajduje się część węzłów sanitarnych oraz sala gimnastyki korekcyjnej i siłownia. Prowadzą tam dwie klatki schodowe, z których jedna posiada platformę elektryczną do transportu osób z niepełnosprawnością. Koszt inwestycji wyniósł ponad 8,2 mln zł, z czego 33 procent (2,7 mln zł) stanowiło dofinansowanie z MSiT w ramach Programu Sportowa Polska 2022. Wykonawcą inwestycji była firma Hosta Group Sp. z o.o. Sp.k. z Grębocina.

Sala gimnastyczna dla SP nr 11

Obchodząca jubileusz 50-lecia Szkoła Podstawowa nr 11 im. Pabla Nerudy przy ul. Gagarina otrzymała od miasta wyjątkowy prezent – 14 marca w 2024 r. otwarto w niej nowo wybudowaną salę gimnastyczną. Nowoczesny obiekt z zapleczem sanitarno-szatniowym zastąpił dotychczasową, starą salę, zużytą i zbyt już małą dla 600 uczniów placówki.

Prace trwały od listopada 2022 r. do lutego 2024 r. Budynek ma 1153 m² pow. użytkowej, w tym salę gimnastyczną 19 x 30 m, 4 szatnie z sanitariatami, pokój nauczycieli, magazyn sprzętu, pokój pielęgniarki, salę rekreacyjną, trybunę na 114 osób oraz pomieszczenia techniczne. Obiekt jest dostosowany dla osób z niepełnosprawnościami, energooszczędny z odzyskiem ciepła na wentylacji mechanicznej, oświetleniem LED i instalacją fotowoltaiczną. Wokół wykonano dojazd i chodniki, miejsca parkingowe, ogrodzenie całego terenu oraz nasadzenia zieleni.

Łączny koszt inwestycji wyniósł 10,6 mln zł, z czego 2,75 mln zł (26 proc.) stanowiło dofinansowanie z MSiT w ramach Programu Rozwoju Lokalnej Infrastruktury Sportowej. Wykonawcą prac była firma Bud-Tech Sp. z o.o.

Baseny rehabilitacyjne dla uczniów

W 2020 r. w Zespole Szkół nr 26 przy ul. Fałata został otwarty basen przystosowany dla uczniów z niepełnosprawnością. Mieści trzy niecki - dwa baseny rehabilitacyjne, w tym basen pływacki z podnoszonym dnem, ułatwiającym wejście do wody, basen rekreacyjny, a także brodzik dla dzieci. W basenie rekreacyjnym, wyposażonym w pochylnię do zjazdu dla wózków basenowych, przewidziano takie atrakcje, jak: parasol wodny, masaż wodny i masaż powietrzny stóp, ławkę z dyszami masującymi oraz dwie kaskady wodne.

W obiekcie znajdują się też szatnie, natryski, toalety, pokój ratownika, magazyn sprzętu i pomieszczenie socjalne. W kondygnacji podziemnej ulokowano pomieszczenia techniczne niezbędne do obsługi basenu. Zadanie objęło też zagospodarowanie terenu wokół – utwardzanie dróg, parkingów i chodników oraz budowę specjalnej ścieżki sensorycznej dla uczniów z niepełnosprawnościami, służącej do stymulacji polisensorycznej – zmysłów słuchu, wzroku, dotyku, smaku i równowagi. Inwestycja kosztowała 10,5 mln zł.

Obecnie bliźniaczy kompleks basenowy powstaje w Zespole Szkół nr 19 przy ul. Dziewulskiego 41c na Rubinkowie. Obiekt o pow. użytkowej 929 m², z jedną kondygnacją nadziemną i jedną podziemną oraz łącznikiem, mieści basen pływacki o powierzchni 75 m² i głębokości 1,8 m z ruchomym dnem i basen rekreacyjny o powierzchni 50 m² wraz z atrakcjami basenowymi typu: parasol, wodny masaż i masaż powietrzny do stóp. Wybudowano też zaplecze szatniowo-sanitarne: dwie szatnie męskie i żeńskie oraz toalety przystosowane dla osób niepełnosprawnych. Budynek jest energooszczędny – został wyposażony m. in. w system sterowania BMS oraz instalację fotowoltaiczną. Koszt całości to prawie 14,4 mln zł,

Wykonawcą obu basenów jest toruńska firma BUD-EKO - Renata i Sławomir Szymańscy, a dokumentację projektową przygotowało Biuro Inżynierskie BUDEN z Gdańska.

Budowa Szkoły Podstawowej nr 12

Powstająca przy ul. Strzałowej Szkoła Podstawowa nr 12 będzie piątą szkołą podstawową na lewobrzeżu. Docelowo pomieści w 32 oddziałach 800 uczniów z obwodu szkoły, ograniczonego ulicami: Podgórską, Starą Drogą i Łódzką. W pierwszym roku szkolnym 2024/2025 powstaną oddziały klas I-VI. Kończy się realizacja pierwszego etapu inwestycji - budowa budynków o łącznej pow. użytkowej 9125 m². Są to:

- Budynek A i C - szkoła podstawowa (6021 m², budynek trzykondygnacyjny, częściowo podpiwniczony z płaskim dachem) wraz z salą sportową (1114 m² – bryła jedno i częściowo dwu-kondygnacyjna, niepodpiwniczona z płaskim

dachem, sala sportowa o wymiarach 30 x 18 m, widownia dla 64 osób),

- Budynek B - przedszkole wraz z kuchnią i stołówką (1397 m², budynek dwukondygnacyjny niepodpiwniczony, z płaskim dachem),
- Budynek E - Mediateka - filia Książnicy Kopernikańskiej (593 m², budynek dwukondygnacyjny niepodpiwniczony z płaskim dachem),

W drugim etapie realizowany będzie budynek D (Pływalnia) o pow. użytkowej 1849 m² z niecką basenową o wymiarach 25 x 12,5 m i widownią dla 64 osób.

Szkoła pomieści 32 oddziały szkolne dla 800 uczniów, natomiast przedszkole – 8 oddziałów dla 200 dzieci. Infrastruktura szkolna jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, wyposażona w rozwiązania energooszczędne: moduły fotowoltaiczne o łącznej mocy 115 kWp, oświetlenie typu LED, odzysk ciepła z instalacji wentylacji mechanicznej oraz wykorzystanie wody deszczowej na potrzeby utrzymania terenów zieleni.

Zagospodarowanie terenu obejmuje: parking zewnętrzny na 18 samochodów osobowych, w tym 2 dla osób z niepełnosprawnością, ogrodzenia, chodniki, dojazdy i drogi pożarowe, place zabaw, boisko sportowe, bieżnię 4-torową, altany śmietnikowe, wiaty na rowery na 60 rowerów, ławki, kosze na śmieci i oświetlenie zewnętrzne.

Wykonawcą inwestycji jest Strabag Sp. z o.o. Wartość umowy wynosi 76 811 136 zł, z czego 65 mln zł (84,5 proc.) stanowi dofinansowanie z Rządowego Funduszu Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, a wkład własny GMT to 11 811 136 zł (15,4 proc.). Umowny termin realizacji wynosi 24 miesiące, ale wykonawca planuje zakończyć zadanie do 30 czerwca 2024 r.

Nowa szkoła podstawowa przy ul. Grasera

W sąsiedztwie uruchomionego w 2018 r. Przedszkola Miejskiego nr 18 przy ul. Grasera wiosną 2024 r. rozpocznie się budowa nowej szkoły podstawowej dla rozbudowującego się osiedla mieszkaniowego (tzw. Jar). Na I etap zadania (realizacja w latach 2024-2026) miasto zaplanowało ok. 51 mln zł. Przetarg został już ogłoszony i jeśli nie będzie przeszkód, budowa zakończy się przed rokiem szkolnym 2025/2026. Docelowo powstanie dwukondygnacyjny budynek, składający się z 5 segmentów o łącznej powierzchni ok. 13 tys. m kw., salą gimnastyczną, biblioteką oraz infrastrukturą sportowo-rekreacyjną. Pomieści do 1000 uczniów (8 klas po 5 oddziałów). Koszt całej inwestycji oszacowano na 129 mln zł.

Inne inwestycje i remonty oświatowe

- Modernizacja boisk szkolnych (m.in. SP3, SP10, SP13) – 1 184 976 zł;
- Remont i adaptacja budynku gospodarczo-garażowego przy I LO na potrzeby Klubu Ucznia wraz z zakupem wyposażenia – 1 005 089 zł;

- Montaż windy zewnętrznej dla osób niepełnosprawnych ruchowo w SP10 – 494 000 zł (w tym dofinansowanie PFRON 99 677 zł);
- Likwidacja barier architektonicznych w placówkach oświatowych (edycja I i II) – 3 049 753 zł (w tym dofinansowanie z RPO WK-P – 367 045 zł);
- Inwestycje w ramach Gminnego Programu Rewitalizacji – 2 638 879 zł, w tym:
  - Utworzenie centrum multimedialno-edukacyjnego. Starówka dla Ciebie, Ty dla Starówki w VI LO – 1 220 879 zł;
  - Toruń dla Starówki, Starówka dla Torunia. Rewitalizacja odpowiedzią na potrzeby nowoczesnej przestrzeni społecznej w X LO – 978 000 zł;
  - Zagospodarowanie przestrzeni przy SP11 – 440 000 zł;
- Zakup wyposażenia i pomocy specjalistycznych (m.in. zakup pianin dla ZSM) – 1 942 397 zł (w tym dofinansowanie z Budżetu Państwa – 249 999 zł);
- Nowoczesne pracownie zawodowe kluczem innowacyjnego kształcenia w Toruniu – 2 299 734 (w tym dofinansowanie z RPO WK-P – 1 704 865 zł);
- Modernizacja zespołu żywieniowego w SP14 – 939 000 zł;
- Dostosowanie obiektów oświatowych do przepisów przeciwpożarowych i zaleceń instytucji kontrolujących – 672 084 zł;
- Adaptacja budynku i pomieszczeń w SP1 – 3 690 497 zł;
- Remont i przebudowa sali gimnastycznej w SP28 – 3 200 000 zł.
- Remont hali sportowej w ZSPS i VIII LO - 3 730 000 zł.

Toruńska oświata w liczbach

Wydatki GMT na oświatę w latach 2019-2023

Rok	Wydatki na edukację i wychowanie	Subwencja oświatowa
2019	412 412 004	265 880 019
2020	446 434 266	287 688 704
2021	488 614 468	299 058 255
2022	532 541 936	316 887 760
2023	671 175 341	368 753 357

*Suma wydatków na oświatę i edukacyjną opiekę wychowawczą, bez wydatków na zadania zlecone w tych działach

Wynagrodzenia nauczycieli w Toruniu w szkołach prowadzonych przez GMT (w zł brutto)

Stopień awansu	Średnie wynagrodzenie		Średnia liczba etatów	
	2019	2023	2019	2023
Nauczyciel stażysta	3142,66	–	104,93	–
Nauczyciel kontraktowy	3488,35	–	325,58	–
Nauczyciel początkujący	–	5169,73	–	528,21
Nauczyciel mianowany	4525,42	6078,70	590,58	572,29
Nauczyciel dyplomowany	5782,49	7831,43	1820,64	1986,69

Liczba miejsc w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w latach 2019-2024

Rok szkolny	Przedszkola miejskie	Oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych	Razem miejsca
2019/2020	3 367	1 452	4 819
2020/2021	3 419	1 397	4 816
2021/2022	3 350	1 300	4 650
2022/2023	3 365	1 275	4 640
2023/2024	3 347	1 325	4 672

Liczba wybranych oddziałów w szkołach i przedszkolach GMT

Typ oddziału	Rok szkolny				
	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024
Artystyczny - oddziały szkolne	47	44	46	46	48
Dwujęzyczny - oddziały szkolne	16	16	15	15	18
Grupa rewalidacyjno-wychowawcza - oddziały szkolne	8	8	8	8	8
Integracyjny - oddziały szkolne	47	47	51	49	50
Integracyjny - oddziały przedszkolne i przedszkole	8	8	7	7	7
Mistrzostwa sportowego - oddziały szkolne	8	8	8	8	8
Ogólnodostępny - oddziały szkolne	816	818	817	826	838
Ogólnodostępny - oddziały przedszkolne i przedszkole	187	187	182	182	183
Przygotowawczy - oddziały szkolne	0	0	16	7	1
Przygotowania wojskowego - oddziały szkolne	0	1	2	3	5
Specjalny - oddziały szkolne	36	39	42	41	42
Specjalny - oddziały przedszkolne i przedszkole	10	10	10	10	10
Specjalny przysposabiający do pracy - oddziały szkolne	12	13	13	18	15
Sportowy - oddziały szkolne	66	65	66	63	57
Terapeutyczny - oddziały szkolne	16	15	15	15	14
CKU+CKZ - oddziały szkolne	88	86	91	80	81
Razem-oddziały, w tym:	1365	1365	1389	1378	1385
- oddziały szkolne	1160	1160	1190	1179	1185
- oddziały przedszkolne i przedszkole	205	205	199	199	200

Zmiany organizacyjne w toruńskich szkołach

Rok 2019 był ostatnim rokiem działalności gimnazjów. Po raz ostatni został przeprowadzony egzamin gimnazjalny, zaś po raz pierwszy - egzamin ósmoklasisty. W Toruniu wyniki obu tych egzaminów na tle województwa kujawsko-pomorskiego oraz kraju były wyższe niż przeciętnie. Wyjątek stanowił język niemiecki, w którym w obu przypadkach odnotowano wyniki niższe na tle województwa i kraju.

W 2019 r. dokończono też inne zmiany w sieci szkół, wynikające z wdrażania reformy ustroju szkolnego. Uchwałami Rady Miasta Torunia z 23 maja 2019 r. przekształcono zespoły szkół składające się z trzyletnich liceów oraz klas dotychczasowego gimnazjum (ZS nr 1, ZS nr 10, ZSO nr 2, ZSO nr 4) w czteroletnie licea ogólnokształcące (odpowiednio w VI LO, X LO, II LO, IV LO). Natomiast uchwałami z 12 września 2019 r. stwierdzono przekształcenie 12 trzyletnich liceów ogólnokształcących - w czteroletnie, a 8 czteroletnich techników - w pięcioletnie. W 2019 r. nie została zlikwidowana żadna ze szkół, a jedna - Szkoła Podstawowa nr 4 - została utworzona na bazie Gimnazjum nr 3. Zakończyły się też prace związane z zapewnieniem miejsc w szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych uczniom z tzw. „podwójnego rocznika” w klasach I.

W roku szkolnym 2020/2021 rozpoczął funkcjonowanie pierwszy Oddział Przygotowania Wojskowego w Zespole Szkół Technicznych. W roku szkolnym 2023/2024 podobny oddział powstał w VI LO.

Natomiast w Zespole Szkół nr 19 przy ul. Dziewulskiego, do którego uczęszczają dzieci i młodzież z niepełnosprawnościami, w roku szkolnym 2022/2023 rozpoczęła działalność Szkoła Przysposabiająca do Pracy.

Strategia edukacji dla Torunia

Priorytety toruńskiej oświaty w perspektywie kilkuletniej określa Strategia Rozwoju Edukacji Miasta Torunia. Dokument na lata 2016-2023, został przyjęty uchwałą Rady Miasta Torunia z 21 lipca 2016 r. i obowiązywał do końca 2023 r. Wyznaczony w nim następujące cele: strategiczny - nowoczesna edukacja będąca podstawą rozwoju Torunia i regionu oraz wysokich kompetencji jego mieszkańców oraz 3 cele cząstkowe tj.: oferta edukacyjna dostosowana do potrzeb rynku pracy, wysoka jakość kształcenia, wychowania i opieki, organizacja i zarządzanie oświatą zgodnie z potrzebami. W ramach tych celów ujęto 10 mierników, 19 celów/działań oraz 101 poddziałań, za których wdrażanie odpowiedzialne były poszczególne jednostki oświatowe, wydziały i podmioty. Niektóre poddziałania zostały już zrealizowane, a niektóre wymagają aktualizacji. Końcowy raport ewaluacyjny z realizacji strategii, którego opracowanie zlecono podmiotowi zewnętrznemu, wykazał jednak trafność wyznaczonych celów i działań podjętych dla ich realizacji. Oceniono, że odpowiadają one potrzebom zarówno szkół i placówek, jak również pracodawców, organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów działających w obszarze edukacji. Jako cele na przyszłość wskazano m.in. dalszą rozbudowę infrastruktury, modernizację pracowni kształcenia praktycznego, rozszerzanie współpracy szkół ponadgimnazjalnych z pracodawcami i organizacjami pozarządowymi w zakresie przystosowania oferty edukacyjnej do rynku pracy oraz zintensyfikowanie działań w kierunku zachęcenia dzieci i młodzieży do kształcenia w szkołach branżowych i technikach.

Obecnie trwają prace nad nowym dokumentem Strategii Rozwoju Edukacji Miasta Torunia na lata 2024-2028. Zostaną w nim uwzględnione m.in. zmiany związane z obecną reformą systemu oświaty i polityki oświatowej państwa.

Promocja toruńskiej oświaty

Zmiany w ustroju oświaty w Polsce, w tym rozwój szkolnictwa zawodowego, spowodowały konieczność podjęcia przez samorząd działań na rzecz popularyzacji nowych typów szkół, szczególnie tych niecieszących się dostatecznym zainteresowaniem. Służyły temu informatory, artykuły prasowe i publikacje internetowe, a także wydarzenia, podczas których młodzież miała możliwość zapoznania się z ofertą toruńskiej oświaty na wszystkich szczeblach edukacji.

Toruńskie Forum Zawodowców

W 2017 r. po raz pierwszy zorganizowane zostało **Toruńskie Forum Zawodowców**, którego kolejne edycje odbyły się w 2018 i 2019 r. Było to wydarzenie promujące szkolnictwo zawodowe, skierowane do młodzieży gimnazjalnej, licealnej i uczniów toruńskich szkół podstawowych oraz ich rodziców. W Centrum Targowym PARK swoją ofertę prezentowały toruńskie szkoły ponadgimnazjalne prowadzące kształcenie zawodowe: ZS Ekonomicznych, ZS Inżynierii Środowiska, ZS Gastronomiczno-Hotelarskich, ZS Samochodowych, ZS Szkół Przemysłu Spożywczego i VIII Liceum Ogólnokształcące, ZS Mechanicznych, Elektrycznych i Elektronicznych, Zespół Szkół Ogólnokształcących i Technicznych nr 13, Centrum Kształcenia Praktycznego oraz Centrum Kształcenia Ustawicznego. W programie znalazły się m.in.: warsztaty, punkty doradztwa zawodowego, coachingu kariery oraz stołki branżowe, a także pokazy i prezentacje z udziałem przedsiębiorców.

Podczas III Toruńskiego Forum Zawodowców 5 marca 2019 r. wykorzystano nowe rozwiązania multimedialne, aranżacyjne i scenariuszowe, min.: konkursy i atrakcje dla zwiedzających, czy też Strefę Biznesu, do której zaproszono liczne grono przedsiębiorców z myślą o networkingu na linii pracodawca - szkoła - uczeń.

Toruńskie przedszkola

Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci w wieku 2,5-6 lat i jest realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w innych formach wychowania przedszkolnego. We wszystkich placówkach obowiązuje ta sama podstawa programowa wychowania przedszkolnego. Praca oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej jest zorganizowana w taki sam sposób jak w przedszkolu. Dzieci przebywają w tych placówkach nie krócej niż 5 godzin dziennie. W punkcie przedszkolnym minimalny dzienny wymiar godzin zajęć wynosi 3 godziny dziennie.

Od 2020 r. ilość przedszkoli niepublicznych w Toruniu zwiększyła się o 11, przybyły też 4 punkty przedszkolne i 2 oddziały przedszkolne, zwiększyła się zatem o 519 liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym.

Placówki niepubliczne

Miasto dotuje także działalność niepublicznych szkół, przedszkoli i placówek oświatowych. W latach 2020-2023 na ten cel przeznaczono ponad 363 mln zł. Zestawienie dotacji pokazuje poniższa tabela:

Rok	Liczba jednostek	Wysokość wypłaconych dotacji
2020	114	71 728 105
2021	115	79 897 739
2022	124	94 612 834
2023	188	117 086 962

Programy europejskie i rządowe w oświacie

Toruński samorząd skutecznie pozyskiwał w minionym okresie fundusze unijne i rządowe na realizację programów edukacyjnych dla uczniów i nauczycieli oraz doposażanie toruńskich placówek oświatowych w nowoczesny sprzęt.

Program „Laboratoria Przyszłości”

Celem przedsięwzięcia było budowanie u uczniów kompetencji kreatywnych i technicznych. W ramach programu 30 toruńskich szkół otrzymało w latach 2021-2022 wsparcie państwowe na zakup wyposażenia technicznego do rozwoju umiejętności manualnych i technicznych, umiejętności samodzielnego i krytycznego myślenia, zdolności myślenia matematycznego oraz w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych, jak również pracy zespołowej, dobrej organizacji i dbania o porządek na stanowisku pracy. Zakupiono wyposażenie podstawowe (np. drukarki 3D z akcesoriami) i wyposażenie stanowisk narzędziowych do pracy technicznej za łączną kwotę 4 272 600 zł (bez wkładu własnego GMT).

Ekopracownia – zielone serce szkoły

Program Regionalnego Wsparcia Edukacji Ekologicznej „Ekopracownia – zielone serce szkoły” realizowany był w 2023 r. Miał na celu rozwój świadomości ekologicznej, aktywizację społeczną, budowanie społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie postaw proekologicznych, szczególnie u dzieci i młodzieży. W ramach programu GMT otrzymała środki z Wojewódzkiego i Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na refundację 90 proc. kosztów kwalifikowanych utworzenia ekopracowni w toruńskich placówkach oświatowych. Na jedną pracownię dedyko-

Liczba dzieci w miejskich przedszkolach i oddziałach przedszkolnych w szkołach GMT

Liczba dzieci	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
w przedszkolach miejskich	3268	3317	3353	3311	3481
W oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych miejskich	1419	1374	1344	1262	1282
Łącznie:	4687	4691	4697	4573	4763

Źródło danych: aneksy wrześniowe do arkuszy organizacyjnych przedszkoli miejskich oraz oddziałów przedszkolnych w szkołach GMT.

waną OZE przewidziano kwotę 75 000 zł, w tym 67 500 zł dotacji i 7500 zł wkładu własnego GMT, natomiast na utworzenie jednej pracowni przyrodniczej przeznaczono 50 000 zł, w tym 45 000 zł dotacji i 5 tys. wkładu własnego GMT. Dzięki dofinansowaniu pracownie OZE powstały w SP 23 i 28, a ekopracownie przyrodnicze w: SP nr 5, SP nr 11, w Zespole Szkół Inżynierii Środowiska oraz Zespole Szkół Mechanicznych Elektrycznych i Elektronicznych.

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa

W ramach „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025” rządowe wsparcie w formie dotacji na zakup książek, elementów wyposażenia do biblioteki oraz promocję czytelnictwa od Wojewody Kujawsko-Pomorskiego otrzymały w Toruniu:

- w 2019 r. – 22 jednostki oświatowe łącznie 248 000 zł (szkoły podstawowe i ponadpodstawowe);
- w 2021 r. - 6 jednostek oświatowych łącznie 52 500 zł
- w 2022 r. - 25 jednostek oświatowych łącznie 156 900 zł
- w 2023 r. - 7 jednostek oświatowych łącznie 46 500 zł

Realizacja programu była możliwa dzięki wkładowi własnemu GMT w wysokości 20 proc. kosztów zadania.

Strzelnica w powiecie 2023

W Zespole Szkół Technicznych przy ul. Legionów 19/25 powstała wirtualna strzelnica. Miasto pozyskało fundusze na jej uruchomienie w ramach ogłoszonego przez Ministerstwo Obrony Narodowej konkursu ofert pn. „Strzelnica w powiecie 2023”, w którym samorządy terytorialne mogły ubiegać się o dofinansowanie zadań związanych z utworzeniem strzel-

nic wirtualnych wraz z wyposażeniem na potrzeby szkolenia strzeleckiego uczniów szkół ponadpodstawowych, członków organizacji pozarządowych prowadzących działalność o charakterze proobronnym lub funkcjonariuszy formacji uzbrojonych niewchodzących w skład Sił Zbrojnych. W toruńskim Zespole Szkół Technicznych funkcjonują: 1 oddział CWKM (Certyfikowana Wojskowa Klasa Mundurowa) oraz 5 oddziałów OPW (Oddział Przygotowania Wojskowego), do których uczęszcza łącznie około 150 uczniów. Szkoła realizuje od 2014 r. szkolenie mundurowe, a od 2017 r. programy Ministerstwa Obrony Narodowej. Posiadała też odpowiednie pomieszczenie na ten cel o pow. 70 m kw. Strzelnica została oddana do użytku z końcem 2023 r. Kwota dotacji z ministerstwa wyniosła 160 000 zł, wkład własny GMT 40 000 zł.

Nowe Oddziały Przygotowania Wojskowego

W roku szkolnym 2023/2024 w Toruniu powstały dwie nowe I klasy Oddziału Przygotowania Wojskowego: jedna w Zespole Szkół Technicznych w Toruniu oraz jedna w VI Liceum Ogólnokształcącym w Toruniu. 2023 r. Na ten cel GMT otrzymała dotację celową z Ministerstwa Obrony Narodowej w wysokości 137 600 zł, co stanowi 80 proc. kosztów zadania - 172 000 zł. Na kwotę składają się: koszty zakupu pakietów szkoleniowych OPW za 85 000 zł i pakietów mundurowych za 87 000 zł dla 60 uczniów, (Technikum nr 4 w Zespole Szkół Technicznych – 30 uczniów oraz VI Liceum Ogólnokształcące – 30 uczniów). Wkład GMT w to zadanie wyniósł 20 proc. czyli 34 400 zł. Umundurowanie zakupione z dotacji celowej jest wpisane na stan szkoły i zostało przekazane uczniom na czas uczestnictwa w programie.

Program „Posiłek w szkole i w domu”

Gmina Miasta Toruń otrzymała wsparcie finansowe ze środków budżetu państwa na realizację wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu” na lata 2019-2023. Celem programu było wzmocnienie opiekuńczej funkcji szkoły podstawowej poprzez tworzenie warunków umożliwiających spożywanie przez uczniów posiłku w trakcie pobytu w szkole oraz doposażenie i poprawa standardu funkcjonujących stołówek szkolnych (własnej kuchni i jadalni). W 2021 r. ze wsparcia korzystały 3 toruńskie szkoły: SP nr 7, nr 24 i nr 28, którym przyznano łącznie 155 121 zł dotacji (80 proc. kosztów zadania), a pozostałe 20 proc. stanowił wkład GMT tj. 38.781 zł. Z kolei w 2023 r. rządowa dotacja w łącznej wysokości ponad 191 084 zł trafiła do SP nr 9, SP nr 11 i SP nr 32 i była to najwyższa kwota przyznana gminie z województwa kujawsko-pomorskiego. Pozostałe 20 proc. kosztów zadania, tj. 47 771 zł sfinansowała GMT.

Program „Aktywna Tablica”

W latach 2017-2019 i 2020-2024 miasto korzystało też ze środków rządowego programu „Aktywna Tablica”. Było to wsparcie finansowe na rozwijanie szkolnej infrastruktury oraz kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych - zakup sprzętu, pomocy dydaktycznych i narzędzi do terapii niezbędnych do realizacji programów nauczania. Z dofinansowania mogły skorzystać szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe (licea ogólnokształcące, technika, branżowe szkoły I stopnia), szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej lub liceum ogólnokształcącego oraz specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze dla uczniów niewidomych lub słabowidzących.

Szkoły podstawowe, które otrzymały wsparcie finansowe w latach 2017-2019 (czyli wszystkie, dla których organem prowadzącym jest GMT), mogły ubiegać się o dofinansowanie, maksymalnie 35 000 zł, pod warunkiem, że uczęszczają do nich uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, posiadający różnorodne zaburzenia rozwojowe, utrudniające lub uniemożliwiające prawidłowy proces kształcenia. Natomiast w przypadku szkół ponadpodstawowych można było otrzymać do 14 000 zł na zakup sprzętu lub pomocy dydaktycznych, m.in. interaktywnych tablic lub monitora oraz specjalistycznego oprogramowania. W obu przypadkach GMT musiała wnieść 20 proc. wkładu własnego całkowitej wartości zadania.

Wnioskowano o przyznanie wsparcia:

- w 2020 r. dla 12 szkół - wsparcie otrzymało 10;
- w 2021 r. dla 10 szkół - wsparcie otrzymały 2;
- w 2022 r. dla 13 szkół - wsparcie otrzymało 11;
- w 2023 r. dla 19 szkół - wsparcie otrzymało 7;

W 2024 r., ostatnim roku realizacji programu, wnioski będzie mogło złożyć 12 szkół z GMT, które dotychczas nie brały udziału w programie oraz szkoły, które nie otrzymały wsparcia w 2023 r.

Program „Poznaj Polskę”

W latach 2022-2023 samorząd pozyskał środki z programu „Poznaj Polskę” Ministerstwa Edukacji i Nauki na organizację wycieczek dla toruńskich uczniów. Program miał na celu uatrakcyjnienie procesu edukacyjnego dzieci i młodzieży poprzez umożliwienie im poznawania Polski, jej środowiska przyrodniczego, tradycji, zabytków kultury i historii oraz osiągnięć polskiej nauki. Tym samym wspierał realizację podstaw programowych dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

W 2022 r. w ramach przedsięwzięcia 24 toruńskie szkoły zorganizowały 44 wycieczki. Na ten cel GMT otrzymała ponad 350 513 zł z budżetu państwa (80 proc. z całkowitego kosztu 477 471 zł), przy co najmniej 20 proc. wkładzie rodziców dzieci (łącznie 126 957 zł). Najwięcej wycieczek zorganizowały: SP nr 8 (6), SP nr 14 (6) i SP nr 11 (3).

W 2023 r. w programie uczestniczyło 15 toruńskich szkół, które zorganizowały 24 wycieczki dla 1008 uczniów. Z całkowitej wartości przedsięwzięcia, wynoszącej 324 259 zł, ministerialna dotacja celowa w ramach tzw. Polskiego Ładu wyniosła 188 677 zł, a kwota wkładu własnego 136 591 zł (wpłaty rodziców co najmniej 20 proc.). Najwięcej wycieczek z zorganizowały SP nr 8 (4) i SP nr 14 (3).

Program „Wyprawka szkolna”

Z rządowym wsparciem miasto realizuje od program „Wyprawka szkolna”, w ramach którego uczniowie z niepełnosprawnością, posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, mogą ubiegać się o dofinansowanie do zakupu podręczników, materiałów edukacyjnych i ćwiczeniowych. Pomoc jest udzielana na wniosek rodzica, opiekuna prawnego lub ucznia, a także nauczyciela, pracownika socjalnego lub innej osoby, za zgodą przedstawiciela ustawowego albo pełnoletniego ucznia.

W latach 2020-2022 w programie uczestniczyły:

- szkoły prowadzone przez GMT: LO I, II, III, IV, V, VI, VII, IX; ZS nr 19 i 26, ZSE, ZSGH, ZSIŚ, ZSMEiE, ZSOiT nr 13, ZSPS i VIII LO, ZSS, ZST – razem 172 uczniów;
  - szkoły, dla których organem prowadzącym nie jest GMT: Technikum TEB Edukacja, Franciszkańskie Liceum Ogólnokształcące, SOKRATES Technikum Menadżerskie, Kujawsko-Pomorski Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy, Toruńskie Technikum Informatyczne, Uniwersyteckie Liceum Ogólnokształcące, Liceum Jagiellońskie – razem 43 uczniów;
- Całkowita kwota dotacji wyniosła 90 840 zł, wydano ponad 60 tys. zł. Dofinansowanie otrzymali wszyscy zainteresowani uczniowie.

W 2023 r. dofinansowano zakup podręczników, materiałów edukacyjnych i materiałów ćwiczeniowych 234 uczniom niepełnosprawnym z 27 placówek na kwotę ponad 75 961 zł (w tym 189 uczniom z 19 jednostek oświatowych GMT za 64 542 zł i 45 uczniom z 8 jednostek oświatowych, dla których organem prowadzącym nie jest GMT za 11 418 zł.)

Toruńscy uczniowie w projekcie Uniwersytetu Śląskiego

Od października 2022 r. do sierpnia 2023 r. w Toruniu realizowany był „Projekt innowacyjno-wdrożeniowy w zakresie oceny funkcjonalnej” - projekt badawczy, którego celem było opracowanie modelowych rozwiązań dla świadczącego lokalnie międzysektorowego wsparcia dla dzieci, uczniów i rodzin z wykorzystaniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia. Projekt ten, na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki, prowadził Uniwersytet Śląski we współpracy z Uniwersytetem M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Akademią Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.

Przedsięwzięcie obejmowało realizację w Toruniu badań przesiewowych w wybranej grupie dzieci i uczniów, którym w 2023 r. udzielono konkretnego wsparcia. Rolę instytucji koordynującej pełniła toruńska Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna. Na pokrycie kosztów zadania uczelnia śląska przekazała w latach 2022-2023 kwotę 224 674 zł. Środki te zostały przeznaczone m.in. na realizację badań, wynagrodzenia koordynatorów oraz koszty administracyjne. Udział w zadaniu nie wymagał wkładu własnego ze strony GMT.

Wiodący Ośrodek Koordynacyjno-Rehabilitacyjno-Opiekuńczy

Na mocy porozumień zawartych pomiędzy Ministrem Edukacji Narodowej a GMT na lata 2018-2021 i 2022-2026 toruński Zespół Szkół nr 19 – Szkoła Podstawowa Specjalna nr 19 przy ul. Dziewulskiego 41c pełni w Toruniu rolę tzw. wiodącego ośrodka koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczego. Placówka realizuje w ten sposób zadania administracji rządowej w tym zakresie na obszarze powiatu, określone ustawie z 7 września 1991 r. o systemie oświaty, w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 5 września 2017 r. oraz w programie wsparcia dla rodzin „Za życiem” (uchwała nr 160 Rady Ministrów z 20 grudnia 2016 r.).

Ośrodek obejmuje opieką dzieci w wieku od urodzenia do podjęcia nauki w szkole, zagrożone niepełnosprawnością, posiadające opinię o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju, mające zaświadczenie potwierdzające ciężkie i nieodwracalne upośledzenie lub nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, powstałą w okresie prenatalnym lub w czasie porodu.

Celem programu jest zapewnienie dzieciom interdyscyplinarnego wczesnego wspomaganie rozwoju poprzez: zorganizowanie specjalistycznej terapii, skierowanie do rodziców fachowej informacji dotyczącej dziecka i jego problemów rozwojowych oraz nawiązanie współpracy ze służbą zdrowia, pomocą społeczną i instytucjami oświatowymi w celu udzielenia aktywnej pomocy i wsparcia dziecka oraz jego rodziny.

Dzieci zakwalifikowane do udziału w programie bezpłatnie uczestniczą w indywidualnych zajęciach prowadzonych przez specjalistów: logopedów, neurologopedów, fizjoterapeutów,

terapeutów integracji sensorycznej, terapeutów terapii ręki, pedagogów specjalnych, psychologa, dobranych odpowiednio do rodzaju dysfunkcji, w wymiarze do 5 godzin tygodniowo. Zajęcia odbywają się na terenie Szkoły Podstawowej Specjalnej nr 19, a w szczególnych przypadkach, kiedy stan zdrowia dziecka uniemożliwia przybycie do placówki, także w domu rodzinnym dziecka oraz w Navita Rehabilitacja Toruń. Rodzice wraz z dziećmi zakwalifikowanymi do programu mają możliwość nieodpłatnego korzystania z pomocy i konsultacji z psychologiem oraz innymi specjalistami prowadzącymi zajęcia wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka.

Wysokość dotacji rządowej dla Torunia na realizację zadań ośrodka w latach 2018-2021 wynosiła 1 359 000 zł, a w latach 2022-2026 wyniesie 2 549 780 zł na realizację 4920 godzin zajęć rocznie.

550. rocznica urodzin Mikołaja Kopernika

Toruńska oświata aktywnie włączyła się w 2023 r. w obchody 550. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Z tej okazji nasze miasto zorganizowało Ogólnopolski Konkurs Wiedzy o Mikołaju Koperniku dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, pod patronatem Ministra Edukacji i Nauki. W konkursie uczestniczyło 645 uczniów z 263 szkół podstawowych i 150 uczniów z 64 szkół ponadpodstawowych z całego kraju. Dla finalistów zorganizowano pobyt w Toruniu w dniach 1-3 czerwca 2023 r., a laureaci otrzymali dodatkowo atrakcyjne nagrody, m.in. laptopy, teleskopy i lornetki. Gala wręczenia nagród odbyła się 15 września 2023 r. podczas Światowego Kongresu Kopernikańskiego.

Laureaci konkursu (wg miejsc):

- w kategorii szkół podstawowych: 1. Anna Marta Czupajło z Publicznej SP w Dobrem, 2. Artur Feliks Falenta z SP nr 24 w Toruniu, 3. Wiktor Szatkowski z Publicznej SP w Krzywosądzy, 4. Wojciech Jaworski z SP nr 25 w Kielcach, 5. Bartosz Koprzak z SP nr 1 w Kamieńcu Żąbkowickim, 6. Małgorzata Żołnierz z Publicznej SP w Strzelcach Opolskich;
- w kategorii szkół ponadpodstawowych: 1. Aleksandra Filipowska z Publicznego LO nr III w Opolu, 2. Tomasz Więcek z Publicznego LO nr III w Opolu, 3. Jerzy Michał Kryśka z LO w Płocku, 4. Jakub Kondratowicz z LO nr XII we Wrocławiu, 5. Marcel Werbowy z LO w Nowym Dworze Gdańskim.

Gwiazdy Grodu Kopernika

20 listopada 2023 r., w rocznicę przyjęcia przez ONZ Konwencji o Prawach Dziecka i w roku obchodów kopernikańskich, w Toruniu została ustanowiona nagroda dla uzdolnionych toruńskich uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych pn. „Gwiazdy Grodu Kopernika”. Jest ona przyznawana w konkursie, który ma na celu promowanie młodych talentów, podkreślenie prawa dziecka do decydowania o formie spędzania wolnego czasu, a także wskazywanie

możliwości alternatywnych i kreatywnych form spędzania tego czasu. Wydarzenie zostało zorganizowane przez miasto we współpracy z OPP Dom Harcerza i Szkołą Podstawową nr 23 im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Toruniu.

Zadaniem uczestników było nagranie krótkiego filmu (do 5 min.), przedstawiającego prezentację ich talentu w rozmaitych dziedzinach: muzyka, taniec, sztuka, aktorstwo, sport, zdolności manualne itp. Oceniano ich w 4 kategoriach: szkoły podstawowe – klasy I-III, klasy IV-VI i klasy VII-VIII oraz szkoły ponadpodstawowe. Każda szkoła mogła zgłosić maksymalnie 2 uczestników w każdej kategorii. Uroczyste podsumowanie konkursu i wręczenie nagród odbyło się 20 listopada 2023 r. podczas gali finałowej w Teatrze Baj Pomorski w Toruniu z udziałem Rzecznika Praw Dziecka.

Konferencje edukacyjne

W 2023 r. Wydział Edukacji UMT był też współorganizatorem dwóch konferencji dla kadry oświatowej. 18 lutego odbyło się Ogólnopolskie Forum Metodyczne dla nauczycieli wychowania przedszkolnego na temat: „Holistyczne podejście do edukacji w świetle dokonań Mikołaja Kopernika”, zorganizowane przez gminę przy udziale Przedszkola Miejskiego nr 13 im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Natomiast

23 maja 2023 r. miała miejsce Ogólnopolska Konferencja Naukowo - Dydaktyczna pt. „Dzieje wychowania przedszkolnego – od ochrony po współczesny model”, przygotowana we współpracy ze Stowarzyszeniem Edukacji Przedszkolnej „Inicjatywa i twórczość” w Toruniu oraz Wydziałem Nauk Historycznych UMK.

Stypendia i nagrody za wyniki w nauce

Motywacją do osiągania przez toruńskich uczniów wysokich wyników w nauce jest miejski system stypendialny. Co roku około 150 młodych osób korzysta z comiesięcznego stypendium gminy, które jest nagrodą za ich wysiłek i zachętą do dalszej nauki. Rekordowy był pod tym względem rok 2019, gdy stypendia otrzymało aż 250 uczniów. Prezydent Miasta Torunia nagradza też co roku wybitnych absolwentów toruńskich szkół ponadgimnazjalnych, a z okazji Dnia Edukacji Narodowej przyznaje nagrody wyróżniającym się nauczycielom i dyrektorom szkół. Na wsparcie samorządu mogą też liczyć pilni studenci – najlepszym miasto przyznaje stypendia za wyniki w nauce, zaś na wybitnych absolwentów toruńskich uczelni, którzy zdecydują się po studiach pozostać w Toruniu, czeka co roku 5 mieszkań komunalnych wynajmowanych im na korzystnych zasadach.

Stypendium Prezydenta Miasta Torunia

Stypendia PMT przyznawane są uczniom szkoły podstawowej (począwszy od klasy V), liceum ogólnokształcącego, technikum, branżowej szkoły I stopnia oraz szkoły artystycznej. Obecnie mogą się oni ubiegać o jeden z trzech rodzajów stypendiów: Toruński Omnibus - przeznaczony dla uzdolnionych uczniów posiadających szczególne osiągnięcia, obejmujący wszystkie wymienione wyżej typy szkół, a także stypendia Toruński Fachowiec i Maestro - skierowane do uczniów szkół branżowych oraz muzycznych posiadających szczególne osiągnięcia w swoich dziedzinach.

Aktualne zasady i formy udzielania tych świadczeń zawarte są w uchwałach Rady Miasta Torunia: nr 620/2021 z 15 kwietnia 2021 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania świadczeń pomocy materialnej o charakterze motywacyjnym uczniom uczęszczającym do szkół w Toruniu, form i zakresu tych świadczeń oraz trybu postępowania w tych sprawach, oraz nr 106/2019 z 11 kwietnia 2019 r. w sprawie utworzenia lokal-

Stypendia Prezydenta Miasta Torunia w latach 2019-2024

Rodzaj stypendium	Liczba stypendystów w roku szkolnym					Miesięczna wysokość stypendium
	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2023/2024	
Toruński Omnibus	216	129	131	133	164	200 zł dla ucznia, który w roku poprzedzającym przyznaniu stypendium uczęszczał do SP lub dotychczasowego gimnazjum; 300 zł dla ucznia szkoły ponadpodstawowej i ponadgimnazjalnej;
Toruński Fachowiec	21	18	0	5	0	300 zł
Toruński Maestro	13	8	10	5	9	300 zł
RAZEM	250	155	141	143	173	–
Łączna kwota na SPMT (zł)	537 000	377 000	306 000	429 000	371 000	–

nego programu wspierania edukacji uzdolnionych uczniów uczęszczających do szkół w Toruniu, która uściśla krąg beneficjentów mogących starać się o przyznanie świadczenia.

Nagroda Prezydenta Miasta Torunia

O Nagrodę Prezydenta Miasta Torunia mogą się co roku ubiegać absolwenci liceów ogólnokształcących, techników i branżowych szkół I stopnia. Warunkiem jest średnia ocen co najmniej 4.0 z obowiązkowych zajęć edukacyjnych, co najmniej bardzo dobra ocena z zachowania, a dodatkowo - tytuł laureata lub finalisty olimpiady przedmiotowej/ konkursu tematycznego albo inne znaczące osiągnięcia edukacyjne.

Nagroda Prezydenta Miasta Torunia w latach 2018-2023

Rok szkolny	Liczba nagród	Wysokość nagrody (zł)	Łączna kwota nagród (zł)
2018/2019	26	2 000	52 000
2019/2020	40	2 000	80 000
2020/2021	27	2 000	54 000
2021/2022	22	2 000	44 000
2022/2023	19	2000	38 000

Nagrody dla nauczycieli

W latach 2018-2023 Prezydent Miasta Torunia wręczył nagrody finansowe z okazji Dnia Edukacji Narodowej 632 nauczycielom i dyrektorom toruńskich szkół, którzy wyróżnili się osiągnięciami w pracy dydaktyczno-wychowawczej. Zasady przyznawania nagród określa uchwała nr 506/09 Rady Miasta Torunia z dnia 5 marca 2009 r. w sprawie trybu i kryteriów przyznawania nagród dla nauczycieli (zmieniona uchwałą RMT nr 611/17 z dnia 20 lipca 2017 r. oraz uchwałą RMT nr 910/22 z dnia 21 lipca 2022 r.) oraz obwieszczenie nr 86/22 RMT z dnia 15 września 2022 r. w sprawie jednolitego tekstu uchwały w sprawie trybu i kryteriów przyznawania nagród dla nauczycieli.

Wnioski o przyznanie nagród przyjmowane są do 31 sierpnia każdego roku. W przypadku nauczyciela o nagrodę wnioskują dyrektor szkoły, w przypadku dyrektora - organ prowadzący szkołę czyli GMT (Wydział Edukacji UMT). Nagroda może być też przyznawana zespołom nauczycieli.

Toruńska oświata podczas pandemii

Rok 2020 r. ze względu na wybuch pandemii COVID-19 był ogromnym wyzwaniem dla toruńskiej edukacji. Ze względu na niebezpieczeństwo związane z rozprzestrzenianiem się koronawirusa Ministerstwo Edukacji Narodowej zdecydowało

o zawieszeniu tradycyjnych zajęć dydaktyczno-wychowawczych, a następnie wprowadziło obowiązek kształcenia na odległość. Od 25 marca 2020 r. jednostki systemu oświaty realizowały więc swoje zadania z wykorzystaniem metod i technik kształcenia zdalnego. W związku z sytuacją epidemiczną odbyły się 22 narady online przedstawicieli miasta z dyrektorami jednostek oświatowych.

Pandemia wymusiła również zmianę harmonogramu egzaminów szkolnych, podczas których nauczyciele i uczniowie musieli stosować się do szczegółowych wytycznych sanitarnych opracowanych przez MEN, CKE i GIS. Ponadto, dla ograniczenia kontaktów i zminimalizowania zagrożenia, egzamin maturalny został przeprowadzony wyłącznie w formie pisemnej.

Przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych GMT od 6 maja 2020 r. mogły wznowić funkcjonowanie, ale na zasadach ściśle określonych w przepisach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 oraz szczegółowych wytycznych Ministra Zdrowia, Głównego Inspektora Sanitarnego i Ministra Edukacji Narodowej. W Toruniu powrót dzieci do miejskich przedszkoli i oddziałów przedszkolnych odbywał się stopniowo. Większość placówek wznowiła działalność 18 maja (31), pozostałe pomiędzy 19 a 25 maja (9).

Od maja do października 2020 r. trwała dystrybucja środków ochrony osobistej do szkół, przedszkoli i placówek oświatowych we współpracy Wydziału Edukacji, Wydziału Ochrony Ludności oraz Wydziału Zdrowia i Polityki Społecznej UMT. Do jednostek oświatowych przekazano łącznie:

- maseczki jednorazowe – 221 680 szt.
- maseczki wielokrotnego użytku – 952 szt.
- termometry bezdotykowe – 228 szt.
- płyny dezynfekujące - 4385 pojemników (po 5 litrów)
- przyłbice – 270 szt.
- fartuchy medyczne – 69 szt.
- czepki ochronne – 477 szt.

Program „Zdalna szkoła”

W okresie pandemii miasto skorzystało z możliwości ubiegania się o wsparcie edukacji zdalnej toruńskich uczniów poprzez udział w programach Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego (Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020). W dwóch edycjach programu „Zdalna Szkoła” i „Zdalna Szkoła +” pozyskano łącznie 264 559 zł na zakup sprzętu komputerowego:

- „Zdalna Szkoła” - za kwotę 99 994 zł zakupiono 34 laptopy oraz 17 modemów internetu bezprzewodowego za kwotę

Nagrody Prezydenta Miasta Torunia dla nauczycieli z okazji DEN w latach 2018-2023

Nagrodzeni /rok	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nauczyciele	97	104 (2 zespoły)	90	93	101 (1 zespół)	100
Dyrektorzy	10	7	5	8	8	9
RAZEM	107	111	95	101	109	109
Łączna kwota nagród	576 088	597 624	511 480	543 784	586 856	586 856

- „Zdalna Szkoła +” - za kwotę 164 565 zł zakupiono 69 laptopów w zestawie z modemami internetu bezprzewodowego oraz przejściówkami USB

Sprzęt został udostępniony uczniom oraz nauczycielom na zasadzie użyczenia, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji dzieci pochodzących z rodzin wielodzietnych.

Ponadto 17 laptopów sfinansowała ze swojego budżetu GMT. Ogółem zakupiono 120 laptopów. Komputery dla uczniów niedysponujących własnym sprzętem przekazywali także darczyńcy – rodzice i Fundacja Platon.

Źródłem funduszy na sprzęt komputerowy do nauki zdalnej w Toruniu był też w tym okresie rządowy program „Aktywna Tablica”, w ramach którego w 2020 r. do 9 szkół ponadpodstawowych trafiły: 22 laptopy, 7 projektorów, 2 głośniki interaktywne i 10 monitorów dotykowych o przekątnej co najmniej 55 cali. Całkowita wartość projektu wyniosła 157 500 zł, z czego dofinansowanie wyniosło 126 000 zł, a wkład własny GMT 31 500 zł.

Narzędzia edukacji zdalnej

Wszystkie jednostki oświatowe prowadzone przez GMT miały uruchomioną bezpłatną usługę Office 365. Toruńska oświata korzystała w tym czasie ze Zintegrowanego Systemu Informatycznego Microsoft, obsługiwanego przez firmę Vulcan. W tym systemie działa także dziennik elektroniczny. Na 69 jednostek oświatowych 35 zgłosiło informację o wykorzystaniu do nauczania zdalnego aplikacji Microsoft Teams.

Przedszkola i placówki komunikowały się z podopiecznymi poprzez własną stronę internetową i pocztę elektroniczną (także maile grupowe), a także fanpage na portalu społecznościowym Facebook. W ten sposób przekazywane były materiały, filmiki, zadania do wykonania przez dzieci. Ocena prac przez nauczycieli następowała głównie poprzez zwrotne przesłanie wykonanych zadań.

Szkoły wykorzystywały: e-dziennik, FB, Messenger, FB, Skype, telefony, platformy edukacyjne: Classroom Google, Office 365, Zoom, Moodle, Grid3 oraz rekomendowaną przez MEN Zintegrowaną Platformę Edukacyjną. Wsparciem nauczania były treści edukacyjne dostępne na kanałach Youtube i Kujawsko-Pomorska e-szkoła.

Działania prewencyjne GMT

W okresie pandemii samorząd podjął szereg działań, których celem było ograniczenie zagrożenia epidemicznego w szkołach i przedszkolach. Należały do nich:

- Codzienne monitorowanie stanu epidemicznego w jednostkach oświatowych - rozmowy z dyrektorami i przygotowanie raportu z bieżącej sytuacji;
- Zawieszenie zajęć dodatkowych w przedszkolach i zajęć pozalekcyjnych;
- Rekomendowanie dyrektorom jednostek oświatowych rezygnację z dużych uroczystości i imprez;
- Upowszechnianie informacji o aktualnych przepisach prawa dotyczących zapobiegania, ograniczania i przeci-

działania rozprzestrzenianiu się koronawirusa, wytycznych GIS, MZ i MEN, zaleceń PMT;

- Narady robocze online z dyrektorami na temat problemów i zapytań.

Tryb nauki i szczepienia w szkołach

W styczniu 2021 r. wszystkie szkoły w Polsce miały ferie zimowe w tym samym czasie - od 4 do 17 stycznia. 15 lutego 2021 r. ruszyła akcja szczepienia przeciw COVID-19 nauczycieli szkolnych, przedszkolnych i pracowników jednostek oświatowych. Na dzień 1 marca 2021 r. pierwszą dawką zaszczepiono już ok. 70 % pracowników oświaty.

Nauka w 2021 r. przebiegała w różnych formach: stacjonarnej, online i hybrydowej:

- od 18 stycznia do 28 lutego – klasy I-III szkół podstawowych – nauczanie stacjonarne;
- od 1 marca nastąpiło zróżnicowanie formy nauki klas I-III szkół podstawowych w regionach:
  - 1-14 marca – woj. warmińsko-mazurskie hybrydowo;
  - 15-28 marca – hybrydowo 4 województwa (lubuskie, mazowieckie, pomorskie i warmińsko-mazurskie);
  - 22 marca - 11 kwietnia - uczniowie wszystkich klas szkół podstawowych w całym kraju – kształcenie na odległość;
  - 12-25 kwietnia – kształcenie na odległość (od 19 kwietnia 2021 r. przedszkola stacjonarnie)
  - 26 kwietnia - 2 maja - lekcje w trybie hybrydowym w klasach I-III w szkół podstawowych w 11 województwach, w tym w woj. kujawsko-pomorskim. Uczniowie z pozostałych klas mieli zajęcia na dotychczasowych zasadach.
  - 29 marca - 18 kwietnia – zamknięte przedszkola;
  - 3 maja klasy I-III szkół podstawowych w całym kraju wróciły do nauki w trybie stacjonarnym;
  - 17-30 maja klasy IV-VIII szkół podstawowych i uczniowie szkół ponadpodstawowych – nauka w trybie hybrydowym;
  - 31 maja 2021 r. uczniowie powrócili do regularnej nauki stacjonarnej i również w tym trybie rozpoczęli 1 września rok szkolny 2021/2022. Jednocześnie w szkołach GMT zorganizowana została akcja szczepienia przeciw COVID-19 dla uczniów w wieku 12-18 lat.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna

W okresie pandemii Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Toruniu prowadziła poradnictwo w systemie ciągłym, z zachowaniem ograniczeń w kontaktach osobistych (wystąpiło krótkie zawieszenie działalności od 6 kwietnia do 3 maja 2020 r.). W PPP zatrudniano 14 pedagogów, 20 psychologów i 1 logopedę. Konsultacje z zakresu poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego odbywały się w zmienionej formule (porady przez telefon, materiały przygotowane jako wsparcie rodziców publikowane na stronie poradni, wizualizacja, zajęcia online),

W 2020 r. Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna PPP udzieliła pomocy 1613 dzieciom (badania, terapia), wydała 548 orzeczeń i 465 opinii. Ze wsparcia psychologicznego skorzy-

stało 123 podopiecznych, udzielono 2862 porad i konsultacji. Online przeprowadzono: 27 prelekcji dla rodziców, 23 szkolenia dla nauczycieli i 10 indywidualnych konsultacji z uczniami.

W maju 2021 r. na zlecenie Wydziału Edukacji UMT poradnia przeprowadziła ankietę skierowaną do wszystkich dyrektorów jednostek oświatowych prowadzonych przez GMT. Badanie dotyczyło diagnozy oczekiwań i potrzeb wsparcia uczniów i nauczycieli po okresie edukacji zdalnej. Na podstawie wyników ankiety poradnia przygotowała ofertę pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla toruńskich jednostek oświatowych, w tym propozycję zajęć w związku z sytuacją kryzysową, między innymi dotyczącą samobójstw.

Miasto pozyskało też w 2021 r. rządowe wsparcie, ponad 509 000 zł, na organizację 8497 godzin zajęć wspomagających dla uczniów klas IV-VIII, którzy wrócili do nauki stacjonarnej po okresie nauki zdalnej. Zajęcia te były realizowane w toruńskich szkołach w dwóch terminach: od 31 maja do 24 czerwca i od 2 września do 22 grudnia 2021 r.

Obywatele Ukrainy w toruńskiej oświacie

Po agresji wojsk Federacji Rosyjskiej na teren Ukrainy 24 lutego 2022 r. do Torunia, podobnie jak do wielu polskich miast, napłynęła fala uchodźców z ogarniętego wojną kraju, w tym rodzin z dziećmi. Przed toruńskim samorządem stanęło pilne zadanie organizacji opieki i edukacji szkolnej i przedszkolnej dla ukraińskich dzieci. Na koniec roku szkolnego 2021/2022 liczba dzieci z Ukrainy, które trafiły do systemu toruńskiej oświaty publicznej i niepublicznej, wynosiła łącznie 1152 (stan na dzień 23.06.2022 r.), w tym:

- 203 w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych,
- 623 w szkołach podstawowych,
- 162 w szkołach ponadpodstawowych (161 w liceach i 1 w technikum),

- 12 w ogólnokształcących szkołach muzycznych (I i II st.),
- 4 w szkołach podstawowych specjalnych.

W roku szkolnym 2021/2022 w szkołach GMT utworzono łącznie 16 oddziałów przygotowawczych dla 296 uczniów: 10 oddziałów dla 174 uczniów w szkołach podstawowych i 6 oddziałów dla 122 uczniów w liceach ogólnokształcących.

Do jednostek niepublicznych uczęszczało w tym czasie ogółem 148 dzieci, w tym do przedszkoli i punktów przedszkolnych 121, do szkół podstawowych 19, a do szkół ponadpodstawowych 8.

Z początkiem roku szkolnego 2022/2023 (stan na dzień 05.09.2022 r.) liczba dzieci uchodźców z Ukrainy w toruńskich szkołach i przedszkolach publicznych i niepublicznych wzrosła do 1380, w tym 1235 w oświacie publicznej (bez CKU, MDK i OPPDH) i 145 w niepublicznej. Zwiększyło się także zatrudnienie osób z Ukrainy w miejskich placówkach oświatowych – z 20 na początku roku szkolnego do 50 na koniec roku szkolnego (stan na 16.06.2023 r.). Zmniejszyła się natomiast do 7 liczba oddziałów przygotowawczych w placówkach GMT, do których uczęszczało ogółem 149 uczniów: 74 do 4 oddziałów w szkołach podstawowych i 75 do 3 oddziałów w liceach ogólnokształcących.

Stopniowo liczba ukraińskich dzieci w toruńskiej oświacie zaczyna spadać. Rok szkolny 2023/2024 rozpoczęło ich ogółem 1188, w tym 1024 dzieci w placówkach publicznych i 164 w niepublicznych. Funkcjonuje już tylko 1 oddział przygotowawczy w VI LO, do którego uczęszcza 21 uczniów. 76 uchodźców uczestniczy w kursach organizowanych przez CKU, a 101 w zajęciach pozaszkolnych MDK. W placówkach oświatowych GMT jest zatrudnionych obecnie 12 osób z Ukrainy. Jednocześnie do Wydziału Edukacji UMT napływają oświadczenia rodziców ukraińskich dzieci o kontynuacji przez nie nauki w ukraińskim systemie edukacji.

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Toruń to doskonałe miejsce do prowadzenia biznesu - w 2023 r. działało tu 28 649 tys. podmiotów gospodarczych. Motorem aktywności lokalnej są mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa. Oferując różnorodne formy wsparcia aktywności gospodarczej, miasto istotnie wpływa na rozwój lokalnego biznesu. Atrakcyjna oferta miejskich terenów inwestycyjnych, uzbrajanych przez miasto w niezbędną infrastrukturę, pozwala na realizację nowych przedsięwzięć oraz kooperację z podmiotami już prowadzącymi działalność w Toruniu. Optymalne warunki życia, dobry poziom usług komunalnych, zaplecze kadrowe oraz relatywnie niskie w stosunku do innych miast koszty nieruchomości, są magnesem przyciągającym do Torunia nowych inwestorów.

Najważniejsze zjawiska w sferze przedsiębiorczości w ostatnich latach to szybko rozbudowujące się strefy inwestycyjno-logistyczne w północnej, wschodniej, centralnej i lewobrzeżnej części miasta, zauważalny przyrost nowoczesnych powierzchni biurowych, światowi potentaci lokujący w Toruniu swoje przedsięwzięcia i lokalne firmy umacniające swoją renomę, czego objawem są m.in. nowe inwestycje na terenie miasta. Na toruńskim rynku przybywa też firm z branży innowacji i nowoczesnych technologii.

Centrum Wsparcia Biznesu w Toruniu

Inwestorzy tworzący nowe miejsca pracy mogą liczyć na pomoc miasta na każdym etapie: od zakupu działki, poprzez niezbędne uzgodnienia i procedury administracyjne aż po realizację inwestycji. Jednostką, która z ramienia GMT koordynuje działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, jest Centrum Wsparcia Biznesu. Podmiot ten zajmuje się promocją gospodarczą Torunia, dostarcza przedsiębiorcom informacji na temat aktualnej oferty nieruchomości gminnych, zachęt inwestycyjnych i możliwości pozyskiwania środków na przedsięwzięcia gospodarcze. Jest też organizatorem i współorganizatorem licznych wydarzeń z udziałem toruńskiego środowiska biznesowego, służących przekazywaniu informacji o miejskich zamierzeniach, ale będących też miejscem nawiązywania kontaktów biznesowych.

Sprzedaż terenów inwestycyjnych

Atrakcyjna oferta inwestycyjna jest kluczowym elementem dla przyciągania inwestorów i daje wiele możliwości rozwoju dla różnorodnych branż i projektów inwestycyjnych. Miasto w swoim portfolio inwestycyjnym posiada wiele nieruchomości o zróżnicowanej powierzchni, z przeznaczeniem zarówno pod zabudowę usługową i produkcyjną, składy i magazyny czy budownictwo mieszkaniowe jedno- i wielorodzinne.

Wielotorowe działania promocyjne doprowadziły do zauważalnego wzrostu zainteresowania toruńskimi terenami inwestycyjnymi - przez ostatnie 5 lat miasto pozyskało łącznie blisko 80 inwestorów i reinwestorów i sprzedało ponad

130 nieruchomości należących do GMT. Były to m.in. tereny inwestycyjne położone w obrębie tzw. osiedla JAR, Strefy Inwestycyjno-Logistycznej Toruń - Wschód, w rejonie ul. Nowaka-Stamirowskiego, Olsztyńskiej, Przy Skarpie 11 i Szosy Bydgoskiej. W przetargach organizowanych przez Wydział Gospodarki Nieruchomościami UM sprzedano nieruchomości o łącznej wartości ponad 200 mln zł. Inwestorzy doceniają lokalizację miasta, dobre warunki do życia oraz wsparcie ze strony lokalnego samorządu w przeprowadzeniu przez procedury administracyjne.

Strefy inwestycyjne

Na szczególną uwagę zasługują inwestycje w Strefie Inwestycyjno-Logistycznej Toruń Wschód, gdzie swoje centra prowadzi już kilku światowej renomy operatorów. Do Panattoni Park Toruń II wprowadziły się globalne przedsiębiorstwa logistyczne m.in. Dachser i Hellmann Worldwide Logistics Polska, a także jedno z największych przedsiębiorstw zajmujących się hurtową dystrybucją artykułów FMCG. Popularność wschodniego Torunia wśród dużych inwestorów to zasługa atrakcyjnej lokalizacji – bliskości węzła autostradowego A1 oraz dobrego skomunikowania z drogami krajowymi nr 91, 15, 10. To także dobre miejsce do inwestowania dla małych i średnich przedsiębiorców. W tej lokalizacji swoje inwestycje prowadzi już 25 firm z Torunia i regionu, m.in. firmy: Rollstick, Pulscenter, MGB, Borwood, HF Inverter, Maszynohurt, Foxpol, Icewind, Isum, HS Inwestycje, Mager, Pema, Waran i Exodus.

Kolejnym, szybko rozwijającym się miejscem na biznesowej mapie miasta jest obszar inwestycyjny JAR. Na 57 ha terenu wzdłuż ul. Fortecznej znajduje się kilkadziesiąt działek, na których powstały m.in.: zakład produkujący domy modułowe firmy Baza, obiekt biurowy z zapleczem socjalnym firmy Bud-Tech, hale firmy LVS z w branży elektrycznej, ośrodek kształcenia kierowców autoSTER, obiekty firm Fart Produkt i Forteczna Park, a także magazyny i centrum logistyczne firmy DPD. W końcowej fazie budowy (2024) znajduje się biurowiec firmy Margo.

Intensywny proces inwestycyjny obserwowany jest także na terenach położonych wzdłuż ul. Andersa na lewobrzeżu. Na blisko 17 ha rośnie tam kolejny park technologiczny, którym zarządza Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. Do tej pory w tej lokalizacji sprzedano już 22 z 33 nieruchomości. Tereny przeznaczone są dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Nowe przestrzenie biurowe

Ostatnie lata przyniosły w Toruniu dynamiczny rozwój lokalnego rynku nowoczesnych powierzchni biurowych, tworzących idealną przestrzeń do rozwijania różnego profilu działalności biznesowej. Planowane są również kolejne inwestycje, co niewątpliwie jest magnesem dla nowych firm z sektora BPO/SSC.

W 2022 r. oddano do użytkowania biurowiec Polna 66, zlokalizowany w północnej części Torunia. W nowoczesnym budynku swoje siedziby mają m.in.: Krajowa Grupa Spożywcza S.A., Pomorska Specjalna Strefa Ekonomiczna SA Oddział w Toruniu i Strabag Sp. z o.o. Inwestor rozpoczął także realizację kompleksu Business Park Toruń w Toruniu przy ul. Raczkiewicza. W ramach kolejnego przedsięwzięcia powstanie dwukondygnacyjny obiekt usługowo-biurowy Szubińska 13 o powierzchni najmu 5 tys. m².

W latach 2022-2023 prowadzono przygotowania do inwestycji Lipowa Office Park w rejonie ul. Olsztyńskiej. Jest to zespół dwóch obiektów biurowych o łącznej powierzchni 12 095 m². Budowę obiektu zaplanowano w latach 2024 - 2026.

Z kolei przy ul. Sportowej, w 2023 r. zakończyła się budowa biurowca Business Center Lab, którego inwestorem jest spółka Business Center Lab, utworzona przez Izbę Przemysłowo-Handlową w Toruniu i Nicolaus Bank. Jest to obiekt biurowy z rozbudowaną infrastrukturą i elementami budynku inteligentnego, służącego do testowania rozwiązań technicznych i technologicznych w warunkach rzeczywistych. Projekt ma w założeniu wspierać rozwój innowacyjnych firm w zakresie stosowania nowoczesnych rozwiązań w obszarze Internetu Rzeczy (IoT).

Natomiast w rejonie ul. Pod Dębową Górą powstaje Platinum Business Center. To kompleks dwóch nowoczesnych biurowców klasy A, których inwestorem jest Firma Pikseo – oficjalny partner międzynarodowej korporacji Google. Obiekty mają być gotowe w 2024 r.

Miasto wspiera innowacje

Toruński samorząd stale współpracuje z instytucjami otoczenia biznesu, które odgrywają ważną rolę w rozwoju przedsiębiorczości, szczególnie wobec firm startujących na rynku i poszukujących strategicznych inwestorów. W tym zakresie wiele ciekawych inicjatyw podejmują działające w Toruniu inkubatory: Toruński Inkubator Technologiczny, Exea Smart Space, a także inne, autonomiczne inkubatory: Regionalny Inkubator Przedsiębiorczości czy Business Hub UMK. Bliska współpraca z lokalnymi uczelniami przyczynia się do transferu wiedzy i technologii między środowiskiem akademickim a biznesowym, co owocuje rozwojem innowacyjnych pomysłów.

Toruński Inkubator Technologiczny

Wspieraną przez GMT instytucją, która efektywnie działa a rzecz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności, szczególnie ludzi młodych, jest powstały w 2014 r. Toruński Inkubator Technologiczny. Jeden z największych w Polsce kreatorów start-upów mieści się w zrewitalizowanych przez miasto obiektach dawnych Młynów Toruńskich, które gmina przekazała BLT w zarządzanie w celu realizacji misji wspiera-

nia przedsiębiorczości i rozwoju firm technologicznych. Na dwóch ostatnich piętrach zrewitalizowanego budynku pofabrycznego przy ul. Łokietka 5 TIT oferuje partnerom 1300 m² nowoczesnej powierzchni biurowej: 7 sal konferencyjnych i sal spotkań, biura prywatne, przestrzenie coworkingowe oraz kuchnię i taras. Firmy start-upowe mają tam do dyspozycji wysokiej klasy zaplecze technologiczne i multimedialne oraz możliwość dowolnego moderowania przestrzeni.

Obecnie z infrastruktury biurowej TIT korzysta ponad 100 podmiotów (100 proc. obłożenie, a chętnych jest więcej). Pomoc TIT nie ogranicza się do udostępnienia przestrzeni biurowej. Przy współpracy z ogólnopolskimi funduszami Sedd i VC jednostka pomaga innowacyjnym firmom zdobywać środki od inwestorów. Wspiera też know-how, prowadząc działania szkoleniowo-edukacyjne i doradcze dla swoich klientów. Zorganizowała już ponad 200 szkoleń i eventów start-upowych. Dzięki opiece akceleracyjnej firmy działające w TIT miały możliwość wyjazdu do Londynu i Doliny Krzemowej i uczestniczenia w przygotowanym dla nich programie rozwojowym. Organizowane są również Komitety Inwestycyjne, w ramach, których innowacyjne pomysły na biznes mogą być realizowane przy wsparciu inwestorów.

W stronę przemysłu kosmicznego

Na terenie Toruńskiego Inkubatora Technologicznego rozwijają się 4 firmy z branży kosmicznej, których projekty dają podstawę do budowania w Toruniu przemysłu kosmicznego – idei mocno wspieranej przez samorząd toruński. Czynnione były starania, by miasto Kopernika stało się Regionalnym Centrum Eksperyckim SST, czyli ośrodkiem zabezpieczania satelitów i monitorowania śmieci kosmicznych. Intensywna eksploatacja przestrzeni kosmicznej powoduje jej coraz większe zanieczyszczenie resztkami rakiet wynoszących satelity na orbitę. Pozostałości te często nie spadają do atmosfery ziemskiej i tworzą zagrożenie dla kolejnych startów rakiet kosmicznych.

Działające na terenie Toruńskiego Inkubatora Technologicznego firmy: Sybilla Technologies Sp. z o.o, Cilium Engineering Sp. z o.o. i ABM Space Sp. z o.o. dysponują technologiami do monitorowania takich obiektów. W latach 2019-2023 prowadzone były rozmowy w Ministerstwie Rozwoju, które w imieniu Polski złożyło wniosek aplikacyjny do EU SST - instytucji, która zdecyduje o lokalizacji Regionalnego Centrum Eksperyckiego Europejskiej Agencji Kosmicznej w kierunku wykorzystania technologii w obronie terytorialnej kraju.

Przestrzeń dla nowych technologii

W 2022 r. przy udziale miasta rozpoczęła się budowa Toruń Space Labs przy ul. Łokietka 11-17, w sąsiedztwie Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy i Dworca Wschodniego. To nowe miejsce na mapie Torunia, które powstało z myślą o małych i średnich firmach z branży innowacyjnych technologii, poszukujących nowoczesnych powierzchni biurowych,

ale również specjalistycznych laboratoriów badawczych i eksperymentalnych.

Trzykondygnacyjny budynek o pow. użytkowej 1840 m², z tarasem widokowym wyposażonym w teleskopy i lunety, połączony jest łącznikiem z namiotem sferycznym o śr. 19 m i pow. 283 m², wewnątrz którego można na żywo obserwować obiekty kosmiczne oraz transmitować obrazy nieba z sieci teleskopów rozmieszczonych na całym świecie. Dodatkowo w namiocie mogą być wyświetlane seanse filmowe dla grup zorganizowanych nawet do 150 osób.

Na terenie Toruń Space Lab znajdują się: 3 prototypownie wyposażone w specjalistyczny sprzęt umożliwiające budowę teleskopów (w planie także produkcję polskiego satelity), 23 ICT LAB, 2 multimedialne sale konferencyjne oraz przestrzeń wypoczynkowa z aneksami kuchennymi na każdym piętrze. Dla użytkowników przygotowano 60 miejsc parkingowych i teren zieleni z ławkami i alejkami spacerowymi.

Obiekt został oddany do użytku w marcu 2024 r. Za jego realizację odpowiadają: Toruńskie Laboratorium Biznesu Sp. z o.o. oraz miejska spółka Urbitor, natomiast operatorem Toruń Space Labs została Fundacja Przedsiębiorczy Toruń. Całkowita wartość zadania to ponad 22 mln zł, z czego 15,3 mln zł stanowi dofinansowanie ze środków EFRR w ramach RPO WK-P na lata 2014-2020.

Toruński Fundusz Poręczeń Kredytowych

W zakresie wsparcia kapitałowego podmioty gospodarcze startujące na toruńskim rynku lub poszerzające swoją działalność mogły nadal liczyć na Toruński Fundusz Poręczeń Kredytowych. Spółka z o.o., powołana uchwałą Gminy Miasta Toruń w 2002 r., wspiera rozwój przedsiębiorczości, technologii oraz innowacyjności, a tym samym aktywizuje rynek pracy. W jej ofercie znajdują się: poręczenia kredytów lub pożyczek, poręczenia wadialne, poręczenia należytego wykonania umowy / rękojmi za wady i gwarancji jakości, a także szeroka gama usług doradczych. Obecnie są to m.in.:

- pożyczka/dotacja Na START – kompleksowe przygotowanie dokumentacji dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą;
- przygotowanie dokumentacji kredytowej/pożyczkowej dla MŚP w części finansowej i merytorycznej;
- przygotowywanie biznesplanu i wsparcie podmiotów gospodarczych w procesie kredytowania;
- doradztwo w zakładaniu działalności gospodarczej.

Wybrane projekty TFPK w latach 2019-2023

19 czerwca 2023 r. Toruński Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o. podpisał z Kujawsko-Pomorskim Funduszem Rozwoju Sp. z o.o. umowę pożyczki przeznaczonej na produkty poręczeniowe dla MŚP na kwotę 3 mln zł, z możliwością stosowania mnożnika wykonania do 12 mln zł. Pożyczka udzielona została w ramach tzw. re-użycia środków unijnych RPO WK-P z poprzedniej perspektywy. Na koniec 2023 r. wskaźnik jej wykorzystania wyniósł ponad 40 proc. tj. 1 223 676 zł.

W roku 2018 TFPK został udziałowcem spółki celowej Toruńskie Laboratorium Biznesu sp. z o.o., powołanej do realizacji projektu pn. „Toruń Space Labs” (patrz wyżej).

Powstała infrastruktura będzie przeznaczona głównie dla MŚP działających w branżach wpisujących się w Regionalne Inteligentne Specjalizacje województwa kujawsko-pomorskiego.

W latach 2022-2023 TFPK uczestniczył też w partnerskim projekcie pn. „Moja własna firma”, w którym wsparło dotacjami i wsparciem pomostowym grupę 120 uczestników w przedziale wiekowym 18-29 lat, rozpoczynających własną działalność gospodarczą. Łączna kwota dofinansowania w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 wyniosła ponad 4,8 mln zł.

Promocja i informacja gospodarcza

Wśród działań miasta na rzecz przedsiębiorczości, zrealizowanych w latach 2019-2023 należy wymienić przygotowywane corocznie przez CWB publikacje poświęcone ofercie sprzedaży miejskich nieruchomości w formie katalogów, broszur oraz informacyjnych materiałów interaktywnych. Materiały te mają na celu przyciągnięcie uwagi potencjalnych inwestorów oraz zaprezentowanie dostępnych terenów inwestycyjnych w atrakcyjny sposób.

Nowych inwestorów CWB pozyskuje także podczas wydarzeń o charakterze konferencyjno - targowym. W ostatnich 5 latach przedstawiciele Torunia uczestniczyli w ponad 200 przedsięwzięciach tego typu. Wydarzenia te odbywały się nie tylko w Toruniu, czy innych, dużych ośrodkach gospodarczych położonych w różnych częściach Polski, ale również w Londynie, Hannoverze, Lizbonie, Monachium, Sztokholmie czy Cannes. W pakiecie działań CWB na rzecz promocji potencjału gospodarczego Torunia i wsparcia przedsiębiorczości jest też organizacja bądź współorganizacja wielu imprez, konferencji oraz szkoleń dla środowiska biznesowego.

Toruński Fundusz Poręczeń Kredytowych sp z.o.o. w latach 2019-2023

Rok	Wartość udzielonych poręczeń (w zł)	Wartość poręczonych transakcji kredytowych (w zł)	Ilość MŚP objętych wsparciem / w tym star-up	Zadeklarowane nowe miejsca pracy
2019	22 500 501	55 898 715	212/65	212
2020	17 745 859	35 517 883	210/72	332
2021	18 528 911	40 751 051	278/114	279
2022	23 369 450	43 096 840	447/198	364
2023	13 969 347	27 504 504	308/110	140
RAZEM	96 114 068	202 768 993	1455/559	1327

Welcomomy Forum in Toruń

Miasto jest partnerem konferencji Welcomomy Forum in Toruń, organizowanej przez Stowarzyszenie „Integracja i Współpraca” (wcześniej pod nazwą Forum Gospodarcze). W marcu 2024 r. odbędzie się już XXXI edycja tego wydarzenia, które gromadzi co roku w Toruniu grono wpływowych postaci krajowej i międzynarodowej gospodarki, polityki oraz otoczenia biznesu. Podczas kongresu organizowane są wykłady, panele dyskusyjne, liczne spotkania networkingowe, ale także integracyjne. To doskonała okazja do nawiązania kontaktów biznesowych oraz wymiany doświadczeń między przedsiębiorcami, ekspertami i inwestorami. Forum cieszy się w Polsce uznaną marką jako jedno z najważniejszych i najciekawszych konferencyjnych spotkań okołobiznesowych.

Światowy Tydzień Przedsiębiorczości

Wydarzenie, organizowane od 2008 r. w ponad 140 krajach świata, stanowi okazję do promowania idei odpowiedzialnego biznesu i poszerzania wiedzy z zakresu przedsiębiorczości. CWB jest od wielu lat koordynatorem ŚTP na terenie Torunia i wraz z partnerami przygotowuje cykl debat, wykładów, warsztatów i spotkań zachęcających do podejmowania własnych inicjatyw gospodarczych, promujących aktywne poszukiwanie partnerów biznesowych oraz prezentujących sukcesy lokalnych przedsiębiorców. W latach 2019-2023 w ramach ŚTP zorganizowano w Toruniu 48 wydarzeń, w których uczestniczyło ok. 2300 osób.

Konferencja Firma Przyszłości

W latach 2019-2023 w CKK organizowana była Konferencja „Firma Przyszłości” z udziałem przedsiębiorców, innowatorów i liderów biznesu. CWB i Urząd Miasta Torunia są partnerami tego wydarzenia, organizowanego przez Izbę Przemysłowo – Handlową w Toruniu. Jest to największy biznesowo-marketingowy networking w tej części Polski. W konferencji co roku bierze udział blisko 800 osób, a tematyka dotyczyła najnowszych trendów i strategii w rozwoju biznesu.

DroneTech World Meeting

W latach 2019-2023 w Toruniu odbyły się też kolejne edycje wspieranego przez miasto wydarzenia poświęconego w całości pojazdom, systemom autonomicznym i bezzałogowym. Organizatorem DroneTech World Meeting jest fundacja Instytut Wspierania Nowych Technologii. Celem organizatorów jest poszerzanie wiedzy w zakresie nowoczesnych technologii, ich wpływu na życie i biznes, a także inicjowanie budowania relacji pomiędzy uczestnikami w myśl idei „technologia w służbie człowiekowi”. W wydarzeniu biorą udział przedstawiciele Akademii Pożarniczej, Toruńskiej Agencji Rozwoju Regionalnego, Urzędu Lotnictwa Cywilnego, Lasów Państwowych, Polskiej Agencji Żegluga Powietrznej, Politechniki Śląskiej, a także firm, uczelni, organizacji, jednostek edukacyjnych z kraju i z zagranicy.

Forum Gospodarcze Miast Nowej Hanzy

W 2023 r. w ramach 43. Międzynarodowego Zjazdu Miast Nowej Hanzy w Toruniu odbyło się Forum Gospodarcze z udziałem samorządowców, przedsiębiorców i naukowców z całej Europy, poświęcone tematyce cyfryzacji i zrównoważonego rozwoju gospodarczego Europy. Dyskusje dotyczyły m.in. geopolityki, bezpieczeństwa międzynarodowego i budowy cyfrowej infrastruktury dla sektora finansowego. Debatę biznesową poprzedziły cyfrowe prezentacje toruńskich firm zaangażowanych w idee sprawiedliwego handlu i projekt „Made in Toruń”. Uczestnicy mieli też okazję złożyć wizyty studyjne w lokalnych firmach, obejrzeć mobilną wystawę dzieł Mikołaja Kopernika i prezentację Fair Trade oraz pokazy lokalnych produktów i usług. Forum zorganizowane zostało przez Miasto Toruń i CWB przy współpracy z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika, Samorządem Województwa Kujawsko-Pomorskiego i Toruńską Agencją Rozwoju Regionalnego. W wydarzeniu uczestniczyło około 300 osób.

Targi krajowe i zagraniczne

Stałą formą promocji Torunia jako atrakcyjnego miejsca do inwestowania jest udział przedstawicieli miasta w różnego rodzaju eventach, targach czy konferencjach w kraju i zagranicą. Imprezy, w których uczestniczyło CWB w latach 2019-2023, to m.in.: Kongres 590 w Jasionce k. Rzeszowa, Expo Real w Monachium, konferencje ABSL, TRANSPORT LOGISTIC w Monachium, Forum Rynku Nieruchomości w Sopocie, Targi Inwestycyjne MIPIM w Cannes, TransLogistica Poland w Warszawie, Property Forum, Europejski Kongres Gospodarczy w Katowicach, Polski Kongres Przedsiębiorczości, Międzynarodowe Targi Innowacyjnych Technologii Przemysłowych HANNOVER MESSE, Trendownia 2023 w Toruniu, PAIH Forum Biznesu. W większości z tych wydarzeń przedstawiciele Torunia uczestniczyli dzięki udziałowi miasta w projekcie partnerskim: „Invest in BiT CITY 2. Promocja potencjału gospodarczego oraz promocja atrakcyjności inwestycyjnej miast prezydenckich województwa kujawsko-pomorskiego”.

Warsztaty „Wsparcie na starcie”

Cykl popularyzujący wiedzę z zakresu zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz pozyskania środków finansowych na jej start i rozwój. W ramach warsztatów prezentowane są informacje m.in. na temat wymogów formalnych związanych z otwieraniem działalności gospodarczej oraz uzyskaniem wsparcia w formie dotacji pożyczek lub kredytów. W latach 2019-2023 w warsztatach uczestniczyło ok. 200 osób.

torun.direct – dobre połączenie z biznesem

Pod takim hasłem w latach 2019-2020 CWB zorganizowało i przeprowadziło łącznie 24 szkolenia z udziałem 288 uczestników, wśród których było 36 osób niepełnosprawnych

i 63 osoby powyżej 65. roku życia. Szkolenia poruszały m.in. tematykę: „Mój Biznes w Sieci”, „Działam w Sieciach Społecznościowych”, „Moje Finanse i Transakcje w Sieci”, „Tworzę Własną Stronę Internetową – Bloga”.

„Made in Toruń”

Przedsięwzięciem służącym promowaniu dobrych toruńskich marek jest przyznawany od 2018 r. Certyfikat „Made in Toruń”. Honoruje on dobre praktyki branżowe oraz usługi i produkty najwyższej jakości. Posiadanie takiego znaku to rekomendacja wzmacniająca zaufanie klientów i wiarygodność toruńskich firmy w kontaktach biznesowych. Godłem „Made in Toruń” może się już poszczycić ponad 300 toruńskich firm.

Wręczenie znaku odbywa się corocznie podczas uroczystej gali z udziałem Prezydenta Miasta Torunia. To także okazja do integracji i pogłębienia relacji lokalnego środowiska biznesowego.

Inne działania promujące przedsiębiorczość

- Szkolenia z Google – w 2019 i 2023 r., w ramach programu warsztatowo-rozwojowego Google, Polskiego Funduszu Rozwoju oraz Operatora Chmury Krajowej, zrealizowano cykl szkoleń skierowanych do firm zainteresowanych wykorzystaniem rozwiązań chmurowych oraz rozwijaniem działalności w Internecie.
- Harvard rusza w Polskę – w 2019 r. CWB było partnerem konferencji zorganizowanej przez Harvard Business Review Polska, podczas której poruszano tematy m.in.: diagnozowania pozycji konkurencyjnej firmy, zwinności operacyjnej, zasobowej i strategicznej. W wydarzeniu wzięło udział ok. 80 osób.
- „Czy wiesz, że...” – w 2020 r. realizowany był cotygodniowy cykl informacyjny, w którym zaprezentowano m.in. historie toruńskich przedsiębiorstw, dane makroekonomiczne, porady dla przedsiębiorców, a także ciekawostki o ekonomicznej historii miasta.
- Spotkania biznesowe przy kawie – warsztaty z zakładania własnej działalności gospodarczej, zorganizowane w 2022 r. przez CWB w ramach cyklu spotkań biznesowych „Porozmawiajmy po ludzku o ...” prowadzonych przez Fundację Mowa była o uwarunkowaniach prawnych związanych ze stworzeniem własnego biznesu, sposobach pracy na własny rachunek oraz możliwych formach opodatkowania działalności.
- „Akademia Przyszłego Menedżera 2.0” – projekt szkoleniowo-mentoringowy dla uczniów toruńskich szkół średnich, organizowany przez Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania UMK w partnerstwie z CWB. W projekcie uczestniczyli uczniowie VI LO i Uniwersyteckiego LO w Toruniu, a ideą „Akademii Przyszłego Menedżera” było wykreowanie innowacyjnego rozwiązania biznesowego, obejmującego aspekty cyfryzacji i zrównoważonego rozwoju.

Promocja biznesu na starówce

Wiele działań podejmowanych przez samorząd ma na celu pobudzenie przedsiębiorczości na terenie Zespołu Staromiejskiego oraz promocję firm z tego obszaru. W minionych latach były to m.in. takie inicjatywy:

Tak się robi biznes na Starówce

W 2019 r., w ramach promocji walorów gospodarczych obszaru staromiejskiego, zrealizowano cykl wywiadów „Tak się robi biznes na Starówce” (13 odcinków). Do udziału w projekcie zostały zaproszone firmy prowadzące działalność na terenie Zespołu Staromiejskiego: Dynamiczne Centrum Językowe 3WAY, Neco Kawiarnia, Zakład Fotograficzny – Maria i Stanisław Stokłosa, Szkoła Tańca „Nie po palcach” oraz Pierogarnia Stary Młyn / Stary Toruń, Degustatornia, Księgarnia Kafka i spółka Barber Bad Boy, Galeria Sztuki Atelier Maya, Stars Klub & Lounge, Vizarro – sklep z garniturami, Minkiewicz Urzędowski Sobolewski Torba Radcowie Prawni, Top Toys LEGO. Filmy te były promowane na miejscowych stronach internetowych i profilach społecznościowych.

Przy piątku o prawie

W 2019 r. przy współpracy ze staromiejską Kancelarią Sienkiewicz i Zamroch. przeprowadzono cykl spotkań radców prawnych z przedsiębiorcami. Spotkania odbyły się w Toruńskim Centrum Aktywności Lokalnej 2. Piętro przy ul. Konopnickiej 13, a ich tematyka dotyczyła m.in. Pracowniczych Planów Kapitałowych, przechowywania akt osobowych, monitoringu w miejscu pracy i RODO w rekrutacji pracowników.

Starówka Mistrzów

W 2020 r. zrealizowano cykl wywiadów wideo pt. „Starówka Mistrzów”, przedstawiający działalność rzemieślników z Zespołu Staromiejskiego. Filmy promowały branżę kreatywną, chronioną i zanikającą oraz starówkę jako atrakcyjne miejsca prowadzenia biznesu.

Mapa Toruńskiego Rzemiosła

W 2022 r. powstała Mapa Toruńskiego Biznesu - bezpłatny serwis stworzony przez CWB w celu wspierania przez miasto lokalności, dobrego sąsiedztwa, małych punktów rzemieślniczych i sklepików. Projekt wpisał się też w trend „zero waste”, zachęcający mieszkańców do naprawy uszkodzonych rzeczy i ograniczenia kupowania nowych. Na mapie znajduje się aktualnie ponad 300 punktów usługowych, rzemieślniczych, rękodzielniczych i sklepików spod znaku „hand made”. Funkcjonalność narzędzia ułatwia znalezienie poszukiwanego usługodawcy w konkretnej dzielnicy miasta, z podziałem na konkretne branże. Mapa Toruńskiego Biznesu jest całkowicie bezpłatnym narzędziem i dostępnym dla każdego przedsiębiorcy.

Toruńskie Centrum Aktywności Lokalnej

2. Piętro

Jednostka, która powstała w listopadzie 2018 r., wspiera aktywność mieszkańców Torunia zrzeszonych w grupach inicjatywnych, realizujących zadania własne gminy, w szczególności młodych (maksymalnie dwuletnia działalność) i nieposiadających bazy lokalowej. TCAL 2. Piętro stwarza im miejsce pracy poprzez dostęp do sprzętu konferencyjnego i biurowego, pomieszczeń do organizacji szkoleń i warsztatów oraz udostępnienie adresu do celów rejestracyjnych, w tym miejsca na korespondencję w postaci zamykanych szafek na dokumenty.

W przestrzeni TCAL 2. Piętro organizowane są też różnego typu działania edukacyjne, jak m.in.: szkolenia, seminaria, warsztaty, spotkania grup wymiany doświadczeń, wizyty studyjne czy spotkania z ekspertami. W latach 2019-2023 podpisano 336 porozumień na korzystanie z zasobów oraz adresu TCAL 2. Piętro, zorganizowano 1754 wydarzeń (spotkań, warsztatów, szkoleń), co dało łącznie 6482 godzin najmu pomieszczeń.

Toruńska Baza Wolontariatu

Od listopada 2019 r. działa Toruńska Baza Wolontariatu – utworzona jako zintegrowana zakładka na stronie internetowej TCAL z myślą o łączeniu osób i instytucji potrzebujących pomocy z osobami, które taką bezinteresowną pomoc mogą nieść. TBW koreluje m.in. współpracę między wolontariuszami a organizacjami pozarządowymi. Obie strony mogą komunikować się na platformie: szukając miejsca do realizacji wolontariatu lub pomocy wolontariuszy przy organizacji wydarzenia. Od początku działalności TBW zapisało się 362 wolontariuszy oraz 33 organizatorów.

Biznes w pandemii koronawirusa

Po wybuchu w 2020 r. pandemii COVID-19 Centrum Wsparcia Biznesu włączyło się w aktywne działania na rzecz pomocy toruńskim przedsiębiorcom borykającym się ze skutkami ograniczeń w życiu publicznym, m.in. z branży turystyczno-gastronomicznej. Współpracowało też z toruńskimi firmami w zakresie wsparcia pracowników służby zdrowia.

Toruńska Baza Restauracji na wynos i z dowozem

W odpowiedzi na ogólnopolską akcję #ZOSTAŃWDOMU została stworzona i intensywnie promowana w mediach baza toruńskich restauracji oferujących jedzenie na wynos i z dowozem. Znalazło się w niej ponad 100 toruńskich lokali. Firmy zostały też wsparte logistycznie poprzez nieodpłatne udostępnienie 2 samochodów, które umożliwiały dowóz posiłków przedsiębiorcom, którzy dotąd nie świadczyli takich usług.

#WOLNEZASOBY - „Razem w walce z koronawirusem”

W 2020 r. w ramach akcji Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej zbudowano bazę zasobów, produkcyjnych, surowców, środków dezynfekujących, produktów BHP, sprzętu medycznego do działań wspierających walkę z koronawirusem. CWB zajmowało się koordynacją zgłoszeń firm i potrzeb toruńskich szpitali. Akcją wsparł m.in.: Fabryka Cukiernicza Kopernik, IMPORTACO POLAND, Step2Door oraz PHU Polmozbyt Toruń Holding.

„Tak się robi biznes Made in Toruń”

Wizerunkowy cykl filmów wideo pozycjonujących markę miasta Torunia w świadomości partnerów biznesowych, realizowany był przez CWB jako wsparcie sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Edycja specjalna w 2020 r. była poświęcona prezentacji dobrych przykładów, pomysłów i inicjatyw toruńskich przedsiębiorców w czasie kryzysu, a także drogę do wychodzenia z niego po pandemii.

Promocja szkolnictwa branżowego i technicznego

Jednym z zadań miasta w minionym okresie było promowanie toruńskiego szkolnictwa branżowego i technicznego jako zaplecza kadrowego dla toruńskich przedsiębiorstw. Działania te były prowadzone przez CWB poprzez media tradycyjne i elektroniczne, jak i w bezpośrednim kontakcie z uczniami kończącymi szkoły podstawowe. Obejmowały m.in.: przygotowanie materiałów promocyjnych zawierających ofertę toruńskich szkół branżowych i technicznych (w postaci katalogu, ulotek i plakatów), dystrybucję materiałów poprzez wysyłkę e-mail, dziennik elektroniczny, www i serwisy społecznościowe szkół, a także poprzez media społecznościowe.

Odbyły się także trzy edycje Forum Zawodowców – jednodniowej imprezy z udziałem toruńskich szkół branżowych, które promują swoją ofertę kształcenia zawodowego wśród przyszłych absolwentów toruńskich szkół podstawowych, rodziców, nauczycieli, doradców zawodowych, a także przedsiębiorców. Uczestniczące w forum placówki miały możliwość nawiązania współpracy z pracodawcami i uczelniami wyższymi. Podobny charakter mają odbywające się co roku Targi Pracy – tu grupę docelową stanowią uczniowie szkół ponadpodstawowych i studenci, którzy mają okazję poznać ofertę i wymagania toruńskich pracodawców.

Nagrody gospodarcze

Wyróżnienia i nagrody gospodarcze są potwierdzeniem sukcesów i wysiłków miasta w kierunku rozwoju gospodarczego. Świadczą o skutecznej współpracy między sektorem publicznym a prywatnym oraz sukcesach przedsiębiorstw i instytucji

działających w Toruniu. Potwierdzają, że miasto jest postrzegane jako atrakcyjne dla inwestorów i przedsiębiorców.

Starania Torunia zostały docenione w konkursie organizowanym przez Polską Agencję Inwestycji i Handlu - teren inwestycyjny przy ul. Nowaka 11 - 13 i ul. Stamirowskiego 9 zdobył tytuł „Gruntu na medal 2023”. Miasto otrzymało też tytuł Złotej Gminy na 5° w edycji 2019/2020 badania przeprowadzonego przez Studenckie Koło Naukowe Akceleracji, działające przy Instytucie Przedsiębiorstwa SGH. Celem badania była ocena komunikacji elektronicznej z poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego, użyteczności oficjalnych gminnych witryn internetowych dedykowanych inwestorom i przedsiębiorcom oraz kontaktu drogą elektroniczną z pracownikiem odpowiedzialnym za obsługę inwestorów z użyciem metody „tajemniczego klienta” w języku polskim i angielskim.

Rynek pracy w latach 2019-2023

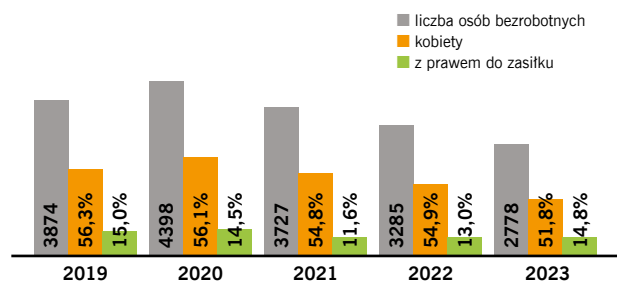
Rynek pracy w Polsce, w tym województwie kujawsko-pomorskim i Toruniu w ostatnich pięciu latach uległ znacznym zmianom, na co główny wpływ miała w latach 2020-2021 pandemia wirusa SARS-CoV-2, natomiast w 2022 r. wojna w Ukrainie. Po okresie przestoju spowodowanego pandemią gospodarka znowu nabrała tempa, ale rosyjska inwazja na Ukrainę nie jest obojętna dla kondycji gospodarczej oraz sytuacji na rynku pracy. Skutkuje przede wszystkim masowym napływem do Polski osób z wschodniej granicy, zwłaszcza kobiet. Jest to szczególnie ważne, bo coraz więcej przedsiębiorców zatrudnia obcokrajowców i wydaje się, że będzie to tendencja wieloletnia.

Dynamicznie zmieniające się potrzeby rynku pracy w latach 2019-2023 postawiły przed powiatowymi urzędami pracy wiele wyzwań. Obecnie sytuacja nieco się ustabilizowała. W Toruniu widać wyraźnie tendencję spadkową liczby zarejestrowanych bezrobotnych, która powróciła do stanu z okresu przed pandemią. Na koniec grudnia 2022 r. w ewidencji urzędu zarejestrowanych było 3285 osób bezrobotnych (w porównaniu do analogicznego okresu roku 2021 nastąpił spadek o 442 osoby), zaś stopa bezrobocia w Toruniu

wynosiła w grudniu 2023 r. 3,1% (XII 2019 r. – 4,1%) i była niższa o 2 punkty procentowe od stopy bezrobocia w województwie kujawsko-pomorskim oraz o 4 punktu procentowe od stopy bezrobocia w skali kraju.

Według stanu na dzień 31.12.2023 r. w Powiatowym Urzędzie Pracy dla Miasta Torunia zarejestrowanych było 2778 osób bezrobotnych, w tym 1439 kobiet (51,8%). Wskaźnik osób zarejestrowanych z prawem do zasiłku wyniósł 417 (15%) i w porównaniu z rokiem wcześniejszym odnotowano spadek o 11 osób. Po raz pierwszy zarejestrowało się 1186 osób (w tym 666 kobiet), po raz kolejny 4026 (w tym 2003 kobiety). Ponad 77,2 % stanowiły osoby ponownie rejestrujące się w PUP.

Liczba osób bezrobotnych w Toruniu (stan na koniec okresu)

Źródło: opracowanie własne PUP dla MT

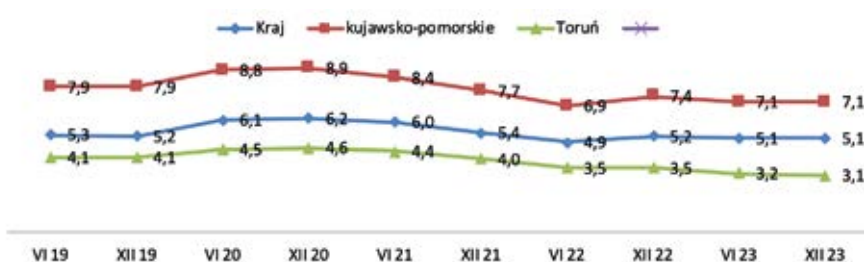
W końcu grudnia 2023 r. w PUP dla MT pozostawało łącznie 106 osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy. Stanowiły one 3,8% ogółu zarejestrowanych.

W 2023 r. zarejestrowano:

- 5212 osób (w tym 2.670 kobiet stanowiących 51,2%) – 91,3% było osobami poprzednio pracującymi,
- 336 osób w okresie do 12 miesięcy od ukończenia nauki (w tym 193 kobiety),
- 250 cudzoziemców (w tym 194 kobiety), z których 4 posiadało prawo do zasiłku.

W ostatnich pięciu latach Powiatowy Urząd Pracy dla Miasta Torunia wydał prawie 78 tys. decyzji, w tym ponad 14 tys. decyzji przyznających świadczenia, wypłacił 32 mln zasiłków, ponad 12 mln stypendiów oraz prawie 2 mln dodatków aktywizacyjnych.

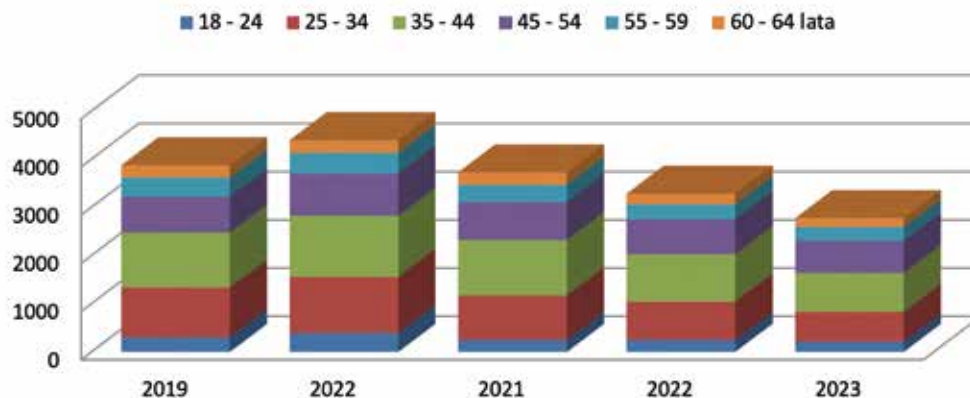
Stopa bezrobocia w latach 2019-2023

Źródło: opracowanie własne PUP dla MT

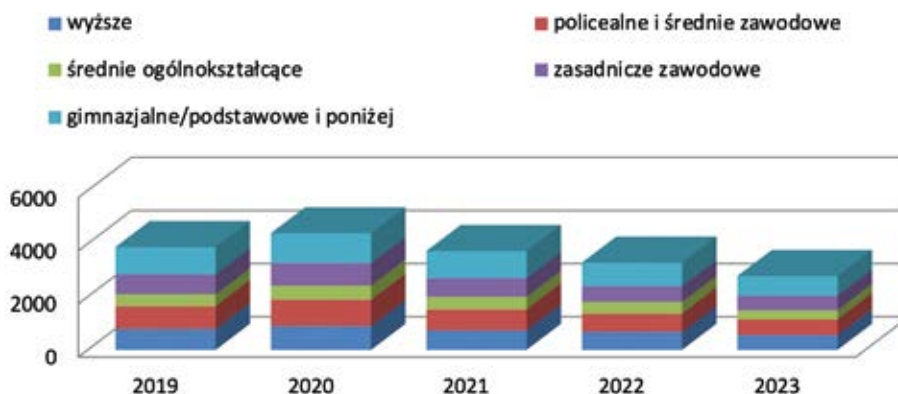

Struktura osób bezrobotnych w końcu roku wg wieku

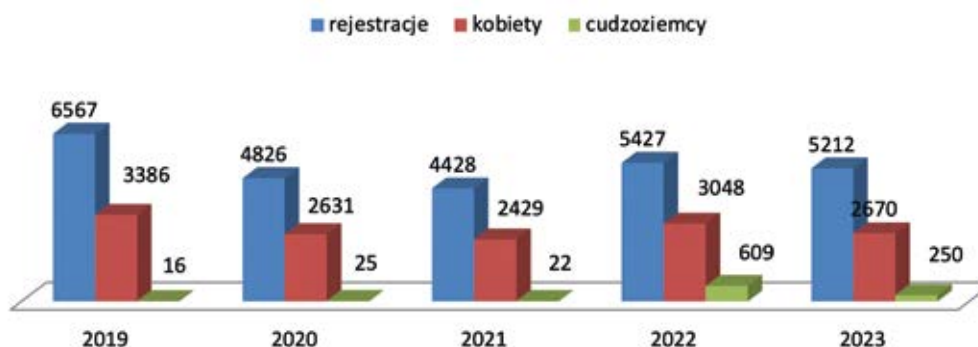
Źródło: opracowanie własne PUP dla MT

Struktura bezrobotnych w końcu okresu wg wykształcenia

Źródło: opracowanie własne PUP dla MT

Osoby zarejestrowane w latach 2019-2023

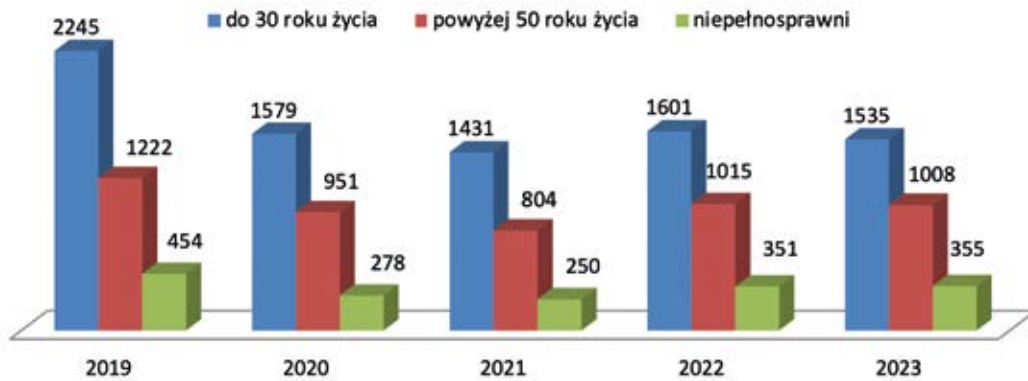

Źródło: opracowanie własne PUP dla MT

Znaczny odsetek osób bezrobotnych w rejestrach PUP dla MT stanowiły osoby z wiodących grup (bezrobotni do 30. roku życia – 1535 osób/w tym 850 kobiet, bezrobotni do 25. roku życia – 772 osób/w tym 383 kobiety, długotrwale bezrobotni – 1561 osób/w tym 790 kobiet, powyżej 50. roku życia – 1008 osoby/w tym 408 kobiet, posiadające co najmniej

1 dziecko do 6. roku życia lub dziecko niepełnosprawne do 18. roku życia – 625 osoby/w tym 78,1% z nich stanowiły kobiety, niepełnosprawni – 355 osób/w tym 172 kobiety).

Jeśli chodzi o przyczyny wyrejestrowań, najwięcej bezrobotnych wyłączono z ewidencji bezrobotnych z powodu podjęcia pracy. W latach 2019-2023 było to 15 650 osób,

Źródło: opracowanie własne PUP dla MT

czyli 55,6% całego odpływu z bezrobocia oraz ok 5% z powodu rozpoczęcia działalności gospodarczej. Zdecydowana większość podjęć pracy dotyczyła miejsc niesubsydiowanych.

Powiatowy Urząd Pracy dla Miasta Torunia podejmował w ostatnich latach szereg działań, aby ułatwić mieszkańcom Torunia wejście na rynek pracy, a toruńskich przedsiębiorców wesprzeć w znalezieniu odpowiednich pracowników:

- organizował 2 razy w roku Drzwi Otwarte w siedzibie urzędu;
- brał udział w tzw. Dniach Otwartych Funduszy Europejskich 12 maja 2023 r. w siedzibie urzędu pracy oraz 13 maja 2023 r. w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego;
- od maja 2023 r. w każdą środę realizował indywidualne konsultacje dla pracodawców zainteresowanych zatrudnieniem cudzoziemców;
- w ostatnich pięciu latach zorganizował 64 giełdy pracy dla pracodawców dla prawie 1500 osób;
- zorganizował 12 razy Targi Pracy w Toruniu, a także 19 razy brał udział w targach pracy organizowanych przez inne podmioty m.in.: OHP, WUP, UMK;
- prowadził zajęcia dla uczniów i studentów, współpracując z Biurami Karier;
- prowadził zajęcia dla uczestników WTZ;
- W grudniu 2022 r. zorganizował dwie konferencje podsumowujące projekty pilotażowe realizowane przez Urząd na zlecenie MRiPS: konferencję podsumowującą pilotażowy projekt „Toruński Inkubator Przedsiębiorczości”, realizowany w partnerstwie z Fundacją Przedsiębiorczy Toruń oraz konferencję „Droga do nowoczesnego zatrudnienia”, podsumowującą projekt „Elastyczność i Dopasowanie - klucz do poszukiwania zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu”, realizowany w partnerstwie z Instytutem Wspierania Nowych Technologii i CWB w Toruniu;
- w 2023 r. zorganizował targi pracy dla około 700 osób;
- warsztaty dla uczestników programów integracji społecznej
- 15 grudnia 2023 r. zorganizował dla organizacji pozarządowych działających na rzecz osób z niepełnosprawnością spotkanie w PUP, aby przybliżyć ofertę urzędu na rzecz tej grupy klientów;

- brał udział w wydarzeniach organizowanych przez inne instytucje oraz szkoły.

PUP dla Miasta Torunia realizuje usługi rynku pracy, z których najważniejsze to pośrednictwo pracy, polegające w szczególności na pozyskiwaniu i upowszechnianiu ofert pracy. W ramach tej usługi pośrednicy pracy m.in. wzywają bezrobotnych w celu potwierdzenia przez nich gotowości do podjęcia zatrudnienia i uzyskania informacji o możliwościach zatrudnienia lub szkolenia, w tym poprzez przedstawienie propozycji odpowiedniego zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub ustalenia możliwości udzielenia innej formy pomocy przez urząd. W latach 2019-2023 doradcy klienta objęli swoją usługą ponad 43 tys. osób bezrobotnych, odbywając z nimi prawie 204 tys. kontaktów, tj. ok 163 kontakty dziennie.

W ostatnich 5 latach do PUP dla MT zgłoszono prawie 27 tys. wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej. Osoby zarejestrowane w urzędzie otrzymały ponad 76 tys. propozycji pracy, w tym prawie 8 tys. propozycji stażu i 3 tys. propozycji prac społecznie użytecznych.

Aktywizacja zawodowa bezrobotnych

W latach 2019-2023 kierunkiem działań doradców zawodowych była aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych i poszukujących pracy poprzez poradnictwo indywidualne oraz poradnictwo grupowe. Doradcy udzielili 3045 indywidualnych porad zawodowych, 1330 indywidualnych informacji zawodowych oraz 184 grupowych porad zawodowych, w których uczestniczyło 2707 osób, a także 143 grupowe informacje zawodowe dla 610 osób zarejestrowanych i niezarejestrowanych. Przeprowadzili również 3 szkolenia z zakresu umiejętności aktywnego poszukiwania pracy dla 40 osób. W roku 2022 r. duża grupa tych działań skierowana była do obywateli Ukrainy, którzy przybyli do Torunia po wybuchu wojny (więcej na ten temat w rozdziale Bezpieczeństwo).

W latach 2019-2023 doradcy klienta PUP przygotowali ponad 20 tys. indywidualnych planów działania, które zawierały prawie 150 tys. działań (możliwych do zastosowania przez urząd pracy w ramach pomocy określonej w ustawie oraz

planowanych do samodzielnej realizacji przez bezrobotnego). Wiele z tych planów zostało przerwanych z powodu podjęcia pracy lub wykreślenia osoby z ewidencji bezrobotnych z innego powodu (przerwano prawie 18 tys. IPD). Realizacja IPD jest monitorowana przez doradców klienta poprzez kontakty z osobami bezrobotnymi co najmniej raz na 60 dni.

Dodatkowo w latach 2019-2023 PUP dla MT zarejestrował prawie 15 tys. oświadczeń o powierzeniu wykonywania pracy cudzoziemcowi, w tym 12 277 dla obywateli Ukrainy, 1565 Białorusi, 786 Gruzji, 151 Rosji, 147 Mołdowy oraz 25 Armenii.

Miejsca pracy z dofinansowaniem

W latach 2019-2023 pracodawcy planujący zatrudnienie pracowników, mogli skorzystać z pomocy finansowej udzielanej przez PUP dla MT ze środków Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Korzystali też z Krajowego Funduszu Szkoleniowego, który stanowi wydziałoną część Funduszu Pracy, przeznaczoną na dofinansowanie kształcenia ustawicznego pracowników i pracodawców, z inicjatywy lub za zgodą pracodawcy. W latach 2019-2023 w ramach KFS 2613 osób zatrudnionych w ponad 800 firmach podwyższyło swoje kwalifikacje zawodowe.

PUPdMT w latach 2019-2023 wydatkował środki Funduszu Pracy w wysokości prawie 44 mln zł na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu. Zrealizowano następujące działania: roboty publiczne (1 200 000 zł), prace interwencyjne (prawie 780 000 zł), prace społeczne użyteczne (1 170 000 zł), refundacje wyposażenia stanowiska pracy (7 286 000 zł.), staże (13 403 000 zł).

Poza tym finansowano postępowanie nostryfikacyjne, szkolenia, koszty egzaminów i uzyskania licencji, koszty studiów podyplomowych wraz ze stypendiami, koszty nostryfikacji dyplomu (łącznie 3 229 000 zł) oraz przyznano jednorazowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej (8 581

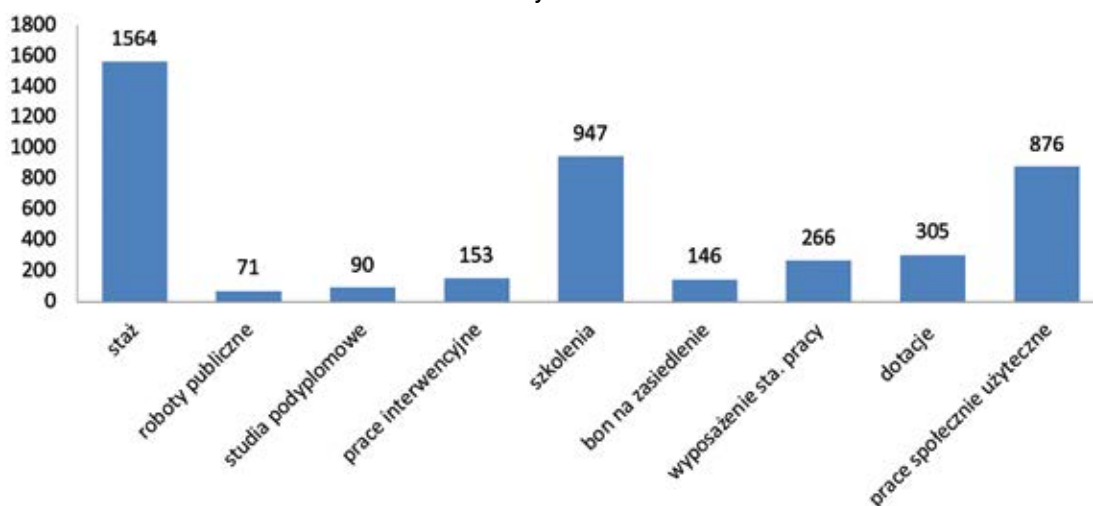
000 zł). Rodzicom odbywającym staż refundowano koszty opieki nad dziećmi w wieku do lat 6. Urząd przyznawał też bony na zasiedlenie (1 264 000 zł) dla osób, które wyjechały do pracy ponad 80 km od miejsca zamieszkania.

Urząd realizował także zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnością finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Na ten cel wydatkowano w latach 2019-2023 ponad 3 648 000 zł dla 164 osób niepełnosprawnych.

Projekty społeczne

Od 2019 r. Powiatowy Urząd Pracy dla Miasta Torunia zrealizował 18 projektów w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego na kwotę 44 615 672 zł (z udziałem 7842 osób) oraz dwa projekty pilotażowe z Rezerwy Ministra w ramach środków Funduszu Pracy na kwotę 5 244 646 zł (136 osób w ramach testowania nowych rozwiązań dla urzędów pracy). Aktualnie jednostka realizuje projekt w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego PLUS na kwotę 5 955 967 zł z planowanym udziałem ponad 300 osób.

Liczba osób i formy wsparcia w ramach działań finansowanych z Funduszu Pracy w latach 2019-2023

Źródło: opracowanie własne PUP dla MT

Zagospodarowanie przestrzenne

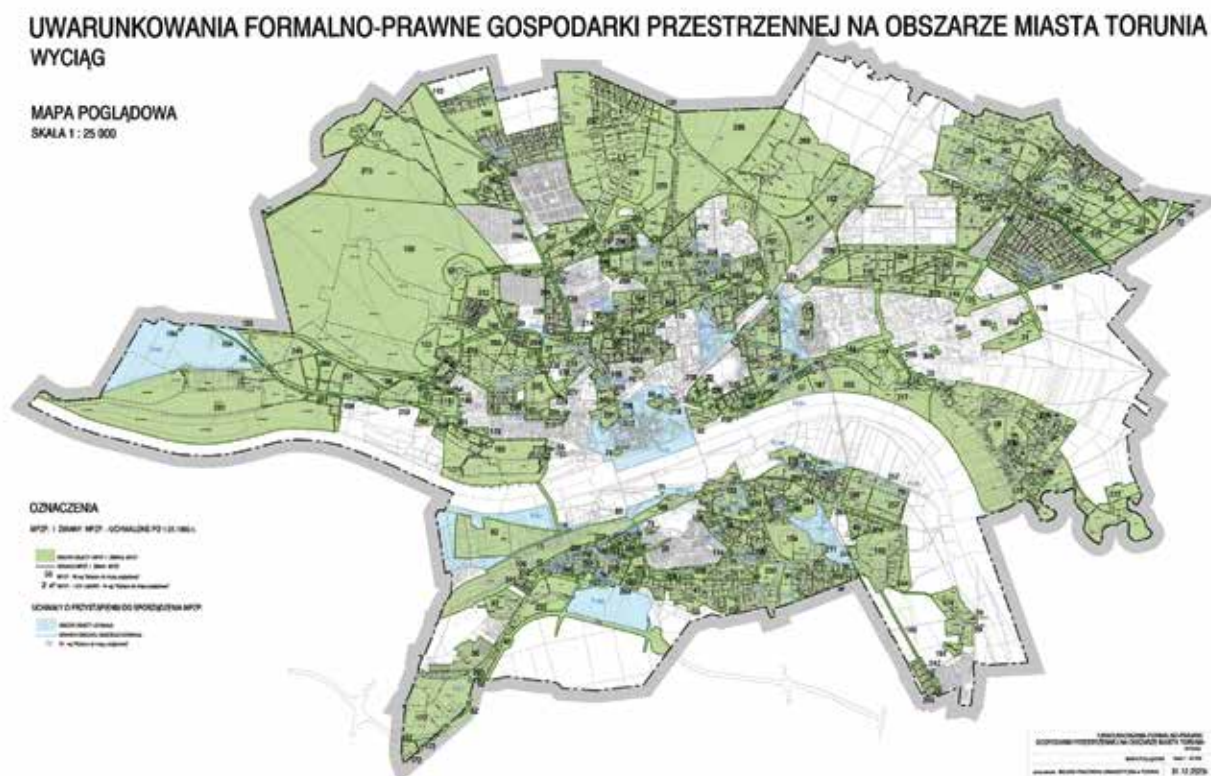
Podstawą działań w sferze inwestycyjnej jest posiadanie przez miasto planów zagospodarowania przestrzennego. W latach 2019-2023 Prezydent Miasta Torunia przedłożył Radzie Miasta do uchwalenia 49 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów o łącznej powierzchni ok. 850 ha. Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie Torunia, w tym uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy do zadań własnych GMT. Zadania te realizuje Miejska Pracownia Urbanistyczna w Toruniu.

Podstawowym dokumentem określającym politykę przestrzenną Torunia jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta, uchwalone przez Radę Miasta Torunia 25 stycznia 2018 r. (uchwała 805/18). Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego jest nato-

miast aktem prawa miejscowego, określającym przeznaczenie konkretnego terenu oraz sposoby i warunki jego zagospodarowania i zabudowy. Jest bezpośrednią podstawą do podejmowania działań w zakresie realizacji inwestycji. Akt ten dotyczy ściśle określonego obszaru i obowiązuje wszystkie podmioty podejmujące na tym obszarze działalność, w zakresie przeznaczenia oraz zabudowy i zagospodarowania terenu.

Obecnie w Toruniu obowiązuje 238 planów miejscowych określających przeznaczenie i zasady zagospodarowania dla ok. 60 proc. powierzchni miasta. 40 projektów planów jest w trakcie realizacji i obejmuje 9 proc. powierzchni miasta (stan na 31.12.2023 r.).

Pokrycie obszaru Torunia planami miejscowymi obrazuje mapa: tereny oznaczone kolorem zielonym posiadają plany miejscowe, tereny oznaczone kolorem niebieskim dotyczą obszarów, na których trwają prace planistyczne (objęte są uchwałami Rady Miasta Torunia o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego).

Plany uchwalone i opublikowane w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2019-2023

Nr	Nazwa planu	Nr uchwały, data	Dz. Urz. data
265	123.14 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Odległa, Przelot i Ostra	50/197.02.2019	Poz. 960 z dnia 13.02.2019
266	119.09 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie Urzędu Celnego i Toruńskiej Giełdy przy ulicy Towarowej	91/1911.04.2019	Poz. 2377 z dnia 17.04.2019
267	129.20 - mpzp. dla terenu położonego przy ul. Okólnej	122/1923.05.2019	Poz. 3053 z dnia 31.05.2019
268	118.09 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ul.: Polnej, Batorego, Pod Dębową Górą, Wielki Rów i Kraińskiej	123/1923.05.2019	Poz. 3054 z dnia 31.05.2019
269	115.15 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Konstytucji 3 Maja i ul. Przy Skarpie	124/1923.05.2019	Poz. 3055 z dnia 31.05.2019
270	117.11 - mpzp. dla terenów położonych w rejonie ulic: Olsztyńskiej i Niesiotowskiego	145/1927.06.2019	Poz. 3884 z dnia 4.07.2019
271	122.08 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie Placu Skarbka, ul. Sobieskiego i linii kolejowej	146/1927.06.2019	Poz. 3885 z dnia 4.07.2019
272	80.16 - mpzp. dla terenu położonego w rejonie ulic: Fantazyjnej, Międzyrzecze i rzeki Drwęcy	186/1912.09.2019	Poz. 4937 z dnia 19.09.2019
273	130.11 - mpzp. dla obszaru położonego przy ul. Bukowej i Strudze Toruńskiej	237/1910.10.2019	Poz. 5454 z dnia 17.10.2019
274	88.07 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Legionów, św. Faustyny, Lotników, Grudziądzkiej oraz „trasy średnicowej”	238/1910.10.2019	Poz. 5455 z dnia 17.10.2019
275	123.14 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Odległa, Przelot i Ostra	239/1910.10.2019	Poz. 5456 z dnia 17.10.2019
276	127.09 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Grudziądzkiej, Stalowej, Batorego i Polnej	264/1921.11.2019	Poz. 6355 z dnia 29.11.2019
277	134.07 - mpzp. „Bema-Gałczyńskiego”	265/1921.11.2019	Poz. 6356 z dnia 29.11.2019
278	137.19 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Strzałowej i Okólnej	292/1919.12.2019	Poz. 7509 z dnia 24.12.2019
279	135.04 - mpzp. dla części obszaru Miasteczka Uniwersyteckiego UMK w rejonie ulicy Karola Olszewskiego	339/2027.02.2020	Poz. 1331 z dnia 9.03.2020
280	132.19 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Podgórskiej, Strzałowej i Stara Droga	358/2023.04.2020	Poz. 2277 z dnia 4.05.2020
281	139.05 - mpzp. „Park Handlowy Zieleniec” dla obszaru położonego pomiędzy ulicą Broniewskiego i ulicą Szosa Bydgoska	359/2023.04.2020	Poz. 2278 z dnia 4.05.2020
282	133.11 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic Budowlanej i Wapiennej	418/2023.07.2020	Poz. 3845 z dnia 30.07.2020
283	128.18 - mpzp. „Rudak A” dla obszaru położonego w rejonie ulic Jana Skrzetuskiego i Pana Wołodajewskiego	419/2023.07.2020	Poz. 3846 z dnia 30.07.2020
284	146.03 - mpzp. dla obszaru położonego u zbiegu ulic Myśliwskiej i Jeleniej	420/2023.07.2020	Poz. 3847 z dnia 30.07.2020
285	107.08 - mpzp. „Winnica” dla terenów położonych w otoczeniu Mostu Gen. Elżbiety Zawackiej	459/2010.09.2020	Poz. 4369 z dnia 17.09.2020
286	142.08 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Lubicka i Szosa Lubicka	487/2022.10.2020	Poz. 5132 z dnia 30.10.2020
287	141.20 - mpzp. dla terenów położonych przy ul. Poznańskiej i gen. Józefa Hallera	510/2019.11.2020	Poz. 5719 z dnia 27.11.2020
288	140.19 - mpzp. dla terenów położonych przy ul. Okólnej, ul. Łódzkiej i ul. Zimowej	511/2019.11.2020	Poz. 5680 z dnia 26.11.2020
289	152.20 - mpzp. „Wieża ciśnień” dla terenu położonego przy ul. Letniej	616/2115.04.2021	Poz. 2153 z dnia 27.04.2021
290	77.19 - mpzp. „Łódzka-Lipnowska”, dla terenu położonego w rejonie ulic: Łódzkiej, Lipnowskiej i Włocławskiej	631/2113.05.2021	Poz. 2597 z dnia 19.05.2021
291	125.06 - mpzp. „Jordanki” dla obszaru położonego w rejonie ulic: Waty gen. Sikorskiego, Czerwona Droga i al. św. Jana Pawła II	647/2117.06.2021	Poz. 3150 z dnia 24.06.2021
292	153.19 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Podgórskiej i gen. Dwernickiego	694/2109.09.2021	Poz. 4516 z dnia 15.09.2021
293	156.18 - mpzp. „Rudak B” dla obszaru położonego przy ul. Rypińskiej 44-54	695/2109.09.2021	Poz. 4517 z dnia 15.09.2021
294	148.07 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Szosa Chełmińska, Hurynowicz i św. Józefa	711/2130.09.2021	Poz. 4950 z dnia 7.10.2021
295	149.10 - mpzp. dla terenów położonych przy ul. Grudziądzkiej i ul. Celniczej, w rejonie Centralnego Cmentarza Komunalnego	712/2130.09.2021	Poz. 4951 z dnia 7.10.2021
296	147.03 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ulic: Inżynierskiej, Rolniczej i Traktorowej	730/2121.10.2021	Poz. 5169 z dnia 27.10.2021
297	159.03 - mpzp. dla terenu położonego w rejonie ulic: Jana Heweliusza i Edmunda Halleya	761/2116.12.2021	Poz. 6941 z dnia 28.12.2021
298	52.08 - mpzp. dla terenów położonych przy ul. Sobieskiego i ul. Waryńskiego	762/2116.12.2021	Poz. 6942 z dnia 28.12.2021
299	162.07 - mpzp.: terenu położonego w rejonie ulic: Wielki Rów i Koniuchy	866/22 9.06.2022	Poz. 3209 z dnia 20.06.2022
300	157.14 - mpzp. dla terenów położonych w rejonie ulic: Ciekawej i Gminnej	897/22 21.07.2022	Poz. 3896 z dnia 28.07.2022
301	164.15 - mpzp. dla terenu położonego przy ulicach Ligi Polskiej i Tomasza Stawisińskiego	931/22 15.09.2022	Poz. 4703 z dnia 22.09.2022
302	160.07 - mpzp. dla terenu położonego w rejonie ulic: Polskiego Czerwonego Krzyża, Lelewela i Legionów	932/22 15.09.2022	Poz. 4704 z dnia 22.09.2022
303	161.12 - mpzp. dla terenu położonego w rejonie ulic: Czereśniowej, Osikowej, Kasztanowej i Rydygiera	948/22 20.10.2022	Poz. 5399 z dnia 28.10.2022

304	168.18 - mpzp. „Rudak B” dla obszaru położonego w rejonie ulicy Rypińskiej i Jeziora Nagus	949/22 20.10.2022	Poz. 5400 z dnia 28.10.2022
305	169.19 - mpzp. dla obszaru położonego przy ul. gen. Władysława Andersa i ul. gen. Kniaziewicz oraz ul. Łódzkiej i ul. Włocławskiej	1007/23 26.01.2023	Poz. 784 z dnia 2.02.2023
306	163.15 - mpzp. dla terenu położonego w rejonie ulic Konstytucji 3 Maja i Kardynała Stefana Wyszyńskiego	1025/23 23.02.2023	Poz. 1527 z dnia 2.03.2023
307	165.15 - mpzp. dla terenu położonego przy ulicach Kosynierów Kościuszkowskich i Wincentego Witosa	1026/23 23.02.2023	Poz. 1528 z dnia 2.03.2023
308	158.03 - mpzp. dla terenu położonego w rejonie ulic: św. Jana Bosko, Szosa Chełmińska i Ugory	1027/23 23.02.2023	Poz. 1529 z dnia 2.03.2023
309	173.03 - mpzp. dla obszaru położonego w rejonie ronda dr. Ładniaka i ulicy Fortecznej	1088/23 18.05.2023	Poz. 3613 z dnia 26.05.2023
310	170.07 - mpzp. „Bumar” dla obszaru ograniczonego ulicami: Grudziądzką, Józefa Wybickiego, Wiązową i Joachima Lelewela	1107/23 6.07.2023	Poz. 4717 z dnia 13.07.2023
311	175.09 - mpzp. dla części parku Glazja i ul. Ludwika Waryńskiego	1155/23 21.09.2023	Poz. 5956 z dnia 02.10.2023
312	174.06 - mpzp. dla placu Teatralnego	1175/23 19.10.2023	Poz. 6561 z dnia 30.10.2023
313	166.05 - mpzp. dla terenu położonego w rejonie ulic Adama Mickiewicza i Jana Matejki	1240/23 14.12.2023	Poz. 8406 Z dnia 22.12.2023

ZABYTKI

W 2022 r. świętowaliśmy 25. rocznicę wpisania Zespołu Staromiejskiego Torunia na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Czas obecności w prestiżowym gronie najcenniejszych miejsc na świecie nie został przez toruński samorząd zmarnowany: łącznie ponad **110 mln zł**, w tym ponad **71 mln zł funduszy unijnych**, pozyskanych i wykorzystanych na odnowę najcenniejszych toruńskich budowli w dwóch etapach projektu „**Toruńska starówka – ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO**”, 20 mln zł dotacji do prac konserwatorskich udzielonych właścicielom i zarządcom obiektów zabytkowych, a także wiele drobniejszych zadań konserwatorskich, dokumentacyjnych, konsultacyjnych i nadzorczych zrealizowanych w tym czasie przez Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków. To wszystko składa się na dzisiejszy dobrostan toruńskiego dziedzictwa kulturowego, które przyciąga co roku do miasta ponad 2 mln turystów.

„Toruńska Starówka” – etap II

Realizowany w latach 2015-2023 II etap projektu „Toruńska Starówka – ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO” był współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Osi Priorytetowej VIII „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury”, Działanie 8.1: „Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury” Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020. Prace wykonane w 13 obiektach zabytkowych na terenie Zespołu Staromiejskiego były kontynuacją I etapu projektu „Toruńska Starówka”, realizowanego w latach 2008–2014 i również współfinansowanego w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko 2007–2013. (Priorytet XI: Kultura i dziedzictwo kulturowe, Działanie 11.1: „Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym”).

Wsparcie zapewnione w etapie drugim zaowocowało przeprowadzeniem prac konserwatorskich, restauratorskich i adaptacyjnych na najwyższym poziomie. Tym razem skupiono się na poprawieniu warunków prowadzenia działalności kulturalnej i edukacyjnej toruńskich instytucji kultury oraz ułatwieniu mieszkańcom Torunia i turystom dostępu do zasobów kultury. Tam, gdzie było to możliwe, zatroszczono się o likwidację barier architektonicznych dla osób z niepełnosprawnościami: montaż wind, podjazdów i schodolazów oraz oznakowanie dróg dojścia usprawniających komunikację osobom poruszającym się m.in. na wózkach. Pojawiły się makiety 3D zabytków z informacjami pisanymi alfabetem Braille’a, specjalne nakładki z tym alfabetem i tablice tyflograficzne z planami sytuacyjnymi, które pomagają osobom z dysfunkcją wzroku przy pomocy dotyku i komunikatów głosowych poznać zwiedzane obiekty.

Liderem projektu była Gmina Miasta Toruń, a partnerami cztery parafie na obszarze Zespołu Staromiejskiego, trzy samorządowe instytucje kultury i jedna organizacja pozarządowa.

Partnerzy projektu realizowali następujące zadania:

- Prace konserwatorskie dachów i elewacji kościoła p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i bł. ks. Stefana Wincentego Frelichowskiego - etap II;
- Konserwacja zabytkowych elementów wnętrza i wyposażenia oraz prace remontowe otoczenia kościoła p.w. św. Jakuba;
- Prace konserwatorskie wybranego wyposażenia kościoła katedralnego p.w. św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty wraz z naprawą muru cmentarnego i zabezpieczenie obiektu;
- Prace konserwatorsko-budowlane elewacji i dachu kościoła p.w. św. Szczepana wraz z zagospodarowaniem otoczenia;
- Przebudowa i remont konserwatorski budynku Pałacu Dąbskich przy ul. Żeglarskiej 8 na cele kulturalne;
- Prace konserwatorskie Domu Mikołaja Kopernika wraz z modernizacją wystaw;
- Poszerzenie działalności kulturalno-edukacyjnej w Muzeum Toruńskiego Piernika;
- Prace konserwatorskie ruin Zamku Krzyżackiego;
- Rewitalizacja i modernizacja budynku dawnego zboru ewangelickiego na Rynku Nowomiejskim poprzez działania remontowe i konserwatorskie;
- Gmina Miasta Toruń realizowała następujące zadania:
- Zagospodarowania przestrzeni ruin kościoła i klasztoru poddominikańskiego – etap II;
- Prace konserwatorsko-remontowe oficyny dawnego Pałacu Meissnera przy Rynku Staromiejskim 7;
- Konserwacja muru przy tzw. Stawie Komtura;
- Konserwacja elewacji Dworu Mieszczańskiego wraz z wymianą stolarki okiennej i drzwiowej przy ul. Podmurnej 3.

W projekcie postawiono sobie kilka celów szczegółowych, jak zwiększenie dbałości o miejsca i obiekty, które są ważne i ciekawe z punktu widzenia kultury i turystyki. Stworzono nowe przestrzenie do prowadzenia działalności muzealno-wystawienniczej oraz kulturalno-edukacyjnej, co skutkowało poprawą funkcjonalności i wzbogaceniem oferty toruńskich

instytucji kultury. Wytyczone zostały nowe trasy zwiedzania w Domu Kopernika i Muzeum Toruńskiego Piernika, pomyślano o nowych zajęciach plastycznych i muzealnych, tanecznych i teatralnych dla dzieci, koncertach organowych, wystawach malarskich i fotograficznych oraz o festiwalach muzycznych. Założeniem projektu był wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w miejscach objętych wsparciem, podniesienie atrakcyjności regionu i promocja marki Torunia jako miasta bogatego w unikatowe dziedzictwo kulturowe.

Koszt całości przekroczył 73 mln zł, z czego nieco ponad 54 mln zł pochodziły ze środków unijnych.

Zmiany w uchwale o dotacjach konserwatorskich

Dotacje konserwatorskie są udzielane przez miasto od 2004 r. O tę formę wsparcia prac przy wartościowych historycznie obiektach mogą się ubiegać osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego. Zakres dofinansowywanych prac jest bardzo szeroki – obejmuje różnego typu roboty konserwatorskie, restauratorskie i budowlane przy zabytku. Od 2004 r. do końca 2023 r. z budżetu Gminy Miasta Toruń udzielono już 451 dotacji na łączną kwotę ponad 20 mln zł.

Od 2018 r. Rada Miasta Torunia wprowadziła możliwość wspierania przez miasto prac konserwatorskich nie tylko w obiektach wpisanych do rejestru zabytków, ale i znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków (Uchwała nr 952/18 z dnia 18 października 2018 r. z późn. zm.). Poszerzyło to krąg wartościowych budynków, przy których odnowie można skorzystać z miejskiego wsparcia.

Obecnie dotacja może być udzielona w wysokości:

- do 100% nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robót przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków;
- do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robót przy zabytku znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, położonym w granicach obszarów wpisanych do rejestru zabytków;
- do 30% nakładów koniecznych na wykonanie prac lub robót przy pozostałych zabytkach znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

Podstawą udzielenia dotacji jest wniosek zainteresowanych osób fizycznych i prawnych, złożony w odpowiednim terminie do Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków:

- w przypadku prac w danym roku budżetowym – do 30 listopada roku poprzedzającego rok, w którym ma być udzielona dotacja;
- w przypadku prac trwających dłużej niż rok – do 30 maja roku, w którym dotacja ma być udzielona, w sytuacji posiadania przez GMT niezbędnych środków finansowych, zapisanych w Wieloletniej Prognozie Finansowej;

- w przypadku ratowania zabytków zniszczonych wskutek klęsk żywiołowych (np. pożar, powódź, huragan) lub zdarzeń losowych – niezwłocznie, w sytuacji posiadania przez gminę niezbędnych środków.

Zestawienie dotacji konserwatorskich udzielonych w latach 2019-2023

Rok	Liczba zadań	Kwota dotacji (zł)
2019	39	1 648 430,47
2020	29	991 689,69
2021	28	809 610,68
2022	20	662 105,72
2023	18	775 002,76
2024	25	1 750 000
Razem:	134	4 886 839,32

Ważniejsze realizacje z dotacjami miejskimi 2019

- Zespół kamienic, ul. Mostowa 6, oficyna południowa - remont konstrukcji dachowej, ostatniego stropu oraz pokrycia dachowego - I etap - 38 000 zł
- Kamienica, ul. Strumykowa 19 - remont i konserwacja wystroju architektonicznego mansardy - 58 000 zł
- Spichlerz, ul. Podmurna 13 - remont spichlerza. Odtworzenie stolarki okiennej i drzwiowej, okiennic zewnętrznych, parapetów zewnętrznych - 52 034 zł
- Fort IV im. Stefana Żółkiewskiego, ul. Chrobrego 86 - konserwacja bramy głównej z mostem zwodzonym, hydroizolacja sklepień przyległej części koszar sztygownych i uzupełnienie narysu wału ziemnego” - 120 000 zł
- Dom, dawny szpital św. Jakuba, ul. Szpitalna 4 - rozbudowa i zmiana sposobu użytkowania budynków mieszkalnych z przeznaczeniem na cele hotelarsko- gastronomiczne - 150 000 zł
- Cerkiew prawosławna p.w. św. Mikołaja, ul. Podgórna 69 - prace konserwatorsko-restauratorskie przy elewacji, stolarcie okiennej i drzwiowej oraz hełmie wieży (etap III - ściana południowa i wieża) - 50 000 zł
- Kamienica, ul. Łazienna 9 - remont elewacji, wymiana pokrycia dachowego i stolarki - 58 440 zł
- Budynek mieszkalny, ul. Sienkiewicza 7 - prace przy elewacji i stolarcie drzwiowej- 28 000 zł
- Kamienica, ul. Ducha Św. 12 - remont dachu kamienicy - etap II - 42 000 zł
- Kamienica, ul. Szosa Chełmińska 74 - remont i konserwacja elewacji frontowej - 40 000 zł
- Kamienica, Rynek Staromiejski 18 - remont fasady - 175 000 zł
- Dom (dawny Szpital mieszczański), ul. Szumana 1/ul. św. Katarzyny 2 - remont dachu oraz wymiana elementów więźby dachowej wraz ze stropem poddasza - 69 085 zł
- Hotel „Polonia”, pl. Teatralny 5 - remont elewacji frontowej i dachu budynku - 87 954 zł
- Kamienica narożna, ul. Sienkiewicza 16/ul. Mickiewicza 92 - konserwacja i restauracja oryginalnych szyldów reklamowych na elewacji - 12 000 zł

- Budynek mieszkalny, ul. Grudziądzka 89 - wymiana pokrycia dachowego - 20 000 zł
- Kamienica, ul. Chełmińska 4 - remont elewacji frontowej z malowaniem - 17 000 zł
- Spichlerz, ul. Rabańska 9 - remont pokrycia dachowego - 50 000 zł
- Kamienica, ul. Szewska 23 - remont dachu i poddasza kamienicy - 44 263 zł
- Budynek, ul. Podmurna 10/12 - remont elewacji - 100 000 zł
- Kamienica, ul. Prosta 17 - remont konserwatorski elewacji - 35 000 zł
- Budynek mieszkalny, ul. PCK 29 - odkrycie i zabezpieczenie malowideł na ścianie klatki schodowej - 1 650,00 zł
- Budynek „Oratorium”, ul. Rybaki 59 - remont elewacji - 37 500 zł
- Kamienica, ul. Ducha Św. 1 - remont klatki schodowej - 23 500 zł
- Kamienica, ul. Żeglarska 11 - remont klatki schodowej - 21 948 zł

2020

- Kamienica, ul. Jęczmienna 18 - remont elewacji frontowej i tylnej, gzymsu, drzwi wejściowych, odtworzenie stolarki okiennej i naprawa dachu - 65 000 zł
- Kamienica czynszowa, ul. Mickiewicza 1/3 - remont balkonów, elewacji, odbudowa schodów do altan, konserwacja drzwi wejściowych oraz izolacja fundamentów - 80 000 zł
- Kamienica, ul. Rabańska 13 - remont kamienicy - 130 000 zł
- Kamienica, ul. Sienkiewicza 16/ul. Mickiewicza 92 - remont ściany szczytowej od strony ul. Sienkiewicza - 10 360 zł
- Kamienica czynszowa, ul. Jagiellończyka 6 - renowacja elewacji i klatki schodowej kamienicy - 80 000 zł
- Budynek mieszkalny, ul. Rybaki 39 - wymiana pokrycia dachowego, rynien oraz remont kominów - 25 000 zł
- Budynek mieszkalny (narożny), ul. Jagiellońska 25/ul. Czarnieckiego 14 - remont elewacji od strony podwórza - 30 000 zł

- Kamienica, Rynek Staromiejski 18 - remont instalacji elektrycznej klatki schodowej - 39 562 zł
- Kamienica czynszowa, ul. Mickiewicza 80 - renowacja zabytkowych drzwi wejściowych od strony elewacji frontowej i tylnej, wrót bramy oraz drzwi wewnętrznych przedsiionka kondygnacji parterowej klatki schodowej - 32 000 zł
- Kamienica z oficyną, ul. Szeroka 26-28/ ul. Szczytna 2 - remont elewacji frontowych - 113 203 zł
- Kamienica, ul. Szewska 10 - remont elewacji frontowej, remont dachu i odtworzenie drzwi wejściowych - 88 969 zł
- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, ul. Mickiewicza 9 - prace konserwatorskie elewacji frontowej i rzeźb budynku Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych - 66 939 zł

2021

- Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Panny Marii - prace konserwatorskie i restauratorskie przy blendach i fryzach szczytu wschodniego oraz przy blendach i fryzie zakrystii - 48 050 zł
- Fort IV „S. Żółkiewski”, ul. Chrobrego 86 - remont konserwatorski elewacji lewego skrzydła czołowego bloku kazamatowego (etap II, część 2) - 70 000 zł
- Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela i Jana Ewangelisty, ul. Żeglarska - prowadzenie badań w kościele, kryptach oraz przy posadzce, opracowanie programu prac konserwatorskich oraz projektu budowlanego konserwacji i restauracji posadzki - 40 000 zł
- Budynek administracyjno-mieszkalny dawnej gazowni i zakładów wodociągów Podgórze, ul. Poznańska 126 - remont elewacji budynku wraz z odtworzeniem stolarki okiennej i drzwiowej - 40 000 zł
- Budynek mieszkalny, ul. Rybaki 35A - remont elewacji - 54 000 zł
- Kamienica, ul. Warszawska 2 - remont elewacji frontowej etap I - renowacja portalu z piaskowca, powierzchni tynkowanych oraz balkonów - 31 863 zł
- Gospoda „Pod Modrym Fartuchem”, Rynek Nowomiejski 8 - remont elewacji bocznej - 18 000 zł
- Budynek służbowy Urzędu Budownictwa Wodnego, ul. Rybaki 7 - odtworzenie stolarki okiennej i drzwiowej - 50 000 zł
- Budynek mieszkalny, ul. Rybaki 35A - remont dachu - 30 000 zł
- Kamienica, ul. Mickiewicza 80 - remont klatki schodowej - 30 000 zł
- Kamienica, ul. Panny Marii 3 - remont konstrukcji i pokrycia dachu - 18 000 zł
- Kamienica, ul. Podmurna 7 - renowacja elewacji frontowej z odtworzeniem balustrady attyki, rekonstrukcja stolarki okiennej oraz bram wjazdowych - 60 000 zł
- Spichlerz, ul. Podmurna 7a - odbudowa konstrukcji więźby wraz z pokryciem dachu, obróbkami blacharskimi, odtworzenie stolarki okiennej, drzwi zewnętrznych i bramy,

renowacja elewacji frontowej, wzmocnienie i izolacja ścian - 70 000 zł

- Fort I „Jan III Sobieski”, ul. Winna 19 - wykonanie projektu budowlanego oraz programu prac konserwatorskich remontu budynku - 16 600 zł
- Kamienica, ul. Mostowa 8 - renowacja drzwi wejściowych z naprawą schodów i balustrad, odtworzenie stolarki drzwiowej i okiennej w piwnicy - 15 000 zł
- Kamienica, Rynek Staromiejski 11 - weryfikacja badań oryginalnej kolorystyki oraz prace konserwatorskie elewacji 1, 2, 3 i 4 piętra - 17 357 zł
- Kamienica, Rynek Staromiejski 12 - badania konserwatorskie oraz architektoniczne wraz z opracowaniem dokumentacji, prace konserwatorskie elewacji frontowej - etap I - 15 264 zł
- Kamienica, ul. Duchy Św. 18 - badania konserwatorskie i architektoniczne wraz z opracowaniem dokumentacji, prace konserwatorskie elewacji frontowej - etap I - 15 000 zł
- Kamienica, ul. Szeroka 35 - remont elewacji frontowej oraz tylnej - 50 000 zł

2022

- Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Panny Marii - budowa systemu sygnalizacji pożarowej wraz z podłączeniem do monitoringu pożarowego PSP - 30 000 zł
- Fort IV „S. Żółkiewski”, ul. Chrobrego 86 - remont konserwatorski elewacji lewego skrzydła czołowego bloku kazamatowego, etap III - 100 000 zł
- Kamienica, ul. Mickiewicza 61 - remont elewacji frontowej wraz z detalem architektonicznym od strony ul. Klonowica kamienicy przy ul. Mickiewicza 61 - 46 959 zł
- Gospoda „Pod Modrym Fartuchem”, Rynek Nowomiejski 8 - wymiana pokrycia dachu wraz z naprawą kominów oraz remont elewacji tylnej - 50 000 zł
- Kamienica, ul. Piekary 29 - remont elewacji frontowej wraz z odtworzeniem stolarki okiennej, drzwiowej, witraży oraz schodów zewnętrznych - 60 000 zł
- Budynek Towarzystwa Naukowego, ul. Wysoka 16 - remont elewacji - etap I (ryzalit narożny od strony ul. Dominikańskiej wraz z attyką od strony dachu) - 32 000 zł
- Ogrodzenie, ul. Różana - konserwacja ceglaneanego ogrodzenia wzdłuż ul. Różanej - 65 000 zł
- Kamienica, ul. Warszawska 2 - renowacja fragmentu elewacji frontowej - etap II (elewacja od strony ul. Warszawskiej) - 70 000 zł
- Kamienica, ul. Rabiańska 13 - remont elewacji frontowej i tylnej wraz z odtworzeniem stolarki okiennej, naprawa konstrukcyjna ściany wewnętrznej, remont i wzmocnienie stropu oraz konserwacja posadzki w przedsionku - 50 000 zł
- Spichrz, ul. Podmurna 5 - remont dachu - etap I - 30 000 zł
- Cerkiew prawosławna, ul. Podgórna 69 - kontynuacja prac konserwatorsko-restauratorskich we wnętrzu cerkwi. Prace

ratownicze przy empory, etap II – podłoga i schody empory - 23 255 zł

- Budynek mieszkalny, ul. Mickiewicza 76 - odtworzenie stolarki okiennej w elewacji frontowej i tylnej w budynku mieszkalnym przy ul. Mickiewicza 76 - 24 155 zł
- Willa, ul. Fredry 6/8 - renowacja trzech sztuk drzwi wejściowych - 10 000 zł

2023

- Stalle z kościoła pw. Wniebowzięcia NMP, ul. Panny Marii - prace konserwatorskie i restauratorskie średniowiecznej dębowej, rzeźbionej stali z XV wieku - II etap prac - 63 000 zł
- Kamienica, ul. Warszawska 2 - renowacja fragmentu elewacji frontowej - etap III (elewacja od strony placu 18 Stycznia) - 60 000,00 zł
- Kościół pw. Matki Bożej Zwycięskiej, ul. Podgórna 74 - prace konserwatorskie przy elewacji frontowej i elewacjach wieży - 120 000 zł
- Kamienica, ul. Mickiewicza 61 - remont elewacji frontowej wraz z detalem architektonicznym od strony ul. Mickiewicza (II etap prac) - 40 000 zł
- Kamienica, plac św. Katarzyny 7 - remont konserwatorski elewacji frontowej wraz z rekonstrukcją malowideł i dekoracji sgraffito, renowacja stolarki okiennej oraz drzwi wejściowych, naprawa loggii - 100 000 zł
- Budynek Towarzystwa Naukowego, ul. Wysoka 16 - remont elewacji - etap II (elewacja od strony ul. Wysokiej wraz z ryzalitem z attyką od strony dachu) - 9 886 zł
- Ratusz i urząd pocztowy miasta Podgórze, ul. Poznańska 63-65 - odtworzenie stolarki okiennej (8 szt. okien) w kondygnacji parteru - 26 755 zł
- Spichlerz, ul. Rabiańska 9 - prace konserwatorskie elewacji tylnej - 50 000 zł
- Kamienica, ul. Mickiewicza 60 - prace konserwatorskie dwóch klatek schodowych (budynku głównego oraz oficyny) - 27 000 zł
- Kamienica czynszowa, ul. Kazimierza Jagiellończyka 4 - remont pokrycia dachowego, kominów oraz wymiana zdegradowanych elementów konstrukcyjnych więźby dachowej - 46 158 zł
- Budynek mieszkalny, ul. Parkowa 7 - remont balkonów na elewacji frontowej (4 szt.) - 7 000 zł
- Budynek mieszkalny, ul. Mickiewicza 122 - remont dachów: mansardowego i płaskiego budynku głównego oraz remont dachu płaskiego oficyny - 20 625 zł
- Kamienica, ul. Prosta 7 - renowacja stolarki klatki schodowej i renowacja drzwi wejściowych - 19 602 zł
- Kamienica narożna wraz z oficynami, ul. Sienkiewicza 19/21 i Mickiewicza 94/96 - prace konserwatorskie w klatce schodowej (rekonstrukcja dekoracji malarskiej, prace konserwatorskie balustrad: metalowej i drewnianej oraz konserwacja drewnianych schodów) - 37 000 zł

- Kamienica narożna, ul. św. Jakuba 16 - odtworzenie stolarzki okiennej i drzwiowej zewnętrznej - 79 987 zł
- Aula UMK, ul. Gagarina 11 - prace konserwatorskie panneau z emaliowanych paneli metalowych - 44 987 zł

Prace konserwatorskie i remontowe

Na zadania własne, realizowane przez Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków, a więc: prace konserwatorskie i remontowe oraz nadzory, dokumentacje, projekty, opinie i konsultacje, miasto wydało w latach 2019-2023 łącznie ponad 637 455 zł.

Rok	Kwota (zł)
2019	208 821,11
2020	52 838,95
2021	134 012,75
2022	66 549,64
2023	175 233,42
Razem:	637 455,87

Ważniejsze realizacje

2019

- Remont konserwatorski odcinków murów miejskich pomiędzy ul. Most Pauliński a Wałami gen. Sikorskiego, na tyłach pl. Poddominikańskiego (wzdłuż Strugi Toruńskiej) - 126 000 zł
- Konserwacja fragmentu murów obronnych na odcinku między Bramą Łazienną i Bramą Żeglarską w Toruniu - 23 370 zł
- Opracowanie dokumentacji naukowej do potrzeb konserwatorskich i decyzji administracyjnych dla bloku „X” w zespole staromiejskim, zawartym w obrębie ulic: Most Pauliński, Strumykowa, Szeroka, Podmurna - 32 566 zł
- Wykonanie 200 sztuk metalowych tabliczek - znaków informacyjnych „Zabytek chroniony prawem”, umieszczanych na obiektach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków - 3 419 zł
- Opracowanie „Programu ochrony urbanistyki i architektury Torunia z lat 1920-1989” - 21 750 zł

2020

- Usługa usunięcia graffiti z murów miejskich, elewacji kamienic oraz innych budynków i budowli lub ich partii będących własnością Gminy Miasta Toruń z terenu Zespołu Staromiejskiego w Toruniu i części strefy buforowej UNESCO o łącznej powierzchni 96,50 m² - 5 341 zł
- Opracowanie dokumentacji naukowej dla potrzeb konserwatorskich i decyzji administracyjnych dla bloku „T” w Zespole Staromiejskim, w obrębie ulic: św. Jana, Łazienna, Bulwar Filadelfijski i Żeglarska oraz dla bloku „F” w Zespole Staromiejskim, w obrębie ulic: Rabiańska, Ducha Świętego, Flisacza i Piekary - 46 014 zł

2021

- Wykonanie usługi usunięcia graffiti z murów miejskich, elewacji kamienic oraz innych budynków i budowli lub ich partii będących własnością Gminy Miasta Toruń z terenu Zespołu Staromiejskiego w Toruniu, części strefy buforowej UNESCO oraz Fortu Przyczółek Mostowy o łącznej powierzchni 125 m² - 19 218 zł
- Opracowanie dokumentacji naukowej dla potrzeb konserwatorskich i decyzji administracyjnych dla bloku „B” w Zespole Staromiejskim, w obrębie ulic: Rynek Staromiejski, Ducha Świętego, Kopernika i Żeglarskiej - 54 000 zł
- Usługa usunięcia roślinności i samosiewek z dawnych murów obronnych i fortyfikacji miejskich - 1 200 zł
- Wykonanie i dostarczenie 200 sztuk tabliczek - znaków informacyjnych „Zabytek chroniony prawem”, umieszczanych na obiektach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków - 6 150 zł
- Wykonanie programu funkcjonalno-użytkowego pn. „Opracowanie dokumentacji projektowej oraz wykonanie i montaż dotykowych makiet 3D z brązu na terenie Zespołu Staromiejskiego miasta Torunia” - 1 230 zł
- Opracowanie „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Torunia” - 18 750 zł
- Wykonanie wiernej repliki, demontażu istniejących oraz trwałego montażu dwóch nowych tablic informacyjnych o wpisie średniowiecznego zespołu miejskiego Torunia na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, zamontowanych w nawierzchni (bruku) przed wejściem południowym do Ratusza Staromiejskiego – siedziby Muzeum Okręgowego na Rynku Staromiejskim - 30 000 zł

2022

- Usługa usunięcia graffiti z murów miejskich, elewacji kamienic oraz innych budynków i budowli lub ich partii będących własnością Gminy Miasta Toruń z terenu Zespołu Staromiejskiego w Toruniu, części strefy buforowej UNESCO oraz Fortu Przyczółek Mostowy o łącznej powierzchni 123 m² - 17 549 zł
- Opracowanie „Planu Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Średniowiecznego zespołu miejskiego Torunia”, etap I - 13 600 zł
- Aktualizacja zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości - 10 000 zł
- Opracowanie „Programu ochrony budownictwa szkieletowego na terenie Gminy Miasta Toruń”, etap I - 20 000 zł
- Interwencyjna naprawa bramy wjazdowej na ul. Wola Zamkowa w Toruniu - 1 900 zł

2023

- Usługa usunięcia graffiti z murów miejskich, elewacji kamienic oraz innych budynków i budowli lub ich partii będących własnością Gminy Miasta Toruń z terenu Zespołu Staromiejskiego w Toruniu, części strefy buforowej

UNESCO oraz Fortu Przyczółek Mostowy o łącznej powierzchni 73 m² - 11 241 zł

- Opracowanie „Planu Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla średniowiecznego zespołu miejskiego Torunia”, etap II i III - 58 480 zł
- Opracowanie „Programu ochrony budownictwa szkieletowego na terenie Gminy Miasta Toruń”, etap II - 49 000 zł
- Weryfikacja i aktualizacja zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości - 6 000 zł
- Remont konserwatorski fragmentu odcinka dawnego muru obronnego przy ul. Flisaczej (strona południowa), dz. nr 82/1 - obręb 14 - 50 000 zł

Gminny Program Opieki nad Zabytkami

14 kwietnia 2022 r. Rada Miasta Torunia podjęła uchwałę nr 847/22 w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Torunia na lata 2022-2025 (Dz. Urz. Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28.04.2022 r. poz. 2337). To dokument planistyczny, którego celem jest kształtowanie oraz koordynowanie działań z zakresu ochrony zabytków w skali gminy, w czteroletniej perspektywie czasowej. Obowiązek jego sporządzenia przez jednostki samorządu terytorialnego wynika z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program przyjmowany jest przez radę gminy w formie uchwały, po uprzednim obligacyjnym uzgodnieniu przez właściwego miejscowo wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Torunia jest dokumentem o charakterze uzupełniającym w stosun-

ku do innych aktów planowania w gminie, m.in. „Strategii rozwoju miasta Torunia” czy „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Torunia”. Stanowi zespół wskazań i zasad współpracy między samorządem, właścicielami zabytków, różnego rodzaju interesariuszami dziedzictwa kulturowego oraz organami służb konserwatorskich. Współpraca ta winna przynieść lokalnej społeczności wymierne korzyści – zachowanie, wyeksponowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w ramach zrównoważonego rozwoju miasta.

Realizacja założeń Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Torunia na lata 2022–2025 odbywa w oparciu o trzy priorytety:

- Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego Miasta Torunia;
- Uspołecznienie/partycypacja społeczna w procesach ochrony, opieki i zarządzania dziedzictwem kulturowym Miasta Torunia;
- Edukacja, promocja, dokumentacja – dziedzictwo kulturowe jako podstawa budowania tożsamości i świadomości społecznej.

Priorytety i kierunki działań określone w programie umożliwiają wprowadzanie skutecznych rozwiązań różnorodnych problemów związanych z ochroną miejskiego dziedzictwa kulturowego. Program nie stanowi jednak zamkniętego katalogu zadań do realizacji na przestrzeni lat 2022-2025. Jest jedynie wskazaniem kierunków, które winny być na bieżąco wyznaczane i korygowane w zależności od występujących zmian.

Rządowy Program Odbudowy Zabytków

Rządowy Program Odbudowy Zabytków został utworzony na podstawie uchwały nr 232/2022 z dnia 23 listopada 2022 r. Rady Ministrów na realizację zadań inwestycyjnych mających na celu przeciwdziałanie COVID-19, o których mowa w art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2021 r. poz. 2095 ze zm.).

Program oferuje jednostkom samorządu terytorialnego możliwość wsparcia zadań inwestycyjnych dotyczących renowacji i odbudowy obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w ewidencji zabytków. Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków może być przeznaczone na realizację zadań inwestycyjnych obejmujących:

- prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w ewidencji zabytków, do którego tytuł prawny wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego posiada wnioskodawca lub jednostka organizacyjna zaliczana do sektora finansów publicznych, podlegająca wnioskodawcy;
- udzielanie przez wnioskodawcę dotacji, o której mowa w art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na nakłady konieczne ściśle określone w art. 77 powyższej ustawy (§ 3 ust. 2 pkt 2 uchwały nr 232/2022 Rady Ministrów z dnia 23 listopada 2022 r.).

W ramach inwestycji własnych, w kategorii finansowania do 3,5 mln zł, Gmina Miasta Toruń złożyła 7 wniosków obejmujących inwestycje własne oraz 3 wnioski o udzielenie dotacji. Przyznano nam wstępne promesy na:

- na realizację inwestycji własnej pn. Renowacja i konserwacja zabytkowych budynków oświatowych położonych na terenie toruńskiej Starówki ujętej na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO;
- na realizację inwestycji własnej pn. Rewitalizacja historycznej siedziby katów (rakarzy) toruńskich – etap I;
- na udzielenie dotacji z przeznaczeniem na zadanie pn. Konserwacja i restauracja kruchty północnej (Białej Kruchty) oraz wnętrza kaplic: Różańcowej i Ogrójcowej Kościoła p.w. Św. Jakuba w Toruniu realizowane przez wnioskodawcę Parafię rzymskokatolicką p.w. św. Jakuba Apostoła w Toruniu.

Zadania te będą realizowane na przestrzeni lat 2024-2025.

Nagrody za odnowę zabytków

Wiele prac zrealizowanych przy obiektach zabytkowych w Toruniu, w tym na zlecenie i przy udziale Gminy Miasta Toruń, zostało nagrodzonych bądź wyróżnionych w prestiżowych konkursach o zasięgu lokalnym oraz ogólnokrajowym.

Szczególnie efektywną adaptacją zabytkowego budynku z przeznaczeniem na cele mieszkalne (apartamentowiec Grand Bulvar) jest remont dawnej pralni garnizonowej Twierdzy Toruń przy ul. św. Jakuba 14. Przebudowa została obsypana licznymi nagrodami, m.in. w kategorii inwestycje w konkursie TopBuilder 2021, zdobyła też nagrodę Arcydzieła Sztuki Budowlanej 2021 w konkursie organizowanym przez Pomorsko-Kujawską Izbę Budownictwa, a także tytuł Obiektu Roku w kategorii „Rewaloryzacja i adaptacja obiektów zabytkowych” (edycja 2019-2020). W tym samym konkursie, organizowanym przez Gminę Miasta Toruń, wyróżnienie otrzymała „Przebudowa dawnej ujeżdżalni koni na budynek handlowy, ul. Kościuszki 55” w kategorii „Rewaloryzacja i adaptacja obiektów zabytkowych”.

Inna spektakularna realizacja to adaptacja koszar Bramy Chełmińskiej na Muzeum Twierdzy Toruń. Inwestycja o wartości prawie 23 ml zł doczekała się wielu wyróżnień i nagród m.in. w konkursie „Modernizacja Roku & Budowa XXI w. 2021” oraz w najbardziej prestiżowym konkursie związanym z ochroną dziedzictwa pn. „Zabytek Zadbane” (edycja 2021), organizowanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków.

Doceniono także inne zrealizowane w Toruniu przedsięwzięcia związane z obiektami zabytkowymi: rewitalizację Parku Tysiąclecia na terenie Fortu Przyczółek Mostowy wraz z odbudową układu wodnego fosy przy ul. Podgórskiej (realizacja w latach 2017-2020) oraz adaptację dawnej willi komendanta poligonu wojskowego przy ul. Podgórskiej 2 z przeznaczeniem na Dom Dziennego Pobytu oraz mieszkania dla osób niesamodzielnych, będącą przykładem modelowego wykorzystania zabytkowej nieruchomości na cele społeczne (realizacja w latach 2020-2021).

25 lat Torunia na Liście UNESCO

4 grudnia 1997 r., podczas XXI plenarnej sesji Komitetu Dziedzictwa Światowego UNESCO w Neapolu, Średniowieczny zespół miejski Torunia został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO. Dokładnie w 25. rocznicę tego wydarzenia, 4 grudnia 2022 r., Gmina Miasta Toruń zorganizowała w Sali Mieszczańskiej Ratusza Staromiejskiego konferencję okolicznościową pod patronatem Generalnego Konserwatora Zabytków, ministra Jarosława Sellina. W programie znalazły się wykłady poświęcone toruńskiemu zabytkowi i Liście UNESCO, wręczono również odznaczenia i wyróżnienia osobom i instytucjom zasłużonym dla opieki nad dobrami kultury lub w działalności konserwatorskiej. Zwińczeniem wydarzenia była prezentacja specjalnej książki jubileuszowej, wystawionej na Rynku Staromiejskim. Konferencji towarzyszyły też liczne imprezy kulturalne dla mieszkańców i turystów, w tym udostępnienie zwiedzającym przestrzeni zabytkowych niedostępnych na co dzień, m.in.: Mauzoleum Anny Wazówny i podziemi kościoła

Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny czy wnętrzu toruńskich kamienic. Ponadto zorganizowano specjalną trasę zwiedzania pn. „Toruń UNESCO – trasa zwiedzania z przewodnikiem po średniowiecznej zabudowie Torunia i obiektach, które zdecydowały o wpisie Torunia na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO”.

Plan zarządzania miejscem UNESCO

Poza przygotowywaniem i rozliczaniem projektów unijnych oraz prac realizowanych w toruńskich obiektach zabytkowych w ramach udzielanych dotacji konserwatorskich, miasto jest zobowiązane do przygotowywania szczegółowych raportów, sprawozdań i innych dokumentów dotyczących zarządzania toruńskim dziedzictwem UNESCO.

Obecnie, na podstawie umowy z 23 listopada 2022 r., zawartej pomiędzy Gminą Miasta Toruń a zespołem autorów w składzie: dr inż. Katarzyna Piotrowska i mgr Jacek Dąbrowski, opracowywany jest Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla średniowiecznego zespołu miejskiego Torunia. Dokument ma być gotowy do końca pierwszego kwartału 2024 r. Do prac związanych z koordynowaniem, opracowaniem, a następnie wdrożeniem planu Prezydent Miasta Torunia powołał specjalny zespół. W 2023 r. w ramach zadania przeprowadzono szeroko zakrojone badania społeczne wśród interesariuszy miejsca światowego dziedzictwa.

Natomiast 20 lipca 2023 r., w ramach III cyklu sprawozdawczości okresowej 2018-2024, Gmina Miasta Toruń złożyła, za pośrednictwem Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie, raport okresowy z realizacji Konwencji Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Pomnik Mikołaja Kopernika

W 2023 r. minęła 550. rocznica urodzin Mikołaja Kopernika oraz 170. rocznica odsłonięcia na Rynku Staromiejskim w Toruniu jego słynnego pomnika autorstwa berlińskiego rzeźbiarza Fryderyka Tiecka. W związku z tym 24 kwietnia 2023 r. Gmina Miasta Toruń wystąpiła z wnioskiem do Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisanie pomnika Mikołaja Kopernika na Rynku Staromiejskim w Toruniu do rejestru zabytków. 19 grudnia 2023 r. decyzją K-P WKZ pomnik został wpisany do rejestru zabytków ruchomych województwa kujawsko-pomorskiego pod numerem B/437.

Pomoc zabytkom w Ukrainie

Po wybuchu wojny w Ukrainie, w związku z apelem Rady Miejskiej i Zarządu Ochrony Środowiska Historycznego Lwowa z 3 marca 2022 r. o wsparcie w postaci środków na zabezpieczenie tamtejszych zabytków, tj. gaśnic, kocy gaśniczych i wełny mineralnej, w pomoc zaangażowali się miejscy konserwatorzy zabytków z całej Polski. Przedsięwzięcie koordynował Stołeczny Konserwator Zabytków i Fundacja Dziedzictwa Kulturowego. Do akcji włączył się także Miejski Konserwator Zabytków w Toruniu. Udało się zebrać kilkanaście gaśnic, kocy gaśniczych i bel wełny mineralnej, które 6 marca 2022 r. zostały przewiezione do Warszawy, a stamtąd na Ukrainę. Środki do zabezpieczania zabytków Lwowa przekazały: Muzeum Okręgowe w Toruniu, Fundacja Tumult, firma Jawor sp. z o.o., firma Stable - Dariusz Grodzicki oraz firma Demski – Renowacje, która zapewniła także nieodpłatny transport zebranych materiałów z Torunia do Warszawy.

STARÓWKA

Lata 2019-2023 przyniosły wiele wyzwań w zarządzaniu strefą staromiejską w Toruniu, związanych przede wszystkim ze zmianami w organizacji ruchu po rozpoczęciu remontu Bulwaru Filadelfijskiego oraz wybuchem w 2020 r. pandemii koronawirusa i wprowadzonymi w związku z tym okresowymi ograniczeniami w życiu publicznym. Były to czynniki, które istotnie wpłynęły na życie starówki, m.in. działalność przedsiębiorców, szczególnie z branży turystyczno-gastronomicznej. GMT podjęła w tym czasie szereg inicjatyw, których celem było zmniejszenie negatywnych skutków tych ograniczeń oraz zachęcenie mieszkańców i turystów do powrotu na toruńską starówkę i korzystania z jej różnorodnej oferty.

Program dla starówki

W minionych latach kontynuowano, przyjęty zarządzeniem Prezydenta Miasta Torunia, „Program działań społeczno-gospodarczych dla Zespołu Staromiejskiego w Toruniu”, dla realizacji którego powołany został specjalny zespół. Działania w okresie sprawozdawczym objęły 60 zadań w 12 dziedzinach tematycznych:

- Działania na rzecz mieszkańców starówki;
- Aktywizacja osób bezrobotnych;
- Wspieranie przedsiębiorczości;
- Bezpieczeństwo;
- Włączanie mieszkańców Zespołu Staromiejskiego w życie kulturalne;
- Program rewitalizacji Torunia do roku 2023;
- Gospodarka lokalami mieszkaniowymi i użytkowymi;
- Zarządzanie przestrzenią Zespołu Staromiejskiego;
- Kontrola stanu technicznego i estetyki budynków oraz przestrzeni Zespołu Staromiejskiego;
- Poprawa stanu technicznego i estetyki zabudowy;
- Zarządzanie ruchem drogowym;
- Działania promocyjne.

Bezpieczeństwo na starówce

27 października 2017 r. podpisane zostało porozumienie pomiędzy przedstawicielami GMT, Policji i przedsiębiorców ze starówki, mające na celu poprawę bezpieczeństwa w tym obszarze. Podpisanie „Deklaracji bezpieczeństwa” było po-

Program działań społeczno-gospodarczych dla Zespołu Staromiejskiego w Toruniu w latach 2019-2023

Grupa tematyczna	Wybrane zadania zrealizowane w ramach grupy tematycznej
Działania na rzecz mieszkańców Zespołu Staromiejskiego (m.in. wsparcie dla rodzin, współpraca ze szkołami i placówkami opiekuńczo - wychowawczymi, promocja zdrowia i profilaktyka uzależnień, działania na rzecz seniorów)	<ul style="list-style-type: none"> • „Wsparcie dla rodzin” – polegające na szeroko pojętej pomocy dla rodzin ze starówki w zakresie kształtowania prawidłowych relacji interpersonalnych, udzielania wsparcia osobom z dysfunkcjami fizycznymi i psychicznymi oraz podnoszenia świadomości zdrowotnej. Działania skierowane są zarówno do dzieci, jak i osób dorosłych. Prowadzone są działania edukacyjne, opiekuńczo - wychowawcze, interwencyjne, poradnictwo specjalistyczne, grupy wsparcia. Odpowiedzią GMT na potrzeby rodzin wielodzietnych jest m.in. Program „Rodzina Razem – Toruń dla pokoleń, w ramach którego została wprowadzona Toruńska Karta Dużej Rodziny; • „Promocja zdrowia” – kontynuacja zadania poprzez akcje profilaktyczne skierowane do mieszkańców, działania informacyjno-edukacyjne oraz wydarzenia o tematyce prozdrowotnej, powiązane z ogólnopolskimi obchodami m.in. Światowy Dzień bez Tytoniu, Światowy Dzień Zdrowia Psychicznego, Światowy Dzień Walki z Otyłością, Światowy Dzień Walki z Cukrzycą, Światowy Dzień Aids, a także kampaniami lokalnymi, np. „Zdrowiu mówimy TAK, uzależnieniom NIE”; • Działania na rzecz seniorów – odpowiedzią GMT na potrzeby osób starszych jest m.in. Program „Rodzina Razem – Toruń dla Pokoleń”, w ramach którego wprowadzona została Toruńska Karta Seniora. Ważnym aspektem tego programu jest zaangażowanie przedsiębiorców z Zespołu Staromiejskiego. Funkcję integrującą środowisko osób w wieku senioralnym na starówce pełni Kamienica Inicjatyw przy ul. Kopernika 22. Jej rozwój został ujęty do realizacji w Programie Rewitalizacji Torunia do roku 2023.
Aktywizacja osób bezrobotnych (m.in. dofinansowanie tworzenia miejsc pracy oraz staże, szkolenia, pośrednictwo pracy, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej)	<ul style="list-style-type: none"> • „Klub Integracji Społecznej – Klub Pracy – Giełda Pracy”; • „Prace interwencyjne, społecznie użyteczne, roboty publiczne i staże zawodowe”; • „Szkolenia indywidualne i grupowe skorelowane z potrzebami uczestników i pracodawców”.
Wspieranie przedsiębiorczości	<ul style="list-style-type: none"> • „Uproszczenie procedur związanych z prowadzeniem handlu” – od 2017 r. na terenie Zespołu Staromiejskiego ustanowione zostały drogi wewnętrzne, których udostępnianie pod ogródki gastronomiczne, stoiska handlowe, reklamy oraz wydarzenia plenerowe regulują odpowiednie zarządzenia Prezydenta Miasta Torunia (procedura jednego okienka); • „Zezwolenie na ekspozycję towarów przed sklepami” - zasady ekspozycji towarów przed placówkami handlowymi na Starym Mieście weszły w życie z dniem 1 kwietnia 2013 r.; • „Program wspierania mikroprzedsiębiorczości w branżach chronionych i zanikających” - mikroprzedsiębiorczość oraz tradycyjne rzemiosło i rękodzieło artystyczne funkcjonujące na terenie Zespołu Staromiejskiego są wspierane poprzez wprowadzenie rozwiązań systemowych dotyczących podatków lokalnych i najmu lokali gminnych; • „Preferencje dla przedsiębiorców podejmujących działalność w obrębie starówki po raz pierwszy”; • „Promocja środowiska rzemieślniczego”; • „Program lojalnościowy „Moja Starówk@”; • Pomoc dla przedsiębiorców w sytuacjach kryzysowych (w następstwie wybuchu pandemii COVID-19 uruchomienie różnych form wsparcia w ramach programu „Toruń dla przedsiębiorców”).
Bezpieczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie liczby patroli Policji i Straży Miejskiej; • Bezpieczna Strefa Turystyczna; • Intensyfikacja wykorzystania systemu monitoringu miejskiego; • Współpraca z mieszkańcami i przedsiębiorcami w zakresie podniesienia poziomu bezpieczeństwa.
Zarządzanie przestrzenią Zespołu Staromiejskiego	<ul style="list-style-type: none"> • „Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Zespołu Staromiejskiego wraz z otoczeniem” - opracowanie m.p.z.p. pozwoli kompleksowo uporządkować tę zabytkową przestrzeń i wskazać oczekiwane kierunki jej rozwoju; • „Zasady wykonywania oraz ekspozycji reklam i szyldów” – zarządzenie Prezydenta Miasta dot. zasad umieszczania szyldów, reklam, wolnostojących nośników reklamowych na drogach wewnętrznych Zespołu Staromiejskiego; • Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO; • Wdrożenie Gminnego Programu Ochrony nad Zabytkami na lata 2022-2023; • Dostosowanie toruńskiego obszaru UNESCO do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

przedzone szeregiem spotkań i narad, m.in. z restauratorami i właścicielami klubów nocnych oraz sklepów z alkoholem. Najważniejsze wnioski z tych rozmów to potrzeba ściślejszej współpracy lokali ze Strażą Miejską i Policją, w tym zgłaszanie przebywania osób podejrzanych o niebezpieczne zachowania, patrolowanie przez służby rejonów sklepów w godzinach zamknięcia ogródków restauracyjnych oraz niezwłoczne reagowania na zgłoszenia zdarzeń z terenu starówki. W kolejnych latach, z inicjatywy BTCM, odbywały się comiesięczne spotkania z komendantami Policji, Straży Miejskiej i Żandarmerii Wojskowej, których celem była wymiana informacji na temat aktualnej sytuacji na terenie Zespołu Staromiejskiego. Kontynuowano również współpracę z restauratorami i właścicielami klubów nocnych w zakresie postanowień porozumienia.

Program „Moja Staróvk@”

Kontynuowany był funkcjonujący od 1 października 2017 r. program lojalnościowy „Moja Staróvk@”. To wspólne przedsięwzięcie staromiejskich przedsiębiorców i Gminy Miasta Toruń, koordynowane przez BTCM, którego celem jest zachę-

cenie mieszkańców Torunia do robienia zakupów i spędzania wolnego czasu na starówce. Partnerami są podmioty prowadzące działalność gospodarczą na obszarze Zespołu Staromiejskiego, oferujące szeroki wachlarz usług. Są wśród nich m.in. sklepy odzieżowe, obuwnicze, optometrie, restauracje, kluby, kawiarnie, księgarnie, muzea, kina, apartamenty. Według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r. w ramach programu rabaty dla posiadaczy kart oferuje ponad 90 podmiotów gospodarczych z obszaru toruńskiej starówki. Poprzez możliwość dodania karty do elektronicznego portfela w aplikacji Stocard, umożliwiono bezpłatne pobranie karty z miejskiej strony internetowej www.torun.pl. W celu promowania partnerów programu i oferowanych przez nich usług utworzono w mediach społecznościowych (Facebook) grupę Moja Staróvk@.

Ład przestrzenny na starówce

Miasto podejmuje nieustanne działania na rzecz uporządkowania wizualnego reprezentacyjnej części Torunia. Dzięki nim w ostatnich latach znacznie poprawiła się estetyka i wizerunek starówki, szczególnie w zakresie reklam, stoisk i ogródków

Zarządzanie ruchem drogowym	<ul style="list-style-type: none"> Zmiany w organizacji ruchu – od 13 lipca 2017 roku na obszarze Zespołu Staromiejskiego wprowadzona została strefa zamieszkania; Zwiększenie liczby miejsc parkingowych dla samochodów osobowych; Opracowano plan kategoryzacji oraz sposób użytkowania i zarządzania ulicami Zespołu Staromiejskiego – wprowadzono drogi wewnętrzne, pozbawiając kategorii dróg gminnych poprzez wyłączenie ich z użytkowania jako dróg publicznych; Wydawanie zezwoleń upoważniających do wjazdu i postoju; Kontrola wjazdu i postoju pojazdów na terenie Zespołu Staromiejskiego; Rozbudowa i zwiększenie bezpieczeństwa infrastruktury rowerowej.
Gospodarka lokalami mieszkaniowymi i użytkowymi	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa stanu technicznego oraz estetyki zaniedbanych kamienic” - w przypadku stwierdzonego złego stanu technicznego budynku lub jego estetyki wystosowywane jest pismo do właściciela bądź zarządcy nieruchomości z prośbą o usunięcie stwierdzonych nieprawidłowości np. nielegalnych reklam czy graffiti.; Baza ofert na bieżąco aktualizowana, informacje o przetargach umieszczane są w witrynach lokali, na stronie internetowej www.zgm.torun.pl, w miejskim serwisie informacyjnym www.torun.pl, na stronie internetowej www.torun.direct oraz na stronie internetowej Izby Przemysłowo – Handlowej.
Poprawa stanu technicznego i estetyki zabudowy	<ul style="list-style-type: none"> Przygotowanie Kodeksu Reklamowego Torunia KOREKTOR; Zagospodarowanie Bulwaru Filadelfijskiego pod kątem infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na potrzeby związane z obsługą ruchu turystycznego generowanego przez rzekę; Ośrodek Informacji Turystycznej w nowej siedzibie przy ul. Szerokiej 43; Przygotowanie zakresu zadań do projektu Toruńska Starówka III (2021 – 2027); Dotacje na prace konserwatorskie i remontowe; Modernizacja obiektów turystycznych, kulturalnych oraz użyteczności publicznej; Program Moje Podwórko; Zielona Starówka; Zwiększenie liczby ogólnodostępnych toalet z miejscami do przewijania niemowląt, przystosowanych dla osób niepełnosprawnych; Budowa podziemnych pojemników na odpady oraz zapewnienie odpowiedniej liczby pojemników przy zwiększonym ruchu turystycznym; Funkcjonowanie wybiegów dla psów.
Program Rewitalizacji Torunia do roku 2023	<ul style="list-style-type: none"> Projekty infrastrukturalne związane z remontami i modernizacją zasobu mieszkaniowego; Projekty infrastrukturalne związane z remontami i modernizacją w budynkach pełniących funkcje użyteczności publicznej; Projekty społeczne dla obszaru rewitalizacji.
Kontrola stanu technicznego i estetyki budynków oraz przestrzeni Zespołu Staromiejskiego	<ul style="list-style-type: none"> Lustracje przestrzeni Zespołu Staromiejskiego; Egzekwowanie wytycznych obowiązujących na drogach pozbawionych kategorii dróg gminnych i wyłączonych z użytkowania; Kontrola i prewencja bezpieczeństwa przeciwpożarowego; Kontrola stanu technicznego oraz estetyki budynków.
Włączanie mieszkańców Zespołu Staromiejskiego w życie kulturalne	<ul style="list-style-type: none"> Tworzenie różnorodnej i ogólnodostępnej oferty kulturalnej skierowanej do użytkowników Zespołu Staromiejskiego; Koordinacja wydarzeń plenerowych odbywających się na terenie Zespołu Staromiejskiego; Sztuka w przestrzeni użytkowej (Projekt Kulturalna Żabka); Ekspozycja zdjęć starego Torunia w niezagospodarowanych witrynach.
Inne działania	<ul style="list-style-type: none"> Zwiększenie atrakcyjności starówki poza wysokim sezonem turystycznym (Toruński Jarmark Bożonarodzeniowy, Wigilia dla mieszkańców, iluminacja ulic Zespołu Staromiejskiego); Konsultacje ze środowiskiem użytkowników Zespołu Staromiejskiego; Rozwój nowych produktów turystycznych.

gastronomicznych. Wprowadzenie umów cywilnoprawnych i stworzenie „jednego okienka” dla przedsiębiorców ze starówki umożliwiło z jednej strony skuteczne zarządzanie zabytkowym centrum, z drugiej – wprowadzenie jednolitych zasad dla wszystkich przedsiębiorców.

Ważnym krokiem w kierunku porządkowania strefy staromiejskiej była zmiana formuły zarządzania drogami na starówce. 8 września 2016 r. Rada Miasta Torunia podjęła uchwałę w sprawie pozbawienia kategorii dróg gminnych i wyłączenia z użytkowania ulic: Królowej Jadwigi, Różanej, Szerokiej i Rynku Staromiejskiego. W kolejnych latach sieć dróg wewnętrznych systematycznie się powiększała. Obecnie, według stanu na dzień 31 grudnia 2023 r., wszystkie drogi bezpośrednio przylegające do Rynku Staromiejskiego oraz ul. Szerokiej, są wyłączone z użytkowania i pozbawione kategorii drogi publicznej. Zmiany te, poza aspektem wizualnym, znacznie ograniczyły ruch drogowy i poprawiły bezpieczeństwo pieszych.

Lustracje przestrzeni staromiejskiej

Monitorowaniu stanu technicznego nawierzchni, elementów małej architektury, szyldów, nośników reklamowych oraz czystości służą przeprowadzane lustracje przestrzeni Zespołu Staromiejskiego.

W październiku 2021 r. opracowano „Program poprawy dostępności Zespołu Staromiejskiego dla osób z niepełnościami”. Sporządzone zestawienie barier i utrudnień urbanistycznych umożliwiło m.in. weryfikację ogródków gastronomicznych na terenie dróg wewnętrznych Zespołu Staromiejskiego pod kątem możliwości wjazdu wózkami inwalidzkimi osobom z niepełnosprawnością ruchową. Tam, gdzie

było to konieczne, zalecono przedsiębiorcom wykonanie podjazdów do podestów o niskim kącie nachylenia, a w miejscach niewymagających niwelacji spadku terenu – rezygnację z podestów. Zalecono też oznakowanie ostrych wykończeń elementów ogrodzenia ogródka.

Starówka pełna zieleni

Ostatnie lata były okresem intensywnego zazieleniania przestrzeni staromiejskiej. W 9 lokalizacjach postawiono sezonowe parklety – drewniane siedziska wraz z nasadzeniami zieleni oraz ścianami bluszczu. Są one zlokalizowane w miejscach szczególnie uczęszczanych przez turystów, m.in. na Rynku Staromiejskim, Rynku Nowomiejskim, przy ul. Kopernika i Mostowej. W 2022 r. utworzono „Zielony zakątek na ul. Podmurnej” – wypełnioną różnorodną zielenią przestrzeń wypoczynku pod drzewami przy budynku UMT. W wielu punktach starówki montowane są też w sezonie turystycznym pojemniki wypełnione wielobarwnymi kompozycjami bylin i kwiatów jednorocznych.

W 2022 r., w ramach projektu z Budżetu Obywatelskiego, po zachodniej stronie Rynku Nowomiejskiego zostało posadzonych 6 lip drobnolistnych, a w 2024 r. 2 takie lipy na Rynku Staromiejskim, w ramach uzupełnienia szpalerów. Nowe drzewa pojawiły się również w rejonie Zamku Krzyżackiego. Trzy magnolie i jedną lipę posadzono w fosie zamkowej, a cztery wiśnie ozdobne i jedną magnolie w tzw. kamiennym ogrodzie przy ul. Podmurnej (nad fosą zachodnią). Kolejne 4 lipy uzupełniły drzewostan pl. Rapackiego.

Kontynuowano, w ramach umów zawartych na prowadzenie sezonowych ogródków gastronomicznych na starówce, egzekwowanie od przedsiębiorców zapisów dotyczących

umieszczania aranżacji zieleni na terenie ogródków. Podejmowano też działania na rzecz zachęcenia właścicieli punktów handlowych i usługowych do eksponowania zieleni przed swoimi lokalami.

Sztuka w przestrzeni starówki

W witrynach sklepu „Żabka” u zbiegu ul. Szerokiej i Mostowej, w ramach współpracy zapoczątkowanej w 2017 r., prezentowane były kolejne wydruki prac z kolekcji Centrum Sztuki Współczesnej oraz wybrane utwory literackie w aranżacji graficznej studentów Wydziału Sztuk Pięknych UMK. Ponadto, w uzgodnieniu z właścicielami kamienic, w tymczasowo niewynajętych witrynach, udostępniano wydruki historycznych zdjęć Torunia.

W 2022 r. na ścianie zabytkowej kamienicy przy ul. Ciasnej powstał artystyczny mural, będący efektem współpracy BTCM z właścicielką kamienicy, która postanowiła zmierzyć się z problemem dewastacji ścian budynku. Biuro Toruńskiego Centrum Miasta wsparło mieszkankę starówki w projektowaniu i sfinansowaniu muralu. Projekt nawiązuje do średnio-wiecznej scenerii miasta i jest artystycznym wyobrażeniem charakterystycznego dla sztuki tej epoki motywu dance macabre – tańca śmierci. Autorem malowidła jest znany toruński artysta Andrzej Poprostu.

Ławka Chopina

W marcu 2020 r. przed dawnym pałacem Fengerów przy ul. Mostowej 14 stanęła ławka solarna odtwarzająca utwory Fryderyka Chopina. Aranżacja upamiętnia wizytę kompozytora w Toruniu w 1825 r. Koszt realizacji przedsięwzięcia wyniósł 17 835 zł. Ławka ma ekologiczne zasilanie solarne,

regulację głośności i funkcję ładowania urządzeń typu smartfon. Jej projekt został wypracowany w konsultacji z Miejskim Konserwatorem Zabytków. Wykonawcą utworów Chopina, odtwarzanych o pełnych godzinach pomiędzy 11.00 a 18.00, jest toruński pianista Paweł Wakarecy, finalista XVI Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina w 2010 r.

Na tabliczce informacyjnej na ławce został umieszczony również fragment listu Fryderyka Chopina, w którym opisuje on swoją wizytę w Toruniu i zachwala toruńskie pierniki.

Tabliczka ma kształt toruńskiej katarzynki, a napis na niej został również wycięty pismem Braille’a. Dodatkowo w porozumieniu z właścicielem budynku przy ul. Mostowej 14 w niezczynnych obecnie witrynach na parterze zostały umieszczone historyczne zdjęcie kompozytora z 1849 r. oraz zapis nutowy Poloneza A-dur, a naprzeciwko ławki został postawiony sezonowy parklet.

Toruński Jarmark Bożonarodzeniowy

Od 2019 r. na Rynku Staromiejskim organizowany jest cyklicznie Toruński Jarmark Bożonarodzeniowy, którego organizatorem, na zlecenie GMT, jest firma Wójcik Snake sp. z o.o. Umowa została zawarta na okres 5 lat. Poza kilkunastoma kramami handlowymi, oferującymi m.in. wyroby rękodzieła i rzemiosła, dekoracje i ozdoby świąteczne, zabawki, zdrową żywność i słodycze, w ramach imprezy odbywają się liczne koncerty, warsztaty i animacje dla dzieci oraz konkursy, w których można wygrać m.in. choinki. Na rynku montowane są też urządzenia zabawowe, np. karuzele, karetka z reniferami, obrotowy młyn itp. Celem imprezy jest uatrakcyjnienie sezonu zimowego na starówce i promocja turystyczna miasta.

Współpraca z NGO dla starówki

Dla ożywienia życia społeczno-gospodarczego na terenie Zespołu Staromiejskiego GMT współpracuje z organizacjami pozarządowymi, które w jej imieniu realizują zadania publiczne w tym obszarze. W ramach konkursów dla NGO w latach 2018-2023 organizowano m.in.: wigilie plenerowe dla mieszkańców, cykl wakacyjnych animacji dla dzieci na terenie pl. Poddominikańskiego i pchle targi na Rynku Nowomiejskim, a także szereg działań z zakresu rewitalizacji społecznej m.in. warsztaty i spotkania integracyjne dla seniorów ze starówki, warsztaty dla osób w trudnej sytuacji ekonomicznej, integracyjny klub dla dzieci ze starówki.

Gminny Program Rewitalizacji

Zespół Staromiejski Torunia jest jedną z trzech, obok Podgórze i Bydgoskiego Przedmieścia, przestrzeni miasta objętych „Programem Rewitalizacji Torunia do roku 2027”, uchwalonym przez Radę Miasta 8 lutego 2024 r. Przygotowanie, koordynowanie i tworzenie warunków do rewitalizacji, a także jej prowadzenie jest ustawowym zadaniem gminy.

Dotychczasowy GPR obowiązywał do roku 2023 r. Na potrzeby sporządzenia aktualizacji dokumentu w kwietniu 2023 r. RMT podjęła uchwałę, w której wskazano obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji, a w lipcu – uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia nowego GPR-T do 2027 r. dla wyznaczonych obszarów rewitalizacji: Bydgoskiego Przedmieścia,

Podgórze i Starego Miasta. Dokument został przygotowany na zlecenie GMT przez konsorcjum firm w składzie: Lider Projekt Sp. Z o. o. oraz Instytut Badawczy IPC Sp. Z o.o.

Celem procesu rewitalizacji jest poprawa szeroko rozumianych warunków życia na obszarze zdegradowanym. Rewitalizacja jest możliwa jedynie przy aktywnym udziale mieszkańców miasta. Dlatego w listopadzie i grudniu 2023 r. przeprowadzone zostały konsultacje społeczne nad projektem GPR.

Program jest odpowiedzią na problemy zidentyfikowane w wyniku przeprowadzonej diagnozy miasta oraz pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji. Dotyczą one sfery społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej oraz środowiskowej i odnoszą się m.in. do tematów: demografii, niedostatecznej samowystarczalności ekonomicznej, bezrobocia, edukacji, poczucia bezpieczeństwa, aktywności społecznej, przedsiębiorczości, jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznej, stanu technicznego infrastruktury, w tym obiektów zabytkowych oraz środowiska.

GPR-T do 2027 r. zawiera 126 projektów – 76 o charakterze infrastrukturalnym i 50 o charakterze społecznym. Projekty z listy podstawowej współfinansowane będą w ramach działania 5.8 Programu Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027. Pozostałe zadania będą wdrażane w zależności od dostępnych źródeł finansowania. Za realizację przedsięwzięć odpowiada zarówno samorząd, jak i podmioty zewnętrzne, m.in. organizacje pozarządowe i uczelnie.

KULTURA

W latach 2018-2024 istotnie poszerzyła się baza i oferta toruńskich placówek kultury. W 2020 r., z okazji obchodów 100-lecia powrotu Torunia do Wolnej Polski, ukończono prace nad nowym oddziałem Muzeum Okręgowego w Toruniu - Muzeum Twierdzy Toruń. Placówka została otwarta w odrestaurowanych, XIX-wiecznych koszarach Bramy Chełmińskiej. Mieści ekspozycję dotyczącą historii rozwoju toruńskich fortyfikacji od czasów średniowiecza po okres twierdzy pruskiej. Koszt całkowity inwestycji wyniósł ponad 22 mln zł, z czego 14 mln zł pochodziło z unijnego EFRR w ramach POiŚ.

W tym samym roku przy teatrze Baj Pomorski powstała plenerowa Scena Szekspirowska – zespół obiektów, na który składają się: Park Rzeźb, Teatr Elżbietański oraz Mechaniczny Teatr Balkonowy. Projekt za ok. 2,4 mln zł został zrealizowany ze środków RPO WK-P na lata 2014-2020.

W czerwcu 2023 r. minęło 15 lat od otwarcia Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”. Jubileusz został uczczony otwarciem w grudniu nowego segmentu placówki, w którym znalazły miejsce sale studyjne, pracownie i magazyn dzieł sztuki. Wartość projektu wyniosła 20,2 mln zł, w tym dofinansowanie z RPO WK-P do 13,8 mln zł, a wkład GMT – 7,1 mln zł.

Z kolei 10-lecie powstania świętowało w 2023 r. Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy przy ul. Łokietka, pierwsze w województwie kujawsko-pomorskim centrum popularyzacji nauki. Jego ofertę programową poszerzyło otwarcie w 2019 r. Centrum Innowacyjnej Edukacji (tzw. Minikoperniki) z wystawą „Ścieżki dorastania”, prezentującą na trzech kondygnacjach społeczno-kulturowe, biologiczne i emocjonalne zagadnienia związane z rozwojem młodych ludzi. Koszt remontu i adaptacji budynku należącego do kompleksu dawnych Młynów Richtera wyniósł blisko 18 mln zł, z czego 12,4 mln zł pochodziło z EFRR.

Natomiast 12 listopada 2023 r. na Jordankach nastąpiło oficjalne wkopanie kamienia węgielnego pod budowę pierwszego z segmentów Europejskiego Centrum Filmowego Camerimage – 9-kondygnacyjnego budynku mieszczącego studio filmowe. W historycznej uroczystości wzięli udział m.in. goście Festiwalu Filmowego ENERGACamerimage: wybitny reżyser Volker Schlöndorff, amerykański aktor Willem Dafoe, operator filmowy Adam Hollender i legendarny fotograf Ryszard Horowitz. Cały kompleks ma powstać do 2028 r. Na koszt inwestycji, szacowany na 600 mln zł, składają się środki z Budżetu Państwa – 400 mln zł i GMT – 200 mln zł.

Miejskie instytucje kultury

W Toruniu działa obecnie siedem instytucji kultury, dla których organizatorem jest Gmina Miasta Toruń, siedem, dla których organizatorem jest Województwo Kujawsko-Pomorskie i jedna, dla której organizatorem jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Miejskie instytucje kultury:

1. Muzeum Okręgowe w Toruniu
2. Teatr Baj Pomorski
3. Toruńska Orkiestra Symfoniczna
4. Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”
5. Centrum Kultury Dwór Artusa
6. Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy
7. Toruńska Agenda Kulturalna

Muzeum Okręgowe w Toruniu

Powstałe w 1861 r. Muzeum Okręgowe w Toruniu należy do najstarszych i największych instytucji muzealnych działających nieprzerwanie do dziś w obecnych granicach Rzeczypospolitej Polskiej. Posiada 7 oddziałów: Ratusz Staromiejski (siedziba główna), Dom Mikołaja Kopernika z gruntownie zmodernizowaną w latach 2017-2018, multimedialną wystawą o życiu i dziele astronoma oraz rodziny mieszczańskiej w późnogotyckim, hanzeatyckim domu, Muzeum Historii Torunia (w Domu Eskenów), Muzeum Toruńskiego Piernika, Muzeum Podróżników im. Tony’ego Halika, Muzeum Sztuki Dalekiego Wschodu (w Kamienicy pod Gwiazdą) oraz otwarte w czerwcu 2021 r. dla zwiedzających Muzeum Twierdzy Toruń.

MOT posiada rzadką kolekcję sztuki dalekowschodniej, wybitne dzieła malarstwa polskiego, egzotyczne pamiątki z podróży Tony’ego Halika i Elżbiety Dzikowskiej, legendarne kopernikana, unikatowe znaleziska archeologiczne, a także historyczne eksponaty związane z rozwojem toruńskiego rzemiosła, w tym piernikarstwa. Placówka organizuje cieszące się popularnością wystawy czasowe, Noce Muzealne, międzynarodowe konkursy dla dzieci i młodzieży, różnorodne warsztaty i lekcje muzealne, wykłady oraz spotkania ze znanymi osobistościami. Ponadto posiada bogatą ofertę wydawniczą – publikuje fachowe opracowania, albumy, katalogi oraz książki popularnonaukowe. W 2023 r. liczba zwiedzających oddziały muzeum sięgnęła 436 tys. osób.

Wybrane wystawy czasowe MOT w latach 2019-2023:

- „Malarstwo niderlandzkie i flamandzkie ze zbiorów Zamku Królewskiego na Wawelu”
- „Matejko”
- „Lucas Cranach. Arcymistrz renesansu”
- „Toruń 100 lat Niepodległy!. Z miłości ku Ojczyźnie”
- „Konfraternia Artystów w Toruniu w latach 1920-1930. W stulecie niepodległości”
- „Nasz Bałtyk”
- „Misterium Słońca. Kopernik, syn renesansu”

Działalność muzeum została wielokrotnie doceniona nagrodą „Sybilla” przyznaną przez Narodowy Instytut Muzeów za Muzealne Wydarzenie Roku oraz nagrodą Musejon przyznaną w konkursie na Kujawsko-Pomorskie Wydarzenie Muzealne. Warto wspomnieć, że w 2022 r. w estońskim

Tartu, w ramach konferencji Europejskiego Forum Muzeów, toruńskie muzeum odebrało wyróżnienie specjalne dla Domu Mikołaja Kopernika European Museum of the Year Award jako jedyna placówka muzealna z Polski.

Teatr Baj Pomorski

Po gruntownej przebudowie i modernizacji w 2006 r. toruński teatr zyskał oryginalną bryłę w kształcie basenowej szafy, którą w 2020 r. wzbogacono Mechanicznym Teatrem Balkonowym, zaś w przylegającym ogrodzie otwarto Park Rzeźb mechanicznych oraz Scenę Szekspirowską, nawiązującą do Teatru Elżbietańskiego. Corocznie w Bajach Pomorskich odbywa się ok. 400 spektakli dla dzieci i widzów dorosłych, w tym 4 premiery. W 2023 r., w związku z obchodami 550. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, teatr wystawił znakomity spektakl plenerowy „Kopernik Odkrywcą”. Corocznie placówka uczestniczyła w akcji Narodowego Czytania, odbyły się kolejne edycje jej flagowych imprez: Toruńskich Spotkań Teatrów Jednego Aktora oraz Międzynarodowego Festiwalu Teatrów Lalek „Spotkania”.

Toruńska Orkiestra Symfoniczna

W 2023 r. ponad 60-osobowy zespół toruńskich symfonicznych świętował inaugurację 45. sezonu artystycznego. Corocznie instytucja realizuje około 500 wydarzeń artystycznych, w tym 90 koncertów. Począwszy od grudnia 2015 r. jej siedziba i główna sala koncertowa znajduje się w Centrum Kulturalno-Kongresowym Jordanki. Liczne grono melomanów przyciągają wydarzenia muzyczne w ramach letniego Międzynarodowego Festiwalu Nova Muzyka i Architektura, którego już 27. edycja odbyła się 22 czerwca – 3 września 2023 r. Największym przedsięwzięciem artystycznym TOS jest realizowany co trzy lata (poza okresem pandemicznym) Międzynarodowy Festiwal i Konkurs Skrzypcowy im. Karola Lipińskiego. Mieszkańcy Torunia mają też okazję słuchać orkiestry podczas specjalnych festiwali i koncertów z okazji ważnych miejskich wydarzeń, jak np. w 2020 r. koncert z okazji 100. rocznicy powrotu Torunia do wolnej Polski w Arenie Toruń, Serocki#100 z okazji setnych urodzin kompozytora w 2022 r. czy koncert „Muzyka i Kosmos” wykonany w Arenie Toruń w grudniu 2023 r. na zakończenie obchodów Roku Kopernikańskiego.

Centrum Sztuki Współczesnej

CSW „Znaki Czasu” w Toruniu to wspólna instytucja prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Województwo Kujawsko-Pomorskie i Gminę Miasta Toruń. Jej celem jest tworzenie, zarządzanie i udostępnianie regionalnej kolekcji sztuki współczesnej, zapoczątkowanej Narodowym Programem Kultury „Znaki Czasu”. Corocznie galeria zaprasza na kilkanaście nowych wystaw dzieł twórców polskich i zagranicznych.

Spośród ekspozycji prezentowanych w latach 2019-2023 warto wymienić:

- „Artuum Mobile: Świat Saskii Boddeke i Petera Greenaway” (2019),
- Marina Abramovic wystawa retrospektywna „The Cleaner / Do czysta” (2019; najgłośniejsza wystawa w 15-letniej historii instytucji),
- „Helmut Newton: Lubię silne kobiety” (2020),
- Wystawa 450 prac Edwarda Dwurnika (2021),
- „Sean Scully, Malarstwo i rzeźba” (2022; autor подарował z tej okazji do kolekcji CSW wielkoformatowy obraz „Landscape Irena” o wartości 6 mln zł);
- „Tony Cragg. Rzeźby i prace na papierze” (2023; prace najwybitniejszych rzeźbiarzy).

W aktywnie działającym w CSW Centrum Sztuki Filmowej corocznie odbywa się ok. 800 pokazów filmów i spotkań z twórcami kina, a w Centrum Literatury setki działań edukacyjnych, wykładów i warsztatów związanych z literaturą i sztuką współczesną. Instytucja jest również organizatorem wielu znanych wydarzeń cyklicznych, takich jak: Międzynarodowy Festiwal Grafiki Projektowej Plaster czy CoCart Music Festival. W 11. Rankingu „POLITYKI” z 23 lutego 2023 r. wśród 15 najlepszych galerii sztuki w Polsce, toruńskie CSW zajęło 2. miejsce po krakowskim MOCaKu.

Centrum Kultury Dwór Artusa

Głównym zadaniem statutowym instytucji jest organizowanie imprez kulturalnych, prezentowanie szczególnych dokonań lokalnych środowisk artystycznych, prowadzenie działań w zakresie edukacji kulturalnej oraz działalności impresaryjnej. 19 grudnia 2019 r. Rada Miasta Torunia podjęła chwałę nr 311/19 w sprawie połączenia dwóch samorządowych instytucji kultury: Centrum Kultury Dwór Artusa oraz Domu Muz w jedną instytucję kultury o nazwie Centrum Kultury Dwór Artusa w Toruniu oraz nadania jej statutu. Od 1 stycznia 2020 r. instytucja prowadzi działalność kulturalną w czterech obiektach: reprezentacyjnym Dworze Artusa, filii Dom Muz Podmurna, filii Dom Muz Rudak i filii Dom Muz Podgórz. W latach 2021-2023 budynek Dworu Artusa przeszedł modernizację, m.in. remont elewacji oraz Sali Wielkiej i Galerii Artus. Do sztandarowych wydarzeń organizowanych przez instytucję należą: wypełniony koncertami Artus Festival, Ogólnopolski Konkurs Poetycki „O liść konwalii” im. Zbigniewa Herberta i Toruński Festiwal Słów – stanowiący kontynuację Toruńskiego Festiwalu Książki. W programie działań cyklicznych warto wymienić: „Czwartki z filozofią”, wykłady „Sztuka w Artusie”, Milongę Piernikową czy Impro w Artusie, Kino dla Seniora, Kino Rudak Klub Filmowy, Dyskusyjny Klub Filmowy „Szpulka” i Filmowe Poniedziałki. W Galerii Artus i Galerii Muz organizowane są wystawy twórczości nietuzinkowych artystów i fotografików, w większości związanych z lokalnym środowiskiem artystycznym.

Centrum Nowoczesności „Młyn Wiedzy”

Przedmiotem działania Centrum Nowoczesności, otwartego w 2013 r., jest popularyzacja osiągnięć nauki, techniki i kultury, ukazanie ich w życiu codziennym współczesnego człowieka, pełnienie roli ośrodka animacji i wspieranie przedsięwzięć służących m.in. popularyzacji nauk przyrodniczych i wiedzy technicznej.

W budynku prezentowanych jest 8 wystaw stałych, m.in.: „O obrotach”, „Rzeka” „przebudowa”, „przeŻycie”, „IDEE” i „Ścieżki dorastania”, wzbogacanych corocznie o ekspozycje czasowe, jak np.: „Barwy, Od piasku do szkła”, „Wmiksuj się”, „Autostrada dźwięku” itp. Wśród cyklicznych wydarzeń należy wymienić: „Wtorki z psychologią”, „Medyczne środy” oraz coroczne edycje Nocy Naukowców, Tygodnia Mózgu, Naukowej Petardy, Pasjonautów czy warsztaty plenerowe podczas Majówki i Święta Miasta.

Europejskie Centrum Filmowe Camerimage

Europejskie Centrum Filmowe Camerimage jest państwową instytucją kultury, której statut nadał zarządzeniem z dnia 31.12.2019 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a 2 stycznia 2020 r. została wpisana do ministerialnego Rejestru Instytucji Kultury. Przedmiotem działalności ECFC jest współorganizacja i rozwój Międzynarodowego Festiwalu Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych EnergaCamerimage oraz prowadzenie działalności o charakterze wystawienniczym, kulturalnym, naukowym i edukacyjnym w zakresie kinematografii i kultury audiowizualnej. Stałą działalnością ECFC jest prowadzenie Kina Camerimage w budynku fundacji Tumult na Rynku Nowomiejskim. W ramach Sieci Kin Studyjnych prezentowanych jest tam rocznie ok. 50 filmów.

Obecnie ECFC jest inwestorem budowy w Toruniu Europejskiego Centrum Filmowego Camerimage – miejsca realizacji festiwalu filmowego oraz prowadzenia całorocznej działalności promującej polską i światową kulturę audiowizualną. W modułowym obiekcie o całkowitej powierzchni 38 tys. m² organizowane będą światowe premiery i przeglądy filmowe, specjalne pokazy wizualne z wykorzystaniem nowoczesnych technik projekcyjnych, a także konferencje, kongresy, wystawy, koncerty, widowiska muzyczne i teatralne. Wybudowane studio filmowe, wynajmowane na zasadach komercyjnych, umożliwi produkcję filmów przez twórców z Polski i zagranicy.

Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki

W minionych latach CKK Jordanki potwierdziło rolę znaczącego obiektu kultury w regionie i Polsce. W 2019 r. odbyło się w nim 369 wydarzeń z udziałem ponad 183 tys. widzów. W pandemicznym 2020 r. liczby te spadły do 168 imprez z udziałem 47,8 tys. osób, by już w 2021 r. osiągnąć poziom ponad 88,5 tys. widzów i 278 zorganizowanych imprez. Rok 2022 r. to powrót do statystyk sprzed pandemii: 322 wydarzenia i ponad 153 tys. widzów.

CKK Jordanki, które udostępnia obiekt zewnętrznym organizatorom wydarzeń kulturalnych, w 2019 r. zainaugurowało własną działalność programową, organizując 7 koncertów. Pierwsze trzy odbyły się w ramach Sceny Muzycznej 11. Bella Skyway Festival (Waglewski Fisz Emade, Bednarek, 40-lecie zespołu Dżem), a następane to: Mazolewski & Porter, Coma: Game Over Tour i spektakl muzyczny „Lunapark. Piosenki Grzegorza Ciechowskiego”. W 2021 r. odbyły się koncerty: Johna Portera, Ryszarda Rynkowskiego, Pawła Domagały, Pled Zepchlim, Macieja Maleńczuka, Darii Zawiałów, Ani Dąbrowskiej oraz zespołów Dżem, Lao Che, Trebunie-Tutki i Karaś/Rogucki. W ramach Dni Grzegorza Ciechowskiego wystawiony został spektakl Teatru Muzycznego w Poznaniu „Kombinat”. Koncertową działalność CKK Jordanki kontynuowało również w 2022 r., organizując m.in.: występ zespołu Micromusic, koncert „We want Miles! Miles Davis”, a także koncerty Dżemu i Marii Peszek. Natomiast w 2023 r. na Jordankach wystąpili: Ania Dąbrowska, Monika Brodka, Natalia Kukulska MTV Unplugged; Organek & Chór Politechniki Morskiej. Odbył się też koncert muzyki zmarłego w 2018 r. Tomasza Stańko z okazji Międzynarodowego Dnia Jazzu.

Toruńska Agenda Kulturalna

Zgodnie z podjętą 30 września 2021 r. Uchwałą nr 718/21 Rady Miasta Torunia, z dniem 1 stycznia 2022 r. dokonane zostało połączenie samorządowych instytucji kultury: Toruńska Agenda Kulturalna oraz Centrum Kultury „Zamek Krzyżacki” w Toruniu. W wyniku tego powstała samorządowa instytucja kultury pod nazwą: Toruńska Agenda Kulturalna. Głównym celem utworzonej instytucji jest prowadzenie działalności kulturalnej, polegającej na organizowaniu nowatorskich wydarzeń kulturalnych, festiwalu, koncertów i widowisk w celu zaspokajania potrzeb i aspiracji kulturalnych mieszkańców Torunia. Zadaniem instytucji jest również realizacja ogólnopolskich i międzynarodowych kampanii promujących miasto Toruń jako ważny ośrodek kultury na mapie Europy.

Ponadto, kontynuując działalność Centrum Kultury Zamek Krzyżacki, instytucja opiekuje się powierzonymi obiektami zabytkowymi (ruinami Zamku Krzyżackiego i Krzywą Wieżą oraz ich otoczeniem), a także zajmuje organizacją inscenizacji historycznych, turniejów, pokazów i jarmarków promujących dziedzictwo kulturalne średniowiecznego Torunia.

Ważniejsze działania TAK w latach 2019-2023

Mikrowsparcie

Program Mikrowsparcie, realizowany przez Toruńską Agendę Kultury od 2011 r. i skierowany jest do osób działających w Toruniu obszarze kultury i edukacji kulturalnej, w tym do: muzyków, artystów, pisarzy, performerów, nauczycieli, animatorów oraz innych osób, których działalność edukacyjna, twórcza i artystyczna mieści się w katalogu działań kulturalnych angażujących mieszkańców Torunia. W ramach konkursu najciekawsze pomysły na drobne działania

w sferze kultury mogą otrzymać wsparcie TAK w wysokości ok. 500 zł. Do tej pory przeprowadzone zostały 32 nabory i dofinansowano ponad 320 inicjatyw: koncertów, wystaw, warsztatów, projektów performance itp. na łączną kwotę ponad 750 000 zł.

Święto Muzyki

Co roku 21 czerwca w Toruniu odbywa się Święto Muzyki, podczas którego swoje umiejętności prezentują na ulicach miasta lokalni muzycy – amatorzy i profesjonalści. Ich występy można usłyszeć w kilkunastu punktach Torunia, głównie na starówce, ale także w wielu innych zakątkach miasta. Spacerując, co rusz można się natknąć na różnorodne brzmienia, również w miejscach nie kojarzonych na co dzień z muzyką. Naborem wykonawców zainteresowanych udziałem w imprezie zajmuje się TAK.

Festiwal Sztuki Faktu

W latach 2013-2022 w Toruniu odbywał się Międzynarodowy Festiwal Sztuki Faktu, współorganizowany przez miasto i TVP. Impreza promowała gatunki misyjne – reportaży telewizyjny, film dokumentalny z pogranicza reportażu, kino niekomercyjne oraz film fabularny z cyklu „fakt w fabule”.

Architekci Powietrze – Luminarium Albesila

Od 16 do 25 lipca 2021 r. w Toruniu gościła brytyjska grupa Architects of Air, twórcy niezwyklego Luminarium Albesila. Monumentalna, pneumatyczna konstrukcja o wysokości

3 m, długości 45 m i powierzchni niemal 1000m², napełniona sprężonym, stanęła na pl. Rapackiego. Składała się z 27 kolorowych, półprzezroczystych kopuł połączonych wijącymi się w różne strony barwnymi korytarzami, wypełnionymi efemerycznym światłem. Zwiedzającym labirynt świetlnych grot i jaskiń towarzyszyła muzyka. Była to jedna z dwudziestu czterech monumentalnych, efemerycznych instalacji stworzonych przez brytyjską grupę na przestrzeni lat.

Rozświetlony zamek

W styczniu i lutym 2022 r. toruński Zamek Krzyżacki został ożywiony za sprawą technologii wirtualnej rzeczywistości poprzez projekcje toruńskich legend i niezwykle świetlne rzeźby. Na uczestników czekały interaktywne atrakcje, przy stworzeniu których wykorzystano najnowsze technologie. Jedną z nich była możliwość spacerowania po średniowiecznym zamku przy użyciu gogli VR. Oprócz wirtualnej przechadzki, odwiedzający mogli również odbyć realny spacer po ruinach, gdzie czekały niezwykle świetlne rzeźby, iluminacje drzew oraz wielobarwne instalacje, przy których można było wykonać ciekawe zdjęcia. Nie zabrakło także multimedialnych projekcji prezentujących skarby toruńskiej historii. W tej scenerii odbywały się pokazy walk rycerzy oraz wystawa średniowiecznego rynsztunku i ubiorów w zbrojowni z możliwością przymierzenia ich przez zwiedzających. Było to pierwsze wydarzenie organizowane przez nową instytucję, powstałą z połączenia TAK i CK Zamek Krzyżacki.

Gregorian Grace Symfonicznie Symfonicznie

W kwietniu 2022 r. torunianie, jako jedyni w Polsce, mieli okazję obejrzeć słynne widowisko Gregorian Grace Symfonicznie, będące połączeniem niezwyklej zdolności wokalnych i muzycznych oraz wizualnego show. 9-osobowy chór wystąpił w fosie toruńskiego Zamku Krzyżackiego w zupełnie nowej, niepowtarzalnej odsłonie – w towarzystwie Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej.

550. rocznica urodzin Mikołaja Kopernika

W ramach obchodów rocznicy urodzin astronoma w Toruniu organizowane były liczne wydarzenia plenerowe dla mieszkańców i turystów. Jednym z nich było przyjęcie urodzinowe Mikołaja Kopernika w sobotę, 18 lutego 2023 r. na Rynku Staromiejskim. Jubilat pojawił się osobiście w formie monumentalnej figury, ulicami miasta przeszła parada

wiedziona przez bębniarzy z grupy Bazarnik Drums, by pod pomnikiem astronoma złożyć przygotowane prezenty. Zabawę zwieńczył pyszny tort dla zgromadzonych na rynku.

43. Międzynarodowy Zjazd Miast Nowej Hanzy

W czerwcu 2023 r. w Toruniu odbył się 43. Międzynarodowy Zjazd Miast Nowej Hanzy. Ważnym elementem wydarzenia były występy sceniczne, zgłoszone wcześniej przez miasta hanzeatyckie w ramach formularza zgłoszeń oraz zaproponowane przez TAK i miejskie instytucje kultury. Dla uczestników zjazdu przygotowano cztery miejsca prezentacji, m.in. sceny na Rynku Staromiejskim i Nowomiejskim. W części artystycznej wydarzenia udział wzięło ponad 300 osób (muzyków, instrumentalistów, wokalistów, członków grup tanecznych i teatralnych) z 6 państw europejskich (Niemcy, Łotwa, Litwa, Norwegia, Królestwo Niderlandów, Polska), reprezentujących 14 miast hanzeatyckich (Soest, Stade, Anklam, Lubeka, Frankfurt nad Odrą, Bergen, Deventer, Kowno, Koknese, Gdańsk, Kraków, Malbork, Chełmno, Słubice). Toruńska Agenda Kulturalna odpowiadała za część techniczną wydarzenia, tj. zabezpieczenie scen wraz z obsługą i techniką nagłośnieniową oraz oświetleniową.

Podniebny spektakl EXIT

We wrześniu 2023 r. na Stadionie Miejskim francuska grupa Cirque Inextremiste zaprezentowała podniebne widowisko artystyczne z okazji Roku Kopernikańskiego. Spektakularny

pokaz przeniósł widzów w świat sztuk teatralnych i niesamowitych akrobacji w wykonaniu artystów zawieszonych pod ogromnym balonem. Spoglądając w niebo uczestnicy mogli pomyśleć o wielkich dokonaniach astronoma z Torunia – Mikołaja Kopernika.

Cykliczne imprezy kulturalne

BELLA SKYWAY Festival

To największa plenerowa impreza kulturalna organizowana przez TAK od 2009 r. Co roku w drugiej dekadzie sierpnia Toruń staje się miejscem niezwykłych prezentacji świetlnych, prezentowanych w kilkunastu miejscach starówki i jej otoczenia. Świetliste dzieła sztuki, interaktywne prezentacje i projekcje przygotowywane są przez międzynarodowe grono artystów specjalnie do prezentacji w Toruniu. Festiwal jest głośnym w Polsce wydarzeniem kulturalnym - w jego 14. edycji w 2023 r. uczestniczyło ponad 200 tys. osób.

Festiwal Filmowy EnergaCAMERIMAGE

Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych EnergaCAMERIMAGE, którego pierwsza edycja odbyła się w Toruniu w 1993 r., po latach przerwy, w których był organizowany w Łodzi i w Bydgoszczy, w 2019 r. powrócił do Torunia. Co roku w listopadzie, podczas 8 festiwalowych dni, odbywa się ponad 220 projekcji filmowych i spotkań z gwiazdami światowego kina. Impreza przyciąga gości z kilkudziesięciu krajów, w tym około 800 autorów zdjęć filmowych, ok. 700 studentów szkół filmowych i 150 przedstawicieli mediów z całego świata. Festiwal odbywa się w 5 obiektach: CKK Jordanki (trzy konkursy: filmów fabularnych, filmów polskich i wideoklipów), multiplexie Cinema City (trzy konkursy: debiutów reżyserskich, debiutów operatorskich oraz pilotów seriali), CSW „Znaki Czasu”, Teatrze Wilama Horzycy (konkursy krótko- i długometrażowych filmów dokumentalnych) oraz Kinie Camerimage, siedzibie Fundacji Tumult na Rynku Nowomiejskim. Kolejnym edycjom festiwalu towarzyszyły wystawy artystów klasy światowej:

- 2019 – „Artuum Mobile. Świat Saskii Boddeke i Petera Greenaway’a”;
- 2020 – wystawa fotografii Helmuta Newtona „Lubię silne kobiety”;
- 2021 – rzeźby Patrici Piccinini „That’s us! – To my”;
- 2022 – „Tumult w malarstwie lat 1979-1985”;
- 2023 – dzieło Jana Matejki „Astronom Kopernik rozmowa z Bogiem” w ramach obchodów 550. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika.

Piernikowa Aleja Gwiazd

Od 2003 r. co roku w czerwcu, w pasażu przed Dworem Artusa, odsłaniane są mosiężne katarzynki z autografami osób zasłużonych dla Torunia. Wśród dotychczasowych laureatów są m.in. muzycy, plastycy, aktorzy, naukowcy, przedsiębiorcy i sportowcy. Laureaci Piernikowej Alei Gwiazd w latach 2019-2023 to:

- 2019 – Jakub Gierszał i żuźłowcy – Toruńskie Anioły;
- 2020 – Wojciech Sobieszak i prof. Andrzej Kossakowski;

- 2021 – Niosący pomoc i ratujący życie oraz zdrowie w czasie pandemii koronawirusa;
- 2022 – Jolanta Ogar-Hill (żeglarstwo) i Katarzyna Zillmann (wioślarstwo);
- 2023 – Mieszkańcy Torunia zaangażowani w pomoc Ukrainie;

Międzynarodowy Festiwal Filmowy „TOFIFEST”

W lipcu 2023 r. odbyła się 21. edycja wydarzenia, które prezentuje filmy dotyczące ważnych, często bolesnych problemów współczesnego świata. Wśród niemal 100 tytułów wyświetlanych w ramach przeglądu są produkcje nagradzane w Berlinie, Cannes czy Locarno oraz obiecujące debiuty. Gośćmi festiwalu są wybitni filmowcy i aktorzy. Miasto Toruń jest jednym z partnerów imprezy.

Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek „Spotkania”

Jedna z największych imprez międzynarodowych w Toruniu - w październiku 2023 r. miała miejsce jej 24. edycja. Kilkanaście teatrów z różnych zakątków Europy prezentuje przedstawienia, których głównym aspektem jest animacja. Spektakle w Bajcu Pomorskim są adresowane do dorosłych i dzieci.

Toruńskie Spotkania Teatrów Jednego Aktora

Trzydniowy przegląd najlepszych polskich i zagranicznych monodramów, które były prezentowane na innych, ogólnopolskich i międzynarodowych festiwalach teatrów jednego aktora. Stąd podtytuł „Festiwal Festiwalu”. TSTJA nawiązują do tradycji odbywającego się w Toruniu przed laty Ogólnopolskiego Festiwalu Teatrów Jednego Aktora.

Koncert Specjalny Pamięci Grzegorza Ciechowskiego

Jedno z najważniejszych wydarzeń muzycznych w Polsce, co roku w grudniu przyciąga do Torunia największe gwiaz-

dy polskiej sceny muzycznej. Podczas wspólnego koncertu w Klubie Od Nowa artyści wspominają Grzegorza Ciechowskiego, który właśnie w tym klubie zaczynał swoją karierę. Impreza gromadzi tysiące fanów. Podczas koncertu wręczana jest też Nagroda Artystyczna Miasta Torunia im. Grzegorza Ciechowskiego.

Laureaci NAMT im. Grzegorza Ciechowskiego:

- 2019 - Ralph Kaminski (Rafał Stanisław Kamiński)
- 2020 – Kasia Lins (Katarzyna Zielińska)
- 2021 – Mery Spolsky (Maria Ewa Żak)
- 2022 – Szczyl (Tymoteusz Rożynek)
- 2023 – Daria ze Śląska (Daria Ryczek-Zajac)

Festiwal Muzyki Krajów Bałtyckich „PROBALTICA”

W maju 2023 r. odbyła się jubileuszowa, 30. edycja festiwalu, którego idea jest zaprezentowanie w Toruniu dorobku kulturalnego wszystkich narodów bałtyckich. Począwszy od 1994 r. w Probaltrice wzięło udział ponad 10 800 artystów, 345 zespołów, orkiestr i chórów z Polski i pozostałych krajów bałtyckich.

Międzynarodowy Festiwal Nova Muzyka i Architektura

W każdy weekend wakacji - od końca czerwca do początku września - w najpiękniejszych zabytkach Torunia odbywają się koncerty, w trakcie których rozbrzmiewa przede wszystkim muzyka klasyczna, od renesansu po współczesność.

Festiwal Teatrów Ulicznych

W sezonie letnim ofertę kulturalną miasta wzbogacają spektakle teatrów ulicznych z Polski i zagranicy. Na Rynku Staromiejskim i w jego otoczeniu prezentowane są cieszące się popularnością występy artystów nawiązujących do gatunków takich jak: cyrk, kabaret, feshow, parada itp.

Główną ideą festiwalu jest teatr bliski i dostępny dla każdego, przedstawiający, często w sposób nietuzinkowy, rzeczywistość nas otaczającą oraz zachęcający do dyskusji na temat wartości, którymi kierujemy się w codziennym życiu. 15 lipca 2023 r. w ramach Festiwalu Teatru Ulicznych w fosie zamkowej w Toruniu wystąpił Ralph Kamiński i jako gość specjalny – grupa Sorry Boys.

Jarmarki Zamkowe

Przez cały rok na terenie Zamku Krzyżackiego organizowane są tematyczne jarmarki, połączone z warsztatami, pokazami i zabawami dla dzieci i dorosłych. Wyjątkowy klimat tych wydarzeń można poczuć za sprawą malowniczego otoczenia średniowiecznych ruin i rekonstruktorów w strojach z dawnych epok.

Festiwal Wisły

Co roku w sierpniu Toruń jest jednym z miast na trasie Festiwalu Wisły. W ramach dwudniowego wydarzenia odbywają się parady tradycyjnych statków i łodzi na Wiśle oraz pokazy tradycyjnego rzemiosła, inscenizacje i koncerty na Bulwarze Filadelfijskim.

Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy Toruń

Odbywający się co trzy lata konkurs zainaugurowany został w 2007 r. Skierowany jest do młodych skrzypków, którzy nie przekroczyli 30. roku życia. Organizatorem wydarzenia jest Toruńska Orkiestra Symfoniczna. Laureatem I nagrody ostatniego, V Międzynarodowego Konkursu Skrzypcowego w 2019 r. został Ellias David Moncado.

Jazz Od Nowa Festiwal

Festiwal cieszący się niesłabnącym powodzeniem od czasu inauguracji w 2001 r. W Od Nowie występują artyści wykonujący akustyczny mainstream, free jazz, jazz rock i gatunki pokrewne.

Toruń Blues Meeting

Impreza odbywająca się w przedostatni weekend listopada. Na scenie pojawiają się artyści z kręgu bluesa elektrycznego i akustycznego, boogie, jump, west coast, blues-rocka, country bluesa, bluesa chicagowskiego. Bywalcy festiwalu mogą podziwiać zespoły, duety i solistów, weteranów i młodych adeptów bluesa z Polski oraz zagraniczne gwiazdy.

Alternatywne Spotkania Teatralne „Klamra”

Przegląd najciekawszych zjawisk teatru pozainstytucjonalnego. Impreza w Klubie Od Nowa gościła m.in. legendarne zespoły, jak: Teatr Ósmego Dnia, Akademia Ruchu, Porywacze Ciał, Teatr Cinema czy Wierszalin.

Festiwal Sztuki na Bilbordach „Art Moves”

Ideą festiwalu jest prezentacja i popularyzacja sztuki na bilbordach i wymiana doświadczeń na temat działań w przestrzeni publicznej i wizualnych aspektów kultury współczesnej. Twórcom festiwalu przyświeca przekonanie, że sztuka pokazywana w przestrzeni miasta może być istotna dla współczesnego człowieka, gdyż jest doskonałym medium wytrącającym odbiorców z rutyny i ukazującym nowe tropy rzeczywistości

Międzynarodowy Festiwal Plakatu i Typografii „Plaster”

Nazwa festiwalu powstała z połączenia dwóch słów o tym samym znaczeniu: polskiego „plakat” i angielskiego „poster”. Rolą imprezy organizowanej przez CSW jest promowanie młodych grafików zajmujących się twórczością plakatu i projektowaniem graficznym oraz ożywienie środowiska artystów związanych z graphic design.

Toruński Festiwal Książki – Festiwal Słów

Na imprezę składają się liczne spotkania z autorami, wykłady, projekcje filmów, prezentacje nowych wydawnictw, wystawy i koncerty. Nie brakuje również spotkań z lokalnymi twórcami literatury.

Nagroda Lindego

Nagroda Miast Partnerskich Torunia i Getyngi im. Samuela przyznawana jest od 1996 r. Jej wręczenie odbywa się co roku naprzemiennie w jednym z miast. Laureatami nagrody są wybitni pisarze i publicyści polscy i niemieccy, wśród nich nobliści, którzy w swojej twórczości poruszają istotne problemy dialogu między narodami.

Laureaci Nagrody Lindego:

- 2019 – Szczepan Twardoch i Christoph Hein; Wręczenie nagrody 9 czerwca 2019 r. w Ratuszu Staromiejskim w Toruniu.
- 2020-2021 Dorota Masłowska i Dea Loher; Wręczenie nagrody 23 października 2021 r. w Getyndze.
- 2022 – Joanna Bator i Terezia Mora; Wręczenie nagrody 26 czerwca 2022 r. w Ratuszu Staromiejskim w Toruniu.
- 2023 – Tomasz Różycki i Marcel Beyer; Wręczenie nagrody 29 października 2023 r. w Getyndze.

Toruński Festiwal Nauki i Sztuki

W 2023 r. odbyła się już 21. edycja imprezy współorganizowanej przez UMK, miasto i Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Celem festiwalu jest popularyzacja różnych dziedzin nauki i sztuki wśród mieszkańców Torunia i regionu, szczególnie najmłodszych. Aktywny udział w wydarzeniu biorą

nie tylko pracownicy toruńskich uczelni, ale także lokalnych przedsiębiorstw oraz instytucji, którzy prezentują stosowane w swojej pracy osiągnięcia naukowe lub działania związane ze sztuką.

CoCart Music Festival

Międzynarodowy festiwal, odbywający się w CSW od 2008 r. Podstawowym założeniem organizatorów jest prezentacja współczesnych trendów w sztuce dźwięku.

Sławni w Toruniu

- **2019** – Danny DeVito, Quentin Tarantino, Robert Richardson, Peter Greenaway, Ewa Dałkowska, Richard Gere, Edvard Norton, John Bailey, Josh Hartnett;
- **2020** – Ograniczenie działalności kulturalnej w trakcie pandemii COVID-19, wydarzenia były odwoływane lub odbywały się w przestrzeni wirtualnej;
- **2021** – Philippe Rousselot, Haley Bennett, Joe Wright, Joel Coen, Denis Villeneuve, David Lowery, Cary Fukunaga, Kenneth Branagh, Greig Fraser, Julian Sands;
- **2022** – Joanna Bator, Terezia Mora, Baz Luhrmann, Mandy Walker, Sam Mendes, Joseph Kosinski, Claudio Miranda, Alex Gibney, Andrzej Seweryn, Lech Majewski;
- **2023** – Tony Cragg, Joanna Kulig, Rebecca Miller, Wilem Dafoe, Adam Sean Penn, Peter Dinklage, Adam Driver;

Stypendia Miasta Torunia w dziedzinie kultury

Wsparciem samorządu dla toruńskich twórców są przyznawane od 2004 r. Stypendia Miasta Torunia w dziedzinie kultury. Mają charakter indywidualny i są przyznawane osobom bez górnego ograniczenia wieku, zajmującym się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury lub opieką nad zabytkami – na realizację przedsięwzięcia o charakterze projektu twórczego, szczególnie debiutu w wybranej dziedzinie kultury: literatura, sztuki wizualne, muzyka, taniec, teatr, film, twórczość ludowa. Warunkiem przyznania stypendium jest, aby projekt twórczy był związany z Toruniem, promował miasto lub był istotny dla jego mieszkańców. Miesięczna wysokość stypendium brutto dla jednego stypendysty to 25 proc. kwoty minimalnego, ustawowego wynagrodzenia za pracę. W drugim półroczu 2023 r. stypendium wynosiło 900 zł/mc.

2019 – kwota na fundusz stypendialny w budżecie miasta: 150 000 zł.

Stypendium całoroczne:

- Aleksandra Soboń-Wakarecy, pianistka
- Olga Pniewska, pisarka
- Damian Daniłowicz, scenarzysta, reżyser
- Katarzyna Stępień, projektantka odzieży
- Dawid Deja, akordeonista
- Helena Gałek, wiolonczelistka
- Rafał Srzeniawa-Rupniewski, muzyk basista rockowy
- Hubert Smolarek, pisarz
- Magdalena Typiak, fotograf

Stypendium na I półrocze:

- Liliana Piskorska, badaczka, artystka
- Agata Skupniewicz, artystka fotograf
- Hubert Klimczak, akordeonista
- Dominik Gawarkiewicz, wiolonczelista
- Michał Konarski, akordeonista
- Julia Kubacka, pianistka

Stypendium na II półrocze:

- Jan Cieplik, wokalista
- Małgorzata Czyż, malarka
- Anna Dwojnych, pisarka
- Joanna Grochowska, kontrabasistka
- Marianna Kormann, filmowiec
- Mikołaj Kubacki, wokalista
- Sandra Kwiatkowska, artystka fotograf
- Marcelina Nirska, skrzypaczka
- Igor Obodziński, dźwiękowiec
- Sara Pach, wokalistka
- Karolina Sekuła, pianistka
- Laura Sonik, literatka, popularyzatorka literatury
- Laura Szkatulska, rzeźbiarka
- Wojciech Zadrużyński, muzyk perkusista

2020 – kwota na fundusz stypendialny w budżecie miasta: 135 400 zł.

Stypendium całoroczne:

- Adam Falenta, skrzypek, kompozytor
- Karolina Fordońska, animatorka, filmoznawczyni
- Dominik Gawarkiewicz, wiolonczelista
- Łukasz Kędziora, historyk
- Zuzanna Kubacka, wokalistka
- Dennis Orkiszewski, pianista
- Piotr Pawłowski, aktor, scenarzysta, reżyser, improwizator
- Kinga Politowska, skrzypaczka
- Miłosz Rządkiewicz, pianista
- Ewa Ślusarczyk, kompozytorka filmowa i muzyczna
- Alicja Wieczorek, malarka i rysownicza

Stypendium na I półrocze:

- Lena Alberska, aktorka teatralna
  - Patrycja Lewandowska, dziennikarka
  - Matylda Pietrzykowska, artystka teatralna i muzyczna
- Stypendium na II półrocze:
- Joanna Chmielewska, kulturoznawczyni, dziennikarka
  - Jan Cieplik, wokalista
  - Ewa Fabiańska-Jelińska, kompozytorka
  - Julia Kubacka, pianistka, organistka
  - Agnieszka Laddach, pisarka
  - Michał Murawski, muzyk, aktor
  - Ewelina Wolska, pisarka, popularyzatorka kultury
  - Zofia Ziemkiewicz, wiolonczelistka

2021 – kwota na fundusz stypendialny w budżecie miasta: 135 000 zł.

Stypendium całoroczne:

- Karolina Sekuła, pianistka
  - Martyna Kowzan, altowiolistka, skrzypaczka,
  - Krystian Pesta, aktor
  - Grzegorz Wawrzyńczak, grafik, rysownik komiksów
  - Maria Kępiasty, wibrafonistka, kompozytorka
  - Urszula Psujek, wokalistka
  - Magdalena Solich, malarka, rzeźbiarka
  - Matylda Pietrzykowska, wokalistka, animatorka kultury
  - Paulina Ostaszewska, pisarka książek dla dzieci
  - Jakub Szynal, trębacz
- Stypendium na I półrocze:
- Laura Sonik, reżyserka, performerka
  - Marta Pańska, tancerka, choreografka
  - Katarzyna Stępień, edukatorka, projektantka
  - Alicja Minc, tancerka, choreografka, nauczycielka tańca
- Stypendium na II półrocze:
- Rafał Cendrowski, aktor, performer
  - Anna Fordońska, malarka
  - Radosława Graczyk, poetka
  - Aleksandra Górska, wokalistka, autorka tekstów
  - Maria Koral, malarka, akwarelistka
  - Marianna Korman, dokumentalistka
  - Michał Maliszewski, muzyk, wokalista
  - Henryka Piekarska, malarka
  - Krystian Wierzchowski, muzyk

2022 – kwota na fundusz stypendialny w budżecie miasta: 135 000 zł.

Stypendium całoroczne:

- Karolina Ford-Kłopotowska, filmowiec
  - Mateusz Kardas, muzyk
  - Rafał Kołacki, muzyk
  - Damian Kowalski, muzyk, kompozytor i aranżer
  - Krzysztof Marciniak, artysta fotografik
  - Aleksandra Strzelec, artystka florystka
  - Ewelina Wolska-Bartz, badaczka, plastyczka
- Stypendium na I półrocze:
- Krzysztof Janiszewski, muzyk, autor tekstów
  - Rafał Kmieć, sztuknik, popularyzator kultury
  - Urszula Macak, malarka
- Stypendium na II półrocze:
- Milena Amahwa, malarka pisząca ikony
  - Arkadiusz Blum, muzyk, kompozytor, edukator
  - Małgorzata Czyż, malarka
  - Ewelina Doiczman, historyczka, popularyzator sztuki
  - Jakub Grozdew, poeta
  - Justyna Permus-Sałańska, malarka
  - Marta Rogalska-Krotofil, etnografka, wokalistka
  - Agnieszka Rolirad, pisarka, edukatorka
  - Robert Rychlicki-Gąsowski, muzyk, kompozytor
  - Marzena Wilk, artystka, rzeźbiarka
  - Iwona Zuchniak, wokalistka

2023 - kwota w budżecie miasta na fundusz stypendialny: 138 255 zł.

Stypendium całoroczne:

- Rafał Iwański, muzyk, kompozytor
  - Martyna Kowzan-Wanian, kompozytorka
  - Mateusz Kurek, muzyk, kompozytor i aranżer
  - Anastasiia Olcha Syhlova, graficzka
  - Barbara Szablewska, filolożka, popularyzator nauki i sztuki
  - Milena Wiśniewska, malarka
  - Grażyna Zielińska, dramaturżka, scenarzystka, reżyserka
- Stypendium na I półrocze:
- Anna Barbarowicz, malarka,
  - Adam Falenta, kompozytor
  - Maria Koral, malarka
  - Urszula Macak, malarka, akwarelistka
  - Marzena Salwowska, malarka
  - Arnaud Śmigiel-Kamiński, muzyk, kompozytor
- Stypendium na II półrocze:
- Arkadiusz Blum, muzyk, kompozytor
  - Ewelina Grabowska, improwizator, aranżerka muzyczna
  - Katarzyna Łyszkowska, artystka wizualna
  - Patrycja Stańczyk, artystka witrażystka
  - Ewelina Wolska – Bartz, artystka muralistka
  - Bartłomiej Zaleskiewicz, artysta fotografik

2024 - kwota na fundusz stypendialny 165 000 zł

Stypendium całoroczne:

- Carolina Const, psychoedukatorka, trenerka jogi
  - Danuta Greding, animatorka teatru
  - Marcin Gręźlikowski, artysta plastyk
  - Jarosław Jaworski, animator kultury
  - Rafał Kmieć, artysta sztuknik
  - Rafał Kołacki, muzyk
  - Beata Nowicka, plastyczka, edukatorka artystyczna
  - Justyna Permus-Sałańska, malarka
  - Anastasiia Pugachova, wokalistka
  - Tomasz Sobeci, artysta fotografik
- Stypendium na I półrocze 2024 r.
- Agata Józwiak, artystka plastyczka

Działania w trakcie pandemii

W związku z trudną sytuacją, w jakiej znaleźli się twórcy kultury z powodu pandemii koronawirusa i wprowadzonych ograniczeń w organizacji wydarzeń, w kwietniu 2020 r. z inicjatywy Urzędu Miasta Torunia podjęte zostało działanie pomocowe pn. „Daj sztukę”, a następnie kontynuowane w edycji „Daj Sztukę 2 – edycja świąteczna” i „Zimowe Artefakty”. Do udziału w konkursie zaproszeni byli wszyscy toruńscy i lokalni artyści działający w obszarze kultury, których zadaniem było stworzenie pomysłu na działanie artystyczne do przeprowadzenia w całości za pośrednictwem Internetu (koncert, warsztaty, „spotkanie z artystą”, wspólne czytanie itp.) Wsparcie otrzymało kilkadziesiąt osób, które zrealizowały swoje projekty online.

Starania Torunia o tytuł ESK2029

W 2023 r. Toruń po raz drugi kandydował do miana Europejskiej Stolicy Kultury. Patronem i duchowym przewodnikiem tych starań był Mikołaj Kopernik, którego 550. rocznicę urodzin świętowało miasto. Koordynację przygotowań miasto zleciło podmiotowi zewnętrznemu Lokalnej Organizacji Turystycznej. Hasłem przewodnim toruńskiej aplikacji w konkursie ESK była „Sztuka przyciągania”, a koncepcja opierała się na czterech głównych elementach:

- **Moc przyciągania** – m.in. atrakcyjna oferta artystyczna, edukacja kulturalna, partnerstwa międzynarodowe i biznesowe,
- **Poza egzosferą** – pole grawitacyjne Ziemi ma ograniczony zasięg w kosmosie. W pewnej odległości od naszej planety już po prostu nie działa. Podobnie z kulturą, która obecnie nie dociera do wszystkich środowisk, a w niektórych jej dostępność jest wyraźnie ograniczona. Zadaniem Torunia jako ESK byłoby zwiększenie siły działania kultury, by dotrzeć do tych, którzy obecnie należą do grup wykluczonych.
- **Równi w grawitacji** – $9,81 \text{ m/s}^2$ to niezmienna wartość przyspieszenia ziemskiego. Z taką siłą Ziemia przyciąga każdego człowieka bez względu na kolor skóry, wyznanie religijne, płeć, orientację seksualną czy każdy inny czynnik. Chcemy być miastem przyjaznym, gdzie każdy może żyć i tworzyć nie napotykając barier nietolerancji.
- **Krażąc po orbicie** – celem, który chcemy osiągnąć dzięki tytułowi ESK, jest przyciągnięcie do miasta i zatrzymanie w nim jak największej liczby kreatywnych ludzi. Niezależnie od naszych starań, dla części osób Toruń będzie jedynie przystankiem na drodze kariery, miejscem dzieciństwa, studiów czy tymczasowej pracy. Chcemy stworzyć mechanizmy, choćby takie jak „doroczny zjazd byłych mieszkańców”, które pozwolą im wciąż być częścią miasta. Mimo różnych kolei losu być na orbicie i krążyć wokół Torunia.

Ostatecznie Toruń nie zakwalifikował się do etapu selekcji finałowej. W odniesieniu do toruńskiej aplikacji eksperci zwrócili uwagę, że konkurs jest przez miasto postrzegany jako unikalna okazja do przekształcenia Torunia w centrum kreatywności oraz radzenia sobie z wyzwaniem związanym z wpływem młodych, uzdolnionych mieszkańców i konkurencją gospodarczą z większymi miastami. Podobnie jak w przypadku każdego z kandydatów, oceniając aplikację, panel ekspertów wskazał zarówno na mocne strony dokumentu, jak i te wymagające poprawy, w tym m.in.:

W części „Wkład w długoterminową strategię miasta”:

- panel zauważa silny nacisk na zatrzymanie lokalnych talentów, ale brakuje w strategiach miasta akcentów przyciągania do Torunia młodych ludzi z UE.

W części „Treści kulturowe i artystyczne”:

- niewielkie informacje o synergii innowacji i dziedzictwa, mało aspektu cyfrowego,

- program jest dobrze ustrukturyzowany i opisany.

W części „Wymiar europejski”:

- wymiar europejski jest za mało dopracowany i nie rezonuje z ogólnymi celami i tematami programu,
- panel pozytywnie ocenia pracę z niektórymi przestrzeniami UE, takimi jak prawa osób LGBTIQ+ i społeczności zmarginalizowane, zrównoważony rozwój oraz znaczenie inkluzyjności.

W części „Zasięg”:

- niewielkie zaangażowanie młodzieży i dzieci.
- pozytywnie oceniono deklarację Torunia, by przeznaczyć część Budżetu Obywatelskiego miasta na projekty kulturalne i edukacyjne związane z ESK.

W części „Zarządzanie”:

- planowany budżet i rozkład kosztów są zrównoważone,
- zamierzona struktura zarządzania jest dobrze przedstawiona z klarownym podziałem zadań i odpowiedzialności,
- strategia marketingu i komunikacji jest bardzo dobrze przemyślana.

W części „Zdolność do realizacji”:

- miasto posiada bardzo rozwinięte życie kulturalne i ma adekwatną i wartościową infrastrukturę kulturalną do realizacji programu ESK,
- Toruń ma bardzo duże doświadczenie w organizacji międzynarodowych wydarzeń o dużym znaczeniu, aktywa miasta pod względem dostępności są dobre, tak samo jak możliwości zakwaterowania turystów.

Harmonogram prac:

- 24 stycznia 2023 r. – udział przedstawicieli miasta w spotkaniu informacyjnym dotyczącym składania wniosków o tytuł ESK 2029 w Warszawie. Omówiono wniosek aplikacyjny oraz główne założenia i najważniejsze punkty oceniane przez komisje konkursową.
- 25 kwietnia 2023 r. – ogłoszenie przez UMT zapytania na opracowanie aplikacji konkursowej miasta Torunia w konkursie o tytuł ESK 2029;

- 8 maja 2023 r. – wybór oferty Lokalnej Organizacji Turystycznej w konkursie na przygotowanie aplikacji;
- maj-październik 2023 r. – prace związane z przygotowaniem aplikacji, w tym m.in.:
- konsultacje zespołu redagującego z ekspertami: Jiří Suchánek – dyrektor Creative Centre DEPO2015, Pilsen Czechy – główny europejski konsultant projektu), Sara Vuletic – dyrektorka programowa Fundation Novi Sad „European Capital od Culture”, Novi Sad Serbia – ekspert europejski;
- spotkania z przedstawicielami środowisk artystycznych, działaczy kultury, NGO;
- prowadzenie strony internetowej poświęconej aplikacji;
- przygotowanie kompletnej aplikacji do druku m.in. wybór zdjęć, tworzenie grafik, przygotowanie tłumaczenia na język angielski;
- 27 lipca 2023 r. – złożenie przez miasto oficjalnej deklaracji przystąpienia do konkursu o tytuł ESK 2029; Do konkursu przystąpiło 12 polskich miast.
- 15 września 2023 r. – złożenie w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego gotowej aplikacji Torunia;
- 26 października 2023 r. – prezentacja aplikacji kandydata o tytuł ESK 2029 podczas spotkania z komisją złożoną z ekspertów europejskich w Warszawie;
- 27 października 2023 r. – ogłoszenie przez panel ekspertów krótkiej listy miast wybranych do etapu selekcji finałowej – bez Torunia; Do finału zakwalifikowały się: Lublin, Katowice, Bielsko-Biała i Kołobrzeg.

Strategia dla kultury

19 października 2023 r. Rada Miasta Torunia przyjęła uchwałą nr 1177/23 Strategię Rozwoju Kultury Miasta Torunia do roku 2030. Wyznaczono w niej 3 cele strategiczne, którymi są:

- Inicjowanie różnorodnych wydarzeń artystycznych i stałe poszerzanie ich jakości;
- Aktywizacja kulturalna mieszkańców;
- Poszerzanie przestrzeni dla działalności kulturalnej, m.in. poprzez budowę i modernizację obiektów kultury oraz poprawę ich dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami.

ŚRODOWISKO

Tereny zieleni stanowią prawie 30 proc. powierzchni Torunia. Do dyspozycji mamy setki hektarów zieleni urządzonej, czyli lasów komunalnych, parków, ogrodów, skwerów, a także tereny częściowo naturalne, jak np. Kępa Bazarowa. Flora Torunia liczy ponad 1200 gatunków dziko rosnących i zdziczałych. Miasto otaczają lasy, w tym duży kompleks leśny w północno-zachodnich krańcach Torunia, wyposażony w infrastrukturę rekreacyjno-sportową. Znajduje się tam również aktywnie działający na rzecz mieszkańców ośrodek edukacji ekologicznej – Szkoła Leśna na Barbarce. Popularnymi miejscami odpoczynku są Błonia nad Martwą Wisłą oraz tereny leśne na Skarpie i wokół Fortu I. Niektóre toruńskie tereny zieleni są wpisane do rejestru zabytków, jak jeden z najstarszych parków miejskich w Polsce – Park Miejski na Bydgoskim Przedmieściu, założony w 1817 r.

Działania gminy dotyczące zieleni opierają się na kilku strategicznych dokumentach: „Planie Zarządzania Krajobrazem dla miasta Torunia”, opracowanym w latach 2010-2014 w ramach udziału miasta w międzynarodowym projekcie EUROSCAPE, „Koncepcji rozwoju terenów zieleni w Toruniu” z 2018 r. oraz tzw. „Zielonej konstytucji Torunia”, nad którą podjęto prace w 2021 r. i zawarto w niej m.in. wskazania dotyczące ochrony zieleni podczas realizowanych inwestycji miejskich.

Ostatnie lata przyniosły wiele znaczących projektów rewitalizacyjnych w obszarze toruńskiej zieleni, zrealizowane w większości z udziałem funduszy zewnętrznych, w tym unijnych. Nowe zagospodarowanie zyskały tereny parkowe i parkowo-leśne m.in.: Alpinarium, park Glazja, Park Tysiąclecia, Rudelka, Ogród Muzyków, skwery przy Muzeum Etnograficznym i CKK Jordanki (tzw. Zielona Brama Gotyckiej Starówki), a także tereny rekreacyjne na tzw. osiedlu Jar i w Parku Miejskim, m.in. wokół Martówki. Oczyszczone zostały znajdujące się tam naturalne zbiorniki wodne, pojawiły się nowe nawierzchnie alejek, oświetlenie, urządzenia do ćwiczeń i rekreacji, place zabaw, różnorodna infrastruktura parkowa (np. leżaki, siedziska, pomosty widokowe, elementy wodne). Nasadzono nowe drzewa, krzewy i byliny.

Nowym miejskim projektem z zakresu zieleni są tzw. parki kieszonkowe – niewielkie zakątki zieleni urządzone na różnych toruńskich osiedlach w stylu nawiązującym do przyrody i symboliki różnych krajów europejskich, zintegrowane ze sobą ważną funkcją edukacji ekologicznej, poświęconej walce ze zmianami klimatu.

Lata 2019-2023 były też okresem intensywnych nasadzeń drzew i krzewów w miejskich pasach drogowych, szczególnie po zakończonych inwestycjach drogowo-tramwajowych. Nowe drzewa pojawiły się m.in. przy: al. Św. Jana Pawła II, Szosie Lubickiej, ul. Skłodowskiej-Curie, Polnej, Legionów, Kraszewskiego, Broniewskiego, Bydgoskiej, Łódzkiej i w wielu innych miejscach. Część z tych nasadzeń to efekt tworzenia tzw. zielonych korytarzy – szpalerów drzew i krzewów sadzone wzdłuż ruchliwych arterii miejskich. W wielu rejonach

miasta pojawiły się też obsadzone zielenią ronda, na których krzewy, trawy i byliny tworzą różnobarwne kompozycje.

Atrakcyjnym akcentem w zieleni miejskiej są przebarwiająca się jesienią pnącza. W ostatnich latach posadzono w mieście łącznie kilka tysięcy sadzonek, głównie winobluszczu i winorośli pachnącej, m.in. na ekranach akustycznych przy Trasie Prezydenta Raczkiewicza, a także na przystankach komunikacji miejskiej.

Uzupełnieniem działań na rzecz bioróżnorodności w Toruniu są łąki kwietne. To miejsca, w których wysiewane są rośliny typowe dla środowiska łąkowego, w szczególności przyjazne dla pszczoł gatunki miododajne. W związku z gorącymi i suchymi latami miasto ograniczyło też koszenia trawników, a w wielu miejscach tradycyjną murawę zastąpiły gatunki traw odporniejsze na suszę, krzewinki lub rozchodniki. Warto tu wspomnieć o zielonych torowiskach, zakładanych coraz liczniej w Toruniu ramach projektów MZK.

Fundusze europejskie na zieleni

W minionych latach GMT skorzystała z możliwości sięgnięcia po fundusze europejskie na odnowienie miejskich terenów zieleni. Całkowita wartość zrealizowanych projektów w monitorowanym okresie 2019-2022 wyniosła 36 954 748 zł, z czego dofinansowane unijne w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego wyniosło 15 817 241 zł. Umożliwiło to powiększenie lub zrewitalizowanie ponad 100 ha miejskich parków i skwerów w Toruniu.

Park Tysiąclecia

W ramach projektu pn. „**Rewitalizacja parku Tysiąclecia wraz z odbudową układu wodnego fosi przy ul. Podgórskiej w Toruniu**”, jeden z najstarszych toruńskich zieleńców zyskał w latach 2017-2019 nowe zagospodarowanie, odnowioną zieleni i infrastrukturę parkową.

Wykonano ekologiczne, mineralno-gruntowe ciągi komunikacyjne piesze i rowerowe, ścieżki edukacyjno-przyrodnicze, zmodernizowano istniejący plac zabaw i wytyczono plac do gier i rekreacji dla młodzieży oraz osób starszych. Powstała siłownia zewnętrzna, zadbano o elementy małej architektury (kosze, ławki, siedziska itp.). Uporządkowano zieleni i wykonano nowe nasadzenia drzew, krzewów i bylin wraz z systemem nawadniającym. Modernizację przeszła też znajdująca się w parku fosa forteczna. Zbiornik został oczyszczony, wybagrowany, odtworzono urządzenia regulacyjne i zamontowano pomost do cumowania dla łódek wiosłowych. Park został oświetlony i objęty monitoringiem. Zadanie zostało zrealizowane przy udziale środków UE z Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Całkowita wartość projektu: 11 759 357 zł, w tym kwota dofinansowania 4 636 653 zł.

Rekreacja na Rudelce

Miejski lasek Rudelka pomiędzy ul. Bema i Balonową został uporządkowany i wyposażony w infrastrukturę rekreacyjną w ramach projektu pn. „Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne lasów miejskich w Toruniu”, zrealizowanego w latach 2017-2019.

Zmodernizowano ścieżki spacerowe, zamontowano ławki, kosze na śmieci, stojaki rowerowe, tablice informacyjne itp. Wykonany został remont i przebudowa schodów terenowych pod kątem dostępności dla osób o ograniczeniach ruchowych, a także matek z dziećmi w wózkach. Powstały miejsca aktywnego wypoczynku z urządzeniami do uprawiania „street workout”, naturalny plac zabaw oraz wybieg dla psów z urządzeniami do tresury i ławkami. Na potrzeby imprez masowych wytyczono trasy biegów przełajowych na 1, 2 i 3 km. Istniejący tor saneczkowy przebudowano i dostosowano do zjazdów dla rowerów „Pumptrack” lub „Bikepark”. Na tzw. „Wzgórzu Hepnera” urządzona została polana edukacyjna z tablicami o historii miejsca. Powstała też ekologiczna ścieżka przyrodnicza z oznakowaniem informacyjnym o występujących gatunkach roślin i zwierząt. Poprawiono siedliska przyrodnicze dla roślin i zwierząt. Całkowita wartość projektu w ramach umowy z POIS: 783 354 zł, w tym dofinansowanie z FS 462 502 zł.

Nowe zagospodarowanie Martówki

Odnowiony zbiornik wodny, uporządkowane otoczenie i zieleń, nowe alejki i elementy małej architektury – tak wygląda Martówka po pracach zrealizowanych przez miasto w latach 2018-2019 dzięki projektowi pn. „Rewitalizacja elementów układu wodnego w Parku Miejskim na Bydgoskim Przedmieściu w Toruniu wraz z wykonaniem systemu zasilania w wodę w układzie przepływowym”.

Zakres zadania objął m.in.: oczyszczenie zbiorników o powierzchni 510 m² i 1 125 m²; udrożnienie (pogłębienie) istniejących rowów przepływowych, łączących stawy w układzie kaskadowym oraz umocnienie brzegów. Wykonano system zasilania w wodę dwóch stawów oraz połączenie ich ze zbiornikiem Martówka, opartego na miejskiej sieci wodociągowej. Uporządkowano otoczenie i wyposażono je w elementy małej architektury parkowej, m.in. siedziska w formie kamiennych gabionów i dystrybutor karmy dla kaczek. Całkowita wartość projektu w ramach RPKP wyniosła 127 793 zł, kwota dofinansowania z EFRR: 100 000 zł.

Ogród Zoobotaniczny – etap II

W 2019 r. w ramach projektu pn. „Zagospodarowanie i poprawa funkcjonalności terenu Ogrodu Zoobotanicznego, wpływające na poprawę jego funkcjonowania – etap II”, kontynuowano podjęte dekadę wcześniej prace modernizacyjne w Ogródzie Zoobotanicznym (również z dofinansowaniem unijnym). W obecnym etapie utwardzono alejki ogrodowe nawierzchnią ekologiczną, wybudowano kompleks

ekspozycyjno-dydaktyczny dla insektarium i woliery dla ptaków, a także zmodernizowano wybiegi znajdujące się na skarpie od ul. Bydgoskiej i na południowym przedpolu. Rozprowadzono system nawadniania od studni głębinowej w nowe rejonu ogrodu i rozbudowano monitoring wizyjny. Uporządkowana została zieleń i nasadzone ekrany roślinne od strony ul. Matejki (na długości 160 m).

Działania te umożliwiły stworzenie miejsca do prowadzenia aktywizacji społecznej osób niepełnosprawnych, wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem oraz seniorów. Projekt o całkowitej wartości 545 985 zł został zrealizowany w ramach RPKP, z dofinansowaniem z EFRR i Budżetu Państwa w wysokości 300 845 zł.

Tereny rekreacyjne na tzw. Jarze

Dzięki projektowi pn. „Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne terenów na osiedlu JAR w Toruniu” rozbudowujące się w szybkim tempie osiedla na północy Torunia zyskały atrakcyjny teren wypoczynku, wyposażony w infrastrukturę parkowo-rekreacyjną. Wykonano m.in. rekultywację i modernizację istniejącego Stawu Kapitana, przy którym powstały utwardzony bulwar ze schodami i plaża rekreacyjna. Wybudowano ciągi komunikacyjne i parking, wytyczono ścieżki botaniczne z tablicami informacyjnymi. W parku powstały: place zabaw, stok saneczkowy, amfiteatr, siłownia zewnętrzna i street workout. Zadbano o urządzenia dla zwierząt: ogrodzone wybiegi dla psów z urządzeniami do tresury, budki dla ptaków i nietoperzy, domki dla owadów i karmniki. Teren wyposażono w: oświetlenie tablice informacyjne z mapą parku, kosze na śmieci i psie odchody, stoły piknikowe, ławki, siedziska-leżaki i stojaki rowerowe.

Projekt o całkowitej wartości 8 631 279 zł zrealizowany został w ramach POIS i dofinansowany z FS kwotą 2 907 509 zł.

Odnowiona Glazja

Projekt pn. „Zagospodarowanie terenów zieleni w Parku Glazja przy ul. Waryńskiego w Toruniu” był realizowany w latach 2018-2020. W ramach zadania zmodernizowano ciągi komunikacji pieszej i rowerowej, a teren parku podzielono na trzy strefy: strefę rekreacji intensywnej (place zabaw i siłownia w części północno-zachodnia parku), strefę wypoczynku biernego (strefa ciszy centralnej części parku) oraz strefę sportowego wypoczynku i rekreacji (część wschodnia) parku. Uporządkowano i doposażono place zabaw oraz miejsca do ćwiczeń na wolnym powietrzu, przy czym plac zabaw z nowym wyposażeniem podzielono na strefy dla dzieci w wieku od 3 do 6 lat oraz od 3 do 14 lat. Zmodernizowano i uzupełniono oświetlenie parkowe, zamontowano monitoring. Pojawiła się nowa infrastruktura parkowa m.in.: ławki i siedziska, kosze na śmieci i psie odchody, stojaki rowerowe, tablice informacyjne, stoły do gry w tenisa, itd. Zadanie zostało zrealizowane w ramach POIS, całkowita wartość projektu wyniosła 4 664 993, w tym dofinansowanie z FS w wysokości 2 126 217 zł.

Zielona brama gotyckiej starówki

Skwery wokół Muzeum Etnograficznego i CKK Jordanki zostały zrewitalizowane w latach 2018-2020 w ramach projektu pn. „Zielona brama gotyckiej starówki – zagospodarowanie i odnowa terenów zieleni w Toruniu”. Inwestycja objęła tereny zieleni o łącznej powierzchni około 3,45 ha, w tym 1,98 ha to obszar wokół Muzeum Etnograficznego, a 1,46 ha teren zieleni parkowej Jordanek. Na pierwszym z zieleńców wymieniono nawierzchnie głównych ciągów komunikacyjnych i dobudowano nieliczne nowe alejki. Zmodernizowano istniejące place reprezentacyjno-rekreacyjne i utworzono dwie płytkie sadzawki – oczka wodne. Zamontowano oświetlenie i monitoring oraz elementy małej architektury parkowej: ławki, kosze na odpady, stojaki rowerowe, latarnie itp. Wykonano nowe nasadzenia drzew, krzewów i bylin, przeprowadzono też prace pielęgnacyjne istniejącej zieleni wraz z wycinką nielicznych okazów drzew i krzewów w złym stanie zdrowotnym. Na terenie skweru powstał szlak kulturowo-przyrodniczy pn. „Zielony Szlak Twierdzy Toruń”.

Zakres inwestycji w otoczeniu Jordanek w Toruniu objął m.in.: budowę ciągów pieszych z nawierzchnią wodopruszczalną, prace porządkowe i zabiegi pielęgnacyjne na istniejącej roślinności oraz wykonanie nowych nasadzeń, budowę oświetlenia parkowego, w tym podświetlenie wybranych elementów, a także montaż indywidualnie projektowanych, charakterystycznych siedzisk – tzw. „czerwonej wstęgi”. Zadbano o stojaki na rowery, kosze na śmieci i tablice informacyjne, poidła i karmniki dla ptactwa.

W ramach inwestycji wykonano niezbędne rozbiórki istniejących schodów i ogrodzeń, wybudowano alejki parkowe i odcinki chodników oraz fragment przyłącza kanalizacji deszczowej. Całkowita wartość projektu wyniosła 7 105 824 zł, a kwota dofinansowania z FS 2 300 630 zł.

Park Miejski z ogrodem społecznym

Na lata 2021-2022 przypadła realizacja projektu pn. „Rewitalizacja zabytkowego Parku Miejskiego na Bydgoskim Przedmieściu w Toruniu – 3 etap”. Przedsięwzięcie polegało na stworzeniu pierwszego w Toruniu „ogrodu społecznego”, zgodnie z ideą coraz prężniej rozwijających się na świecie ogrodów społecznościowych (tzw. „Urban Farming”). Zadanie objęło m.in.: modernizację układu pieszo-rowerowego łączącego popularne wśród mieszkańców i turystów błonia nadwiślańskie z zabytkową częścią parku w rejonie alei głównej oraz uczęszczanym dojściem od strony ul. Przybyszewskiego. Wykonano umocnienie i reprofilację brzegów Martówki oraz uszczelnienie zbiornika dla jego ochrony przed degradacją i poprawy bezpieczeństwa użytkowników. Park został doposażony w obiekty małej architektury. Całkowita wartość projektu zrealizowanego w ramach RPKP wyniosła 3 882 148 zł, w tym dofinansowanie z EFRR 2 982 885 zł.

Współpraca z WFOŚiGW

Źródłem wsparcia finansowego na wiele miejskich projektów z zakresu zieleni i ochrony środowiska jest Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu.

W 2019 r. ze środków WFOŚiGW zrealizowano zadanie pn. „Wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych na wybranych drzewach w obiektach zabytkowych Torunia”. Objęło ono 6 drzew rosnących na terenie Zespołu Staromiejskiego, tj. 4 na placu zabaw „Piernikowe Miasteczko” przy ul. Podmurnej 68 i 2 na placu zabaw przy ul. Przedzamcze. Koszt: 21 880 zł.

W 2020 r. WFOŚiGW sfinansował zadanie pn. „Pielęgnacja drzew w celu ograniczenia zasięgu jemioly pospolitej w otoczeniu Starówki”, tj. w granicach historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu.

Zabiegi pielęgnacyjne wykonano na 230 drzewach w następujących lokalizacjach: Ogród Zoobotaniczny, skwery i zieleńce ograniczone ulicami: al. św. Jana Pawła II, Słowackiego, Tuja-kowskiego, al. 500-lecia i Chopina. Koszt: 54 056 zł.

W 2021 r. zrealizowano zadanie pn. „**Pielęgnacja drzew w celu ograniczenia zasięgu jemioli pospolitej w Toruniu**”, które dotyczyło 236 drzew rosnących w Parku Glazja przy ul. Waryńskiego oraz 6 na terenie skweru przy siedzibie WFOŚiGW. Koszt: 106 566 zł.

Nasadenia nowych drzew i krzewów

Co roku w Toruniu nasadzanych jest kilka tysięcy nowych drzew i kilkanaście tysięcy krzewów, odnawiających przyrodniczy krajobraz miasta. Są one sadzone w ramach zagospodarowania zieleni terenów realizowanych inwestycji, wymiany starego, obumierającego drzewostanu oraz jako nasadenia zastępcze w miejsce drzew usuniętych podczas budowy nowych obiektów i dróg, zarówno przez GMT, jak i innych inwestorów. Miasto realizuje także nasadenia na wnioski mieszkańców składane poprzez aplikację „Zielony Toruń – moje drzewo” czy w ramach projektów z Budżetu Obywatelskiego.

Młode drzewka są objęte trzyletnim okresem pielęgnacji i wyposażone w worki do podlewania kropelkowego. Prace są też prowadzone w starym drzewostanie: wykonywane są cięcia sanitarne, zabiegi usuwania jemioli, a także przeglądy drzew zgłaszanych do wycinki.

W poniżej tabeli przedstawiono nasadenia drzew, krzewów, bylin i traw ozdobnych – dane na podstawie monitoringu działań adaptacyjnych dla miasta Torunia w zakresie Planu Adaptacji Miasta Torunia do zmian klimatu do roku 2030 (w skrócie MPA), przyjętego uchwałą RMT nr 285/2019 z dnia 21.11.2019 r.

Zieleń nasadzona przez wydziały, spółki miejskie oraz jednostki miejskie, w tym placówki oświatowe w latach 2020-2023

Rok	Liczba posadzonych drzew (szt.)	Liczba posadzonych krzewów/bylin/traw ozdobnych (szt.)
2020	1 640	125 437
2021	1 644	22 736
2022	1 015	65 548
2023	1 792	99 632
Razem	6 091	3 133 353

Szpalery nowych drzew pojawiły się m.in. wzdłuż ulic: Po-nej, M. Skłodowskiej-Curie, Trasy Prezydenta W. Raczkiewicza, Watzenrodego, Hubego, Szosy Chełmińskiej, Hallera, Gagarina, a także na Rynku Nowomiejskim. Sadzono przede wszystkim gatunki odporne na trudne warunki miejskie: lipy, klony, jarzęby, platany, robinie, gledicze, buki, graby, kasztanowce.

Aplikacja Zielony Toruń – Moje Drzewo

W 2018 r. miasto uruchomiło serwis internetowy „Zielony Toruń – moje drzewo” (www.mojedrzewo.torun.pl). Za jego

pośrednictwem mieszkańcy mogą wskazywać potencjalne lokalizacje do nasadzenia nowych drzew wraz z propozycją gatunku z katalogu dostępnych w menu aplikacji. System automatycznie sprawdza własność wybranego terenu, pozwalając na składanie wniosków tylko na terenach miejskich. Propozycje są następnie weryfikowane przez urzędników podczas wizji lokalnej, a mieszkańiec otrzymuje informację zwrotną o sposobie rozpatrzenia jego wniosku. W latach 2019-2023 na cel wydano 927 048 zł, dzięki czemu zasadzono 672 drzew wraz z ich trzyletnią pielęgnacją.

Inwestycje i remonty na terenach zieleni

Najważniejsze zadania inwestycyjne i remontowe zrealizowane w latach 2019-2023 na miejskich terenach zieleni.

- Pielęgnacja drzew w celu ograniczenia zasięgu jemioli pospolitej – wykonanie zabiegów w koronach 120 drzew rosnących w zachodnim fragmencie pierścienia zieleni otaczającego Stare Miasto (od Bulwaru Filadelfijskiego i Ślimaka Getyńskiego, wzdłuż al. św. JP II, do terenu zieleni przy CKK Jordanki). Koszt: 45 743 zł.
- Zakup 10 kwietników – wież kwiatowych, do wiosenno-letnich aranżacji kwiatowych w obrębie Starego Miasta. Koszt: 35 850 zł.
- Rozszczelnienie nawierzchni chodnika przy ul. Sienkiewicza w Toruniu i nasadenia krzewów ozdobnych (odbetonowano łącznie 215 m²). Koszt: 22 680 zł.
- Nasadzenie 260 szt. róż okrywowych ‘Short Track’ przy rondzie Kazimierza Ulatowskiego, w pasie drogowym przy skrzyżowaniu ul. Legionów i Żwirki i Wigury, na łącznej powierzchni 60 m². Koszt: 11 880 zł.
- Nasadzenie 3000 szt. sadzonek konwalii na skwerze przy al. św. Jana Pawła II 4-6, na łącznej powierzchni 150 m² w dwóch wydzielonych kwaterach na skrzyżowaniu alejek parkowych. Koszt: 27 429 zł.
- Zakup, dostarczenie i montaż 3 tablic edukacyjnych, 25 skrzynek lęgowych oraz 10 budek – schronów dla nietoperzy. Koszt: 10 701 zł.
- Zagospodarowanie ronda Armii Pomorza w Toruniu wraz z jego otoczeniem u zbiegu ulic Szuwarów, Czapli i Nenufarów, pow. rabat 760 m². Kwota: 115 830 zł.
- Zielona Starówka - zagospodarowanie terenów zieleni na terenie Starego Miasta - nasadzenie drzew, krzewów, pnączy w 5 lokalizacjach: pl. Rapackiego - 4 lipy drobnolistne ‘Greenspire’ jako uzupełnienie istniejącego szpaleru, Rynek Staromiejski - 2 lipy drobnolistne ‘Greenspire’ na rogach południowej ściany ratusza, Ogród kamienny - 4 wiśnie piłkowane, 1 magnolia, krzewy róży na pow. 25 m² i ogniaka szkarłatnego na pow. 13 m², ul. Podmurna - nasadzenie ostrokrzewu w kwaterze o pow. 30 m² pod ścianą budynku oraz ul. Zaszpitalna - nasadzenie krzewów ozdobnych: ostrokrzew, winobluszcz trójklapowy, śnieguliczka różowa, dziurawiec, tawuła japońska, irga Dammera, mahonia pospolita. Kwota: 99 360 zł.

- Zagospodarowanie skweru przy ul. Parkowej - na łącznej pow. 3300 m² posadzono 7 szt. klonów zwyczajnych i 1 platan klonolistny, wykonano kompozycje krzewów ozdobnych, założono nowy trawnik, wykonano wertykulację i nawożenie istniejących trawników o pow. 1700 m², ustawiono ławeczki i kosze na śmieci. Kwota: 59 400 zł.
- Bylinowe rabaty wokół starówki – na pow. 240 m² nasadzono byliny w dwóch rabatach: naprzeciwko pomnika Helios w kształcie układu heliocentrycznego o pow. 80m² oraz b/ rabata w Parku 100-lecia Powrotu Torunia do Wolnej Polski w formie faliście ukształtowanych plam pod okapami drzew przy głównej alei parku. Kwota 47 520 zł.
- Projekt i nasadzenia zieleni w 18 donicach na elewacji dwóch pawilonów do obsługi ruchu turystycznego na Bulwarze Filadelfijskim. Kwota: 14 456 zł.

Zieleń Bulwaru Filadelfijskiego

Na zagospodarowania zieleni na remontowanym Bulwarze Filadelfijskim miasto przeznaczyło prawie 3 mln zł. Projekt przewiduje nasadzenie w tym miejscu wielopiętrowej, bardzo bogatej gatunkowo i kolorystycznie roślinności, która wypełni przygotowane w tym celu klomby pomiędzy pasami drogowo-pieszymi i ścieżkami rowerowymi. W założeniu wisłane nabrzeże ma być to terenem rekreacyjno-wypoczynkowym, ze spowolnionym ruchem drogowym. Do dyspozycji użytkowników będą pasy murawy, na których można będzie ustawić leżaki, w otoczeniu znajdują się drzewa, krzewy i byliny, w tym zioła i gatunki miododajne.

Inwestycja została podzielona na etapy, związane z postępowaniem robót drogowych.

- **Bulwar część I** - zadanie obejmowało nasadzenia krzewów, bylin, roślin cebulowych i traw oraz założenie trawników z darni w pasie 10 metrów z każdej strony pawilonów, na łącznej pow. 1358 m². Koszt: 169 560 zł.
- **Bulwar część II** - na obszarze sąsiadującym z ul. Flisaczą i ul. Bulwar Filadelfijski, między murami starego miasta a chodnikiem i drogą rowerową do ul. Wola Zamkowa, wykonano nasadzenia krzewów, bylin, roślin cebulowych i traw oraz założono trawniki z darni i siewu na łącznej pow. 5381 m². Koszt: 558 800 zł.
- **Bulwar część III** - zadanie obejmuje urządzenie zieleni między murami starego miasta a umocnieniem nadbrzeża rzeki Wisły, na odcinku od mostu drogowego im. J. Piłsudskiego do mostu kolejowego im. E. Malinowskiego, poprzez wykonanie nasadzeń drzew, krzewów, bylin, roślin cebulowych, traw ozdobnych oraz założenie trawników i prace wykończeniowe, na łącznej powierzchni 33 838 m². Kwota: 2 030 000 zł. Realizacja do 30.05.2024 r.

Zielone korytarze

Tworzenie „zielonych korytarzy” to nowy projekt z zakresu zarządzania zieleni miejskiej, polegający na obsadzaniu drzewami i krzewami ruchliwych miejskich ciągów komunikacyj-

nych. Celem jest ograniczenie negatywnego wpływu spalin na środowisko i zmniejszenie wysp ciepła, jakie powstają w gorących okresach wokół nawierzchni betonowo-asfaltowych, a tym samym – tworzenie przyjaznych warunków do poruszania się po mieście zarówno dla kierowców, jak i pieszych.

W 2023 r. zakończył się pierwszy etap realizacji zielonego korytarza w pasie rozdziału Trasy Prezydenta Raczkiewicza, na odcinku od ul. Dworcowej do ul. Chrobrego. Wzdłuż arterii posadzono 59 dębów szypułkowych oraz 3990 szt. traw ozdobnych gat. trzcinnik ostrokwiatowy 'Karl Foerster'. Realizacja zadania kosztowała 286 200 zł. Utworzono również zielony korytarz wzdłuż ul. Gagarina, na odcinku od ul. Okrężnej do Sienkiewicza, poprzez nasadzenie 30 lip drobnolistnych Rancho, 16 klonów czerwonych 'Royal red' i ponad 3300 krzewów (gat. tawuła japońska 'Macrophylla', 'Golden Princess', 'Anthony Waterer', irga Dammera, pęcherznica kalinolistna 'Luteus', lilak Meyera 'Palibin', berberys Thunberga 'Red Pillar' oraz bylin gat. liliowiec ogrodowy. Nasadzenia uzupełniły istniejącą kompozycję zieleni wzdłuż ul. Gagarina. Realizacja zadania kosztowała 214 000 zł. W 2024 r. zielone korytarze powstaną wzdłuż ul. Łódzkiej, Ligi Polskiej i Szosy Chełmińskiej.

Parki kieszonkowe

Od 2021 r. w Toruniu urządzone są tzw. parki kieszonkowe (ang. pocket park). Niewielkie skwery o powierzchni od 300 do 5000 m² powstają na różnych osiedlach Torunia, a ich nazwy, roślinność i styl nawiązują do przyrody i symboliki krajów europejskich. Zieleńce te tworzone są w miejscach często wcześniej zaniedbanych, zaśmieconych i porośniętych chaszczami. Dzięki temu powstają uporządkowane, atrakcyjne wizualnie przestrzenie wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców.

Parki kieszonkowe w Toruniu w latach 2022-2024

Nazwa parku	Lokalizacja	Powierzchnia (m ²)	Koszt urządzenia (zł)
„Szwajcarski Zakątek”	Zagonowa/Narcyzowa	3222	587 000
„Greckie Klimaty”	Rydygiera 4-8	1517	668 809
„Zacisze Holandii”	Szuwarów/Tataraków	1900	689 160
„Litewska Ojczyzna”	Matejki/Słowackiego	472	444 270
„Francuskie Inspiracje”	Polna/Strehla/F.Niła	3646	578 100
„Fiński Relaks”	Strzałowa/Artyleryjska	1584	575 214
RAZEM		12 342	3 542 553

Toruńskie parki kieszonkowe to jednak przede wszystkim innowacyjny projekt krajoznawczego szlaku kulturowo-przyrodniczego, realizowany w ramach toruńskiego programu działań na rzecz adaptacji do zmian klimatu – z ekologicznymi alejkami parkowymi, zawierającymi przepuszczalną nawierzchnią mineralno-gruntową, dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Znajdują się w nich elementy zagospodarowania sprzyjające tzw. małej retencji (m.in. ogrody deszczowe, roślinność okrywowa jako alternatywa dla trawników), energooszczędne oświetlenie i elementy małej architektury. Sadzone są gatunki wzmacniające bioróżnorodność – rośliny miododajne czy bogate w fitoncydy – naturalne substancje hamujące rozwój wirusów, bakterii i grzybów. Lokalizacje tych zieleńców wybrali mieszkańcy m.in. podczas konsultacji społecznych w 2020 r., w ramach których miasto przedstawiło im 23 propozycje terenów możliwych do takiego zagospodarowania, sprawdzonych pod kątem dostępności, zapisów w planach zagospodarowania przestrzennego i zapotrzebowania społecznego.

Obecnie mamy już w Toruniu „Szwajcarski Zakątek” z zegarem kwiatowym i elementami krajobrazu górskiego (ul. Zagonowa/Narcyzowa), „Zacisze Holandii” z innowacyjną grą terenową przedstawiającą przyrodniczą historię dzielnicy „Stawki” i miniaturą wiatraka oraz holenderskich chodaków (ul. Szuwarów/Tataraków), mozaikowe nawierzchnie i roślinność w stylu śródziemnomorskim w „Greckich Klimatach” (ul. Rydygiera 4-8) czy „Litewską Ojczyznę” z wieżą Giedymina, łąką kwietną i hotelem dla owadów oraz symbolicznymi roślinami - świerzopem i gryką (ul. Matejki/Słowackiego).

W 2023 r. zakończył się też I etap budowy parku kieszonkowego „Francuskie inspiracje” w zbiegu ul. Polnej, Strehla i Fildorfa Niła. W roku 2024 r. zostaną tam jeszcze wykonane nasadzenia, krzewów, bylin i pnączy. Na finiszu jest też urządzenie parku „Fiński Relaks” u zbiegu ul. Strzałowej i Artyleryjskiej na Podgórzu.

W 2024 r. rozpocznie się realizacja 3 kolejnych parków - przy ul. Wojska Polskiego, Gagarina i Sienkiewicza oraz Tarnowskiej (przy Strudze Lubickiej). Powstanie też nowy teren zieleni urządzonej przy ul. Gagarina 36 i rozpoczną się prace przy tworzeniu tzw. parku linearnego przy ul. Polnej, który połączy tereny zieleni przy ul. Legionów z parkiem kieszonkowym „Francuskie Inspiracje”.

Gotowe są też plany kolejnych 5 zieleńców, których urządzenie miasto chce sfinansować z funduszy unijnych w nowej perspektywie finansowej na zadanie pn. „Parki kieszonkowe

w walce ze zmianami klimatu” – Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027; Priorytet: 2 Fundusze europejskie dla czystej energii i ochrony zasobów środowiska regionu; Działanie: 2.7 Adaptacja do zmian klimatu w miastach ZITy regionalne.

Projekty parków kieszonkowych przygotowane do realizacji w latach 2024-2025:

- Park kieszonkowy „Skwer Polski” przy ul. Szosa Chełmińska / Liceum Akademickie
- Park kieszonkowy „Ustronie Ukraińskie” przy ul. Sienkiewicza / Gagarina
- Park kieszonkowy „Angielski Ogród” przy ul. Tarnowskiej
- Park kieszonkowy „Sensoryczna Szwecja” przy ul. Chrobrego / Wojska Polskiego
- Park linearny Wrzosey II

Bieżące utrzymanie terenów zieleni

2019

- **Zagospodarowanie ronda im. Zbigniewa Herberta oraz im. Tadeusza Ładniaka.** Na rondzie im. Zbigniewa Herberta u zbiegu ulic: Tujakowskiego/Mickiewicza/NZS - wykonano nasadzenie roślin: bez czarny 'Black beauty', jukka karolińska, dziurawiec 'Hidcote' – łącznie ponad 140 szt. Koszt realizacji: 9 655 zł. Na rondzie im. Tadeusza Ładniaka u zbiegu ulic: Traktorowa/Forteczna/Polna - wykonano nasadzenie roślin: jałowiec Pfitzera, berberys Thunberga, tawuła japońska, sosna kosodrzewina – łącznie ponad 800 szt. Koszt realizacji: 19 000 zł.
- **Rewaloryzacja drzewostanu alejowego ul. Bydgoskiej i ul. Szosa Bydgoska** w granicach historycznego układu urbanistycznego Bydgoskiego Przedmieścia i Rybaków w Toruniu - zadanie zrealizowane na podstawie dokumentacji opracowanej w 2018 r., w ramach której wycięto 29 drzewa suche, zamierające, w złym stanie biologicznym, zagrażające bezpieczeństwu, a jako uzupełnienie istniejących szpalerów posadzono 44 drzewa gat. kasztanowiec czerwony. Na 11 drzewach założono wiązania chroniące przed rozłamaniem w koronach. Koszt: 75 349 zł.
- **Rekultywacja terenów trawników poprzez nasadzenie krzewów w pasach drogowych** – posadzono 2055 m² i 965 szt. krzewów gat. porzeczka alpejska, irga błyszcząca

'Lucida', ligustr pospolity, irga pozioma, pięciornik krzewiasty, berberys Thunberga 'Atropurpurea', tawuła japońska, róża okrywowa, dereń biały, m.in. przy ul.: Wyszyńskiego, Grudziądzka, M. Skłodowskiej-Curie, Kozacka, PCK, Kraszewskiego, Sobieskiego, Poznańska, Staszica, Dekerta, Szubińska, Strzałowa, Włocławska, Nieszawska, Owsiana. Koszt: 93 800 zł.

- **Wykonanie nasadzeń drzew wraz z ich trzyletnią pielęgnacją na terenie Torunia** – zadanie objęło posadzenie 53 drzew w następujących lokalizacjach: pas drogowy ul. Szosa Okrężna, ul. Reja, ul. Matejki ul. Fałata, tereny zieleni przy ul. Kraszewskiego, ul. Fałata, ul. Gagarina, ul. Legionów, Bulwar Filadelfijski. Posadzono m.in.: platan klonolistny, klon jawor, robinia akacjowa odm. kulista, klon zwyczajny, jarząb pospolity, jarząb brekinia, wierzba płacząca. Koszt wraz z trzyletnią pielęgnacją drzew: 35 100 zł.

2020

- **Wykonanie nasadzeń drzew wraz z ich trzyletnią pielęgnacją na terenie Torunia** – posadzono 284 drzewa w lokalizacjach: Zespół Szkół nr 26, skwer przy ul. Strzałowa/Artyleryjska, teren rekreacyjny przy ul. Włocławska/Zdrojowa, Przedszkole Miejskie nr 16, Żłobek Miejski nr 1, Żłobek Miejski nr 3, Przedszkole Miejskie nr 15, zieleniec przy ul. Chmielnej i ul. Świętopelka, tereny zieleni przy ul. Długiej, ul. Gagarina, Strzałowa, Przy Skarpie, Szczanieckiego, Sobieskiego, plac zabaw przy ul. Gościnniej, pas drogowy ul. Bema, Gagarina, Kościuszki, Nieszawska, Lelewela, Grudziądzka, PCK, Zamenhofska, Kilińskiego, pl. ToMiTo, Ogrodowa, Reja/Krasińskiego, Drzymały, Dekerta, Wiązowa, Konstytucji 3 Maja, Skłodowskiej-Curie. Posadzone gatunki: klon czerwony, jarząb pospolity, lipa szerokolistna, sosna pospolita, klon kulisty, sosna czarna, lipa drobnolistna, brzoza brodawkowata, magnolia parasolowata, robinia akacjowa, wiśnia ozdobna, wierzba płacząca, kasztanowiec zwyczajny, kasztanowiec czerwony, jarząb szwedzki, klon jawor, lipa srebrzysta, klon zwyczajny, wiąz polny, głóg pośredni. Koszt zadania wraz z trzyletnią pielęgnacją drzew: 352 106 zł.
- **Rekultywacja terenów trawników w Toruniu poprzez nasadzenie roślin ozdobnych** – posadzono 230 mb i 342 m² krzewów i traw ozdobnych gat. ligustr pospolity, tawuła szara, jałowiec płozący, lilak Meyera, pęcherznica kalinolistna, grab pospolity, berberys Thunberga 'Atropurpurea', róża okrywowa, tawuła japońska, wydmuchrzyca piaskowa, m.in. przy ulicach: Gardzielewskiego, Mohna, Słowackiego, Mickiewicza, Matejki, Słonecznej, Młodzieżowej, Dąbrowskiego oraz na placu zabaw przy ul. Lubickiej 48. Koszt: 50 350 zł.
- **Zagospodarowania ronda im. Heleny Grossówny przy ul. Kościuszki** – posadzono 406 szt. krzewów i bylin m.in. gat. pigwowiec okazały, jukka karolińska, lawenda wąskolistna. Koszt: 6 966 zł.

2021

- **Zagospodarowanie ronda na skrzyżowaniu Trasy Prezydenta W. Raczkiewicza z ul. Grudziądzką**. Stworzono kompozycję o regularnej formie z różnych gatunków krzewów, traw ozdobnych i bylin w liczbie ponad 1900 szt. Są to m.in. róża okrywowa, cis pośredni, lawenda wąskolistna, ostnica cieniutka i krwawnik pospolity. Centralnym punktem jest pięć konstrukcji różnej wielkości obsadzonych powojnikiem. Rabaty zostały wysypane korą, a przejścia pomiędzy nimi grysem, co podkreśla zastosowaną kompozycję z roślin. Koszt zadania (projekt + realizacja): 88 845 zł.
- **Nasadzenie roślin cebulowych na terenie zieleni** – na trawnikach wysadzono mieszanek roślin cebulowych (narcyzów i tulipanów,) ok. 24 000 szt. na powierzchni 300 m² w pasie rozdzielającym jezdnię ul. Przy Kaszowniku, na odcinku od pl. Pokoju Toruńskiego do pl. bpa Chrapka. Koszt: 30 332 zł.
- **Odtworzenie zieleni wraz z nową aranżacją fragmentów ul. Fosa Staromiejska** - posadzono 14 drzew gat. topola włoska oraz 335 krzewów gat. dziurawiec 'Hidcote' wraz z utworzeniem wyniesionej donicy. Koszt zadania (projekt + realizacja): 54 691 zł.
- **Stworzenie zielonych ekranów akustycznych wzdłuż ulicy Polnej** – posadzono 800 szt. grabów pospolitych na długości 200 m (przy tzw. nowej ul. Polnej, na odcinku od ul. Ugory do tzw. starej ul. Polnej (teren zieleni za chodnikiem). Koszt: 47 520 zł.
- **Poprawa estetyki terenu zieleni przy ul. Gagarina 152** – posadzono 2 drzewa gat. jarząb szwedzki oraz 250 szt. krzewów gat. dziurawiec 'Hidcote'. Koszt: 14 904 zł.
- **Wykonanie nasadzeń drzew wraz z ich trzyletnią pielęgnacją na terenie Torunia** – posadzono 462 drzewa w następujących lokalizacjach: SP nr 3, PM nr 10, PM nr 13, teren rekreacyjny ul. Tataraków, Park Glazja, tereny zieleni przy ul. Przeskok, Czapl, Kolankowskiego, plac zabaw przy ul. Słowackiego i przy ul. Lubickiej, pasy drogowe w ul. Bydgoskiej, Bema, Słowackiego, Matejki, Rybaki, al. 500-lecia Torunia, Młodzieżowa, pl. Św. Katarzyny, Idzikowskiego, Skłodowskiej-Curie, Szosa Lubicka, Łódzka, Hallera, park osiedlowy przy ul. Mossakowskiego, SP nr 18, skatepark przy ul. Rydygiera, tereny zieleni przy ul. Gregorkiewicza/Przy Kaszowniku, Przy Skarpie, Gagarina, plac zabaw przy ul. Hurynowicz, pas drogowy ul. Słowackiego, Chopina, Gagarina, Moniuszki, Szosa Lubicka, Dziewulskiego, Rydygiera, Konstytucji 3 Maja, Dąbrowskiego, Waryńskiego, Sobieskiego, Hallera, Traugutta, Matejki, Port Drzewny, Wojska Polskiego, łącznik między ul. Legionów a Spółdzielczą. Gatunki: klon czerwony, jarząb pospolity, lipa szerokolistna, klon kulisty, sosna czarna, lipa drobnolistna, kasztanowiec czerwony, jarząb szwedzki, klon jawor, klon zwyczajny, wiąz szypułkowy, głóg pośredni, buk zwyczajny, grab pospolity, dąb szypułkowy, jarząb pospolity, lipa drobnolistna, kasztanowiec czerwony, klon kulisty, głóg pośredni,

buk kolumnowy i pospolity, dąb czerwony, dąb szypułkowy. Koszt wraz z trzyletnią pielęgnacją drzew: 543 106 zł.

2022

- **Zagospodarowanie ronda im. F.Focha oraz im. S.Michałka.** Na rodzie im. Ferdynanda Focha (skrzyżowanie ul. Kniaziewiczza i Hallera) posadzono ponad 620 szt. sadzonek traw i bylin, jak m.in.: miskant cukrowy, perowskia łobodolistna, kocimiętka Faassena, kostrzewa popielata. Koszt zadania (projekt + realizacja): 18 696 zł. Na rondzie im. Stefana Michałka (skrzyżowanie ul. Konstytucji 3 Maja i Śląskiego) posadzono ponad 2400 szt. sadzonek traw i bylin, m.in. kocimiętkę Faassena, jukkę karolińską i kostrzewę popielatą jako uzupełnienie róż okrywowych, posadzonych w 2018 r. wzdłuż torowiska tramwajowego. Koszt zadania łącznie (projekt + realizacja): 57 198 zł.
- **Zagospodarowanie ronda Wiślanego w Toruniu (zbieg ul. Turystycznej, Księżycowej/Ligi Polskiej)** - posadzono ponad 160 szt. krzewów m.in. róży, wierzby płozącej, śliwy karłowatej oraz ponad 1000 szt. traw ozdobnych i bylin (m.in. turzyca, proso, ostnica, mikołajek, bylica, perowskia, szałwia, kocimiętka). Na specjalnie utworzonym placu biegnącym przez środek ronda została ustawiona dłubanka jednopienna. Łódź wykonał Pan Rafał Kmiec z Kaszczorka w ramach stypendium Prezydenta Miasta Torunia w dziedzinie kultury na 2022 r. Czółno jest repliką łodzi ze Złotorii nad Narwią. Oryginalna dłubanka znajduje się w Zagrodzie Rybacko-Rolniczej w Kaszczorku - oddziale Muzeum Etnograficznego im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu. Koszt zadania (projekt + realizacja): 49 918 zł.
- **Wykonanie nasadzeń drzew wraz z ich trzyletnią pielęgnacją na terenie Torunia** – posadzono 406 szt. drzew w następujących lokalizacjach: Park Glazja, skwer przy pomniku św. Jana Pawła II, Park Miejski, tereny zieleni przy ul. Gagarina, ul. Polnej, pas drogowy ul. Przy Kaszowniku, Wojska Polskiego, Kopernika, Wały gen. Sikorskiego/Prosta, Słowackiego, Matejki, Mickiewicza, Św. Jakuba, Szosa Chełmińska/Słoneczna, Mazowiecka, Gagarina, Św. Antoniego, Żwirki i Wigury, Ligi Polskiej, Olimpijska, Polna. Posadzono: buk pospolity, buk kolumnowy, buk czerwony, dąb szypułkowy, klon zwyczajny, klon czerwony, śliwę wiśniową, wiśnię piłkowaną, lipę drobnolistną, lipę srebrzystą, sosnę czarną, głóg pośredni, platan klonolistny, grab zwyczajny. Koszt zadania wraz z trzyletnią pielęgnacją drzewek: 624 687 zł.

2023

- **Nasadzenia pnączy w 3 lokalizacjach:** na ekranach akustycznych przy Trasie Prezydenta W. Raczkiewicza, na gabionach przy ul. Hallera oraz na panelach przy ul. Rydygiera. Zastosowano mieszkankę pnączy winobluszczu pięciolistkowego 'Redwall Troki' i winorośli pachnącej 'Tomek' – łącznie 1800 sadzonek. Koszt zadania 96 120 zł.

Cięcia pielęgnacyjne drzew w pasach drogowych – na 94 drzewach. Koszt: 69 864 zł.

- **Wykonanie nasadzeń drzew wraz z ich trzyletnią pielęgnacją** – posadzono 301 szt. drzew, które objęte są trzyletnią pielęgnacją. Lokalizacje: Alpinarium, skwer Torwirtów, Park Miejski, Dolina Marzeń, Park 100-lecia Powrotu Torunia do Wolnej Polski, pl. 4 czerwca 1989 r., park kieszonkowy Polna-Strehla-Fieldorfa „Nila”, tereny zieleni przy ul. Tataraków, przy Stawie Kapitana, pas drogowy ul. Poniatowskiego, al. św. Jana Pawła II, Piastowska, Wały gen. Sikorskiego, Słowackiego, Matejki, Jamontta, Lelewela, Legionów, Bydgoska, Gagarina, Moniuszki, Przybyszewskiego, Iwanowskiej, Tataraków, Kniaziewiczza, Broniewskiego, Kraszewskiego, Szosa Chełmińska, Dobrzyńska, Watzenrodego, św. Klemensa. Posadzono m.in.: buk pospolity, buk kolumnowy, klon zwyczajny, klon jawor, klon polny, klon srebrzysty, lipa drobnolistna, lipa srebrzysta, głóg pośredni, platan klonolistny, wiąz szypułkowy, dagleza, grusza droбноowocowa, robinia akacjowa, kasztanowiec biały, kasztanowiec czerwony, topola osika, leszczyna turecka, gledicja trójcierniowa, sosna wejmutka, dąb błotny, dąb szypułkowy, grucznik japoński, jarząb szwedzki, wierzba biała, magnolia. Koszt zadania: 653 037 zł

Projekty z Budżetu Obywatelskiego

Uzupełnieniem miejskich projektów w zakresie urządzania zieleni są co roku mniejsze realizacje, podejmowane przez gminę na wniosek mieszkańców zgłaszających i chętnie głosujących na takie projekty w procedurze Budżetu Obywatelskiego. W efekcie na wielu osiedlach powstały ciekawe aranżacje zieleni, kąciki wypoczynku obsadzone krzewami i pnączami, łąki kwietne czy kolorowe pasy zieleni przyulicznej.

- **„Remont kojców dla psów w Schronisku dla Bezdomnych Zwierząt”** – wyremontowano 15 kojców dla dużych psów, m.in. wykonano nowe pokrycie dachowe, naprawiono ściany, przegrody i posadzki, wymieniono lub naprawiono budy dla psów, powiększono wybiegi. Koszt: 133 500 zł.
- **„Remont gabinetu weterynaryjnego w SdBZ”** – wymiana drzwi, uzupełnienie ubytków w elewacji ściennej i podłogowej, wymiana oświetlenia, malowanie i prace umożliwiające dezynfekcję i utrzymanie czystości. Koszt: 39 360 zł.
- **„Czypowanie zwierząt”** (psy i koty posiadające właścicieli) oraz ich wprowadzenie do ogólnopolskiej bazy Identyfikacja.pl. Akcja została przeprowadzona podczas Pikniku Przyjaciół Schroniska 12.05.2019 r. Koszt: 1987 zł.
- **„Rewitalizacja skweru przy ul. św. Józefa. Projekt i realizacja”** – zagospodarowanie terenu zieleni przed budynkiem wielorodzinnym przy ul. św. Józefa 60-64, w tym: pielęgnacja istniejącej zieleni, zmiana przebiegu chodnika, wytyczenie nowych naturalnych ciągów pieszych, rekultywacja terenu, nasadzenie roślin, montaż małej architektury, montaż systemu nawadniającego. Projekt: 2 800 zł, realizacja: 77 760 zł.

- **„Zielona Oaza”** - zagospodarowanie terenu zieleni między blokami przy ul. Odrodzenia 7-9, 11-13, ul. Legionów 1-3, 5, 7-9 i ul. Grudziądzkiej 6-8, 10-12, 14, w tym: nasadzenie niskich drzew i krzewów, rekultywacja trawników, montaż niskiego ogrodzenia, ułożenie ścieżek z kostki brukowej, montaż ławek. Projekt: 2 500 zł, realizacja: 80 000 zł.
- **„Drzewa dla Legionów”** - posadzono 4 drzewa gat. wiąz górski ‘Camperdownii’ oraz 44 mb krzewów gat. ligustr popolity i bukszpan wiecznie zielony. Koszt: 4104 zł.
- **„Labirynt z krzaków”** - wykonano labirynt z krzewów posadzonych w formie żywopłotu na terenie błoni nadwiślańskich w Parku Miejskim na Bydgoskim Przedmieściu. Kwota: 17 780 zł.
- **„Łąki kwietne oraz rośliny miododajne w Toruniu”** - utworzono 0,42 ha łąk kwiatowych m.in. w rejonie ulic: Gagarina, Andersa, Grudziądzkiej, Polnej/Morycińskiego, Odrodzenia/Uniwersyteckiej (pl. ToMiTo), Łódzkiej/Okólnej, Szosy Lubickiej/ Olimpijskiej, Szosy Chełmińskiej (rejon Dworca Północ), Skweru Borowików. Koszt: 41 520 zł.
- **„Rewaloryzacja skweru pod blokiem PCK 21-25”** - w ramach zadania posadzono dwa buki pospolite, 395 szt. krzewów, bylin i traw ozdobnych (gat. trzmielina pospolita, trzmielina Fortune’a, jaśminowiec wonny, tawuła gestokwiatowa, lilak Meyera, szalwia omszona, sesleria jesienna), wysiano łąkę kwiatową oraz przygotowano dwie wyniesione rabaty pod nasadzenia mieszkańców. Uzupełniono też brakujący fragment chodnika, ustawiono kompostownik, stojaki rowerowe, poidełka dla ptaków, zawieszono budki lęgowe dla ptaków oraz domki dla owadów. Kwota: 45 360 zł.
- **„Zieleń ozdobna przy wjeździe do Czerniewic”** - posadzono 5 lip drobnolistnych, 786 szt. krzewów, traw ozdobnych (berberys Thunberga, róża okrywowa, tawuła japońska, kostrzewa sina) i założono trawnik. Koszt: 31 968 zł.
- **„Motyla noga. Budki dla motyli na Bydgoskim Przedmieściu”** - wykonano 28 okrągłych rabat o średnicy 2 m wraz z domkami dla motyli w 12 lokalizacjach. Koszt: 38 016 zł.
- **„Ogrody Marysieńki”** - nasadzenia drzew i krzewów ozdobnych w rejonie fontanny w Parku Miejskim na Bydgoskim Przedmieściu (m.in. 16 magnolii, 16 wisterii, 33 azalie, 360 krzewów róż). Koszt: 80 tys. zł.
- **„Pomoc zwierzętom żyjącym w Parku Miejskim”** - zakupiono i zamontowano 3 poidełka i 1 karmnik dla ptaków w Parku Miejskim na Bydgoskim Przedmieściu oraz 2 poidełka i 1 karmnik na Rudelce. Koszt: 5000 zł.
- **„Wierzbowy Zakątek perełką Chełmińskiego Przedmieścia – pielęgnacja skweru”** - zadanie dotyczyło przeprowadzenia prac pielęgnacyjnych zieleni na skwerze przy ul. św. Józefa 60-64, który został urządzony w ramach Budżetu Obywatelskiego w 2019 r. Ustawiono 5 tabliczek nawołujących do sprzątania po swoim psie, wykonano konserwację i malowanie elementów małej architektury, konserwację i naprawę kropelkowego systemu nawadniania, uzupełnienie nasadzeń niskich, wymianę 2 drzew, zbieranie śmieci i opróżnianie śmietników. Koszt: 18 396 zł.
- **„Zielony azyl dla mieszkańców Podgórze i ich pupili – ciąg dalszy”** - prace remontowe na wybiegu dla psów, posadzenie drzew i krzewów, montaż budek dla ptaków i hoteli dla owadów. Koszt: 20 844 zł.
- **„Koci Zakątek”** - zielony skwerek przy ul. Głowackiego 5. Azyl dla wolnożyjących kotów i piękna zieleń dla ludzi - wartość projektu: 57 888 zł. Teren zieleni został uporządkowany i wzbogacony o rozwiązania sprzyjające ekologii, bioróżnorodności i integracji społecznej. Jego najciekawszym elementem jest zaprojektowana przez aktywnych społecznie mieszkańców przestrzeń, stanowiąca azyl dla opuszczonych kotów z domkami oraz kocim karmnikiem.
- **Łąki kwietne w ponad 40 lokalizacjach Torunia** - założenie łąk kwiatowych m.in. przy ul. Warneńczyka, Bażyńskich, Przy Kaszowniku, Gałczyńskiego Kraszewskiego, Szosie Okrężnej, Tuwima, Matejki, Wybickiego. Koszt: 470 000 zł.
- **„Zieleń wzdłuż ul. Legionów. Jeszcze będzie pięknie!”** - posadzono 2400 szt. krzewów róży odm. „Short Track” na powierzchni ok. 600 m² w pasie drogowym ul. Legionów, na odcinku od ul. Grudziądzkiej do ul. Lelewela. Koszt zadania: 70 000 zł
- **„Dość hałasu i kurzu!”** - posadzono 16 szt. drzew gat. ambrowiec amerykański w pasie rozdzielającym jezdnię Szosy Chełmińskiej na odcinku od ul. Długiej do ul. Polnej. Koszt zadania: 15 120 zł.
- **„Zagospodarowanie zielenią terenu wokół placu zabaw i kompleksu sportowego w Kaszczorku przy ul. Gościnniej”** - w ramach zadania została wykonana pergola obsadzona zielenią oraz instalacja małej retencji. Koszt: 24 840 zł.
- **„Topolowy Ludzik** - nawodnienie i pielęgnacja sposobem na dłuższe użytkowanie” - projekt dotyczył zaprojektowania automatycznej instalacji kroplującej do nawadniania grupy krzewów i rabat. Koszt zadania: 9 840 zł.
- **„Zielony azyl dla mieszkańców Podgórze i ich pupili”** - montaż nowego zestawu zabawowego i ogrodzenia panelowego z furtką przy ul. 63. Pułku Piechoty 77”. Koszt: 99 000 zł.
- **Wykonanie automatycznej instalacji kroplującej do nawadniania grupy krzewów i rabat oraz słupka zraszającego z podstawą betonową na podstawie dokumentacji projektowej na placu zabaw przy ulicy Janiny Hurynowicz 22.** Koszt 14 000 zł.
- **„Rewaloryzacja alei robiniowej przy ul. Dekerta”** - uzupełnienie alei poprzez nasadzenie 16 drzew gat. robinia akacja, ustawienie 1 ławki z oparciem w okolicy przychodni przy ul Dekerta. Koszt: 17 388 zł.
- **„Uroczy Zakątek”** - prace porządkowe, montaż elementów małej architektury i nasadzenia zieleni, w tym założenie tzw. zielonej altany z wierzby, na terenie placu zabaw usytuowanego u szczytu bloku przy ul. Andersa 79. Koszt: 36 200 zł.

- **„Zielone ławeczki przy SP5”** – pielęgnacja istniejącej zieleni, usunięcie suchych drzew zagrażających bezpieczeństwu, remont i rozbudowa istniejących ławek tworzących tzw. trybunę, montaż 3 półokrągłych ławek i uzupełnienie ciągu stojaków rowerowych o dodatkowe 5 szt., nasadzenia drzew i krzewów. Koszt: 60 859 zł.
- **„Miejska Pasieka Pokazowa”** – powstała na terenie Zespołu Szkół Inżynierii Środowiska przy ul. Batorego 43/49. Jest złożona z 3 uli wielkopolskich, zasiedlonych rodzinami pszczoł należącymi do odmiany łagodnej. W wybrane dni mieszkańcy mogą uczestniczyć w obserwacji pracy pszczelarza. Koszt: 25 000 zł.
- **„Rewaloryzacja zniszczonej zieleni przyulicznej wzdłuż ul. Mickiewicza”** – na odcinku ul. Mickiewicza – od alei NZS UMK do ul. Reja – odtworzono pierwotne nasadzenia żywopłotów, skupin oraz uzupełniające nasadzenia alejowe drzew. Posadzono m.in. 47 lip drobnolistnych i magnolii oraz ponad 4300 szt. krzewów/traw ozdobnych/bylin m.in. irga, róża okrywowa, tawuła, forsycja, berberys, śnieguliczka, pięciornik, jukka, barwinek, trzcinnik. Wykonano rekultywację trawników, ustawiono 4 kosze na psie odchody i umieszczono 7 budek lęgowych dla ptaków. W miejscach szczególnie narażonych na rozjechanie przez samochody zbudowane zostały niskie płotki (ponad 300 mb). Koszt zadania (projekt + realizacja): 220 827 zł.
- **„Nasadzenia lip na Rynku Nowomiejskim”** – posadzono 6 szt. dużych lip drobnolistnych ‘Greenspire’ po zachodniej stronie Rynku Nowomiejskiego. Koszt zadania: 62 640 zł.
- **„Cień i pszczeli pożytek przy Szosie Chełmińskiej”** – prace zostały wykonane w pasie rozdziału ul. Szosa Chełmińska, na odcinku od ul. Polnej do ul. Pawiej, z centralnym miejscem kompozycji na wysokości Domu Pomocy Społecznej. Wykonano tam klomby z róży pomarszczonej, śnieguliczki białej i budlei Dawida. Na najbardziej wyeksponowanej rabacie dosadzono magnolie gwiaździste o białych kwiatach, a całość kompozycji wzbogacono o czerwonołistne śliwy wiśniowe. Posadzone rośliny są miododajne i przyjazne owadom zapylającym. Łącznie zasadzono 2780 szt. Koszt zadania (projekt + realizacja): 83 160 zł.
- **„Lipowa/Lindenstrasse. Rewaloryzacja alei drzew i zieleni wzdłuż ul. Kościuszki”** – wzdłuż ul. Kościuszki, na odcinku od ul. Staszica w kierunku wiaduktu, nasadzono 20 lip drobnolistnych oraz 3858 szt. krzewów, traw ozdobnych i bylin. Zrekultywowano 425 m² trawników, ustawiono słupki ochronne zabezpieczające zielen przed rozjeżdżaniem, ławki parkowe oraz stojaki rowerowe. Koszt zadania (projekt + wykonanie): 181 548 zł.
- **„Zazieleniamy narożnik ul. Kościuszki/Grudziądzkiej. Koniec klepisk i aut na chodnikach”** – utworzono dwie nowe rabaty po zdjęciu kostki brukowej, posadzono 1 dąb szypułkowy oraz 635 szt. krzewów irgi, jaśminowca i tawuły japońskiej. Zamontowano bariery trawnikowe ograniczające rozjeżdżanie zieleni. Koszt zadania (projekt + realizacja): 53 380 zł.
- **„Nowe życie fontanny przed Wydziałem Matematyki i Informatyki”** – wyremontowano nisze fontanny przy ul. Chopina 12/18. Koszt 100 000 zł.
- **„Miejsce grillowe nad Martówką w Parku Miejskim”** – wymieniono drewniane elementy małej architektury w Parku Miejskim nad Martówką. Koszt: 60 000 zł.
- **„Rekultywacja zieleni wzdłuż Bydgoskiej oraz Chopina”** – w pasie drogowym ul. Bydgoskiej, od skrzyżowania z ul. Moniuszki do wysokości posesji ul. Bydgoska 14, posadzono krzewy tawuły japońskiej odm. „Goldmound”. Ponadto zdjęto darń, wymieniono glebę oraz nasadzono krzewy naprzemiennie w tzw. trójkąt. Całość stanowi kontynuację wcześniej wykonanych nasadzeń tawuły na ul. Moniuszki. Koszt 29 376 zł.
- **„Trójkąt Galona – Reaktywacja – dokończenie budowy parkingu i łąki kwietnej w Toruniu”** – rozbudowano parking na terenie u zbiegu ul. Letniej, Jabłońskiego i Galona, nasadzono drzewa i krzewy, założono trawniki, instalacja zamontowano trejaż i system nawadniania. Koszt: 273 831 zł.
- **„Leśne Podwórko – przestrzeń integracyjna przy Młodym Lesie”** – na terenie przy ul. Krasińskiego 72 usunięto betonową nawierzchnię boiska, bramki i stare ławki, odnowiono ogrodzenie, założono ogród społeczny (urządzenie rabat, posadzenie drzew i krzewów, budowa punktu czerpania wody i alejek spacerowych). Kwota: 249 801 zł.
- **„Psijazne Wrzosi – plac zabaw dla psów”** – montaż 4 urządzeń zabawowych dla psów, budowa tzw. „psiej toalety” wyposażonej w 2 piesuary, montaż tablicy informacyjnej z regulaminem, ławki z oparciem, kosza na psie odchody i ogrodzenia panelowego ze służą. Koszt: 59 901 zł.
- **„Nasadzenia drzew i krzewów przy placu bpa Chrapka (północna strona)”** – w ramach zadania posadzono 1 lipę srebrzystą, 3 śliwy wiśniowe, krzewy derenia, tawuły szarej i japońskiej. Koszt: 39 880 zł.
- **„O zieleni można nieskończenie... więcej zieleni na osiedlu Bielawy”** – zagospodarowano teren zieleni przy skrzyżowaniu ulic Koszalińskiej, Szczecińskiej i Krynickiej wraz z terenem przyległym, poprzez nowe nasadzenia oraz uzupełnienia istniejących drzew (31 szt.), krzewów ozdobnych i innych roślin. Koszt: 93 000 zł.
- **„Bydgoskie - osiedle kwitnącej wiśni i jabłoni”** – wzdłuż ścieżek osiedlowych nasadzono szpaler z 26 wiśni i gruszy odmian ozdobnych, zamontowano trejaż i obsadzono go wiciokrzewem pomorskim odmiany ‘Serotina’. Koszt: 66 960 zł.
- **„Zagospodarowanie zielenią terenu pod murami zamku oraz ławeczki”** – na skwerze między Zamkiem Krzyżackim a murami miasta posadzono 3 magnolie, lipę drobnolistną oraz 1925 szt. bylin i krzewów liściastych na pow. 498 m². Koszt: 115 000 zł.
- **„Toruń chroni jerzyki”** – projekt polegał na przekazaniu budek dla jerzyków do szkół i przedszkoli, które zbiorą

odpowiednią ilość butelek PET i przygotowują tematyczny plakat. Budki zamontowano pod nadzorem ornitologa. W akcji uczestniczyły 23 placówki. Koszt: 37 908 zł.

- **„Usiądź wygodnie - więcej ławek na Bydgoskim i Bielanych”** – na osiedlach Bydgoskie i Bielany zamontowano 20 ławeczek na fundamentach betonowych. Przy 15 ławeczkach nasadzono łącznie 75 lilaków pospolitych ‘Katharina Havemeyer’, a przy 5 – robinie akacjową. Koszt: 37 750 zł.
- **„Osiedlowe pucowanie”** – przy ul. 63. Pułku Piechoty zamontowano 4 ławki, a przy dwóch wiatach śmietnikowych nasadzono winobluszcz pięciolistkowy ‘Troki’. Koszt: 33 836 zł.
- **„Zielone skrzyżowania na Bydgoskim”** – zadanie objęło zagospodarowanie zielenią dwóch placów na Bydgoskim Przedmieściu: pl. S. Skalskiego u zbiegu ul. Broniewskiego i Szosy Bydgoskiej, gdzie nasadzono ponad 9800 szt. krzewów, bylin i cebul m.in. trzmieliny Fortune’a, ligustru pospolitego, kocimiętki Faassena, dziurawca ozdobnego ‘Hidcote’, jukki karolińskiej, czosnku ozdobnego (fioletowego) oraz pl. S. Frelichowskiego u zbiegu ul. Gagarina i Sienkiewicza, gdzie nasadzono ponad 770 szt. krzewów i bylin m.in. trzmieliny Fortune’a, barwinka większego, lilaka Meyera ‘Palibin’, tawuły szarej, irgi Dammera i róży pomarszczonej. Realizacja zadania kosztowała 199 800 zł.
- **„Rewitalizacji zieleni przy Żwirki i Wigury”** – w ramach zadania posadzono 5 klonów czerwonych, 428 szt. krzewów: tawuły japońskiej, irgi Eichholz i derenia białego oraz wykonano cięcia korygujące istniejącego drzewostanu. Koszt: 31 860 zł.

Nowe formy ochrony przyrody

W raportowanym okresie Rada Miasta Torunia pięciokrotnie podejmowała uchwały dotyczące zniesienia bądź nadania statusu pomnika przyrody drzewom na terenie Torunia.

- Uchwała nr 880/22 RMT z dnia 9 czerwca 2022 r. w sprawie zniesienia statusu pomnika przyrody – dla wiązu polnego, rosnącego przy ul. Wiązowej, który uległ złamaniu w wyniku silnego wiatru i utracił swoje wartości przyrodnicze i krajobrazowe.
- Uchwała nr 881/22 RMT z dnia 9 czerwca 2022 r. w sprawie ustanowienia statusów pomników przyrody – dla dębu szypułkowego „Pastor Heuer”, rosnącego w sąsiedztwie budynku wielorodzinnego przy ul. Grudziądzkiej 59-61A (własność MSM) oraz dębu szypułkowego „Lajos”, rosnącego przy skrzyżowaniu ul. Letniej i ul. Galona.
- Uchwała nr 988/22 RMT z dnia 15 grudnia 2022 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody – ochroną objęto skupisko 4 dębów szypułkowych rosnących na terenie leśnym ograniczonym ulicami: Relaksową 1-5, Spacerową 14 i Włocławską 241-249 (własność PGLLP Nadleśnictwo Gniewkowo).
- Uchwała nr 1242/23 RMT z dnia 14 grudnia 2023 r. w sprawie ustanowienia pomników przyrody: dębu szypułkowego („Johann”) rosnącego na terenie Ogrodu Zoobotanicznego,

jesiona wyniosłego („Antoni”) i 2 grabów zwyczajnych („Melania”, „Stanisław”) rosnących na Kępie Bazarowej, dębu szypułkowego („Sultan”) i 3 klonów jaworów („Jacobi”, „Weese”, „Thomas”) rosnących w Parku Glazja.

- Uchwała nr 1243/23 Rady Miasta Torunia z dnia 14 grudnia 2023 r. w sprawie pozbawienia statusu pomnika przyrody buka zwyczajnego odm. purpurowej, rosnącego na terenie Ogrodu Zoobotanicznego.

Place zabaw i wybiegi dla psów

W 2020 r. Wydział Środowiska i Ekologii przejął od Wydziału Gospodarki Komunalnej zadania związane z robotami budowlanymi, konserwacją urządzeń i utrzymaniem czystości na miejskich placach zabaw i wybiegach dla psów. W ramach usług zleconych prowadzone są systematyczne przeglądy urządzeń zabawowych i infrastruktury, ich niezbędne naprawy, wymiany lub uzupełnienia. Place te są regularnie sprzątane, a w okresie pandemii Covid-19 dodatkowo czyszczone były powierzchnie dotykowe urządzeń zabawowych. Co roku wiosną wymieniany jest też piasek w piaskownicach. Poniżej zadania zrealizowane w poszczególnych latach (kwoty brutto).

2020

Łączny koszt zadań 596 541 zł, w tym:

- Wymiana urządzeń na placu zabaw ul. Aleja 700-lecia 77 – 129 851 zł;
- Zaprojektowanie i wybudowanie wybiegu dla psów między ulicami: Inowrocławską, Andersa i Drzymały – 49 200 zł;
- Doposażenie placu zabaw w nowe urządzenia dla dzieci najmłodszych, średnich i większych przy ul. Gościnniej i Skierki – 34 500 zł;
- Modernizacja Psiego Parku za schroniskiem dla zwierząt, ul. Przybyszewskiego 3 – 44 200 zł;
- Montaż ławek stalowo – drewnianych bez oparcia z siedziskiem drewnianym ul. Lubicka” – 5825 zł;
- Zaprojektowanie i wybudowanie wybiegu dla psów na osiedlu Rudak, między osiedlem Sosnowy Las a kulochwytem przy ul. Strzałowej 15 – 49 200 zł;
- Wymiana urządzeń na placu zabaw przy ul. Gałczyńskiego 29-31 – 33 689 zł;
- Wymiana urządzeń na placu zabaw przy ul. Gałczyńskiego 25-27 – 46 100 zł;
- Wymiana urządzeń na placu zabaw przy ul. Gałczyńskiego 33-35 – 47 050 zł;
- Wymiana nawierzchni z poliuretanu na nawierzchnię piaskową na placu zabaw w parku przy ul. Bydgoskiej – 32 000 zł;
- Doposażenie placu zabaw przy ul. Zbożowej w nawierzchnię bezpieczną piaskową – 22 900 zł;
- Wymiana piasku w 57 piaskownicach na placach zabaw – 57 810 zł;
- Czyszczenie powierzchni dotykowych sprzętu i wyposażenia z użyciem detergentu i dezynfekcji na 66 miejskich placach zabaw – 10 216 zł;

- Konserwacja i utrzymanie w sprawności technicznej urządzeń zabawowych na 71 miejskich placach zabaw oraz elementów małej architektury w okresie od 1.03. do 31.12.2020 r. – 30 000 zł;
- Sprzątanie 8 miejskich placów zabaw i terenów rekreacyjnych przy placach zabaw od 1.04. do 31.12.2020 r. – 3999 zł;

2021

Łączny koszt zadań 127 706 zł, w tym:

- Bieżące oczyszczanie i mycie aranżacji miejskich od 15.04. do 15.12.2021 r. – 15 000 zł;
- Czyszczenie powierzchni dotykowych sprzętu i wyposażenia z użyciem detergentu i dezynfekcji na 77 miejskich placach zabaw od 1.04. do 30.06.2021 r. – 29 999 zł.
- Wykonanie 5-letniej okresowej kontroli obiektów małej architektury umieszczonych na miejskich placach zabaw zgodnie z art. 62 ust.1 pkt.2 ustawy Prawo Budowlane – 2706 zł.
- Konserwacja i utrzymanie w sprawności technicznej urządzeń zabawowych na 71 miejskich placach zabaw oraz elementów małej architektury od 1.03. do 31.12.2021 r. – 30 000 zł;
- Wymiana piasku w 51 piaskownicach na placach zabaw – 50 000 zł;
- Sprzątanie 71 miejskich placów zabaw i terenów rekreacyjnych przy wymienionych placach zabaw od 1.03. do 31.12.2021 r. – 49 999 zł.

2022

Łączny koszt zadań: 163 763 zł, w tym:

- Bieżące oczyszczanie i mycie aranżacji miejskich w Toruniu od 25.04. do 31.10.2022 – 28 944 zł;
- Montaż 5 szt. ławek stalowo-drewnianych przy ul. Ligi Polskiej, na odcinku od ul. Konstytucji 3 Maja do ul. „Szczęśliwej” – 11 000 zł;
- Wymiana piasku w 51 piaskownicach na placach zabaw” – 65 000 zł;
- Konserwacja i utrzymanie w sprawności technicznej urządzeń zabawowych na 71 miejskich placach zabaw oraz elementów małej architektury od 1.03.2022 r. do 31.12.2022 r.” – 100 000 zł.
- Malowanie ławek i ścianek drewnianych przy parkietach na terenie Zespołu Staromiejskiego i w jego otulinie – 18 819 zł;
- Sprzątanie 79 miejskich placów zabaw, terenów rekreacyjnych przy placach zabaw oraz 15 wybiegów dla psów w Toruniu od 14.03. do 31.12.2022 r. – 75 000 zł;

2023

Łączny koszt zadań: 514 293 zł, w tym:

- Bieżące utrzymanie pomników, fontann i placów zabaw (usługi);
- Wykonanie 5-letniej okresowej kontroli placów zabaw – 4858 zł.
- Wymiana piasku w piaskownicach – 60 000 zł.
- Czyszczenie i mycie elementów małej architektury – 35 640 zł;
- Konserwacja i utrzymanie w sprawności technicznej urządzeń zabawowych na miejskich placach zabaw, urządzeń do ćwiczeń na siłowniach zewnętrznych oraz elementów małej architektury na wybiegach dla psów – 180 000 zł;
- Bieżące utrzymanie pomników, fontann i placów zabaw (remonty):
- Odnowienie, montaż i przechowywanie po sezonie letnim 10 parkletów – 42 453 zł;
- Malowanie elementów drewnianych na placach zabaw – 6150 zł;
- Demontaż, naprawa oraz ponowny montaż witrażowych herbów i znaków cechowych – 5350 zł;
- Naprawa fontanny w Parku Miejskim na Bydgoskim Przedmieściu w trybie awarii – 20 000 zł;
- Bieżące utrzymanie i remonty terenów zieleni:
- renowacja tarasu widokowego na Bulwarze Filadelfijskim – 148 841 zł;
- zakup i montaż 21 szt. ocynkowanych ram z kątownika wypełnionych siatką karbowaną oraz dwukrotna impregnacja bali i krawędziaków preparatami olejowymi – 11 000 zł;

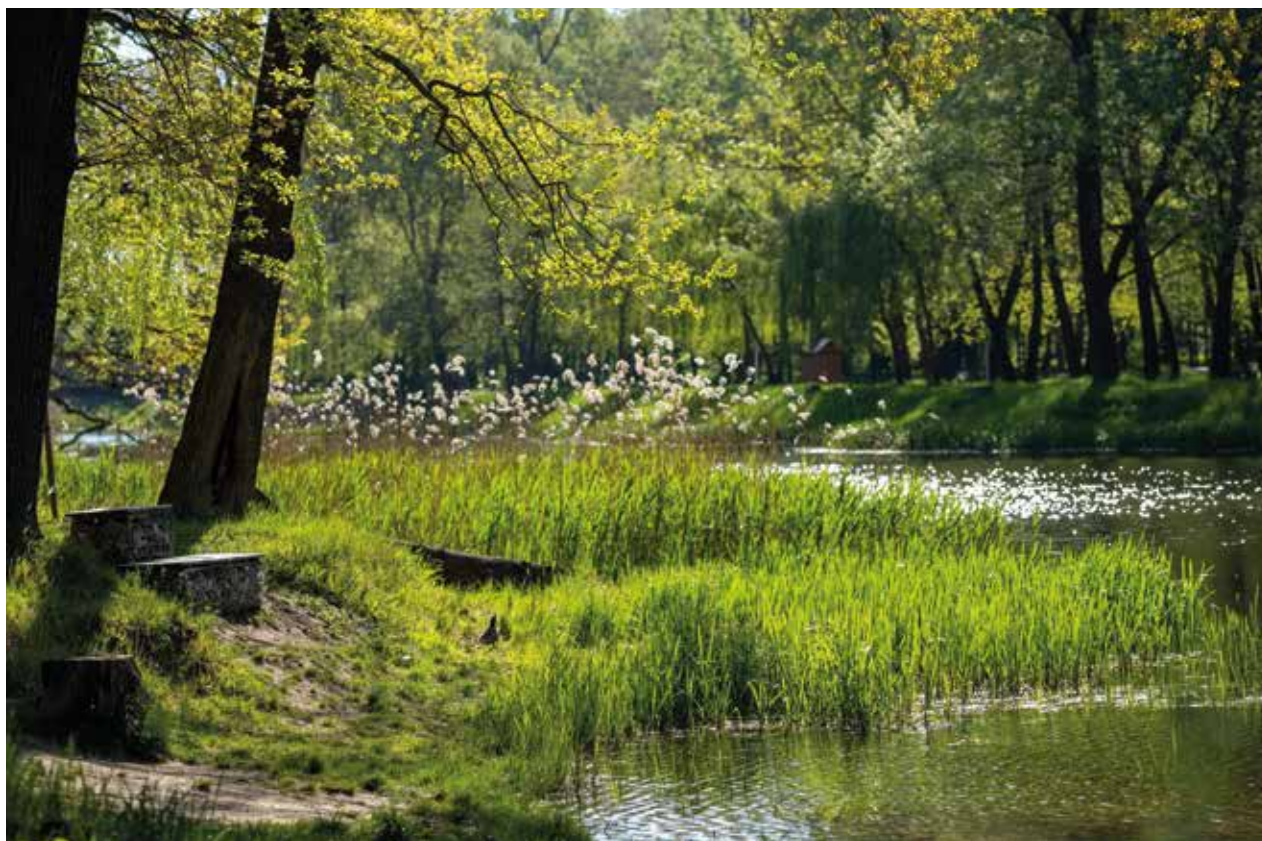
Dla czystego powietrza

GMT aktywnie działa na rzecz ochrony powietrza w Toruniu poprzez ograniczanie tzw. niskiej emisji pochodzącej z indywidualnych źródeł ciepła. W 2022 r. został uruchomiony nowy system monitoringu jakości powietrza, bazujący na 50 nowych czujnikach firmy Airly i 5 tablicach LED prezentujących wyniki w wybranych lokalizacjach. Aktualne dane można sprawdzić na stronie internetowej: <https://airly.org/map/pl/> oraz w aplikacji mobilnej. Podstawowym celem tego zadania jest badanie i analizowanie na bieżąco stanu zanieczyszczenia powietrza, raportowanie i interpretowanie uzyskanych wyników badań, informowanie mieszkańców o stanie jakości powietrza oraz szeroko pojęta edukacja społeczeństwa.

Od 1997 r. toruński samorząd dofinansowuje inwestycje polegające na wymianie lub likwidacji źródeł ciepła na paliwo stałe w lokalach i budynkach na terenie miasta, dzięki czemu poprawia się jakość powietrza oraz zmniejsza

Likwidacja źródeł niskiej emisji w Toruniu w latach 2019-2023

Efekty/Rok	2019	2020	2021	2022	2023	Razem 2019-2023
Kwota wydatkowana (zł)	2 322 094	2 198 654	2 254 372	2 105 267	2 028 487	10 908 874
Liczba usuniętych pieców lub kotłów (szt.)	490	429	461	290	317	1 987
Liczba dotacji	301	281	314	208	212	1 316

emisja gazów cieplarnianych. W latach 2019-2023 dotacje na ten cel wyniosły łącznie prawie 11 mln zł, co pozwoliło zlikwidować prawie 2 tys. pieców i kotłów starego typu. Najwięcej dotacji udzielono na zmianę kotłów węglowych i pieców kaflowych na kotły gazowe, w ostatnich dwóch latach wzrasta liczba instalowanych pomp ciepła. 18 maja 2021 r. Prezydent Miasta Torunia podpisał z WFOŚiGW w Toruniu porozumienie w zakresie prowadzenia punktu konsultacyjno - informacyjnego do obsługi Programu Priorytetowego „Czyste Powietrze”. Mieszkańcy Torunia mogą w tym punkcie skorzystać z pomocy pracowników Wydziału Środowiska i Ekologii – uzyskać niezbędne informacje na temat programu, zasad dofinansowania i wypełniania wniosku czy rozliczenia przyznanej dotacji. Do 31 grudnia 2023 r. mieszkańcy Torunia złożyli 1402 wnioski o dofinansowanie, zawarto 1228 umów, z których rozliczono 710 inwestycji (dane udostępnione przez WFOŚiGW w Toruniu).

W ramach działalności punktu za pośrednictwem WŚiE UMT złożono do WFOŚiGW w Toruniu: w 2021 r. 37 wniosków o dofinansowanie i 27 wniosków o płatność, w 2022 r. 59 wniosków o dofinansowanie i 36 wniosków o płatność, a w 2023 r. 82 wnioski o dofinansowanie i 46 wniosków o płatność.

Oczyszczanie Torunia z azbestu

Od 2004 r. GMT wspomaga mieszkańców w kosztach usunięcia wyrobów zawierających azbest. Od września 2014 r. realizowany jest „Program usuwania azbestu z terenu miasta Torunia”, a od 2015 r. na działania te miasto pozyskuje dofinansowanie z Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W latach 2019-2020 wsparcie z tego źródła wynosiło do 70 proc. poniesionych kosztów, a w latach 2021-2023 – do 40 proc. poniesionych kosztów (spadek związany ze wzrostem dochodu na 1 mieszkańca gminy). Nakłady i rezultaty przedstawiono w tabeli.

W latach 2019-2023 GMT udzieliła dofinansowania na prace związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest na zadanie polegające na demontażu, transporcie i unieszkodliwieniu odpadów zawierających azbest na łączną kwotę 171 381,81 zł, w tym: 86 252,63 zł uzyskano z WFOŚiGW w Toruniu. Dzięki tym środkom z terenu GMT usunięto z 197 nieruchomości 335,57 ton odpadów zawierających azbest. Z budżetu GMT w latach 2019-2023 finansowano w całości usuwanie odpadów zawierających azbest z dzikich wysypisk.

W 2019 r. GMT uzyskała dotację z Ministerstwa Przedsiębiorczości i Rozwoju na wykonanie aktualizacji inwentaryzacji wyrobów zawierających azbest znajdujących się

Usuwanie azbestu w Toruniu w latach 2019-2023

Rok	2019	2020	2021	2022	2023	RAZEM 2019-2023
Łączne wydatki (zł)	34 000,00	34 713,92	37 574,49	19 981,20	45 112,20	171 381,81
Wielkość dotacji z WFOŚiGW (zł)	23 000,00	22 215,27	15 000,00	7 992,48	18 044,88	86 252,63
Liczba usuniętego azbest (tony)	75,59	65,80	74,52	35,16	84,50	335,57
Liczba posesji	52	33	33	29	50	197

jeszcze na terenie gminy. Z przeprowadzonego rozpoznania wynika, że do usunięcia pozostało jeszcze około 1232 ton falistych i płaskich płyt AC będących w posiadaniu osób fizycznych i osób prawnych. Dane na temat azbestu są na bieżąco wprowadzane do Krajowej Bazy Azbestowej przez pracowników WŚiE.

Mała retencja

Ważnym krokiem w celu ochrony zasobów wodnych Torunia było przyjęcie 18 czerwca 2020 r. uchwały RMT nr 401/20 w sprawie zasad udzielania dotacji celowej na zadania służące ochronie zasobów wodnych, polegające na gromadzeniu i wykorzystaniu wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstania, realizowane na terenie Gminy Miasta Toruń – program pilotażowy na rok 2020. Uchwała ta umożliwiła mieszkańcom ubieganie się o 80 proc. dofinansowania do zakupu i instalacji naziemnych i podziemnych zbiorników gromadzących wody opadowe oraz wykorzystanie tych wód do nawadniania terenów zieleni.

O dotację mogą ubiegać się osoby fizyczne, osoby prawne, wspólnoty mieszkaniowe i przedsiębiorcy posiadający tytuł prawny do nieruchomości.

Adaptacja do zmian klimatu

21 listopada 2019 r. uchwałą nr 285/19 Rada Miasta Torunia przyjęła „Plan Adaptacji Miasta Torunia do zmian klimatu do roku 2030” (MPA). Podstawowym celem było wypracowanie rozwiązań pozwalających na przystosowanie miasta do zmian klimatu poprzez zmniejszenie jego podatności (lub zwiększenie odporności) na zjawiska ekstremalne oraz zwiększenie potencjału do radzenia sobie ze skutkami tych zjawisk. W dokumencie wskazano wizję dla miasta: „Toruń miastem zrównoważonego rozwoju, chroniącym zasoby przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe oraz promującym działania mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom w aspekcie zmieniającego się klimatu”. Określono także cel nadrzędny: „Podniesienie potencjału adaptacyjnego miasta do zmian klimatu poprzez właściwe kształtowanie ładu przestrzennego, rozwój infrastruktury technicznej oraz poprawę jakości środowiska”.

Dokument zawiera 3 typy działań:

- **Działania organizacyjne** – dotyczące zmian w prawie miejscowym w zakresie np. planowania przestrzennego, organizacji przestrzeni publicznej, tworzenia wytycznych

postępowania w sytuacjach wystąpienia zagrożeń klimatycznych, usprawnienia funkcjonowania służb miejskich bądź systemów ostrzegania przed zagrożeniami.

- **Działania informacyjno-edukacyjne** – są to działania wspierające, podnoszące społeczną świadomość klimatyczną i propagujące dobre praktyki adaptacyjne. Pozwalają one uodpornić miasto i jego mieszkańców poprzez odpowiednie programy edukacyjne i zintensyfikowane działania informacyjne.

- **Działania techniczne** – są to działania o charakterze inwestycyjnym, obejmujące budowę nowej lub modernizację istniejącej infrastruktury, która przyczynia się do ochrony miasta przed negatywnymi skutkami zmian klimatu.

Łącznie MPA zawiera 32 działania na rzecz adaptacji do zmian klimatu. W celu skoordynowania prac nad ich wdrażaniem 8 lipca 2020 r. Prezydent Miasta Torunia zarządzeniem nr 137 powołał zespół ds. monitoringu, ewaluacji i aktualizacji Planu Adaptacji Miasta Torunia do zmian klimatu do roku 2030, w którego skład weszło 21 osób (m.in. radni RMT, przedstawiciele organizacji pozarządowych, mieszkańcy Torunia oraz urzędnicy). Zespół pełni funkcję doradczą PMT w zakresie dostosowania miasta Torunia do zmian klimatu, a w szczególności zwiększenia odporności miasta na ekstremalne zjawiska klimatyczne i zwiększenia efektywności działań minimalizujących ich skutki.

Działania dotychczas podjęte na rzecz adaptacji do zmian klimatu:

- Miejski system monitoringu jakości powietrza – kontynuacja od 2017 r.;
- System „Toruń SMS” – zwiększenie świadomości mieszkańców miasta o zagrożeniach – kontynuacja;
- Przebudowa układu torowo-drogowego w ul. Wały gen. Sikorskiego i al. św. Jana Pawła II wraz z budową pasa tramwajowo-autobusowego w Toruniu - BiT-City II – zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza ze źródeł liniowych (transport publiczny miejski);
- Rewitalizacja i zagospodarowanie terenów zieleni (Park Tysiąclecia, Park Glazja, tereny rekreacyjne na osiedlu Jar, lasy miejskie) - zwiększenie powierzchni zieleni w mieście;
- Zakończenie prac nad opracowaniem „Programu Gospodarowania Wodami Opadowymi dla miasta Torunia” (zleconym przez spółkę Toruńskie Wodociągi sp. z o.o.), który jest podstawą do podejmowania działań w celu racjonalnej

Środki GMT na dofinansowanie małej retencji

Efekty/Rok	2020	2021	2022	2023	2020-2023
Kwota wydatkowana (zł)	315 079,23	313 248,44	217 614,16	173 075,15	1 019 016,98
Liczba zbiorników:					
a/ podziemne (szt.)	35	24	20	9	88
b/ naziemne (szt.)	41	71	24	34	170
Ilość zretencjonowanej wody opadowej (m³)	180,075	132,71	99,505	44,265	456,555
Systemy nawadniania:					
Liczba inst. (szt.)	17	26	14	14	71
Łączna pow. nawadniana (m²)	8 279,5	11 655,00	6 280	5 852,96	32 067,46
Liczba beneficjentów (szt.)	44	49	33	26	152

- gospodarki wodno-ściekowej w latach kolejnych, począwszy od 2020 r.;
- Rozbudowa miejskiego systemu monitoringu jakości powietrza;
- Koncepcja zabezpieczenia przeciwpowodziowego osiedla Kaszczorek;
- Poprawa efektywności energetycznej poprzez termomodernizację i wykorzystanie OZE w obiektach użyteczności publicznej i w sektorze mieszkalnym w Toruniu, w tym: budowa układu fotowoltaicznego dla Specjalistycznego Szpitala Miejskiego (SSM);
- Dalszy rozwój komunikacji rowerowej na terenie miasta Torunia, w tym Toruński Rower Miejski;
- Zmniejszenie emisji spalin samochodowej – zakup elektrycznych środków transportu m.in. na potrzeby pogotowia ciepłowniczego;
- Edukacja ekologiczna i klimatyczna w 67 placówkach oświatowych, w tym:
  - utworzenie pracowni przyrodniczych w 4 placówkach;
  - zakup przyrządów meteorologicznych i zestawów do badania wody, gleby itp. dla 9 placówek;
  - urządzenie nowych terenów zieleni, ogródków warzywnych, posadzenie drzew i krzewów w 48 placówkach;
  - wdrożenie segregacji odpadów i recyklingu w 68 placówkach.
- Rozbudowa infrastruktury ciepłowniczej i przyłączenie do sieci 45 budynków m.in.: na tzw. osiedlu Jar, w rejonie ul. Targowej, Dębowej Góry, Bydgoskiego Przedmieścia, Starówki, Abisynii i ul. Równinnej (w tym 23 budynki nowo wybudowane i 22 dotąd ogrzewane z innych źródeł ciepła);
- Budowa 3 dróg rowerowych o długości 1490 m, 2 ciągów pieszo-rowerowych o długości 2795 m oraz 2 mostków nad Strugą Toruńską;
- Budowa 7 instalacji fotowoltaicznych dla obiektów Szkół Podstawowych: nr 18, 16, 24 i 31, Zespołu Szkół nr 26, Zespołu Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich oraz Teatru „Baj Pomorski”;
- Opracowanie raportu z badań ankietowych „Mieszkańcy Torunia wobec adaptacji do zmiany klimatu”, przeprowadzonych na reprezentatywnej grupie dorosłych mieszkańców Torunia;
- Montaż na pniach drzew 60 drewnianych budek dla ptaków typu A (dla wróbla i sikora) na terenie lasu miejskiego przy skrzyżowaniu ul. Polnej i Szosy Chełmińskiej oraz na terenie lasu miejskiego ograniczonego ul. Polną, Bluszczową i Orzechową;
- Montaż na elewacjach 5 budynków 140 trocinobetonowych budek typu J dla jerzyków (SP nr 5, ZSMEiE, hangar MPO, budynek Wydziału Gospodarki Komunalnej UMT);
- Pielęgnacja drzew w celu ograniczenia zasięgu jemioly pospolitej – wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych w koronach 129 drzew, m.in. na terenie starówki i Cmentarza Komunalnego nr 1;

- Prowadzenie „Miejskiej Pasiaki Pokazowej” i edukowanie mieszkańców w zakresie roli owadów zapyłających w środowisku i konieczności ich ochrony;
- Akcja „Toruń chroni jerzyki” z udziałem 23 toruńskich placówek oświatowych, publicznych i niepublicznych, w ramach której zebrano butelki PET do recyklingu, wykonano plakaty o tematyce ekologicznej oraz zawieszono na elewacjach szkół budki lęgowe dla jerzyków. Dodatkowo ponad 2200 dzieci uczestniczyło w prelekcjach o zwyczajach i potrzebie ochrony jerzyków.
- Montaż 12 tablic informacyjnych o zasadach właściwego dokarmiania ptaków w takich lokalizacjach, jak: Park Tysiąclecia, Martówka, stawy przy ul. Świętopełka i przy Kaszowniku.
- Budowa budek lęgowych na terenie Zielonej Bramy Toruńskiej Starówki z okazji Światowego Dnia Drzewa. W akcji zorganizowanej 10 października 2023 r. uczestniczyli uczniowie klasy IV i V SP nr 1, którzy wspólnie z pracownikami Castoramy budowali budki lęgowe dla sikorek, zawieszane następnie na terenie leśno-parkowym na tzw. osiedlu Jar;
- Stworzenie sieci toruńskich parków kieszonekowych dedykowanych edukacji ekologicznej i adaptacji do postępujących zmian klimatu.

Współpraca z NGO

Zadania z zakresu edukacji ekologicznej GMT zlecała także organizacjom pozarządowym w trybie otwartych konkursów. Na ten cel w latach 2019--2023 Wydział Środowiska i Ekologii w przeznaczył łącznie 1 276 465 zł.

Rok	Liczba organizacji dotowanych	Liczba zrealizowanych projektów	Liczba odbiorców przedsięwzięć	Kwota dotacji (zł)
2019	11	17	19 000	391 250
2020	5	7	62 858	250 215
2021	4	5	23 262	200 000
2022	3	5	17 680	215 000
2023	4	5	17 843	220 000

W ramach zleconych zadań organizacje pozarządowe przeprowadziły szereg działań edukacyjnych dla mieszkańców Torunia. Głównym celem prowadzonych zadań było promowanie wiedzy i postaw ekologicznych wśród mieszkańców Torunia przyczyniających się do ochrony środowiska i dziedzictwa przyrodniczego na terenie Gminy Miasta Toruń, a także wspieranie aktywności społeczności lokalnych w zakresie racjonalnego korzystania z zasobów środowiska, w tym szczególnie adaptacji do zmian klimatu i przeciwdziałania zanieczyszczeniom powietrza i niskiej emisji, oszczędzania energii i wody.

Mieszkańcy Torunia uczestniczyli w festynach ekologicznych z okazji obchodów Dnia Ziemi, Światowego Dnia Ochrony Środowiska, Europejskiego Dnia bez Samochodu, Światowego Dnia Drzewa oraz Dnia Czystego Powietrza.

Zorganizowana została konferencja pn. „Miasta w adaptacji do zmian klimatu” z udziałem naukowców, praktyków,

przedstawiciele samorządów wojewódzkich i miejskich, osób zaangażowanych w opracowanie i wdrażanie miejskich planów adaptacyjnych oraz zarządzających terenami zieleni i zasobami przyrodniczymi w miastach, a także przedstawiciele funduszy i instytucji finansujących.

Odbyły się kolejne edycje Festiwalu Sztuk Wizualnych Inspirowanych Naturą „Sztuka Natury” skierowanego do szerokiego grona miłośników przyrody, fotografii i filmu przyrodniczego.

Zielone Forum Torunia

Kolejnym, ważnym zadaniem realizowanym przez miasto we współpracy z NGO było wdrożenie partycypacyjnych narzędzi dialogu w obszarze zieleni i środowiska w Toruniu. W ramach Zielonego Forum Torunia i pilotażowego projektu GreenLab mieszkańcy, aktywiści, specjaliści oraz urzędnicy dyskutowali nad problemami związanymi z zielenią w Toruniu. Celem było stworzenie miejsca do przyjaznej dyskusji różnych stron dialogu oraz wypracowanie rekomendacji dla miasta w zakresie m.in. retencji, edukacji ekologicznej, parków kieszonkowych, budżetu obywatelskiego, aktywizacji mieszkańców oraz ochrony zieleni w czasie inwestycji i remontów. W ten sposób zwiększono też transparentność działań samorządu Torunia w obszarze miejskiej zieleni i środowiska oraz zebrano uwagi i opinie na temat potrzeb mieszkańców w tym zakresie.

Cmentarze komunalne i miejsca pamięci

Do zadań GMT należy opieka Cmentarzami Komunalnymi i Miejscami Pamięci Narodowej. W latach 2019-2023 prowadzone były prace dotyczące bieżącego utrzymania i porządku w tych miejscach oraz konserwacji mogił, kwater i grobów wojennych. Wykonywano też cykliczne prace porządkowe na grobach Honorowych Obywateli Torunia. W ramach pielęgnacji zieleni cmentarnej dokonano m.in. wymiany obumarłych krzewów, przycinki koron drzew oraz wycinki drzew obumarłych, a na CK nr 1 przy ul. Grudziądz-

kiej (przy komendzie policji) w 2023 r. wykonano zabieg usunięcia jemioli z 88 drzew. Prace te kosztowały łącznie ok. 123 239 zł.

We współpracy z administratorami nekropolii GMT realizowała też zadania inwestycyjne na cmentarzach parafialnych o charakterze zabytkowym bądź wykorzystywanych przez mieszkańców także w celach komunikacyjnych. Były to następujące zadania:

- 2019 – cmentarz przy ul. Wybickiego: budowa pieszojezdni z kostki betonowej, budowa chodników o nawierzchni mineralnej, instalacja oświetlenia terenu. Koszt 910 tys. zł;
- 2020 – cmentarz św. Jerzego: budowa alejek z utwardzonymi nawierzchniami mineralnymi. Koszt 448 tys. zł;
- 2020 – cmentarz przy ul. Wymarzonej – budowa alejek z utwardzonymi nawierzchniami mineralnymi. Koszt 300 tys. zł;
- 2022 – cmentarz żydowski przy ul. Antczaka: naprawa ogrodzenia. Koszt 31 tys. zł;
- 2024 – cmentarz przy ul. Antczaka – remont ogrodzenia i budowa nawierzchni z kostki. Koszt 295 tys. zł;

W ramach corocznej kwesty 1 listopada, organizowanej przez Urząd Miasta Torunia i Towarzystwo Miłośników Torunia na rzecz renowacji zabytkowych nagrobków najstarszego toruńskiego cmentarza, w latach 2018-2023 zebrano łącznie ponad 111 299 zł. Dzięki temu udało się m.in. odnowić pomniki: śp. Franciszka Kruszelnickiego, Stanisława Arkusiewicza, Heliodora Mariana Barankiewicza, rodziny Landgraf i rodziny Glińskich. Po stronie miasta leżą kwestie organizacyjne zbiórki, natomiast groby do renowacji wskazuje ToMiTo, ono też czuwa nad przebiegiem prac prowadzonych przez studentów i pracowników Katedry Konserwacji - Restauracji Architektury i Rzeźby UMK.

W roku 2019, na podstawie opracowanego programu konserwatorsko-restauratorskiego, wykonano też renowację nagrobka Ginterów za kwotę 35 tys. zł, zaś w kwietniu 2022 r., we współpracy z UMK, kosztem 5 tys. zł dokonano ekshumacji i dyslokacji do wspólnego grobu szczątków rodziny prof. Artura Hutnikiewicza.

WODA, KANALIZACJA, ODPADY

Torunianie piją dobrą wodę, która jest regularnie badana i spełnia wszystkie normy przewidziane dla jakości wody pitnej. Usługami w zakresie uzdatniania i dostawy wody oraz odbioru i oczyszczania ścieków dla torunian zajmuje się Toruńskie Wodociągi. Miejska spółka systematycznie rozbudowuje swoją infrastrukturę, w tym sieci wodno-kanalizacyjne, i corocznie dokonuje renowacji i wymiany najbardziej zniszczonych odcinków sieci. Na ten cel skutecznie pozyskuje środki zewnętrzne, dbając jednocześnie, by rozwój technologiczny szedł w parze z dbałością o ochronę środowiska.

Inwestycje z dofinansowaniem UE

W 2023 r. zakończyła się rzeczowa realizacja Projektu „Gospodarka wodno – ściekowa na terenie aglomeracji Toruń – III etap”, na którego wykonanie pozyskane zostało dofinansowanie ze środków UE. Zakres projektu obejmował:

- Kontrakt Z-1/W „Modernizacja Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Toruniu”;
- Kontrakt Z-2/W „Likwidacja osiedlowej oczyszczalni ścieków wraz z budową tłoczni ścieków, kanału tłoczego i wodociągu do OM Czerniewice”;
- Kontrakt Z-3/W „Wymiana sieci kanalizacyjnej i sieci wodociągowej wraz z przyłączami na terenie miasta Torunia”;
- Kontrakt Z-4/W „Bezwykopowa modernizacja sieci kanalizacyjnej na terenie miasta Torunia”;
- Kontrakt Z-5/W „Modernizacja kolektora B w Toruniu”;
- Kontrakt Z-6/W „Rozdział kanalizacji ogólnospławnej - budowa kolektora deszczowego K-I w ul. Chrobrego w Toruniu”;
- Kontrakt Z-7/U Pomoc techniczna dotycząca Kontraktu Z-1/W „Modernizacja Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Toruniu” i Kontraktu Z-2/W „Likwidacja osiedlowej oczyszczalni ścieków wraz z budową tłoczni ścieków, kanału tłoczego i wodociągu do OM Czerniewice”;
- Kontrakt Z-8/U Pomoc techniczna dotycząca Kontraktu Z-3/W „Wymiana sieci kanalizacyjnej i sieci wodociągowej wraz z przyłączami na terenie miasta Torunia” i Kontraktu Z-4/W „Bezwykopowa modernizacja sieci kanalizacyjnej na terenie miasta Torunia”;
- Kontrakt Z-9/U-1 Pomoc techniczna dotycząca Kontraktu Z-5/W „Modernizacja kolektora B w Toruniu”;
- Kontrakt Z-9/U-2 Pomoc techniczna dotycząca Kontraktu Z-6/W „Rozdział kanalizacji ogólnospławnej - budowa kolektora deszczowego K-I w ul. Chrobrego w Toruniu”;
- Kontrakt Z-10/U Pomoc techniczna „Prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych”;
- Kontrakt Z-11/U „Opracowanie wniosku o dofinansowanie wraz z niezbędnymi załącznikami zgodnie z wymaganiami naboru wniosków o dofinansowanie w ramach Działania 2.3 Gospodarka wodno-ściekowa w aglomeracjach POIiŚ 2014-2020”;
- Kontrakt Z-12/W „Modernizacja Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Toruniu - II etap”.

Całkowity koszt realizacji wyniósł 152 119 000 zł brutto (w tym VAT 27 648 000 zł), a dofinansowanie unijne 75 669 000 zł.

Modernizacja systemów zaopatrzenia w wodę

W 2023 r. przygotowano do realizacji kolejny projekt, na który Toruńskie Wodociągi chcą pozyskać środki europejskie pn. „Poprawa systemu zaopatrzenia miasta Torunia w wodę do spożycia”. Jego realizacja przyczyni się zwiększenia efektywności dostaw wody oraz rozwoju systemów ujęć, uzdatniania, zaopatrzenia i dostawy wody.

Projekt obejmuje następujące zadania:

- Kontrakt W-1/R „Modernizacja ujęcia wody gruntowej Mała Nieszawka” - budowa sieci wodociągowej wody surowej DN 150-400, L = 2 849 m; wykonanie obudów studziennych wraz z armaturą dla 10 otworów eksploatacyjnych; włączenie studni w sieci zakładowe ujęcia (wodociągowa, kanalizacyjna, energetyczna i teletechniczna);
- Kontrakt W-2/R „Modernizacja ujęcia wody Drwęca-Jedwabno” - przebudowa magistrali wodociągowych wody surowej (2 x DN 1000, L = 2 x 1 200 m) z modernizacją komór technologicznych; modernizacja budynku pompowni I stopnia i rurociągów zewnętrznych oraz modernizacja istniejących urządzeń wraz z dostawą i montażem nowych urządzeń do ujmowania i oczyszczania wody z rzeki Drwęcy;
- Kontrakt W-3/R „Modernizacja SUW Drwęca-Jedwabno” - modernizacja obiektu chlorowni wraz z instalacją przesyłu roztworu wodnego podchlorynu sodu;
- Kontrakt W-4/R „Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej na terenie miasta Torunia” - rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej o średnicach DN 80 - 500 i sumarycznej długości ok. 8,7 km w następujących częściach miasta: Stawki, Rudak, Podgórz, Mokre, Koniuchy, Wrzosy, Chełmińskie Przedmieście, Rubinkowo, Bielany;
- Kontrakt W-5/R „Inteligentny system monitorowania i zarządzania siecią wodociągową” - budowa 51 punktów pomiarowych wyposażonych w przepływomierz oraz czujnik ciśnienia wraz z rejestratorem danych;
- Kontrakt W-6/U Świadczenie usług nadzoru, administrowania i koordynacji, w imieniu Zamawiającego, realizacji Kontraktu W-2/R „Modernizacja ujęcia wody Drwęca-Jedwabno”, Kontraktu W-3/R „Modernizacja SUW Drwęca-Jedwabno” i Kontraktu W-9/R „Budowa farmy fotowoltaicznej na terenie SUW Drwęca-Jedwabno”;
- Kontrakt W-7/U Świadczenie usług nadzoru, administrowania i koordynacji, w imieniu Zamawiającego, realizacji Kontraktu W-1/R „Modernizacja ujęcia wody gruntowej Mała Nieszawka”, Kontraktu W-4/R „Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej na terenie miasta Torunia” i Kontraktu W-5/R „Inteligentny system monitorowania i zarządzania siecią wodociągową”;
- Kontrakt W-8/U Pomoc techniczna „Prowadzenie działań informacyjno - promocyjnych”;

- Kontrakt W-9/R „Budowa farmy fotowoltaicznej na terenie SUW Drwęca-Jedwabno” – budowa farmy fotowoltaicznej o mocy 1099,875 kWp; budowa sieci elektroenergetycznej o napięciu znamionowym 6 kV; dostosowanie Głównego Punktu Zasilania „Drwęca” do obsługi farmy.

Na realizację projektu „Poprawa systemu zaopatrzenia miasta Torunia w wodę do spożycia” Toruńskie Wodociągi ubiegają się o środki z Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027. Całkowity koszt realizacji projektu szacowany jest na 96 413 000 zł brutto (w tym VAT 17 813 500 zł), a dofinansowanie 54 670 000 zł.

Inwestycje ze środków własnych TW

- W 2020 r. wykonany został ważny z punktu widzenia zaopatrzenia w wodę lewobrzeżnej części Torunia odcinek magistrali wodociągowej w ul. gen. Andersa.
- W 2021 r. zrealizowana została sieć wodociągowa i kanalizacji sanitarnej w rejonie ul. Starotoruńskiej, umożliwiającą podłączenie szeregu zakładów przemysłowych w rejonie dawnych zakładów Towimor oraz zespołu budynków Akademii Kultury Społecznej i Medialnej.
- W ramach działań renowacyjnych w technologii bezwykopowej w 2021 r. zmodernizowane zostały istotne w prawobrzeżnej części Torunia kanały w ul. Grudziądzkiej i Szosie Chełmińskiej.
- W 2021 r. na terenie Centralnej Oczyszczalni Ścieków przy Szosie Bydgoskiej wybudowany został nowy zbiornik na biogaz, który usprawnił gospodarkę energetyczną na obiekcie.
- W 2022 r. dokończono wymianę sieci wodociągowej i budowę sieci kanalizacji sanitarnej na terenie OM Bukowa Kępa oraz przeważającej większości osiedla Rudak C.
- W 2022 r. zrealizowana została budowa magistrali wodociągowej w ul. Łódzkiej, co zapewniło odpowiednie ciśnienie wody dla zaopatrzenia rejonu ul. Łódzkiej i ul. Włocławskiej oraz centrum technologicznego w rejonie ronda im. Ludmiły Roszko.

W 2023 r. zakończono budowę realizowanej na przestrzeni ostatnich lat sieci wodociągowej i sieci kanalizacji sanitarnej oraz deszczowej na terenie tzw. osiedla Jar, na terenach przeznaczonych pod budownictwo wielorodzinne i pod usługi.

Wybudowana została instalacja fotowoltaiczna na terenie Stacji Wodociągowej Mała Nieszawka, która pozwoliła na produkcję energii elektrycznej na potrzeby własne ujęcia wody. Innymi działaniami ograniczającymi zużycie energii są rozpoczęte w 2023 r. i zaplanowane do kontynuacji w latach następnych inwestycje termomodernizacyjne na terenie oczyszczalni ścieków i na terenie stacji wodociągowej w Lubiczu.

W latach 2019-2023 kontynuowane były prace związane z budową i modernizacją studni głębinowych na terenie ujęć wody Mała Nieszawka i Jedwabno.

W 2024 r. i w kolejnych latach kontynuowane będą zadania inwestycyjne obejmujące swoim zakresem budowę nowych sieci wodociągowo-kanalizacyjnych oraz modernizację i wymianę istniejących elementów systemu zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków miasta Torunia. Inwestycje Toruńskich Wodociągów pozwalają na włączenie do miejskiej sieci wod.-kan. terenów przeznaczonych pod budownictwo oraz terenów inwestycyjnych.

W ramach działań ograniczających zużycie energii w 2024 r. kontynuowane będą roboty modernizacyjne na terenie oczyszczalni ścieków, obejmujące budowę trzeciej, wydzielonej komory fermentacji zamkniętej. Planowana jest także dostawa i montaż dodatkowego agregatu prądotwórczego na biogaz i związana z tym modernizacja obiektów technologicznych. Kluczowym celem tego szerokiego zakresu prac modernizacyjnych na terenie oczyszczalni ścieków, oprócz utrzymania prawidłowego procesu technologicznego i spełnienia wysokich norm środowiskowych w zakresie oczyszczania ścieków i przeróbki osadów, jest także zwiększenie produkcji energii elektrycznej i ciepłej oraz dalsza poprawa ogólnego bilansu energetycznego oczyszczalni ścieków.

W latach 2019-2023 łącznie wybudowano na terenie miasta Torunia:

- sieć wodociągową o długości 41,91 km (bez przyłączy);
- sieć kanalizacyjną sanitarną wraz z odgałęzieniami bocznymi do posesji o długości 29,09 km;
- sieć kanalizacyjną deszczową o długości 20,09 km;

GMT przyznała w tym okresie 7 dotacji do budowy przyłączy kanalizacyjnych na łączną kwotę 9100 zł.

We współpracy z Gminą Lubicz

W 2022 r. Toruńskie Wodociągi zrealizowały zadanie inwestycyjne umożliwiające odprowadzenie ścieków z Gminy Lubicz. Wybudowano przepompownię ścieków i ok. 5,3 km sieci kanalizacyjnej, którą ścieki sanitarne odprowadzane są do Centralnej Oczyszczalni Ścieków w Toruniu.

System GIS

Toruńskie Wodociągi korzystają z systemu GIS, zawierającego zbiory danych o sieciach wodno-kanalizacyjnych, gromadzone w programach graficznych (branżowa mapa sieci) oraz bazodanowych (dane opisowe i przestrzenne o sieciach). Do systemu GIS wprowadzane są informacje o zdarzeniach na sieciach wod-kan (awarie, pęknięcia, czyszczenia), wykorzystywane do planowania remontów i konserwacji sieci. Oprócz dostępu do szczegółowej mapy sieci, system umożliwia również dokonywanie różnego typu analiz i zbiorczych zestawień o sieciach. Dane zgromadzone w systemie wykorzystywane są łącznie z danymi z innych systemów (np. ewidencją wodomierzy, ewidencją środków trwałych, oprogramowaniem kamerowozu). System pozwala również na skanowanie i wprowadzanie do bazy danych dokumentacji z archiwum technicznego spółki.

Gospodarka odpadami

Dzisiejszy system gospodarowania odpadami w Toruniu obchodzi swoje dziesięciolecie i różni się znacznie od tego, co obserwowaliśmy przed rokiem 2013, kiedy rewolucja śmieciowa powierzyła gminom zadanie organizacji odbioru odpadów od mieszkańców. Od tamtego czasu podlegał on ewolucyjnym zmianom, dostosowywał się do nowych wymogów prawnych oraz umożliwił w pełni selektywną zbiórkę odpadów u źródła (podział przez mieszkańców wytwarzanych odpadów na 5 frakcji: papier, metale i tworzywa sztuczne, szkło, bioodpady oraz odpady zmieszane).

Selektywna zbiórka na nowych zasadach

W 2021 r. zakończył się w Toruniu okres przejściowy przeznaczony do pełnego wdrożenia wymogów Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 29.12.2016 r. w sprawie szczegółowego sposobu selektywnego zbierania wybranych frakcji odpadów. Weszło ono w życie 1 lipca 2017 r. i wprowadziło obowiązek odrębnego zbierania co najmniej 5 frakcji odpadów:

- papier, kolor niebieski pojemnika;
- tworzywa sztuczne, metale, opakowania wielomateriałowe, kolor żółty pojemnika;
- szkło, kolor zielony pojemnika;
- bioodpady, kolor brązowy pojemnika;
- pozostałe niedające się posegregować odpady, zbieramy jako odpady zmieszane.

Dodatkowo wraz z początkiem 2021 r. selektywna zbiórka odpadów stała się formalnym obowiązkiem wszystkich mieszkańców Torunia. Za braki w tym zakresie grozi opłata podwyższona, która stanowi dwukrotność stawki podstawowej. Z tych powodów w latach 2018-2021 dynamicznym zmianom ulegał system zbierania odpadów z nieruchomości. Przeprowadzono szereg niezbędnych działań:

- rozwinęto system zbierania papieru i tektury (domki jednorodzinne otrzymały od stycznia 2018 r. pełny zestaw worków na odpady, a boksy śmietnikowe bloków stopniowo doposażano do 2021 r.);
- wygaszono łączne zbieranie papieru, tworzyw sztucznych i metali jako tzw. „odpadów suchych”;
- rozwinęto system zbierania bioodpadów (domki korzystają w pełni, bloki wielorodzinne - stopniowe doposażanie do 2023 r.);
- stopniowo zmieniono kolorystykę pojemników na szkło z białych na zielone.

Dzięki tym działaniom obecnie na terenie Torunia sposób gromadzenia odpadów przez mieszkańców spełnia ogólnopolskie normy dotyczące rodzajów zbieranych frakcji oraz kolorystyki służących do tego pojemników.

MPO – operator systemu

Odbiorem odpadów komunalnych z terenu Torunia od lat nieprzerwanie zajmuje się Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Sp. z o.o. Także w latach 2019-2023 spółka wygrała przetarg na te usługi. Na mocy odrębnej umowy z GMT powierzono jej też zagospodarowanie odpadów zebranych z posesji zamieszkałych w Toruniu. Taki stan gwarantował stabilność i pewność usług dla mieszkańców.

W 2023 r. zakres zadań spółki MPO realizowanych na rzecz GMT znacznie się poszerzył za sprawą porozumień zawartych przez Miasto Toruń z gminami ościennymi (Czernikowo, Lubicz, Łubianka, Łysomice, Obrowo, Wielka Nieszawka, Zławieś Wielka), które powierzyły mu zadanie zagospodarowania odpadów powstających na ich terenie. W efekcie całość odpadów z tych gmin trafia obecnie do instalacji MPO w Toruniu oraz instalacji z nią współpracujących.

W ramach umowy z GMT na odbiór odpadów MPO przyjęło na siebie obowiązek wyposażenia nieruchomości zamieszkałych w pojemniki do zbiórki odpadów komunalnych. Obecnie jest ich w Toruniu ponad 32 tys., z czego ponad 15 tys. to pojemniki do selektywnego zbierania odpadów (na papier, metale i tworzywa sztuczne, szkło, bioodpady). Co roku spółka wydaje też ponad 1 mln worków do selektywnej zbiórki mieszkańcom zabudowy jednorodzinnej.

Odpady komunalne odebrane od mieszkańców

W latach 2019-2023 nadal ponad połowę odpadów odbieranych od mieszkańców Torunia stanowiły odpady zmieszane, jednakże ich udział w całości odebranych w tym czasie odpadów spadł. Jednocześnie odnotowano wzrost udziału odpadów zbieranych selektywnie z 39 proc. w 2019 r. do 42 proc. w 2023 r. Wraz z końcem okresu przejściowego stopniowo rezygnowano m.in. z łącznego zbierania odpadów z papieru, tworzyw sztucznych i metali jako tzw. odpadów suchych na rzecz ich oddzielnego gromadzenia.

Natomiast całkowita masa odbieranych odpadów aż do 2021 r. kontynuowała trend wzrostowy z poprzednich lat. Dopiero w 2022 r. po raz pierwszy nastąpił spadek, licząc rok do roku, łącznej ilości odpadów wytworzonych i odebranych od mieszkańców Torunia. Spadek ten odnotowano również w 2023 r.

Odpady komunalne odbierane w ramach systemu gminnego miasta Torunia (nieruchomości zamieszkałe) w latach 2019-2023 (w tonach)

Odpady/rok	2019	2020	2021	2022	2023
Razem	64 312	64 547	66 875	64 908	62 247
w tym:					
Zmieszane	39 074	37 887	38 252	37 264	35 849
Zbierane selektywnie	25 238	26 660	28 624	27 644	26 398
w tym:					
Suche *	4 940	4 841	2 573	0	0
Metale i tworzywa sztuczne	2 102	2 068	4 705	6 675	6 474
Papier	1 500	1 922	2 095	2 358	2 380
Szkło	2 693	2 804	2 813	3 205	2 864
Bioodpady	6 428	7 331	7 847	7 993	8 142
Budowlane i rozbiórkowe	4 465	3 655	3 637	4 039	3 294
Inne **	3 110	4 039	4 952	3 374	3 246
* zbierane łącznie odpady: metali, tworzyw sztucznych, papieru.					
** m.in.: odpady: wielkogabarytowe, zużyte: opony, odzież, leki, baterie.					

Z początkiem 2021 r. zmieniła się w Toruniu metoda naliczania mieszkańcom opłat za odbiór i zagospodarowanie odpadów. Zgodnie z uchwałą Rady Miasta Torunia, są one naliczane od liczby mieszkańców zamieszkujących daną nieruchomość, a nie jak wcześniej – od całego gospodarstwa domowego.

- Równocześnie wprowadzono częściowe zwolnienia w opłacie:
- z tytułu kompostowania bioodpadów w przydomowym kompostowniku w zabudowie jednorodzinnej - w wysokości 10 proc. opłaty;
  - dla rodzin wielodzietnych – płacą one ustaloną kwotę 80 zł bez względu na liczbę dzieci w rodzinie).

Cele ekologiczne czyli poziomy recyklingu

Kluczowym wyzwaniem stojącym przed GMT jest osiągnięcie wymaganych poziomów recyklingu odpadów oraz ograniczenia masy składowanych odpadów, zgodnych z wy-

mogami Unii Europejskiej i dążeniem do zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko naturalne.

W latach 2019-2023 nastąpiły istotne zmiany prawne w tym zakresie, wskazujące, w których obszarach mają być osiągnięte poziomy, określające wysokość tych poziomów oraz sposób ich liczenia. Do 2020 r. wymagany do osiągnięcia przez gminy poziom recyklingu i przygotowania odpadów do ponownego użycia, dotyczył: papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła, natomiast wymagany poziom ograniczenia masy składowanych odpadów – bioodpadów. Od 2021 r. poziom recyklingu do osiągnięcia dotyczy już całości odpadów komunalnych, również w przypadku ograniczania masy składowanych odpadów.

Nie ma natomiast obowiązku liczenia poziomów w przypadku odpadów budowlanych i rozbiórkowych.

Zagospodarowanie odpadów

Podstawą procesu zagospodarowania odpadów z terenu GMT jest działający od 2009 r. toruński Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych przy ul. Kociewskiej (ZUOK). Jego instalacje przetwarzają zdecydowaną większość odpadów odebranych w Toruniu oraz sortują wszystkie odpady selektywnie zebrane przez mieszkańców. Te, których ostatecznie nie da się przetworzyć, trafiają na składowisko zlokalizowane przy ZUOK lub do niedalekiej Stacji Przeladunkowej Odpadów (SPO), będącej częścią położonego w Bydgoszczy Zakładu Termicznego Przekształcania Odpadów Komunalnych (ZTPOK).

W latach 2016-2022 GMT przekazywała odpady do bydgoskiej spalarni na mocy zawartego w 2009 r. porozumienia międzygminnego pomiędzy Bydgoszczą a Toruniem. Miasto Toruń gwarantowało dostarczenie strumienia odpadów do zakładu ZTPOK, zaś Miasto Bydgoszcz zobowiązało się ten strumień odpadów odbierać i unieszkodliwiać, odzyskując

Wymagane poziomy recyklingu wybranych frakcji odpadów w GMT

Frakcja/rok	2019		2020	
	Wymagany	Osiągnięty	Wymagany	Osiągnięty
Poziomy recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów:				
Papier, metale, tworzywa sztuczne i szkło	40%	49,9%	50%	52,6%
Odpady budowlane i rozbiórkowe	60%	87,9%	70%	84,5%
Poziomy ograniczenia masy składowanych bioodpadów	40%	0,0%	35%	0,0%

Poziomy recyklingu, ograniczenia masy i przygotowania wszystkich odpadów komunalnych do ponownego użycia w GMT w latach 2021-2023

Poziomy recyklingu/rok		2021	2022	2023
Poziomy recyklingu i przygotowania odpadów do ponownego użycia	Wymagany	20%	25%	35%
	Osiągnięty	26,5%	25,9%	36,1%
Poziomy ograniczenia masy składowanych odpadów	Wymagany	brak wymogu	brak wymogu	brak wymogu
	Osiągnięty	18,1%	16,8%	8,2 %

Wymagane poziomy recyklingu odpadów komunalnych i przygotowania ich do ponownego użycia

Rok	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035
Wymagany poziom	20%	25%	35%	45%	55%	56%	57%	58%	59%	60%	61%	62%	63%	64%	65%

Wymagane do osiągnięcia poziomy ograniczenia składowania odpadów komunalnych

Wymagany poziom	-	-	-	-	30%	30%	30%	30%	30%	20%	20%	20%	20%	10%
-----------------	---	---	---	---	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

energię cieplną i elektryczną w procesie termicznego przekształcania odpadów. W marcu 2023 r. miasta zawarły nowe porozumienie międzygminne w tej materii, korygując zasady przekazywania i termicznego przekształcania odpadów oraz wprowadzając dotację jako formułę rozliczeń za zrealizowane zadania.

Ilość odpadów z Torunia i gmin ościennych przekazana do SPO w latach 2019-2023

Rok	Ilość odpadów (w tonach)
2019	55 497
2020	58 302
2021	58 300
2022	58 302
2023	58 469

Inwestycje w ZUOK

W analizowanym okresie zrealizowane zostały dwa ważne projekty modernizacji i rozbudowy Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Toruniu, mające na celu poprawę efektywności sortowania, a przez to zwiększenie ilości odpadów przekazanych do recyklingu. Zadania te realizowała w latach 2019-2021 miejska spółka MPO, wykorzystując dofinansowanie ze środków Funduszu Spójności.

Pierwszy z projektów obejmował modernizację linii sortowniczej, co pozwoliło zwiększyć odzysk surowców wtórnych oraz zredukować ilość odpadów kierowanych na składowisko. Linia ta wyposażona została w separatory optyczne, pozwalające odzyskać nawet do 90 proc. surowców zawartych w odpadach poprzez wydzielenie tworzyw sztucznych, papieru i tektury, oraz separator balistyczny, rozdzielający folię od butelek PET i opakowań wielomateriałowych, czyli np. kartoników po napojach. Oprócz tego w ramach rozbudowy wykonano nowy zespół wag, myjni do kół i podwozi oraz oprogramowanie optymalizujące rejestrację przyjęć, wydań i sprzedaży wszystkich frakcji odpadów. Całkowity koszt realizacji projektu wyniósł 14,9 mln zł, z czego kwota dofinansowania: 8,24 mln zł.

Drugi projekt związany był z dostawą wyposażenia technologicznego dla ZUOK: dwóch ładowarek kołowych do załadunku odpadów na linię sortowniczą, rozdrabniacza wolnoobrotowego do rozdrabniania odpadów zielonych oraz odpadów wielkogabarytowych, przesiewacza bębnowego do przesiewania kompostu i stabilizatu oraz kompaktora - pracującego na składowisku odpadów, służącego do spychania i zagęszczania składowanych odpadów. Całkowity koszt realizacji projektu wyniósł 7,19 mln zł, z czego kwota dofinansowania: 4,98 mln zł.

Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych

Od 2016 r. Toruń posiada dwa tego typu nowoczesne i funkcjonalne obiekty, dzięki którym mieszkańcy mogą w łatwy i szybki sposób pozbyć się odpadów problemo-

wych, m.in.: budowlanych, zielonych, bioodpadów, zużytych opon, tekstyliów oraz odpadów niebezpiecznych. PSZOK-i wyposażone są w kontenery oraz specjalistyczne pojemniki do gromadzenia różnego rodzaju odpadów, a także wiaty do zabezpieczenia odpadów, które tego wymagają.

Dwa punkty PSZOK działają przy ul. Kociewskiej 35 oraz przy ul. Dwernickiego 15-15A. Ponadto doraźnie organizowany jest „mobilny PSZOK” w ramach różnego rodzaju akcji, wydarzeń lub festynów. Ilość odpadów oddawanych przez torunian do punktów PSZOK oscylowała w minionym okresie w okolicach 5 tys. ton rocznie.

PSZOK ul. Kociewska 35
 PSZOK ul. Dwernickiego 15-15A
 pon. - pt. - w godz. 10.00 - 18.00
 soboty - w godz. 10.00 - 14.00

Ilości odpadów przyjętych w PSZOK w Toruniu w latach 2019-2023 (w tonach)

Rodzaj odpadów/ rok	2019	2020	2021	2022	2023
Razem	5 434	4 943	5 539	5 211	4 724
w tym:					
Budowlane i rozbiórkowe	3 785	3 069	3 318	3 246	2 853
Pozostałe	1 649	1 873	2 221	1 966	1 871
w tym:					
Odpady wielkogabarytowe	914	1 023	1 236	945	950
Bioodpady	563	591	723	730	603
Zużyte opony	50	76	88	107	140
Inne *	123	184	174	185	179

* m.in.: odpady: metali, tworzyw, papieru, szkła, odzieży, leków, baterii.

Odzyskownia czyli „drugie życie” odpadów

We wrześniu 2022 r. MPO uruchomiło kolejną ekoinicjatywę na terenie miasta: Punkt „Odzyskownia”. Realizuje on ideę przekazywania sobie zbędnych już przedmiotów, aby nie stały się one niepotrzebnie odpadami. Punkt jest dopełnieniem toruńskiego systemu gospodarki odpadami. Można tu dostarczyć przedmioty sprawne, czyste, które są w dobrym stanie, ale nie są już nam potrzebne. Znajdują one nowych właścicieli, którzy za symboliczną złotówkę nie tylko nadają tym rzeczom „drugie życie”, ale również przy okazji wspierają lokalne organizacje dobroczynne. Punkt ten funkcjonuje przy toruńskim PSZOK-u na ul. Dwernickiego 15-15A. Odpady można do niego dostarczać we wszystkie dni otwarcia, zaś nabywanie przedmiotów dostępne jest w każdą sobotę.

Do Odzyskowni można oddać m.in.:

- małogabarytowe meble (taborety, stoliki, krzesła, fotele),
- gry i zabawki,
- książki,
- sprzęt sportowy (piłki, rowery, rolki, narty),
- tekstylia użytkowe (zasłony, firany, obrusy),
- artykuły dekoracyjne (obrazy, wazon, figurki),
- ceramikę i szkło,
- akcesoria dla dzieci (wózki, nosidełka, łóżeczka, maty edukacyjne).

Korzystając z punktu, który pozwala powtórnie wykorzystać rzeczy i ograniczyć kupowanie nowych przedmiotów, torunianie włączają się w proces przemian dotyczący zrównoważonego rozwoju.

Edukacja ekologiczna

W minionym okresie miasto kontynuowało szeroką kampanię informacyjno-edukacyjną dla mieszkańców, dotyczącą zasad prawidłowego postępowania z odpadami oraz promocji selektywnej zbiórki odpadów. Istotnie przyczyniła się ona do poprawy świadomości ekologicznej w tym zakresie.

Wśród najważniejszych działań edukacyjnych zrealizowanych w latach 2019-2023, znalazły się:

- poradniki i broszury dla mieszkańców, m.in. „Kompostowanie – naturalnie proste!”, „Jak segregować odpady”, „Gospodarka odpadami – o co tu chodzi?”;
- Internetowa wyszukiwarka odpadów – narzędzie pomagające w prosty sposób prawidłowo segregować dany rodzaj odpadu;
- Coroczna akcja Sprzątanie Świata z udziałem przedstawicieli władz miasta oraz uczniów i przedszkolaków z toruńskich placówek oświatowych;
- coroczny Toruński Finał Sprzątania Świata na Rynku Nowomiejskim, odbywający się w trzecią sobotę września - edukację i zabawę zapewniały stoiska partnerów: MPO Sp. z o.o. w Toruniu, RDLP z Nadleśnictwem Dobrzeje-

wice, Fundacji Odzyskaj Środowisko, Leroy Merlin oraz WGK UMT;

- animowane spoty edukacyjne, prezentowane w wielu kanałach informacyjnych (telewizja, radio, media społecznościowe) – dotyczące np. zmian w opłatach za gospodarowanie odpadami, segregacji bioodpadów, dzikich wysypisk, pilotażowego programu zw. ze zbiórką bioodpadów w bioworkach itp.

- szeroka kampania przeciw tworzeniu dzikich wysypisk śmieci na terenie Torunia, prowadzona m.in. poprzez portal Facebook (profil OdpadyToruń oraz oficjalny profil Mój Toruń), ekspozycja na terenie miasta plakatu „Stop dzikim wysypiskom śmieci”, emisja spotu radiowego w Radio Gra;
- specjalne tablice informacyjne na boksy śmietnikowe, przeznaczone dla zarządców budynków wielorodzinnych – corocznie zyskiwano kolejnych partnerów dla ekspozycji tablic, obecnie widnieją one już w ponad 600 miejscach;
- społeczne akcje sprzątania terenów gminnych – co roku współorganizowano wraz z wolontariuszami kilkadziesiąt akcji, w których udział brali mieszkańcy Torunia. Każda grupa inicjatywna zainteresowana porządkowaniem zaśmieconych terenów może zgłosić się do WGK, który wyposaży ją w odpowiednie rękawice i worki oraz odbierze zgromadzone odpady.

Edukacją ekologiczną na zlecenie miasta zajmowało się także MPO Sp. z o.o. Obejmowała ona organizację corocznych lekcji na temat odpadów w placówkach oświatowych, wydawanie broszur i ulotek edukacyjnych oraz organizację festynów i spotkań dla mieszkańców. Prężnie działało również centrum edukacji ekologicznej EcoKid, zlokalizowane w toruńskim ZUOK. Co roku w lekcjach szkolnych i zajęciach w centrum EcoKid uczestniczyło blisko 2 tys. uczniów. Edukacji ekologicznej służyły też regularnie organizowane akcje typu: Sprzątanie Świata, Wiosenne porządki, Świąteczne porządki, Światowy Dzień Ochrony Środowiska czy Toruński Festiwal Nauki i Sztuki.

Serwis miejski poświęcony odpadom

W 2018 r. dedykowany serwis internetowy poświęcony gospodarce odpadami komunalnymi w Toruniu www.odpady.torun.pl zyskał nową szatę graficzną i identyfikację wizualną. Wzbogacono go o wiele nowych treści dotyczących selektywnej zbiórki odpadów, zasad postępowania z odpadami oraz opłat za uczestnictwo w systemie gospodarowania odpadami. Do dziś jest on systematycznie rozwijany jako narzędzie polityki informacyjnej miasta dla mieszkańców w tej dziedzinie. Stworzono też współpracujący z tym serwisem profil OdpadyToruń na portalu Facebook, z częstotliwością publikowania postów ok. 15 miesięcznie. Zamieszczane treści dotyczą

bieżących informacji, organizowanych kampanii, imprez i akcji oraz porad i ciekawostek związanych z ochroną środowiska, w tym głównie w obszarze zapobiegania powstawaniu odpadów i poprawnej ich segregacji.

Konkurs dla szkół – Zbieramy makulaturę

Od 2017 r. pod patronatem Prezydenta Miasta Torunia odbywa się ekokonkurs dla szkół „Zbieramy makulaturę”. Jego celem jest promowanie postaw proekologicznych wśród dzieci i młodzieży, w tym poszerzanie wiedzy na temat zasad prawidłowego gospodarowania odpadami i wyrobienie nawyku selektywnego zbierania odpadów od najmłodszych lat. Do tej pory odbyło się 6 edycji konkursu. Pierwsze cztery obejmowały jedynie zbiórkę makulatury. W 2021 r. zdecydowano się na wzbogacenie formuły rywalizacji o nowe kategorie (zbiórka puszek aluminiowych, nakrętek plastikowych, edukacja ekologiczna). I to był strzał w dziesiątkę, gdyż zainteresowanie placówek oświatowych konkursem znacznie wzrosło. Co roku w zbiórce uczestniczy co najmniej 50 placówek publicznych i niepublicznych.

Miejsce zajęte w konkursie uzależnione jest od:

- ogólnej masy papieru i tektury zebranej w placówce oświatowej,
- masy papieru i tektury zebranej w placówce oświatowej w przeliczeniu na 1 ucznia tej placówki.

W ostatniej edycji konkursu makulaturowego wzięło udział ponad 18 tys. uczniów i przedszkolaków, którzy zebrali łącznie 492 tony makulatury. Rekordowe były pod tym względem druga i czwarta edycja – 19,6 tys. dzieci uczestniczących w każdej z nich zebrało po 525 ton makulatury. W ostatniej, szóstej edycji konkursu łączna pula nagród we wszystkich kategoriach wynosiła 246 tys. zł. Zwycięzca w najważniejszej kategorii konkursowej otrzymał 17 000 zł, przewidziano też nagrody finansowe dla 20 laureatów w tej kategorii.

Zebrane w ramach konkursu odpady są przekazywane do recyklingu, a masa tych odpadów pomaga GMT osiągać założone poziomy recyklingu i przygotowania do ponownego użycia lub odzysku odpadów surowcowych.

BEZPIECZEŃSTWO

W latach 2019-2023 kontynuowane były w Toruniu działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa, podejmowane przez samorząd miejski i jego jednostki, na czele ze Strażą Miejską i Wydziałem Ochrony Ludności Urzędu Miasta, w ścisłej współpracy z Policją, Strażą Pożarną i wojskiem. Gmina Miasta Toruń inwestowała w rozwój monitoringu miejskiego, w doposażenie toruńskich służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w nowoczesny sprzęt i pojazdy, wspierała też inwestycje poprawiające stan bazy toruńskich służb mundurowych oraz opłacała wspólne patrole policyjno-municipalne. Zrealizowano również szereg programów profilaktyczno-prewencyjnych dla różnych grup mieszkańców.

Toruńskie Centrum Zarządzania Kryzysowego

W 2024 r. mija 20 lat od czasu powstania Toruńskiego Centrum Zarządzania Kryzysowego, które działa w budynku przy ul. Legionów 70/76, w ramach Wydziału Ochrony Ludności Urzędu Miasta. W 2004 r. był to jeden z pierwszych w Polsce ośrodków dysponowania sił i środków w sytuacji zagrożeń mieszkańców. Jednostka obejmująca swoim zasięgiem obszar Torunia i powiatu toruńskiego jest kluczowa dla zachowania skutecznej współpracy wszystkich służb działających w sferze bezpieczeństwa. Tam skupiają się i są poddawane szczegółowej analizie informacje na temat wszelkiego typu zagrożeń porządku i bezpieczeństwa w mieście oraz okolicy. TCZK wyposażone jest w nowoczesny sprzęt, systemy informatyczne i łączność. To zapewnia sprzyjające warunki do oceny sytuacji i podejmowania decyzji, także w stanach dużego zagrożenia. W TCZK koncentruje się i zazębia współpraca różnych służb, co umożliwia lepszą koordynację działań oraz szybszy przepływ informacji, skuteczniejsze planowanie i prowadzenie akcji. Sprawne działanie jednostki zostało wielokrotnie potwierdzone w czasie dużych akcji prowadzonych w trakcie wyjątkowych zagrożeń: powodzi, pożarów, wybuchów gazu, wypadków drogowych.

Koszty związane z utrzymaniem i rozwojem TCZK w latach 2019-2023 wyniosły w sumie ponad 1,35 mln zł. Część wydatków bieżących (corocznie 67 tys. zł) pokrywa toruńskie Starostwo Powiatowe.

Monitoring miejski

W Toruniu działa 457 kamer monitoringu miejskiego, w tym 6 kamer monitoringu lokalnego, 1 kamera internetowa oraz 4 kamery podłączone do monitoringu Spółdzielni Mieszkaniowej „Rubinkowo”. 166 z nich zostało zainstalowanych w ciągu ostatnich pięciu lat. Obraz z 446 kamer jest przesyłany, obserwowany i nagrywany w TCZK. Kamery są zwrócone przede wszystkim na starówkę, ale od 2011 r. pojawiły się także np. na Bydgoskim Przedmieściu oraz w innych rejonach miasta. Dodatkowym wsparciem dla monitoringu miejskiego są kamery instalowane przez toruńskie spółdzielnie mieszkaniowe, w ramach monitoringu osiedlowego. W latach 2010-2020 zamontowano 132 takie urządze-

nia. Miasto współpracuje w tym zakresie ze spółdzielniami mieszkaniowymi: MSM, Kopernik i Rubinkowo.

W latach 2019-2023 Toruń przeznaczył na rozwój i utrzymanie systemu monitoringu miejskiego i osiedlowego prawie 2 mln 614 tys. zł, z czego ponad 2,07 mln zł to inwestycje.

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013 (Oś Priorytetowa 7 „Wspieranie przemian w miastach i w obszarach wymagających odnowy”, Działanie 7.1 „Rewitalizacja zdegradowanych dzielnic miast”) zrealizowano projekt „Rozbudowa i organizacja systemu monitoringu wizyjnego na obszarze zespołu staromiejskiego i Bydgoskiego Przedmieścia miasta Torunia”. Wartość projektu to 1 585 493,11 zł, a dofinansowanie wyniosło 746 765,83 zł. Za te pieniądze zamontowano łącznie 50 kamer. Projekt zakładał rozbudowę miejskiego systemu monitoringu wizyjnego na obszarze starówki o 30 nowych punktów kamerowych oraz rozszerzenia jego zasięgu o nowy obszar Bydgoskiego Przedmieścia poprzez zainstalowanie 20 punktów kamerowych. W ramach projektu powstała również niezbędna infrastruktura przesyłowa i techniczna pod potrzeby organizowanego systemu. Przeprowadzono też prace modernizacyjne, budowlane, techniczne i funkcjonalne w istniejącym Głównym Punkcie Rejestracji i Archiwizacji przy Wałach gen. Sikorskiego 10 oraz w Centrum Dozoru Monitoringu w Toruńskim Centrum Zarządzania Kryzysowego przy ul. Legionów 70/76.

Kolejne elementy systemu monitoringu wizyjnego pojawiły się także jako części składowe innych projektów unijnych, choćby „Zielonego pomostu”, rewitalizacji Bulwaru Filadelfijskiego i budowy przystani AZS nad Wisłą, rewitalizacji dworca Toruń Główny, budowy węzła przesiadkowego przy dworcu Toruń Miasto, czy systemu monitorowania bezpieczeństwa pasażerów w komunikacji zbiorowej.

W ramach realizacji projektu unijnego - budowy sieci szerokopasmowej w Toruniu - doprowadzono m.in. do połączenia światłowodem Komendy Miejskiej Policji w Toruniu z Komisarjatami Policji Toruń - Śródmieście i Toruń - Podgórze.

Co widać w kamerach? Spożywanie alkoholu w miejscu publicznym, awantury, bójki, pobicia, osoby śpiące w miejscu publicznym, wykroczenia porządkowe, żebractwo, wykroczenia w ruchu drogowym. W latach 2019-2023 operatorzy monitoringu wizyjnego miasta Torunia Straży Miejskiej w Toruniu ujawnili ogółem 13 034 różnego rodzaju zdarzeń związanych z bezpieczeństwem i porządkiem publicznym, które miały miejsce na terenie Torunia.

Zdarzenia i interwencje, głównie na terenie zespołu staromiejskiego (ogółem ujawnionych zdarzeń na tym obszarze: 8064), dotyczyły między innymi:

- pomoc osobie - 3084;
- spożywanie alkoholu w miejscach publicznych - 979;
- osoby nietrzeźwe/Izba wytrzeźwień - 851;
- wykroczenia drogowe - 369;

- zakłócenie porządku publicznego – 355;
- bójki – 246;
- wandalizm, niszczenie mienia – 134;
- kradzieże – 93;
- posiadanie, zażywanie substancji n/n – 68;
- natarczywe zaczepianie, żebractwo – 51;
- nielegalny handel – 49;
- zanieczyszczenie terenu – 2418;
- awarie, uszkodzenia w infrastrukturze komunalnej – 3912.

Za pomocą kamer najczęściej ujawniane są wykroczenia w ruchu drogowym. W latach 2019-2023 było to ponad 1700 przypadków. Na drugim miejscu listy rankingowej jest spożywanie alkoholu w miejscu publicznym - ujawnione przez monitoring miejski prawie 1650 razy w ciągu pięciu lat.

Wsparcie dla Policji i Państwowej Straży Pożarnej

Prawie 4,5 mln zł przeznaczył samorząd Torunia na wsparcie działań Policji w latach 2019-2023. Wprawdzie jest to instytucja państwowa, utrzymywana z budżetu państwa, ale w trosce o wzmocnienie bezpieczeństwa torunian miasto co roku decyduje się wspierać finansowo tę formację.

Szczególnie ważną i dobrze ocenianą przez mieszkańców formą współpracy z Policją jest finansowanie przez miasto dodatkowych patroli na ulicach Torunia. W latach 2019-2023 na wynagrodzenia dla policjantów wykonujących dodatkowe patrole policyjne oraz na patrole służby kandydackiej miasto

przeznaczyło z budżetu prawie 3,3 mln zł. Patrole działały na terenie komisariatów Toruń – Śródmieście, Toruń – Rubinkowo oraz Toruń – Podgórz. Służby dyslokowane były przede wszystkim tam, gdzie występuje największa dynamika przestępstw - na teren starówki, do zabezpieczania imprez organizowanych przez miasto, a także na Bydgoskie Przedmieście oraz na Rubinkowo i Podgórz. Dzięki wsparciu miasta w latach 2019-2023 na ulicach Torunia pojawiło się prawie 14,5 tys. dodatkowych patroli policji oraz patroli mieszanych policji i Straży Miejskiej.

Toruński samorząd wspiera też co roku Policję w zakupie pojazdów służbowych, zarówno oznakowanych, jak i nieoznakowanych. Łączną kwotą 1,04 mln zł, przekazaną w latach 2019-2023, miasto dofinansowało zakup 17 samochodów dla funkcjonariuszy oraz sfinansowało w całości zakup pojazdu służbowego do przewozu psów (za kwotę 119 tys. zł). W 2023 r. przekazało też Policji 14,5 tys. zł na zakup dron wraz z oprzyrządowaniem.

Z miejskiego wsparcia korzystają również toruńscy strażacy. W latach 2019-2023 samorząd przekazał ze swojego budżetu 1,86 mln zł na rzecz Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Toruniu. W tej kwocie mieści się przede wszystkim dofinansowanie zakupu różnego rodzaju specjalistycznych samochodów oraz wyposażenia, w tym: aparatów powietrznych, kompresorów do ładowania butli aparatów ochrony układu oddechowego, sygnalizatorów bezruchu, torby PSP R1, jak również modernizacja systemu łączności i powiadamiania.

Straż Miejska

Straż Miejska w Toruniu liczy obecnie 103 etaty strażnicze. Funkcjonariusze patrolują ulice miasta samodzielnie lub wspólnie z innymi służbami: Policją, Żandarmerią Wojskową, Krajową Administracją Skarbową, Służbą Leśną.

Liczba patroli w poszczególnych latach:

- 2019 - 7175 patroli samodzielnych, 815 patroli z Policją i Żandarmerią Wojskową;
- 2020 - 5852 patroli samodzielnych (zmniejszenie stanu osobowego o 13 etatów),
- 1.774 patroli z funkcjonariuszami Policji, Żandarmerii Wojskowej, Wojskami Obrony Terytorialnej;
- 2021 - 5632 patroli samodzielnych (zmniejszenie stanu osobowego o 7 etatów), 765 patroli z Policją;
- 2022 - 5497 patroli samodzielnych, 1470 patroli z Policją;
- 2023 - 5646 patroli samodzielnych, 288 patroli z Policją.

W latach 2019-2023 nakłady finansowe na utrzymanie toruńskiej Straży Miejskiej kształtowały się następująco:

- 2019 - 10 202 300 zł, w tym wydatki inwestycyjne: 99 999 zł - zakup samochodu VW Caddy, 250 000 zł - zakup specjalistycznego pojazdu Ford Ranger dla Patrolu Eko;
- 2020 - 9 967 200 zł;
- 2021 - 10 071 660 zł, w tym wydatki inwestycyjne: 19 900 zł - zakup woliery dla zwierząt;

- 2022 - 10 859 561 zł, w tym wydatki inwestycyjne: 32 964 zł - stacja ładująca pojazdy elektryczne, 29 800 zł - urządzenie do pomiaru zanieczyszczenia powietrza. Dodatkowo przeznaczono 444 000 zł na zakup trzech pojazdów marki Nissan Life z napędem elektrycznym;
- 2023 - 12 502 920 zł, w tym wydatki inwestycyjne: 328 164 zł - specjalistyczny pojazd z napędem elektrycznym marki Man oraz 28 360 zł - zakup dwóch sztuk skuterów marki Kymco.

Nowe działania Straży Miejskiej

W 2019 r. Straż Miejska w Toruniu rozpoczęła korzystanie z mobilnego systemu monitoringu wizyjnego. Jest on przydatny w nietypowych sytuacjach i miejscach, w których funkcjonariusze prowadzą działania związane z różnego rodzaju akcjami, imprezami czy wydarzeniami. Mobilny monitoring sprawdził się już m.in. podczas festiwalu Bella Skyway czy ENERGACamerimage oraz w działaniach doraźnych, wymagających prowadzenia długotrwałego dozoru w specyficznych lokalizacjach.

W tym samym roku Straż Miejska otrzymała też pięć automatycznych translatorów, umożliwiających strażnikom swobodną komunikację z obcokrajowcami przebywającymi w Toruniu. Translator Vasco Mini 2 to nowoczesne urządzenie, umożliwiające szybkie tłumaczenie 50 języków.

Translatory trafiły do patroli pilnujących porządku na toruńskiej starówce oraz do dyżurnego Straży Miejskiej, przyjmującego zgłoszenia telefoniczne w systemie alarmowym.

W roku 2020, dzięki wnioskowi mieszkańców złożonym do Budżetu Obywatelskiego, strażnicy pozyskali środki na realizację filmu na temat procedury postępowania w przypadku odnalezienia na terenie miasta zwierzęcia dziko żyjącego, potrzebującego pomocy. Film ten jest wykorzystywany w działaniach edukacyjno-informacyjnych. Dokonano także zakupu fantoma psa do prowadzenia szkoleń, na przykład podczas festynów, w zakresie resuscytacji krążeniowo - oddechowej u zwierząt.

W latach 2021-2022, w trakcie pandemii COVID-19, funkcjonariusze przeprowadzili 21201 kontroli przestrzegania przepisów sanitarnych w zakresie obowiązku noszenia maseczek w miejscach publicznych, środkach komunikacji miejskiej oraz w placówkach handlowych.

W roku 2022, po wybuchu wojny Rosji z Ukrainą, zrealizowanych zostało 460 wspólnych patroli funkcjonariuszy Straży Miejskiej i Komendy Miejskiej Policji w Toruniu, którzy kontrolowali bezpieczeństwo w miejscach pobytu i zakwaterowania uchodźców wojennych z Ukrainy, m.in. w rejonie toruńskich dworców PKP, hotelu Kopernik oraz Międzynarodowego Centrum Spotkań Młodzieży.

W latach 2019-2023 strażnicy zabezpieczali łącznie 3640 imprez artystycznych, rozrywkowych, sportowych, religijnych i rocznicowych oraz innych zgromadzeń publicznych. Patrol Eko przeprowadził 5575 interwencji dotyczących zwierząt dziko żyjących oraz udomowionych, potrzebujących pomocy. Wykonane zostały 294 pomiary jakości powietrza atmosferycznego za pomocą specjalistycznego drona oraz 1815 kontroli palenisk pod kątem spalania niewłaściwych odpadów. Dodatkowo, w ramach działań prewencyjnych, na prośbę mieszkańców funkcjonariusze dokonywali sprawdzenia stopnia wilgotności drewna opałowego za pomocą urządzenia Hit-3.

Razem z mieszkańcami – to inicjatywa, której celem jest przewartościowanie roli strażnika w środowisku lokalnym z funkcjonariusza wyłącznie egzekwującego prawo i sięgającego po środki oddziaływania restrykcyjnego, w strażnika przyjaznego i otwartego na rozwiązywanie problemów społecznych. Temu celowi ma służyć tworzenie tzw. Wspólnot Społecznościowych, w ramach których strażnicy wspólnie z mieszkańcami analizują możliwość przeciwdziałania najbardziej dokuczliwym wykroczeniom osiedlowym (np. parkowanie pojazdów w niedozwolonym miejscu, zanieczyszczenie publicznej przestrzeni przez psie odchody), ale także na szukanie wspólnie z mieszkańcami wspólnych rozwiązań zaistniałego problemu (np. poszukiwanie nowych miejsc parkingowych). Równolegle prowadzone są zdecydowane działania restrykcyjne względem sprawców naruszających prawo.

Z innych działań w tym okresie warto wymienić:

- Patrole z psem obronnym i psem do wykrywania substancji narkotycznych;
- Bezpieczeństwo w ruchu drogowym - programy profilaktyczne w zakresie trzeźwości i właściwego zachowania w ruchu drogowym;
- Alkomat w TCZK;
- Ratownicy rowerowi na starówce – patrole w sezonie turystycznym oraz podczas organizacji imprez masowych, wyposażone w zestaw ratowniczy R-1 oraz defibrylator.

W działaniach Straży Miejskiej ważna jest profilaktyka realizowana przez Zespół ds. Profilaktyki i Komunikacji Społecznej. Aktualnie Straż Miejska współpracuje z 95 toruńskimi placówkami oświatowymi, realizując programy profilaktyczno-edukacyjne, w których w latach 2019-2023 r. wzięło udział prawie 110.000 osób. Obecnie Straż Miejska realizuje ponad 30 autorskich programów z zakresu profilaktyki w placówkach oświatowych. Profilaktyka to także szkolenia z samoobrony dla kobiet i przewodników, seminaria dla seniorów, pogadanki, edukacja w zakresie sprzętania po psach czy stoiska na festynach rekreacyjnych.

Współpraca Straży Miejskiej z Policją oparta jest na realizacji wspólnych patroli oraz wymianie informacji o występujących na danym obszarze zagrożeniach w zakresie zakłócania spokoju i porządku publicznego, współdziałaniu przy zabezpieczaniu miejsc przestępstw i wykroczeń, organizowaniu wspólnych szkoleń oraz ćwiczeń policjantów i strażników miejskich, koordynowaniu rozmieszczenia służb patrolowych Policji i Straży Miejskiej z uwzględnieniem zagrożeń występujących na danym terenie, utrzymywaniu stałej łączności pomiędzy dyżurnymi Policji i Straży Miejskiej. Przykłady wspólnych działań: Bezpieczna strefa turystyczna, Pierwszy dzień wiosny, patrole przy szkołach, współpraca z posterunkiem wodnym Komendy Miejskiej Policji oraz placówką miejską WOPR, efektem czego realizowane są wspólne patrole wodne na Wiśle, akcja „Znicz”, wspólne zabezpieczanie imprez o charakterze masowym.

Wsparcie finansowe Policji z budżetu Gminy Miasta Toruń w latach 2018 - 2024

Rodzaj dokumentu	Data zawarcia	Zakres	Kwota dofinansowania
Rok 2018			
Porozumienie (wraz z aneksami)	09.03.2018 29.05.2018 17.07.2018 18.10.2018	Przekazanie środków finansowych dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu z przeznaczeniem na rekompensatę pieniężną dla funkcjonariuszy za czas służby przekraczającej normę określoną w art. 33 ust. 2 ustawy o Policji (dodatkowe patrole)	485 760,00 <i>3 036 patroli stawka 160 zł</i>
Porozumienie	29.05.2018 17.07.2018	Pokrycie kosztów całodobowego wyżywienia policjantów odbywających adaptację zawodową, pełniących dodatkowe patrole policyjne na terenie Torunia	39 091,88 <i>ok. 1 600 patroli</i>
Porozumienie	27.04.2018	Sfinansowanie zakupu sprzętu komputerowego dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu	49 546,86
Porozumienie	09.03.2018	Dofinansowanie zakupu dwóch samochodów małolitrażowych (po jednym w wersji oznakowanej i nieoznakowanej), jednego samochodu osobowego w wersji oznakowanej i jednego samochodu w wersji oznakowanej typu furgon do przewozu psów służbowych dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu	170 000,00
Rok 2019			
Porozumienie	25.03.2019	Przekazanie środków finansowych dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu z przeznaczeniem na rekompensatę pieniężną dla funkcjonariuszy za czas służby przekraczającej normę określoną w art. 33 ust. 2 ustawy o Policji (dodatkowe patrole)	634 832,00 <i>3 607 patroli stawka 176 zł</i>
Porozumienie	25.03.2019	Dofinansowanie zakupu dwóch radiowozów typu furgon patrolowy w wersji oznakowanej dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu	170 000,00
Rok 2020			
Porozumienie (wraz z aneksem)	25.03.2020 15.07.2020	Przekazanie środków finansowych dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu z przeznaczeniem na rekompensatę pieniężną dla funkcjonariuszy za czas służby przekraczającej normę określoną w art. 33 ust. 2 ustawy o Policji (dodatkowe patrole)	675 000,00 <i>3 375 patroli stawka 200 zł</i>
Porozumienie (wraz z aneksami)	25.03.2020 15.07.2020 23.12.2020	Dofinansowanie zakupu 5 pojazdów służbowych (trzech oznakowanych i dwóch nieoznakowanych) dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu	214 980,00
Rok 2021			
Porozumienie	26.02.2021	Przekazanie środków finansowych dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu z przeznaczeniem na rekompensatę pieniężną dla funkcjonariuszy za czas służby przekraczającej normę określoną w art. 33 ust. 2 ustawy o Policji (dodatkowe patrole)	618 400,00 <i>do 30.11.2021 zrealizowano 2 552 patrole (stawka 200 zł za 8 godz. patrol), od 01-31.12.2021 zrealizowano 360 patroli (stawka 300 zł za 8 godz. patrol) Łącznie w 2021 r. zrealizowano 2 912 dodatkowych patroli.</i>
Porozumienie	26.02.2021	Dofinansowanie zakupu 4 pojazdów służbowych dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu (zakupiono 2 szt. Kia Ceed oraz 2 szt. Toyota Corolla)	200 000,00
Rok 2022			
Porozumienie	03.02.2022	Przekazanie środków finansowych dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu z przeznaczeniem na rekompensatę pieniężną dla funkcjonariuszy za czas służby przekraczającej normę określoną w art. 33 ust. 2 ustawy o Policji (dodatkowe patrole)	675 000,00 <i>2 250 patroli stawka 300 zł</i>
Porozumienie wraz z aneksem	03.02.2022 27.09.2022	Dofinansowanie zakupu 3 pojazdów służbowych dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu (w pierwotnej wersji - 4 poj. służb., dofinansowanie 250 000,00 zł, zmniejszenie na wniosek KM Policji)	180 000,00
Umowa darowizny	przyg. BOU	Zakup pojazdu służbowego do przewozu psów (Fiat Doblo) dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu	119 000,00
Rok 2023			
Porozumienie	30.01.2023	Przekazanie środków finansowych dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu z przeznaczeniem na rekompensatę pieniężną dla funkcjonariuszy za czas służby przekraczającej normę określoną w art. 33 ust. 2 ustawy o Policji (dodatkowe patrole)	695 000,00 <i>2 316 patroli stawka 300 zł</i>
Porozumienie	5/8/2023	Dofinansowanie zakupu 3 pojazdów służbowych (275,5 tys. zł) dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu	290 000,00
Porozumienie	5/8/2023	Sfinansowanie zakupu zakup drona wraz z wyposażeniem (14,5 tys. zł) dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu	
Rok 2024 - plan			
Porozumienie	2/19/2024	Przekazanie środków finansowych dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu z przeznaczeniem na rekompensatę pieniężną dla funkcjonariuszy za czas służby przekraczającej normę określoną w art. 33 ust. 2 ustawy o Policji (dodatkowe patrole)	695 000,00 <i>2 316 patroli stawka 300 zł</i>
Porozumienie	3/8/2024	Dofinansowanie zakupu 4 pojazdów służbowych (350 tys. zł) dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu	380 000,00
Porozumienie	3/12/2024	Dofinansowanie zakupu 3 psów służbowych (30 tys. zł) dla Komendy Miejskiej Policji w Toruniu	

SYTUACJE KRYZYSOWE

Pandemia COVID-19

Wybuch pandemii koronawirusa wiosną 2020 r. był sytuacją kryzysową, z jaką jeszcze nigdy nie mierzyły się służby miejskie w powojennej historii Torunia. Wymagał podjęcia nadzwyczajnych działań w praktycznie wszystkich sferach życia Torunia, od zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, ochrony zdrowia i sprawnego działania pracowników wszystkich jednostek miejskich dziesiątkowanych przez kolejne fale zakażeń, po organizację akcji szczepień, sferę edukacji, wsparcie przedsiębiorców oraz pomoc najsłabszym grupom społecznym.

Najważniejsze daty

- 4 marca 2020 r. – pierwszy przypadek zakażenia koronawirusem w Polsce;
- 12 marca 2020 r. – Wojewoda Kujawsko-Pomorski wydał zarządzenie w sprawie zawieszenia organizowania imprez artystycznych i rozrywkowych na terenie województwa;
- 14 marca 2020 r. – ogłoszenie w Polsce stanu zagrożenia epidemicznego, zwołanie pierwszego posiedzenia Zespołu Zarządzania Kryzysowego w Urzędzie Miasta Torunia;
- 20 marca 2020 r. – ogłoszenie stanu epidemii w kraju;
- 23 marca 2020 r. – pierwszy potwierdzony przypadek zakażenia w Toruniu;
- 3 kwietnia 2020 r. – pierwszy zgon z powodu zachorowania na COVID-19 w Toruniu.

Bezpieczeństwo

Gmina rozpoczęła przygotowania do zbliżającego się stanu epidemii od opracowania planu ciągłości działania miasta na podstawie „Planu Zarządzania Kryzysowego GMT i PT”. Obejmuje on m.in. katalog zagrożeń, procedurę reagowania kryzysowego i opis działań podejmowanych w celu zapewnienia działania instytucji istotnych dla funkcjonowania miasta. 12 marca 2020 r. Wojewoda Kujawsko-Pomorski zobowiązał GMT do zorganizowania miejsc do kwarantanny zbiorowej. Na ten cel wyznaczono Międzynarodowe Centrum Spotkań Młodzieży, a 1 kwietnia 2020 r. aktywowano drugie miejsce do kwarantanny zbiorowej – Hotelik w Centrum. Wyłączono je z listy miejsc do kwarantanny zbiorowej w dniu 12 czerwca 2020 r., a w dniu 28 lutego 2021 r. Wojewoda Kujawsko-Pomorski zdecydował o zakończeniu działania miejsca do kwarantanny zbiorowej w MCSM w Toruniu. Koszt pobytu w kwarantannie zbiorowej pokrywał Urząd Wojewódzki na podstawie comiesięcznej faktury.

Pełną gotowość do działania w stanie epidemii zgłosiły wszystkie służby porządkowe – Policja, Straż Miejska, Straż Pożarna, które wykonywały zadania przy zabezpieczeniu jednostek Wojewódzkiego Szpitala Zespołonego przy ul. Św. Józefa, ul. Krasińskiego i ul. Konstytucji 3 Maja. Bardzo ważną rolę odegrały także Wojska Obrony Terytorialnej, które zajmowały się zarówno organizacją, jak i zabezpieczeniem

strategicznych miejsc w mieście (np. punkt pobrań przy Motoarenie);

Urząd Miasta koordynował i nadzorował działania Państwowej Straży Pożarnej przy budowie namiotów do triażu przy szpitalach (izb przyjęć, w których dokonywano wstępnej selekcji chorych). Od momentu wejścia w życie obowiązku zakrywania ust i nosa w przestrzeni publicznej Straż Miejska we współpracy z Policją dokonywała kontroli wypełniania tego obowiązku przez mieszkańców. W zakresie bezpieczeństwa bardzo istotny aspekt stanowiło też monitorowanie i zabezpieczanie odbywających się na terenie miasta zgromadzeń publicznych – szczególnie w okresie wyborów, ale także podczas jesiennej fali strajków związanych z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego w sprawie aborcji.

Opieka zdrowotna

Najważniejszym zadaniem w tym zakresie było zabezpieczenie ciągłości działania placówek opieki zdrowotnej. W tym celu, pozostając w stałym kontakcie z władzami województwa oraz Ministerstwem Zdrowia, przystąpiono do programów testowania pracowników ZOZ i jednostek pomocy społecznej. W pierwszej fazie epidemii Szpital Miejski podpisał umowę z Instytutem Genetyki Sądowej w Bydgoszczy, do którego transportowano wymazy w celu badania. W tym transporcie pomagali także pracownicy innych jednostek organizacyjnych Gminy oraz Urzędu Miasta Torunia. Od 1 kwietnia 2020 r. w jednostkach rozpoczęto program badań przesiewowych, wdrażany z różną częstotliwością w zależności od jednostki.

Na początku pandemii koronawirusa jednym z największych wyzwań było pozyskanie odpowiedniej liczby środków ochrony osobistej dla zakładów opieki zdrowotnej i jednostek pomocy społecznej. Najważniejszym źródłem były rezerwy środków zorganizowanych przez Urząd Wojewódzki, Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej i Urząd Marszałkowski. Część środków ochrony osobistej zakupiono z budżetu GMT, wiele z nich otrzymaliśmy także z rąk darczyńców. Stworzyliśmy rezerwę pozwalającą na zabezpieczenie pracowników wszystkich jednostek opieki zdrowotnej, pomocy społecznej i pozostałych jednostek organizacyjnych GMT oraz Urzędu Miasta Torunia. Gmina przekazała też środki ochrony indywidualnej do Wojewódzkiego Szpitala Zakaźnego, gdzie zmagało się z falą zakażeń.

16 kwietnia – 20 maja 2020 r. przeprowadzona została akcja dystrybucji 180 tys. maseczek, które Gmina Miasta Toruń zakupiła dla mieszkańców. Maseczki dostarczano do skrzynek pocztowych torunian poprzez zarządców nieruchomości i wolontariuszy, w ilości zgodnej z danymi zawartymi w deklaracjach o wysokości opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi. Na terenie Torunia stanęły maseczkomaty, w których można kupić maseczki. Miasto zachęcało mieszkańców do szycia maseczek, znaleziono także podmioty świadczące takie usługi.

Zakłady opieki zdrowotnej musiały dostosować się do pa-

nujących warunków epidemicznych, aby przyjmować pacjentów w najbezpieczniejszy sposób. Opracowano i wdrożono procedury sanitarne w każdej jednostce. Wojewoda Kujawsko-Pomorski zobowiązał Specjalistyczny Szpital Miejski do zabezpieczenia od 23 października 2020 r. łóżek dedykowanych chorym z podejrzeniem zakażenia koronawirusem. Początkowo były to 4 łóżka obserwacyjne a z czasem ich liczba urosła do 18. 13 z nich przeznaczono dla pacjentów z potwierdzonym zakażeniem koronawirusem (w tym 3 łóżka respiratorowe). Zgodnie z poleceniem Wojewody Kujawsko-Pomorskiego miasto wyznaczyło budynek, który w razie konieczności mógłby pełnić rolę szpitala tymczasowego – Centrum Targowe Park przy ul. Bydgoskiej.

4 maja 2020 r. w Toruniu powstał pierwszy punkt pobrań zorganizowany przez firmę Vitalabo przy Centrum Targowym Park. W szczytowym okresie w Toruniu działało 8 punktów pobrań, w których można było wykonać refundowane, zlecone skierowaniem lekarskim badanie pod kątem koronawirusa, m.in. Miejska Przychodnia Specjalistyczna zorganizowała punkty wymazowe przy Motoarenie oraz w budynku przychodni.

Toruńskie stowarzyszenia i jednostki miejskie rozpoczęły program świadczeń pomocy psychologicznej dla mieszkańców poprzez telefony zaufania i teleporady.

Opieka społeczna

Osoby pozostające w samoizolacji lub kwarantannie mogły liczyć na wsparcie wolontariuszy, pracowników Polskiego Czerwonego Krzyża, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej, Fundacji Agencji Służby Społecznej a pomoc tę koordynował Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie. Do miejsca zamieszkania osób pozostających w samoizolacji trafiały posiłki i zakupy dostarczane przez wolontariuszy. Posiłki przygotowywały Fundacja Pro Omnis oraz Caritas Diecezji Toruńskiej. Do końca 2020 r. dostarczono ponad 5300 paczek żywnościowych, przygotowano ponad 20 tys. obiadów dla prawie 800 osób, a wolontariusze 400 razy służyli pomocą z zakupami.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie od początku epidemii koordynował działania związane z zabezpieczeniem Domu

Pomocy Społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, Rodzinnych Domów Dziecka, mieszkań chronionych, Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn oraz noclegowni. Wdrożono całodobowy telefon Ośrodka Interwencji Kryzysowej celem udzielania porad specjalistycznych dla osób przebywających w kwarantannie oraz informowania na temat funkcjonowania służby zdrowia, miejsc kwarantanny czy postępowania w aktualnej sytuacji epidemicznej. MOPR koordynował także działania związane z programem „Wspieraj Seniora” dla osób powyżej 70. roku życia. W tym działaniu MOPR korzystał m.in. ze wsparcia wolontariuszy, którzy odegrali istotną rolę w organizacji pomocy społecznej. Warto dodać, że do końca 2020 r. pracę w wolontariacie (dostarczanie zakupów, opieka nad zwierzętami domowymi) świadczyło niemal 420 wolontariuszy, a 10 organizacji pozarządowych włączyło się w pomoc w zakresie opieki społecznej.

21 października 2020 r. zawieszono działanie środowiskowych domów pomocy, dziennych domów i klubów seniora, klubów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, centrów integracji społecznej i warsztatów terapii zajęciowej. Pracownicy gminnego Dziennego Domu Pomocy Społecznej wspomagali swoich podopiecznych, utrzymując systematyczny kontakt z nimi, część została oddelegowana do pracy w innych jednostkach.

Na przełomie 2020 i 2021 r. toruńskie stołówki - nieczynne ze względu na częściową naukę zdalną – przygotowywały posiłki (zupy) dla osób potrzebujących. Tzw. „Zupobusy”, zlokalizowane w trzech miejscach w mieście, wydały w sumie ponad 1850 posiłków.

Gospodarka komunalna

W pierwszej fazie epidemii najważniejszym zadaniem w tej sferze było zabezpieczenie dostaw wody, mediów, kanalizacji, transportu publicznego i odbioru odpadów. 9 kwietnia 2020 r. rozpoczęto systematyczną dezynfekcję powierzchni publicznych metodą zamglawiania roztworem podchlorynu sodu. Poddawane jej były przystanki autobusowe, tereny przy szpitalach i przychodniach, dworce autobusowe i kolejowe, przejścia podziemne i popularne ciągi piesze, co stanowiło ok. 33 tys. m² powierzchni. Z biegiem czasu ograniczano zakres tych prac, aż do ich zakończenia w grudniu 2020 r. ze względu na niewielki wpływ na rozwój sytuacji epidemiologicznej.

Wskutek kolejnych obostrzeń obowiązywały różne limity liczby pasażerów w komunikacji miejskiej. Wprowadzono pomiary liczby pasażerów, systematycznie dostosowywano liczbę i częstotliwość kursów pojazdów komunikacji publicznej do panujących warunków i obostrzeń – szczególnie w okresie szkolnym. W samych pojazdach komunikacji zachowywane były środki ostrożności w postaci częstej dezynfekcji i zamglawiania. W początkowej fazie epidemii podjęto decyzję o wyłączeniu z użycia biletomatów i tzw. ciepłych guzików, a w trosce o bezpieczeństwo zaprzestano sprzedaży biletów przez kierowców i motornicznych.

Obostrzenia wpłynęły także na targowiska miejskie, gdzie wyłączono możliwość sprzedaży produktów innych niż spożywcze. Działalność targowisk wróciła do normy po kilku tygodniach, jednak cały czas obowiązywała zasada zachowania dystansu społecznego i dezynfekcji.

1 kwietnia 2020 r. wyłączono z użycia Toruński Rower Miejski. Zachęcano także mieszkańców do dezynfekcji dostępnych do wypożyczenia komercyjnych hulajnóg i skuterów przed skorzystaniem z nich. Toruński Rower Miejski uruchomiono ponownie 6 maja 2020 r.

Edukacja w dobie nauki zdalnej

12 marca 2020 r. zamknięto szkoły, przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych, a 25 marca 2020 r., rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej, rozpoczęto naukę zdalną, którą prowadzono w 66 jednostkach oświatowych (24 392 uczniów w 48 szkołach podstawowych i 4688 przedszkolaków w 18 przedszkolach miejskich). Po zamknięciu placówek oświatowych konieczne było m.in. zabezpieczenie budynków szkolnych, zagospodarowanie pracowników, a nawet produktów spożywczych ze szkolnych stołówek, które zostały przekazane do DPS i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn.

6 maja 2020 r. nastąpił powrót uczniów przedszkoli i oddziałów przedszkolnych do zajęć stacjonarnych, ale w ściśle uregulowanym reżimie sanitarnym (limity powierzchni przypadającej na dziecko lub ucznia). Przy otwieraniu placówek oświatowych najważniejszym zadaniem było dostosowanie planów zajęć oraz liczebności grup tak, aby wypełnić kryteria sanitarne określone w rozporządzeniach. W ostatnim tygodniu maja 2020 r. przeprowadzono cykl badań immunologicznych pracowników żłobków, przedszkoli i oddziałów przedszkolnych, testy (ok. 800 szt.) zostały sfinansowane przez GMT.

8 czerwca 2020 r. w warunkach rygorów sanitarnych rozpoczęły się egzaminy maturalne. Przystąpiło do nich 2412 maturzystów, a egzamin zdało ponad 79 proc., co było wynikiem wyższym o 5 pp. niż średnia ogólnopolska i 8 pp. niż średnia wojewódzka oraz najlepszym spośród wyników w miastach na prawach powiatu województwa kujawsko-pomorskiego. 16-18 czerwca 2020 r. przeprowadzono egzamin ósmoklasistów. Przystąpiło do niego 1683 uczniów z 29 szkół podstawowych z klasami ósmymi i 1 szkoły dla dorosłych.

Po wakacjach 1 września 2020 r. nastąpił powrót uczniów do szkół. Działanie wznowiły wszystkie placówki oświatowe, które zostały wyposażone w środki ochrony osobistej z zasobów Urzędu Wojewódzkiego. Przygotowano wewnętrzne procedury postępowania w przypadku zagrożenia epidemicznego. Do nauki przystąpiło łącznie 29 491 uczniów (4740 przedszkolaków, 13 749 uczniów szkół podstawowych, 10 513 uczniów szkół ponadpodstawowych, 489 uczniów ogólnokształcących szkół artystycznych), a pracę rozpoczęło łącznie 3249 nauczycieli.

17 października 2020 r. Toruń włączono do „czerwonej strefy” i tym samym toruńskie szkoły ponadpodstawowe powróciły do nauki zdalnej. Już 23 października 2020 r. ogłoszono ponowne zawieszenie stacjonarnych zajęć w klasach IV-VIII szkół podstawowych, a od 9 listopada 2020 r. uczniów klas I-III szkół podstawowych. Dla uczniów przygotowujących się do egzaminów organizowane były zdalne konsultacje z nauczycielami. Przez cały okres pandemii pozostawano w stałym kontakcie z dyrektorami szkół – w roku 2020 odbyły się (w trybie zdalnym) 22 narady przedstawicieli UMT i szkół. GMT skorzystała z możliwości, jakie oferował program „Polska Cyfrowa”, „Aktywna Tablica”, „Zdalna Szkoła” i „Zdalna Szkoła+” (pozyskano prawie 400 tys. zł) oraz przeprowadziła program „500 zł na sprzęt dla nauczyciela”.

Sport i kultura

Ograniczenia w życiu publicznym wymusiły odwołanie części imprez sportowych. W okresie poluzowania obostrzeń (tj. w okresie wakacyjnym) udało się jednak zrealizować kampanię „Lato w Toruniu bez nudy 2020” – w jej ramach odbyło się 40 wydarzeń. W trzech lokalizacjach otwarto baseny letnie, przeprowadzono zajęcia z nauki pływania oraz zajęcia na Orlikach, treningi lekkoatletyczne i tańca, a także organizowano mini-wydarzenia sportowe, jak np. Wielka Koszykarska Feta czy Mistrzostwa Torunia w Pumptracku. Mimo trudności udało się też zorganizować kilka najważniejszych wydarzeń sportowych, jak: Bella Plaża Gotyku (8-14 czerwca 2020 r.), Speedway European Championships – Mistrzostwa Europy na żużlu (2 rundy 2 i 3 października 2020 r.), Indywidualne Międzynarodowe Mistrzostwa Ekstraligi Żużlowej (15 sierpnia 2020 r.), VI Copernicus Cup 2021 (17 lutego 2021 r. bez udziału publiczności).

W sumie w wyniku obostrzeń w 2020 r. definitywnie odwołano 23 wydarzenia sportowe, nie udało się oficjalnie otworzyć w planowanym terminie (6.12.2020 r.) zmodernizowanego basenu AquaToruń przy ul. Bażyńskich.

Po pierwszej fali epidemii 4 maja 2020 r. działalność wznowiły instytucje kultury, które z różnymi obostrzeniami były otwarte dla zwiedzających do 7 listopada 2020 r. Instytucje kultury przez cały okres zamknięcia realizowały programy artystyczne – głównie online z transmisjami w portalach społecznościowych lub telewizji. W ten sposób udało się także przeprowadzić w dniach 17-24 października 2020 r. 18. Międzynarodowy Festiwal Filmowy Toffest, a w dniach 14-21 listopada 27. Międzynarodowy Festiwal Autorów Sztuki Filmowej EnergaCamerimage.

Toruń dla przedsiębiorców

Pakiet działań pomocowych Gminy Miasta Toruń, wprowadzonych w 2020 r., zawierał:

- zwolnienia z zapłaty podatku od nieruchomości;
- przesunięcia terminu płatności rat podatku od nieruchomości;

- 90 proc. obniżki czynszu za wynajem lokali użytkowych;
- 90 proc. obniżki stawek czynszu za najem/ dzierżawę terenu (letnie ogródki gastronomiczne);
- zwolnienia z opłaty za cały rok 2021 za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych;
- obniżki czynszu za najem pomieszczeń w obiektach oświatowych;
- preferencyjna, wynosząca 30 zł na miesiąc opłata za wjazd i całonocowy postój pojazdu na terenie Strefy Płatnego Parkowania;
- możliwość ubiegania się na zasadach ogólnych o udzielenie ulg w spłacie swoich zobowiązań wobec Gminy (bez pobierania odsetek od zobowiązań rozkładanych na raty i opłaty prolongacyjnej).

Ponadto Gmina Miasta Toruń podejmowała szereg innych działań:

- powstała toruńska baza restauracji na wynos i z dowozem;
- zapewniono bezpłatną pomoc prawną dla przedsiębiorców, zorganizowaną przez CWB;
- Toruński Bon Turystyczny – od 30.04.2020 r. we współpracy z Lokalną Organizacją Turystyczną organizowano sprzedaż bonów na usługi hotelarskie, gastronomiczne, wstęp do atrakcji turystycznych itp. które mogły być wykorzystane po ustabilizowaniu sytuacji epidemicznej;
- w obliczu zamknięcia cmentarzy we Wszystkich Świętych GMT zaproponowała pomoc przedsiębiorcom zajmującym się handlem kwiatami i zniczami – osoby, które uzyskały wcześniej decyzje pozwalające na zajęcie pasa drogowego, aby prowadzić handel pod cmentarzami i z nich nie skorzystały, mogły wnioskować o zwrot wniesionej opłaty. Inną formę akcji pomocowej zaproponowała Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, która zakupiła od przedsiębiorców kwiaty i przeznaczyła do ukwiecenia ulic miasta.
- Wigilia Miejska 2020 r. przybrała nieco inny charakter – dla najbardziej potrzebujących w mieście przygotowano paczki żywnościowe (ok. 1700 szt.), które zakupiło miasto od toruńskich restauratorów.
- prowadzono akcje promujące lokalny rynek oraz wspierające toruńską branżę gastronomiczną (np. #kupujlokalniewspierajToruń).

Tarcza antykryzysowa

Powiatowy Urząd Pracy dla Miasta Torunia wdrożył w 2020 r. działania pomocowe z rządowej Tarczy Antykryzysowej, a wśród nich:

- niskoprocentowana pożyczka z Funduszu Pracy;
- dofinansowanie części kosztów wynagrodzeń pracowników oraz należnych od nich składek na ubezpieczenia społeczne dla MŚP;
- dofinansowanie części kosztów prowadzenia działalności gospodarczej dla przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną niezatrudniającą pracowników;

- dofinansowanie części kosztów wynagrodzeń pracowników oraz należnych od nich składek na ubezpieczenia społeczne dla organizacji pozarządowych;
- niskoprocentowana pożyczka z Funduszu Pracy dla organizacji pozarządowych;
- dotacje dla mikro i małych przedsiębiorstw określonych branż;

Łącznie PUP w 2020 r. od początku pandemii wypłacił w ramach wszystkich działań ponad 100 mln zł w odpowiedzi na 15 tys. pozytywnie ocenionych wniosków.

Inwestycje w mieście

Mimo okresowych wzrostów zachorowań, także wśród pracowników budowlanych, nie było opóźnień w realizacji najważniejszych inwestycji miejskich. Ograniczony ruch w mieście sprzyjał realizacji zadań drogowych. W terminie zakończono takie inwestycje, jak:

- modernizacja i rozbudowa budynku basenu przy ul. Bażyńskich;
- rozbudowa ZPO im. ks. J. Popiełuszki;
- remont i przebudowa hali sportowej w ZSPS i VIII LO;
- rewitalizacja Parku Tysiąclecia;
- zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne terenów na osiedlu Jar;
- przebudowa ul. Płaskiej i ul. Długiej;

Bez większych zakłóceń prowadzono nadal duże zadania, jak:

- przebudowa układu torowo - drogowego w ulicach Chopina, Wały Gen. Sikorskiego i al. Jana Pawła II wraz z budową pasa tramwajowo-autobusowego;
- modernizacja torowisk tramwajowych (ul. Bydgoska, pl. Daszyńskiego do ul. Śląskiego, pl. Niepodległości do ul. Reja) oraz
- rozbudowa Mostu im. J. Piłsudskiego.

Praca Urzędu Miasta Torunia

27 lutego 2020 r. odbyło się pierwsze spotkanie Zespołu ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania SARS-CoV-2. W skład zespołu weszli: kierownictwo UMT oraz dyrektorzy działów UMT i jednostek organizacyjnych GMT, zgodnie z kompetencjami właściwymi do podejmowania działań względem zapobiegania i zwalczania skutków pandemii, a także służby medialne i obsługa prawna. Intensywna praca zespołu odbywała się do końca 2020 r., w zależności od sytuacji epidemicznej także w weekendy i święta. Większość spotkań i narad organizowanych przez UMT w 2020 r. odbywała się zdalnie, w tym 9 sesji Rady Miasta Torunia.

Organizację pracy UMT dostosowywano do zmieniających się warunków epidemicznych kilkunastokrotnie, w cyklach kilkutygodniowych. Jednakże przez cały okres pandemii urząd nie został zamknięty dla mieszkańców – w wybranych działach możliwe było osobiste załatwianie spraw po uprzed-

nim zgłoszeniu telefonicznym lub internetowym. We wszystkich budynkach UMT prowadzono rejestr interesantów oraz pomiar temperatury i obowiązek dezynfekcji rąk, monitorowany przez pracowników firmy ochroniarskiej.

W celu sprawnej i bezpiecznej obsługi interesantów poszerzono zakres działania systemu kolejkowego, wprowadzono urny podawcze dla korespondencji przychodzącej oraz więcej możliwości załatwiania spraw elektronicznie (ePUAP, mail, telefon, poczta tradycyjna), a w grudniu 2020 r. uruchomiono usługę czatu z urzędnikiem.

Od pierwszych dni pandemii częściej niż zwykle organizowane były konferencje prasowe, z uwzględnieniem danych epidemicznych oraz najważniejszych informacji dotyczących kolejnych działań i szczegółowych statystyk oraz sytuacji w jednostkach organizacyjnych gminy. Działania komunikacyjne rozszerzono o prężnie działającą i zawsze aktualną stronę internetową, portal Facebook, a w najważniejszych sprawach także komunikację tradycyjną – plakaty i ulotki wrzucane mieszkańcom do skrzynek pocztowych.

Wybory Prezydenta RP

I tura wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej miała odbyć się pierwotnie 10 maja 2020 r. GMT nie przekazała Poczcie Polskiej danych wyborców ze względu na niedopełnienie warunków formalno-prawnych. 28 czerwca i 12 lipca 2020 r. przeprowadzono I i II turę głosowania. Frekwencja w Toruniu oscylowała wokół 70 proc. uprawnionych do głosowania (148 tys.). Zadaniem GMT była organizacja 123 komisji obwodowych, w skład każdej weszło 6-9 pracowników (w sumie ponad 900 osób). Pracowników komisji wyposażono w niezbędne środki ochrony osobistej, które zapewniał Urząd Wojewódzki. Osobom niepełnosprawnym zapewniono możliwość transportu do lokalu wyborczego (z czego skorzystało 70 osób). Pierwszy raz na tak dużą skalę zorganizowano wybory częściowo korespondencyjne. Z tej możliwości głosowania skorzystało 947 osób w I turze i 1095 w II turze. Obsługę organizacji wyborów zapewniaли także pracownicy UMT.

Fundusze pomocowe dla JST

Toruń otrzymał ponad 29 mln zł z Funduszu Inwestycji Samorządowych. Środki mogły zostać wykorzystane tylko i wyłącznie na inwestycje własne gminy do grudnia 2022 r.

Do ogłoszonego przez rząd Krajowego Planu Odbudowy zgłosiliśmy wstępnie 27 projektów na łączną kwotę ok. 4,4 mld zł. Samorząd Województwa przekazał do Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej 10 toruńskich projektów o łącznej wartości 1,5 mld zł. Z kolei do Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych złożono cztery wnioski, ale żaden z nich nie uzyskał dofinansowania w pierwszym naborze. W drugim naborze złożono wnioski dotyczące zadań w zakresie zwiększenia dostępności do świadczeń medycznych oraz rozbudowy mostu im. J. Piłsudskiego. Udało się pozyskać dofinansowanie dla instytucji samorządowych prowadzących działalność kulturalną w dzie-

dzinie teatru, muzyki i tańca tj. Funduszu Wsparcia Kultury, z którego skorzystały Toruńska Orkiestra Symfoniczna (191 tys. zł) i Teatr Baj Pomorski (310 tys. zł).

Narodowy Program Szczepień

Pod koniec 2020 r. Toruń rozpoczął przygotowania do realizacji Narodowego Programu Szczepień, w tym działania propagujące ideę szczepień. Dla wsparcia organizacji działań w powyższym zakresie powołany został Gminny Koordynator ds. Szczepień.

Pierwsze szczepienia mieszkańców Torunia odbyły się 28 grudnia 2020 r. Narodowy Program Szczepień zakładał kolejność rejestracji i szczepień – w pierwszej kolejności szczepione były osoby z tzw. grupy 0, czyli pracownicy służby zdrowia, farmaceuci, pracownicy Domów Pomocy Społecznej, przychodni, następnie pensjonariusze DPS i ZOL i seniorzy po 80. roku życia. W 2021 r. w pełni zaszczepiono 121 582 mieszkańców (61,2 proc. wszystkich mieszkańców, 64,4 proc. uprawnionych), w tym: minimum jedną dawką 123 034 mieszkańców, a trzecią dawką 41 694 mieszkańców.

Punkty szczepień organizowane były stosownie do ogólnopolskich wskazań i wytycznych, sytuacji epidemicznej oraz możliwości GMT. Szczepienia odbywały się w punktach stacjonarnych i mobilnych. Organizowano też specjalne akcje: szczepienia w weekendy, podczas imprez miejskich, w mobilnym szczepionkobusie, itp. Rekord padł podczas Majówki 2021, kiedy w ciągu trzech dni udało się zaszczepić w Toruniu łącznie 3614 osób, m.in. dzięki punktowi zlokalizowanemu w CKK Jordanki. Podobne akcje organizowano także na dziedzińcu Ratusza Staromiejskiego, w centrach handlowych czy podczas wydarzeń sportowych na Motoarenie.

Na koniec 2021 r. w Toruniu dostępnych było 39 punktów szczepień, w tym:

- 22 punkty w przychodniach (POZ),
- 2 punkty w szpitalach węzłowych:
  - Wojewódzki Szpital Zespolony, ul. Świętego Józefa 53-59,
  - Specjalistyczny Szpital Miejski, ul. Stefana Batorego 17/19,
- 4 Punkty Szczepień Powszechnych:
  - Galeria Atrium Copernicus, ul. Żółkiewskiego 15,
  - Miejska Przychodnia Specjalistyczna, ul. Uniwersytecka 17,
  - Centrum Handlowe Plaza, ul. Broniewskiego 90,
  - Centrum Handlowe Nowe Bielawy, ul. Olsztyńska 8,
- 11 aptek

Promocja szczepień odbywała się m.in. poprzez akcje informacyjno-promocyjne, m.in.:

- „#Szczepimy się w Toruniu” – hasztag, pod którym ukazywały się m.in. filmiki promujące szczepienia z udziałem znanych postaci, szeroko promowany przykład zaszczepienia się przez Prezydenta Miasta Torunia i jego zastępcę.

- „Koronę mam z głowy” – animacja toruńskiego rysownika Marcina Treichla prezentowana na portalach społecznościowych i w komunikacji miejskiej.
- Safe Place – akcja szczepienia pracowników restauracji i hoteli, zainicjowana przy wsparciu miasta przez restaurację „Chleb i Wino” (lokalne biorące udział w akcji mogły się oznakować specjalną naklejką)

Sytuacja epidemiczna w 2021 r.

- Łącznie liczba zakażeń SARS-COV-2 w 2021 r. w Toruniu wyniosła 17 662 osób;
- Najmniej zakażeń miesięcznie – lipiec (10 osób); najwięcej – marzec (3506 osób)
- W 2021 r. w Toruniu zmarło łącznie 3145 osób, z czego 445 na COVID-19. W 2020 r. było to 2796 osób, z czego 166 na COVID-19.
- Najmniej zgonów odnotowano w sierpniu 2021 r. - 198 zgonów (w tym żadna osoba nie zmarła na COVID-19), najwięcej w grudniu - 344 zgony (w tym 84 osoby zmarły na COVID-19)

Punkty wymazowe

Liczba punktów wykonujących wymazy PCR w ramach NFZ w 2021 r. zmieniała się w zależności od sytuacji epidemicznej. Od połowy czerwca 2021 r. funkcjonował tylko jeden taki punkt w Miejskiej Przychodni Specjalistycznej, od 3 listopada 2021 r. liczba ta zwiększyła się do dwóch punktów, od 10 listopada do trzech, a od 16 listopada do końca 2021 r. – do pięciu.

Łóżka covidowe

- Od 23 października 2020 r. Wojewoda Kujawsko-Pomorski zobowiązał Specjalistyczny Szpital Miejski do zabezpieczenia łóżek dedykowanych chorym z podejrzeniem zakażenia koronawirusem
- 1 marca 2021 r. oddział covidowy w SSM został wyłączony z działalności, a o jego ponownym otwarciu miała zdecydować sytuacja epidemiczna;
- 13 marca 2021 r. (po 12 dniach od wyłączenia), Wojewoda Kujawsko-Pomorski podjął decyzję o ponownym otwarciu oddziału covidowego;
- W 2021 r. liczba dostępnych łóżek covidowych w SSM zmieniała się w zależności od potrzeb, podczas IV fali

koronawirusa (listopad-grudzień 2021 r.) zabezpieczone było najwięcej łóżek, bo aż 48 w tym 4 łóżka respiratorowe.

Transport na szczepienia

GMT zorganizowała transport na szczepienia, z którego korzystały osoby o kodzie niepełnosprawności R lub N oraz osoby powyżej 70 r.ż. mające obiektywne trudności z dotarciem do punktów szczepień. W 2021 r. zrealizowanych zostało 427 takich transportów, z czego: 303 – to transport na terenie Torunia, 124 – poza terenem Torunia.

Infolinia miejska

18 stycznia 2021 r. uruchomiona została w Toruniu bezpłatna infolinia miejska dotycząca szczepień, która początkowo służyła zgłoszeniu potrzeby organizacji transportu, jednak z biegiem czasu, w związku z zapotrzebowaniem, konsultanci zaczęli pomagać mieszkańcom w różnych sprawach związanych ze szczepieniem. Mimo zaprzestania od 1 października 2021 r. finansowania tego działania z Budżetu Państwa, miasto podjęło decyzję o utrzymaniu miejskiej infolinii ds. szczepień do końca 2021 r., a następnie - do końca kwietnia 2022 r.

Wsparcie biznesu w 2021 r.

- Zwolnienie od podatku od nieruchomości: zwolniono 46 nieruchomości; wartość zwolnienia ponad 1 mln zł.
- Przesunięcie terminu płatności rat podatku od nieruchomości: z programu skorzystało 2 przedsiębiorców, na łączną kwotę ponad 30 tys. zł.
- W ramach indywidualnych ulg podatkowych udzielono pomocy 23 przedsiębiorcom, na łączną kwotę prawie 1 170 000 zł.
- Pomoc w ramach Tarczy Antykryzysowej: 8 rodzajów pożyczek, dotacji, dofinansowania; łącznie kwota wsparcia ponad 26,4 mln zł; łączna liczba zawartych umów o dotację czy pożyczkę: 4778.
- Obniżka stawki czynszu o 90 proc. za wynajem lokali użytkowych: łączna kwota udzielonych obniżek ponad 255,5 tys. zł; liczba pozytywnie rozpatrzonych wniosków: 73,
- Zwolnienia z opłaty za rok 2021 za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych: 285 punktów gastronomicznych; łączna kwota wsparcia: prawie 871 tys. zł.

Katarzynka dla niosących pomoc

26 czerwca 2021 r. podczas Dni Torunia odbyła się ceremonia odsłonięcia w Piernikowej Alei Gwiazd wyjątkowo jednej miesięcznej tabliczki w kształcie piernikowej katarzynki z napisem: „Dziękujemy”. Zadedykowana została wszystkim osobom ratującym życie i zdrowie torunian podczas pandemii koronawirusa.

Komunikacja pandemiczna z mieszkańcami

W 2021 r. zorganizowanych zostało 31 konferencji prasowych dotyczących stanu epidemicznego na terenie powiatu toruńskiego i Torunia oraz działań miasta w związku

z pandemią. Od marca 2021 r. konferencje tłumaczone były także na język migowy. W maju 2021 r. miasto Toruń zdobyło 1. miejsce jako samorządowy Lider Komunikacji i Promocji w obszarze komunikacji pandemicznej – za całość komunikacji z mieszkańcami podczas pandemii. Nagrodę przyznał „Dziennik Gazeta Prawna” w ramach plebiscytu Perły samorządu 2021.

Pomoc dla obywateli Ukrainy

Wkrótce po opanowaniu kryzysu związanego z wybuchem pandemii COVID-19, miasto stanęło przed kolejnym, ogromnym wyzwaniem, jakim stała się 24 lutego 2022 r. agresja wojsk Federacji Rosyjskiej na Ukrainę i związany z nią napływ do Polski tysięcy uchodźców z ogarniętego wojną kraju. Działania służb miejskich skupiły się na zapewnieniu obywatelom Ukrainy zakwaterowania, pomocy rzeczowej i finansowej, organizacji systemu załatwiania formalności urzędowych i opieki zdrowotnej (w tym akcji szczepień), a w dalszej kolejności – pośrednictwo pracy, edukację dla dzieci, młodzieży i dorosłych, ofertę kulturalną, rekreacyjną i społeczną. Z miejsca przystąpiono też do działań informacyjnych dla uchodźców poprzez stworzenie i obsługę punktów informacyjnych i recepcyjnych, uruchomienie miejskiego portalu dedykowanego obywatelom Ukrainy oraz infolinii w języku ukraińskim, publikację ulotek, plakatów, książeczek dla dzieci itp.

Wydział Spraw Administracyjnych

W okresie od 16.03.2022 r. do 20.02.2024 r. nadano w Toruniu 7146 numerów PESEL ze statusem UKR. Kobiety stanowiły 66 proc., a mężczyźni 34 proc. wnioskodawców.

Kategorie wiekowe:

- 0-6 lat - 790 (11 proc.);
- 7-18 lat – 2 021 (28 proc.);
- powyżej 19 lat – 3 951 (55 proc.);
- powyżej 65 lat - 384 (5 proc.).

Łącznie w 2022 r. nadano 6361 numerów PESEL (najwięcej – 2741 w marcu i 1740 – kwietniu, w kolejnych miesiącach liczba ta sukcesywnie spadała), w 2023 r. – 719 numerów PESEL, w 2024 r. – 66 numerów PESEL.

Do WSA zgłoszono łącznie 355 oświadczeń o wyjeździe obywateli UKR z terytorium RP oraz 590 wniosków obywateli Ukrainy o ponowne nadanie statusu UKR po jego utracie (np. w wyniku wyjazdu powyżej 1 miesiąca z terytorium RP).

Na dzień 22.02.2024 r., dwa lata po wybuchu wojny, w Toruniu było zameldowanych na pobyt stały: 93 obywateli Ukrainy, a na pobyt czasowy: 924 obywateli Ukrainy.

Miejsca zakwaterowania

Od momentu wybuchu wojny w Ukrainie do Wojewody Kujawsko-Pomorskiego zgłoszono na potrzeby zbiorowego

zakwaterowania obywateli Ukrainy prawie 1,3 tys. miejsc w 20 toruńskich obiektach, w tym:

- prawie 900 miejsc w 10 obiektach pobytu zgłoszonych bezpośrednio przez GMT do WCZK (długoterminowe: Międzynarodowe Centrum Spotkań Młodzieży, Camping Tramp, Hostel Toruń Główny i Hotel Meeting oraz krótkoterminowe: Centrum Targowe Park, Przystań Toruń, sale konferencyjne hali kortów tenisowych ul. Przy Skarpie 4, internat męski ZSPS i VIII LO, hala kortów tenisowych przy ul. Szosa Chełmińska 75 i sala gimnastyczna ZSMEiE). W tych obiektach zamieszkało w sumie ponad tysiąc osób;
- 4 obiekty z 56 miejscami zgłoszono do TCUS (jako obiekty pobytu długoterminowego: Teatr Baj Pomorski, 1 mieszkanie w VI LO i 3 mieszkania ZSMEiE a także miejsca krótkoterminowego pobytu w Hotelu B&B);
- 3 obiekty pobytu długoterminowego z 74 miejscami będące w administracji ZGM (mieszkanie Banku Santander, przygotowane na podstawie umowy użyczenia z GMT, oraz zaadaptowane przez gminę budynki przy ul. Płaskiej 17 i Szosie Chełmińskiej 239/241);
- miejsca zgłoszone przez inne podmioty i będące w dyspozycji WCZK jako obiekty zakwaterowania długoterminowego: Osada Leśna Barbarka i Dom Dziecka Młody Las (w sumie 65 miejsc) i krótkoterminowy punkt recepcyjny w Hotelu Kopernik (150 miejsc).

We wszystkich tych obiektach od wybuchu wojny przyjętych zostało w sumie prawie 1,5 tys. osób. Pomocy udzielał również Caritas Diecezji Toruńskiej, dając schronienie obywatelom Ukrainy w ośrodkach diecezjalnych i parafiach. W samym Toruniu było to 5 parafii i Wyższe Seminarium Duchowne, łącznie oferujących ponad 240 miejsc.

Największe obłożenie w obiektach zakwaterowania w jednym dniu miało miejsce 12 kwietnia 2022 r. i wynosiło łącznie ponad 600 osób (429 osób w obiektach miejskich i 200 osób w obiektach Caritas)

Od 1 lutego 2024 r. uchodźcy kwaterowani są wyłącznie w Międzynarodowym Centrum Spotkań Młodzieży, gdzie przygotowanych jest 50 miejsc (w styczniu 2024 r. wykorzystanych było 15). Do początku 2024 r. funkcjonował też obiekt administrowany przez Zakład Gospodarki Mieszkalniowej przy ul. Płaskiej 17 B.

Pomoc dla partnerskiego Łucka

Od początku rosyjskiej agresji na Ukrainę nasze miasto organizowało i wysyłało konwoje z pomocą dla Łucka – partnerskiego miasta Torunia na Ukrainie. Koordynatorem zbiórek jest MOPR. Dotychczas wysłanych zostało 13 transportów – pierwszy wyruszył 6 marca 2022 r., a ostatni 13 grudnia 2023 r. Przekazujemy artykuły spożywcze i higieniczne, środki czystości, artykuły pierwszej pomocy (apteczki, bandaże, leki), odzież (czapki, kurtki przeciwdeszczowe, odzież termiczną itp.) Jeden z transportów był nietypowy - 14 września

2022 r. do Łucka dotarło pięć autobusów marki Jelcz – wraz z częściami zamiennymi przydatnymi w codziennej eksploatacji, przekazanych przez toruńskie MZK. Dodatkowo autobusy wypełnione były darami, zakupionymi na podstawie listy potrzeb przesłanej do Urzędu Miasta Torunia przez stronę ukraińską. Wsparcie nie ustanie także w 2024 r. - limit wartości pomocy finansowanej z budżetu GMT został zwiększony z 400 do 600 tys. zł.

Organizacja edukacji

Na dzień 21.02.2024 r. liczba dzieci/uczniów z Ukrainy w placówkach oświatowych GMT ogółem wynosiła 1032, w tym:

- w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych GMT – 146 dzieci;
- w szkołach podstawowych GMT – 676 uczniów;
- w szkołach ponadpodstawowych GMT – 185 uczniów (w tym: licea ogólnokształcące - 89, technika – 53, szkoły branżowe I stopnia - 43);
- w ogólnokształcących szkołach muzycznych (I i II st.) – 10 uczniów;
- w szkołach podstawowych specjalnych – 15 uczniów;

W roku szkolnym 2023/2024 funkcjonuje też 1 oddział przygotowawczy w VI Liceum Ogólnokształcącym w Toruniu, do którego uczęszcza 21 uczniów.

Ogółem w oświacie w Toruniu zarejestrowano 1233 dzieci/uczniów z Ukrainy (na dzień 22.02.2024), z czego 1032 w oświacie publicznej (bez CKU, MDK i OPPDH), a 201 w placówkach niepublicznych. Do Wydziału Edukacji UMT wpłynęły też dotychczas 33 oświadczenia rodziców/opiekunów o kontynuacji przez ucznia kształcenia w ukraińskim systemie oświaty.

Powiatowy Urząd Pracy

Bieżące działania pomocowe Powiatowego Urzędu Pracy dla Miasta Torunia skierowane do obywateli Ukrainy:

- rejestracja jako osoby bezrobotne i poszukujące pracy,
- informowanie o dostępnych ofertach pracy i pomoc w przygotowaniu dokumentów aplikacyjnych,

- informowanie o dostępnych formach wsparcia, m.in.
  - szkoleń, staży, zatrudnienia subsydiowanego dotacji na działalność gospodarczą ze środków Funduszu Pracy;
  - wsparcia kształcenia ustawicznego przez pracodawców zatrudniających cudzoziemców. W 2023 r. skorzystało z tej formy 3 pracodawców.

Od początku wojny w PUP dla MT jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy zarejestrowały się 743 osoby z Ukrainy (w tym 70 mężczyzn), do końca 2022 r. – 586, a w 2023 r. ok. 100 osób. Za pośrednictwem PUP pracę podjęło 1663 obywateli Ukrainy.

Od początku wybuchu wojny Powiatowy Urząd Pracy dla Miasta Torunia zapewnia obsługę obywateli Ukrainy w języku ukraińskim. Ze środków Funduszu Pracy zorganizowano 4 edycje szkolenia języka polskiego, jedno z modułem obsługi kas fiskalnych. Szkolenie ukończyło 84 uchodźców, z czego pracę podjęło ponad 60 proc. osób.

Pracownicy PUP obecni byli w wielu miejscach świadczących pomoc obywatelom Ukrainy czy pracodawcom zatrudniającym uchodźców, gdzie informowano o możliwościach wsparcia z PUP. Organizowano na terenie urzędu spotkania informacyjne nt. form pomocy oferowanych przez urząd pracy, giełdy i targi pracy.

W czerwcu 2022 r. Miasto Toruń podpisało umowę z Fundacją Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej w Warszawie, w ramach programu „Cash for Work”, dzięki której pracę podjęło 140 osób z Ukrainy, w jednostkach organizacyjnych Gminy Miasta Torunia, w ramach środków PCPM. Koszt zatrudnienia poniesiony przez PCPM to ponad 5,5 mln zł. 6 marca 2023 r. GMT zawarła też z PCPM porozumienie w sprawie organizacji szkoleń językowych i zawodowych dla cudzoziemców. Skorzystało 99 uchodźców, a koszt poniesiony przez PCPM wyniósł ponad 150 tys. zł.

W jednostkach miejskich zatrudniono 95 osób, najwięcej w UMT – 15 i Muzeum Okręgowym – 14 osób. W innych jednostkach publicznych w Toruniu pracę podjęły 203 osoby, najwięcej w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym – 102.

Pracodawcy zgłosili do PUP 953 oferty pracy na 3266 stanowisk, co do których zadeklarowali gotowość zatrudnienia obywateli Ukrainy. Urząd otrzymał także od pracodawców mających siedzibę lub miejsce zamieszkania na terenie miasta Torunia 8558 powiadomień o powierzeniu wykonywania pracy obywatelom Ukrainy (stan na 21.02.2024). 59 proc. ofert (5080) dotyczyło pracy na terenie Torunia.

Pomoc finansowa

Od 24 marca 2022 r. Toruńskie Centrum Świadczeń Rodzinnych wypłaca jednorazowe świadczenia pieniężne w wysokości 300 zł na osobę, przeznaczone na pokrycie wydatków na żywność, odzież, obuwie, środki higieny osobistej oraz opłaty mieszkaniowe. Przysługuje ono obywatelom Ukrainy, których pobyt na terytorium RP jest uznawany za legalny i którzy są wpisani do rejestru PESEL.

Jednorazowe świadczenie 300+ dla uchodźców z Ukrainy

Rok	Liczba osób, na które wpłynęły wnioski	Kwota wypłaconych świadczeń (w zł)
2022	6 217	1 828 500
2023	500	157 500
2024 (do 20.02)	46	12 900
RAZEM	6763	1 998 900

Świadczenia rodzinne

Na mocy art. 26 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa obywatelom Ukrainy przebywającym na terytorium RP, których pobyt jest uznawany za legalny, przysługuje prawo do świadczeń rodzinnych, takich jak: zasiłek rodzinny wraz z dodatkami, świadczenie rodzicielskie, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne. Aktualnie świadczenia rodzinne pobiera 247 osób.

Świadczenia rodzinne dla obywateli Ukrainy w latach 2022-2024

Rok	Liczba wniosków	Kwota wypłaconych świadczeń (w zł)
2022	1 207	1 212 819
2023	339	2 090 602
2024 do 20.02.	6	157 336,84

Pomoc społeczna dla uchodźców

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie na bieżąco świadczy pomoc obywatelom Ukrainy w formie: stypendiów szkolnych, zasiłków stałych i okresowych, posiłków w przedszkolu i szkole, pomocy w procedurze ustanowienia opiekuna tymczasowego dla nieletnich dzieci z Ukrainy, a także bezpłatnej pomocy psychologicznej w języku ojczystym, świadczonej w Ośrodku Interwencji Kryzysowej MOPR.

Ze stypendiów szkolnych, czyli pomocy materialnej na cele edukacyjne, w 2022 r. skorzystało 39 uczniów, w 2023 r. – 62 uczniów, a w 2024 r. – 42 ukraińskich uczniów toruńskich szkół. Zasiłki stałe otrzymują obecnie 24 rodziny, a łącznie od początku wojny pobierało je 366 rodzin. Zasiłki okresowe otrzymuje obecnie 16 ukraińskich rodzin, a od początku wojny wypłacono je 72 rodzinom. Z dożywiania w placówkach szkolnych i przedszkolnych korzysta obecnie 18 dzieci, a w sumie było to 478 dzieci.

Obywatele z Ukrainy posiadający orzeczenie o niepełnosprawności wydane przez Miejskie lub Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności lub równoważne, wydane przez ZUS, mogą ubiegać się o dofinansowanie ze środków PFRON do:

- udziału w turnusach rehabilitacyjnych;
- zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych;
- usług tłumacza języka migowego lub tłumacza przewodnika.

Złożono 226 wniosków o ustanowienie opiekunów tymczasowych dla 259 małoletnich obywateli Ukrainy, którzy przekroczyli granicę Polski bez rodziców bądź opiekunów prawnych, w tym 10 wniosków dotyczyło ustanowienia opiekunów tymczasowych obywateli polskich dla 20 dzieci z Ukrainy. Postanowień sądu wydano w tej sprawie 230.

Toruńskie Centrum Usług Społecznych

TCUS zajmował się wypłatą świadczeń dla osób, które zapewniły zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy w Toruniu – 40 zł na osobę dziennie.

W okresie od marca 2022 r. do końca stycznia 2024 r. 1540 podmiotów/osób prywatnych złożyło wnioski o wypłatę 7397 świadczeń, z czego zrealizowano wnioski 1443 podmiotów/osób na wypłatę 6780 świadczeń pomocowych. W sumie wsparcie związane z zakwaterowaniem i wyżywieniem było świadczone w okresie prawie 650 dni, objęło 17 203 beneficjentów, a jego wartość wyniosła 25 695 800 zł.

Wykonano remonty i kompleksowo wyposażono 22 lokale gminne z przeznaczeniem na mieszkania wspomagane tymczasowe, w których zamieszkały 22 rodziny z Ukrainy.

TCUS zorganizował szereg wydarzeń i zajęć dla dorosłych i dzieci, mających na celu integrację społeczności ukraińskiej z mieszkańcami miasta m.in.: piknik wielkanocny (2022 r.), zajęcia animacyjne i taneczne dla dzieci, spotkania mikolajkowe i andrzejkowe, warsztaty LEGO, wyjścia kulturalne (np. do Niewidzialnego Domu, Domu Kłódek, Manufaktury Cukierków, teatru, kina), warsztaty kulinarne itp. Prowadzona była świetlica dla dzieci przy ul. Gagarina. Zorganizowano też 6 pięciodniowych wyjazdów edukacyjnych w góry i nad morze.

Uchodźcom zapewniono wsparcie psychologiczne, pedagogiczne oraz terapeutyczne (indywidualne i grupowe) w ramach realizowanych przez TCUS projektów unijnych (psycholog ukraińskojęzyczny). Zorganizowany też został cykl warsztatów rozwoju umiejętności życiowych, aktywizacyjnych, ABC przedsiębiorczości, treningu motywacyjnego, doradztwa ds. godzenia życia zawodowego i rodzinnego oraz warsztaty języka polskiego. Część uczestników warsztatów wzięła udział w szkoleniach zawodowych, a następnie odbyła 3-miesięczne staże zawodowe i pośrednictwo pracy.

Kultura dla Ukrainy

Miejskie jednostki kultury zorganizowały szereg wydarzeń kulturalnych z udziałem artystów z Ukrainy. Koncerty i wystawy ukraińskich twórców odbyły się m.in. w CKK Jordanki, w Dworze Artusa, Młodzieżowym Domu Kultury, CSW i wielu innych miejscach. Były to m.in.:

- 6 marca 2022 r. wydarzenie pn. „Wolna Ukraina – Toruński Koncert Solidarności” w Dworze Artusa. Wystąpili m.in. Tomasz Krzemiński, Joanna Czajkowska i Bogdan Hołownia. Podczas koncertu prowadzona była zbiórka na rzecz Ukrainy.

- 25 marca 2022 r. koncert Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej, która zaprezentowała dzieła polskich i ukraińskich kompozytorów, przeplcone ukraińską poezją.
- 8 kwietnia 2022 r. nauczyciele i uczniowie Zespół Szkół Muzycznych im. Karola Szymanowskiego w Toruniu oraz goście z Ukrainy zagrali wspólny koncert, z którego dochód został przeznaczony na pomoc dla uchodźców.
- 24 lutego 2023 r. z recitalem gitarowym „Solo Concert Me & My Guitar” w CKK Jordanki wystąpił ukraiński artysta Alexander Dolgov.
- We wrześniu i październiku 2023 r. w Centrum Sztuki Współczesnej prezentowana była wystawa prac 20 artystów z Ukrainy pt. „Załoga. Sztuka Ukrainy w czasie wojny”. Prace powstały w czasie rosyjskiej agresji, podczas rezydencji artystów ukraińskich „ART KUZEMIN” w podcharkowskiej wsi.
- 5 stycznia 2024 r. w Młodzieżowym Domu Kultury w Toruniu odbył się koncert najpiękniejszych kolęd i szczerdriwek ukraińskich w autorskich aranżacjach.

Współpraca z NGO dla Ukrainy

Ogromną rolę w organizacji pomocy dla obywateli Ukrainy odegrali też mieszkańcy miasta oraz organizacje pozarządowe działające w Toruniu na rzecz uchodźców, m.in.: Toruński Sztab Pomocy Ukrainie, Dobra dla Dobra, Centrum Integracji „Łącznik”, Fundacja Emic czy International League. Wiele z nich prowadziło zbiórki darów, wydawało uchodźcom pomoc rzeczową i żywnościową, pośredniczyło w poszukiwaniu zakwaterowania, organizowało zajęcia dla dzieci i młodzieży, kursy językowe, a także wydarzenia kulturalne i rekreacyjne dla ukraińskiej społeczności.

Miasto udostępniło organizacjom pozarządowym działającym na rzecz Ukrainy, magazyn do gromadzenia i sortowania pomocy rzeczowej dla uchodźców.

Przy wsparciu przedstawicieli NGO znających język ukraiński i pracowników miejskich spółek w lipcu 2022 r. Urząd

Miasta Torunia uruchomił infolinię ukraińską. Zastąpiła ona punkt informacyjny, który funkcjonował na dworcu Toruń Główny od marca do lipca 2022 r. w szczyt napływu uchodźców. W ciągu 4 miesięcy działania obsłużono w nim łącznie 9094 obywateli Ukrainy. Dzwoniący na infolinię mogli otrzymać pełen pakiet informacji – od załatwiania spraw formalnych, miejsc zakwaterowania i udzielania pomocy, po komunikację, wsparcie psychologiczne, ofertę kulturalną i edukacyjną Torunia. Infolinia działała do września 2022 r. Skorzystało z niej 376 osób.

W czerwcu 2023 r. przy ul. Jęczmiennej 10, w siedzibie Fundacji „Dobro dla Dobra”, otwarto Dom Polsko-Ukraiński – przestrzeń integracji i wymiany doświadczeń społeczności polskiej i ukraińskiej mieszkającej w Toruniu. Odbywają się tam warsztaty, szkolenia, spotkania informacyjne i motywacyjne.

Natomiast w lipcu 2023 r. w Kombinaście Kultury przy ul. Podmurnej 1/3 została otwarta wystawa poświęcona pamięci obrońców Azowstalu - zakładu metalurgicznego w Mariupolu, ostatniego punktu heroicznego oporu Ukraińców w oblężonym mieście, które stało się celem zacieklej ataków Rosjan po napaści na Ukrainę i zostało niemal doszczętnie zniszczone.

Z udziałem organizacji NGO odbywały się w Toruniu manifestacje antywojenne, ich miejscem był najczęściej Rynek Staromiejski – otoczenie pomnika Mikołaja Kopernika.

Toruń w barwach Ukrainy

W ramach solidarności z narodem ukraińskim i wsparcia uchodźców przeżywających trudne chwile z dala od Ojczyzny i bliskich, Toruń eksponował barwy ukraińskie w przestrzeni publicznej. Niebiesko-żółte flagi zawisły m.in. na Rynku Staromiejskim, na Bramie Klasztornej i przed Urzędem Miasta Torunia. Na starówce stanęły też instalacje z hasłami antywojennymi. Nocą włączane były iluminacje obiektów CKK Jordanki, Areny Toruń, Collegium Maximum i mostu drogowego w barwach Ukrainy.

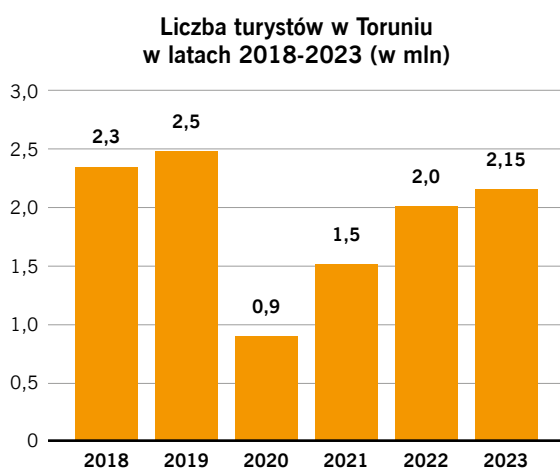

TURYSTYKA I PROMOCJA

Ostatnie pięć lat było jednym z najtrudniejszych okresów w historii światowej turystyki. Toruń, będąc częścią przemysłu turystycznego, również stanął przed niespotykanymi wcześniej wyzwaniami. Ostatni przed pandemią koronawirusa rok 2019 był rekordowy w historii Torunia pod względem ilości turystów, którzy odwiedzili nasze miasto. Było ich, według szacunków Ośrodka Informacji Turystycznej, prawie 2,5 mln.

Lata 2020-2021 i ograniczenia wprowadzone w życiu publicznym w związku z pandemią COVID-19 spowodowały drastyczny spadek ilości turystów (do niespełna 0,5 miliona w 2020 r. i ok. 1,5 mln w roku następnym). W latach 2022-2023 liczba turystów ustabilizowała się na poziomie 2 mln rocznie. Niestety, z uwagi na wybuch wojny na Ukrainie, bardzo zmalała ilość gości z zagranicy – z 500 tys. w rekordowym 2019 r. do niespełna 200 tys. w 2023 r.

Toruńska branża turystyczna podjęła w tym czasie liczne próby utrzymania zainteresowania miastem. Powstały liczne inicjatywy promujące Toruń. Hotelarze, restauratorzy, przewodnicy, zarządzający atrakcjami zjednoczyli swoje siły we wspólnych działaniach, co było bardzo budujące. Dzięki temu miastu udało się przejść przez ten czas sprawnie i bez większych strat, a nawet wzbogacić ofertę o kilka nowych miejsc świadczących usługi turystyczne.

Bardzo ciekawa sytuacja miała miejsce w bazie noclegowej. O ile nie przybyło w Toruniu skategoryzowanych obiektów noclegowych, to od dwóch lat obserwuje się dynamiczny przyrost ilości łóżek oferowanych przez tzw. apartamenty. Taka sytuacja wyraźnie wskazuje na to, że prywatni przedsiębiorcy widzą sens inwestowania swoich pieniędzy w Toruniu, w przekonaniu, że nadal będzie do nas przyjeżdżało dużo turystów. Toruń pozostaje jednym z najważniejszych miast turystycznych w Polsce, niezmiennie kojarzonym ze słodkim piernikiem i postacią Mikołaja Kopernika.

Liczba miejsc noclegowych w rejestrowanej bazie noclegowej w Toruniu w latach 2019-2023 wg GUS

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Liczba miejsc	3570	3647	3734	3706	3790

Kto nas odwiedza?

Z corocznych badań ruchu turystycznego wynika, że do Torunia przyjeżdżają przede wszystkim turyści z Polski, w szczególności z Mazowsza, Pomorza, Wielkopolski i oczywiście z województwa kujawsko-pomorskiego. W ostatnich latach ruch krajowy wyraźnie się nasilił, niwelując zachwianie na minus rynku gości z zagranicy. Wśród obcokrajowców niezmiennie dominują Niemcy (1/3 przyjezdnych). Niemalą grupą są tu również Brytyjczycy i Czesi.

Bardzo często turyści przyjeżdżają do nas wielokrotnie, co oznacza, że miasto się podoba i ma wiele do zaoferowania. Wpływ na to mają realizowane w ostatnich latach działania na rzecz poprawy wizerunku Torunia, realizowane remonty i renowacje zabytków (choćby zakończony projekt restauracji toruńskich gotyckich kościołów) oraz rozbudowa infrastruktury turystycznej, m.in. parkingów w rejonie starówki (ul. Gregorkiewicza, Piastowska, Wały gen. Sikorskiego).

Przybywa osób decydujących się na nocleg w Toruniu (według GUS o 7 proc. rok do roku), wzrasta również liczba sprzedawanych biletów do toruńskich atrakcji (w 2023 r. łącznie ponad 1,5 mln). Podobnie jak wcześniej, głównym powodem przyjazdu pozostaje zwiedzanie miasta (2/3 turystów), rzadziej jest to wypoczynek lub odwiedziny bliskich, a sporadycznie zakupy lub interesy.

Obserwuje się wyraźne wydłużenie sezonu turystycznego i nasilenie turystyki weekendowej – praktycznie przez cały rok Toruń jest w tych dniach pełen gości.

Monitoring ruchu turystycznego

Szczegółowe dane na temat turystyki w Toruniu oraz ich analiza zawarte są w corocznych badaniach ruchu turystycznego, prowadzonych przez Ośrodek Informacji Turystycznej w formie ankiet wśród przyjezdnych, także w latach 2019-2023. Treść raportu z monitoringu publikowana jest na miejskiej stronie internetowej torun.pl oraz stronie OIT www.visittorun.com.

Nowa siedziba OIT

W 2023 r. Ośrodek Informacji Turystycznej zmienił swoją siedzibę. Do września 2022 r. mieścił się w kamienicy przy Rynku Staromiejskim 25, a od 12 września 2023 r. jednostka rozpoczęła działalność w przestronnym lokalu przy ul. Szerokiej 43, położonym vis a vis pomnika Kopernika. Nowe miejsce z pewnością jest bardziej widoczne dla turystów, co przełożyło się na większą ilość osób odwiedzających punkt. W ciągu roku odwiedza OIT kilkadziesiąt tysięcy gości.

Konkurs Tropiciele Toruńskich Tajemnic

Konkurs, organizowany przez Ośrodek Informacji Turystycznej od 2011 r., jest skierowany głównie do dzieci i rodzin. Od maja do września ma formułę konkursu z nagrodami, a w pozostałym okresie – formułę gry miejskiej. Co roku bierze w nim udział około 600-700 uczestników, nagradzanych jest 80 osób.

Spacery z przewodnikiem

W 2019 r. wprowadzona została nowa oferta Ośrodka Informacji Turystycznej, umożliwiająca internetową rezerwację usługi przewodnickiej w czasie weekendów. Oferta ta cieszy się nie słabnącym powodzeniem, o czym świadczy liczba sprzedanych przez OIT biletów: 2019 – 1053, 2020 – 459 (pandemia), 2021 – 742, 2022 – 1446, 2023 – 1540. Łącznie w latach 2019-2023 to ponad 5000 oprowadzonych po mieście gości, którzy skorzystali z oferty OIT.

System Informacji Turystycznej

W minionych latach wykonano konserwację szklanych tablic informacyjnych w 9 punktach starówki (kościół, bramy, muzea) wraz z aktualizacją informacji w 3 językach. Nowością są kody QR odsyłające do pogłębionych informacji o zabytku. Informacje są dostępne także dla osób słabowidzących;

Umieszczono plany Torunia ze wskazówkami dojazdu do najważniejszych atrakcji na starówce na przystankach MZK lub ich pobliżu w 12 lokalizacjach (m.in. dworzec Toruń Główny i Toruń Miasto, pl. św. Katarzyny, al. Solidarności, rektorat UMK, camping Tramp, parkingi Park&Ride);

Inauguracja sezonu turystycznego w Toruniu

W 2022 r. miasto było współorganizatorem plenerowej inauguracji sezonu turystycznej, połączonej z Dniem Hanzy na Zamku Krzyżackim. Uczestniczyły w niej Lokalna Organizacja Turystyczna, PTTK Oddział Miejski im. M. Sydowa w Toruniu oraz Centrum Kultury Zamek Krzyżacki. Impreza miała na celu promocję atrakcji turystycznych oraz krajoznawstwa. W ramach akcji „Toruń Nieodkryty” 14-16 maja 2021 r. można było skorzystać z bezpłatnych wejściówek do ciekawych i na co dzień niedostępnych atrakcji turystycznych lub wziąć udział w pieszych i rowerowych wycieczkach po okolicy oraz spacerach z przewodnikiem po zespole staromiejskim. Dodatkowo w fosie zamkowej Centrum Kultury Zamek Krzyżacki zorganizowało jarmark średniowieczny w ramach obchodzonego co roku Międzynarodowego Dnia Hanzy.

Program rozwoju turystyki do 2030 r.

Działania miasta w obszarze turystyki opierają się na strategicznych dokumentach. Do roku 2021 r. obowiązywała Strategia Rozwoju Turystyki dla Miasta Torunia na lata 2013-2020, przyjęta Uchwałą nr 608/2023 Rady Miasta Torunia 16 września 2013 r., która określała 5 obszarów priorytetowych, kompleksowo ujmujących możliwości i kierunki rozwoju turystyki w Toruniu: 1. Toruń przyjazny, 2. Toruń historyczny, 3. Toruń aktywny, 4. Toruń edukacyjny i 5. Toruń biznesowy. W ramach każdego z tych priorytetów realizowany był szereg działań, zarówno przez miasto, jak i współpracujące z GMT podmioty zewnętrzne, wypełniających cele wyznaczone w strategii. W 2020 r., w związku z pandemią koronawirusa i brakiem możliwości kontynuowania tych działań, Rada Miasta Torunia przedłużyła czas obowiązywania strategii do

końca roku 2021 r. (Uchwała nr 470/20 Rady Miasta Torunia z dnia 24 września 2020 r.)

W 2021 r. przystąpiono też do opracowania nowej wersji dokumentu. Wydział Promocji i Turystyki zlecił to zadanie podmiotowi zewnętrznemu – wyłonionej w procedurze zapytania ofertowego firmie Collect Consulting S.A. z siedzibą w Katowicach. Przyjęcie nowej strategii było poprzedzone szerokimi konsultacjami, za równo z mieszkańcami Torunia (w 2022 r.), jak i jednostkami miejskimi oraz podmiotami działającymi w branży turystycznej.

W maju 2022 r. Rada Miasta Torunia uchwaliła „Program rozwoju turystyki dla Miasta Torunia do 2030 roku” (Uchwała nr 859/2022 z dnia 12 maja 2022 r.) Dokument określa misję i wizję zrównoważonego rozwoju turystycznego miasta w czterech obszarach priorytetowych tj.: infrastruktura i przestrzeń, zasoby i produkty, gospodarka i społeczeństwo, promocja i marketing. Sprawozdanie z realizacji programu jest przedkładane RMT co roku do 31 marca.

Tytuł Polskie Marki Turystyczne

W 2019 r. Toruń jako jeden z pięciu laureatów otrzymał tytuł „Polskiej Marki Turystycznej” w projekcie realizowanym przez

Ministerstwo Sportu i Turystyki i Polską Organizację Turystyczną. Dzięki tytułowi Toruń zyskał pakiet możliwości promocyjnych oraz szkoleniowych, m.in.:

- możliwość umieszczania postów promujących Toruń na profilu społecznościowym Polskich Marek Turystycznych (moderuje POT)
- obecność Torunia w programie TV „Pytanie na Śniadanie” w 2020 i 2022 r.
- szkolenia dla zarządców Marki: 2020 Wisła, 2021 Janów, 2022 Bilbao, Warszawa 2023, m.in. na temat wykorzystywania różnych narzędzi w promocji marki;
- ebook „Szlakami polskich smaków” - promocja na kanałach Kukbuk oraz w SM Ewy Wachowicz;
- obecność Torunia na stanowisku Polskiej Marki Turystycznej podczas imprez targowych (np. ITB Berlin, TT Warsaw, Targi Tour Salon Poznań 2022, Madryt, Targi Turystyczne Market Tour Piknik nad Odrą)
- wizyty blogerów promujących Polskie Marki Turystyczne, m.in. Bartosza Szaro (2020), Joanny i Macieja Dowborów (2022);
- obecność toruńskich instytucji w akcji POT „Polska Zobacz Więcej – Weekend Za Pół Ceny” (2019-2022);
- obecność Marki Toruń w projekcie Turystycznej Szkoły;
- udział Torunia w badaniach „Mystery Client”
- dodatkowa punktacja za posiadanie przez miasto tytułu PMT w konkursach MSiT dla organizacji pozarządowych (m.in. Lokalna Organizacja Turystyczna otrzymała 250 tys. zł dofinansowania na stworzenie toruńskiego szlaku kulinarnego);

100 lat Torunia w wolnej Polsce

18 stycznia 2020 r. minęła 100. rocznica odzyskania przez Toruń niepodległości po latach zaborów. Z tej okazji rok wcześniej na fasadzie budynku Urzędu Miasta Torunia został odsłonięty specjalny, okolicznościowy zegar stulecia z wizerunkiem gen. Józefa Hallera, który przez rok odmierzał czas do setnej rocznicy. Honorowy patronat nad obchodami objął prezydent RP Andrzej Duda.

W 2020 r. miasto we współpracy z wieloma instytucjami i stowarzyszeniami zorganizowało szereg wydarzeń, zarówno oficjalnych, jak i skierowanych do wszystkich mieszkańców. W ramach rekonstrukcji wydarzeń sprzed 100 lat w Toruniu stanęły figury postaci z czasów odzyskania niepodległości oraz cztery bramy, przez które wkroczyło do centrum miasta wojsko. W Ratuszu Staromiejskim odbyła się uroczysta sesja Rady Miasta, konferencja naukowa „Powrót Torunia do Polski”, wystawa pt. „Toruń 100 lat Niepodległy! Z miłości ku ojczyźnie...” oraz promocja specjalnego „Rocznika Toruńskiego”, wydanego staraniem Towarzystwa Miłośników Torunia i Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

W Arenie Toruń miał miejsce koncert jubileuszowy przebojów ostatniego stulecia z udziałem Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej i gwiazd polskiej estrady. Szerokim echem odbił się Bal Stulecia w CKK Jordanki, podczas którego poznaliśmy sześciuosobowe grono Współczesnych Torunian 100-lecia. Zostali nimi Krystyna Szalewska-Gałdyńska, prof. Jan Tajchman, Ryszard Olszewski, Jarosław Józefowicz, Alojzy Kowalski i dr Bohdan Dowbor. Ogłoszono też plebiscyty na „Toruńską legendę stulecia” i „Toruńskie wydarzenie stulecia”. W kolejnych miesiącach odsłonięto m.in. tablicę poświęconą Julianowi Fałatowi na kamienicy przy Fosie Staromiejskiej i zrekonstruowany pomnik Poległych Żołnierzy Wojsk Balonowych w Parku Miejskim na Bydgoskim Przedmieściu. Parkowi przy pl. Rapackiego nadano nazwę parku 100-lecia Powrotu Torunia do Wolnej Polski. Ważnym wydarzeniem było otwarcie 11 czerwca 2021 r. Muzeum Twierdzy Toruń w dawnym forcie pruskim, a także nadanie Szkole Podstawowej nr 14 imienia Błękitnej Armii.

Z okazji rocznicy ukazał się okolicznościowy medal, który przez cały rok był wręczony osobom i instytucjom zasłużonym dla miasta. Autorem projektu jest artysta plastyk Igor Skrzyński, prawnuk pułkownika Stanisława Skrzyńskiego, uczestnika tamtych wydarzeń. Miejski Zakład Komunikacji nadał nazwy bohaterów niepodległości 7 tramwajom swing: gen. Józef Haller, płk. Stanisław Skrzyński, Helena Piskorska, Otton Steinborn, Stefan Łaszewski, Władysław Szuman, Helena Steinbornowa. Poczta Polska uczciła rocznicę okolicznościową kartką pocztową. Rok obchodów zakończyła uroczysta sesja Rady Miasta Torunia 28 grudnia 2020 r.

550. rocznica urodzin Mikołaja Kopernika

W 2023 r. obchodziliśmy w Toruniu 550. rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika (19 lutego 1473). Kilka miesięcy wcześniej, 16 listopada 2022 r. Senat Rzeczypospolitej Polskiej

ustanowił rok 2023 „Rokiem Mikołaja Kopernika”, zaś 15 grudnia Rada Miasta Torunia przyjęła stanowisko w sprawie ogłoszenia „Rokiem Mikołaja Kopernika w Toruniu”. Z okazji jubileuszu miasto wybiło okolicznościowy medal pamiątkowy, który przez cały 2023 r. był nadawany osobom i instytucjom zasłużonym dla miasta.

Trzon toruńskich wydarzeń rocznicowych stanowiły: uroczysta sesja Rady Miasta Torunia 16 lutego, Światowy Kongres Kopernikański z inauguracją 19 lutego oraz częścią naukową w dniach 12-15 września, Ogólnopolski Konkurs Wiedzy o Mikołaju Koperniku, czerwcowy Zlot Szkół Kopernikańskich, 43. Międzynarodowy Zjazd Miast Nowej Hanzy w dniach 22-25 czerwca oraz dwie wystawy przygotowane przez Muzeum Okręgowe w Toruniu: otwarta 18 lutego ekspozycja „Wokół rękopisu De revolutionibus”, na której prezentowane były najstarsze wydania dzieła Mikołaja Kopernika oraz monumentalna wystawa „Misterium Słońca. Kopernik, syn renesansu”, otwarta 8 września, obejmująca 650 eksponatów z Polski i Europy, w tym znaczące dzieła malarstwa, grafiki i rzemiosła artystycznego powstałe na terenie Italii pomiędzy XV a XVI w.

Nobliści w Toruniu

Inauguracja obchodów kopernikańskich miała miejsce wokół daty urodzin astronoma 19 lutego 2023. Na odbywający się w Toruniu Światowy Kongres Kopernikański, współorganizowany przez toruńską Akademię Jagiellońską, przybyło do Torunia kilkuset uczonych z całego świata, w tym pięciu laureatów Nagrody Nobla w dziedzinie fizyki: prof. Philip James Edwin Peebles, prof. Michel Mayor, prof. Barry Barish, prof. Arthur McDonald i prof. Didier Queloz. Druga odsłona kongresu, z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w roli gospodarza, miała miejsce 12-15 września. Na program wydarzenia złożyło się 6 naukowych sekcji tematycznych: historyczna, astronomiczna, medyczna, kulturoznawcza, lekarska, młodzieżowa i nauczycielska.

Tort i teatr dla Kopernika

Atrakcją dla mieszkańców i turystów było 18 lutego 2023 r. przyjęcie urodzinowe Mikołaja Kopernika z ogromnym tortem, prezentami dla astronoma i paradą prowadzoną przez bębniarzy Bazarnik Drums. Jubilat stał się osobiście w formie gigantycznej figury. Na uczestników wydarzenia czekały symboliczne kartki urodzinowe, na których każdy miał możliwość wpisania życzeń dla Mikołaja Kopernika. Teatr Baj Pomorski, który współorganizował tę urodzinową zabawę, przygotował też na okrągłą rocznicę astronoma spektakularne widowisko plenerowe „Kopernik Odkrywca”, wystawione kilkukrotnie latem 2023 r.

Muzyka dla Kopernika

Kopernikańska rocznica została też wielokrotnie uczczona muzycznie. Toruńska Orkiestra Symfoniczna zaprosiła melo-

manów na koncert „Muzyka i kosmos”, wypełniony kompozycjami związanymi z niebem i kosmosem. 10 grudnia czeka nas druga odsłona tego wydarzenia. W Arenie Toruń zaprezentuje się plejada młodych gwiazd polskiej sceny z Roksaną Węgiel na czele (bezpłatne wejściówki można dostać w toruńskich instytucjach kultury). Z kolei spotkanie z dyrygentką Agnieszka Duczmał, warsztaty muzyki elektronicznej, konkurs młodych talentów czy zrealizowana przez dzieci wystawa pn. Młoda Muzyka w Mieście Kopernika wypełniły jesienny III Festiwal Młodej Muzyki – Hommage a Mikołaj Kopernik.

Jubileusz pomnika Kopernika

25 października świętowaliśmy 170. rocznicę uroczystego odsłonięcia w Toruniu pomnika Mikołaja Kopernika. Z tej okazji Towarzystwo Miłośników Torunia zorganizowało spotkanie z prof. Magdaleną Niedzielską, znawczynią sekretów słynnego monumentu. Kopernik zagościł też na tegorocznym Toruńskim Festiwalu Słów - o ekonomicznych teoriach astronoma była mowa 14 października podczas debaty „Wokół pieniądza”. W obchody włączyło się też Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy, które w ramach Toruńskiej Nocy Naukowców przygotowało związane z tematyką roku warsztaty, stanowiska edukacyjne i doświadczalne.

Matejko w ratuszu

Artystycznym hitem listopada była ekspozycja w Ratuszu Staromiejskim słynnego obrazu Jana Matejki „Astronom Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem” ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Wydarzenie towarzyszyło 31. Międzynarodowemu Festiwalowi Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych EnegaCamerimage 2023 i cieszyło się ogromnym zainteresowaniem.

20 listopada, w związku z rocznicą przyjęcia przez Organizację Narodów Zjednoczonych Konwencji o Prawach Dziecka, została ustanowiona nagroda „Gwiazdy Grodu Kopernika”, której celem jest wyłanianie i promowanie uzdolnionych młodych torunian o ciekawej osobowości oraz promowanie ich talentów wśród mieszkańców Torunia.

Z okazji rocznicy astronoma w 2023 r. w Toruniu posadzonych zostało 550 nowych drzew.

43. Międzynarodowy Zjazd Miast Nowej Hanzy

Toruń, jedno z najprężniejszych miast hanzeatyckich w średniowieczu, w 1998 r. przystąpił do Związku Miast Nowej Hanzy – organizacji, która kultywuje tradycje hanzeatyckie, promując kulturę i walory turystyczne dzisiejszych miast członkowskich. Nasze miasto co roku uczestniczy w zjazdach organizacji. Obecnie też było na 42. Międzynarodowym Zjeździe Miast Nowej Hanzy w Neuss w Niemczech, by odebrać flagę organizatora kolejnego spotkania miast.

22-25 czerwca 2023 r., w rocznicę 550-lecia urodzin Mikołaja Kopernika oraz 790-lecia powstania miasta (lokacji na prawie magdeburskim w 1233 r.). Toruń był gospodarzem

43. Międzynarodowego Zjazdu Miast Nowej Hanzy. Impreza odbyła się pod hasłem „Toruń. W orbicie miast”. Do Torunia przyjechali przedstawiciele ponad 70 miast hanzeatyckich z 11 krajów. Imprezę otworzyła barwna parada ulicami starówki z plenerowym koncertem Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej. W pochodzie udział wzięli przedstawiciele miast hanzeatyckich, Orkiestra Dęta Świecie wraz z mażoretkami, rycerze z Bractwa Rycerzy Chorągwi Toruńskiej i Chorągwi Zaciężnej Ziemi Kujaw oraz 4-metrowa figura Mikołaja Kopernika.

Na stoiskach promocyjnych, zlokalizowanych na Rynku Nowomiejskim, prezentowało się 38 przedstawicieli miast. Można tam było otrzymać ciekawe materiały promocyjne, skosztować lokalnych przysmaków, obejrzeć tradycyjne wyroby rzemiosła itp. Stoisko toruńskie obsługiwane było przez LOT. Na scenach w centrum miasta prezentowały się międzynarodowe i lokalne grupy muzyczne, teatralne oraz chóry. Mieszkańcy i turyści mieli okazję do bliskiego spotkania z twórcami i ich propozycjami na wystawie pt. „Szlakiem wspólnoty” w ramach projektu HanseArtWorks w Ratuszu Staromiejskim.

Najważniejszym wydarzeniem o charakterze ekonomicznym było Forum Gospodarcze umożliwiające wymianę dobrych praktyk wśród środowisk biznesowych. Swoje program realizowali również Młodzi Hanzeaci, przy współudziale młodzieży toruńskiej i Centrum Nauki „Młyn Wiedzy”.

24 czerwca 2023 r. w CKK Jordanki odbyło się Walne Zgromadzenie Delegatów Międzynarodowego Związku Miast Nowej Hanzy. Jest to centralny punkt każdego zjazdu. Ponadto odbyły się także spotkania Komisji Hanzy i grup roboczych skupionych w ramach związku (archiwistów, zrównoważonej Hanzy, Fair Trade Hanza, grupy ds. turystyki). Dla wszystkich uczestników zjazdu przygotowana została impreza biesiadna tzw. Hanza Party w CT Park oraz zwiedzanie miasta z przewodnikami. W Dworze Artusa zaproszeni goście uczestniczyli w tzw. „wieczorze gdańskim” i „wieczorze lubeckim”. Prezydent Miasta Torunia podjął delegatów w Ratuszu Staromiejskim podczas „wieczoru toruńskiego” w cieniu najsławniejszego na świecie wizerunku Mikołaja Kopernika z tzw. portretu gimnazjalnego z połowy XVI w.

Podczas imprezy zamknięcia ponownie przez miasto przeszła parada, a przechodnia flaga hanzeatycka przekazana została miastu Gdańsk – kolejnemu organizatorowi imprezy.

Na organizację Walnego Zgromadzenia Delegatów 100 000 zł przekazało Ministerstwo Spraw Zagranicznych, a organizację Forum Gospodarczego, również kwotą 100 000 zł, wsparł Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego poprzez Toruńską Agencję Rozwoju Regionalnego SA.

Festiwal Wisły

W latach 2019-2023 Toruń był współorganizatorem Festiwalu Wisły – imprezy, której celem jest promocja tradycji wiślanych miast położonych nad rzeką. Wydarzenie obejmuje: zlot tradycyjnych łodzi i statków rzecznych na Wiśle, jarmark rzemiosła i lokalnych produktów, koncerty, parady, regaty, warsztaty, stoiska edukacyjne, forum wiślane, konkurs pływacki, wieczorne, iluminowane parady statków na Wiśle itp. Wsparcie finansowe dla tej imprezy w latach 2019-2023 wyniosło łącznie 660 000 zł: w 2019 r. 200 000 zł, w latach 2020-2021 r. po 80 000 zł rocznie, a w latach 2022-2023 po 150 000 zł rocznie.

Akcja „Toruń za pół ceny”

Co roku w marcu lub kwietniu oraz październiku Toruń jest organizatorem akcji promocyjnej „Toruń za pół ceny”. To cieszące się dużym powodzeniem mieszkańców i turystów przedsięwzięcie, realizowane od 2010 r., polega na obniżeniu cen na cały lub wybrany asortyment w toruńskich lokalach gastronomicznych, hotelach, sklepach, obiektach kulturalnych oraz miejscach szeroko pojętej rekreacji. Głównym celem akcji jest przedłużenie sezonu turystycznego w Toruniu. Akcja jest szeroko promowana w mediach, a od 2019 r. także

w okolicznych miastach (Bydgoszcz, Grudziądz, Włocławek, Inowrocław). Do 2020 r. partnerem miasta przy realizacji przedsięwzięcia były stacje radiowe sieci EUROZET (Meloradio, Radio Plus a także w internetowe portale Radia ZET, Antyradia, Chilli ZET i Meloradia). Obecnie za organizację odpowiada stowarzyszenie GO SPORT.

Do promowania akcji angażowane są znane postaci kultury i sportu, np. żuźlowiec Paweł Przedpełski, piosenkarka Sara Pach, wioślarka Katarzyna Zillmann, koszykarz Aaron Cel, wioślarz Mirosław Ziętarski. Pozyskiwane są też nagrody od sponsorów (vouchery do restauracji, pobyty hotelowe, auta na weekend itp.), rozdawane następnie w radiowych konkursach medialnych i na fanpage'u akcji na FB. Co roku w akcji uczestniczy od 30 do 40 tys. osób.

Wsparcie przedsiębiorców w pandemii

W 2020 r. miasto podjęło szereg działań wspierających toruńską branżę turystyczną i gastronomiczną, borykającą się z kryzysem po wprowadzeniu ograniczeń w życiu publicznym w trakcie pandemii koronawirusa.

Toruń włączył się m.in. do ogólnopolskiej akcji #citywillwait, polegającej na wzajemnej promocji atrakcji turystycznych przez polskie miasta. Koordynacja akcji i zbieraniem zgłoszeń zainteresowanych podmiotów zajmowała się Lokalna Organizacja Turystyczna, wspierana przez K-POT i POT.

Zrealizowany został projekt promocyjny pn. „Toruńska gastronomia wirtualnie”. Przy współpracy z WPiT wolontariuszki Agnieszka Michałowska z Akademii Kulinarnej Studio „A” oraz Marta Sikorska z Centrum Dziedzictwa Kulinarnego UMK stworzyły cykl spotów promujących toruńskie restauracje, bary i kawiarnie pod hasłem #wspieramgastrotorun.

W grudniu 2020 r. przed świętami Bożego Narodzenia miasto sfinansowało zakup paczek żywnościowych o wartości 50 zł każda (posiłek + słodki poczęstunek) dla 636 osób potrzebujących wskazanych przez MOPR, w tym: 125 osób uczęszczających na warsztaty terapii zajęciowej, 159 osób dorosłych (seniorzy, pracownicy DPS) oraz 352 – dzieci. Łączna wartość wsparcia pomocy 31 800 zł.

Konkursy tematyczne

W celu zachęcenia turystów po pandemii, by zaczęli znowu odwiedzać Toruń, a mieszkańców – do korzystania z miejscowych atrakcji, organizowane były konkursy tematyczne:

- „Zaproś najbliższych do Torunia” (30.06 – 31.08.2020)
Celem konkursu było zaproszenie krewnych, przyjaciół, znajomych do przyjazdu w czasie wakacji lub na weekend do Torunia. Konkurs obejmował 2 kategorie: zaproszenie w formie fotografii lub krótkiego amatorskiego filmiku z hasłem „Zapraszamy do Torunia”;
- #KupujLokalnieWspierajToruń (27.11 – 31.12.2020)
W ramach kampanii radiowej internetowej (FB) wspierającej toruńskie restauracje zorganizowano konkurs na propozycję hasła promującego ofertę toruńskich lokali gastrono-

- micznych (trzeba też było przesłać skan lub zdjęcie dowodu zakupu zamówienia o wartości nie mniejszej niż 50 zł);
- #OdkryjTouńNaNowo (dwie tury: 15-19.02. i 1-5.03.2021). Aby wziąć udział w konkursie, należało udzielić prawidłowej odpowiedzi na zamieszczone na portalu FB Mój Toruń pytanie, każdego dnia inne. Nagrodą dla zwycięzcy był voucher na usługę przewodnicką;
  - „Odkryj Toruńskie Trasy Rowerowe” (30.06.-31.08.2021) – konkurs polegał na wykonaniu relacji fotograficznych z przejazdu trasami rowerowymi wyznaczonymi przez PTTK (publikowanymi na FB od czerwca do sierpnia 2021). Nagrodami było 8 voucherów do sklepu rowerowego o wartości 200 zł oraz 4 vouchery do Empiku;
  - „Turystyczne spacery po zdrowie” (5-12.08.2021) – konkurs we współpracy z Fundacją NEUCA dla Zdrowia. Uczestnicy mieli za zadanie pokonanie tras pieszych o różnym stopniu trudności, wyznaczonych przez PTTK, a następnie przesłanie relacji fotograficznej. Nagrody: kurtki turystyczne, plecaki, gry, vouchery do księgarni, itp. We wrześniu odbyła się edycja akcji „Spacer po zdrowie” w formie gry miejskiej, połączona z profilaktyką walki z cukrzycą. Uczestnicy mieli za zadanie dotarcie do wybranych punktów na terenie starówki i zdobycie potwierdzenia. Nagrodami było 10 voucherów o wartości 1000 zł do sklepu sportowego, gry i upominki toruńskie.
  - „Hop na rower po Toruniu” (22.08-04.09.2022) – uczestnicy konkursu wykonywali przejazd rowerowy stworzonym przez siebie szlakiem prezentującym walory turystyczno-przyrodnicze Torunia, o długości 7-20 km, a następnie umieszczali relację fotograficzną i opis szlaku na swoim profilu FB, oznaczając je hasztagiem #torunnarowery;
- Publikacje promocyjne w magazynach**
- Magazyn „Nasze miasto”, wydanie 25 lutego 2021, artykuł „Odkryj Toruń na Nowo”, nakład 10 tys. egz.;
  - Travel Magazine, wydanie marzec/kwiecień 2021, prezentacja miasta i oferty turystycznej zapraszająca na City Break w Toruniu, nakład 35 tys. egz.;
  - Magazyn „Tylko Toruń” oraz „Poza Toruń” – promocja akcji „Kupuj Lokalnie Wspieraj Toruń”, 19.03.2021 (25 tys. egz.) i 23.04.2021 (50 tys. egz.), dodatkowo baner na stronie internetowej magazynu;
  - „Gazeta Pomorska” dodatek „Wakacje 2021” - 15 regionów, 19 tytułów w ramach wydawnictwa Polska Press, wydanie 27.03.2021, 50 tys. egz.;
  - Magazyn „Claudia” – wydanie czerwcowe, kolportaż od 14.05.2021, artykuł sponsorowany + artykuł redakcyjny, nakład 200 tys. egz.;
  - Kujawsko-Pomorski Poradnik Turystyczny, dodatek do „Gazety Pomorskiej”, wydanie 21.05.2021, nakład 5000 egz.;
  - Dodatek prasowy „Wakacje 2021 Last Minute” (19 tytułów w ramach wydawnictwa Polska Press, 15 regionów), kolportaż od 29.05.2021, nakład 50 tys. egz.;
  - „Wiadomości Turystyczne” – okładka i artykuł zapraszający do Torunia, wydanie 1.06.2021, nakład: 6 tys. egz. dla branży turystycznej oraz 20 tys. egz. do sieci Empik;
  - Travel Magazine – wydanie maj/czerwiec, publikacja prezentująca aktualną ofertę turystyczno-kulturalną, nakład 45 tys. egz. + dystrybucja cyfrowa;
  - „Świat, podróże, kultura” – materiał o Toruniu w kontekście turystyki rodzinnej w wydaniu lipcowym 2021, nakład 44 tys. egz., zasięg ok. 600 tys. odbiorców, dystrybucja w wersji papierowej m.in. na pokładzie PKS Polonus i PKP oraz w strefach VIP na lotniskach. Magazyn w formie elektronicznej na platformach: magazynswiat.pl;
  - Magazyn „Oliwia” – artykuł o walorach turystycznych Torunia z ofertą kulturalną na okres wakacyjny, wydanie lipcowe 2021, publikacja 15.06, nakład: 108 tys. egz. Dodatkowo promocja Bella Skyway Festival w wydaniu 8/2021 i na profilu FB wydawnictwa;
  - Travel Polska - wydanie lipiec/ sierpień 2021, nakład 55 tys., połączone z dodrukiem 45 tys. egz. na targi Tour Salon w Poznaniu. Promocja fortyfikacji oraz oferty dla rodzin z dziećmi;
  - Publikacja artykułów pt. „Toruń latem”, promujących Bella Skyway Festival w magazynie „Nasze Miasto Warszawa”, wydanie 1.07.2021, nakład 50 tys. egz. oraz w „Polska Times”, wydanie 2.07.2021, nakład 7400 egz. + wydanie internetowe;
  - „National Geographic” – publikacja materiału pt.: „Toruń skradnie Ci serce”, wydanie wrześniowe, realizacja zadania przez LOT Toruń w ramach przyznanej dotacji konkursowej, nakład 31 000 egz.
  - Magazyn „Poznaj Polskę” - wydanie marzec 2022, artykuł „Toruń – bezpieczny city break”;
  - „Gazeta Pomorska”, dodatek Wiosna 2022 – wydanie 26.03.2022, artykuł „City break w Toruniu”;
  - „Gazeta Pomorska”, dodatek „Nasze miasto Toruń” – wydanie 31.03.2022, artykuł „Odkryj Toruń na nowo”;
  - Magazyn „Travel Polska” – wydanie maj-czerwiec, artykuł „Toruń – Wakacyjny city break”;
  - „Gazeta Pomorska”, dodatek Wakacje 2022 – wydanie 28 maja, artykuł „Odkryj Toruń na nowo”;
  - „Gazeta Pomorska”, dodatek „Nasze miasto Warszawa – strony tematyczne” – wydanie 15.06.2022, artykuł „City break w Toruniu”;
  - Magazyn „Travel Polska” – wydanie maj-czerwiec, artykuł „Piękne instalacje i gigantyczne Anooki podczas 13. Bella Skyway Festiwal w Toruniu”;
  - Promocja Torunia w Interaktywnym Przewodniku Turystycznym Polska Press;
  - wydania „Travel Polska (styczeń – luty 2023; maj – czerwiec 2023; wrzesień – październik 2023, grudzień – styczeń 2023/2024);
  - „Nowa Turystyka”, Smaki polskiej turystyki – „Daj się oczarować toruńskiej kuchni”, czerwiec 2023;

Polski i Toruński Bon Turystyczny

Do wdrożonego w 2020 r. rządowego programu pn. Polski Bon Turystyczny przystąpiło 86 toruńskich podmiotów, świadczących usługi turystyczne i okotourystyczne. Bon turystyczny o wartości 500 zł na dziecko do 18. roku życia musiał zostać zrealizowany do końca ważności, tj. 30 września 2022 r.

W 2020 r. Lokalna Organizacja Turystyczna zaproponowała, we współpracy z miastem, uruchomienie Toruńskiego Bonu Turystycznego. W akcję włączyło się blisko 50 podmiotów z Torunia. Za zgodą i w porozumieniu z Polską Organizacją Turystyczną akcja została szeroko nagłośniona - zamieszczono informacje i baner na stronach LOT, przeprowadzono kampanię promocyjną na miejskim fanpage'u Mój Toruń w terminach 15-18.07.2021 (110 195 odbiorców) oraz 21-24.07.2021 (124 456 odbiorców). Za stworzenie Toruńskiego Bonu Turystycznego, którego celem było wsparcie lokalnej branży turystycznej poprzez zakup bonu i wykorzystanie go po zniesieniu restrykcji związanych z wybuchem pandemii COVID-19, LOT otrzymała wyróżnienie w konkursie Odkrywcza 2020, organizowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Zajrzyj na toruńską starówkę

W 2020 r. przygotowana została 7-odcinkowa seria filmów promujących atrakcje turystyczne Torunia, celem zachęcenia mieszkańców i turystów do odwiedzenia różnych zakątków miasta, nie tylko w ścisłym centrum. Cykl stał się również przedmiotem konkursu wiedzy o Toruniu, zorganizowanego przez OIT na portalu FB VisitTorun. Nagrodami były vouchery do toruńskich restauracji o łącznej wartości 1000 zł.

Toruński Tydzień Restauracji

Akcja odbyła się 9-16 października 2020 r. i polegała na przygotowaniu przez toruńskie restauracje specjalnego, 3-daniowego menu inspirowanego kuchnią polską, w cenie nieprzekraczającej 45 zł. Klienci, którzy skorzystali z oferty, mogli wziąć udział w głosowaniu SMS-owym. Restauracja z największą ilością głosów została wyróżniona statuetką „Chochli Prezydenta Miasta Torunia”, a także nagrodami pozyskanymi od sponsorów, m.in. zastawą marki Churchill i bonem do hurtowni gastronomicznej o wartości 1000 zł. W ramach akcji odbyło się również 7 bezpłatnych warsztatów kulinarnych online z toruńskimi szefami kuchni.

Akcja promocyjna z portalem TRAVELIST

W ramach współpracy z portalem rezerwacyjnym Travelist 23-25 sierpnia 2021 r. nakręcony został film z podróży państwa Torres do Torunia, opublikowany na portalu Youtube (115 tys. wyświetleń w okresie 20.09-8.10.2021). Zamieszczono też relację i sesję zdjęciową na portalu FB (467 tys. follo-

wersów), na portalu Instagram, w formie artykułu promocyjnego i newslettera z ofertą turystyczną miasta.

21-28 września 2021 r. zorganizowany został konkurs promujący Toruń „I love Travelist & Toruń” z nagrodami – vouchery podróżniczymi do wykorzystania w serwisie travelist.pl oraz gadżetami Torunia.

Toruń w TV

Największa kampania promująca Toruń jako atrakcyjną destynację turystyczną miała związek z umową z **Discovery Sports Events** na organizację Speedway Grand Prix w latach 2022-2023. We wrześniu i październiku 2022 r. 30-sekundowy spot Torunia w języku polskim, angielskim i francuskim ukazał się: 60 razy w TVN, 60 razy w TVN 24, 60 razy w Eurosporcie 1 (kanał ogólnoeuropejski), 60 razy w Eurosporcie 2 (kanał ogólnoeuropejski) i 80 razy w Travel Channel (kanał ogólnoeuropejski). Kampania została powtórzona na przełomie kwietnia i maja 2023 r. Dodatkowo w dniach, w których odbywał się finał turnieju SGP w Toruniu, promowani byliśmy w ramach tzw. wejść pogodowych na żywo w programie Dzień dobry TVN. W Polsce reklamę widziało przynajmniej jeden 12 868 846 osób.

Toruń promował się również w **TVP2** przy okazji organizacji transmitowanego na żywo koncertu trasy „Lato, muzyka, zabawa” na Motoarenie latem 2019 r. oraz w związku z Telewizyjną Galą Piosenek Świątecznych „Christmas Present” z udziałem Robbiego Williamsa w CKK Jordanki 8 grudnia 2019 r. (premiera telewizyjna odbyła się w prime time 25 grudnia w TVP2 i powtarzana była kilkakrotnie).

W **Polsacie** Toruń był obecny w związku z organizacją gal sportowych Polsat Boxing Promotions w Dworze Artusa w 2021 r. i w Arenie Toruń w 2022 r. W trakcie transmisji z zawodów na kanałach grupy Polsat: Super Polsat (antena otwarta), Polsat Sport i Polsat Sport Extra emitowano 4 razy 30-sekundowe spoty promocyjne Torunia w obu latach i 26 razy 8-sekundowe billboardy sponsorskie. Ekspozowano również herb miasta na ekranach led na Arenie, na wszystkich materiałach promujących wydarzenie, biletach, na ścianie promocyjnej gali oraz na narożnikach ringu.

Promocja na kanałach grupy **National Geographic** dotyczyła Torunia i Bella Skyway Festival. Wyemitowano spoty promocyjne o długości 60, 15 i 8 sekund.

Do Torunia zawiązała również ekipa 13-odcinkowego programu „Flavor of Poland”, realizowanego dla **Amerykańskiej Telewizji Publicznej** typu culinary travel – serial pojawił się na antenie w styczniu 2020 r. i prezentowany był na antenie przez 3 lata.

Toruń w radio

Świąteczny Konwój Radia Zet – Toruń był jednym z miast w Polsce, do którego zawiązało świąteczne miasteczko Radia Zet w 2018 i 2019 r. Na Rynku Nowomiejskim można było skorzystać z interaktywnego pojazdu z grammi oraz darmowymi

słodyczami dla dzieci, strefy karaoke z nagrodami, stanowisk pisania listów do Św. Mikołaja i wybijania monet. Imprezę wieńczył koncert jednej z gwiazd polskiej muzyki rozrywkowej.

W 2022 r. we współpracy z **Radiem TOK FM** zrealizowano cykl pięciu podcastów pn. „Oblicza Torunia” które związane były z Kopernikiem, Wisłą, żużlem, kulturą oraz naturą miasta. Trwały od 20 do 25 min, a prowadzone były przez Karolinę Głowacką, która rozmawiała z zaproszonymi gośćmi. Cykl był szeroko promowany na antenie TOK FM, stronie i portalu radia na FB. Wszystkie odcinki cyklu miały łącznie kilkadziesiąt tysięcy odsłuchać i są na stałe dostępne w internecie.

W 2023 r. przy okazji 550. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika zorganizowano wyjazdową audycję **Radia 357**, które nadawało z dziedzińca Ratusza Staromiejskiego. Mowa była o Koperniku, toruńskich piernikach i kulturze w mieście. Gościem audycji był m.in. autor komiksu o Koperniku, hiszpański rysownik Jordi Bayarri, który kilka godzin wcześniej w amfiteatrze Baja Pomorskiego zaprezentował dzieciom z toruńskich przedszkoli komiks wydany w cyklu „Najwybitniejsi Naukowcy”.

W czerwcu 2023 r. na błoniach nadwiślańskich, na zakończenie obchodów Święta Miasta i Zjazdu Hanzy, odbył się koncert plenerowy w ramach trasy Lata z Radiem, w któ-

rym wystąpili Myslovitz oraz Małgorzata Ostrowska. Przed południem w trakcie audycji na żywo w **Programie I Polskiego Radia** promowano Toruń, jako atrakcyjne miejsce turystyczne.

Study tour – study press

Istotną częścią działań na rzecz promocji Torunia była organizacja wizyt dziennikarzy, touroperatorów, blogerów i różnego typu influencerów z branży turystycznej. Wizyty te są najczęściej efektem współpracy z zagranicznymi ośrodkami Polskiej Organizacji Turystycznej i Kujawsko-Pomorską Organizacją Turystyczną, której członkiem jest Toruń. Zadanie miasta i współpracującej z nim LOT polega na zaplanowaniu pobytu, rezerwacji noclegów, biletów wstępu do atrakcji, organizacji usług przewodnickich po mieście itp.

Przykładowe działania z tego zakresu:

- wizyta dziennikarek z Izraela, poszukujących śladów obecności polskich Żydów w Toruniu 26-27 października 2019 r.
- organizacja w Toruniu Forum Polsko-Rosyjskiego z udziałem 37 przedstawicieli branży turystycznej z Rosji z polską branżą turystyczną 3-4 listopada 2019 r.
- wizyta 20-osobowej grupy amerykańskich touroperatorów 9 listopada 2019 r.

- wizyta 8-osobowej grupy chińskich reporterów 4-5 grudnia 2019, streaming live;
- wizyta grupy touroperatorów z Niemiec 3-4 października 2020 r.
- wizyta Katarzyny Węgrzyn – blogerki www.gdziewpolsce-naweekend.pl;
- wizyta grupy dziennikarzy z Niemiec 16-18 czerwca 2021r.
- wizyta piosenkarki Ewy Farnej w ramach promocji najciekawszych atrakcji turystycznych w Polsce dla rynku czeskiego – 18-19 czerwca 2021 r.
- wizyta ekipy telewizyjnej z Czech 22-23 czerwca 2021 r.
- wizyta dziennikarzy z Holandii 28-29 września 2021 r.
- wizyta touroperatorów z Czech 9-10 grudnia 2021 r.
- fam trip z cyklu Destination Poland „Dawno Cię tu nie było – spotkajmy się w Polsce” 23-24 czerwca 2022 r.
- wizyta studyjna przedstawicieli biur podróży z Korei Południowej 23-24 listopada 2022 r.
- wizyta studyjna przedstawicielki biura podróży z Argentyny 16-17 czerwca 2022 r.
- współorganizacja wizyt studyjnych dla dziennikarzy: Daniela Signer z Izraela (prowadzącej fanpage o Polsce), Ariela Aflao (pracującego dla Mako i Athosphere), Rotema Bar Cohena (pracującego dla Masa Acher) oraz Valerii Palieri z Włoch.
- wizyta studyjna dla 5 dziennikarzy z Belgii i Holandii (Śladami Mikołaja Kopernika) 23-24 kwietnia 2023 r.
- wizyta dziennikarza z The Christian Post z USA 26-27 kwietnia 2023 r.
- wizyta 6 dziennikarzy z Niemiec 10-12 maja 2023 r.
- wizyta ekipy telewizyjnej z Czech realizującej program „V karawanu po Polsku” 6-7 września 2023 r.
- wizyta blogerów „Hasające Zajace” w ramach projektu „Kopernik 550 Droga do gwiazd. Budujemy markę Szlaku Kopernikowskiego”.
- współpraca z Mikołajem Cichomskim - autorem bloga podróżniczego zyciewpodrozy.pl
- współpraca z Dorotą Gil-Kowalską i Jarkiem Kowalskim - autorami bloga podróżniczego szalonewalizki.pl;
- wizyta kanadyjskich youtuberów prowadzących kanał Eileen Aldis;
- wizyta anglojęzycznych vlogerów „Two Mad Travelers”, którzy opublikowali na swoim kanale youtube 3 filmy z pobytu w mieście.

Toruń w Onet Rano

W 2020 i 2021 r. Toruń promował się w popularnym programie „Onet Rano - w podróży”. Podczas porannych wejść na żywo zapraszano do Torunia m.in. na zaplanowane letnie wydarzenia kulturalne i sportowe, akcję „Toruń za pół ceny”, a w rozmowach z zaproszonymi gośćmi z Torunia rozmawiano o atrakcjach miasta, jego walorach turystycznych, sportowych i kulturalnych. W podróż po Toruniu internautów zabrały Iwona Kutyna oraz Beata Tadla.

W 2022 r. współpracowaliśmy z portalem **onet.pl** przy publikacji 3 artykułów natywnych dot. Torunia. 10 sierpnia ukazał się artykuł pt. „Toruń od innej strony. Nieoczywiste pomysły na spędzenie czasu”, promujący Festiwal Wisły, Bella Skyway Festival oraz prezentujący sposoby na spędzenie weekendowego wyjazdu w mieście. 29 września opublikowano artykuł „W Toruniu nie ma nudy. 10 miejsc, którymi twoje dziecko będzie zachwycone”, skierowany do rodzin z dziećmi. Trzeci artykuł pt. „Ćwierć wieku widnieje na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO. Prawdziwa perła na mapie” opublikowano 30 listopada.

In Your Pocket City Guides

Poland In Your Pocket to wydawnictwo działające w Polsce od 1999 r., będące częścią międzynarodowej sieci „**In Your Pocket City Guides**”, która obejmuje 53 kraje i ponad 200 miast. Współpracuje z globalnymi i regionalnymi markami w obszarze szeroko pojętej turystyki, jak np. Accor Hotels, Hard Rock Cafe, Stena Line, dzięki czemu materiały z serii „w twojej kieszeni” spotkać można w renomowanych hotelach, restauracjach czy u przewoźników na całym świecie. W ramach współpracy stworzono zakładkę poświęconą Toruniowi, która była dalej promowana wśród obcokrajowców przebywających w Polsce oraz Skandynawii.

Toruń planem filmowym

Toruń jest chętnie wybierany jest przez twórców filmowych jako sceneria, w której realizowane są najróżniejsze produkcje. Miasto za każdym razem współpracuje z producentami przy organizacji i logistyce tych skomplikowanych przedsięwzięć.

Jako pierwszy w minionej kadencji zawiązał do nas **Bollywood**. We wrześniu 2019 r. przez tydzień kilkusetosobowa grupa Hindusów kręciła w Toruniu zdjęcia do trzeciej odsłony przygód superbohatera „Kotigobby” z Kichną Sudeepem w roli głównej.

W rolę Frankfurtu nad Menem miasto wcieliło się we wrześniu 2021 r. za sprawą realizacji zdjęć do filmu produkcji Telewizji Polskiej „**Filip**” w reż. Michała Kwiecińskiego. To pierwsza ekranizacja bestsellerowej powieści Leopolda Tyrmanda o tym samym tytule. Dramat wojenny opowiada młodego, polskiego Żyda (w tej roli Eryk Kulm), który po tragicznej śmierci bliskich trafia do hitlerowskich Niemiec. Pracuje tam jako kelner i udaje Francuza. Sceny kręcono między innymi na Rynku Staromiejskim, w Dworze Artusa, przy ul. Piekary, Panny Marii, Podmurnej, Łaziennej i Mostowej.

W 2022 r. w rolę Strasburga Toruń wcielił się podczas zdjęć do thrillera psychologicznego „**Doppelgänger. Sobowtór**” w reż. Jana Holoubka. Bohaterem filmu jest agent służb specjalnych (w tej roli Jakub Gierszał), który przejmuje tożsamość innego mężczyzny i rozpoczyna budowanie swojej kariery szpiegowskiej. Zdjęcia odbyły się w Fosie Staromiejskiej, przy ul. Żeglarskiej i Przedzamcze. Film nagrodzono m.in. na festiwalach w Gdyni oraz Energa Camerimage. Producentem filmu była TVN Grupa Discovery.

W 2022 r. Toruń miał też okazję zagrać samego siebie. Akcja filmu „Wystawka” w reżyserii Ryszarda Kruka, którego miasto zostało mecenasem głównym, osadzona była m.in. na Bydgoskim Przedmieściu.

W 2023 r. w Toruniu, a w szczególności w Teatrze Wilama Horzycy, kręcone były „Sezony” w reżyserii Michała Grzybowskiego z udziałem Łukasza Simlata, Andrzeja Seweryna i Andrzeja Grabowskiego. To komedia o miłości egocentrycznego aktora, który musi zmierzyć się z rozpadem długoletniego związku.

W 2024 r. na toruńskiej starówce powstały zdjęcia do serialu „Niepospolici” w reż. Łukasza Palkowskiego – biograficznej opowieści o wybitnych Polakach, artystach, naukowcach, przedsiębiorcach, których dokonania zasługują na szczególne uznanie. W każdym kolejnym odcinku prezentowany będzie inny bohater – w pierwszym biochemik Kazimierz Funk.

Toruń na targach i giełdach

W latach 2019-2023 przedstawiciele miasta promowali ofertę turystyczną Torunia na różnego typu targach, giełdach oraz wydarzeniach plenerowych, zarówno w Toruniu, jak i innych miastach, m.in.:

- Międzynarodowe Targi Turystyczne we Wrocławiu
- Międzynarodowe Targi Regiony Turystyczne „Na styku kultur” w Łodzi
- Poland Smart Move w Warszawie
- Międzynarodowe Targi Turystyki
- GLOBalnie w Katowicach
- Targi Turystyczne FREE TIMES w Gdańsku
- Targi Wypoczynek w Toruniu
- Open Day w Toruniu w ramach projektu Toruń MICE City
- MICE „Baltic for Events” w Estonii
- Inauguracja sezonu turystyczno - żeglarskiego w Toruniu (LOT)
- MP Destinations Day 2019 w Warszawie
- Targi Turystyczne World Travel Show w Nadarzynie
- Targi Turystyczne TT Warsaw
- Piknik nad Odrą w Szczecinie (LOT)
- ITB w Berlinie (OIT na platformie wirtualnej)
- Promocja plenerowa Torunia w Płocku, Koninie, Olsztynie, Gnieźnie i Tczewie (LOT)
- Międzynarodowe Targi Turystyczne Tour Salon w Poznaniu (LOT)
- Promocja oficera na Skwerze Kościuszki w Gdyni w 2021 r. (stoisko promocyjne)

Miasto przekazywało też materiały promocyjne Polskiej Organizacji Turystycznej, reprezentującej Polskę na turystycznych wydarzeniach międzynarodowych, jak np. 36. Międzynarodowe Targi Turystyczne Philoxenia Thessaloniki czy Międzynarodowe Targi Turystyczne w Nadarzynie;

Inne działania promocyjne

- Promocja Torunia podczas sezonów nawigacyjnych 2023-2025 z wykorzystaniem jachtu „Województwo Toruńskie”.

Oklejenie jachtu specjalną grafiką promującą Toruń oraz postać Mikołaja Kopernika w nawiązaniu do jego 550. rocznicy urodzin. Aktywne promowanie miasta (rozmowy, dystrybucja materiałów promocyjnych) wśród turystów odwiedzających porty, do których zawiązała załoga jachtu, w tym m.in. porty (Danii, Szwecji, Holandii i Norwegii) – nie mniej niż 20 różnych portów miesięcznie od maja do listopada w latach 2023-2025;

- Mecenas miasta nad audiobookiem powieści **Krzysztofa Czyżewskiego pt. „Izabela. Świat w płomieniach”** Wydawnictwa Pascal. Premiera książki odbyła się w Toruniu 20 października 2023 r. Z tej okazji w Ratuszu Staromiejskim odbyła się konferencja prasowa, w której wzięli udział: prezydent Torunia Michał Zaleski, autor książki Krzysztof Czyżewski, księżna Barbara Czartoryska, księżna Irena Bylicka, lektor Michał Klawitter i przedstawicielka Wydawnictwa Pascal Magdalena Jakubowska. Toruń występuje w akcji powieści, jest też promowany na okładce wydania oraz na nagraniu tekstu promocyjnego czytanego przez lektora.
- Tygodniowe **miasteczko promocyjne Torunia na plaży w Sopocie** – lipiec 2019. Oprócz stoiska informacyjnego LOT z ulotkami, folderami i gadżetami w pozostałych namiotach można było wziąć udział w warsztatach wypiekania piernika, robienia lalek czy garncarskich i gliniarskich. Na stanowisku goście mogli też wybić pamiątkową monetę. Swoją namiot mieli też średniowieczni rycerze, z którymi chętni turyści stawali w specjalnie przygotowanym ringu w szranki używając tzw. bezpiecznej broni czyli piankowych tarcz i mieczy.

Współpraca z miastami partnerskimi Torunia

W 2018 r. do grona 12 miast bliźniaczych Torunia dołączyło litewskie Kowno. Podpisanie umowy o partnerstwie miało miejsce w Kownie 16 lutego 2018 r. Jako obszary współpracy wskazano: edukację i wymianę młodzieży, kulturę i turystykę, ochronę środowiska i edukację ekologiczną, programy i projekty pomocowe Unii Europejskiej, rozwój gospodarczy oraz współpracę organizacji pozarządowych. W 2023 r., podczas obchodów

5-lecia współpracy z Kownem w 2023 r. nastąpiło ponowne otwarcie Honorowego Konsulatu Republiki Litewskiej w Toruniu (zamkniętego po śmierci sp. Jerzego Bańkowskiego) oraz powołanie na Konsula Honorowego Litwy pana Przemysława Bańkowskiego (syna). Z okazji jubileuszu Toruń gościł litewską delegację z ambasadorem Eduardasem Borisovasem oraz wiceministrem spraw zagranicznych Egidijusem Meilunasem.

Ze względu na pandemię koronawirusa w latach 2020-2021 współpraca odbywała się bez tradycyjnych wizyt i wymian mieszkańców. Kontakty i nieliczne projekty dla młodzieży odbywały się online, prowadzona była korespondencja i działalność pomocowa (np. otrzymaliśmy maseczki z Guilin).

Wybrane działania w ramach współpracy Torunia z miastami partnerskimi

Data	Opis działania	Miejsce
31.01 – 07.02.2019	Wizyta młodzieży z College-Saint Augustin z Angers w Toruniu w ramach wymiany z SP nr 4	Toruń
14 – 16.02.2019	Wizyta delegacji oficjalnej z Torunia w Kownie z okazji 100-lecia Kowna jako tymczasowej stolicy Litwy	Kowno
29.03 – 8.04.2019	Wizyta młodzieży z Filadelfii w ramach wymiany z ZSO nr 4, podczas pobytu spotkanie młodzieży z Zastępcą PMT	Toruń
10 – 13.04.2019	Udział przedstawicieli UMT w konferencji w Herceg Novi w ramach projektu „Partnerstwo kulturowe: promowanie dziedzictwa kulturowego poprzez wymianę turystyczną miast partnerskich”, którego liderem było Nove mesto	Herceg Novi/ Nove mesto
25.04.2019	Wizyta 41-osobowego chóru „Chant Anjou” z Angers oraz prezesa Stow. Anjou – Polonaise, spotkanie z Prezydentem Miasta Torunia w Domu Harcerza, koncert chóru w sali widowiskowej Młodzieżowego Domu Kultury	Toruń
21–23.06.2019	Udział przedstawicieli TMPT w Maratonie w Czadcy /6 osób/	Cadca
28 – 30.06.2019	Udział przedstawicieli UMT w Festiwalu Archeologicznym i hecatonie turystycznym w Novym meście, w ramach projektu „Partnerstwo kulturowe: promowanie dziedzictwa kulturowego poprzez wymianę turystyczną miast partnerskich”	Nove mesto
3.07.2019	Spotkanie Prezydenta Miasta Torunia z młodzieżowym chórem Keystone State Boychoir z Filadelfii w Domu Harcerza	Toruń
5–7.07.2019	Wyjazd delegacji oficjalnej na Dni Miasta Kaliningradu	Kaliningrad
23–26.08.2019	Udział zespołu muzycznego „Stara Szkoła” w Jarmarku Św. Bartłomieja w Czadcy	Cadca
5–8.09.2019	Udział delegacji z UMT w Festiwalu Accroche Coeurs w Angers	Angers
6–8.09.2019	Udział delegacji oficjalnej i grupy kulturalnej w uroczystościach rocznicowych: 934-rocznicy założenia Łucka i „Szczytu w Łucku”, 590-rocznicy Zjazdu Monarchów Europejskich	Łuck
6–8.09.2019	Udział przedstawicieli UMT w Europejskich Dniach Dziedzictwa Kulturowego regionu Trnavy ramach projektu „Partnerstwo kulturowe: promowanie dziedzictwa kulturowego poprzez wymianę turystyczną miast partnerskich”	Trnava/ Nove mesto
20–23.09.2019	Wizyta w Toruniu delegacji oficjalnych miast z okazji 30-lecia partnerstwa z Hameenlinną i 10-lecia z Novym mestem	Toruń
23 – 30.09.2019	Wizyta grupy uczniów i nauczycieli z Science Leadership Academy High School z Filadelfii, realizowana przez I LO	Toruń
24.10.2019	Spotkanie grupy mieszkańców z Lejdy z zastępcą PMT - rewizyta mieszkańców z Lejdy w Toruniu w terminie 23 – 26.10.2019 r. w celu wymiany doświadczeń na płaszczyźnie zawodowej, działalności społecznej i kulturalnej.	Toruń
31.10 – 2.11.2019	Udział przedstawicieli Torunia (3 osoby) w spotkaniu w ramach projektu „Partnerstwo kulturowe: promowanie dziedzictwa kulturowego poprzez wymianę turystyczną miast partnerskich”	Vilafranca del Penedes/ Nove mesto
21–21.11.2019	Udział młodzieży z I LO w konferencji LEMUN w Lejdie	Lejda
1.12.2019	Festiwal Biegów Św. Mikołajów – XVII Półmaraton Św. Mikołajów Fabryki Kopernik	Toruń
24–26.06.2022	Wyjazd biegaczy Towarzystwa Miast Partnerskich Torunia na maraton kysucki do Czadcy, ze stoiskiem promocyjnym	Czadca
16.07.2022	Ogrodowe Spotkania z Piosenką Francuską i Ukraińską w ramach konkursu WKu wraz ze zbiórką publiczną dla Łucka	Toruń
5.08 – 6.09.2022	Wystawa „Młodość i klimat” – prace dzieci z Getyngi dot. zmian klimatu, prezentowane w Galerii i Ośrodku Plastycznej Twórczości Dziecka	Toruń
26 – 29.08.2022	Udział delegacji toruńskiej w Jarmarku Św. Bartłomieja w Czadcy, koncert zespołu „Stara Szkoła”	Czadca
8–11.09.2022	Udział 3 osobowej delegacji Torunia w festiwalu Accroche – Coeurs oraz programie wymiany doświadczeń na temat przemian ekologicznych i inteligentnych miast i obszarów.	Angers
26–29.10.2022	Przyjazd grupy mieszkańców z Lejdy do Torunia (13 osób)	Toruń
17–19.11.2022	Wizyta w Getyndze z okazji uroczystego otwarcia i nadania imienia Artura Levi (długoletniego burmistrza Getyngi i sygnatariusza umowy między naszymi miastami) budynkowi i kampusowi Szkoły Produkcyjnej, w której w planowane jest w przyszłości zlokalizowanie warsztatów dla młodzieży oraz centrum promocji zatrudnienia. Poza tym rozmowy robocze o planach współpracy lata 2022 i 2023	Getynga
2–4.12.2022	Przyjazd biegaczy z Czadcy i udział w Biegu Św. Mikołajów	Toruń
22.03.2023	Wizyta studyjna w MPO 4-osobowej delegacji z Łucka	Toruń
28.03.2023	W Urzędzie Miasta Torunia odbyło się spotkanie zastępcy PMT z Wolfgangiem Thielbörgerem, sportowcem i byłym radnym miasta partnerskiego Getyngi.	Toruń
12–14.05.2023	Wizyta delegacji oficjalnej z Kowna z okazji 5-lecia współpracy miast wraz z otwarciem Konsulatu Litwy w Bramie Klasztornej i powołaniem Konsula Honorowego Litwy p. Przemysława Bańkowskiego	Toruń
8–11.06.2023	Obchody 35-lecia partnerstwa Torunia i Lejdy. 9 czerwca 2023, chór Astrolabium oraz chór miejski z Lejdy i Oksfordu koncertowały w ratuszu w Lejdie 9 czerwca oraz w kościele Hartebreg. Delegacja oficjalna z Torunia odsoniła tzw. drzewo przyjaźni	Lejda
16–18.06.2023	Wyjazd biegaczy Towarzystwa Miast Partnerskich Torunia na maraton kysucki do Czadcy, ze stoiskiem promocyjnym	Czadca
15.07.2023	Ogrodowe Spotkania z Piosenka Francuską	Toruń
6–13.08.2023	Obóz „Młodość dla pokoju”, edycja zrealizowana przez angielskie miasto Cheltenham z udziałem młodzieży z toruńskiego III LO	Cheltenham
25–28.08.2023	Udział delegacji oficjalnej z Torunia w Jarmarku Św. Bartłomieja w Czadcy,	Czadca
7–10.09.2023	Udziału w festiwalu Accroche – Coeurs oraz tematycznym programie merytorycznym	Angers
19–22.10.2023	Obchody jubileuszu 35-lecia partnerstwa z Lejdą w Toruniu, „pomarańczowa parada” ulicami Starówki z udziałem mieszkańców Lejdy, posadzenie „drzewa przyjaźni” na toruńskim skwerze	Toruń
27–30.10.2023	Wizyta delegacji oficjalnej z Torunia w Getyndze z okazji wręczenie Nagrody Literackiej Miast Partnerskich Toruni i Getyngi im. S. B.Lindego jej laureatom. Z rąk nadburmistrzynie Petry Broistedt i prezydenta Michała Zaleskiego otrzymali ją niemiecki prozaik Marcel Beyer i polski poeta Tomasz Różycki.	Getynga
1–3.12.2023	Przyjazd biegaczy z Czadcy i udział w Biegu Św. Mikołajów	Toruń

Zerwanie współpracy z Kalininogradem

Po dokonanej 24 lutego 2022 r. agresji wojsk Federacji Rosyjskiej na Ukrainę Rada Miasta Torunia podjęła w dniu 3 marca 2022 r. Uchwałę nr 817/22 o rozwiązaniu współpracy partnerskiej między Toruniem a rosyjskim Kalininogradem (podjętej formalnie w 1995 r.). Jednocześnie Rada Miasta Torunia przyjęła stanowisko nr 7/22 z dnia 3 marca 2022 r. w sprawie wsparcia i solidarności z mieszkańcami partnerskiego miasta Łucka i całego narodu ukraińskiego, w którym potępiono akt okrucieństwa skierowany przeciwko Ukrainie.

Działalność pomocowa dla Łucka

Od 28 lutego 2022 r. Toruń prowadził zbiórkę pomocy rzeczowej dla mieszkańców Łucka koordynowaną przez MOPR i Biuro Obsługi UMT – łącznie wysłano 13 transportów z pomocą humanitarną (pierwszy wyjechał 6 marca 2022 roku, a ostatni 15 grudnia 2023 r. Łącznie przekazano 25 ton darów.

Z inicjatywy Torunia, w pomoc dla Łucka i mieszkańców Ukrainy włączyły się także nasze miasta partnerskie. W 2022 r. Getynga przekazała na konto GMT (na podstawie umowy darowizny) środki z przeznaczeniem na pomoc Ukrainie w wysokości 35 000 euro, w tym na pomoc dla Łucka 20 000 euro oraz z przeznaczeniem na pomoc dla uchodźców w Toruniu – 15 000 euro. Środki ze zbiórki publicznej w Getyndze w wysokości 2500 euro przekazało też Towarzystwo Polsko-Niemieckie z Getyngi. W roku 2023 r. Getynga przelała kolejną darowiznę w wysokości 10 000 euro na realizację pomocy humanitarnej.

Kolejnym miastem, solidaryzującym się i finansowo wspierającym Ukraińców, było francuskie Angers, które przekazało na ten cel 25 000 euro. Dodatkowo 700 euro w 2022 r. i 710 euro w 2023 r. przekazało na konto GMT działające w Angers Stowarzyszenie Anjou-Polonaise. Za przekazane środki dokonywane są zakupy niezbędnych materiałów i produktów dla Łucka i walczącej Ukrainy.

VIII Światowy Zjazd Nauczycieli Polonijnych

13-16 czerwca 2019 r. w Toruniu odbył się VIII Światowy Zjazd Nauczycieli Polonijnych „Wschód, Zachód – Łączymy nas Polska”. Kilkuset gości z całego świata rozmawiało o krzewieniu polskości na emigracji poprzez edukację. Zjazd był kontynuacją cyklu spotkań odbywających się od 2010 r. Organizatorami wydarzenia byli: Stowarzyszenie „Wspólnota Polska” i Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli SWP, partnerami - Senat Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwo Edukacji Narodowej, zaś gospodarzem – Miasto Toruń. Tematyka paneli, odbywających się w Dworze Artusa, obejmowała: oświatę polską za granicą w polityce państwa polskiego, stan obecny i perspektywy rozwoju szkół polonijnych i polskich za granicą. Dla gości zorganizowano także zwiedzanie miasta.

Obóz stypendystów Fundacji „Dzieło Nowego Tysiąclecia”

18-30 lipca 2019 r. Toruń gościł tysiąc młodych ludzi z całej Polski, uczniów klas 7 i 8 szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadpodstawowych – stypendystów Fundacji „Dzieło Nowego Tysiąclecia”. W trakcie 10-dniowego pobytu dla uczestników przygotowano szereg atrakcji, m.in. zwiedzanie starówki, Planetarium, Młyna Wiedzy, Baza Pomorskiego i Muzeum Okręgowego. Młodzież zakwaterowano w szkolnych internatach i akademikach UMK. Koszty ich noclegów i żywienia poniosło miasto (215 000 zł). Rada Miasta zezwoliła także na to, aby uczestnicy obozu za okazaniem specjalnej plakietki korzystali z komunikacji miejskiej za darmo. Na zakończenie obozu, 29 lipca, wszyscy uczestnicy zmierzli się w konkurencjach sportowych podczas Dnia Sportu, który odbył się w Arenie Toruń oraz Stadionie Miejskim im. G. Duneckiego.

Współpraca z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika

YUFE, czyli Młode Uniwersytety dla Przyszłości Europy (Young Universities for the Future of Europe) to jedno z 41 konsorcjów wybranych przez Komisję Europejską do budowy i testowania modelu Uniwersytetu Europejskiego – otwartego, nieelitarnego, integrującego różne środowiska, a także promującego innowacyjność, interdyscyplinarność, najwyższą jakość w badaniach i edukacji oraz zwiększającego szansę na podjęcie studiów za granicą i pobieranie nauki w co najmniej dwóch językach. Z inicjatywą wyszedł prezydent Francji Emmanuel Macron. Komisja Europejska po raz pierwszy podjęła ten pomysł w ramach programu Erasmus+ na lata 2014-2020. Pierwszych 17 sojuszy, objętych trzyletnim programem pilotażowym, wybrano latem 2019 r. W tym gronie znalazło się konsorcjum YUFE, z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu jako jednym z partnerów stowarzyszonych. Status pełnego członkostwa YUFE uczelnia uzyskała w lipcu 2020 r.

13 stycznia 2020 r. w Maastricht w Holandii odbyło się pierwsze spotkanie przedstawicieli uczelni włączonych do YUFE. Udział w nim wzięli także prezydenci i burmistrzowie miast, w których mieszczą się uczelnie. Toruń reprezentował prezydent Michał Zaleski, a UMK - prorektor prof. dr hab. Wojciech Wysota. W lipcu 2020 r. UMK zostało pełnoprawnym członkiem konsorcjum Young Universities for the Future of Europe (YUFE).

27 maja 2021 r. Miasto Toruń zawarło porozumienie o współpracy z UMK przy realizacji zadań związanych z budową Uniwersytetu Europejskiego, silnie osadzonego w poszczególnych regionach.

Kopernikański Ośrodek Integracji

12 września 2023 r. został otwarty Kopernikański Ośrodek Integracji – wspólna inicjatywa UMK, GMT i WK-P. List intencyjny w sprawie jego utworzenia został podpisany 4 stycznia 2022 r. przez marszałka województwa kujawsko-

-pomorskiego Piotra Całbeckiego, prezydenta miasta Torunia Michała Zaleskiego i rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika prof. Andrzeja Sokalę. Nieruchomość na ten cel przekazała uniwersytetowi miejska spółka Toruńskie Wodociągi. W jej skład wchodziły trzy zabytkowe budynki: dwupiętrowa maszynownia, ze względu na swoją bryłę zwaną „domkiem Muminów” (obecnie znajduje się tam przestrzeń integracyjna oraz tzw. pokój wyciszenia), dawny budynek mieszkalny - zaaranżowany na przestrzeń biurową i integracyjną oraz budynek gospodarczy, w którym stworzona została sala konferencyjna z ekranem multimedialnym, a także biuro. Prace remontowo-adaptacyjne trwały od jesieni 2022 r. do maja 2023 r. Obiekt jest w pełni dostępny dla osób z niepełnosprawnościami

Nowe miejsce na mapie miasteczka uniwersyteckiego jest przestrzenią wspólnych aktywności, spotkań, szkoleń i warsztatów. Ponadto siedzibę znaleźli tam pełnomocniczka rektora ds. równego traktowania, rzecznik akademicki oraz poradnie studenckie YUFE. W KOI powstała także galeria, w której swoje prace mogą prezentować m.in. studenci Wydziału Sztuk Pięknych UMK. Koszt przedsięwzięcia dla GMT to 1,3 mln z ł.

Dofinansowanie konferencji UMK

Wzorem lat ubiegłych miasto wspierało finansowo organizację bądź współorganizację przez UMK konferencji i kongresów naukowych. Przy wsparciu gminy w wysokości 227 906 zł odbyły się m.in. takie wydarzenia, jak: Światowy Kongres Kopernikański w 2023 r., konferencja „Informatyka w Edukacji” i konferencja z cyklu „Ordines Militares. Colloquia Torunensia Historica” pt. „Życie codzienne w zakonach rycerskich.

Inicjatywy lokalne

Samorząd dofinansowuje projekty złożone w ramach tzw. inicjatyw lokalnych przez mieszkańców bądź organizacje pozarządowe lub podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, mające siedzibę na jego terenie.

Przykładowe inicjatywy wsparte przez GMT:

- **2019 – 60 inicjatyw na kwotę 126 200 zł**, np.: „Śniadanie Wielkanocne dla osób starszych, samotnych i chorych”;

„HUR(RA)ZEM BAWIMY SIĘ!!! – edycja czwarta”; „Koncert na powitanie lata” w ramach Międzynarodowego Święta Muzyki; „VI Toruńska Kajakowa Masa Krytyczna”; „Toruń Cup – Edycja Mikołajkowa”;

- **2020 – 14 inicjatyw na kwotę 19 800 zł**, np.: „Zabawa karnawałowa na łyżwach”; „Warsztaty Sztuknictwa Ludowego w Kaszczorku wraz ze spływem kajakowym dębąnką i kajakami”; „CRUISING Toruń 2020 – konwent rowerowy”; „Ogólnopolski Festiwal Pokazów Chemicznych”;
- **2021 – 16 inicjatyw na kwotę 38 200 zł**, np.: „Turniej speedrowerowy o Trójzab Wodnika Kaszczorka”; „Biegaj i tańcz – Kosmiczny Wieczór pod Gwiazdami”; „Wędkarskie Zawody Pokoleniowe 2021”; „Piknik rodzinny i turniej piłkarski”; „Pożegnanie lata”;
- **2022 – 21 inicjatyw na kwotę 96 100 zł**, np.: „Warsztat z plecenia makramy”; „Inicjatywa rodzinna – babcia, mama, wnuczka. Kreatywnie bez pośpiechu czyli dziewczyny tworzą”; „Spotkania międzypokoleniowe: toruńscy seniorzy z dziećmi z Ukrainy – Razem o pszczołach”; „Sąsiedzi Osiedla GLINKI w Toruniu”; „XXII Festyn osiedlowy – Rudak Dzieciom”; „Meet&Skate – osiedlowa integracja”;
- **2023 – 45 inicjatyw na kwotę 127 400 zł**, np.: „Festyn Osiedlowy na Rudaku”; „Dzień Dziecka na Letnie”; „Festyn organizowany przez Parafię Matki Bożej Królowej Polski ul. Rydygiera”; „Międzynarodowy Dzień Białej Laski”;

Projektu z Budżetu Obywatelskiego

W latach 2019-2023 Wydział Promocji i Turystyki w ramach Budżetu Obywatelskiego dofinansował organizację 16 wydarzeń na łączną kwotę 324 000 zł. Dofinansowywane były m.in. takie wydarzenia, jak: Festyn Odpustowo-Dożynkowy „Raz na ludowo”; Festyn Parafialny na Jarze; Święto Chełmińskiego Przedmieścia; XIX Festyn Osiedlowy Turniej Piłki Nożnej o puchar św. Andrzeja na Jarze; Parafialny „Tu są moje Czerniewice”; Koncert z okazji Dnia Seniora; Festyn Rodzinny „Spotkajmy się na Jarze”; Festyn sąsiedzki „Spotkajmy się po pandemii” czy „Biesiada Rudacka – powitanie lata”. Koszt pojedynczej dotacji wahał się w granicach 6 000-40 000 zł.

PRZYJAZNY URZĄD

Lata 2018-2024 to dalszy etap rozwoju dialogu z mieszkańcami, wzmocnienia aktywności obywatelskiej i społecznych inicjatyw. Czas pandemii koronawirusa ograniczył, co prawda, możliwość organizacji spotkań bezpośrednich, ale przyczynił się do rozwoju różnych form komunikacji online, a także rozbudowy systemów informatycznych Urzędu Miasta Torunia, dzięki czemu mieszkańcy coraz więcej spraw mogą załatwić drogą elektroniczną, bez konieczności wychodzenia z domu. Przez cały okres trwania obostrzeń urząd pracował nieprzerwanie, wprowadzono jedynie systemy rezerwacji wizyt, środki dezynfekcji i ochrony osobistej oraz organizację większości spotkań grupowych w systemie online. W budynkach urzędu ustawione zostały przezroczyste urny, do których można było wrzucać wypełnione formularze i dokumenty niezbędne do załatwienia spraw.

IT w czasie pandemii

Dla ochrony pracowników urzędu oraz mieszkańców załatwiających sprawy urzędowe w okresie obostrzeń epidemicznych, wdrożono szereg rozwiązań umożliwiających świadczenie usług oraz pracy w trybie zdalnym. Uruchomiono wirtualne kolejki w systemie kolejkowym oraz zwiększono ilość usług dostępnych przez platformę ePUAP. W ramach pracy zdalnej zakupiono niezbędny sprzęt oraz udostępniono pracownikom kanały komunikacji do systemów dziedzinowych niezbędnych do pracy poza urzędem. W czasie pandemii wszystkie sesje RMT były prowadzone w trybie zdalnym, a transmisje były streamingowane do sieci Internet.

Wprowadzono informatyczny system pracy grupowej wraz z obsługą poczty elektronicznej oraz zadań i współdzielonych kalendarzy, kontaktów i list dystrybucyjnych, a także udostępniania folderów i plików. Podniesiono w ten sposób efektywność pracy grupowej i sposobu organizacji i zarządzania obiegiem informacji oraz kontroli realizacji powierzonych zadań. Umożliwiono wymianę informacji wewnątrz urzędu poprzez dostęp z różnych lokalizacji i urzędzeń. Podniesiono też bezpieczeństwo systemów informatycznych poprzez integrację z centralnym systemem zarządzania tożsamością.

Informatyzacja urzędu

W zakresie utrzymania i rozwoju systemów informatycznych w UMT trwał systematyczny proces wymiany sprzętu komputerowego oraz integracji oprogramowania branżowego w ramach Zintegrowanego Systemu Informatycznego Torunia. Wymiana sprzętu komputerowego ma na celu utrzymanie standardu i jakości pracy pracowników urzędu, podniesienie bezpieczeństwa teleinformatycznego. Co roku najstarszy sprzęt zostaje wymieniony i wycofany z eksploatacji w UMT, a ten, który może być jeszcze eksploatowany, przekazywany jest innym instytucjom, w celu dalszego użytkowania.

W zakresie oprogramowania systematycznie następuje proces integracji oprogramowania branżowego w celu zwiększenia efektywności zarządzania miastem, poprawy pracy

pracowników i komfortu życia mieszkańców. Główne kierunki działania to redukcja redundantnych danych w systemach dziedzinowych w zakresie danych osobowych, automatyzacja wymiany danych między systemami dziedzinowymi, bezpieczeństwo danych i systemów. Wdrażane jest oprogramowanie związane z podniesieniem bezpieczeństwa teleinformatycznego, ale również rozwiązania umożliwiające świadczenie usług dla mieszkańców.

Przyjazne Deklaracje

Uruchomiona w UMT platforma do rozliczania podatków to nowoczesne narzędzie rozliczania podatków i opłat lokalnych, umożliwiające przeprowadzenie procesu wypełniania deklaracji bez potrzeby wychodzenia z domu. Dzięki usłudze złożymy deklaracje i informacje podatkowe online do 5 rodzajów podatków i opłat lokalnych:

- Podatku od środka transportowych;
- Podatku od nieruchomości;
- Podatku rolnego;
- Podatku leśnego;
- Opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi

Centrum Kontaktu z Mieszkańcami

Nowy system wprowadza wspólny numer dla wszystkich interesantów kontaktujących się z Urzędem Miasta Torunia drogą telefoniczną. Po wybraniu numeru Centrum Kontakt z Mieszkańcami - **56 611 89 99** system poprosi o wybór właściwej opcji na klawiaturze numerycznej telefonu w celu skontaktowania się z wydziałem Urzędu Miasta Torunia lub wybranymi jednostkami miejskimi (Toruńskie Centrum Świadczeń Rodzinnych, Toruńskie Centrum Usług Wspólnych, Centrum Wsparcia Biznesu). Następnie zostaniemy automatycznie przekierowani do wydziału merytorycznego, który zajmuje się interesującą nas tematyką. Jeżeli nie jesteśmy pewni, którą opcję należy wybrać, możemy skorzystać z opcji rozmowy z konsultantem ogólnym, który udzieli nam informacji i połączy z odpowiednią jednostką UMT.

System Kolejkowy

W celu usprawnienia obsługi interesantów w 2019 r. uruchomiono system kolejkowy w trzech wydziałach i dwóch punktach informacyjnych Urzędu Miasta Torunia. Są to:

- Wydział Spraw Administracyjnych, ul. Batorego 38/40
- Wydział Komunikacji, ul. Wały gen. Sikorskiego 25
- Wydział Ewidencji i Zezwoleń, ul. Szosa Chełmińska 27
- Punkt Informacyjny Urzędu Miasta Torunia w CHR Plaża, ul. Broniewskiego 90
- Punkt Informacyjny Urzędu Miasta CH Copernicus, ul. Żółkiewskiego 15

Łącznie systemem zostało objętych 37 stanowisk obsługi interesanta. W powiązaniu z nimi uruchomionych zostało 6 automatów biletowych.

Do głównych funkcjonalności systemu można zaliczyć:

- obsługę kolejek bieżących;
- obsługę kolejek internetowych - rezerwacja wizyt;
- mechanizm wywoływania klientów urzędu (informacja na monitorach grupowych oraz system przywoływania głosowego);
- mechanizm zamiany biletu drukowanego na wersję elektroniczną, umożliwiającą śledzenie stanu kolejki oraz wysyłanie powiadomień do klienta.

Moje Auto SMS

Rozwinięciem systemu rezerwacji wizyt jest system MOJE AUTO SMS, wprowadzony w 2021 r. w Wydziale Obsługi Mieszkańców UMT. Polega on na wysłaniu na specjalny numer 799 448 018 wiadomości SMS z danymi pojazdu, którego ma dotyczyć wizyta w WOM. W wiadomości SMS należy podać wyłącznie:

- numer rejestracyjny pojazdu - zarejestrowanego na terytorium RP;
- numer VIN pojazdu, w przypadku pojazdu sprowadzonego z zagranicy.

Poprzez system mieszkańcy umówią się na załatwienie takich spraw, jak:

- rejestracja pojazdu,
- wymiana dowodu rejestracyjnego,
- dokonanie zmiany danych w dowodzie rejestracyjnym,
- uzyskanie wtórnika dowodu rejestracyjnego lub karty pojazdu.

Sieć szerokopasmowa – OSE

Ogólnopolska Sieć Edukacyjna (OSE) to zadanie przyjęte przez Radę Ministrów 13 czerwca 2017 r. jako Uchwała „100 Mega na 100-lecie”. Miała ona na celu zapewnienie powszechnego i równego dostępu do bardzo szybkiego, bezpiecznego i bezpłatnego Internetu dla szkół, a przez to – przyczynić do rozwoju kompetencji i umiejętności cyfrowych oraz wyrównać szanse edukacyjne uczniów. OSE jest publiczną siecią telekomunikacyjną, opartą na istniejącej infrastrukturze szerokopasmowej, wybudowanej w ramach inwestycji komercyjnych, dofinansowanych ze środków publicznych w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa.

Za uruchomienie i utrzymanie sieci, oraz w szczególności za dostarczenie szkołom usługi dostępu do Internetu o symetrycznej przepustowości co najmniej 100 Mb/s wraz z kompleksowymi usługami bezpieczeństwa sieciowego, w tym ochrony przed zagrożeniami dla prawidłowego rozwoju uczniów, odpowiedzialny jest Operator OSE, którym został NASK (Naukowo Akademicka Sieć Komputerowa). Zgodnie z założeniami projektu wszystkie szkoły podstawowe i ponadpodstawowe w Polsce powinny zostać podłączone do OSE.

28 sierpnia 2020 r. Gmina Miasta Toruń zawarła umowę z NASK, w ramach której odpłatnie udostępni łączy światłowodowe wybudowane w ramach projektu „Nowoczesna

sieć szerokopasmowa” oraz innych projektów, realizowanych również ze środków własnych GMT, na potrzeby realizacji projektu Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej. W ramach inwestycji rozwijany jest projekt „Nowoczesna sieć szerokopasmowa współdziałająca ze szkieletową siecią regionalną jako podstawa systemu informacyjnego miasta Torunia”. Do sieci światłowodowej szkieletowej podłączono już łącznie ponad 150 jednostek publicznych oraz ponad 500 cyfrowych kamer monitoringu miejskiego.

Toruń WiFi

W ramach budowy ogólnodostępnego, darmowego dostępu do Internetu miasto Toruń prowadzi szereg działań, w tym pozyskuje środki zewnętrzne na rozbudowę sieci Toruń WiFi. Aktualnie posiadamy ponad 130 Access Point-ów rozlokowanych w 41 lokalizacjach. W 2023 r. uruchomiono bezpłatną sieć na Motoarenie.

mObywatel

W ramach współpracy z Ministerstwem Cyfryzacji udostępniono mieszkańcom kolejne funkcjonalności w realizacji usług publicznych, np. możliwości opłacania należności z tytułu podatku. To kolejny krok w kierunku uproszczenia i automatyzacji procesów płatniczych w zakresie danin publicznych. Chęć udziału w pilotażowym wdrożeniu takiej funkcjonalności zgłosiło kilkadziesiąt miast w całej Polsce. Miasto Toruń było jednym z pierwszych miast udostępniających tę funkcjonalność mieszkańcom.

Serwis bip.torun.pl po modernizacji

W 2022 r. zmodernizowany został oraz uruchomiony w nowej odsłonie internetowy Biuletyn Informacji Publicznej.

PPGR, Zdalna Szkoła

Wsparcie dzieci z rodzin pegeerowskich w rozwoju cyfrowym – Granty PPGR” to projekt realizowany w całym kraju w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020. Toruń także do niego przystąpił, bo na terenie miasta kiedyś działał PGR. Zgodnie z regulaminem naboru, beneficjentami mogli zostać zamieszkali w Toruniu uczniowie toruńskich szkół od zerówki do ostatniej klasy szkoły ponadpodstawowej, pochodzący z tzw. rodzin popegeerowskich. Głównym kryterium było pokrewieństwo w linii prostej z osobą pracującą w zlikwidowanym gospodarstwie PGR. Łącznie do 94 dzieci - mieszkańców Torunia trafił sprzęt komputerowy pozyskany w ramach projektu.

Natomiast w ramach projektu „Zdalna Szkoła” Gmina Miasta Toruń zakupiła 50 laptopów oraz 17 modemów internetu bezprzewodowego. Zamknięcie szkół w okresie pandemii spowodowało konieczność wdrożenia nowych standardów prowadzenia zajęć edukacyjnych poprzez uruchomienie formy zdalnej. Sprzęt zakupiony na zasadzie użyczenia mógł zostać udostępniony nauczycielom lub uczniom nie dysponującym

własnym sprzętem komputerowym niezbędnym do kształcenia na odległość. W ramach projektu „Zdalna Szkoła +” Gmina Miasta Toruń zakupiła 70 laptopów w zestawie z modemami Internetu bezprzewodowego oraz przejściówkami USB.

System informacji parkingowej

W 2022 r. w Toruniu wdrożono elektroniczny system informacji o miejscach parkingowych. 22 elektroniczne tablice informują kierowców o liczbie wolnych miejsc w danym rejonie w czasie rzeczywistym i w ten sposób naprowadzają na miejsca dostępne w otulinie starówki, m.in. w rejonie mostu Piłsudskiego, al. Św. Jana Pawła II, Wałów gen. Sikorskiego, ul. Odrodzenia, Kraszewskiego i Przy Kaszowniku. Pozwala to kierowcom oszczędzić czas i uniknąć niepotrzebnego krążenia wokół centrum, a przez to ogranicza ruch i emisję spalin. System obejmuje 725 miejsc parkingowych. Zrealizowała go firma Sprint za kwotę 2,3 mln zł.

Konsultacje społeczne

Wybuch pandemii Covid-19 w 2020 r. spowodował wiele ograniczeń sanitarnych, w tym brak możliwości organizowania spotkań w trybie stacjonarnym. Wprowadzone w maju 2020 r. zmiany w Regulaminie konsultacji społecznych umożliwiły jednak realizację spotkań, dyżurów i warsztatów – w trybie online, z użyciem środków komunikacji elektronicznej na odległość. Spotkania konsultacyjne były prowadzone zdalnie, z transmisją obrazu i dźwięku oraz możliwością zadawania pytań na żywo, w czasie transmisji. Pomimo tych trudności torunianie chętnie uczestniczyli w konsultacjach. W latach 2019-2023 zostało przeprowadzonych prawie 90 procesów konsultacyjnych z udziałem ok. 60 tys. mieszkańców Torunia łącznie.

W 2023 r. wprowadzono nowe internetowe narzędzie wspomagające konsultacje społeczne – opartą na serwisie mapowym aplikację Voxly, umożliwiającą prezentowanie konsultowanego tematu na mapie miasta i zbieranie opinii, uwag i preferencji za pomocą tzw. geoankiet internetowych.

Mieszkańcy uczestniczący w konsultacjach społecznych mieli możliwość korzystania z wielu narzędzi, takich jak:

- otwarte spotkania konsultacyjne,
- spotkania online za pomocą aplikacji Microsoft Teams,
- warsztaty z wykorzystaniem map,
- warsztaty przy stolikach tematycznych typu World Cafe,
- warsztaty Design Thinking,
- spacerzy badawcze,
- mapowanie przestrzeni miejskiej,
- geoankiety,
- konsultacje internetowe,
- dyżury konsultacyjne,
- badanie społeczne, w tym: badania kwestionariuszowe, wywiady pogłębione, badania focusowe, sondaże internetowe.

Procesy konsultacji społecznych dotyczyły zróżnicowanej tematyki. Najczęściej odnosiła się ona do zagospodarowania przestrzeni miejskich, tj. parków, wspólnych przestrzeni miejskich, placów zabaw. Mieszkańcy uczestniczyli również chętnie w konsultacjach w sprawie organizacji ruchu na toruńskich drogach, ochrony środowiska, problemów społecznych. Szczególnym zainteresowaniem cieszyły się konsultacje dotyczące parków kieszonkowych, centralnych placów zabaw, polityki parkingowej w Toruniu, zmiany tras linii komunikacji miejskiej, organizacji ruchu na Bydgoskim Przedmieściu.

W 2023 r. przeprowadzono **pilotażowy projekt GreenLab** – rozmowy o zieleni w Toruniu. GreenLab to atrakcyjne narzędzie edukacyjno-kreatywne, oparte na pracy warsztatowej w grupach, służące zwiększeniu świadomości ekologicznej mieszkańców i usprawnieniu działania miasta w zakresie gospodarowania zielenią. Kontynuacja GreenLabu przewidziana jest również w 2024 r.

Na lata 2020-2023 przypadały kolejne kadencje (czwarta i piąta) Rady Społecznej ds. Konsultacji Społecznych. Rada składała się z przedstawicieli mieszkańców, sektora pozarządowego, Rady Miasta Torunia i Prezydenta Torunia.

Jako organ doradczy Prezydenta Miasta Torunia Rada Społeczna wspierała w działaniach konsultacyjnych, opiniowała wnioski o przeprowadzenie konsultacji, a także sporządzała coroczne sprawozdania z konsultacji społecznych przeprowadzonych na terenie Torunia. Od 2024 r. kadencja RSdsKS będzie trwać trzy lata, a w jej skład wejdą reprezentanci mieszkańców, organizacji pozarządowych i prezydenta Torunia.

Spotkania z mieszkańcami

Osiedlowe debaty z mieszkańcami to okazja do rozmowy o planach miasta i problemach poszczególnych dzielnic. Odbywają się od roku 2004. W minionej kadencji samorządu cykl trzynastu spotkań Prezydenta z torunianami (po jednym na każdym toruńskim osiedlu – obszarze działania rady okręgu) został zrealizowany w pełni w 2019 r. i częściowo w 2020 r. Wybuch pandemii Covid-19 w marcu 2020 r. uniemożliwił dalszą realizację bezpośrednich spotkań. Zostały one wznowione w roku 2024, w którym odbyło się trzynaście spotkań osiedlowych.

Efektom spotkań jest zawsze lista uwag, propozycji i postulatów o podjęcie różnego rodzaju działań m.in. z zakresu dróg, komunikacji publicznej, czystości w mieście, mieszkalnictwa, środowiska i zieleni, edukacji, sportu, kultury i czasu wolnego, zdrowia, bezpieczeństwa. Znaczna większość wniosków, zwłaszcza dotyczących bieżącej działalności miasta, jest możliwa do realizacji w krótkim czasie, jeszcze w roku budżetowym, w którym zostały zebrane. Pozostałe są analizowane i stanowią podstawę do formułowania wniosków do budżetów miasta na kolejne lata.

Budżet Obywatelski

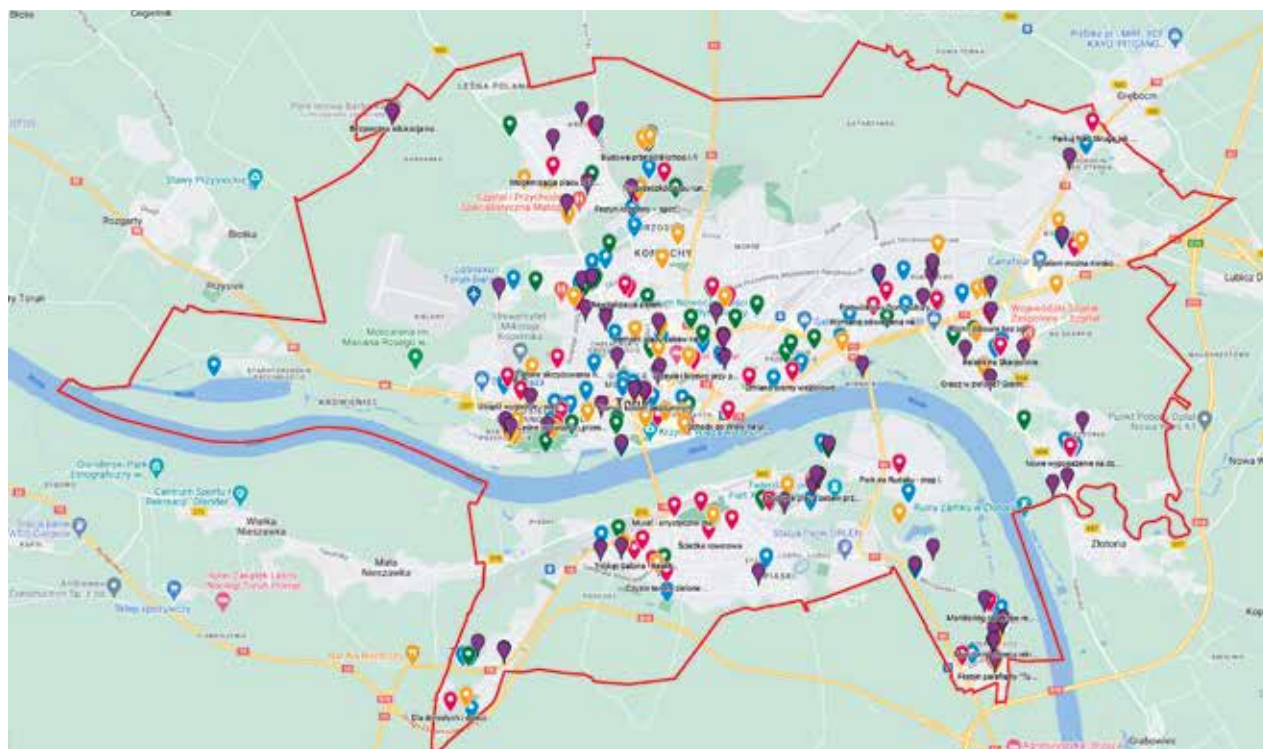
W latach 2019-2023 odbyło się w Toruniu pięć kolejnych edycji Budżetu Obywatelskiego. Mieszkańcy wybrali kolejne 289 zadań, powiększając listę wszystkich projektów realizowanych w tej procedurze do 609. Wartość zadań wykonywanych w latach 2019-2024 to 43,93 mln zł. Budżet Obywatelski to szczególny sposób decydowania o części wydatków

Wykaz konsultacji społecznych zrealizowanych w latach 2019 – 2023

I.p.	Tematy konsultacji społecznych
2019	
1.	Zielony plan dla Torunia. Konsultacje w sprawie „Koncepcji rozwoju terenów zieleni w Toruniu”
2.	Mapa pomysłów dla Torunia. Konsultacje w sprawie propozycji do budżetu miasta Torunia na 2020 r. i Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Torunia na lata 2020-2044.
3.	Stypendia dla studentów. Konsultacje w sprawie kryteriów przyznawania miejskich stypendiów dla najlepszych studentów toruńskich uczelni
4.	Na wakacje do przedszkola. Konsultacje w sprawie zasad i kryteriów naboru dzieci do przedszkoli na okres wakacji
5.	Organizacja ruchu na ul. Łukasiewicza
6.	Porozmawiajmy o kulturze (jak mierzyć wskaźniki). Konsultacje w sprawie aktualizacji „Strategii rozwoju kultury do roku 2020 z uwzględnieniem perspektywy rozwoju do roku 2028”
7.	Alkohol – z ograniczeniami czy bez? Konsultacje dotyczące ewentualnego wprowadzenia ograniczenia sprzedaży napojów alkoholowych w placówkach handlowych (skleпах) między godz. 22.00 a 6.00 (II etap)
8.	Strategia dla zdrowia. Konsultacje w sprawie projektu dokumentu pn. „Polityka Zdrowotna dla Miasta Torunia na lata 2019-2025”
9.	Zmiany w ruchu na Gałczyńskiego
10.	Centra Aktywności Lokalnej
11.	Organizacja ruchu – Trakcyjna, Zwrotnicza, Sygnałowa
12.	Porozmawiajmy o kulturze (edukacja kulturalna). Konsultacje w sprawie aktualizacji „Strategii rozwoju kultury do roku 2020 z uwzględnieniem perspektywy rozwoju do roku 2028”
13.	Wspólnie o programie. Konsultacje w sprawie Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z organizacjami pozarządowymi w 2020
14.	Porady dla rady. Konsultacje społeczne w sprawie projektu uchwały RMT w sprawie trybu powoływania członków oraz organizacji i trybu działania Rady Działalności Pożytku Publicznego Miasta Torunia
15.	Plan dla starówki. Konsultacje w sprawie projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru Starego Miasta wraz z otoczeniem
16.	Centralne place zabaw
17.	Toruń wspiera osoby z niepełnosprawnością. Konsultacje w sprawie aktualizacji „Programu Działań Miasta Torunia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2014 – 2023
18.	Jak rozwiązywać problemy uzależnień w Toruniu? Konsultacje w sprawie projektu „Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Narkomanii oraz Innych Uzależnień na rok 2020”
19.	Tereny rekreacyjne przy ul. Polnej
20.	Kaszownik i Struga- pokazujemy projekty
21.	Kodeks Reklamowy Torunia (ostatni etap)
22.	Urządzamy tereny przy Zbożowej
23.	Nowe oblicze parku na Bydgoskim. Konsultacje w sprawie projektu rewitalizacji części zabytkowego Parku Miejskiego na Bydgoskim Przedmieściu
24.	Nowe życie stawu przy ul. Poznańskiej (II etap). Konsultacje w sprawie koncepcji projektowej zagospodarowania stawu przy ul. Poznańskiej
25.	Konsultacje zmiany Programu Rewitalizacji
26.	Pomysły na czyste powietrze w Toruniu. Konsultacje w sprawie propozycji działań zmniejszających emisję zanieczyszczeń w Toruniu
27.	Budżet obywatelski na 2020 r.
2020	
1.	HPV odporni. Konsultacje w sprawie programu profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego
2.	Budujemy stacje ładowania samochodów elektrycznych
3.	CAL na moim osiedlu – Chełmińskie (Willa z pasją)
4.	Gdzie skatepark dla lewobrzeża?
5.	Rewitalizacja stawu Kaszownik i Strugi Toruńskiej

6.	Jak urządzić południową część Rynku Nowomiejskiego?
7.	Wydłużamy kadencję rad okręgów
8.	Polityka parkingowa w Toruniu
9.	Wspólnie o programie. Konsultacje w sprawie Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z organizacjami pozarządowymi w 2021
10.	Konsultujemy Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Narkomanii i Innych uzależnień na rok 2021
11.	Urządzamy teren przy Narcyzowej i Zagonowej
12.	Porządek na osiedlu JAR – kreatywne rozwiązania
13.	Sadzimy parki kieszonkowe
14.	Jaki CAL na tzw. Osiedlu JAR?
15.	Konsultujemy plan zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe
16.	Program ochrony środowiska dla Torunia. Konsultacje społeczne w sprawie „Programu ochrony środowiska dla miasta Torunia na lata 2021– 2024 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2028”
17.	Budżet obywatelski Torunia na 2021 r.
2021	
1.	Gminny Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii oraz innych uzależnień na rok 2022
2.	Aktualizacja Regulaminu konsultacji społecznych
3.	Wspólnie o programie. Konsultacje w sprawie projektu „Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z organizacjami pozarządowymi w 2022 r.”
4.	Aktualizacja Regulaminu budżetu obywatelskiego w Toruniu
5.	Woonerf – diagnoza potrzeb i oczekiwań mieszkańców, propozycje lokalizacji
6.	Najem społeczny jako innowacyjne narzędzie polityki społecznej w Gminie Miasta Toruń – diagnoza potrzeb
7.	Miejskie place zabaw - standardy funkcjonowania i nadzór sprawowany przez mieszkańców
8.	Strategia rozwiązywania problemów społecznych na lata 2021-2027
9.	Zagospodarowanie terenów zieleni na obszarze popoligonowym pomiędzy trasą S-10 oraz ulicami: Andersa, Poznańska, Popiotowa Droga (projekt koncepcyjny)
10.	Budowa węzła przesiadkowego przed Dworcem Toruń Wschodni (rejon pl. Skarbka) wraz ze zmianą układu drogowego
11.	Głosowanie do rad okręgów – zmiana na czas pandemii
12.	Przyszłość rynku pracy w Toruniu. Konsultacje w sprawie projektu „Programu promocji zatrudnienia i aktywizacji lokalnego rynku pracy dla miasta Torunia na lata 2021- 2027”
13.	Zieleń Torunia. Konsultacje w sprawie „Programu ochrony środowiska miasta Torunia na lata 2021-2024, z uwzględnieniem perspektywy do roku 2028
14.	Starówka bez barier. Konsultacje społeczne w sprawie dostosowania przestrzeni Zespołu staromiejskiego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami
15.	Remont ulicy Bydgoskiej
16.	Koszty i korzyści związane z wykorzystaniem autobusów zeroemisyjnych
17.	Budżet obywatelski Torunia na 2022 r.
2022	
1.	Gminny Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii na rok 2023
2.	Wspólnie o Programie. Konsultacje w sprawie projektu „Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z organizacjami pozarządowymi w 2023 r.”
3.	Plan na plan (model konsultowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego)
4.	Zmiany tras linii komunikacji miejskiej
5.	Zagospodarowanie terenu fosy pomiędzy ul. Podmurną a ul. Przedzamcze
6.	Uspokojenie ruchu na ulicach Kosynierów Kościuszkowskich na całej długości, ul. Ligi Polskiej na odcinku od Szosy Lubickiej do Ronda Honorowych Dawców Krwi
7.	Program rozwoju turystyki dla Miasta Torunia do 2030 r.
8.	Zagospodarowanie terenu w rejonie skrzyżowania ulic Sienkiewicza/Krasińskiego
9.	Usługi społeczne dla mieszkańców – zbieramy opinie. Konsultacje w sprawie „Diagnozy potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych w Gminie Miasta Toruń”
10.	Aktualizacja Regulaminu budżetu obywatelskiego (I etap)
11.	Budżet obywatelski Torunia na 2023 r
2023	
1.	Miasto przyjazne dzieciom. Konsultacje w sprawie dokumentu „Działania miasta Torunia na rzecz dzieci i młodzieży realizowane w 2022 r. oraz plan działań na 2023 r.”
2.	Konsultacje społeczne w sprawie projektu uchwały Rady Miasta Torunia w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie miasta Torunia
3.	Zmiany w organizacji ruchu na Bydgoskim Przedmieściu i wprowadzenie strefy płatnego parkowania
4.	Jak zagospodarować nieruchomości przy ulicy Szczecińskiej 13-13b?
5.	Poprawa bezpieczeństwa drogowego poprzez rozwiązania infrastrukturalne w obrębie ulicy Śląskiego
6.	Zmiany w układzie linii autobusowych po uruchomieniu nowej trasy tramwajowej do północnych osiedli Torunia
7.	Wspólnie o Programie na 2024 rok. Konsultacje w sprawie projektu „Programu współpracy Gminy Miasta Toruń z organizacjami pozarządowymi na 2024 r.”
8.	Aktualizacja Strategii rozwoju kultury dla miasta Torunia do 2030 roku
9.	Wspieramy osoby z niepełnosprawnością. Konsultacje w sprawie projektu „Programu działań miasta Torunia na rzecz osób z niepełnosprawnością na lata 2024-2030”
10.	Zagospodarowanie terenu pomiędzy ulicami Łączna/Czapli/Tataraków
11.	Bez używek w życiu - konsultujemy program przeciwdziałania uzależnieniom na lata 2024-2027
12.	Aktualizujemy Regulamin konsultacji społecznych (II etap)
13.	Program rewitalizacji Torunia do 2027 r.
14.	Toruń przyjazny seniorom. Konsultacje w sprawie projektu „Polityki senioralnej miasta Torunia do roku 2030”
15.	Kulturalnie na Stawkach. Konsultacje w sprawie oferty kulturalnej na terenie okręgu Stawki
16.	GreenLab – Rozmowy o zieleni w Toruniu
17.	Budżet obywatelski na 2024 r.

Mapa projektów z budżetu obywatelskiego Torunia na lata 2019-2024

publicznych, w którym mieszkańcy mogą samodzielnie zgłaszać, a potem decydować w głosowaniu, na co zostanie przeznaczona część miejskich pieniędzy.

Na mapce pokazano lokalizację wszystkich 289 zadań wskazanych do realizacji na lata 2020-2024 oraz dodatkowo 67 wybranych w roku 2018 do wykonania w roku 2019.

W ostatnich pięciu edycjach Budżetu Obywatelskiego torunianie najczęściej wybierali projekty z zakresu ekologii, zieleni, ochrony zwierząt. Na dalszych miejscach znajdują się inicjatywy sportowo-rekreacyjne, place zabaw, drogowe, festyny osiedlowe, propozycje dotyczące kultury i działań edukacyjnych.

Największą grupę wśród głosujących w ostatniej edycji BO na 2024 r. stanowiły osoby w wieku 35-44 lat (31 proc.). Kolejne 23 proc. to mieszkańcy w przedziale wiekowym 45-64 lata, 19 proc. stanowiła grupa 25-34-latków.

W 2021 r. zostały zmodyfikowane niektóre elementy procedury. Został zmieniony m.in. sposób obliczania kwoty przeznaczonej na realizację zadań w ramach Budżetu Obywatelskiego. Dotychczas było to 6 proc. wpływów z podatku od nieruchomości. W nowym regulaminie zastosowano regułę wynikającą z ustawy o samorządzie gminnym, tj. 0,5 proc. wydatków miasta. Wprowadzono także zmianę w zakresie sposobu ustalania maksymalnej wartości

Budżet obywatelski 2019 – 2023

Część miasta	2019		2020		2021		2022		2023	
	Wybrane projekty	Pula	Wybrane projekty	Pula	Wybrane projekty	Pula	Wybrane projekty	Pula	Wybrane projekty	Pula
Bielawy - Grębocin	3	373 977	3	382 515	2	365 575	2	362 839	2	388 100
Bydgoskie	8	642 210	8	654 973	6	610 450	4	582 754	6	620 760
Chełmińskie	5	396 836	8	405 608	4	386 370	5	484 261	6	516 528
Czerniewice	7	257 514	7	263 304	4	251 124	7	248 236	4	265 658
Jakubskie - Mokre	6	549 110	3	561 073	8	535 010	5	525 381	2	560 402
Kaszczorek	4	286 438	3	293 085	2	279 551	3	275 046	1	294 433
Podgórz	4	385 598	4	395 480	4	378 780	6	387 959	4	416 678
Rubinkowo	3	385 381	3	391 705	2	372 839	2	365 080	2	388 022
Rudak	5	322 225	2	331 355	3	317 712	4	326 113	3	351 469
Skarpa	2	434 414	2	442 689	2	422 148	4	413 662	2	440 880
Staromiejskie	3	365 769	3	373 103	4	354 396	3	240 675	2	256 083
Stawki	3	325 694	-	334 744	2	320 427	3	284 194	2	304 324
Wrzosey	5	461 834	2	476 366	3	459 618	5	459 800	6	495 663
Ogólnomiejskie	15	2 223 000	5	2 274 000	6	2 166 000	8	2 124 000	8	2 271 000
Razem	73	7 410 000	53	7 580 000	52	7 220 000	61	7 080 000	50	7 570 000

Organizacje pozarządowe w Toruniu

Forma prawna organizacji	XII 2019	XII 2020	XII 2021	XII 2022	XII 2023
Fundacje zarejestrowane w KRS	345	366	387	429	468
Stowarzyszenia zarejestrowane w KRS	705	716	715	722	725
Stowarzyszenia zwykłe bez osobowości prawnej zgłoszone do ewidencji prowadzonej przez Prezydenta Miasta Torunia zwykłych	43	53	62	66	76
Kluby sportowe działające w formie stowarzyszenia, których statuty nie przewidują prowadzenia działalności gospodarczej	100	100	104	104	106
Uczniowskie kluby sportowe wpisane do ewidencji PMT	27	26	25	26	27
RAZEM	1220	1261	1 293	1347	1402

projektów realizowanych w ramach pul lokalnych. Wcześniej obowiązywała reguła maksymalnie 50 proc. dostępnej puli na jeden projekt. Zmiana regulaminu BO wprowadziła limit kwotowy – 300 tys. zł dla projektów inwestycyjnych, remontowych lub z zakresu urządzania zieleni oraz 80 tys. zł dla projektów pozostałych. Jednocześnie dodano obowiązek uzgadniania z wnioskodawcą, na etapie weryfikacji, ewentualnych zmian projektów w zakresie merytorycznym lub zamiaru przeniesienia projektu lokalnego do puli ogólnomiejskiej w przypadku przekroczenia maksymalnej wartości zadania.

Trwają prace nad kolejną modyfikacją regulaminu, tak aby jego zapisy odpowiadały na zmieniające się potrzeby mieszkańców Torunia.

Współpraca miasta z NGO

1402 organizacje pozarządowe zarejestrowane w Toruniu, tysiące aktywnych społecznie torunian i setki tysięcy odbiorców działań prowadzonych przez toruńskie NGO-sy. W latach 2019-2023 liczba organizacji pozarządowych w naszym mieście wzrosła o 15 proc. Tzw. „trzeci sektor” systematycznie rozwija się i skutecznie realizuje projekty na rzecz torunian w każdej sferze funkcjonowania samorządu, korzystając ze wsparcia finansowego Miasta Torunia o wartości, która w 2024 r. przekroczy kwotę 43 mln zł.

Zasady tworzenia relacji pomiędzy miastem a NGO określa ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a na poziomie lokalnym – program współpracy Gminy Miasta Toruń z organizacjami pozarządowymi, uchwalany kolejno na każdy rok przez Radę Miasta Torunia. Zawiera on cele, zasady i formy współpracy. Wskazuje również priorytetowe zadania publiczne, które gmina zamierza realizować we współpracy z sektorem pozarządowym, sposoby ich realizacji oraz wysokość środków przeznaczonych na ten cel.

Miejskie konkursy dla NGO

W latach 2019-2023 miasto przeprowadziło łącznie 303 otwarte konkursy ofert na wykonanie zadań publicznych gminy przez organizacje pozarządowe. Kolejne 46 postępowań konkursowych zaplanowano dla zadań realizowanych w roku 2024. Tryb otwartego konkursu ofert jest podstawowym sposobem zlecania zadań - w tym trybie samorząd pozyskuje partnerów pozarządowych, którym zleca zadania publiczne, przekazując jednocześnie dotacje na ich wykonanie.

Oferty składane w konkursach są rozpatrywane przez komisje konkursowe, w pracach których biorą udział zarówno urzędnicy desygnowani przez Prezydenta Miasta Torunia, jak i przedstawiciele toruńskiego środowiska pozarządowego. Komisje oceniają oferty na podstawie karty oceny, opracowanej wspólnie z Radą Działalności Pożytku Publicznego Miasta Torunia (na podstawie uwag zgłaszanych podczas konsultacji społecznych projektu programu współpracy GMT z NGO). Dotacje pozyskują projekty najlepiej spełniające potrzeby lokalnej społeczności.

Liczba miejskich konkursów dla NGO ogłoszonych w latach 2019-2023

Liczba konkursów ogłoszonych na dany rok	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Razem
	54	45*	50	53	55	46 (plan)	303

* Mniejsza liczba konkursów wynika z utrzymującego się w 2020 roku stanu pandemii wirusa SARS-CoV-2 i wprowadzonych ograniczeń życia publicznego

Zadania wieloletnie

Szczególnie istotnym elementem jest zlecenie organizacjom pozarządowym realizacji zadań w trybie wieloletnim. Zapewnia to organizacjom stabilność funkcjonowania. Dla gminy z kolei jest to pewność wykonania w kolejnych latach zadań niezbędnych mieszkańcom oraz gwarancja utrzymania wysokiej jakości świadczonych usług.

Ze względu na wysoką inflację w latach 2022-2023 i wynikający z niej znaczny wzrost kosztów prowadzenia bieżącej działalności, dało się jednak zauważyć zmniejszenie zdolności organizacji do prowadzenia projektów wieloletnich. W kilku przypadkach doszło nawet do wcześniejszego rozwiązywania umów długoterminowych na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej. Trend ten zaczął się powoli odwracać począwszy od roku 2024.

Liczba zadań wieloletnich realizowanych przez NGO w latach 2019-2023

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Liczba zadań	35	41	33	29	33

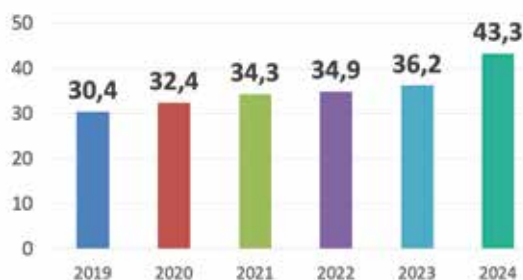
W latach 2019-2023 kwota wsparcia przekazanego przez miasto organizacjom pozarządowym na realizację zleczanych zadań przekroczyła 168 mln zł. Szacuje się, że liczba odbiorców tych działań sięga co roku 1 mln osób. Na rok 2024 zaplanowano na ten cel rekordową kwotę 43,3 mln zł.

Dotacje, organizacje, projekty, odbiorcy działań NGO

Rok	Kwota (w zł)	Liczba wspieranych organizacji	Liczba zrealizowanych projektów	Szacunkowa liczba odbiorców działań
2019	30 407 121	370	586	2 888 859
2020	32 392 483	305	414	816 307
2021	34 305 147	288	474	905 793
2022	34 946 618	331	419*	978 007
2023	36 200 000 (plan)	287	448	podsumowanie w toku
2024	43 300 000 (plan)	realizacja w toku	realizacja w toku	realizacja w toku

* mniejsza liczba projektów wynika z rozbudowanych, bardziej kompleksowych projektów składanych przez organizacje pozarządowe, które w latach wcześniejszych stanowiły odrębne przedsięwzięcia projektowe

Miejskie dotacje dla NGO w latach 2019-2023 (plan na 2024)

Czas pandemii: wzajemna pomoc i priorytety

Wprowadzone w czasie pandemii obostrzenia sanitarne dotknęły także sektor NGO, ograniczając możliwość realizacji zadań na dotychczasowych zasadach. Uruchomiono w tym celu działania pomocowe dla organizacji pozarządowych oraz elastyczne formy współpracy i realizacji projektów, m.in.:

- stały monitoring stanu realizacji zleconych projektów, zagrożeń dla przyjętego harmonogramu rzeczowego i finansowego;
- elastyczność w zakresie modyfikacji założonych w umowach terminów i sposobów realizacji zadań (np. formy zdalne) oraz sposobu osiągnięcia założonych celów – w okresie pandemii zawarto aż 321 aneksów do realizowanych umów;

- wydłużenie, w razie konieczności i w ramach obowiązujących przepisów szczególnych, terminów na składanie sprawozdań z wykonania zleconych zadań publicznych oraz rozliczeń udzielonej dotacji;
- wprowadzenie nowych form wsparcia, dotąd niesfunkcjonujących, jak np. specjalny konkurs na dotacje dla działań artystycznych w sieci internetowej;
- wprowadzenie elektronicznych form składania dokumentacji konkursowej (ePUAP) po jej wygenerowaniu w systemie witkac.pl;
- bieżące przekazywanie informacji o możliwościach uzyskania dodatkowego wsparcia, w tym spoza budżetu gminy;
- zwiększenie procentowego poziomu dofinansowania i umożliwienie wykazania tylko pozafinansowego wkładu własnego (osobowego i rzeczowego) przy zleceniu w trybie pozakonkursowym (art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie);
- możliwość uzyskania obniżki / rozłożenia na raty czynszu za najem lokali miejskich.

Okres pandemiczny wpłynął też na sposób formułowania priorytetów dotyczących zlecenia i finansowania zadań publicznych powierzanych NGO-som. Negatywne skutki finansowe kryzysu gospodarczego wywołanego pandemią, odczuwalne w całej gospodarce, w tym także w budżecie Torunia poprzez drastyczne zmniejszenie dochodów bieżących miasta, spowodowały konieczność uaktualnienia priorytetów

Najważniejsze sfery aktywności organizacji pozarządowych w latach 2019-2023:

współpracy z organizacjami pozarządowymi. Począwszy od 2021 r., w ramach realizacji programu, w pierwszej kolejności zaspakajane były potrzeby mieszkańców w zakresie:

- ochrony i promocji zdrowia;
- pomocy społecznej;
- wspierania osób z niepełnosprawnościami;
- wspierania osób starszych, w szczególności niezdolnych do samodzielnej egzystencji;
- profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania patologiom społecznym;
- wspierania rodziny,
- bezpieczeństwa,
- ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego, edukacji mającej na celu wyrabianie prawidłowych postaw wobec środowiska i przyrody żywej.

W drugiej, co do preferencji, grupie zadań znalazły się:

- wspieranie dzieci i młodzieży, w tym wspieranie edukacji i wychowania;
- promocja zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy;
- wspieranie rozwoju gospodarczego, w tym rozwoju przedsiębiorczości;

W dalszej kolejności, w miarę możliwości finansowych miasta wskazano na działania z zakresu:

- kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji, podtrzymywania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, promocji osiągnięć kulturalnych Torunia;
- turystyki i krajoznawstwa, w tym promocji marki Toruń w kraju i za granicą;
- rozwoju sportu oraz wspierania i upowszechniania rekreacji i kultury fizycznej;
- wspierania organizacji pozarządowych poprzez dofinansowanie wkładu własnego do projektów realizujących zadania własne gminy, finansowanych z funduszy UE i innych źródeł zagranicznych oraz z funduszy krajowych;
- wspierania rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych;
- wspierania macierzyństwa i rodzicielstwa;
- nieodpłatnego poradnictwa prawnego;
- rewitalizacji.

Po zakończeniu okresu pandemicznego podział na grupy priorytetowe został utrzymany, z niewielkimi modyfikacjami i uzupełnieniami wprowadzanymi w ramach kolejnych rocznych programów współpracy.

Inicjatywa lokalna

W 2019 r. Rada Miasta Torunia przyjęła nowe zasady dotyczące trybu i szczegółowych kryteriów oceny wniosków o realizację zadania publicznego w ramach inicjatywy lokalnej (uchwała nr 35/19 z dnia 10 stycznia 2019 r.). W ramach inicjatyw lokalnych mieszkańcy, bezpośrednio bądź za pośrednictwem organizacji pozarządowych, mogą złożyć wniosek o realizację zadania publicznego do jednostki samorządu terytorialnego, na terenie której mają miejsce zamieszkania lub siedzibę.

Lokale dla NGO

Obniżone stawki czynszu za najem lokali użytkowych przeznaczonych na działalność NGO to kolejna z form wsparcia finansowego miasta dla NGO. Wynajem miejskich lokali użytkowych dla organizacji prowadzony jest w trybie otwartych naborów ofert, które pozwalają na w pełni transparentny wybór najemcy. Organizacje starające się o miejski lokal z preferencyjnymi stawkami najmu konkurują ze sobą ofertą związaną ze sposobem jego użytkowania oraz ofertą działań skierowanych do mieszkańców Torunia.

Preferencyjny najem to zniżki w opłatach czynszowych dla NGO, w wysokości: 30 proc., 50 proc. oraz 70 proc. (w zależności od rodzaju prowadzonej działalności), z możliwością czasowej redukcji opłaty nawet do symbolicznej złotówki. Rocznie ze stawek preferencyjnych korzysta ok. 60 podmiotów. Wartość udzielanych z tego tytułu zniżek rośnie – w 2022 r. osiągnęła ponad 1,8 mln zł.

Współpraca pozafinansowa

Miasto wspiera organizacje pozarządowe nie tylko za pomocą pieniędzy. Współpraca niefinansowa jest realizowana m.in. poprzez:

- zarządzanie miejskim portalem dla NGO orbiToruni.pl oraz profilem [orbitorun.pl](https://www.facebook.com/orbitorun) na Facebooku;
- umieszczanie na stronach miejskich informacji o inicjatywach realizowanych przez organizacje pozarządowe oraz ogłoszeń skierowanych do NGO;

Liczba inicjatyw lokalnych realizowanych w Toruniu w latach 2019-2023

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Liczba zrealizowanych inicjatyw lokalnych	59	11	16	22	45
Szacunkowa liczba odbiorców	1200	2000	2600	3 100	8 000
Kwota w zł	130 000	34 200	39 490	74 134	127 427

Preferencyjny najem lokali dla organizacji NGO w Toruniu

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Liczba organizacji, które korzystały z obniżek w czynszu	57	57	61	53	57
Łączna kwota udzielonej obniżki na wynajem lokali	539 637	656 075	778 549	1 861 155	1 495 785

- współpracę z powołaną przez Prezydenta Miasta Torunia Radą Działalności Pożytku Publicznego Miasta Torunia, w skład której wchodzi przedstawiciele NGO (50 proc. składu), radni miasta Torunia oraz pracownicy urzędu, (Rada współdziała z miastem w sprawach dotyczących kształtowania zasad polityki względem toruńskich NGO);
- powoływanie zespołów konsultacyjnych i doradczych, w skład których wchodzi przedstawiciele środowiska pozarządowego;
- organizację Toruńskiego Forum Organizacji Pozarządowych przy aktywnej współpracy i udziale III sektora, które jest głównym, corocznym miejscem wymiany doświadczeń, dyskusji i kształtowania zasad współpracy miasta z toruńskimi NGO;
- realizację partnerskich projektów miasta z organizacjami;
- promocję wolontariatu i działalności toruńskich organizacji;
- udostępnianie elektronicznych narzędzi ułatwiających aplikowanie o środki finansowe z budżetu gminy oraz rozliczanie dotacji uzyskanych przez organizacje pozarządowe w konkursach ogłaszanych przez prezydenta (witkac);
- konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej organizacji (programy współpracy gminy z NGO);
- udzielanie wsparcia merytorycznego i technicznego organizacjom;
- bieżące komunikowanie się z organizacjami - informowanie o powstałych procedurach, konkursach, przedsięwzięciach, szkoleniach, konferencjach oraz o innych źródłach finansowania niż miejskie;
- wsparcie i promocję toruńskich organizacji pożytku publicznego poprzez realizację akcji „I love Toruń. TU zostawiam mój 1,5 %”;
- udział przedstawicieli organizacji pozarządowych w pracach komisji konkursowych;
- przekazywanie organizacjom pozarządowym zamortyzowanych środków trwałych, sprzętu i wyposażenia biurowego na prowadzenie ich działalności statutowej realizującej zadania własne gminy.

Wsparcie rzeczowe i patronaty

- Organizacje NGO mogą liczyć w Toruniu na możliwość nieodpłatnego wypożyczenia sprzętu do organizacji wydarzeń, otrzymania materiałów promocyjnych oraz drobnych upominków na cele prowadzonych działań.
- Toruńska Agenda Kulturalna nieodpłatnie wypożycza NGO sprzęt do organizacji wydarzeń kulturalnych (m.in.: najazdy kablowe, roll-upy promocyjne, nagrzewnice, potykalce, sztalugi, leżaki, słupki z taśmą, materiały promocyjne, materiał do zasłonięcia okien, podesty, krzesła, pulpity, przedłużacze, barierki, namioty, ścianki, stoły, mauzery, skrzynkę energetyczną). W latach 2019-2023 nieodpłatnie wypożyczono pozarządówkom sprzęt służący do organizacji 63 wydarzeń.
  - Na rzecz organizatorów wielu wydarzeń sportowych organizowanych w Toruniu i poza miastem przekazywane są drobne upominki rzeczowe i gadżety promocyjne np.: puchary okolicznościowe, dyplomy, medale, koszulki, albumy i wydawnictwa sportowe, sprzęt sportowy, itp.

- Na potrzeby realizowanych przez organizacje pozarządowe zadań przekazywane są także materiały promocyjne podkreślające walory turystyczne i inwestycyjne Torunia.
- Szereg inicjatyw, imprez, projektów NGO odbywa się pod patronatem Prezydenta Miasta Torunia. W latach 2019-2023 udzielono łącznie patronatu PMT dla 574 działań.

LGD „Dla Miasta Torunia”

W 2023 r. zakończą się przedsięwzięcia prowadzone w ramach Lokalnej Strategii Działania (LSR), realizowane w latach 2016-2023. Zadanie to prowadzi Lokalna Grupa działania „Dla Miasta Torunia”, której członkiem założycielem (2015 r.) jest także Gmina Miasta Toruń. W ramach pierwszej LSD toruńska LGD pozyskała i rozdysponowała kwotę 5,6 mln zł na realizację na terenie Torunia projektów z zakresu wsparcia osób wykluczonych społecznie. Z projektów skorzystało prawie 1800 mieszkańców Torunia. Część z tych funduszy, w wysokości ponad 400 tys. zł, trafiła do jednostek miejskich realizujących zadania na rzecz mieszkańców.

Kolejna perspektywa finansowa to lata 2021-2027. W końcu 2023 r. została podpisana umowa ramowa, na mocy której LGD „Dla Miasta Torunia” będzie dysponować kwotą ok. 5,98 mln zł, przeznaczoną na projekty z zakresu: wsparcia i edukacji osób młodych; działania kierowane do mieszkańców wieku 60 lat i starszych, a także wzmocnienie kompetencji życiowych, edukacyjnych, społecznych i zawodowych oraz wspieranie równości szans kobiet i mężczyzn. Działania będą realizowane na obszarze całego Torunia.

Na koniec 2023 r. LGD „Dla Miasta Torunia” liczyła 65 członków: 8 z sektora publicznego, 14 z sektora gospodarczego oraz 43 z sektora społecznego.

CAL 2. Piętro

Lata 2019-2023 to kolejny okres działania Toruńskiego Centrum Aktywności Lokalnej 2. Piętro. Jest to miejsce, które oferuje fundacjom i stowarzyszeniom, zwłaszcza młodym lub mającym przejściowe kłopoty lokalowe, przestrzeń do prowadzenia działalności statutowej. Daje także możliwość organizowania spotkań, szkoleń, skorzystania ze sprzętu technicznego przy zachowaniu obostrzeń sanitarnych. Mieszkańcy Torunia planujący powołanie organizacji mogli także skorzystać z adresu i zasobów „2. Piętra”, zarejestrować się pod tym adresem (ul. Konopnickiej 13, 87-100 Toruń) i prowadzić tam swoją działalność. Ponadto w Centrum realizowane są działania promocyjne, mające na celu utrwalenie rozpoznawalności, takie jak:

- dystrybucja materiałów promocyjnych – drukowanych TCAL 2.Piętro;
- elektroniczny newsletter do bazy NGO;
- kampania reklamowa sponsorowana na Facebooku;
- emisja filmu promocyjnego na miejskich portalach, serwisach internetowych, kanał YouTube;
- spoty radiowe emitowane w lokalnym radiu.

W latach 2019-2023 podpisanych zostało 289 nowych porozumień o współpracy z organizacjami chcącymi korzystać z tego miniinkubatora dla NGO. Odbyły się tam 2304 różnego rodzaju spotkania i wydarzenia, a łączna liczba godzin najmu TCAL 2.Piętro na działania społeczne dla mieszkańców to 8485 godzin.

Nowe porozumienia o współpracy z CAL „2.Piętro”

Rok	Liczba spotkań	Liczba godzin	Liczba nowych porozumień o współpracy
2019	323	1 268	138
2020	551	2 164	16
2021	436	1 531	49
2022	591	2044	42
2023	403	1 478	44

W tabeli powyżej widać wyraźnie spadek liczby zawieranych porozumień związany z pandemią COVID-19 (rok 2020) i powolny wzrost zainteresowania nowych organizacji w kolejnych latach. Na wysokim poziomie pozostaje natomiast liczba odbytych spotkań i godzin najmu.

Toruńska Baza Wolontariatu

Istotnym ogniwem w realizacji działań przez sektor NGO są osoby zaangażowane społecznie oraz wolontariusze. Od 13 listopada 2019 r. funkcjonuje Toruńska Baza Wolontariatu, promująca tematykę wolontariatu, dostępna w Internecie jako zakładka na stronie Toruńskiego Centrum Aktywności Lokalnej 2.Piętro. Baza gromadzi informacje o wydarzeniach potrzebujących wsparcia oraz ofercie aktywnych wolontariuszy, wyrażających gotowość do zaangażowania się w działania lokalne. W bazie odnotowuje się rocznie średnio ok. 30 wydarzeń, które można wesprzeć i ofertę ponad 400 wolontariuszy.

Szacuje się, że w skali roku liczba osób zaangażowanych społecznie w realizację zadań zleconych przez miasto oraz wolontariuszy dochodzi do 8 tys., z czego wolontariusze stanowią ok. 1,8 tys. osób.

Zaangażowanie społeczne przy realizacji zadań NGO

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Liczba osób zaangażowanych w realizację projektów	7 004	5 639	6 111	6 150	podsumowanie w toku
w tym wolontariuszy	2 229	1 260	1 591	1 723	podsumowanie w toku

NAGRODY DLA MIASTA

- W minionym okresie Gmina Miasta Toruń i jej jednostki były wielokrotnie nagradzane i wyróżniane. Miasto zajmowało też wysokie miejsca w regionalnych i ogólnopolskich rankingach dotyczących samorządów. Poniżej wybrane nagrody wyróżnienia:
- „Modernizacja Roku 2018” w kategorii „Obiekty Zabytkowe” dla Muzeum Okręgowego w Toruniu za modernizację Domu Mikołaja Kopernika. Nagroda przyznana została za „niezwykłe wprowadzenie we wnętrza XV-wiecznych kamienic najnowszych technologii multimedialnych przy jednoczesnym zachowaniu zabytkowego charakteru Domu Kopernika”.
- W muzealnym konkursie Sybilla 2018 wyróżnienia w dwóch kategoriach dla Muzeum Okręgowego w Toruniu za rewitalizację Domu Mikołaja Kopernika w kategorii „Nowe i Zmodernizowane Wystawy Stałe” oraz projekt „Okupowany Toruń w obiektywie Kurta Grimma. Niemiecka fotografia propagandowa ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Toruniu” w kategorii „Projekty Naukowo-Badawcze”.
- Nagroda "Popularyzator Nauki 2018" dla Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy otrzymana w kategorii "instytucja" w 14. edycji konkursu organizowanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz serwis "Nauka w Polsce".
- W 2019 r. Toruńskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego sp. z o. o. obroniło drugie miejsce w Ogólnopolskim Rankingu Towarzystw Budownictwa Społecznego stworzonym przez redakcję "Strefy Gospodarki" - dodatku dystrybuowanego z Dziennikiem Gazetą Prawną. Twórcy rankingu oceniali szereg aspektów, jak: kwestie finansowe, wykorzystanie funduszy unijnych, podnoszenie kwalifikacji personelu i politykę kadrową, realizowane inwestycje, posiadane certyfikaty i zdobyte nagrody czy też działania na rzecz lokalnej społeczności.
- W 2019 r. Toruń na 4. miejscu wśród 18 miast w rankingu miast przyjaznych seniorom Portalu IKalkulator.pl Autorzy rankingu bardzo wysoko ocenili przede wszystkim ceny i ulgi dla osób starszych obowiązujące w MZK oraz bezpieczeństwo i opiekę medyczną. Miasto zapewnia bezpłatne przejazdy dla osób po 65. roku życia i oferuje stosunkowo niską cenę biletu normalnego. W Toruniu funkcjonują dwa szpitale, dwie poradnie geriatryczne oraz aż 81 przychodni podstawowej opieki zdrowotnej. Doceniono także przystępne ceny mieszkań w Toruniu, działania władz Torunia na rzecz aktywizacji osób starszych oraz działalność seniorów m.in. skupionych w Uniwersytecie Trzeciego Wieku.
- Toruń na 9. miejscu wśród polskich miast z najlepszą reputacją wśród Polaków w 2019 r. Ranking przygotowała już po raz trzeci Fundacja na Rzecz Reputacji Marki „Premium Brand”. Powstał on na podstawie wyników ogólnopolskiego badania opinii, zrealizowanego wśród osób znających dane miasto. Metodologię pomiaru opracowała prof. UW Dominika Maison, ekspert w dziedzinie zachowań konsumenckich z agencji badawczej Maison&Partners.
- Tytuł „Złotej Gminy na 5” w edycji 2019/2020 badania prowadzonego przez Studenckie Koło Naukowe Akceleracji, działające przy Instytucie Przedsiębiorstwa SGH. Celem badania jest ocena komunikacji elektronicznej z poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego, użyteczności oficjalnych gminnych witryn internetowych dedykowanych inwestorom i przedsiębiorcom oraz kontaktu drogą elektroniczną z pracownikiem odpowiedzialnym za obsługę inwestorów z użyciem metody „tajemniczego klienta” w języku polskim i angielskim.
- Organizacja Astrofestiwalu w 2020 r. była Nagrodą Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego dla Torunia za najwyższą wśród miast prezydenckich w województwie frekwencję w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.
- W 2019 r. Toruń na VII miejscu wśród miast powyżej 100 tys. mieszkańców wyróżnionych w rankingu „Perły Samorządu 2018”, opracowanym przez „Dziennik Gazetę Prawną”.
- II miejsce dla Torunia w kategorii miasta wojewódzkie w rankingu Pisma Samorządu Terytorialnego "Wspólnota", przedstawiającym liczbę zbudowanych mieszkań komunalnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w latach 2000-2020.
- W 2020 r. w konkursie MUSEJON – nagroda główna dla Muzeum Okręgowego w Toruniu w kategorii „Wystawa” – dla stałej ekspozycji w Domu Kopernika oraz nagroda główna w kategorii „Działalność naukowa i wydawnicza” – za katalog „Galeria malarstwa i rzeźby polskiej od końca XVIII w. do początku XXI w”.
- W 2020 r. Toruń znalazł się na 2. miejscu w trzeciej edycji rankingu wydatków mieszkańców na usługi komunalne firmy Curulis, w kategorii miast powyżej 200 tys. mieszkańców Toruń. Brano pod uwagę stawki, jakie obowiązują w miastach, za wodę i ścieki, opłaty śmieciowe, podatki od nieruchomości, kosztu parkowania i biletów komunikacji miejskiej według stanu na 30 czerwca 2020 r. Taniej niż w Toruniu było tylko w Radomiu.
- W 2020 r. Miejska Przychodnia Specjalistyczna otrzymała wyróżnienie nadzwyczajne „Grand Quality” w kategorii Wysoka Jakość w Ochronie Zdrowia 2020.
- Toruń na 5. pozycji w rankingu „Miasta Przyjazne dla Biznesu 2021” prestiżowego miesięcznika „Forbes”. To awans o dwie lokaty w stosunku do roku 2020. Miasta i gminy podzielono na pięć kategorii według liczby mieszkańców. Autorzy rankingu wzięli pod uwagę następujące dane: liczbę netto rejestracji nowych spółek w danej miejscowości, liczbę zarejestrowanych spółek zagranicznych i saldo migracji spółek na 1000 mieszkańców. Dane dostarczył Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej.
- W rankingu Water City Index 2021 Toruń zajął 4. miejsce wśród miast, które najlepiej gospodarują zasobami wodnymi. Uplasował się za: Gliwicami, Gorzowem Wielkopolskim i Świnoujściem. Łącznie ocenie poddano 218 miast

- osiem metropolii, 58 miast na prawach powiatu i 152 ośrodki miejskie o przynajmniej 20 tys. mieszkańców.

- W 2021 r. – nagroda główna Musejon dla Muzeum Okręgowego w Toruniu w kategorii „działalność naukowa i wydawnicza” za projekt naukowo-badawczy „Od katalogu do wystawy o formach piernikarskich z Muzeum Okręgowego w Toruniu. Badania toruńskiego piernikarstwa”.
- Nagroda główna „Zabytek Zadbany 2021” dla Muzeum Twierdzy Toruń w kategorii „Adaptacja obiektów zabytkowych” w konkursie organizowanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków.
- W 2021 r. Muzeum Twierdzy Toruń zostało finalistą konkursu Modernizacja Roku & Budowa Roku XXI w. – edycja XXV 2020.
- Certyfikat Kujawsko-Pomorskiej Organizacji Turystycznej dla Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy w Toruniu za „Najlepszy Produkt Turystyczny Regionu 2021”.
- W 2022 r. Muzeum Okręgowe w Toruniu otrzymało Specjalne Wyróżnienie EMYA dla Domu Mikołaja Kopernika. Uroczysta gala wręczenia nagród odbyła się w Tartu w Estonii.
- W 2022 r. w konkursie na Kujawsko-Pomorskie Wydarzenie Muzealne Roku – Musejon Muzeum Okręgowe w Toruniu zdobyło nagrodę główną w kategorii „Wystawa” za wystawę stałą w Muzeum Twierdzy Toruń, przygotowana przez Mirosława Giętkowskiego i Adama Kowalkowskiego.
- W 2022 r. I miejsce w III edycji Konkursu Ministerstwa Klimatu i Środowiska „Miasto z Klimatem - najlepszy zrealizowany projekt” w kategorii miast powyżej 70 tys. mieszkańców w kategorii „Odbetonowanie przestrzeni miejskich” dla projektu pn. „Rewitalizacja Parku Tysiąclecia wraz z odbudową układu wodnego fosy, przy ul. Podgórskiej w Toruniu”. Oprócz pamiątkowej statuetki, miasto Toruń odebrało także nagrodę finansową w wysokości 15 tys. zł, przeznaczoną na opłacenie kursów, szkoleń lub studiów podyplomowych dla pracowników urzędów.
- W 2022 r. I miejsce w XVI edycji Konkursu TUP-Zarządu Głównego Towarzystwa Urbanistów Polskich - na najlepiej zagospodarowaną przestrzeń publiczną w Polsce – w kategorii „Nowo wykreowana przestrzeń publiczna w zieleni” dla projektu pn. Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne terenów na osiedlu JAR w Toruniu.
- Kasztanowiec „Jeżyk”, rosnący przy Szkole Podstawowej nr 6 w Toruniu – Okręg nr 9 Jakubskie – Mokre, od 2014 r. mający status pomnika przyrody, zajął IV miejsce w Polsce w głosowaniu internetowym Ogólnopolskiego Konkursu „Drzewo Roku 2023”, zorganizowanym przez Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne Klub Gaja.
- W 2022 r. pani Dagmara Zielińska, dyrektor Toruńskiego Centrum Usług Społecznych, została odznaczona przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Medalem Stulecia Odzyskanej Niepodległości za zasługi w obszarze tworzenia i prowadzenia innowacyjnych jednostek gminnych, jakimi są Centra Usług Społecznych.
- W latach 2022-2023 Specjalistyczny Szpital Miejski im.M. Kopernika czterokrotnie otrzymał Diamond Status - najwyższe wyróżnienie Inicjatywy Angels i Europejskiej Organizacji Udarowej za spełnienie najwyższych wymagań w leczeniu udarów mózgu. Obecnie w zakresie realizowanych stacjonarnych świadczeń neurologicznych w leczeniu udarów SSM spełnia najwyższe wymagania jako jedyny w województwie kujawsko-pomorskim.
- W 2022 r. Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu znalazł się na 3. miejscu Ogólnopolskiego Rankingu Najlepszych Przedsiębiorstw Komunikacji Miejskiej magazynu biznesowego "Strefa Gospodarki".

- Tytuł „Gruntu na medal 2023” dla miejskiego terenu inwestycyjnego przy ul. Nowaka 11-13 i ul. Stamirowskiego 9 w Toruniu w konkursie organizowanym przez Polską Agencję Inwestycji i Handlu.
- W 2023 r. Toruń zajął czwarte miejsce w rankingu miast przyjaznych kierowcom portalu Oponeo.pl w kategorii miast poniżej 300 tys. mieszkańców.
- W 2023 r. Miejski Zakład Komunikacji w Toruniu został nagrodzony Medalem Europejskim, przyznawanym przez Business Centre Club, za zakończoną w 2022 r. modernizację torowiska wraz z siecią trakcyjną w ul. Bydgoskiej, przeprowadzoną w ramach projektu „Poprawa funkcjonowania komunikacji miejskiej w Toruniu – BiT-City II”, finansowanego z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 oraz budżetu Gminy Miasta Toruń. To kolejny Medal Europejski dla MZK. W 2022 r. spółka otrzymała to wyróżnienie za budowę zintegrowanego węzła przesiadkowego na al. św. Jana Pawła II, a w 2021 r. za uruchomienie samoobsługowej stacji paliw na terenie zajezdni autobusowej.
- W 11. Rankingu „POLITYKI” z 23 lutego 2023 r. toruńskie Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” znalazło się wśród 15 najlepszych galerii sztuki w Polsce, zajmując 2. miejsce po krakowskim MOCAKu.
- Prezydent Miasta Torunia został nagrodzony statuetką Mieszkanicznik Roku 2023 w kategorii „Prezydent, burmistrz, wójt gminy przyjazny najmowi i najlepiej wykorzystujący zasoby rynkowe do zarządzania zasobem mieszkaniowym” w 4. edycji plebiscytu organizowanego przez ogólnopolskie Stowarzyszenie Właścicieli Nieruchomości na Wynajem "Mieszkanicznik". Nagroda była wyróżnieniem za dokonaną przez gminę w 2023 r. spektakularną renowację zabytkowej kamienicy przy ul. Bydgoskiej 74 w Toruniu, w której utworzono Dzienny Dom Pobytu Seniora oraz 12 mieszkań chronionych treningowych.
- W 2023 r. kampania Toruń Travel, zrealizowana przez Lokalną Organizację Turystyczną Toruń, znalazła się wśród najlepszych projektów promujących polskie produkty turystyczne w konkursie Róża Regionów podczas Targów Tour-Salon w Poznaniu.
- Toruń znalazł się na 17. miejscu w Indeksie Zdrowych Miast 2023, opracowanym przez ekspertów ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz Grupy LUX MED. Badaniem zostało objętych 66 miast. Oceniano obszary: zdrowia, ludności, usług komunalnych i społecznych, edukacji, mieszkalnictwa, środowiska, infrastruktury, przestrzeni. W pierwszej edycji w 2022 r. Toruń znalazł się na 25. miejscu, co oznacza, że w przeciągu roku udało nam się zanotować awans aż o 8 pozycji.
- W 2024 r. miejska spółka Wodociągi Toruńskie Spółka zajęła 4. miejsce w Ogólnopolskim Rankingu Przedsiębiorstw Wodociągów i Kanalizacji, sporządzonym przez Strefę Gospodarki Dziennika Gazety Prawnej. Ranking oparty był na wielu zmiennych, od twardych danych ekonomicznych, finansowych i technicznych, poprzez politykę kadrową, skuteczność pozyskiwania środków zewnętrznych aż po współpracę z lokalnymi społecznościami i otoczeniem. Spółki wodociągowe ocenione zostały także pod względem awaryjności sieci, cen za wodę i odprowadzanie ścieków.

Słowniczek ważnych skrótów:

BGK	– Bank Gospodarstwa Krajowego
CKU	– Centrum Kształcenia Ustawicznego
CKP	– Centrum Kształcenia Praktycznego
CWB	– Centrum Wsparcia Biznesu w Toruniu
EFRR	– Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS	– Europejski Fundusz Społeczny
FS	– Fundusz Spójności
GMT	– Gmina Miasta Toruń
MPO	– Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania
MSiT	– Ministerstwo Sportu i Turystyki
MŚP	– sektor małych i średnich przedsiębiorstw
MZK	– Miejski Zakład Komunikacji
NGO	– organizacje pozarządowe (ngo)
PM	– Przedszkole Miejskie
PMT	– Prezydent Miasta Torunia
POIiŚ	– Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO PT	– Program Operacyjny Pomoc Techniczna
PO WER	– Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
PUPdMT	– Powiatowy Urząd Pracy dla Miasta Torunia
RDPP	– Rada Działalności Pożytku Publicznego
RMT	– Rada Miasta Torunia
RPO WK-P	– Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego
TEN-T	– (od ang. Trans-European Transport Networks) program unijny dotyczący sieci drogowych, kolejowych, wodnych i powietrznych
TFPK	– Toruński Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.
T. Wodociągi	– Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o.
UE	– Unia Europejska (EU)
WFOŚiGW	– Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
ZGM	– Zakład Gospodarki Mieszkaniowej
ZIT BTOF	– Zintegrowane Inwestycje Terytorialne dla Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego
ZPO	– Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy
ZS	– Zespół Szkół

Wydawca: Urząd Miasta Torunia, Wydział Komunikacji Społecznej i Informacji

Opracowano na podstawie materiałów UMT i jednostek organizacyjnych gminy

Redakcja: Małgorzata Litwin, Paweł Piotrowicz

Zdjęcia: Małgorzata Litwin, Lech Kamiński, Wojtek Szabelski, Adam Zakrzewski, Michał Kunicki, Błażej Antonowicz, Sławomir Kowalski

